

T.C.
GENELKURMAY BAŞKANLIĞI
ANKARA

İKİNCİ DÜNYA HARBI'NDE KUZEY AFRIKA HAREKÂTI VE ALINAN DERSLER

E. TÖMG. ALİ FİKRET ATUN

Gnkur. Askerî Tarih ve Stratejik Etüt Başkanlığı Yayınları

GENELKURMAY ATASE BAŞKANLIĞI KÜTÜPHANESİ

10-215-0-1-3

ANKARA

GENELKURMAY BASIM EVİ

1998

10-215-0-1-3
1998

Demirbaş.: 00007083

940.5427

174

1998

GENELKURMAY BASIMEVİ
YAYIN NUMARASI : '98/20

İÇİNDEKİLER

SUNUŞ	V
ÖN SÖZ	VII
GİRİŞ	1
Harekât Alanının Topoğrafik Yapısı ve Harekât Üzerine Etkileri	5
Kuzey ve Doğu Afrika'da Çatışmaların Başlaması	10
Alınan Dersler	17
General Rommel Kuzey Afrika Harekât Alanında	23
Alınan Dersler	28
Battleaxe Muharebesi	39
Alınan Dersler	42
Crusader Harekâtı (Kasım - Aralık 1941)	46
Alınan Dersler	55
Rommel'in Genel Karşı Taarruzu	64
Gazala Muharebesi	67
Cauldron Muharebesi	72
Knights Bridge Muharebesi	74
Tobruk'un İşgali	76
Mersa Matruh Muharebesi	77
Alam Halfa Muharebesi	83
Alınan Dersler	87
El Alamein Muharebesi (23 Ekim - 4 Kasım 1942)	107
İngiliz 8'inci Ordusu'nun Takip Harekâtı	128
Kuzeybatı Afrika Sahillerinde İcra Edilen Anglo-Amerikan Amfibi Harekâtı (Meşale Harekâtı - Operation Torch) (8 Kasım 1942)	136
El Agheila Muharebesi (13 Kasım -17 Aralık 1942)	167
İngiliz 8'inci Ordusu'nun Buerat Savunma Mevziine Taarruzu	171
Rommel'in Müttefiklerin 1'inci Ordusu'na Karşı İcra Ettiği Taarruz	173
Rommel'in İngiliz 8'inci Ordusu'na Taarruzu (Medinine Muharebesi)	180
İngiliz 8'inci Ordusu'nun Mareth Savunma Hattına Taarruzu	182
Kuzey Afrika'daki Mihver Kuvvetlerinin İmha Edilmesi ve Kuzey Afrika Harekâtı'nın Sona Erdirilmesi	187
Alınan Dersler	195
Kronoloji	247
BİBLİYOGRAFYA	253
EKLER	257

SUNUŞ

Geleceğin harplerini sayısal olarak büyük ordular değil, bilgili ve nitelikli ordular kazanacaktır. Bu bakımdan, modern ordularda nitelikli ve bilgili personele olan ihtiyaç ön plâna çıkmıştır.

Mükemmel bir şekilde eğitilmiş, çok iyi yetiştirilmiş, yüksek düzeyde motive edilmiş, ne için savaştığını bilen ve her zaman harbe hazır olan birliklere sahip olmak Türk Silâhlı Kuvvetlerinin en önemli ve en başta gelen hedeflerinden biridir.

Bilindiği üzere, askerî bilimsel eserler, Türk Silâhlı Kuvvetlerinde görev yapan personelin eğitim ve öğrenimleri ile zihinsel gelişmelerinde çok önemli bir yer tutmaktadır. Anılan eserlerin subay, astsubay, erbaş ve erlere kazandırdığı askerî nitelikler ile teknik, taktik, operatif ve stratejik alandaki beceriler, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin yeniden yapılanması ve gelişmesinin temel taşı olarak mütalâa edilmektedir. Bu amaçla askerî literatüre kazandırılan her eser, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin eğitim ve öğrenim hedeflerine ulaşmasında hayati önem taşıyan vazgeçilmez bir vasıtaadır.

E.Tümğ. Ali Fikret Atun'un hazırladığı "İkinci Cihan Harbi'nde Kuzey Afrika Harekâtı ve Alınan Dersler" adlı kitap okurlarımıza takdim edilmiştir. Bu eserin, Türk Silâhlı Kuvvetlerinin bilimsel gelişmesine katkıda bulunacağı kanısındayım.

Kuzey Afrika Harekâtı muharebelerindeki olayları, doğruları ve yanlışları ile geleceğin genç kuşaklarına aktarmada önemli bir araç olacak ve geçmişle gelecek arasında bir köprü vazifesi görecek bu kitabın okurlarımıza faydalı olmasını diler, kitabın hazırlanmasında emeği geçenlere teşekkür ederim.

Alper AKSELi
Hv. Korgeneral
As.T. ve Str. E. Bşk.

ÖN SÖZ

Orta Doğu, tarihin her döneminde, dünyadaki güç merkezlerinin alâka ve menfaatlerinin olduğu; bu nedenle kontrol altına almaya çalıştıkları ve hasımlarının yararlanmasını önleyici tedbirler aldıkları, jeo stratejik önemi haiz bir bölgedir.

Dünya coğrafyasının hiçbir yerinde, Orta Doğu'da olduğu kadar yoğun siyasî, ekonomik ve askerî mücadelelerin cereyan etmediği tarihî bir gerçektir.

İngiltere, XVI. asırdan itibaren büyük bir dünya devleti olma niteliğini kazanmaya başlamış ve o tarihten itibaren Orta Doğu'yu kontrol altında tutmaya büyük bir özen göstermiştir. İngiltere, ayrıca başka devletlerin bu bölgeye nüfuz etmelerini önlemek için siyasî, ekonomik, askerî her türlü tedbiri içeren bir politika izlemiştir.

Birinci Dünya Harbi'nden önce birliğini henüz tamamlamış Almanya'nın, İstanbul-Bağdat-Hicaz demir yolunu inşa ederek, Orta Doğu'nun nimetlerine ortak olması çabası içine girdiğini görüyoruz.

İkinci Dünya Harbi'nde, Hitler Orta Doğu'yu Kuzey Afrika ve Mısır üzerinden hâkim olmak için büyük bir gayret sarf etmiştir. Bu nedenle, denilebilir ki İkinci Dünya Harbi'nde, Büyük Britanya İmparatorluğu'nun çökertilmesi için sarf edilen gayretler, Orta Doğu'da yıllardan beri süregelen hâkimiyet mücadelesini su yüzüne çıkarmıştı. Böylece, Kuzey Afrika Harekâtı, bahse konu mücadelenin odak noktası olmuştur.

İnsanoğlunun türlü tehlikelere göğüs gererek, çok ağır çöl koşulları altında dövüştüğü Kuzey Afrika Harekâtı, "Özel Hâllerde Harekâtın bir türü olan, kökü tarihin derinliklerine uzanan savaşların en büyüğü olan İkinci Dünya Harbi'nin önemli bir bölümünü teşkil etmiştir.

Müttefik devletlerin belirlediği ortak stratejinin öngördüğü esaslar çerçevesinde icra edilen ve bir dizi muharebeyi kapsayan Kuzey Afrika Harekâtı ve onun bir bölümünü teşkil eden "Meşale Harekâtı", Müttefikler'in zaferi ile sonuçlanmıştı. Roma'ya ve Berlin'e giden yolları açan önemli bir harekâttır. Bu bakımdan, Meşale Harekâtı dahil, Kuzey Afrika Harekâtı İkinci Dünya Harbi'nde, dünyanın değişik harekât alanlarında cereyan etmiş savaşların en çarpıcı bölümlerinden biri olmuştur.

Anılan harekât, başlangıçta İngiliz kuvvetleri ile İtalyan kuvvetleri, daha sonra İngiliz kuvvetleri ile İtalyan ve Alman kuvvetleri arasında yapılmış ve en sonunda Amerika Birleşik Devletleri'nin harbe girmesi üzerine, muharebeler

Anglo - Amerikan ve Fransız kuvvetleri ile İtalyan-Alman kuvvetlerinin meydana getirdiği Mihver kuvvetler arasında devam etmiş ve Müttefikler'in galibiyeti ile son bulmuştur.

Geleceğin ordularının yeniden yapılmasına ışık tutan ve çağımız harplerinin yapılmasına büyük ölçüde katkıda bulunan Kuzey Afrika Harekâtı, plânlanması, sevk ve idaresi, belirlenmiş taktik, operatif ve stratejik hedeflere ulaşması açısından incelenmiş ve bu harpte lojistik destek dahil sayısız dersler çıkarılmıştır.

Çok çalışmak, her gün yeni şeyler öğrenmek ve kendi kendini yetiştirmek, askerî personelin niteliklerini artırmasında ve meslekî gelişiminde, en az masrafla azamî faydayı sağlayan çok önemli bir unsurdur. Uzun ve yorucu çalışmalar sonucu ortaya çıkan, "İkinci Cihan Harbi'nde Kuzey Afrika Harekâtı ve Alınan Dersler" adlı bu kitabın okurlarına faydalı olacağına, Türk Silâhlı Kuvvetleri'nin sürdürmekte olduğu yenileşme ve gelişme faaliyetlerine, dolaylı da olsa, katkıda bulunacağına inanıyorum.

Kitabın hazırlanmasında ve yayınlanmasında bana yardımcı olan ve değerli emeklerini esirgemeyen bütün arkadaşlarıma kurum ve kuruluşlara şükranlarımı sunarım.

Ali Fikret ATUN
E. Tümg.

GİRİŞ

Carl von Clausewitz'e (*) göre "harp, politikanın başka vasıtalarla devam ettirilmesidir." Bir başka deyişle "harp, şiddet kullanarak hasmı, zorla irademizi kabul etmeye mecbur bırakmaktır."

Görüldüğü üzere harp, çok ciddî bir mesele olup, bir şans oyunu değildir. Sosyal bir olay olan harp; bilgili, çalışkan ve üstün yeteneklere sahip siyasî ve askerî liderler tarafından plânlanıp yönetilirse başarılı sonuçlar verir. Anılan liderlerin yetişmesi, uzun bir eğitim ve öğrenimi zorunlu kılmaktadır. Anılan eğitim ve öğrenimin vazgeçilmez bir unsuru da, millî güvenlik ve yurt savunması konularında ortaya konacak eserlerdir. Bahse konu eserlerin; modası geçmiş ve çağ dışı kalmış askerî kavramlardan uzak olarak; XXI. asrın öngördüğü modern muharebe alanı düşüncesini yaratacak tarzda hazırlanması; çağdaş ordunun şekillenmesinde temel bir faktördür.

Çağımızda, çok süratli bir gelişme gösteren bilgi teknolojisi endüstrisinin, dünyada ve insanoğlunun modern yaşamında hayatî rol oynadığı izahı varededir. Çok kısa bir süre sonra başlayacak olan XXI. yüzyıl, artık bilgi asrı olacaktır. Dünyadaki bu devrim niteliğindeki gelişme bir çağı kapatıp, yepyeni bir çağın kapısını açacaktır. Özetle denilebilir ki XXI. yüzyılda bilgi her alanda olduğu gibi askerî alanda da en büyük gücü oluşturacak; her girişimin itici gücü, dayanağı ve temel direği olacaktır. Hatta bilgi XXI. asırda alınıp satılan bir meta hâline gelecektir. Hiç şüphesiz, Türk Silâhlı Kuvvetleri, hedeflediği reorganizasyon ve modernizasyonu kendi içerisinde araştırmalar yaparak ve dış dünyada meydana gelen gelişmelerle iletişim kurarak gerçekleştirecektir. Bu bakımdan Türk Silâhlı Kuvvetlerinin, şu anda başlamış olan bilgi çağına, en yeni ve en mükemmel bilgilere sahip olarak girmesi kaçınılmaz bir olgudur. Bugün çağımız Türkiye'sinde, askerî literatürün yeterli olduğunu söylemek çok zordur. Hâl böyle olunca, sınırlı bir askerî literatür ile, yukarıda öngörülen standartta liderler yetiştirmenin zorlukları açık olarak görülmektedir. Harp sanatına ilişkin modern bilgileri, genç subaylara aktarmak ve askerî düşüncelerini geliştirmelerine katkıda bulunmak, asker ocağında görev yapmış, hâlen yapmakta olan herkes için kutsal bir vazifedir. Bu nedenle, hâlen Türk Silâhlı Kuvvetlerinde hizmette bulunan veya ortalama 40-50 yıl hizmet verdikten sonra emekli olmuş askerî personeli, sözü edilen askerî literatüre ayrı bir dinamizm kazandıracak ve onu geliştirecek türde eserler vermek gibi hayatî önem taşıyan görevler beklemektedir.

Bugün, askerî literatürde gözlenen boşluğu doldurmak üzere, ortaya çok güzel eserlerin konması için her türlü imkâna sahip bulunmaktayız. Bu

(*) Carl von Clausewitz; 1780 yılında doğmuş Prusyalı eski bir asker ve bir harp filozofu idi. En büyük eseri, ölümünden bir yıl sonra, 1832 yılında karısı tarafından bastırılan 8 ciltlik "Harbe Dair" (Vom Kriege) adını taşıyan kitabıdır.

amaçla, çok güçlü bir potansiyele sahip bulunan emekli askerî personeli etkin bir teşkilât yapısına kavuşturup, daha zengin bir askerî literatürü ortaya koyacak plânlamalara gidilmesi uygun olacağı inancını taşımaktayız.

Bugün, az da olsa askerî konularda incelemeler yapan bazı askerî araştırmacıların karşı karşıya bulundukları en büyük müşkül, imkânsızlıkları nedeni ile, çok zor şartlar altında hazırladıkları bir eseri bastırmamaları ve okuyucularına ulaşamamalarıdır. Böylece yaratılan veya derlenen fikirler, genç kuşaklara ulaşma olanağı bulamamaktadır.

Şurası bir gerçektir ki; bireylerin, kurum ve kuruluşların fikirlerini ve düşüncelerini birbirlerine aktarmamaları sonucu toplumda bir bilgi sağırlığı oluşur. Bu da XXI. yüzyıldaki bilgi devrimine ters düşmekte; toplumun gelişmesini ciddi bir şekilde engellemekte ve toplumu bir geri kalmışlığın içine itmektedir.

Askerî talimnameler, kendi ilgi alanları içerisinde, harb sanatının genel kurallarını, harbde kullanılacak teknikleri ve taktikleri ortaya koyarak her kademedeki uygulayıcı komutana rehber olurlar. Harbin nasıl yapılacağını, bir bütün olarak ortaya koyan bir talimname mevcut olmadığından, geçmişte yapılmış muharebelerin incelenmesi ve araştırılması, harb sanatının bir bütün olarak öğrenilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca, tarihten ders almayanlar, aynı hataları tekrar etmeye mahkûm olurlar.

Başka milletlerin kendi aralarında yaptıkları harpleri inceleyip ders çıkarmak ve bu derslerden yararlanmak, ordunun geliştirilmesinin en ekonomik yönünü teşkil etmektedir.

Geçmişte yapılmış savaşların, âdeta bir lâboratuvar tahlilini yapan, harp tarihini dikkatle inceleyen, askerî tarihçiler harp sanatını öğrenen askerî personelin, savaşta hayatî önem taşıyan muhayyile güçlerini büyük ölçüde arttırmakla kalmayarak; aynı zamanda savaşa bakış açısını da geliştirecektir. Bu konuda hazırlanacak askerî eserler, askerî literatürde gözlenen boşluğu dolduracağı gibi; askerî personelin bilgisini, yeteneklerini ve becerilerini de arttıracaktır. Askerî personelin yaratıcılık gücünü geliştirecek olan bu eserler; aynı zamanda onların askerî konuları daha geniş bir bakış açısı ile ele alıp inceleme ve daha doğru, daha sağlıklı sonuçlara varma imkânı sağlayacaktır. Hiç şüphe yoktur ki bu eserler; bir dizi muharebenin meydana getirdiği harbin ve modern askerî düşüncenin beyinlerde şekillenmesini sağlayacak çok etkili bir vasıta olacaktır. Bütün bunların yanı sıra, anılan eserlerin büyük birliklerin sevk ve idaresi konusunda öğrenim gören komutanların yetişmesine büyük ölçüde katkıda bulunacağı da şüphesizdir.

Almanya'nın 1 Eylül 1939 tarihinde Polonya'ya taarruzu ile başlayan; kısa zamanda ve süratle dünyanın diğer ülkelerine yayılarak bir dünya harbine dönüşen İkinci Dünya Harbi; Fransa, İngiltere, Finlandiya, Kuzey Afrika, Doğu Afrika, Balkanlar, Rusya ve uzak şark cephelerinde cereyan etmiş birçok muharebeyi kapsamaktadır. Değişik cephelerde yapılmış bu muharebelerin, ayrı ayrı ve kendine özgü yönleri ile ders alınacak birçok tarafı vardır.

Çağımızın muharebelerinin daha gelişmiş bir şekil almasına ışık tutan ve örnek olan Kuzey Afrika Harekâtı birçok kişinin dikkatini üzerinde toplamıştır.

Birçok harp tarihçisi, bu konuda bugüne kadar çok şey söylemiş ve değişik birçok eser vermiştir. Üzerinden bunca zamanın geçmesine rağmen, konu güncelliğini kaybetmemiş ve hâlâ yapılmakta olan muharebelere taktik, operatif ve stratejik yönden katkıda bulunacak örneklerle doludur.

Tarihin ilk çağlarından başlayarak günümüze kadar süregelen ve çeşitli ülkelerde değişik sebeplere dayalı ve çok değişik şekillerde cereyan etmiş harbler, harp sanatını devamlı surette geliştirmiştir.

Bu gelişmede, İkinci Cihan Harbi'nin bütün cephelerinin; özellikle Kuzey Afrika Cephesi'nin özel bir yeri vardır. Çağımız harplerini şekillendiren stratejilerin, taktiklerin, askerî konsept ve doktrinler ile üstün teknoloji ürünü silâh sistemlerinin gelişmesinde hayati bir rol oynayan, İkinci Dünya Harbi; gelecekteki modern harplerin yapılanmasının da temel taşı olacaktır.

İkinci Dünya Harbi ve onu takip eden yıllar kara, deniz ve hava kuvvetlerinin sadece kendi içinde gelişmesine değil, aynı zamanda kuvvetler arası iş birliği ve koordinasyonu kapsayan ve "Harp sanatının tarihin hiçbir döneminde görülmemiş bir şekilde; baş döndürücü bir hızla gelişmeler gösterdiğine tanık olmuştur. Bu gelişmeler, kendisini hemen hemen askerî her dalda hissettirmekle beraber, ön önemli gelişmeler aşağıdaki alanlarda olmuştur.

— Silâhlı kuvvetler stratejisinin, millî strateji ile uyum içinde olması ve millî hedefleri ele geçirecek şekilde hazırlanması;

— Kara, deniz ve hava kuvvetlerinin, harp taktikleri ve teknikleri ile harp doktrinleri;

— Kara, deniz ve hava kuvvetlerinin, koordineli bir şekilde ve gayretlerinin bütünleştirilerek kullanılması;

— Hava indirme ve amfibi harekât;

— Liderlik sanatı;

— Komuta kontrol ve harbin yönetimi (kuvvet, mekân ve zaman)

— Sinsî, örtülü ve yıkıcı faaliyetler ile gayrinizamî harp ve gayrinizamî harbe karşı harekât;

— Muhabere, elektronik harp ve elektronik harbe karşı koyma;

— İstihbarat ve istihbarata karşı koyma;

— Askerî teknoloji;

— Ateş gücü, (klâsik ve nükleer silâh sistemleri);

— Harekât kabiliyeti;

— Personel yönetimi;

— Muharip, muharebe destek ve hizmet destek birliklerinin birbirlerini tamamlayacak şekilde kullanılması;

- Birliklerin beka tedbirleri;
- Eğitim sistemi; harp konseptleri ve doktrinleri.

Bahse konu bu gelişmeler, harbi klâsik olmaktan çıkarmış ve bir milletin insan potansiyelini, kaynaklarını ve endüstrisini içine alan alışılmışın dışında daha komplike modern bir harp şekline sokmuştur. Nükleer ve termo nükleer silâhların kitle tahrip gücü harbin, insanlıkla ilişkili tarafını ön plâna çıkarmış, insanlık âlemi ve dünyayı yok olma tehlikesine maruz bırakırken, sivil savunmaya ayrı bir önem ve harbe topyekûn bir karakter kazandırmış; ayrıca, barış ve savaş arasındaki belirgin çizgiyi ortadan kaldırmıştır. Böylece harp sadece askerleri ilgilendiren bir olay olmaktan çıkmış ve ülkelerin siyasi liderlerini de ilgi sahası içine almıştır.

Kuzey Afrika Harekâtı, diğer harekât alanlarında cereyan eden muharebeler gibi kuvvet, mekân ve zamanla ilişkili olarak söz konusu gelişmelerde önemli rol oynamıştı. Mareşal Rommel, Guderian'nın yarattığı zırhlı birlik tekniklerini, taktiklerini ve doktrinlerini Kuzey Afrika çöllerinde büyük bir maharatle uygulayarak zırhlı birliklerin kullanılmasına ilişkin önemli ve köklü gelişmeler kaydetmişti. Çöl koşulları altında cereyan etmiş, her yönü ile ilginç bu muharebelerde kazanılan tecrübeler ile geliştirilmiş zırhlı ve mekanize birlik taktiklerinin, hâlâ zamanımız harplerinde geçerliliğini muhafaza ettiği dikkate alındığında Kuzey Afrika Harekâtı'nın birçok yönleri ile ele alınıp incelenmesi Türk Silâhlı Kuvvetlerinin gelişme süreci içerisinde, az da olsa bir değeri olacağı düşüncesi beni böyle bir araştırma yapmaya yöneltmiş ve bu konudaki gayretlerinin güç kaynağını teşkil etmiştir.

İnceleme ve araştırmalarım sonucu elde ettiğim bir yığın ham bilginin yukarıdaki amaçlara hizmet edecek şekilde tasnif edilerek bir araya getirilmesi beni en çok düşündüren konu olmuştur. Okurları geçmişte yaşamaya itmekten çok, geleceğe dönük bir görüş kazandırma gayretleri kitabın ruhunu teşkil etmektedir. Kitabın, kendi ölçüleri içinde, modern muharebe alanı düşüncesinin oluşumunda bir katkısı olacağı düşüncesinden hareketle; eğitim ve öğrenim gören her kâdemedeki komutanın, birliklerin harbe hazır olmaları ile sevk ve idareye ilişkin düşüncesinin şekillenmesine katkıda bulunan, subayların/astsubayların görev yaptıkları her alanda verimi artırmayı hedef almıştır.

HAREKÂT ALANININ TOPOĞRAFİK YAPISI VE HAREKÂT ÜZERİNE ETKİLERİ (Kroki : 1)

İngiliz 8'inci Ordusu ile Alman ve İtalyan birliklerinden oluşan "Afrika Kordusu" arasında cereyan etmiş muharebelere sahne olmuş Kuzey Afrika'nın topoğrafik yapısı, bugüne kadar alışageldiğimiz arazi yapısına nazaran farklılık arz eder. Coğrafya ile strateji arasındaki yakın ilişki ve arazinin harekâtın sevk idaresi üzerine olan önemli etkisi göz önünde tutularak Kuzey Afrika harekât alanı arazisi hakkında özet ve çok genel bir bilgi vermek burada cereyan etmiş muharebelerin daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacaktır.

Kuzey Afrika harekât alanını, kuzeyde Akdeniz, doğuda Nil nehri, güneyde Büyük Sahra çölü, batıda Tunus ve Cezayir siyasî hududu ile sınırlamak mümkündür.

Harekât bölgesi, birkaç yüksek dağ hariç, genellikle düz topoğrafik yapıya sahip olup büyük bir kısmı çöl karakterindedir. Arazinin düz olması bölgenin iklimini değişik hava akımlarına maruz bırakmaktadır. Bölgenin iklimi çok sıcak olup yazın ısı ortalaması gündüzleri $38^{\circ} : 40^{\circ}$ C olup, geceleri birdenbire düşmekte ve hava soğumaktadır. Gündüzle gece arasında görülen büyük ölçüde ısı farkı çöl ikliminin en belirgin karakteristiklerinden birisidir. Bölgenin bir diğer özelliği de, çok az yağış almasıdır. Bölgede yıllık yağış ortalaması 25 cm kadar olup, yağmurlar sağanak yağar ve çok kısa bir süre içinde her tarafı seller basar.

Bölgede güneşin aşırı parlaklıktaki ışığı âdeta insanın gözüne bir bıçak gibi girmekte ve görüşü güçleştirmektedir. Öğleyin insanın tepesinde güneş yuvarlak bir küre gibi parlarken, çöl yüzeyindeki kurumlardan ve kayalardan yansıyan ve kıpırdaşan parlak güneş ışınlarının meydana getirdiği buharlaşma, öğle saatlerinde, görüş mesafesini 300-500 m'ye kadar düşürmektedir. Gözetlemeyi önemli ölçüde ve olumsuz yönde etkileyen güneşin bu durumunu Almanlar çok iyi değerlendirmişler ve daha çok, güneş ışınlarının, düşmanın gözüne direkt olarak girdiği saatleri taarruza başlama saati olarak seçmişlerdir.

Bölgede meydana gelen ve hemen hemen bir yıl boyu devam eden en önemli olay, güneyden esen sıcak rüzgârların "Hamsin" diye anılan kum fırtınasıdır. Söz konusu fırtınaların meydana getirdiği kum ve toz bulutu, güneşi bir perde gibi kapatmakta ve görüş mesafesini bir iki metreye kadar düşürmek suretiyle gözetlemeyi önemli ölçüde sınırlamaktadır. "Hamsin" rüzgârları, kumları ve tozu önüne katarak her yere dolduğundan, âdeta nefes almayı güçleştirmekte, hatta yaşamı dayanılmaz hâle getirmektedir.

Aşırı sıcaklar sonucu meydana gelen kırılma ve buharlaşma; kum fırtınalarının yarattığı kum ve tozun gözetleme üzerindeki olumsuz etkileri, görerek atış yapan silâhların tesirlerini önemli ölçüde azaltmaktadır. Bunun yanı sıra sıcak, serap ve kum fırtınalarının yarattığı zayıf görüş şartları, görerek haberleşmeyi hemen hemen imkânsız hâle getirmekte, işaretlerle sevk ve idareyi sekteye uğratmaktadır.

Kum, toz aşırı sıcaklar, uygun bakım ve özel koruyucu tedbirler alınmadığı takdirde; araç, gereç ve silâhlar üzerinde küçümsemeyecek ölçüde hasar meydana getirmektedir. Bu nedenle araçlar ve donatımın devamlı surette ve ihmal edilmeden bakımı yapılmalıdır. Bakım ve onarım hizmetlerinin çok dikkatli ve detaylı bir şekilde plânlanması kaçınılmazdır. Böyle bir plânlamanın yapılmaması veya askerî donatımın bakım veya onarımdaki gecikmeler, birliğin muharebe etkinliğini ciddi bir şekilde azaltmakta ve böylece harekâtı olumsuz yönde etkilemektedir.

Dolunay safhasında çok parlak ay ışığı, yıldızlı parlak geceler, çölde gece taarruzlarının çok rahat bir şekilde icra edilmesine imkân sağlamaktadır.

Kuzey Afrika harekât alanında, El Alamein'den Derne'ye kadar uzanan 600 km'lik arazi kesimi oldukça düz ve kum tepelikleri ile kaplı yükseklikleri çok az bir plâto görünümündedir. Sahilden başlayarak, derinliği yer yer 250 km'ye kadar ulaşan sahil şeridini, güneyde Kattara çöküntüsü ve Büyük Sahra çölü sınırlamaktadır. Sahra çölü ile Kattara çöküntüsü çok yumuşak ve esen rüzgârlarla sık sık yer değiştiren kum tepeliklerinden meydana gelmektedir. Anılan çöl ve çöküntü yaya, zırhlı, mekanize ve motorlu araçların hareketine imkân vermeyen birer arazi engelidir. Bölgenin doğusunda Kattara çöküntüsü ile El Alamein arasında 50 km'ye kadar dalan arazi kuzeyde Akdeniz'e güneyde Kattara çöküntüsü arazi engeline dayanan iki yanı dayalı; kuşatılması mümkün olmayan bir savunma mevzii meydana getirdiğinden kritik bir arazi kesimi olarak mütalâa edilmektedir. Aynı şekilde Mısır'ın batı hududu yakınlarındaki Halfaya geçidi de bir kritik arazi arızasıdır.

Sirenaik yarımadasında, dört istikamete hâkim Cebel Akdar yer almaktadır. Anılan dağın, denize bakan yamaçları ağaçlıklı ve ekilebilir araziye üzerinde bulundurmaktadır. Yarımada'nın batısında bulunan Bingazi şehri ile dağ arasında en geniş yer ancak 17 km kadardır. Bingazi'den doğuya doğru gidildiğinde arazi giderek daralmakta ve arazinin kuzey yamaçları sahile oldukça dik olarak inmektedir. Cebel Akdar, doğuya gidildikçe yükselerek Derne kasabasının güneyinde yüksekliği 700 m'ye ulaşarak en yüksek yeri oluşturmaktadır. Cebel Akdar'ın güney yamaçları, tatlı bir meyille alçalarak sahra çölüne ulaşmaktadır. Dağın zirvesinden güneye uzanan derin vadiler doğu-batı; batı-doğu istikametlerinde ters kompartmanlar oluşturmaktadır. Bu vadilerdeki dereler, senede birkaç defa yağın yağmurlarla akarlar. Cebel Akdar, doğu-batı; batı-doğu istikametlerinde yapılacak taarruzî harekâtı tahdit etmektedir. Bölgede massif ve hâkim bir dağ olan bu arazi kabaarıntısı doğuya veya batıya karşı savunmaya imkân sağladığından, kuvvetli bir şekilde tutulduğu takdirde güney istikametine büyük bir tehdit oluşturduğundan, Bingazi

ve Tobruk gibi limanları üzerinde bulundurduğundan kritik bir arazi olarak mütalâa edilmektedir.

Sirte körfezinin güneyinde bulunan El Agheila, kuzeyde Akdeniz'e güneyde tuz bataklıkları ile onun uzanımı çöle dayalı dar ve savunmaya elverişli bir mevzi niteliğinde olup kuşatılması mümkün değildir. Bu nedenle El Agheila kritik bir arazi olarak değerlendirilmektedir. Trablus'a kadar sahilde dar bir şerit hâlinde, aynı karakter yapıda uzayan arazi kesimi Trablus'un batısında ve Tunus siyasî hududunda Maret'te tekrar daralarak savunmaya imkân veren güçlü bir mevzii tesis etmeyi sağlar.

Sahra çölü, Kattara çöküntüsü ve El Agheila'nın güneyindeki tuz bataklıkları hariç genellikle zırlı mekanize ve motorlu araçların hareketine imkân verir. Bölgede yer yer rastlanan ve kumlarla örtülü bulunan büyük taşlar tankların aski donatımları ve bükülebilir millerine olumsuz yönde etki yapar ve harekâtın hızını yavaşlatır. Bununla beraber arazinin engebesiz ve düz oluşu, El Agheila savunma mevzileri hariç, her istikametten taarruza imkân sağlar ve kuşatma manevrasının kolaylıkla yapılmasını, mümkün kılar. Çölde savunmanın dayandırılacağı arazi kabarıntıları mevcut olmadığından, mevzi savunması yapmak çok zordur. Bununla beraber, uzak mesafelere kadar gözetleme imkânı ve geniş ateş sahaları savunmayı kolaylaştırır. Arazinin tabii engellerden yoksun oluşu, mevzi savunmasına elverişli arazinin bulunmaması, daha ziyade birbirlerinin destek mesafesinde tesis edilecek direnek noktalarına dayanan derinlikte bir oynak savunmayı veya hareket harbini dikte eder.

Bölgede bitki örtüsü çok azdır. Vahalarda ve bazı yerlerde hurma ağaçlarına rastlanır. Bunun haricinde çöl yüzeyinde yüksekliği iki üç metreyi geçmeyen çalı topluluklarına rastlanır. Sahil şeridinin güneyinde bir deniz gibi uzanan arazi bomboş ve tamamen çıplak olup gizleme ve örtüye imkân vermemektedir. Bu bakımdan birliklerin, ikmal depoları ve dağıtım noktalarının gizlenmesi çok güçtür. Münferit araçlar ve küçük birlikler vadilerin içinde gizlenme imkânı bulabilirlerse de çölde tabii gizleme imkânlarının çok az oluşu birliklerin daha fazla dağılmasını; ister hareket hâlinde ve isterse mevzilenmiş olsun, araçlar ve silâhlar arasındaki mesafenin 150 m'den az olmamasını gerekli kılmaktadır.

Bölgede bazı dağlar hariç, arazinin zemini, kumluk ve taşlıktır. Yumuşak kum tepeliklerinin meydana getirdiği arazi kabartıları, görerek atış yapan silâhların uzak mesafelere ateş etmelerine imkân vermeleri ve iyi gözetleme imkânı sağlamaları nedeni ile tanksavar silâhları arasında cereyan edecek ateş muharebelerinde hayati önem taşımaktadır.

Bu bakımdan çölde önemsiz gibi görünen yüksekliklerin mutlaka elde bulundurulması gözden uzak tutulmamalıdır. Bölgedeki arazi zeminin yumuşak bir kum tabakası ile kaplı oluşu tavikli ve hassas tapa ile yapılan topçu atışlarının tesirlerini azaltır. Bu nedenle hedeflerin ihtiraklı tapa ile ateş altına alınması önem kazanır.

Arazinin kumluk oluşu tırtılı ve tekerlekli araçların hareket hâlinde büyük bir toz bulutu meydana getirmesine yol açmaktadır. Anılan toz bulutu çok uzak mesafelerden görülmesi baskın tesirini ortadan kaldırır. Taktik baskın sağlamak ancak aldatma ve yanıltma tedbirlerinin çok mahir bir şekilde kullanılması ile mümkündür. Düşmanı aldatmak; icra edilecek manevranın çapı, kuvvetin büyüklüğü ve asıl taarruzun yapılacağı mihverin yeri hakkında düşmanı yanıltmak için toz bulutu yaratacak hilelere başvuruluyor veya tanklarla etrafa sis yayma cihazına gidiliyordu. Çölde binlerce aracın göğe doğru yükselttiği toz bulutu, görüş mesafesini birkaç metreye indirdiği gibi, şoförlerde aşırı yorgunluğa ve araçların kısa zamanda arızalanmasına yol açıyordu. Araçlar çölde çok düşük bir hızla kullanıldıkları takdirde çıkaracakları toz o ölçüde az olacaktı. Bu defa harekâtın hızı yavaşlayacaktı. Bölgede harekât yapan birlikler, dikkat etmedikleri takdirde sık sık su yarınları ile birbirinden ayrılan plâtolar arasında 200-400 m yüksekliğinde dik yamaçları olan vadilerle karşı karşıya kalabiliyordu.

Bu durumda birlikler gidecekleri yere varmak için 150 km dolaşmak zorunda kalırlardı. Ayrıca birlikler, çölde ufka mürtesemi düşen (izdüşüm) cisimlerin kilometrelerce uzaktan görüleceğini asla hatırdan çıkarmamalıdır.

Bölgede yerleşim merkezleri çok az olup kuyular etrafında birkaç külebeden oluşan köylerden ibaretti. Uçsuz bucaksız kum denizinin hemen kuzey kenarında, Cerebbub ve Siyya köyleri yer almıştı. Bunun haricinde diğer köy ve kasabalar sahil şeridi üzerinde bulunuyordu. Söz konusu köy ve kasabaların harekât üzerinde olumsuz bir etkisi yoktu.

İskenderiye'den batıya giden ve harekât alanı boyunca uzanan sahil kara yolu ile Kahire'ye ve oradan da Mersa Matruh'a giden ve burada son bulan demir yolundan başka, Sidi Ömer-Kapuzzo; Kapuzzo-Eladem güneyi; Sidi Ömer-Eladem güneyi - El Agheila arasında uzanan çok eski yolun haricinde, belirgin başka yol mevcut değildi. Sahili takiben Trablus'a kadar uzayan kara yolu, hem ana ikmal yolu hemde yaklaşma istikameti olması nedeni ile hayati önem taşıyordu. Muharebeler sırasında birlikler, kumlar üzerinde gayrimuntazam bir şekilde sayısız iz meydana getirmişti. Ancak bu izlerden hangisinin nereye ulaştığını bilmek mümkün değildi. Yollar haricinde arazi tırtılı ve tekerlekli her türlü araca hareket serbestisi bahşetmekle birlikte, çölde nirengi noktası olabilecek belirgin yerler bulunmadığından gidilecek istikametın tayininde güçlükler yaratmakta ve bu durum kaybolma olasılığını hayli artırmakta idi. Bu nedenle çölde harekât yapan birliklerin harita okuma ve pusula kullanma becerisine sahip olmaları gerekirdi. Her şeye rağmen arazide görülen taş yığınları; abideler; mezarlar; kraterler; tepelikler; hafif kabarıntılar; tahrip edilmiş, yanmış tank ve tekerlekli araç enkazları; düşen uçakların enkazları ve yön bulmak için askerler tarafından yığılmış konserve kutuları dikkatli bir şekilde kullanıldıkları takdirde, birer nirengi noktası olabilecek durumda idiler. Sis ve işaret fişeklerleri, istikametın muhafazasına yardımcı vasıtalar dı. Bölgenin çok fakir bir yol şebekesine sahip oluşu ve yön bulmada karşılaşılan güçlükler nedeni ile muharebe sahasında birlik intikallerinin sıkı bir trafik kontrolü altında yapılmasını zorunlu kılıyordu. Bu da, çölde trafiğin çok iyi plânlanması ve plâni uygulamak için güçlü inzibat birliklerine sahip olmayı

kaçınılmaz hâle getiriyordu. Muharebe hizmet destek faaliyetleri çöl harekâtında daha fazla bir önem taşımaktadır. Bu tür harekâta, muharebe hizmet desteğinin karşı karşıya kalacağı ciddî sorunların başında mahallî kaynakların hemen hemen hiç denecek kadar az olması gelmektedir. Çölde su çok az bulunduğundan temini, dağıtımı tüketimi ciddî ve özel tedbirler almayı gerekli kılmaktadır. Bölgede yol şebekesinin çok sınırlı oluşu, çoğu zaman arazide hareket etmeye mecbur kılacağından, araçların benzin, yağ ve yağlama maddelerinin tüketiminin, yolda hareket eden araçlara nazaran daha fazla olmasını kaçınılmaz kılacaktır. Ayrıca tedbir alınmadığı takdirde buharlaşma ve sızıntılar söz konusu tüketimi daha çok arttıracaktır. Bu durumda, muharebe alanına boru hattı döşenmesi, birinci hat birliklerine su ve benzin nakline büyük ölçüde sürat kazandıracak, ve maddelerin daha emniyetli taşınmasına imkân sağlayacaktır. Birliklere taze et, sebze ve meyve ikmali yapılması çok güç olduğundan, konserve et, konserve sebze ve meyve ikmali önem kazanmaktadır. Hatta, çoğu zaman günlük istihaklara vitamin hapları ilâve edilerek askerlerin güçlerini muhafaza etmeleri sağlanmalıdır. Güneş çarpması ve aşırı sıcakların yarattığı yorgunlukları önlemek üzere tedbirler düşünölmeli ve tuz tabletlerinin dağıtılması ihmal edilmemelidir.

Birlik komutanları, bakım ve onarım hizmetini çok iyi plânlayıp uygulamadıkları takdirde, komuta ettikleri birliğin, kısa zamanda muharebe etkinliğini kaybedeceğini asla göz ardı etmemelidirler. Çöl harekâtına katılmadan önce personelin çöl koşullarına alıştırılmaları ve çöl şartları altında muharebe edecek şekilde eğitime tâbi tutulmaları şarttır.

Özetle denilebilir ki, su kaynağı çok az, bitki örtüsü bulunmayan, parlak güneşli ve çok sıcak, gece ile gündüz arasında ısı farkı fazla olan, geniş alanları kaplayan kum tepecikleri, kayalar, tabak tabaka taşlar ve tuz bataklıkları ile kaplı bulunan harekât alanı, bu özelliklerinden dolayı yapay gizlemeye daha çok ihtiyaç göstermektedir.

Çöl arazisinin oldukça düz olması; zırhlı, mekanize ve motorlu araçların hareketine ve birliklerin manevrasına imkân vermektedir. Çölün sağladığı bu hareket serbestisi, taarruz hedeflerinin çok derinlerine verilmesini ve birliklerin cephe genişliklerinin daha fazla olmasını gerekli kılmıştır. Üstün hareket yeteneğine sahip kuvvetler çölde kuşatma, çevirme ve derinlikte ilerleme harekâtını icra etme imkânını bulurlar. Bununla beraber, çölde, harekâtın başarısı, büyük ölçüde, birliklerin yollar dışında hareket kabiliyetine; yeterli ikmal ve bakım imkânına, güvenilir muharebe irtibatlarına ve harekât alanı üzerinde hava üstünlüğünün kurulmasına bağlıdır.

KUZEY VE DOĞU AFRIKA'DA ÇATIŞMALARIN BAŞLAMASI (KROKİ : 2)

İkinci Dünya Harbi, Alman ordularının, ezici bir üstünlükle, 1 Eylül 1939 günü saat 04.45'te Polonya hududunu birkaç yerden geçerek bu ülkeyi işgale başlaması bir gün sonra İngiltere ve Fransa'nın Almanya'ya karşı savaşa girmeleri ile başlamıştı.

Çok kısa bir süre içerisinde Polonya'nın işgalini tamamlayan Almanya, Rusya ile bir ittifak yaparak batıya dönmüş ve üstün kuvvetlerle Fransa'nın doğu hududunu geçip; on beş gün gibi çok kısa bir süre içerisinde, bu ülkenin büyük bir kısmını işgal etmişti. Fransa'nın güneyinde, işgal edilmemiş topraklarda Almanya'ya müzâhir (yardım eden) Vichy Hükûmeti kurulmuş; Afrika ve Orta Doğu'daki Fransız sömürgeleri, anılan hükûmetin yönetimi altında kalmıştı.

Fransa'nın işgalinin hemen ardından Hitler, İngiltere'yi dize getirmek için; başta Londra olmak üzere, ülkenin büyük şehirleri ile endüstri merkezlerini hedef alan ağır bir hava bombardımanı başlatmıştı.

İtalya; Akdeniz yöresine hâkim olmak, eski Roma İmparatorluğu'nu yeniden kurmak ve İngiltere'nin, Hindistan'dan gelen, Süveyş Kanalı ve Cebel-ü Tarık Boğazı'ndan geçen ana ticaret yolunu kesmek üzere 10 Haziran 1940 tarihinde Almanya'nın yanında harbe girmiş; Kuzey ve Doğu Afrika'da bulunan sömürgelerindeki (Libya, Etiyopya, Eritre, İtalyan Somalisi) birliklerini takviye başlamıştı.

İngiltere; Almanya'nın bütün siyasî, ekonomik ve askerî baskılarına rağmen savaşa devam edeceğini dünyaya açık bir dille bildirmiş; İtalya'nın muhtemel tecavüzüne karşı Mısır'ı ve Doğu Afrika'daki kolonilerini (İngiliz Somalisi, Kenya, Aden, Sudan, Yemen) tasarruf edebileceği bütün kaynakları kullanarak savunmaya ve Orta Doğu'daki sömürgelerini (Mısır, Filistin, Ürdün, Irak) her ne pahasına olursa olsun elde bulundurmaya kararlı idi. Bu amaçlarını gerçekleştirebilmek için İngiltere, her şeyden önce, Akdeniz havzasında ve Doğu Afrika'da inisiyatifi ele geçirip; Kuzey Afrika'daki İtalyan ordusunu ve daha sonra da İtalya'yı mağlûp etmeyi; Akdeniz'de bir hâkimiyet kurarak deniz ulaşım hatlarını düşmana kapalı, fakat mütteferik ve dost devletlerin ticaret gemileri ile savaş gemilerine açık bulundurmayı; Balkan ülkeleri ile Türkiye'nin, Müttefiklerin safında harbe girmelerini sağlamayı hedef alan çok şumullü bir politika izlemeye başlamıştı.

İtalya, 10 Haziran 1940 tarihinde Almanya'nın yanında harbe girdiği zaman, Kuzey Afrika'da, toplam mevcudu 300.000'e yakın 15 tümeni vardı. Bunlardan sekiz tümen Trablusgarp'da ve hudud birliklerine ilâve olarak yedi tümen Libya'da konuşlanmış bulunuyordu.

İngilizlerin buna karşılık Mısır'da konuşlanmış 7'nci Zırhlı Tümen'i, 4'üncü Hint Tümeni'nin 2/3'ü, Yeni Zelanda Tümeninin 1/3'ü, 14 İngiliz taburu, kraliyet koşulu topçusundan iki topçu alayından oluşan ve toplam mevcudu 50.000'i geçmeyen bir kuvveti vardı hariçten gelecek herhangi bir istilâya karşı koyacak ve Mısır'ı savunacak bu kuvvetin, ülkede iç güvenliği sağlama görevi vardı.

Ayrıca, İtalya'nın Kuzey Afrika'da bulundurduğu savaş uçağı sayısı, İngilizlerin Mısır'daki uçak sayısından fazla idi.

Mısır'ı işgali hedefleyen İtalyanlar, birliklerinin böyle bir taarruzda lojistik desteğini daha kolay sağlamak ve taarruzun kesintiye uğramasını önlemek amacı ile uzunluğu 1000 km'yi bulan Trablus-Bingazi-Deme-Bardia sahil yolunu inşaa etmiştir ve bu yolu Mısır'ın batı hududuna kadar uzatarak, yol güzergâhına cephane ve yiyecek depolamışlardı. Böylece, Kuzeybatı Afrika'daki Fransız sömürgelerinden (Tunus, Cezayir, Fas) bir tehdit beklemeyen Mareşal Graziani komutasındaki Kuzey Afrika'daki İtalyan ordusu 70.000-80.000 kişilik bir kuvvetle Mısır'ın batı hududunda yığınaklanmasını tamamlamıştı.

İtalyanlar, yukarıdaki faaliyetleri ile eş zamanlı olarak, yaklaşık 200.000 mevcutlu bir kuvvetle, İngiltere'nin Doğu Afrika'daki sömürgelerini işgale hazırlanıyordu. İngiltere'nin Sudan'da 9000; İngiliz Somalisi'nde 9000 ve Kenya'da 25.000 kişiye yakın bir kuvveti bulunuyordu. İngiltere'nin ayrıca Filistin'de bir Avustralya tümeni, bir Yeni Zelanda tugayı ve bir Yeomarry tümeni vardı. Zırhlı personel taşıyıcılarla donatılmış olan bu tümenlerin eğitim seviyeleri oldukça yüksek bir düzeyde idi. Anılan tümenlerden başka Filistin'de bir Polonya tugayı, bir Fransız gönüllüleri birliği ve bir de hâlâ atlı olup modern donatımın gelmesini bekleyen Household süvari birliği bulunuyordu.

İngiliz Orta Doğu Komutanlığı'na bağlı olan bu kuvvetler Orgeneral Sir Archi Bald Wavell'in komutası altında bulunuyorlardı. Anılan komutanlık Mısır'a vaki olacak muhtemel bir taarruzu, Nil deltasının 320 km batısında, Mersa Matruh'ta durduracak şekilde bir savunma plânı hazırlamış ve bu maksatla piyade birliklerinin büyük bir kısmı ile Mersa Matruh'ta bir savunma mevzi işgal etmişti. Savunma mevziinin oldukça ilerisinde; 7'nci Hussar Hafif Tank Taburu, 11'inci Hussar Mekanize Piyade Taburu, 60'ıncı Piyade Tugayı'ndan iki motorlu piyade taburu, kraliyet koşulu topçusundan iki topçu alayından oluşan oldukça güçlü ve hareket kabiliyeti oldukça yüksek bir örtme kuvveti çıkarmıştı. Örtme kuvveti, düşmanın ileri harekâtını ve tertibatını meydana çıkarmakla; elde edeceği düşmana ilişkin bilgileri en kısa zamanda komutanlığa bildirmekle ve düşmanın ileri harekâtını mümkün olduğu kadar geciktirmekle görevlendirilmişti.

Orgeneral Wavell üstün düşman kuvvetlerine karşı yakın bir gelecekte taarruz edip, onu imha edecek bir imkân ve kabiliyete sahip olmadığını değerlendirecek; örtmeyi mümkün olduğunca aktif ve taarruzî keşif faaliyetleri şeklinde icra etmeyi; Mısır'ın batı hududunda yığınaklanmış bulunan İtalyan birliklerine sürekli taktik akınlar düzenleyerek onları devamlı surette taciz edip, ağır zayıyata uğratmayı; taarruza uğradığı zaman arazi verip zaman kazandırmak suretiyle düşmana kuvvet kaptırmamayı temel bir taktik prensip ola-

rak kabul etmişti. Böylece örtme kuvveti, uygulayacağı bu muharebe taktiği ile İtalyanları toplu hedefler teşkil edecek şekilde kanallandırmayı; daima hareket hâlinde bulunarak çölün hâkimi olmayı genel bir prensip olarak her zaman göz önünde bulunduruyordu.

İtalyanların İngiltere'ye harp ilân etmelerinden bir gün sonra, İngiltere'de İtalyanlara karşı harp ilân etmişti. (11 Haziran 1940) Bunun üzerine General Wavell, daha sonra "Çöl Fareleri" adı ile üne kavuşacak 7'nci Zırhlı Tümen'i ileri kaydırarak, örtme kuvveti ile Mısır'ın batı hududunu geçmiş ve İtalyanların Kapuzzo ile Maddalena'daki garnizonu ele geçirerek burayı tahrip etmişti. Aynı gün Maddalena garnizonu da topçu bombardımanına tutulmuş ve teslim olmuştu. Sidi Aziz garnizonu, inatçı bir savunma yapmışsa da, garnizon ağır hasara uğratılmış; Bardia ile Tobruk arasındaki ulaşım kesilmişti. Bu cüretkâr taarruzlar karşısında General Graziani büyük bir bocalama ve şaşkınlık geçirmiş ve bu durumu değerlendirmede güçlük çekmişti. Graziani daha sonra büyük bir kuvvetle Kapuzzo garnizonunu ele geçirmişse de kuvvetini aktif, cüretli ve etkin bir şekilde kullanamamış ve çok çekingen davranmıştı.

General Wavell elde ettiği bu başarıdan sonra, 11'inci Hussar Taburu ile destek grubunu hudut görevinde bırakarak; 7'nci Zırhlı Tümeni araçlarda ve tanklarda meydana gelen arızaları gidermek ve onu vurucu bir güç olarak elde bulundurmaya üzere Mersa Matruh'un güneyinde toplanma bölgesini almıştı.

Eylül 1940 ayı sonlarına kadar, "Uzak Mesafeli Çöl Özel Birlik Grupları", düşmanın derin gerilerinden taktik akın baskın ve sabotajlar icra ederken, 11'inci Hussar Taburu da hudutta aktif keşif faaliyetlerine devam etmiş ve taciz faaliyetleri sonucu ortaya çıkan hudut çarpışmalarına iştirak etmişti. Hudut çarpışmaları olarak nitelenen bu safhada resmî kayıtlara göre, İtalyan kuvvetlerine 700 kişisi esir olmak üzere, 3500 kişi zayıat verdimişti. İtalyan Hava Kuvvetlerinin sürekli taarruzlarına maruz kalmasına rağmen İngiliz kuvvetlerinin bu safhada zayıyatı 150 kişiyi geçmemişti.

Daha sonra, Mersa Matruh'ta bulunan İngiliz Hava Kuvvetlerine taarruza karar veren Mussolini, Mısır'ın batı hududunda altı tûmenden fazla bir kuvvet yığmış ve General Graziani komutasındaki bu kuvvet, 13 Eylül 1940 tarihinde hududu geçerek çok yavaş ve temkinli bir şekilde doğuya doğru ilerlemeye başlamıştı. Anılan taarruz, General Wavell'in karargâhının tespit ettiği yer ve zamanda; tahmin edilen kuvvetlerle yapıldığından baskın tesiri yaratmamış 10'uncu İtalyan Ordusu, Sidi Barani'ye kadar olan 100 km'lik mesafeyi ancak dört günde alabilmiş; İngilizlerin Mersa Matruh'ta bulunan asıl muharebe hattına daha 130 km'lik bir mesafe varken ileri harekâtını durdurmuştu. Sahil yolunun ileriye doğru inşaa ve ikmal depolarının yapılarak ikmal maddelerinin ileriye taşınmasını beklemek üzere durduğunu söyleyen 10'uncu İtalyan Ordusu, birbirinden çok uzak ve birbirlerinin destek mesafesi dışında, yarım daire şeklinde, bir dizi tahkimli ordugâhlar kurarak savunmaya geçmişti. 10'uncu İtalyan Ordusu'nun bu hareketini taktik açıdan izah etmek gerçekten çok zordur. İtalyanlar Kuzey Afrika'da Mısır'ı işgal için muharebelerini sürdürürken, Doğu Afrika'da üstün kuvvetlerle İngiliz Somali'sine girerek burayı işgal etmiş ve İngiliz kuvvetleri Aden'e çekilmek zorunda kal-

mişti. Bu sırada Sudan'ın işgaline başlamış ve Kenya'yı da işgale hazırlanıyordu. İtalyanlar Doğu Afrika'daki sömürgelerinde yerli halktan teşkil ettiği birlikler de dahil çok üstün kuvvetlere sahip olduğu hâlde Kuzey Afrika'da olduğu gibi burada da yavaş ve çekingen hareket etmişlerdi. Bu nedenle buradaki başarıları da çok sınırlı kalmıştı.

Mısır'ı işgal etmek üzere harekete geçen 10'uncu İtalyan Ordusu 80.000 asker, 120 tank ve 200 toptan meydana gelmişti. Dick O Connor'un komutasındaki, İngiliz Batı Çöl Ordusu 30.000 asker, 275 tank ve 120 toptan meydana gelmişti. 10'uncu İtalyan Ordusu'nun desteğine tahsis edilen uçak sayısı, İngiliz ordusunun desteğine tahsis edilen uçak sayısının üç katı idi.

Her iki ordu birbirlerinden 110 km uzakta bulunuyorlardı. 10'uncu İtalyan Ordusu'nun ileri harekâta devam etmediğini ve Sidi Barani güneyinde kaldığını gören Orta Doğu Başkomutanı General Wavell bire üç bir kuvvet üstünlüğüne sahip olan 10'uncu Ordu'ya taarruz etmeye karar verdi. Bu taarruzu iki safhada gerçekleştirecekti. Birinci safhada, çıplak çöl arazisinde düşmana görünmeden 110 km'lik bir yaklaşma yürüyüşü yapacak; ikinci safhada birbirinden 30 km uzakta ve birbirlerine destek sağlayamayacak durumda bulunan Nibeva ve Sofafi kamplarındaki birliklerin arasından geçerek, anılan kamplara baskın tarzında taarruzla, 10'uncu Ordu'nun imhasını gerçekleştirecekti. İngiliz Batı Çöl Ordusu, düşmanı ordugâhında imha etmek maksadıyla, 6 Aralık 1940 günü, Mersa Matruh'un güneyinden hareket ederek, ileriye 65 km'lik bir intikal yapmış ve 6/8 Aralık 1940 gecelerini işgal ettikleri toplanma bölgesinde geçirdikten sonra; gündüz bir kum fırtınasından da yararlanarak; İtalyanlara görünmeden Bir Enba'da toplanma bölgesi işgal etmişlerdi. 8/9 Aralık gecesini toplanma bölgesinde geçiren Batı Çöl Ordusu ertesi gün 4'üncü Hint Tümeni ile düşmanın Nibeva ve bilâhare Tumar'da kurulmuş olan kamplarına taarruz ederken 7'nci Zırhlı Tümeni ile Sofafi'deki kamplarına taarruz etmiş ve aynı zamanda 4'üncü Hint Tümeni'nin yanını korumuştur. Bilâhare kuzeye doğru taarruza devamla, Bug Bug ili Sidi Barani arasında sahil yoluna ulaşmış ve İtalyan ordusunun geri ile bağlantısını kesmişti. Mersa Matruh'ta savunma mevzi işgal etmiş piyade tugayı tespit taarruzlarında bulunmuştu. Harekât, bir bütün olarak, denizden de donanma tarafından desteklenmiş iki gün devam eden muharebeler sonucu İtalyan birlikleri teslim olmuşlardı. Ele geçirilen esirler, sayısal rakamlarla ifade yerine, beş dönümlük bir alanı dolduran subay ve yüz dönümlük bir alanı dolduran erbaş ve er şeklinde ifade edilmişti. kesin bir rakam söylemek mümkün olmamakla beraber, genel olarak beş İtalyan tümeninden üç tümenin imha ve esir edildiği söylenebilir. Buna karşılık İngilizlerin kayıpları 133 ölü, 387 yaralı ve 8 kayıp olmuştu. İmhadan kurtulan İtalyan 10'uncu Ordu birlikleri panik içinde, batıya doğru çekilmeye ve Mısır topraklarını terk etmeye başlamışlardı.

Sidi Barani'nin ele geçirilmesini müteakip, İngiliz Orta Doğu Başkomutanlığı, 4'üncü Hint Tümeni'ni, Sudan cephesinde kullanılmak üzere Kuzey Afrika'dan geriye Mısır'a çekmeye başlamıştı. Burada böyle bir hareket tarzını benimseyen üst komutanlık çok büyük bir taktik yanlışlığı içinde bulunuyor ve askerî usullerde hata yapıyordu. Kuvvetinin büyük kısmını kaybeden ve muharebeden arta kalan kuvvetleri ile gayri muntazam bir şekilde geriye çe-

kilen 10'uncu İtalyan Ordusu'nun, elde mevcut kuvvetlerinin bir araya getirilerek takip edilmesi ve imha edilerek kesin sonuca ulaşılması gerekirken, 4'üncü Hint Tümeni, bir başka harekât alanında kullanılmak üzere en kritik anda muharebe alanından geriye alınıyordu. Bir başka deyişle 10'uncu İtalyan Ordusu batıya doğru çekilirken, 4'üncü Hint Tümeni doğuya doğru gidiyordu. Bu hareketi askerî normlara göre izah etmek mümkün değildir. Üç hafta sonra Filistin'den getirilen 6'ncı Avustralya Tümeni, Kuzey Afrika'da harekâtı devam eden İngiliz ordusuna katılırken, İtalyan 10'uncu Ordusu'ndan geriye çekilebilen tümenler, Bardia'nın 17 km çevresinde bir savunma meydana getirmeye muvaffak olmuşlardı.

Garnizonun çevresinde kesintisiz devam eden bir tank hendeği; anti tank engelleri, tel engeller, mayın tarlaları ve bu hattın gerisinde tahkim edilmiş ikinci bir savunma hattı tesis edilmişti. Oldukça tahkimli olan bu mevziye piyade birlikleri ile taarruz zorunlu olduğundan, 7'nci Zırhlı Tümen düşmanla teması devam ettirerek Bardia'yı kuşatmış ve piyade tümeninin intikalini beklemişti.

6'nci Avustralya Tümeni'nin Filistin'den gelmesini müteakip, 3 Ocak 1941 günü Bardia garnizonuna taarruz başlamış ve kısa zamanda savunma çökertilerek, üçüncü gün akşamında garnizondaki 4 tümene yakın İtalyan kuvveti 45.000 esir, 462 top ve 129 tank ile İngiliz kuvvetlerine teslim olmuştu. 7'nci Zırhlı Tümen, desteğinde 6'nci Avustralya Tümeni olduğu hâlde 27 km'lik çevrede bir savunma tesis etmiş Tobruk garnizonunu kuşatmış ve 21 Ocak 1941 günü düşmanın savunma mevzilerinde taarruza başlamıştı. Garnizonda bulunan İtalyan kuvvetleri 3000 esir, 236 top ve 87 tankla İngiliz kuvvetlerine teslim olmuşlardı. (1)

Tobruk garnizonunda, imhadan kurtulan İtalyan birlikleri, Bingazi'ye doğru geri çekiliyorlardı. Kraliyet Hava Kuvvetlerinin bir keşif uçağından alınan bir keşif raporunda, Bingazi garnizonunda bulunan İtalyan kuvvetlerinin de Trablusgarb'a en dar giriş yeri olan El Agheila'ya doğru çekilme içinde oldukları öğrenilmişti. Durumu çok iyi değerlendiren General Wavell ve O Connor takviye kuvvetlerinin gelmesini ve ikmal maddelerinin ileriye yaklaştırılmasını beklemeden İtalyan kuvvetlerinin süratle takip edilerek imha edilmesine karar vermişti.

Bu durumda Orta Doğu Başkomutanı, iki hareket tarzı ile karşı karşıya bulunuyordu:

Birinci Hareket Tarzı : Geri çekilen İtalyan kuvvetlerini, asıl kuvvetler ile sahil yolundan giderek takip etmek.

Faydaları :

— Donanmanın her türlü ateş ve lojistik desteğine tam olarak sahip olacaktı.

(1) Liddell Hart; Liddell Hart's History of The Secondword, War; Cassell and Company Ltd, London, s.121.

— Sahilde iyi bir yol şebekesi mevcut olduğu için birliklerin lojistik desteği daha iyi yapılmış olacak ve idarî güçlükler asgariye indirilmiş olacaktı.

Mahzurları :

— Cebel Akdar ile deniz arasındaki dar bölgede, Derne'den Bingazi'ye kadar olan kesimde, birliklerin açılıp yayılması ve bunun sonucu manevra yapip önleyici bir takip icra etmesi mümkün görülüyordu.

— Çekilen kuvvetler, Cebel Akdar ile deniz arasında kalan ve az bir kuvvetle birbiri gerisinde savunma yapmaya imkân veren arazide oyalama muharebeleri vererek, İngiliz kuvvetlerinin ileri harekâtını yavaşlatabilir ve İtalyan kuvvetlerinin büyük kısmının imhadan kurtulmasına imkân sağlayabilirlerdi.

— İngiliz kuvvetleri, manevrayı büyük ölçüde sınırlayan bu dar alanda ağır zayıt ve hasara uğrayabilirler ve bunun sonucu muharebe müessiriyetlerini kaybetmekle karşı karşıya kalabilirlerdi.

İkinci Hareket Tarzı : Tali ve zayıf bir kuvvetle sahil yolundan çekilen kuvvetleri takip edip teması sürdürürken, hareket kabiliyeti yüksek asıl kuvvetlerle Sirenaik yarımadasını El Adem güneyi-El Agheila yolundan geçerek önleyici bir takiple düşman kuvvetlerini imha etmek.

Faydaları :

Bu hareket tarzı, önleyici bir takiple düşman kuvvetlerinin önünün keşilmesini mümkün kılıyor, mutlak bir başarı vadediyor ve 10'uncu İtalyan Ordusu'nun geri çekilmesine fırsat vermeden imha edilmesi olanağını artırıyordu.

Mahzurları :

— Zırhlı, mekanize ve motorlu birlikler, hiç bilmedikleri ve haritası yapılmamış çöl karakterinde bir arazide 250 km gibi uzun bir mesafe katetmek zorunda kalacaklardı.

— Böyle bir harekâta ikmal güçlükleri açık olarak görülüyordu ve su sıkıntısı ciddi bir sorun teşkil edebilirdi.

— Sahil yolundan direkt takip görevini icra eden kuvvetlerle irtibat keşilebilir ve onlara herhangi bir müşkül durumda destek sağlanamayabilirdi;

— Donanmanın desteğinden arzu edildiği şekilde faydalanmak mümkün olmayabilirdi.

— Elde mevcut tırtıllı ve tekerlekli araçlar eski, yıpranmış ve mevcutları da azdı; iyi bir durumda olmayan bu vasıtaların bakım ve onarımları için yolda özel tedbirlerin alınması zarureti vardı.

— Bütün bunlara ilâve olarak çekilen kuvvetlerin önünü Bingazi'nin güneyinde kesecek İngiliz birliklerinin gerisi, Trablus'tan gelmesi muhtemel İtalyan kuvvetlerinin tehdidine maruzdu.

Bütün bu mahzurlara karşılık, ikinci hareket tarzı mutlak bir başarı vadediyor ve İtalyan 10'uncu Ordusu'nun kat'i olarak imhasını mümkün kılıyordu. Böyle bir zafer sonunda Kuzey Afrika, İtalyanlardan temizlenecek ve cephede

serbest kalan İngiliz kuvvetlerinin büyük bir kısmının başka cephelerde kullanmak mümkün olacaktı. Anılan zafer bütün dünyada yankılar uyandıracak ve İngiliz İmparatorluğu'nun değişik bölgelerinde muharebe eden İngiliz birliklerinin moral ve cesaretini arttıracak; herhangi bir ittifaka hâlâ katılmamış ve tereddüt geçiren devletleri etkileyecekti.

General Wavell uçakla muharebe alanına gelerek Batı Çöl Kuvveti Komutanı O'Connor ve tümen komutanları, Wilson ve Creah ile görüştüktan sonra oldukça riskli ve mahzurları çok olan fakat İtalyan kuvvetlerinin tamamının imhasına imkân veren ikinci hareket tarzını kabul ederek İtalyan kuvvetlerinin Bingazi güneyinde önlenerek imhasına karar verildi.

General O'Connor, plân gereği 7'nci Zırhlı Tümen'i ve onun önüne hareket edecek düşmanın önünü kesecek, topçusu beraberinde olduğu hâlde bir motorlu kolu, 11'inci Hussar Taburu ile birlikte ileri harekâta başlattı. Arazinin sert yapısı ve yol şebekesinden yoksun oluşu, çöl şartları ve bazı yerlerin havadan serpmeye mayınlarla mayınlanmış olması nedeni ile harekât çok güç şartlar altında geliyordu. Birliklere çok az bir istirahat vermek suretiyle ileri harekâta gece ve gündüz devam edilmiş ve 5 Şubat 1941 günü öğleden sonra motorlu kol, beraberinde topçusu olduğu hâlde, 11'inci Hussar Taburu ile Bingazi'nin 80 km güneyinde Beda Fom yakınında sahil yolunu keserek Bingazi'den çekilen kuvvetleri önlemişti. Fakat büyük kısım henüz muharebe bölgesine ulaşamadığından, geri çekilen İtalyan kuvvetlerinin yanına taarruz edilmesine karar verildi. 10'uncu İtalyan Ordusu, İngiliz kuvvetlerini yüzlerce kilometre geride bıraktıklarını zannederken; Batı Çöl Ordusu'nu Beda Fom'da karşılarında görünce büyük bir şaşkınlık geçirmişler ve tam bir taktik baskına uğramışlardı. Bütün bu taarruzlara rağmen yolu açmaya muvaffak olamamışlar ve bu durum İtalyan ordusunun moralini daha da bozmuştu. 10'uncu İtalyan Ordusu yolu kapatan İngiliz birliklerini güneydoğu kanadından kuşatacak şekilde bir manevra yapması gerekirken bunu yapmamış; birliklerini çok hatalı bir şekilde parça parça muharebeye sokarak, düşmanın en kuvvetli yerine, cepheden taarruz etmişti. Bu nedenle anılan taarruzlar bir sonuç vermemiş ve bunun sonucu olarak İtalyan birlikleri Beda Fom mevziî önüne karışık bir şekilde gelip, toplanmışlardı. Ana yolun kesildiği yerden geriye doğru 25 km uzunluğunda yanmış ve tahrip olmuş araçlar ve toplar yığılmıştı. Terk edilmiş bu araç, gereç ve silâhlar bir askerde hayret uyandıracak bir görünüm arz ediyordu.

Beda Fom'da önü kesilen ve denize doğru sıkıştırılan 10'uncu İtalyan Ordusu'nun hiçbir kurtuluş ümidi kalmadığını düşünen Ordu Kurmay Başkanı General Virginid, beraberinde ordu karargâhı olduğu hâlde, 7 Şubat 1941 günü saat 11.00'de, 4'üncü Tugay karargâhına gelerek teslim olmuşlardı. Bu muharebede, 10'uncu İtalyan Ordusu altı general ve 20.000 asker esir vermiş; 216 top, 112 tank, 1500 tekerlekli araç, çok miktarda silâh, teçhizat ve çeşitli ikmal maddelerini İngiliz ordusuna terk etmişti. Buna karşılık 7'nci Zırhlı Tümen, bu muharebede sadece yedi ölü 15 yaralı vermişti. 10'uncu İtalyan Ordusu'nun tamamı ile imha olması sonucu İngiliz kuvvetlerine Trablusgarb'ın âdeta bir giriş kapısı durumunda bulunan El Agheila kritik arazi kesimini ele geçirip, Trablusgarb'a kadar ilerlemek ve Libya'da İtalya'nın varlığına son ver-

mek olanağı doğmuştu. O'Connor, ileri harekâta devam edip kesin sonuca ulaşmak istemişse de, İngiliz Kabinesi böyle bir harekâtın icrasına müsaade etmemişti. (2)

Bu sırada, Almanlar Yunanistan'ı işgale hazırlanıyorlardı. Churchill de, Yunanistan'ı bu ülkeye göndereceği İngiliz kara, deniz, hava kuvvetleri ile Almanlara karşı savunmaya karar vermişti. Bu maksatla Churchill, 12 Şubat 1941 günü Orta Doğu İngiliz Başkomutanı Wavell'e gönderdiği uzun bir telgrafta, Bingazi'nin beklenenden üç hafta önce işgal edildiğini ve bundan büyük bir memnuniyet duyduğunu beyan ettikten sonra, ileri harekâtını durdurmasını ve Sirenaik yarımadasını savunmak üzere asgarî kuvveti burada bırakarak, kuvvetin mümkün olduğu kadar büyük bölümünü Yunanistan'a göndermeye hazır olması direktifini vermişti. Bunun üzerine Orgeneral Wavell, Genelkurmaybaşkanı ve Orta Doğu Başkomutanlığındaki kara, deniz ve hava başkanlarının da olurlarını alarak Libya'da İtalyanlara karşı çok zayıf bir kuvvet bırakarak; 7 Mart 1941 tarihinde, Kuzey Afrika'daki Kraliyet Hava Kuvvetlerinin hemen hemen tamamının (bir av filosu hariç) ve 50.000 kişilik bir İngiliz kuvvetini Yunanistan'a göndermişti. Diğer taraftan, Doğu Afrika'da kendisinden dört defa daha büyük İtalyan kuvvetlerine karşı, başarılı muharebeler veren İngiliz kuvvetleri, İtalyanları, işgal ettikleri İngiliz ve Fransız Somalisinden atmışlar ve İtalyan Somalisi'ni işgal etmişlerdi. Ayrıca Etiyopya'yı bağımsızlığına kavuşturarak Haile Selassie'yi ülkesinin başına getirmişler ve böylece kısa bir süre içinde Mussolini'nin Doğu ve Kuzey Afrika'da bir imparatorluk kurma sevdasını yıkarak, İngiltere'nin Hindistan ana ticaret yolunu açık tutmayı başarmışlardır.

ALINAN DERSLER

Kuzey Afrika harekât alanında cereyan eden muharebeler, kuvvetin çöl şartları altında kullanılması ve modern harbin oluşmasına olan katkısı açısından askerî kurum ve kuruluşlar ile komutanların, stratejik ve taktik alanda yapacakları bütün çalışmalara büyük ölçüde ışık tutacaktır. Harbin başında Orta Doğu İngiliz Kuvvetleri Başkomutanı General Wavell'in aldığı ve uyguladığı kesin ve doğru kararlar sonucu İngiliz Nil Ordusu, iki ay gibi kısa bir süre içerisinde, biri 7'nci Zırhlı Tümen olduğu hâlde, iki tümen kadar kuvvetle, muharebeler vererek 1000 km'ye yakın bir yol katetmiş; kendisinden dört defa daha büyük 10'uncu İtalyan Ordusu'nu mağlûp ederek 130.000 esir, 380 tank ve 845 topu teslim almıştı. Bu muharebede İngiliz Nil Ordusu'nun sadece 476 ölüsü, 1225 yaralı ve 43 kişi kaybı vardı.

Kuzey Afrika'da zor çöl koşullarında sürdürülen harekâtın en büyük yükünü, "Çöl Fareleri" ismi ile ün yapmış 7'nci Zırhlı Tümen çekmişti. İngiliz Nil

(2) Major General G.L. Verney; D.S.O, M.V.O, *The Desert Rats, Hutchinson and CO. LTD-London, 1954, s.46,47.*

Ordusu'na büyük bir hareket kabiliyeti ve vurucu bir güç kazandırmak için kurulan ve ordunun çekirdeğini teşkil eden 7'nci Zırhlı Tümen'e, yapılan çok iyi bir seçim sonucu, 1938 yılında, Tümgeneral P.C.S Hobart atanmıştı. Bilgisi, tecrübeleri, enerjisi, azmi, hevesi ve diğer meziyetleri ile mükemmel bir komutan olan Tümgeneral Hobart, tümenin kurulmasında, eğitiminde, harbe hazırlanmasında hayati rol oynamış ve tümene komuta ettiği süre içerisinde; ona, büyük ölçüde bir manevra kabiliyeti kazandırmış; tümenin bu kabiliyetini geliştirerek en mükemmel bir düzeye çıkarmak için her türlü tertibi ve tedbiri almayı ihmal etmemişti. Kış boyunca, tümenin karşılaşabileceği bütün sorunlar incelenmiş ve 7'nci Zırhlı Tümen yakın bir gelecekte başlaması muhtemel bir harbe hazırlanmak üzere çölde eğitime başlamıştı. Eğitimi, Tümgeneral P.C.S. Hobart'ın ortaya koyduğu taktik doktrin üzerine bina eden, ve harbe hazırlığını onun çizdiği yolda sürdüren tümen mensubu subay, astsubay, erbaş ve erler zırhlı birliklerde hayati önem taşıyan atılğanlık, süratli hareket etme ve çabuk karar verme yeteneklerini; silâhlarına ve silâh arkadaşlarına güvenme vasıfları kazanmışlar ve bunları her fırsatta geliştirmişlerdir. Tümgeneral P.C.S Hobart'ın zırhlı birliklerin atılğan ve taarruzî olarak kullanılmasındaki modern düşünceleri, onun geliştirdiği zırhlı birliklerin kullanılma metodları ve o zamanın taktik doktrinlerine ters düşen düşünceleri; tutucu görüşlere sahip birçok yüksek rütbeli İngiliz generali tarafından benimsenmediği için, 7'nci Zırhlı Tümen komutanı 1939 yılı sonbaharında görevinden alınmıştı.) 47'nci Zırhlı Tümen'le muharebelere katılma olanağı bulamayan Tümgeneral P.C.S. Hobart'ın tümenin kuruluşunda, eğitimde ve muharebeye hazırlanmasında sarf ettiği gayretler, ortaya koyduğu zırhlı birlik taktik ve doktrinleri, tümenin gelecek harplerde kazanacağı zaferlerin, hiç şüphesiz, temelini oluşturmuştur.

Çöldeki muharebeleri, donanmanın deniz muharebelerine benzetmek mümkündür. Her şeyden önce, denizde olduğu gibi çölde de önce düşmanı arayıp bulmak ve sonra imha etmek en başta gelen ve en geçerli bir kuraldır. Hava desteğinden mahrum bir donanmanın imha olma tehlikesi ile karşı karşıya kalması nasıl kaçınılmaz bir olgu ise; çölde cereyan eden bir muharebede hava üstünlüğü sağlayan tarafın, hasım orduyu imha etmesi büyük bir ihtimal dahilindedir.

Denizde olduğu gibi, çölde de hayati önem taşıyan hareket kabiliyeti, geniş alanları kaplayan ve döşeme krokisi bile bulunmayan mayın tarlaları tarafından kısıtlanmaktadır. Bununla beraber çölde hiçbir şey statik değildir. Çölde araziyi işgal etmek ve elde bulundurmaktan çok düşman kuvvetlerinin imhası önemlidir. Ayrıca çölde ulaştırma merkezleri, ikmal üsleri, su kaynakları ve kritik arazi kesimleri birliklere verilecek önemli hedeflerdir. Bu bakımdan çölde bir mevzi savunması, iki yanı dayalı El Alamein ve El Agheila mevzileri hariç mümkün değildir. Çölde bulunan her savunma mevziinin bir açık yanı bulunması ve bu açık yandan birliğin kuşatılması tehlikesi ile karşı karşıya kalması, birlik komutanlarını her zaman endişeye düşüren önemli bir konu olmuştur. Bu tehlikeyi karşılamak üzere komutanlar, elinde değişik sınıf ve silâhlardan oluşan yeterli ve çevik ihtiyatlar bulundurmak zorunluluğu duymuşlar ve topoğrafik yapının dikte ettiği bu taktiği önemle benimsemişlerdir.

Kuzey Afrika'da kuvvet üstünlüğüne sahip bulunan 10'uncu İtalyan Ordu komutanı harp kurallarını, özellikle hedef, taarruz, sıklet merkezi, manevra, emniyet ve baskın prensiplerini uygun bir şekilde kullanamamış; zayıf bir liderlik örneği sergilemiştir. 10 Haziran 1940 tarihinde İtalya'nın, Almanya lehinde harbe girmesi üzerine, 11 Haziran 1940 tarihinde, İngiltere İtalya'ya harp ilân etmiş ve Kuzey Afrika'daki birlikleri ile Mısır'ın batı hududunu geçerek İtalyan kuvvetlerine taarruz ettiklerinde bu kuvvetlerin, İngiltere'nin İtalya'ya harb ilânından tamamen habersiz olduklarını hayretle müşahade etmişlerdir.

Yüksek komuta katında, açık olarak görülen istihbarat ve istihbarata karşı koyma zafiyeti, askerî ve siyasî makamlar arasında bilgi alış verişindeki irtibat kopukluğu, komuta kontrol sistemini zafiyete uğratmış ve muharebeleri olumsuz yönde etkilemiştir. Bu zafiyetin sonucu olarak 10'uncu İtalya Ordu Komutanı kendisine atılğan ve cesaretle taarruz eden İngiliz kuvvetlerini gözünde büyümüş, İngiliz kuvvetleri karşısında çok yavaş, mütereddit ve kararsız hareket etmiş; aynı zamanda Trablus'tan Sidi Barani'ye kadar olan garnizonlarında 300.000 mevcutlu kuvvetine katî muharebe yerinde dengeli olarak kullanamamış ve birliklerini parça parça muharebeye sokmuştur.

10'uncu İtalyan Ordusu'nu, Mısır'ın batı hududunu geçerek başlattığı taarruzlarını Mersa Matruh'ta savunan İngiliz kuvvetlerine 130 km mesafede, Sidi Barani'de kendiliğinden durdurması ve birbirlerinin destek mesafe dışında bir dizi ordugâhta konmaya geçerek savunma tedbirleri almaya başlamasını; stratejik ve taktik kurallar dikkate alındığında, hâlâ izahı çok müşkül bir askerî olay olarak niteliyoruz.

Görüyoruz ki, 10'uncu İtalyan Ordusu taarruzla elde ettiği avantajı ve sağladığı başarıyı her ne pahasına olursa olsun devam ettirmesi gerekirken, tamamen statik bir hareket tarzını seçmiş ve konmaya geçmişti. Bu sadece komuta kontrol zaafiyetini değil aynı zamanda, garnizonlar arası irtibat, keşif ve devriye noksanlığı, istihbarat ve istihbarata karşı koyma faaliyetlerinde gösterilen ihmallerden, taktik alanda yapılan ciddî hatalardan, komutan ve askerlerde görülen isteksizlikten daha ziyade kuvvetin çağın koşullarına uygun bir tarzda eğitimden yoksun olmasından; komutanların askerî modern harbin öngördüğü felsefeye sahip olmamasından kaynaklanmıştır. İngiliz kuvvetlerine taarruz etme yerine, ilk fırsatta batıya çekilmeden başka bir düşüncesi olmayan, 10'uncu İtalyan Ordusu'nun uğradığı mağlûbiyet, her şeyden önce dünya kamuoyunda Mussolini'nin prestijine vurulan en büyük darbe ve İtalyan ordusu için en büyük bir felâket olmuştur.

Anılan ordunun komuta kontroldaki zafiyeti, bir bütün olarak taarruzî harekâtta yetersizliğin ve personelin savaşma azminden yoksun oluşu, Hitler'e yakın yüksek komuta heyeti arasındaki generallerde İtalyan ordusu hakkında olumsuz bir intibanın yaratılmasına yol açmıştır. Anılan generaller, "İtalyan ordusunu, Hitler'e her fırsatta, küçümseyecek tarzda tanıtıyorlardı. Bazı Alman generallerinin, "İtalyan ordusunun bir işe yaramadığını bir İngiliz askerinin on iki İtalyan askerine bedel olduğunu, İtalyanların çalışkan olduğunu, fakat muharip olmadığını, gürültüden hoşlanmadıklarını; hatta bu zafiyet bi-

lindiği hâlde İtalyanlar ile ittifak yapmanın hatalı olduğunu" harbin sonuna kadar savundukları bir gerçektir.

10'uncu İtalyan Ordusu'nda görülen noksanlıklar, zafiyetler ve hatalar, İngiltere'nin Doğu Afrika'daki kolonilerini işgale başlayan İtalyan ordusunda da mevcut olup, bu ordunun mağlûbiyetinin ana nedenini teşkil etmişti.

General Wavell, ile komutası altında bulunan karargâh subayları ve kıta komutanları, inisiyatif sahibi ve taarruzî bir ruh taşıyan, her fırsatta şiddetli ve cüretli taarruzlarla sonuca ulaşmayı kendilerine prensip edinmişlerdi. Gizliliğe ve istihbarata azamî derecede önem veren General Wavell, 10'uncu İtalyan Ordusu'nu Sidi Barani'de konmaya geçmesini fırsat bilerek, Nil Ordusu'nu takviye etmiş ve İtalyan ordusunun taarruza geçmesini beklemek yerine, ona baskın tarzında taarruzla imhasını gerçekleştirmeye karar vermişti. Çölde zırhlı ve mekanize birliklerini taarruz hazırlıklarını uzun süre saklamak çok güç olduğunda taktik alanda baskını gerçekleştirmek, birliğin üstün eğitim seviyesine, gizliliğin sağlanmasına, çok hassas ve detaylı plânların yapılmasına bağlı idi. 7'nci Zırhlı Tümen'in icra ettiği aktif keşif faaliyetleri ve Kraliyet Hava Kuvvetlerinin havada çektiği hava fotoğrafları sonucu, Sidi Barani bölgesinde birbirinden uzak bölgelerde konmaya geçmiş 10'uncu İtalyan Ordusu'nun birlikleri arasında ortalama 30 km'ye yakın boşluklar bulunduğu ve birliklerin birbirlerinin destek mesafesi dışında olduğu tespit edilmişti. Bu zafiyeti istismar edebilmek için Nil Ordusu Komutanı taarruzdan önce kara ve hava keşif faaliyetlerini kesintisiz bir şekilde sürdürmüş; düşmanın savunma mevzilerini, mayın tarlaları ve tel engellerin yerleri ile diğer tahkimatını detaylı bir şekilde meydana çıkarmıştı.

General Wavell, düşmanın durumunu ve zayıf yönlerini ortaya çıkarmak için sürdürdüğü istihbarat gayretlerinin yanı sıra, taarruz plânlarını, yetkili ve sorumlu belli sayıda subayın haricinde diğer subaylardan gizli tutmuş ve istihbarata karşı koyma önlemleri üzerine ciddi bir şekilde durarak düşmanın harekâta ilişkin bilgi almasını önlemişti. Ayrıca İngiliz birliklerin büyük bir kısmı Yunanistan cephesine kaydırıldığı ve 10'uncu İtalyan Ordusu'nun karşısında zayıf kuvvetler bulundurduğu intibanın yaratılması için aldatma ve yanıltma tedbirlerine başvurulmuştu.

General Wavell harekât plânı çok sade ve anlaşılması çok kolay bir tarzda hazırlamıştı. Birbirinin destek mesafesi dışında tertiplenen İtalyan garnizonları küçük birliklerle tespit ve tecrit edilecek; zırhlı ve mekanize birlikler garnizonlar arasındaki geniş boşluklardan geçirilerek düşmana, geriden taarruz edilecek ve düşmanın imhası gerçekleştirilecekti. Bu plândaki görevlerini tam olarak yerine getirebilmek için, taarruzdan bir ay önce subay, astsubay, erbaş ve erler modern harbin gerektirdiği lojistik destek eğitimi dahil, gerek ferdî ve gerekse toplu eğitim görevlerini ahenk içinde ve bütünleştirerek tamamlamışlar; hatta plândaki karmaşık özel görevlerin provalarını yapmışlardı. Birliklerin taarruz öncesi duruma dayalı ve uygulamalı yoğun eğitim faaliyetleri ve taarruz hazırlıkları sıralı komutaların kontrol ve denetimi altında yapılmış; General Wavell sık sık birliklere gelerek eğitim ve hazırlıkları yerinde görmüş ve teftiş etmişti.

Aldığı bütün bu tedbirlerin sonucu General Wavell kuvvetini, İtalyan Hava Kuvvetlerinin üstünlüğüne rağmen, çölde kum fırtınasını sağladığı gizlenmeden de yararlanarak düşmana görünmeden Mersa Matruh'un güneyinden 110 km ileride Bir Enbaya, düşmana görünmeden intikal ettirmiş ve buradan İtalyan kuvvetlerine taarruz ederek sürat, aldatma, beklenmeyen bir kuvvetle taarruz etme, etkin bir istihbarat ve istihbarata karşı koyma, muharebe emniyeti ve taarruzda değişik taktikler ve metodlar uygulamak suretiyle taktik alanda tam ve fevkalâde bir baskın sağlamıştır.

Başlangıçta modern harbin gerektirdiği her türlü malzeme ve teçhizattan mahrum olduğu hâlde Nil Ordusu'nun personeli aşırı sıcaklara, soğuğa, toza, kum fırtınalarına, sineklere, seraplara ve binbir meşakatte göğüs gererek çok az bir zayıatla emsali görülmemiş kat'î bir zafer kazanmıştır.

Orta Doğu İngiliz Kuvvetleri Başkomutanlığının Kuzey ve Doğu Afrika'da inanılmaz boyuttaki bu zaferi, komutan ve karargâhların olayların akışını ve durumunu yakından; kesintisiz bir şekilde takip edip çok güzel değerlendirmelerine ve buna bağlı fevkalâde plânlar yapıp uygulamalarına atfetmek mümkün olmakla beraber, plânları uygulayan birliklerin bilgisi, yaratıcılık ve tahayyül gücü, disiplini, önderliği (liderliği), inisiyatif sorumluluk duygusu, birlikte ve ahenkli çalışması (ekip çalışması), güdülenmesi, arkadaşlığı, sadakati, bağlılığı, gücü, dayanıklılığı, beceri ve hüneri anılan zaferin kazanılmasının gerçek nedenleri olmuştur.

Harpte, kuvvetler arasındaki iş birliği; muharip, muharebe destek ve hizmet destek birliklerinin koordineli ve bütünleşerek kullanılması hayati önem taşımaktadır. Anılan koordinasyon ve iş birliği olmaksızın kuvvetlerin ve onlara bağlı birliklerin bekalarını bir gün dahi sağlamaları mümkün değildir. Nil Ordusu'nda sıralı komutanlar ve karargâhlarının gösterdikleri cesaret, inisiyatif, yüksek komuta ve kontrol yeteneği, elde ettikleri başarının peşini bırakmadan elde mevcut bütün güçleriyle İtalyan birliklerini amansız bir şekilde takip etmeleri, kara, deniz ve hava kuvvetleri arasındaki mükemmel ve örnek düzeyde koordinasyon ile değişik sınıf ve silâhlar arasındaki fevkalâde bir iş birliği, cüret hareket kabiliyeti, taarruzî hareketlere azamî yer verme, söz konusu zaferin kazanılmasına çok güzel bir baz teşkil etmiştir.

Özetle denilebilir ki, üstün bir eğitim düzeyine ulaşmış, muharebe şartlarına çok iyi bir şekilde intibak etmiş, yetenekli komutanlar tarafından sevk ve idare edilen birliklerin kendilerinden üstün kuvvetlerle savaşıp zafere ulaşabileceklerini Beda Fom muharebesi bir kez daha kanıtlamıştı.

Kuzey Afrika'da yüksek harekât kabiliyetine sahip birliklerin taarruz ettiği veya geri çekildiği zaman başarı veya başarısızlık genel olarak su dahil her sınıf ikmal maddesinin birliklere zamanında ulaştırılmasına bağlıdır. Birliklerin görevlerini yerine getirmeleri; ancak, su, yiyecek, mühimmat, benzin ve yağlar ile her türlü yedek parçanın, ordu ikmal depolarında birliklere zamanında ulaştırılması ile mümkün olur. Çölde ikmalin hayati önem taşıdığını dikkate alan General Wavell, hasmının ikmal üslerini tahrip etmenin, ordusunu imha etmek kadar değer taşıdığını ve gerekli olduğuna inanmış bir komutan olarak her fırsatta, 10'uncu İtalyan Ordusu'nun derin gerilerindeki, özellikle ikmal üslerini ve

ulaşım hatlarını hedef alarak taarruz etmiş; "Uzak Mesafeli Özel öl Birlikleri" ile hasmının derin gerilerindeki hava meydanı gibi kilit askerî tesislerine baskın ve sabotajlar düzenlemişti. Çağımızda askerî taktiğe model olmuş ve dünya ölkelerinde teşkil edilen "özel birlikler" yarının harblerinde orduların geri böl-gelerinde ve yurt sathındaki askerî ve ekonomik hedefler için en tehlikeli tehdidi oluşturmaktadırlar. Eski zamanlarda harp sanatına, "dolaylı strateji" kavramı olarak giren ve Napolyon'un geliştirerek en mükemmel bir şekilde uyguladığı bu strateji, Kuzey Afrika harekât alanında sık sık uygulama olanağı bulmuştur. "Uzak Mesafeli Özel öl Grubu", kendilerine haftalarca yetecek suyu ve yiyeceği beraberinde taşıyan; kendi kendine yeterli; 3500 km mesafe katedebilecek özel görevler için yetiştirilmiş birliklerden meydana gelmişti. Anılan bu gruplar, en zor arazide ve dūřmanın kontrolü altındaki topraklarda kendi yollarını bulup; yaralılarına ve arızalanan araçlarına kimsenin yardımında bulunamayacağının bilinci içinde yüzlerce kilometre hareket edebilecek imkân ve kabiliyete sahiptiler. Bu grupların en büyük sorunu, araçlarının kumların üzerinde bıraktıkları ve uzun süre kum üzerinde kalan tekerlek izleri idi. Bu izler açık çöl arazisi üzerinde havadan rahatlıkla görülebildiğinden grubun yerinin tespit edilmesi ve buranın havadan bombalama olasılığı hayli yüksekti. Daha sonra bu birlikler, bugünkü İngiliz SAS birliklerinin nüvesini teşkil etmişlerdir.

General Wavell, Kuzey Afrika'da kara harekâtını sevk ve idare ederken, Kraliyet Donanması'nın azamî ölçüde desteğine mazhar olmuştur. Bardia, Derne, Tobruk ve Bingazi garnizonlarının taarruzla ele geçirilmesinde, donanma, kara birliklerine yakın ve etkili bir topçu desteği sağlamıştır. Ayrıca bazı birliklerin ileriye intikali deniz yolu ile yapılmış ve günde 3 bin ton değişik sınıf ikmal maddesini (su dahil) birinci hattaki birliklere yine deniz yolu ile ulaştırarak ikmal yolları üzerindeki ikmal trafiği azaltılmış ve ikmal zamanı kısaltılmıştı. Donanmanın, ele geçirilen ve sayısı dönümlerce araziye kaplayacak kadar çok olan ve birinci hattaki komutanlara, savaşın en ciddî safhasında ayak bağı olan esirlerin, büyük bir kısmının, deniz yolu ile geriye taşınması donanmanın sağladığı önemli bir muharebe hizmet desteği olarak nitelendirilmektedir. Donanmanın sağladığı en önemli muharebe desteğinden bir tanesi de, 10'uncu İtalyan Ordusu'nun gerisine denizden küçük çapta birlikler çıkararak dūřmanın ulaşım hatlarını kesmesi ve kara harekâtının başarıya ulaşmasına yardımcı olmasıdır. Sağladığı bu destekle, donanma, kara muharebelerinin kazanılmasında önemli rol oynamış ve harbin vazgeçilmez bir unsuru olduğunu bir kez daha kanıtlamıştır.

Orta Akdeniz'de İtalyan donanmasının sağladığı deniz üstünlüğü, Orta şark'taki İngiliz kuvvetlerine her türlü ikmal maddesi taşıyan ve ikmal desteği sağlayan İngiliz donanmasını Afrika'nın güneyinden dolaşmak ve Kızıldeniz yolunu kullanmak zorunda bırakmıştı. Bütün güçlüklerle ve zaman kaybına yol açmasına rağmen, İngiliz donanması uzakta da olsa, anılan yoldan Nil Ordusu'nun ikmalini sağlamış ve zafere ulaşmasında hayatî rol oynamıştı.

GENERAL ROMMEL

KUZAY AFRIKA HAREKÂT ALANINDA

Kuzey Afrika'da, 10'uncu İtalyan Ordusu'nun büyük bir kısmını imha eden İngiliz Nil Ordusu, ileri harekâtına devamla Libya'yı Trablus'a kadar işgal edebilecek ve Afrika'da İtalyan varlığına son verebilecek imkân ve kabiliyete sahipti. Fakat bu sırada Balkanlar, Alman orduları tarafından işgal edilmiş ve Yunanistan Alman işgaliyle karşı karşıya bulunuyordu. Bu durum karşısında İngiliz Parlâmentosu, Yunanistan'a yardım ederek Alman işgaline karşı bu ülkeye savunma politikası izlemeye başlamış ve bu politikaya dayalı olarak İngiltere, Balkanlar'da bir cephe açmak için plânlar geliştiriyordu. Anılan cephenin güney kanadı, Kuzey Afrika'da Tobruk'a dayanacaktı. İtalyan ordusunu mağlûp eden General Wavell kuvvetlerinin, Bingazi'nin batısına kadar ilerlemesi üzerine Sirenaik yarımadasına âdeta bir giriş kapısı durumunda bulunan ve güneyden kuşatılması mümkün olmayan El Agheila savunma mevzi Balkan cephesinin güney kanadının dayanacağı yer olarak seçilmiş ve buradaki kuvvetlere, her ne pahasına olursa olsun bu mevzileri savunma vazifesi verilmişti. Ayrıca İngiliz Parlâmentosu General Wavell'e, Sirenaik yarımadasından daha ileriye gitmemesi; anılan yarımadayı elde bulundurması; komutası altında bulunan kara kuvvetleri ile Kraliyet Hava Kuvvetlerini mümkün olduğu kadar azamisini Yunanistan'a göndermesi için direktif vermişti. Bu direktif üzerine 6'ncı Avustralya Tümeni, Yeni Zelanda Tümeni ve 2'nci Zırhlı Tümen'den bir tugay ile Kuzey Afrika'da bulunan Kraliyet Hava Kuvvetlerinin hemen hemen tamamı, Yunanistan'a gönderilmişti. 7'nci Avustralya Tümeni'nin de Yunanistan'a gönderilmesi söz konusu idi. "Çöl Fareleri" ismi ile ün yapmış 7'nci Zırhlı Tümen, verdiği çetin muharebe sonucu yıprandığından zırhlı ve tekerlekli araçların büyük bir kısmı ekonomik ömrünü doldurmuş olması nedeniyle yerini, bir tugayı Yunanistan'a gönderilen 2'nci Zırhlı Tümen'e bırakmış ve reorganize edilmek üzere Mısır'a gitmişti. Bir tugayı Tobruk'ta bulunan 9'uncu Avustralya Tümeni, bir tugayı Yunanistan'da bulunan 2'nci Zırhlı Tümen ve Mekile'de bulunan motorlu Hint Tugayı Muharebe Grubu geniş Sirenaik topraklarının savunulması için görev almışlardı. 13'üncü Kolordu olarak isim alan bu kuvvet, anılan direktife uyarak, El Agheila'yı daha ileriye geçmemiş ve Sirenaik'te tertip ve tedbirlerini almaya başlamıştı.

13'üncü Kolordu'ya bağlı tümenlerin teçhizat, malzeme, araçları ile muhabere cihazları yetersiz ve eski olup, tankları demode ve yıpranmıştı. Tümenlerin bazı alayları İtalyan ordusundan harp ganimeti olarak ele geçirilen tanklar ve tekerlekli araçlarla donatılmışlardı. Tümenlerin bölgeye yeni gelmiş olmaları, personelin çöl şartlarına göre eğitim görmemeleri ve çöl tecrübesinden yoksun bulunmaları, 13'üncü Kolordu'nun en zayıf tarafını teşkil ediyordu. Kraliyet Hava Kuvvetlerinin Kuzey Afrika'daki filoları Yunanistan'a intikal ettiğinden, 13'üncü Kolordu hava desteğinden de mahrum kalmıştı.

İtalyan ordusunun, kısa sürede hezimete uğraması ve Sirenaik'ten atılması, Trablus'un savunmasını tehlikeye sokmuş ve elde bulundurulması da

şüpheli idi. İtalya'nın, Trablus'u kaybetmesi ve Afrika'dan tamamen atılması hâlinde, Afrika'da serbest kalacak olan 12 tümene yakın bir kuvveti İngilizler istedikleri yerde kullanma olanağına kavuşacaktı. Ayrıca Kuzey Afrika'nın bütünü ile İngilizlerin eline geçmesi, İtalyanların şakağına dayanmış bir tabancadan farksız ve İtalya üzerinde yaratacağı psikolojik etkisi de çok büyük olacaktı. Hitler, müttefiki İtalya'ya stratejik, politik ve psikolojik nedenlerle yardım etmek; her ne pahasına olursa olsun Afrika'yı elde bulundurmak zorunda idi ve buna karar vermişti.

Sicilya adasında üslenmiş 10'uncu Alman Hava Kolordusu, Orta Akdeniz'de faaliyet gösteriyordu. Bu kuvvete, Akdeniz'de İngiliz donanmasına tarruz etmek, İngilizlerin Batı ve Doğu Akdeniz arasındaki deniz ulaşım hatlarını kesmek, Trablus'taki hava meydanlarını kullanmak suretiyle İtalyanların kuzey Afrika'daki birliklerine yakın hava desteği sağlamak, Mısır'ın batısında ve Sirenaik'te bulunan İngilizlerin liman tesislerini bombalamak vazifeleri verilmişti.

Bu maksatla, Alman Hava Kuvvetleri, İtalyan Hava Kuvvetleri ile iş birliği yaparak onlarla koordineli bir şekilde Kuzey Afrika'ya yapılan dost deniz nakliyatını koruyacak; İngilizlerin Akdeniz'deki nakliyatına, Kuzey Afrika'daki kara ulaşımına mani olacaktı. İngilizlerin hava ve deniz üssü olan Malta'nın, Orta Akdeniz'deki stratejik önemi nedeni ile en kısa zamanda ele geçirilmesi zarurî görülüyordu.

Bu durum muvacehesinde İtalyanlar taze kuvvetlerle Kuzey Afrika'daki birliklerini, takviye ederken, Hitler 5'inci Hafif Zırhlı Tümeni (daha sonra 21'inci Panzer Tümeni ismini aldı) Kuzey Afrika'ya göndermeye başlamıştı. Anılan hafif tümenin araç ve donatımı deniz yolu ile taşınırken; personeli hava yolu ile Trablus'a intikale başlamıştı. Bu tümenin arkasından 15'inci Panzer Tümeni Trablus'a nakledilecekti. Kuzey Afrika'daki Alman birliklerine komuta etmek üzere, Birinci Cihan Harbi'nde, Fransa'nın işgaline iştirak etmiş cesareti, atılganlığı, liderliği, yüksek sevk ve idare kabiliyeti ile ün yapmış ve üstün hizmetleri ile Hitler'in takdirini kazanmış General Rommel, özel karargâhı ile birlikte 12 Şubat 1941 tarihinde Trablus'a gelmişti. Anılan tarihten bir ay kadar önce korgeneralliğe terfi eden Rommel'e, İngilizlerin El Agheila'dan daha ileriye gitmesine mani olmak ve Trablus'u her ne pahasına olursa olsun elde bulundurması vazifesi verilmişti. Alınan istihbarat raporlarından, İngiliz Genelkurmay Başkanlığının dikkatlerini Trablus'taki gelişmeler üzerine yoğunlaştırdığını görmekteyiz. Bu gelişmeler üzerine İngiliz Genelkurmay Başkanlığı, General Wavell'den 21 Şubat 1941 tarihinde Trablus'a takviye olarak gelen Alman zırhlı birliklerine karşı Sirenaik ve Mısır'ın savunması ile ilgili görüş ve mütalâalarını istemişti. Bu istek üzerine General Wavell, 2 Mart 1941 tarihinde Genelkurmay Başkanlığına aşağıdaki durum değerlendirmesini rapor etmişti; (3)

"Alınan en son bilgilere göre, Trablus'a intikalini tamamlayan hâlihazır takviye birliklerin 2 İtalyan piyade tümeni, 2 İtalyan çekili topçu alayı ve azamî

(3) Winston S. Churchill; *The Second World War, Volume III, The Grand Alliance*, Cassell and Co. Ltd. London, 1950 s. 174.

bir zırhlı tugay grubu olduğu tahmin edilen Alman birliklerinden teşekkür ettiği anlaşılmıştır. Bunların haricinde mekanize araçların geldiğine dair herhangi bir emare mevcut değildir. Düşman ulaştırma araçlarındaki noksanlığı hâlâ devam etmektedir. Yapılan hava keşifleri son zamanlarda Trablus şehri ile Sirte arasındaki sahil yolu üzerinde araç trafiğinin oldukça arttığını göstermektedir.

Trablus şehri ile El Agheila kasabası arasındaki mesafe 754 km ve Trablus şehri ile Bingazi şehri arasındaki mesafe 1034 km'dir. Bu şehirlerin arasında sadece bir tek sahil yolu mevcuttur. 656 km'lik mesafe içinde yeterli suyun bulunmaması, ulaştırma araçlarının noksanlığı ile birlikte, anılan bütün diğer faktörler, hâlihazırda düşmanın sınırlı bir tehdit oluşturduğunu göstermektedir. Üç hafta içerisinde muhtemel bir piyade tümeni ile bir zırhlı tugayın sahil yolundan ve sağlayabildiği takdirde ikinci bir zırhlı tugayı güney kanadımızdan; çölden geçirerek kullanılabileceği değerlendirilmektedir.

İtalyan ve Alman Hava Kuvvetleri, El Agheila'da 13'üncü Kolordu'nun durumunu meydana çıkarmak ve kuvvetlerinin terkihi, tertibi ve büyüklüğünü tespit etmek üzere cibrî keşif yapabilir ve zayıf bulduğu takdirde, 13'üncü Kolorduyu Agedabia'ya atabilir. Elindeki mevcut kuvvetle, Bingazi'yi ele geçirmeye teşebbüs edeceği beklenmektedir.

Büyük çapta bir taarruzu icra edebilmesi için, asgarî iki Alman tümenin kullanılması gerekmektedir. Trablus El Agheila sahil yolu azamî bir veya iki piyade tümenini destekleyecek kapasitede olduğundan deniz nakliyatında tehlikeler, ulaşım ve ikmal hatlarının uzaması sonucu başgöstermesi muhtemel güçlükler ve sıcakların başlaması dikkate alındığında, büyük çapta bir taarruzun yaz sonundan önce yapılmayacağı tahmin edilmektedir. İtalya'dan Libya'ya gelen konvoylara denizden yapılacak etkin müdahaleler ve Trablus'un hava kuvvetleri tarafından bombalanması anılan taarruzu daha da geciktirecektir...

Hâlihazırda İtalyanların Sirenaik'e hava tehdidi kabili ihmal denecek kadar azdır. Diğer taraftan Almanlar, Orta Akdeniz'e tam olarak yerleşmiş durumdadırlar... Zırhlı birliklerle koordineli olarak, Alman paraşüt birlikleri geri bölgedeki ulaşım hatlarımız üzerine indirebilir. Yakın bir gelecekte, paraşüt birliklerin taarruzî olarak kullanılması beklenmemekle beraber, gelecekte icra edilecek büyük çapta taarruzlarla kullanım ihtimali imkân dahilindedir."

General Wavell'in gönderdiği yukarıdaki mesaj Londra'da parlâmentonun Kuzey Afrika'ya ilişkin icraatına esas teşkil etmişti.

El Agheila mevziinin hayatî önemini müdrik İngiliz siyasi ve askerî yetkilileri, düşmanın anılan mevziî Agedabia istikametinde yarmaları hâlinde Bingazi dahil Tobruk'un batısında kalan her şeyin düşman eline geçeceği konusunda hemfikirtiler. Beklenmedik bir zamanda Trablus'ta beliren Alman tehdidi karşısında, İngiliz Orta Şark Komutanlığı, bölgenin savunması için genel esasları aşağıda izaha çalışılan ve gelişen durumu da dikkate alan bir savunma plânı hazırlamıştı. Düşmanın El Agheila mevzilerini ele geçirmesi hâlinde; verdikleri muharebeler sonucu yıpranmış ve Mısır'da tensik edilen tümenlerin, harekât hazırlıklarını tamamlayıp cepheye sevk edilmelerine kadar,

gerekli zamanı kazanmak üzere 13'üncü Kolordu oyalama muharebeleri ve rerek Bingazi'ye kadar geri çekilecek ve arazi verip zaman kazanılacaktı. Düşmanın ileri harekâtının Bingazi'de durdurulmaması hâlinde Bingazi limanı tahrip edilerek Tobruk'a çekilecekti. Wavell Tobruk'un savunmasını güç olduğunu düşünerek, Mersa Matruh mevziinde savunmayı esas alırken; İngiltere Başbakanı Churchill, Mersa Matruh'ta asıl savunma tesis edilirken, Tobruk'un süratle tahkim edilmesi ve sonuna kadar savunulması direktifini vermişti. Bunun üzerine, General Wavell Mersa Matruh'ta asıl savunma hattını hazırlamasına; Tobruk'un tahkim edilerek savunulmasına; Rommel'in Tobruk'a taarruz etmesi hâlinde Alman ve İtalyan kuvvetlerinin yan ve gerilerine taarruz etmek üzere Tobruk'un doğusunda yüksek hareket kabiliyetine sahip ve yeterli büyüklükte bir kuvvetin elde bulundurulmasına karar vermişti

Korgeneral Rommel, 5'inci Hafif Zırhlı Tümen'in Trablus'a intikalini tamamlaması üzerine 15'inci Panzer Tümeni'nin intikalini beklemeksizin bir zırhlı, diğeri piyade iki İtalyan tümeni ve 5'inci Hafif Zırhlı Alman Tümeni ile 31 Mart 1941 günü El Agheila mevziine taarruza başlamıştı. Başlangıçta, İngilizlerin kuvvetini ve savunma mevzinin gücünü meydana çıkarmak üzere cebrî keşif şeklinde başlatılan, çok iyi plânlanmış bu taarruzların başarı vadedmesi üzerine, atılğan bir şekilde geliştirilmiş ve süratle yarmaya dönüştürülmüştü. Rommel karşısındaki kuvvetlerin zayıf olduğunu meydana çıkarınca, yarmayı Mersa Brega istikametinde geliştirmiş ve o gün akşama kadar El Agheila mevzini ele geçirerek, 2 Nisan 1941 günü Agedabia'ya varmıştı. Şimdi kuvvetinin muharip elemanları ile düşman gerilerinde açık araziye çıkan Rommel için uygulayacağı çok değişik hareket tarzları vardı. Agedabia bölgesine varan Rommel, 27'nci İtalyan Piyade Tümeni (Brescia), kuzey sahil yolunda; 5'inci Alman Zırhlı Tümeni ortada ve 132'nci İtalyan Zırhlı Tümeni (Ariete) güneyde olduğu hâlde üç koldan taarruzlarına devam etmeye karar vermiş ve bu kararını uygulamaya başlamıştı. (Kroki : 3) Bu sırada, 15'inci Panzer Tümeni Trablus'a gelmeye başlamıştı.

13'üncü Kolordu koordineli bir geri çekilme harekâtı başlamışsa da, İngiltere'den yeni gelmiş harp tecrübesi olmayan 2'nci Zırhlı Tümen'in hareketleri, Alman ve İtalyan hava kuvvetleri tarafından geciktirilmiş ve hemen bunun arkasından başlayan Alman kuvvetlerinin taarruzları karşısında tümen artık muntazam bir geri çekilme yapamayarak, bozgun hâlde geriye çekilmeye başlamıştı. 2'nci Zırhlı Tümen verdiği muharebelerde ağır hasar ve personel zayıfına uğramış; neticede tümenin tugayları Rommel kuvvetlerinin taarruz kolları arasında kalarak imha olmuştu. 2'nci Zırhlı Tümen'in komutanı Gambier-Parry karargâhı ile birlikte Mekili'de Almanlara esir düşmüş ve yine Mekili'de 3'üncü Motorlu Hint Tugayı, Alman kuvvetleri tarafından çiğnenip geçilmişti. 9'uncu Avustralya Tümeni, Tobruk'a çekilme imkânı bulmuş ve buradaki kuvvetlerle Tobruk'un savunmasına devam etmişti. 6/7 Nisan 1941 akşamı Korgeneral O'Connor ile Korgeneral Neame aynı arabada ve yanlarına muhafız almadan birinci hattaki birliklerine giderlerken, ilerleyen Alman birlikleri içine düşmüşler ve esir olmak zorunda kalmışlardı. Her iki generalde Wavell'in sağ kolu olup Almanlara esir düşmeleri 13'üncü Kolordu için çok büyük bir kayıp olmuştu.

Alman ve İtalyan kuvvetleri, İtalyan yüksek komuta heyetinin ve Hitler'in ileri harekâta çok temkinli olması uyarılarına fazla önem vermeyerek 4 Nisan 1941 tarihinde Bingazi'ye, 7 Nisan 1941 tarihinde Derne-Mechili'ye girmiş ve Tobruk'u kuşatarak 15 Nisan 1941 tarihinde Halfaya geçidini geçerek Mısır topraklarını işgale başlamıştı. İngilizler, mahdut hedefli bir taarruzla Halfaya geçidi ve Kappuzo mevzilerini ele geçirmeyi başarmışlarsa da Rommel, Tobruk bölgesinden getirdiği takviye kuvvetlerle şiddetli bir karşı taarruz icra etmiş ve bu mevzileri geri almıştı. Böylece Sirenaik'in işgali, çok kısa bir zaman içinde Alman ve İtalyan kuvvetleri tarafından tamamlanmıştı.

Gelişen bu durum karşısında Mısır'da bulunan 7'nci Avustralya Tümeni'nin, Yunanistan'a gönderilmesi kararından vazgeçilmesi üzerine General Wavell anılan bu tümene de Tobruk'u savunma vazifesi vermişti. Söz konusu tümenin bir tugayı deniz yolu ile Tobruk'a intikal ettirilmişti.

Hâlen kuruluşu tamamlanmış 6'ncı İngiliz Tümeni, 13'üncü Kolordu'nun ihtiyatını teşkil etmek üzere görevlendirilmişti. Kahire yakınlarında tensik işlemleri sürdürülen 7'nci Zırhlı Tümen'in muharebe görevi almak üzere reorganizasyonu İngiltere'den yeni getirilen tanklarla hızlandırılmıştı. Bir diğer yandan İngilizler, Tobruk'u süratle tahkim etmişler ve şehrin etrafında 25 km yarıçapında çeşitli engellerden oluşan güçlü bir savunma hattı meydana getirmişlerdi. Tobruk garnizonundan gelen takviyelerle birlikte, 15.000'i Avusturalyalı olmak üzere toplam 23.000 asker ve az miktarda tank vardı.

Tobruk, İngilizler için hayati önemi haiz bir direnek noktası hâline gelmişti. Tobruk garnizonunun uzun süre bir savunma yapabilmesi için, her şeyden önce, burada önemli miktarda her sınıf ikmal maddesi depo edilmişti. Ayrıca Tobruk garnizonu denizden takviye alabilecek durumda bulunuyordu. Bu durumda Rommel'in Tobruk garnizonunu tecrit edip Kahire istikametine ilerlemesi, göze alınamayacak ölçüde riskli bir harekât olacaktı. Çünkü böyle bir taarruzda Tobruk garnizonunda bulunan kuvvetlerin bir huruç hareketi yaparak Alman ve İtalyan kuvvetlerinin gerisini ve ikmal üslerini tehdit edeceği gibi, onu ters cepheli bir muharebeye zorlayacağı olası görülüyordu. Diyebiliriz ki; Tobruk garnizonunun savunması, Mısır'ın korunmasına birinci dereceden etken olmuştu.

Rommel, Tobruk'u işgal etmeden Süveyş Kanal'ı istikametinde taarruza devam edemeyeceğini; ettiği takdirde Tobruk'ta bulunan İngiliz kuvvetlerinin, Alman ve İtalyan kuvvetlerinin yan ve gerisini tehdit edeceğini ve ikmal yollarını keseceğini anlamıştı. Bu nedenle, taarruzla Tobruk'u ele geçirmek istemişse de taarruzları olumlu sonuç vermemiş ve böylece Rommel kuvvetlerinin taarruz hızı kesilmiş ve bu durumda Rommel savunmaya geçmek zorunda kalmıştı. 2'nci Zırhlı Tümen'in imha olması sonucu, İngiliz kuvvetlerinin de taarruz gücü kalmamış ve böylece cephede bir durgunluk hüküm sürmeye başlamıştı. Her iki taraf da takviye kuvvetleri gelinceye kadar savunmaya geçmişlerdi.

ALINAN DERSLER

Rommel'in çok iyi bir plânlama yaparak 31 Mart 1941 günü El Agheila mevziine karşı başlattığı cebrî keşif mahiyetindeki taarruzu, süratle bir gelişme göstererek yarmaya dönüşmüştü. Bu durumu süratle istismar eden Rommel, bu taarruzu başarıdan faydalanma harekâtına dönüştürüp 13'üncü Kolordu'yu mağlûp edip, onu Tobruk'un doğusuna atmış ve Tobruk'u kuşatmıştı. Bu şekilde on iki gün gibi kısa bir süre içerisinde Sirenaik yarımadası Alman ve İtalyan kuvvetleri tarafından geri alınmış ve yeniden Kuzey Afrika'da harp sahnesine bu şekilde çıkan Rommel çok kısa bir zaman içinde yalnız kendi askerlerinin nazarında değil, aynı zamanda İngiliz askerlerinin gözünde de büyük bir komutan, korku bilmez bir kahraman olmuştu. Kahire'de neşredilen İngiliz ve Amerikan gazeteleri, Rommel'in liderliği, kişiliği ve harp tecrübelerinden övgü ile bahsetmeye başlamışlardı.

Kuzey Afrika'daki İngiliz birlikleri, Rommel'i insan üstü bir güce sahip sihirbaz gibi görüyorlardı. İngiliz subay, astsubay, erbaş ve erleri Rommel'i dillerden düşürmez olmuşlar ve bütün olayları Rommel ile izah etmeye başlamışlardı. Napolyon'dan bu yana hiçbir düşman generalinin ismi İngilizleri Rommel'in ismi kadar korkutmamıştı. Görüleceği üzere Rommel'in şiddetli taarruzları karşısında İngilizler toprak kaybindan daha önemli bir durumla karşı karşıya bulunuyorlardı. İngiliz birliklerinin personeline Almanlara karşı duramayacakları şeklinde bir kanaat hasıl olmuş ve Rommel'in sadece cepheye görünmesi, İngiliz birliklerinin birkaç kilometre geri çekilmesine yeteceği fikri anılan birliklerde âdeta bir saplantı hâline gelmişti.

İngiliz birlikleri arasında bir aşağılık duygusu oluşturmaya başlayan ve bu durumun ciddiyeti karşısında, "Orta Şark İngiliz Kuvvetler Başkomutanı" General Auchinleck bu konuda özel bir emir yayınlamak mecburiyetinde kalmıştı. Bu emirde özetle, düşmandan bahsedilirken sık sık Rommel'in adından bahsedilmemesi ve birlikler arasında bir Rommel efsanesinin yaratılmaması için ast birlik komutanlarının birlikleri içinde her türlü tedbiri almaları gerektiği yazılıydı.

Bütün muharebelerde olduğu gibi, Kuzey Afrika cephesinde de komutanların liderlik vasıfları ve kişilikleri, elde edilen başarıların temel taşı oluşturmıştır. Bu bakımdan, Rommel'in kişiliği ve liderlik vasıflarına kısaca değinmek yararlı olacaktır.

Rommel, 1891 yılında Heiddenheim - Wurtembera'de doğdu. 1910 yılında subay adayı olarak Wurtemberg Alayı'na katıldı. Danzig'teki askerî okulda eğitimini tamamlayarak bir piyade subayı oldu. Birinci Cihan Harbi'ne iştirak etti ve harpte gösterdiği yararlılıklarından dolayı en yüksek derecede bir madalya olan, "İron Cross" ve "Pour le Merite" nişanları ile taltif edildi. Birinci ve İkinci Cihan Harpleri arasında kıt'a ve karargâh görevleri icra etti. İkinci Cihan Harbi'nin başlaması üzerine önce Hitler'in karargâhına ve daha sonra 7'nci Panzer Tümeni ile en ileri hatlarda zaferden zafere koşmuş; 7'nci Panzer Tümeni'ni "Hayalet Tümeni" adı ile üne kavuşturmuş ve bu tümenle "Cherbourg"

yarımadasını işgale memur edilmişti. Anılan tümenle Cherbourg yarımadasına giren Rommel, burada kuşatılmış bulunan birlikleri kayıtsız şartsız teslim olmaya zorlamış ve Fransız Kuzey Donanma komutanı oramiral ile birlikte diğer dört amirali, bir kolordu komutanını, karargâhları dahil, dört tümen komutanını, 30.000 subay, astsubay, erbaş ve eri esir almış; 277 top, 64 tanksavar topu, 458 tank ve zırhlı personel taşıyıcı, 4000-5000 araç, 1500-2000 araba, 1500-2000 at ve katırla çekilen araba, 300-400 motosiklet ile çok miktarda harp ganimeti ele geçirmişti. Bu muharebelerde 7'nci Panzer Tümeni, subaylarından; 48 ölü 77 yaralı ve üç kayıp; erbaş ve erlerden 634 ölü, 1569 yaralı ve 263 kayıp vermiş; (42) tankı tahrip olmuştu. Tümenin verdiği personel zayıyatının ve tank kayıplarının, ele geçirilen esir sayısı ve harp ganimeti ile kıyaslandığında, çok az olduğu dikkati çekmektedir. (4)

Üstün meziyetleri olan Rommel, görevine bağlı, yaptığı her işi denetimi altında tutan, emirlere ve kurallara mutlak surette itaat eden ve insan yaradılışında doğal olarak mevcut olan duygulara gem vurmasını bilen çok iyi bir komutandı. Piyade subaylığından terfi edebilme şansını yüksek bulduğundan kurmay subay olmak için teşebbüste bulunmadı. Müstakil bir kafa yapısına, güçlü bir iradeye ve hatayı çok çabuk görme yeteneğine sahip Rommel, meslek hayatının başından itibaren dürüst, tutumlu, sorunlara pratik metodlarla yaklaşan bir kişiliğe sahipti. Tartışmadan çok, dinlemeyi tercih ederdi. Sigara içmez ve içki kullanmazdı. Akşam yemeklerinde bazen bir bardak şarap içerdi.

Kimseden merhamet beklemeyen ve kimseye merhamet göstermeyen Rommel, astlarının kendisini sevmesi için taviz vermez, ihmale dikkatsizliğe asla müsümaha göstermezdi. Özetle denilebilir ki; bunalımlı bir zamanda sakin ve soğukkanlı, korkubilmez, görevine düşkün, kurnaz, dirayetli, dikkatli, inançlı, kararlı, yetenekli, acımasız, medenî cesaret sahibi, yorgunluk nedir bilmez, çabuk karar veren, inanılmaz ölçüde cesur, iyi bir savaşçı ve nefesine güven duyan bir liderlik yapısına sahipti.

Rommel, bütün bu üstün meziyetlerinin yanında iyi bir kayakçı, dağcı, yüzücü, binici, atıcı, at ve köpekleri seven kırsal hayatı kasaba hayatına tercih eden ve her işi beceren bir subaydı. Hayatında harple ilişkisi olmayan bir tek kitap okumamış, daima askerî eserleri okumayı tercih etmişti. İyi bir silâh arkadaşlığı vardı. Bedenen ve ruhen harbi yaşayan, verilen emirleri noksansız ve zamanında yapan katıksız, her yönü ile mükemmel bir askerd. Muharebeleri birinci hattaki en ileri birliklerin yanından sevk ve idareyi prensip edinmişti. Birinci Cihan Harbi'nde, beraberine aldığı az sayıda personelle düşman gerilerine sızmak ve çoğu zaman sızarken bir telefon hattı döşemek, bir kere düşman gerisinde düştüğünde kendi kuvvetlerinin büyüklüğüne bakmaksızın taarruz etmeyi âdeta taktik bir usul hâline getirmişti. Düşmanı gerilerinde birdenbire görünmenin ve makineli tüfeklerle açılacak çok etkili ateşin, en güçlü birliği dahi sarsacağına inanıyordu. Dağlık arazide yaptığı muharebelerde vadileri ve doruk noktalarını emniyete alarak siste, karda ve yakıcı yaz sıcaklığında gece ve gündüz demeden süratle duraklamadan ilerlemek en başta gelen

(4) Desmond Young; Rommel, Collins, St James Place London, 1950-1954, s.76-77.

prensibi idi. Araziyi çok iyi tanıyan ve değerlendiren Rommel'i, giriştiği bir harekâta sıcak, soğuk, yorgunluk, açlık ve uykusuzluk etkilemiyordu.

Rommel'in Birinci Cihan Harbi'nde uyguladığı; düşmanın gerilerine sızma ve derinlikte süratle ilerleme taktik doktrini, İkinci Cihan Harbi'nde, panzer tümenlerinin aynen icra ettiklerini müşahade etmekteyiz. Muharebeleri en ilerideki hatlardan sevk ve idare etmek artık çağımız savaşlarında kaçınılmaz bir ekol hâline gelmiştir. Birinci Cihan Harbi'nden sonra Rommel, 1929 yılında, Dresten'deki piyade okuluna öğretmen olarak atanmış ve 4 sene bu görevde kalmıştı. Bu görevde bulunduğu zaman, Birinci Cihan Harbi'ndeki tecrübelerine dayanarak "İnfanterie Greiftan" (Piyade Taarruzları) ismi ile taktik ve uygulama değeri çok yüksek olan bir kitap yayınlamıştı. 1937 yılında yayınlanmış ve Hitler'in beğenisini kazanan bu kitap, İsviçre ordusunda ders kitabı olarak okutulmuştu.

İkinci Cihan Harbi'nde Rommel, Hitler'in karargâhında görevli bir tüm-general olarak Polonya'nın dört hafta gibi kısa bir süre içinde Alman ordusunun ilk defa uygulamaya koyduğu yıldırım harbi doktrinine dayalı taarruzlarla nasıl işgal edildiğini ve Polonya ordusunun büyük kısmının henüz sefer görev yerlerine intikal edemeden nasıl imha olduğunu kuş bakışı bir şekilde izleme fırsatı bulmuştu. Bu harbten çıkardığı en önemli ders, zırhlı birliklerle düşman gerilerine nüfuz etmek ve derinlikte ilerleyerek şaşkınlık ve karışıklık yaratmak suretiyle düşmanın dengesini bozmak olmuştur. Başarıdan gecikmeksizin faydalanma ve başarıdan faydalanma kuvvetinin gerisinin kesilmesi tehlikesinin karşısında dahi, düşman gerilerinde duraksamadan ilerleme, direnerek noktalarını dolaşarak geçme ve geriden gelen piyadenin bu direnerek noktalarını temizlemesi yine Polonya harbinde çıkardığı ve diğer önemli dersti. Tankların kitle hâlinde kullanılmasının; kara ve hava kuvvetlerinin yakın iş birliği içinde bulunmalarının artık kaçınılmaz olduğunu çok iyi görmüştü.

Bazı askerî yetkililer Rommel'in iyi bir stratejist olmadığını ve şansa büyük ölçüde yer verdiğini iddia ederlerse de Rommel, harbi hiçbir zaman şans meselesi olarak görmemişti. Harbin doğru ve uygun bir şekilde sevk ve idare edilebilmesi; başarılı bir görevin icrası için mutlaka yüksek düzeyde bilgiye, yeteneklere, tecrübeye ve üstün meziyetlere sahip olmanın gerekliliğine ve hayati önem taşıdığına inanıyordu. Bu düşüncelere sahip olan Rommel, çok iyi eğitim görmüş ve yetiştirilmiş kuvvetlerin, üstün liderlik meziyetlerine sahip bir generalin komutasında kendisinden sayıca üstün kuvvetleri mağlûp etme avantajına sahip olduğunun bilinci içinde idi. Aynı zamanda Rommel, piyadenin taktiğini ayrıntılarına kadar biliyordu. Tank tekniğine vakıf olmamakla beraber, bu sınıfın taktiğine tam olarak hâkimdi. Zırhlı birlikleri onun kadar cesur bir şekilde kullanan, başarıdan faydalanmak için her türlü riski göze alan ve bir başarıyı onun kadar süratli istismal eden bir komutana ender rastlanır. Kuzey Afrika'ya gelir gelmez, çok iyi plânlayıp El Agheila'da cesaretle cibrî keşfi geliştirerek süratle başarılı bir taarruza dönüştürmesi, yukarıda izahı çalşılan dinamik ve atak komutanlık ruhunun bir sonucudur. Giriştiği bütün muharebelerde bu meziyetlerini sık sık müşahade ettiğimiz harp sanatının temel taşlarını oluşturan, zaman, mekân ve kuvveti en uygun bir tarzda kullanan Rommel'in aynı zamanda piyade ve tank taktiklerini üstün bir maharetle uy-

guladığını ve bunların yanı sıra harp hilelerini de dâhiyane bir şekilde kullanmak suretiyle hasmını her zaman yanıltmak ve aldatmak için her türlü tertip ve tedbiri alarak ona üstünlük sağladığını görürüz. Rommel düşmanı aldatmak ve yanıltmak için büyük gayret sarf ederken, aldanmamak için çok dikkatli olmayı asla ihmal etmemiş; kuvvete dayalı olarak yapamadıklarını, düşmanı aldatarak ve yanıltarak yapmayı âdeta prensip hâline getirmişti. Harp sanatının kuvvet ve hile faktörlerinden oluştuğunu, kurnazlığın sevk ve idarenin bir ilkesi olduğunu benimseyen Rommel'e, birliklerini sevk ve idare ederken uyguladığı harp hileleri ve kurnazlığından ötürü "Çöl Tilkisi" lâkabı takılmıştı. Her zaman ön hatlarda ve cephenin en kritik yerlerinde bulunmayı usul hâline getiren ve "cephe nerede ise Rommel oradadır" sözü âdeta bir slogan olmuştu.

Muharebede, her kademedeki komutanlar hasmının kuvvetli taraflarından sakınmak ve zayıf taraflarını istismar edebilmek için harekât bölgesinin şartlarını, özelliklerini, sağladığı imkânları ve düşmanın faaliyetlerini bilmek mecburiyetindedir. Taktiği bütün ayrıntıları ile bilen araziye inanılmayacak ölçüde tanıma ve yön bulma yeteneğine sahip Rommel, bu yeteneği ile araziye her zaman uygun bir şekilde kullanmış; nisbî muharebe gücünü kendi lehine çevirebilmesini başarmış ve düşmanı mağlûp etme imkânını ve şartını arttırmıştı.

Bu düşüncenin ışığı altında cepheyi hemen hemen her gün gezen Rommel'in gözünden hiçbir şey kaçmıyordu. Yanlış mevzilenmiş bir makineli tüfek, yanlış bir yoldan yapılan nakliyat, görülecek şekilde döşenmiş mayınlar, gizlemesi yapılmamış bir gözetleme yeri ve buna benzer hatalar derhâl dikkatini çekiyor ve bunları derhâl düzeltiyordu. İnşa edilen bir mevzi onu tatmin etmediği zamanlar, mevziin bir kilometre ilerisine çıkar ve anılan mevziye düşman tarafından bakarak, bir düşman gözü ile tetkik edip, ona göre düzeltilmesini ve ideal bir mevzi hâline getirilmesini isterdi.

Haberlerin ve raporların normal komuta kanallarından kendisine ulaşmasını beklemeden; uçağı, tankı, zırhlı komuta aracı, binek aracı ile veya yaya olarak cepheyi sık sık dolaşarak durumunu bizzat değerlendirir ve hareket tarzlarını buna göre saptardı. Böylece Rommel kritik ve müşkül bir durumda bulunan bir noktada beklenmedik bir zamanda, fiilen bulunmak suretiyle harekâta müdahale eder ve bazen bariz şekilde meydana gelen bir yenilgiyi süratle başarıya dönüştürürdü. Düşmanın ne yapmak üzere olduğunu önceden bilecek fitrî bir hisse sahip olmasını astları; Rommel'in altıncı bir hisse sahip olduğuna atfederlerdi. Her zaman ve her yerde verdiği emirlerin noksatsız yerine getirildiğinden emin olmak ister; karargâh subaylarını sonuna kadar dinler ve fikirlerine değer verirdi.

Rommel'in en zor şartlar altında ve muharebenin en kritik yerinde, en ileri hattaki birliğin yanında bulunması; astlarına tecrübe ve becerilerine uygun emirler vermesi, en başta gelen meziyetlerinden birisidir. Bununla beraber, Rommel ile çalışacak kimselerin demir gibi fizikî bir bünyeye, çelik gibi bir sinir sistemine sahip olması gerekiyordu. Her şeye rağmen bir astına sert ve kaba bir söz söylemezdi. O, astlarına her zaman örnek olacak tarzda hareket etmiş ve çok sade bir askerî yaşam içinde karşılaşılan bütün tehlikelere kıt'aları ile

birlikte göğüs germiş; onların mahrumiyetlerini paylaşmış, muharebede harcanacak her emeği hedefine ulaşacak şekilde harcamış ve icrası mümkün olmayan isteklerde bulunup, birliklerin komuta katına karşı olan itimadını sarsmamış, aynı zamanda birliklerin maneviyatını bozucu her davranıştan kaçınmıştır. Böylece kıt'alarının kuvvet ve kudretini icra edeceği ağır vazifeler için, kat'i netice yerinde, daima taze tutmasını bilmiştir. Birliklerin yediği yemeği yemiş, içtiği suyu içmiş, yattığı yerde yatmış ve hiçbir zaman kendisi için özel ve lüks bir ortam yaratmayı aklından dahi geçirmemiştir. Rommel'in yakın karargâh subayları, zırhlı komuta aracının içinde, bazen başını dayayarak 15 dakika kadar uyumasının, o günkü yorgunluğunun giderilmesi için ona yettiğini söylerler. Denilebilir ki; Rommel, birlik komutanları ile erlerinin haletiruhiyesini çok iyi bilen, onların muharebede karşılaştıkları güç şartları yaşayarak sevk ve idare eden örnek ve güçlü bir liderdi.

Komutası altında bulunan bütün askerlerin, Rommel'in yetenekleri ve askerî kabiliyetleri hakkında, en ufak bir tereddütleri yoktu. Onun askerlerine karşı yürekten duyduğu şevkât dolu derin sevgisini her zaman hissediyorlardı ve biliyorlardı. Rommel'in sahip olduğu üstün meziyetlerinin başında gelen moral değerler; Rommel ile astları arasında, izah edilemeyen ve tanrının bir lütfu olarak nitelendirebilecek bir düzeyde karşılıklı sevgi, saygı, anlayış ve kopmaz bir bağ oluşturuyordu. Komutası altında bulunan Afrika kolordusundaki bütün personel, en güç şartlar altında, Rommel'in verdiği en zor görevleri hiçbir fedakârlıktan kaçınmadan mükemmel bir şekilde yapmışlar ve onu kızgın Afrika çöllerinde, en zor şartlar altında sadakâtle ve sonuna kadar hiç tereddüt göstermeden takip etmişlerdi. Afrika kolordusundaki en küçük rütbeli erden, en büyük rütbeli generale kadar her asker, komutanlarının gerektiği yerde ve zamanda kendisini esirgemeyeceğine, en kritik ve en müşkül anda yanlarında bulunacağına sahip bulunduğu engin tecrübe bilgi ve becerilerinin onları zafere götürceğini tam olarak inanıyorlardı. Hasını imha etmekten başka bir şey düşünmeyen Rommel'in liderlik yapısını oluşturan yukarıdaki meziyetlerinin içinden iki tanesi hayati önem taşımaktadır. Bunlardan birisi doğru karar verme yeteneği, diğeri bu kararı cüretle icra edebilmesidir. Rommel, ne istediğini bilen; hedefini açık ve seçik gören, bütün gayretleri detaylı ve emin bir plânlama ile, anılan hedefe yönelten; aynı zamanda astlarına ne istediğini ve takip edeceği hareket tarzlarını ana hatlarını anlatan; onlara rehber olacak esasları vererek sevk ve idareyi kolaylaştıran; bu şekilde karargâhı ile ast birlik komutanlarının ve birliklerin bizzat yaşayarak çalışabileceklerini ve savaşıacakları bir düşünce ortamı yaratan; daima başı çeken, astlarına güven veren, birliklerini en çok başarı vadeden yerde muharebeye sokan, karargâhının ve birliklerinin gereksiz yere ve semeresiz çalışmalarını önlemek için her türlü tedbiri alan iyi bir komutandı. İkinci Cihan Harbi'nde ün yapmış Müttefik komutanların hemen hemen hepsi, Rommel'in devletler hukuku kaidelerine riayet ederek savaşan yegâne general olduğunu kabul etmişlerdi. Rommel'in askerî yetenekleri, liderlik vasıfları, cesareti, birliklerinin üstün hareket kabiliyeti, ateş üstünlüğü kurup değişik sınıf ve silâhları koordineli ve en verimli bir şekilde kullanma yeteneği, Kuzey Afrika'ya gelir gelmez başlattığı taarruzların başarıya ulaşmasının esasını teşkil etmişti. Rommel, Kuzey Afrika'da, çoğu komutanının ihmâl ettiği ve hayati önem taşıyan sıklet merkezi

prensibini büyük bir maharetle uygulamış, kuvvetini bir arada bulundurmuş ve bölmemiştir. Düşmanla muharebeye hazır olduğu zaman bütün gücünün seçtiği yerde toplamak suretiyle zaferi kazanmak için her avantajdan yararlanmasını bilen Rommel, Kuzey Afrika'da fevkalâde bir komutanlık örneği sergilemişti. Rommel'in Kuzey Afrika'da, İngilizlere karşı beklenmedik bir anda ve çok kısa bir süre içerisinde elde ettiği taktik başarı her kademedeki komutanı etkileyecek bir mahiyet arz etmekte ve modern harbin hayatî önem arz eden bazı prensipleri ile zırhlı birliklerin kullanılma taktiklerini gözler önüne sermektedir.

Uçsuz bucaksız çölde, araziye ele geçirmenin önemi yoktur. Taarruz eden kuvvetin asıl amacı, düşmanı; özellikle düşmanın zırhlı birliklerini imha etmektir. Bu nedenle taarruz eden kuvvet oynak ve çok hareketli manevralarla hasmın derin gerilerindeki ana ikmal üslerine ve doğrudan doğruya tankları ile mekanize araçların imhasına yönelir. Bir kere düşman imha edildi mi taarruz eden tanklar, benzinin yettiği yere kadar büyük bir süratle ilerlerler ve düşmanın geri çekilmesine fırsat vermeden, onu imha ederler.

Piyade birliklerinin çölde veya buna benzer hafif engebeli açık arazide muharebe etme durumunda kalması hâlinde, tanklar, mekanize araçlar, değişik menzile sahip tanksavar silâhları, topçu, istihkâm birlikleri ve hareket kabiliyetine sahip uçaksavar birlikleri ile takviye edilmeleri şarttır. Aksi hâlde çölde hava desteğinden mahrum, tank ve zırh koruması olmadan anılan birliklerin muharebe müessiyetleri olamayacağı gibi, bekalarını sağlamaları dahi çok zordur. Böylece bir piyade birliği âdetâ düşman tanklarının merhametine terk edilmiş gibidir. Çölde, piyade kuşatılmaya başlandığı anda, düşmanın bu kuşatması boşa çıkarılincaya kadar geri çekilmek ve düşman tanklarını ikmal sorunu ile karşı karşıya bırakmak suretiyle yıpratmak ve düşmanın hareketini bu şekilde durdurmak mecburiyetindedir. Bu nedenle çöl arazisi gibi düz olan hareket alanlarında, verilecek muharebeler için zırhlı ve mekanize birlikler en ideal birliklerdir. Bu birliklerin maharetle ve her zaman taarruzî bir ruhla sevk ve idare edilmesi, harekâtta birliklerin muharebe etkinliğini bir kat daha artırır. Bu bakımdan sıralı bütün komutanlar ellerinde mevcut bütün harp silâh, araç ve gereçlerinin kabiliyetlerini çok iyi bilmeli ve onları, performanslarından azamî ölçüde yararlanacak şekilde kullanmalıdırlar. Bu husus, geleceğe dönük plânların yapılmasında önemli rol oynayan hâkim bir faktördür.

Çağımızda modern harbin başarılı bir şekilde sevk ve idaresi için lojistik destek eğitiminin önemi manevra, ateş desteği, komuta kontrol, muharebe sahasında alçak hava savunması, muhabere, istihbarat ve istihbarata karşı koyma, hareket kabiliyeti ve düşmanın hareket kabiliyetinin engellenmesi, birliklerin bekası için alacağı tedbirler ve anılan bu fonksiyonel sahalarda yapılacak eğitim kadar hayatî önem taşımaktadır. Her muharebede zafer, muharip, muharebe destek ve hizmet destek birliklerinin koordineli, ahenk içinde ve onlara ilişkin temel kuralların başarılı bir şekilde uygulanması sonucu kazanılır. Muharebe ve hizmet desteği olmadan birliklerin varlıklarını korumalarına olanak yoktur. Yalnız hemen belirtmek gerekir ki, bunlardan hiçbirisi bir diğerine nazaran öncelikli önemli haiz değildir. Her birinin, zaferin kazanılmasında, ayrı ayrı hayatî önem taşıyan katkıları vardır. Lojistik destek

kuralları eksik uygulandığı veya sevk ve idarede kurallara riayet edilmediği takdirde, bir zaferin kazanılmasından bahsetmek mümkün değildir. Çöl harekâtında komutanlar, muharebe ve hizmet destek yönünden ciddi sorunlarla karşı karşıya kalmaktadır. Çölde yapılan benzin ikmalinde sızıntılar ve buharlaşma her 35 km mesafeye taşınan benzinin %1 oranında zayi olmasına sebep olmaktadır. Başlangıçta önemsiz gibi görünen buharlaşma ve sızıntı ile zayi olan benzin kayıpları hafife alınmamalı ve mutlaka her kademedeki komutanlar tarafından ciddi tedbirler alınmalıdır. Aynı zamanda su ikmalî çölde ciddi bir sorun yaratmaktadır. Ayrıca çölde katedilen mesafeler Avrupa harekât alanlarında katedilen mesafelerden çok daha fazladır. Bu bakımdan yıpranmış tanklar, zırhlı ve tekerlekli araçlar, cephe yarılp düşman derinliklerinde süratle ilerlemeye başladıklarında, teknik ömürlerine bağlı olarak arızalanacaklardır. Bu durum her birlik komutanını derin derin düşüncelere sevk ederek, tank ve mekanize araçlarının ne zaman arızalanıp hareketsiz kalacağı âdeta o birlik komutanının korkulu rüyası haline gelecektir. Belirtilmeye çalışılan sorunlar ile muharebe alanında yıpranmış tanklar, zırhlı ve tekerlekli araçların kurtarılması, bakımı, ikmalî ve yenileme güçlükleri ancak mükemmel bir muharebe ve hizmet desteği ile ortadan kaldırılabılır.

Birinci hatta muharebe görevini icra eden 2'nci Zırhlı Tümen'in malzeme ve teçhizatı noksan olup muharebe irtibatları yetersizdi. Tankların büyük bir kısmı eski ve yıpranmıştı. Hatta tümenin bir kısım tankları, daha önceki muharebelerde İtalyan birliklerinden ele geçirilen M 13 tanklarından oluşmuştu. Anılan tankların büyük bir kısmı, 2'nci Zırhlı Tümen'in oyalama muharebeleri vererek, 15 günde 650 km geriye çekilmesi sırasında arıza yapmak veya benzin bitmek suretiyle yolda kalmış ve elden çıkmışlardı. Bu bakımdan her muharebede olduğu gibi, çölde de bakım, onarım ve muharebe sahasındaki kurtarma faaliyetleri ile ikmal, zaferin kilit taşlarını oluşturmaktadır. 13'üncü Kolordu, oyalama muharebeleri vererek geri çekilirken araç noksanlığı ve benzin tankerlerinin bir kısmının Alman Hava Kuvvetleri tarafından imha edilmesi sonucu üçüncü sınıf ikmal maddeleri ile değişik sınıf ikmal maddelerinden bir kısmını sabit depolamaya tabi tutmak zorunda kalmıştı. Geri çekilme harekâtının başlaması üzerine, bu husus komutanların harekât serbestisini tahdit ettiği gibi içerisinde çok kıymetli ve birlikler için hayatî önem taşıyan malzemenin düşman eline geçmesi için imha edilerek ortadan kalkmasına yol açmıştı. Örneğin Msus yakınlarında bulunan üçüncü sınıf ikmal deposu, Alman tanklarının buraya ulaşmak üzere olduğunu öğrenilmesi üzerine, düşman eline geçmeden yakılarak imha edilmiştir. Bu durum, 2'nci Zırhlı Tümen'in, ihtiyacı olan akaryakıt ikmalini yapamaması ve imha olma sonucunu yaratmıştı. Bu tümenin imha olması ile 13'üncü Kolordu taarruz imkân ve kabiliyetini kaybetmiş ve Mısır topraklarına kadar geri çekilmek zorunda kalmıştı. Harekât harbini icra eden Zırhlı ve Mekanize birliklerde, harbin karakterine uygun olarak her sınıf ikmal maddesinin mobil durumda bulundurulması ve birliklerle hareket etmesi çağımızda modern harbin kaçınılmaz bir gereğidir.

Rommel'in İngilizlere karşı elde ettiği başarının en başta gelen etkenlerinden biri de, Afrika kolordusunda görev yapan takım, bölük ve tabur seviyesindeki birlik komutanlarının takdik metodları uygulamada olduğu kadar,

eğitimininde İngiliz subaylarına nazaran bariz bir üstünlüğe sahip olmaları idi. Bu üstünlük İngiliz subaylarının yaptıkları taktik hatalarından ziyade, barışta İngiliz ordusuna verilen görevlerin özelliğinden ve gerçek muharebeye dönük bir eğitim uygulamadıklarından kaynaklanıyordu. Zamanla bu farklılık ortadan kalkmışsa da, Rommel, Kuzey Afrika harekât alanında yüksek hareket kabiliyetine sahip birlikleri sevk ve idare etmedeki yetenekleri, süratle toparlanma ve bir başarıyı süratle istismar etmedeki becerileriyle muharebe alanında sonuna kadar üstün bir lider olarak kalmıştı.

Almanları, genellikle küçük birlik komutanlarının taktik alanda gösterdikleri en bariz üstünlük, kat'i sonuç yerinde üstün sayıda tankı toplayabilmeleri, topçu dahil diğer silâhların ateş gücünün azamisini, kat'i sonuç yerinde bulundurabilmeleri idi. Almanlar her sınıf ve silâhın, müşterek ve koordineli bir şekilde kullanma eğitimini sistemli bir şekilde geliştirmişler; bundan önceki muharebelerde tatbik etme imkânlarını bulmuşlardı. Panzer tümenleriyle topçu, koordineli bir şekilde çalışmak üzere eğitim görmüştü. Bir Alman tümeni her türlü sınıf ve silâhlardan müteşekkil, oldukça elastiki bir kuruluşa sahip olup; taarruzda ve savunmada topçu desteğine dayanıyordu. Almanların ellerinde bulunan, hem tanksavar ve hemde uçaksavar silâhı olarak çift maksatla kullanılan 88 mm'lik uçaksavar topları harbin sonuna kadar çok etkili bir silâh olarak kalmış ve tank komutanlarının âdeta korkulu rüyası olmuştur. Buna karşılık İngilizler 3.7 inçlik (ortalama 93.5 mm) toplarını tanksavar görevinde kullanmışlar ve tanksavar toplarını sadece bir savunma silâhı olarak görmüşlerdi. Topçu birliklerinden tam olarak istifade edememişler ve bu topçuyu, Almanların tanksavar silâhlarını süratle muharebe dışı edecek şekilde eğitip yetiştirememişlerdi.

Çağımızda cereyan edecek muharebelerde zafere ulaşmak için her rütbedeki komutanın yetenekli ve kararlı liderliği, üstün eğitim standardı, teknik ve taktik becerisi kaçınılmaz ve zorunlu hâle gelmiştir. Savaşta en genç askerden, en yüksek rütbeli komutana kadar herkes ruhen, zihnen ve fiziken bütün kuvvet ve kudretini kendi inisiyatifi ile kullanmak mecburiyetindedir. Barışta ve savaşta subay, astsubay, erbaş ve erlerin görevlerini icra ederken ihmal ve ilgisiz durumlara düşmekle çok büyük sorumluluklar altında kalacaklarını asla hatırdan çıkarmamaları gerekir. Bu nedenle askerî şahıs, görevini, en iyi hareket tarzını tayin ederek ve büyük bir gayret sarf ederek yapmak zorundadır.

Rommel'in lider seviyesindeki küçük birlik komutanlarının yanı sıra, tank mürettebatı da eğitilmiş ve çok iyi yetiştirmişlerdi. Tank mürettebatı tanklarına, komutanlarına ve kendilerine duydukları güvenle muharebe ederlerdi. Bu güvene, gördükleri üstün düzeyde eğitim sonucu, teknik ve taktik bütün yetenekleri şahıslarında toplamak suretiyle ulaşırlardı. Tank mürettebatı sahip olduğu teknik ve taktik bilgi ve beceri ölçüsünde bir kıymet taşırdı. Bir zırhlı veya mekanize alayda, tank mürettebatından daha önemli bir şey olamazdı. Bu nedenle tank mürettebatının eğitimi orduda öncelikli ve çok ciddî bir konu idi. Her şeyden önce bir tanka komuta edebilmek için, tank komutanının özellikle belli bir zekâ düzeyinde olması ve belli düzeyde bir eğitim görmesi gerektiğine inanılıyordu. Kuzey Afrika'da tank komutanlarının, çöl arazisini, ya-

rarlanacak şekilde kullanabilmesi için, onu bilmesi ve anlaması, tankı, komutası altındaki mürettebatı tam olarak ve her yönü ile tanıması şarttı. Tank komutanı, sadece kulede durup herkesin hareketlerini idare etmekle kalmaz; zamanında araziye çok iyi değerlendirecek tankını en avantajlı bir konuma getirebilmek için, ona en uygun manevrayı yaptırarak onu en uygun kule mevziine yerleştirirdi. Bu husus başlı başına bir yetenek ve beceri ister. Tank komutanı, arazi engebelerinden azamî ölçüde yararlanarak, düşmanın güdümlü tanksavarlarına hedef teşkil etmeden, tankını hareket ettirmeyi düşünmek zorundadır. Kule mevziinde bulunduğu zaman tespit ettiği hedefleri doğru bir şekilde rapor edebilmelidir. Tank mürettebatı ona güvenmeli ve komutanlarının her türlü hâl ve şart altında, en zor anlarda onları selâmete çıkaracağına ve her zaman hayatta kalmalarını sağlayacağına inanmaları şarttır. Tanklarda, bir tank komutanı, bir top nişancısı, bir telsiz operatörü ve bir şoför vardır. Tank şoförü olmadan tankın hiç bir anlam taşımayacağı ve şoförsüz bir tankın hareketsiz kalacağı ve düşmana hedef olmaktan öteye geçemeyeceği açık olarak ortadadır. Onsuz hiçbir şey olmayacağı nedeni ile, tank şoförü tank mürettebatının en kıymetli elemanıdır. Tankın bütün mürettebatı, top nişancısının en iyi mevziden en isabetli atışı yapabilmesi için onunla koordineli bir şekilde tankı mevziye sokmaya çalışırlardı. Muharebede her başarının, anılan mürettebattan fışkırdığını söylemek yanlış değildir kanısındayım.

Eğitim merkezinde temel eğitimini tamamladıktan sonra zırhlı alaya terip edilen erlere görevleri tam olarak öğretilir; sonra talim ettirilerek tekrar tekrar yaptırılır ve bu görev onun normal bir uzvu hâline geldiği zaman tank mürettebatı verilen her görevi yapacak duruma gelmiş sayılırdı. Daha sonra tank mürettebatını meydana getiren bireyler birbirleri ile koordineli olarak birlik eğitimi yapmak ve o birliği görevini yapacak bir beceri düzeyine ulaştırmak mecburiyetindedirler. Bunu müteakip birlikler taburun görevini yerine getirecek tarzda ve onun bir parçası olarak eğitilirler. Bütün bunlar tamamlandıktan sonra üç tabur birlikte, muharebe ve hizmet destek birlikleri ile koordineli ve iş birliği içerisinde görev yapacak şekilde eğitime tâbi tutularak zırhlı alayın vazifesini yapmasını mümkün kılarlardı. Bir kıt'anın eğitimi bu hiyerarşik düzen içinde programlanıp, başarı ile icra edilmedikçe, zırhlı alayın bütün yönleri ile harbe hazır olduğu söylenemez.

Yukarıda açıklanmaya çalışılan tarzda eğitim görmüş ve yetiştirilmiş Alman kuvvetleri karşısında bulunan İngiliz birlikleri, çöl şartlarında muharebe yapacak şekilde yetiştirilmemiş, harp tecrübesinden yoksun, eğitimi zayıf ve birliklerinin çoğu manevraya dahi iştirak etmeden harekât alanına getirilerek birinci hatta görev almışlardı. Bir haftalık harbin altı aylık bir manevraya bedel olduğunu asla hatırdan çıkarmamalıyız.

İngiliz birliklerinin Rommel karşısında acı bir mağlûbiyete uğramalarının nedenlerinin başında, İngiliz siyasî yetkililerin Kuzey Afrika'da bulunan en güzide birlikleri Yunanistan'ı savunmak üzere Balkan cephesine kaydırmış olması ve İtalyanlara karşı verilen muharebelere iştirak etmiş, harp tecrübesine sahip bazı komutanları Sirenaik Valiliği görevini vererek onların yerine harp tecrübesi olmayan komutanlar atamak suretiyle, komuta kademesinde zamansız ve yersiz değişikliklere gitmiş olması gelmektedir.

"Çöl Fareleri" ismi ile ün yapmış ve engin muharebe tecrübesine sahip 7'nci Zırhlı Tümen tensik edilmek üzere Mısır'a alınmıştı. Bütün gayretlere rağmen bu tümenin tensiki tamamlanamamıştı. İngilizler, her türlü tehlikeyi göze alarak, tank yüklü gemilerden oluşan bir konvoyu, İtalyan donanmasının kontrolü altında bulunan Orta Akdeniz'den geçip 7'nci Zırhlı Tümen'e tankları ulaştırmasına rağmen, tümeni harbe hazırlığını istenen düzeye çıkaramamıştı. Bu arada, İngiltere'den gönderilen yeni tankları taşıyan gemilerin üçte biri İtalyan donanması tarafından batırılmıştı. Mısır'a ulaşan tanklar ise, ağır bakım kademelerinde, çölde muharebe edebilecek şekilde düzeltiliyordu. Bunlara ilâve olarak, 7'nci Zırhlı Tümen'in tank mürettebatının, yeni gelen tanklara in-tibaklarının ve bu tanklarla eğitimlerinin yaptırılması zarureti vardı.

Görüldüğü üzere, fabrikadan çıkan yeni bir tankın birliğe tertip edildiği anda muharebeye sokulması mümkün değildir. Yukarıda arz edilen bütün olumsuz faktörler, İngiliz birliklerinin manevrasını ters yönde etkilemiş ve mağlûbiyete âdeta zemin hazırlamıştı. Bu şartlar altında zafer elbette Rommel'e gülecekti.

General Wavell'in karargâhının hazırladığı ve 27 Mart 1941 tarihinde Genelkurmay Başkanı'na sunduğu durum değerlendirme raporu, alınacak politik ve yüksek düzeyde askerî kararları etkileyecek öneme haizdi. Yapılan durum değerlendirmesi, düşmanın, okullarda öğretildiği şekilde ve alışıla gelmiş klâsik bir yığınaklanmadan sonra ve kuvvetini iki tümene çıkarmayı müteakip taarruz edeceğini ve bu taarruzu da, Mayıs 1941 başından evvel yapamayacağı şeklinde tamamen tahminlere ve yuvarlak nazarî sözlere dayalı olarak hazırlanmıştı. Rapor tetkik edildiğinde, değerlendirmenin açık istihbarat kaynaklarından elde edilen genel bilgilere ve tahminlere dayalı olarak genel bir görüşü yansıtacak şekilde teorik ve akademik tarzda hazırlandığı dikkati çekmektedir. General Wavell ve karargâhındaki sorumlu istihbarat subayları, ellerinde kesin istihbarat bilgileri olmadığı hâlde, Almanların Sirenaik yarımadasına Mayıs 1941 tarihinden önce bir taarruzda bulunamayacaklarına dair nazarî bir durum değerlendirmesi yaptıkları sırada ve ona tekaddüm eden aylarda Almanların Trablus'a asker çıkardıkları ve yığınak yaptıklarına dair emareler mevcuttu. Şubat 1941 ayı ortalarından itibaren bölgede Alman Hava Kuvvetlerinin faaliyetleri de artmıştı. Bu emareleri, tahminler yapmadan, ayrıntılarına girerek değerlendirmek, doğru ve gerçek bir istihbarata dönüştürdükten sonra hazırlamak daha uygun olurdu kanısındayız. Anlaşılabacağı üzere General Wavell'in karargâhında, istihbarat zafiyeti bariz olarak göze çarpmaktadır. Bu zafiyet General Wavell'in güçlü bir istihbarat teşkilâtına sahip olmamasından, Kuzey Afrika'da üslenmiş Kraliyet Hava Kuvvetlerine bağlı filoların hemen hemen hepsinin Yunanistan'a kaydırılması sonucu hava keşfinden yoksun kalmasından kaynaklanmıştır.

Rommel, söz konusu istihbarat zafiyetinden yararlanarak, Trablus'a çıkan kuvvetlerini süratle El Agheila mevzilerine intikal ettirmiş ve 15'inci Panzer Tümeni'nin gelmesini beklemeden, General Wavell karargâhındaki istihbarat subaylarının, zaman mekân ve kuvvet faktörlerine ilişkin durum değerlendirmesinin aksine; beklenmeyen zamanda, beklenmeyen arazide ve beklenmeyen kuvvetlerle taarruz ederek taktik alanda sevk ve idarenin en be-

lirgin faktörlerinden biri olan baskını örnek bir şekilde sağlamıştır. Bu mağlûbiyetin yegâne sebebi istihbarat yetersizliğidir. Sayılı stratejistlerden olan Jönini, "Hasmının ne yapacağını bilmeyen bir komutan, ne yapması gerektiğini nasıl bilebilir" diyerek istihbaratın muharebede hayatî rol oynadığını, seçilecek hareket tarzları ile plânlamalara ışık tutan yegâne faktörün istihbarat olduğunu; birliklerin baskına karşı korunmalarında istihbaratın hayatî önem taşıdığını veciz şekilde ortaya koymuştur.

İngiltere'yi yöneten devlet adamlarının millî politikanın gereği olarak Yunanistan'a kuvvet göndermeye karar vermesi en doğâl yetkileri olmakla beraber, Balkanlar'da açılan cepheye yeteri kadar kuvvet gönderememişler ve aldıkları bu kararlar Balkan cephesinin güney kanadının dayanacağı yer olan Kuzey Afrika'daki askerî kuvvetleri zayıflatmışlardı. İngiliz kuvvetlerinin mağlûbiyetinin tohumları, Sirenaik yarımadasının işgalini müteakip Kuzey Afrika'da bulunan İngiliz kara ve hava kuvvetlerinin büyük bir kısmının Yunanistan'a gönderilmesi ile atılmıştı. Anılan birliklerin, donanımı tamam ve harbe hazır olduğu bir zamanda, Kuzey Afrika'dan ayrılması ve yerini harp tecrübesi olmayan, çözü hiç tanımayan, eğitimsiz birliklere bırakması harbe hazırlık ve muharebe etkinliği açısından büyük bir zafiyet yaratmıştı. Büyük Britanya İmparatorluğu'nun temel direği olarak kabul edilen ve siyasetin temel taşı oluşturan Akdeniz havzasında, İtalyan ordusuna karşı büyük bir zafer kazanan İngiliz kuvvetlerinin El Agheila mevzilerinde savunmaya geçme yerine, taarruza devamla Trablus'a kadar Libya topraklarının tamamını işgal ve Kuzey Afrika'da İtalyan varlığına son vermeleri en uygun hareket tarzı olacaktı. Bunu yapmamakla harp prensiplerinden hedef prensibini ihlâl etmişler ve düşündükleri ana stratejik hedefin kisasında kalmışlardı. Ayrıca, Kuzey Afrika'da bulunan kuvvetin büyük bir kısmının Yunanistan'a gönderilmesi kuvvetin parçalanmasına ve her iki cephede mağlûbiyete yol açmıştı. Böylece, harp prensiplerinden "sıklet merkezi prensibi" ile emniyet prensibi"ni de ihlâl etmiş oldular. Bütün bu hatalar harp tecrübesine sahip, eğitilmiş bir ordunun Orta Şark'ta acı bir mağlûbiyete uğramasına ve 47.000 yetişmiş kişiyi kaybetmesine yol açmıştı.

Harb tarihi incelendiğinde bütün mağlûbiyetlerinin; yanlış sevk ve idareten, yanlış karargâh çalışmalarından, insan faktörünü kaale almamaktan, veya bu faktörlerin karışımından kaynaklandığını görürüz. Bu bakımdan geleceğin harplerinde, karargâhlar ve karargâh çalışmalarının önemi bir o kadar daha artacaktır. Bu durum, çok iyi karargâh subaylarının yetiştirilmesini zorunlu kılmaktadır.

BATTLEAXE MUHAREBESİ (Kroki : 4)

Rommel, yıldırım hızı ile İngiliz kuvvetlerini Halfaya geçidinin doğusuna atmış ve Tobruk'u kuşatmış ve bu direnek noktasını ortadan kaldırmak üzere, 3 Mayıs 1941 tarihinde Tobruk'u işgal etmek üzere Tobruk'a karşı bir taarruz başlatmışsa da, Tobruk garnizonundaki birliklerin inatçı mukavemeti karşısında anılan taarruz başarıya ulaşamamış ve bunun üzerine Rommel, Capuzzo ile Halfaya arasındaki bölgede savunmaya geçmek zorunda kalmıştı. Anılan bölge, 200 m yüksekliğinde, kuzeyden güneye doğruya, çöle doğru uzanan 80 km uzunluğunda bir yükseltiden ibaretti. Elde bulundurulmuş bu bölge, Rommel'in doğu istikametinde yapacağı taarruzlar için bir çıkış üssü olduğundan hayati önem taşıyordu. General Wavell, Alman ve İtalyan kuvvetlerinin, bu hatta güçlü bir savunma tesis edip tutunmasına imkân vermeden Tobruk'un batısına atılmasını ve en kısa zamanda Sirenaik'in bir kısmının geri alınmasını istiyordu. Üst düzeydeki siyasî ve askerî yetkililer de Wavell'e gecikmeden taarruza geçmesini öneriyorlardı.

Rommel ise, takviye kuvvetleri gelinceye kadar elde ettiği avantajı koruyabilmek için boş durmuyor. Sidi-Ömer ile Sollum arasında güçlü bir mayın engeli oluşturuyor ve buna paralel olarak Tobruk'un işgali için hazırlıklarını sürdürüyordu. Diyebiliriz ki, Rommel'in bir tek düşüncesi vardı; o da Tobruk'tu. Gece ve gündüz, devamlı Tobruk'un işgalini düşünüyordu.

Churchill, Rommel kuvvetlerinin takviyeler almasına ve savunmasını güçlendirmesine imkân vermeden, onu imha etmeyi, Kuzey Afrika'da bir kat'i sonuca varmayı amaçlıyordu. Mısır'ın işgalini ve Britanya İmparatorluğu'nun can damarı olan Hindistan-Süveyş Kanalı - İngiltere ticaret yolunun kesilme tehlikesini ancak bu şekilde tam olarak önleyebilecekti.

Wavell'in emir komutası altında bulunan mevcut kuvvetlerin bu amacı gerçekleştirmesi oldukça şüpheli görülüyordu. Bu nedenle General Wavell, en kısa zamanda, mevcut kuvvetleri ile düşmana taarruz edip onu Tobruk'un batısına atmayı, Tobruk garnizonundaki kuvvetlerle birleşmeyi, takviye kuvvetleri gelinceye kadar Deme - Mechili hattında savunma tertibi almayı, taarruzun amacını bu vüs'atte tutulmasının daha uygun olacağı, başarısının ancak bu hedefe yönelmesi ile mümkün olacağını savunuyordu. Bu düşüncenin ışığı altında, 13'üncü Kolordu'nun hedefi, düşmanın en kısa zamanda Tobruk batısına atılması ve Tobruk garnizonundaki kuvvetlerle birleşme olarak belirlenmişti.

13'üncü Kolordu, 4'üncü Hint Tümeni(Piyade), 7'nci Zırhlı Tümen ve 22 nci Guards Piyade Tugayı'ndan teşekkül ediyordu. Tasarlanan taarruz plânına göre harekât üç safhada gerçekleşecekti :

1'nci Safha : 7'nci Zırhlı Tümen'in, 4'üncü Zırhlı Tugayı ile takviyeli 4'üncü Hint Tümeni tahkim edilmiş Halfaya - Sollum - Capuzzo savunma mevziine taarruz edecekti. 7'nci Zırhlı Tümen (-), 4'üncü Hint Tümeni'nin güneyinden, çölde, açık yandan taarruz edecek ve açık yanı koruyacaktı.

2 nci Safha : 7'nci Zırhlı Tümen'in (-) geri kalan iki tugayı ile başarıdan faydalanma kuvveti olarak Tobruk'a ilerleyecek ve Tobruk garnizonundaki kuvvetlerle birleşmeyi sağlayacaktı.

3 ncü Safha : Birleşmeyi müteakip 7'nci Zırhlı Tümen Tobruk garnizonundaki birliklere batı istikametinde taarruze devam edecek ve Derne - Mechili hattına kadar ilerleyecekti.

Tobruk garnizonu, plânlama, sadece savunulacak bir direnek noktası olarak mütalâa edilmiyordu. Rommel kuvvetlerinin, Tobruk'u dolaşarak Kahire istikametinde ileri harekâtta bulunması hâlinde Tobruk garnizonu, taarruz eden kuvvetlerin yan gerisine yapılacak harekât için bir harekât üssü görevi görecekti.

Rommel kuvvetleri, hâlihazırda ikmal üslerinden 1300 km uzaklaşmışlar ve ikmal hatları hayli uzamıştı. Anılan ikmal hatları Trablus'tan Sicilya'ya oradan da İtalya'ya kadar uzanıyordu. Söz konusu ikmal hattının, Orta Akdeniz'de inkıtâ (kesintiye) uğratılması veya kesilmesi vazifesi Kraliyet Donanması'na verilmişti. Kraliyet Donanması bu vazifeyi icra ederken Kraliyet Hava Kuvvetleri ile iş birliği içinde olacak ve koordinasyonda bulunacaktı.

Trablus limanı ile İtalya limanları arasındaki deniz ulaşımı, Kraliyet Donanması tarafından kesilirken, Trablus'tan Sidi Barani'ye kadar uzanan ve yegâne ana ikmal yolu olan sahil yolu, uygun yerlerde baskın, pusu ve sabotajlarla devamlı olarak taciz edilecek ve kesilmeye çalışılacaktı. Sahilden uzanan ana ikmal yolunu kesmek ve taciz etmek; bu yol üzerindeki ikmal konvoylarını tahrip etmek için, imkân dahilinde olan her metod ve usul kullanılacaktı. İtalya'dan kalkan bir deniz konvoyunun, Trablus limanına ulaşması Kraliyet Donanması'nın bir başarısızlığı olarak kabul edilecekti. Bu bakımdan İtalya ile Trablus limanı arasında ikmal akışının kesinlikle durdurulması Kraliyet Donanması için artık bir şeref meselesi hâline gelmişti.

Birinci hattaki birlikler, düşmanın mühimmat ikmalindeki güçlüklerini göz önünde bulundurarak, onu en basit ve fuzulî görevlerle meşgul edecek, ateş açmak zorunda bırakarak, mühimmatını boş yere harcaması için her çareye başvuracaktı.

Kraliyet Hava Kuvvetleri, düşmanın ulaşım ve ana ikmal yollarına, zırhlı araç topluluklarına ve ikmal depolarına sürekli taarruzlar düzenleyecekti. Hiç şüphesiz bütün bunları icra etmek, söylemekten çok daha zordu.

Rommel'in emrindeki kuvvetler: 5'inci Hafif Panzer Tümeni, 15'inci Panzer Tümeni, İtalyan Zırhlı Tümeni (Ariete), İtalyan Motorlu Piyade Tümeni (Trento), İtalyan Piyade Tümeni (Brescia) ve Derne'deki ihtiyatta bulunan bir İtalyan piyade tümeninden teşekkül ediyordu.

Korgeneral Rommel tali kuvvetleri ile Sollum, Kapuzzo, Halfaya geçidinde doğu istikametinden vaki olacak taarruzlara karşı savunma tertibi alırken; asıl kuvvetleri ile Tobruk garnizonunu işgale hazırlanıyordu.

İngilizler, İngiltere'den aldıkları yeni tanklarla, muharebe alanında 200 tanka, Almanlar Tobruk ve Halfaya geçidi bölgelerinde 220 orta ve 70 hafif olmak üzere 290 tanka sahip bulunuyorlardı.

General Beresford-Peirse'in komutasında, 25.000 asker ve 200 tanktan oluşan 13'üncü Kolordu, 15 Haziran 1941 saat 02.30 da Alman mevzilerine taarruza başlamıştı. 4'üncü Hint Tümeni ve 22'nci Guards Piyade Tugayı, 4'üncü Zırhlı Tugay ile takviyeli olduğu hâlde o gün Kapuzzo'yu işgal etmiş fakat Sollum ve Halfaya geçidinde durum akşama kadar belirsiz kalmıştı. 7'inci Zırhlı Tümen'in, 7'inci Zırhlı Tugayı büyük çapta bir mukavemetle karşılaşmadan o gün öğleden sonra Hafid sırtlarına varmıştı. Kısa süren muharebelerden sonra, en önde bulunan sırtlar ele geçirilince birlikler hedeflerini ele geçirdiklerini zannetmişlerdi. Hâlbuki bu sırtların gerisinde iki sıra daha sırt vardı ve Rommel, derinlikteki sırtlarda kuvvetli savunma mevzileri ve tank imha bölgeleri hazırlamıştı. Keşif unsurları, düşmanla teması muhafaza etmek için diğer sırtlara doğru ilerlediklerinde, kesif bir tank, tanksavar ve topçu ateşine maruz kalmışlardı. Taarruz kademesindeki birlikler, taarruzlarına devam edince Hafid sırtlarında tank imha bölgelerine girerek çok sayıda tank kaybetmişlerdi.

13'üncü Kolordu, o gün akşam, daha ileriye gidemedi ve taarruzları durdu. Ertesi gün, 13'üncü Kolordu birlikleri batıdan üstün düşman kuvvetlerinin kuşatma tehdidine maruz kaldı ve 7'nci Zırhlı Tümen (- 4 ncü Zırhlı Tugay) bu tehdidi bertaraf etmek üzere muharebeye girdi. Almanların Kapuzzo mevzilerini ele geçiren 22'nci Guards Piyade Tugayı ve 4'üncü Zırhlı Tugay'a karşı düzenledikleri taarruzlar, 4'üncü Zırhlı Tugay'ı muharebeden çözümlerek 7'nci Zırhlı Tümen'in emrine dönmesini engellemişti. Batıda açık yanı korumaya memur edilen 7'nci Zırhlı Tümen (-), bu durum karşısında, zayıf ve tank kaybına uğramış ve üstün düşman kuvvetleri karşısında görevini yapmayacak duruma gelmişti. 13'üncü Kolordu'nun kuşatılıp imha tehlikesi ile karşı karşıya bulunduğu sırada, Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Başkomutanı General Wavell, 13'üncü Kolordu komutanının taktik komuta yerine gelerek durumu gözden geçirmiş ve 13'üncü Kolordu'nun geri çekilmesi için orada direktifini vermişti. 13'üncü Kolordu, aldığı bu direktif üzerine bıraktığı himaye kuvvetini koruması altında mükemmel bir geri çekilme icra etmişti.

Rommel, ağır tank kaybına uğradığından ve, birinci öncelikle Tobruk'u işgalini düşündüğünden; ayrıca üst komutanlıktan Halfaya geçidinden daha doğruya ilerlememesi emrini aldığından 13'üncü Kolordu'yu takip etme cihetine gitmemiş ve eski mevzilerini ele geçirerek savunmaya geçmişti, taarruzları başarısızlıkla sonuçlanan 13'üncü Kolordu, takviye kuvvetleri gelinceye ve taarruz gücünü tekrar kazanıncaya kadar Mısır'ı batı hududunda savunma hazırlıklarına başlamıştı.

Üç günlük muharebede, 13'üncü Kolordu'nun zayıfatı: 150 ölü, 600 yaralı ve 250 kayıp olmak üzere toplam 1000 kişi idi. Tank kaybı ise 29 Cruisers ve 58 "I" olmak üzere toplam 77 tanktı. "I" tankların çoğu arızalanmaları ve bunları

geriye tahliye etmek için elde tank taşıyıcısı bulunmadığından elden çıkmıştı. Buna karşılık Rommel'de 100 tank kaybetmiş, 570 esir ve sayısı belirlenemeyen ölü vermişti.

ALINAN DERSLER

Alman ve İtalyan kuvvetlerine karşı 13'üncü Kolordu'nun başlattığı taarruzun başarıya ulaşamamasının nedenleri çok yönlüdür. Bunların en başında Alman ve İtalyan kuvvetlerine karşı tam bir personel ve tank üstünlüğü sağlamadan taarruza çok erken bir zamanda başlaması gelmektedir. Hedef, daima kuvvet, mekân ve zaman dikkate alınarak seçilmelidir. Özellikle kilit komuta makamlarında bulunan komutanlar kişisel, beğenileri ve hisleri ile hareket etmekten çok her zaman gerçeklere dayalı hareketleri ve kararları tercih etmelidirler. Battleaxe Muharebesi, harbin sevk ve idaresinin, alınacak kararların, yalnız siyasî liderlere bırakılmayacak kadar ciddî ve önemli bir olgu olduğunu, bir kez daha ortaya koymuştur.

Çölde cereyan eden muharebeler, büyük ölçüde deniz muharebesine benzer. Yan ve gerilere vaki olacak bir düşman taarruzu, süratli bir manevra ile tanklar ve zırhlı araçlar tarafından karşılanmalıdır. Kat'î sonuca, üstün topçu gücüne, tank gücüne ve hareket kabiliyetine sahip olan kuvvetin ulaşacağı asla unutmamalıdır. Bu muharebede 7'nci Zırhlı Tümen'in, 4'üncü Zırhlı Tugay'ı başlangıçta, 4'üncü Piyade Hint Tümen'i ile birlikte ve bilâhare ana tümeni emrine dönecek şekilde plânlanıp kullanılmıştı. Fakat, Rommel'in, batıdan 13'üncü Kolordu'yu kuşatmaya başlaması üzerine buraya müdahale eden 7'nci Zırhlı Tümen (-4'üncü Zırhlı Tugay), üstün düşman kuvvetleri, karşısında noksan olan ve plânlanmasına rağmen muharebeden çözülüp ona birliğe katılmayan 4'üncü Zırhlı Tugay'ın eksikliğini muharebenin sonuna kadar duyumuştur. Zırhlı tugayların teşkilâtında, birer zırhlı alayı noksan olup teşkilât zafiyeti yaratıyordu. Teşkilât ve kadro, en az komuta kontrol ve muharebe kadar önemli olup, birliklerin muharebe görevlerini icrada hayatî önem taşır.

Buna 7'nci Zırhlı Tümen, batıda beliren kuşatma harekâtına karşı süratle müdahale etmekle beraber, teşkilâtındaki eksiklik ve tümenin parça parça kullanılmasından kaynaklanan kuvvet zafiyeti sonucu görevini yapamayacak duruma gelmesi ve üstün düşman kuvvetleri karşısında geri çekilmek zorunda kalması örnek olarak gösterilebilir.

7'nci Zırhlı Tümen'in tanklarının büyük bir kısmı İngiltere'den yeni gelmiş, "Cruisers" tankları olup, tank mürettebatı söz konusu tanklara yabancı ve henüz bu yeni tanklar üzerinde eğitimlerini tamamlayamamışlardı. Kraliyet Hava Kuvvetleri muharebe alanı üzerinde hava üstünlüğünü tam olarak sağlayamamıştı. Bu bakımdan muharebe hazırlıklarının daha başlangıçtan itibaren tamamlanmış olmaması, muharebenin başlangıcından itibaren mağlûbiyete âdeta davetiye çıkartıyordu.

Almanların tahkim edip direnek noktası hâline getirdiği Halfaya geçidi, Kapuzzo ve Sollum'a, 4'üncü Zırhlı Tugay ile taarruz etmek çok hatalı bir hareketti. Anılan zırhlı tugay, 4'üncü Piyade Hint Tümeni'ne bir vurucu güç ka-

zandırmışsa da, 7'nci Zırhlı Tümen parçalanmış olduğundan zırhlı birliğin kitle tesirinden azamî ölçüde yararlanılamamış ve güneybatıdan, daha geniş bir kuşatma taarruzu icra etmekte zayıf kalınmıştı.

7'nci Zırhlı Tümen, ayrı ayrı kabiliyette iki çeşit tanktan meydana gelmişti. 4'üncü Zırhlı Tugay, azamî sürati 8 km saat ve benzin ikmali yapmadan giderebileceği azamî mesafe 65 km olan "I" tanklarından müteşekkildi. 7'nci Zırhlı Tugay'da azamî sürati 20-30 km/saat olan ve benzin ikmali yapmadan 130-160 km mesafeye giden "Cruisers" tankları mevcuttu. Bu iki ayrı kabiliyetteki tugayların, birlikte kullanılmaları taktik yönden hatalı idi. Her ne kadar 4'üncü Zırhlı Tugay'a kabiliyetine uygun olarak kısa mesafede bir hedef verilmiş ve iç kanatta kullanılmışsa da yukarıda arz edilen mahsurdan ötürü zırhlı tümen parçalanmak mecburiyetinde kalmış ve seçilen hedefe bir bütün olarak yöneltilememiştir.

Almanların 1939 yılında, zırhlı birlikleri ile uyguladığı "yıldırım harbi" taktiğinin bütün cephelerde başarıya ulaşması, askerî düşünürlerin gözünde savunmanın önemini âdeta ikinci plâna itmişti. Fakat "Battleaxe Muharebesi", Tobruk ve Halfaya geçidi dikkate alındığında, Kuzey Afrika'da açık ve düz bir arazide dahi hazırlanan savunmanın, maharetle sevk ve idare edildiği modern malzeme, araç, gereç ve silâhlarla takviye edildiği takdirde önemli ölçüde etkin olabileceğini kanıtlamıştı. Bu muharebeden sonra elde edilen tecrübeler paralel olarak "savunma harbi" daha oynak bir şekilde uygulama alanı bulmuş ve Birinci Cihan Harbi'nde kazandığı önemli fonksiyonuna yeniden kavuşmuştu. Modern harpte, savunmanın bertaraf edilmesi ancak üstün kuvvetleri kullanmakla ve çok üstün beceri sayesinde mümkün olacağı bir kez daha ortaya çıkmıştı. Savunma harbinde önemli olan husus sebat ve bireylerin, kıta komutanlarının sahip oldukları inisiyatifdir. Anılan bu iki meziyet Tobruk garnizonunu savunan Avustralya birliklerinde çok açık bir şekilde üstün bir düzeyde müşahade edilmişti.

Battleaxe Muharebesi'nde, Almanların lider seviyesindeki küçük birlik komutanlarının tank, tanksavar ve topçu ateşlerini bütünleştirerek birliği üstün bir taktik beceri ile kullanmaları başarının temel taşı oluşturmıştı. Uçaksavar ve tanksavar silâhı olarak çift maksatla kullanılan 88 mm'lik toplarla meydana getirdikleri tank imha bölgeleri, istenen yer ve zamanda tankları, tanksavarları ve topçu ateşlerini bir araya toplayıp düşmana karşı bir kuvvet üstünlüğü sağlamaları, taktik yeteneklerindeki üstünlükleri gösteren en belirgin faktörlerdi. Almanlar, tanksavar silâhlarını yeterli sayıda imha bölgelerinde ustaca kullanmak suretiyle, icra edilecek karşı taarruzlar için mümkün olduğu kadar fazla tankın serbest kalmasına imkân vermişlerdi. Ateşle korunma ve mayın tarlaları ile birlikte kullanılan tank hedefleri, tanksavar silâh mevzileri ile koordineli bir şekilde kullanılan tank imha bölgeleri düşman tankları için âdeta bir ölüm bölgesi hâline getirilmişti. Karargâhın ehli ve yetenekli bir şekilde hazırladığı ve mükemmel derece düzeydeki plânları lider seviyesindeki küçük birlik komutanlarının icrada gösterdikleri cesaret, atılganlık ve beceri her türlü övgünün üstünde idi.

Lider durumundaki küçük birlik komutanlıkları, komutası altında bulunan personelin sağlığı, sıhhati ve iyi bir moral içinde bulunmasından birinci de-

recede sorumlu olmanın idraki içinde olduğu hâlde, askerlerin her türlü yeteneğini en üstün düzeye çıkarmak için her gayreti sarf etmekte onlara bu şartlar altında komutanlık, arkadaşlık ve hatta babalık etmekte idiler. Bu bakımdan küçük birlik komutanları astlarını bir karı kocanın birbirlerini tanıdıkları kadar mükemmel bir şekilde tanıyorlar ve her bireyi görevin başarılması için gerekli bilgi ve beceri ile teçhiz etmeyi en başta gelen bir vazife olarak kabul ediyorlardı.

Muharebe alanında inisiyatifi elde tutmak için, sıralı bütün komutanlar, zamanında ve sağlıklı muharebe istihbaratını elde etmek üzere birinci hat birliklerinin en ileri hatlarına giderek bizzat keşifte ve bilgi alış verişinde bulunmuşlardı.

Rommel, her gün saat 05.00'te, Harekât Şube Müdürü'nden en son durum hakkında bilgi alır, karargâhına emirlerini verir, beraberinde karargâh subaylarından birisini alarak cephanenin en ileri hatlarındaki birliklerini denetlemeye giderdi. Hemen hemen günün tamamını bazen Sollum, bazen de Tobruk cephanelerindeki birliklerini denetlemek ve düşman hakkında en son bilgileri toplamakla geçirirdi. Denetlemeleri sırasında uygunsuz ve hatalı olan her şeyi görür ve derhâl düzeltilmesi cihetine giderdi. Birliklerini cephenin en ileri hatlarından sevk ve idare etmek, ona en kritik noktada bizzat bulunmak suretiyle plânlarını o anda cereyan eden durumlara uydurma olanağı sağlıyordu.

Özetle denebilir ki, Rommel'in kazandığı başarı üç temel esasa dayanmakta idi :

* Almanların tanksavar silâhlarındaki nitelik üstünlüğü.

* Alman birlik komutanlarının, değişik sınıf ve silâhları, koordineli ve iş birliği içinde kullanabilecek düzeyde üstün bir eğitim yapısına sahip olmaları.

* Alman birliklerinin, taktik metodlar ve harb doktrininde sahip olduğu üstünlük. (Harp öncesi yıllarda General Guderian'ın geliştirdiği panzer taktikleri.)

İkinci Cihan Harbi'nde, "Yıldırım Harbi Doktrini"ni uygulayan Alman panzer tümenleri, bütün sınıf ve silâhların bünyesinde toplamış elâstikî ve çok etkin bir teşkilât yapısına sahipti. Anılan tümenler, taarruzda ve savunmada çok güçlü bir topçu desteğine dayanan üstün bir muharebe etkinliğine sahipti.

Rommel, Battleaxe Muharebesi'nde, her zaman olduğu gibi taarruz bas-
kın ve manevra prensiplerini büyük bir başarı ile uygulamış, askerî komutanlık niteliklerini bir kez daha kanıtlamıştı.

Tanklar, muharebede kendilerine, ancak birkaç saat yetecek kadar mühimmat, akaryakıt, su ve yiyecek taşırlar. Bu husus dikkate alındığında, zırhlı birliklerin muharebede kazandıkları başarıya, hizmet destek birliklerinin sağladıkları lojistik desteğin ne kadar hayati bir önem taşıdığı her türlü izahtan varestedir. O günlerde lojistik destek; ateş gücü, zırh gücü hareket kabiliyeti gibi hâkim muharebe faktörlerinin yanında en başta gelen faktör olarak yerini almıştı.

Muharebede, ikmal konvoylarının tanksavar savunmasından mahrum olmaları, bu konvoyları düşmanın tank taarruzlarına karşı hassas bir hedef

hâline getirmişti. İkmalin belirtilen hayati önemi nedeni ile muharip birlik komutanları, bu konvoyları ve ikmal depolarını her ne pahasına olursa olsun korumak ihtiyacını duyuyorlardı. Bu maksatla ayırdıkları tank birlikleri, birinci hat birlik komutanlarının hareket serbestisini sınırılıyordu.

Battleaxe Muharebesi'nin cereyan ettiği bölge, sonunda Rommel kuvvetlerinin kontrolu altında kalmıştı. Bu durum, muharebe sahasında tahrip olmuş ve hasara uğramış zırhlı araçların kurtarılıp tamir edilmesi ve yeniden hizmete konması yönünden Rommel'e bir avantaj sağlamıştı. 13'üncü Kolordu komutanı zırhlı araçların Rommel, tarafından kurtarılıp tamir edilmesine engel olmak için, muharebe sahasını görüp ateş altına alabilecek kadar ileride keşif birlikleri bırakmış, kurtarma ve tahliye işlemlerini elinden geldiğince taciz etmeye çalışmıştı. Muharebe sahasında tahrip olmuş veya hasara uğramış araç ve silâhların kurtarılması, tahliyesi, ağır bakım tamir fabrikalarında onarılaraq yeniden hizmete konması, o birliğin ileride yapacağı muharebelerin seyri üzerinde olumlu bir etkendi. Hâl böyle olunca bakım kademelerinin muharebede oynadıkları önemli rol kendiliğinden ortaya çıkmaktadır.

CRUSADER HAREKÂTI (Kasım/Aralık 1941)

Kuzey Afrika Ordular Grup Komutanı Rommel'in, İngilizlerin Tobruk savunmasını ortadan kaldırmak için yaptığı taarruz hazırlıklarına tekaddüm eden bir zamanda; İngiliz 8'inci Ordusu, 18 Kasım 1941 günü saat 06.00'da Alman ve İtalyan birliklerinin savunma mevzilerine taarruza başlamıştı. Bu taarruzun esas amacı, düşmanın zırhlı birliklerini imha etmek; Tobruk'un etrafındaki kuşatmayı kaldırmak ve Sirenaik yarımadasını ele geçirerek, İtalyan ve Alman kuvvetlerini Libya'dan atmaktı. Taarruz kararının gerekçelerini genel olarak aşağıdaki şekilde ortaya koymak mümkündür : Sirenaik yarımadasında bulunan Alman ve İtalyan kuvvetleri Mısır için devamlı bir tehlike oluşturuyor; İngiliz imparatorluğu'nun Hindistan - Süveyş Kanalı İngiltere ticaret yolunu tehdit ediyordu. Almanların Kafkaslar'ı işgal etmeleri ve kuzeyden Orta Şark'a taarruza geçmeleri hâlinde, "Orta Şark, İngiliz Kuvvetleri Komutanlığı", kuzey kavadını emniyete alamayacak bir duruma girecekti. Bu nedenlerle İngiliz Hükûmeti Kuzey Afrika'da en kısa bir zaman içinde taarruza geçmenin kaçınılmaz olduğunu düşünüyordu. "Crusader" Harekâtı'nın başamasına tekaddüm eden bir zamanda, "Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Komutanlığı"na bağlı 13'üncü ve 30'uncu Kolordulardan oluşan 8'inci Ordu teşekkül etmiş ve ordu komutanlığına Korgeneral Cunningham getirilmişti. 13'üncü Kolordu : 4'üncü Hint Tümeni, Yeni Zelanda Tümeni ve 1'inci Tank Tugayı'ndan teşekkül etmiş olup, komutanı Korgeneral A.B. Godwin-Austen idi. 30'uncu Kolordu : 7'nci Zırhlı Tmen, 4'üncü Zırhlı Tugay Muharebe Grubu, 1'inci Güney Afrika Tümeni (2 tugaylı) ve 22'nci Guards Tugayı muharebe grubundan teşekkül etmiş olup, komutanı Korgeneral M.Norie idi. Alman ve İtalyan kuvvetleri tarafından kuşatılan Tobruk garnizonunda, 70'inci Piyade Tümeni, 32'nci Tank Tugayı ve bir Polonya alayı bulunuyordu. Kuzey Afrika'daki bütün Alman kuvvetleri "Afrika Korps" olarak bilinen bir kolordunun kuruluşunda olup, bu kuvvete Korgeneral Rommel komuta ediyordu. 15'inci 21'inci Panzer Tümenleri ile 90'ıncı Hafif Tümen'den meydana gelen zırhlı kolordu (Panzer Grup) Kuzey Afrika'daki birliklerin en seçkin birliği idi. Ayrıca İtalyanların Kuzey Afrika'da 1'inci Zırhlı Tümen'in (Ariete) ve altı piyade tümeni bulunuyordu. Korgeneral Rommel, başlangıçta Kuzey Afrika'ya Afrika Kors'a komuta etmek üzere gelmiş, daha sonra Kuzey Afrika'da bulunan bütün İtalyan ve Alman kuvvetleri onun emir komutasına verilmişti. (Afrika Korps+2 İtalyan kolordusu) İngiliz 8'inci Ordusu bu muharebeye başlarken 724 adet tanka sahipti. Bu tankların 367 adedi Cruisers tankı idi. Ayrıca 200 adet tank ihtiyatta bulunuyordu. Mevcut kayıtlara göre Alman ve İtalyanların tank sayısı (ağır ve ortada tank) 558 adetti. Söz konusu tankların üçte ikisi, Almanlara aitti. İngilizlerin Vice-Marshall Cunningham'ın komutasındaki Batı Çöl Hava Kuvvetleri, 16 av, 12 orta bombardıman, ve 3 yakın destek Squadron'dan teşekkül etmişti. 1311 modern uçaktan 1072 adedi göreve hazır. Buna ilâve olarak Malta adasında, 10 Squ-

adron vardı. Almanların mevcut 190 uçağından 120 adedi görev yapabilecek durumdaydı. Ayrıca 300 İtalyan uçağından 200 adedi görev hazırды. Harekât başlamadan önce, göreve hazır Alman ve İtalyan uçak sayısı toplam 320 adedi geçmiyordu. Alman kuvvetlerinin tanksavar silâhları, İngilizlerin elindeki tanksavar silâhlarından hem nicelik, hem de nitelik itibarı ile üstün durumdaydı. Rommel, Süveyş Kanalı istikametinde yapacağı ileri harekât için, Tobruk garnizonunu kuvvetlerinin gerisinde ciddî bir tehlike olarak gördüğünden, önce Tobruk garnizonunu taarruzla ortadan kaldırmayı plânlıyordu. Tobruk'a taarruz ettiği bir sırada İngilizlerin, doğudan bir taarruza başlama ihtimalini de dikkate alarak bu istikamete karşı gerekli her türlü tedbiri almış ve kuvvetlerini muharebe için buna göre tertiplemişti. Almanların dört piyade taburu ile takviye ettiği dört İtalyan piyade tümeninden teşkil edilmiş 21'inci Kolordu, Tobruk'u kuşatmıştı. Mısır'ın batı hududunda Alman müstakil piyade taburları ve 88 mm tanksavar/uçaksavar topları ile takviyeli Savona Piyade Tümeni Sollum'dan Sidi Omar'a kadar 40 km uzunluğunda bir savunma mevzii işgal etmişti. Bardia, bu savunmanın içinde yer alıyordu. Rommel, Mısır'ın batı hududunda teşkil ettiği bu savunma mevzi ile, Tobruk'a taarruz edecek kuvvetlerin doğu yanını bu şekilde emniyete almıştı. Ayrıca Rommel, Tobruk'a karşı yapacağı taarruza 21'inci Panzer Tümeni'ni dahil etmemiş; İngilizlerin, doğudan yapacağı taarruzlarını önlemek üzere Gambut'un güneyine yerleştirmişti. Gambut'un batısında bulunan ve Tobruk'a karşı girilecek taarruza iştirak edecek 15'inci Panzer Tümeni doğudan vaki olacak bir taarruzda, kısa bir süre içerisinde, 21'inci Panzer Tümeni'nin yardımına yetişecek şekilde elâstikî plânlar yapmıştı. 90'ıncı Hafif Tümen Sidi Rezegh'in kuzeyinde bulunuyordu. Bir motorlu ve bir zırhlı tümeden teşekkül eden İtalyanların zırhlı kolordusu, Bir Hacheim ile Bir el Gubi arasında mevzilenmiş ve Tobruk'u kuşatan birliklere güneyden vaki olacak tehlikeyi önleyecek şekilde yaklaşma istikametlerini kapatıyordu. Almanların 33'üncü ve 3'üncü keşif birlikleri Bir El Gubi ile Sidi Omar arasını kapatıyordu. Bir Hacheim ile Bir El Gubi'de bulunan İtalyan Zırhlı Kolordusu, başlangıçta Rommel'in emrinde değildi. Başkomutanlıkla yapılan görüşmelerden sonra, anılan kolordu 29 Kasım 1941 tarihinde Rommel'in emrine verilmişti. 8'inci Ordu taarruz plânları aşağıdaki esaslara göre hazırlanmıştı. Büyük kısmı piyade birliklerinden oluşan 13'üncü Kolordu, Sollum-Halfaya-Sidi Omar hattında savunan Alman ve İtalyan kuvvetlerini tespit edecek ve emirle güneyden bu mevziî kuşatacak; mevziin geri ile olan irtibatını kesecekti. Tamamı zırhlı, mekanize ve motorlu birliklerden oluşan 30'uncu Kolordu, 13'üncü Kolordu'nun güneyindeki, açık yandan Gabr Saleh, Sidi Razez, Tobruk genel istikametinde taarruz edecek; Tobruk'taki birliklerin, Tobruk-Sidi Razez istikametinde yapacağı huruç harekâtı ile birleşecekti. Bu sırada 13'üncü Kolordu'da Capuzzo-Sidi Razez genel istikametinde batıya doğru taarruz edecek ve bu şekilde öncelikle, Alman ve İtalyan zırhlı birliklerini Tobruk-Capuzzo-Bir El Gubi arasında imha edilecekti. Asıl taarruzu 30'uncu Kolordu yaparken; 13'üncü kolordu tespit ve tali taarruz görevi icra edecekti. Bu taarruzun başarısı, büyük ölçüde, yer ve zamanca baskının sağlanmasına; Alman zırhlı kolordusunun 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenlerinin ayrı ayrı yakalanarak imha edilmesine bağlıydı. Rommel, Tobruk'a karşı girişeceği taarruz esnasında, 8'inci Ordu'nun doğudaki tehdidine

karşı her türlü tedbiri almasına rağmen, İtalyan yüksek makamları, Rommel'i 8'inci Ordu'nun doğudan bir taarruz tehdidi varken Tobruk'u ele geçirdiği takdirde, Kuzey Afrika'daki durumunu kuvvetlendireceğini çok iyi biliyordu. Harpte göze alınabilecek değişik ölçüde risk mutlak olacaktı. Rommel'in harekâtının riskini düşünerek Tobruk'un işgali için hazırladığı plânlarını iptal edip uslu uslu savunmaya geçmesi, inisiyatifı doğrudan 8'inci Ordu'ya bırakması demek olacaktı. Bu nedenle Rommel, bunu asla kabul edemezdi ve Tobruk'u ele geçirmek için her türlü riski göze almıştı. 16 Kasım 1941 günü 15'inci Zırhlı Tümen'in topçusu Tobruk'un güneydoğusunda mevziye girmeye ve 90'ıncı Hafif Tümen'in (Afrika Tümeni) birlikleri, Tobruk savunma hatlarına taarruza hazırdı. Gün boyu esen şiddetli rüzgâr ve ertesi günü 24 saat içinde yağan şiddetli yağmurla, Sirenaik yarımadasını sel götürdü; köprüler yıkıldı. Yollardan nehir gibi sular aktı ve bütün hava alanları su altında kalmıştı. Anılan meydana giden günlerce hiçbir uçak havalanamadı. Böylece, Almanların hava keşif faaliyetleri hemen hemen hiç yapılamadı. Almanlar 15 Kasım 1941 günü telsiz dinlemesi ile 1'inci Afrika Tümeni'nin Mersa Matruh'tan batıya intikal etmekte olduğunu öğrenmişlerdi. 16-17 Kasım 1941 günleri anılan bu haberler, diğer istihbarat kaynaklarından elde edilen raporlarla teyid edilmiş ve 17 Kasım 1941 akşamı, 8'inci Ordu'da tam bir telsiz susması olduğu tespit edilmişti. Bunun üzerine 21'inci Panzer Tümeni komutanı güney bölgeye çıkardığı 33'üncü ve 3'üncü keşif birliklerini bir tanksavar bölüğü ile takviye etmişti. 8'inci Ordu'nun telsiz susması 18 Kasım 1941 günü de devam etmiş ve bu durum Almanların dikkatini çekmişti. Hava meydanlarının sular altında olması, hava keşfini imkânsız hâle getirmişti. Öğleye doğru 21'inci Panzer Tümeni'nin güneydeki keşif perdesini meydana getiren 33'üncü ve 3'üncü Keşif Birliklerinden alınan raporlardan, 8'inci Ordu'nun bu bölgede keşif ve devriye faaliyetlerini arttırdığı anlaşıyordu. İçerisinde çok sayıda zırhlı aracın bulunduğu, İngiliz birliklerinin kuzeye doğru ABD yolundan ilerledikleri tespit edilmişti. Rommel, bütün bu faaliyetleri bir taarruzdan çok muharebede güçlü bir keşif olarak değerlendirmiş ve zırhlı kolordunun (Afrika Kolordusu) karargâhında, Tobruk'a taarruz hazırlıklarına devam etmişti. O gece, 21'inci Panzer Tümeni'nin komutanı, 19 Kasım 1941 sabahı Gabr Saleh'e güçlü bir alay muharebe grubu göndermek istemişse de Rommel, acele edilmemesini ve alay muharebe grubunun gönderilmemesini emretmişti. Bununla beraber, Bir Hachheim'de bulunan İtalyan Zırhlı Kolordusu'na daha dikkatli olmasını ve teyakkuz durumunda bulunması için ikazda bulunmuştu. 19 Kasım 1941 günü sabahı, panzer grubunun komutanı General Cruewell, Gambut'taki karargâha gelerek Rommel ile uzun bir durum değerlendirmesi yapmış ve 21'inci Panzer Tümeni'nin güneyde keşif perdesi meydana getiren 33'üncü ve 3'üncü Keşif Birliklerinin, 8'inci Ordu'nun kuvvetli tank birlikleri tarafından ABD yolunun kuzeyine atıldığını; kuzeye doğru ilerleyen 8'inci Ordu tank birliklerinin harekâtının sadece bir cebri keşif olmadığını, fakat bunun plânlı bir taarruz olduğunu; gecikmeksizin bu duruma tedbir alınması gerektiğini belirtmişti. Bunun üzerine Rommel, 21'inci Panzer Tümeni'nin güneye, Gabr Saleh'e gitmesini ve o gece 15'inci Panzer Tümeni'nin Gambut'un güneyine intikal ederek toplanma bölgesi işgal etmesini uygun görmüştü. 8'inci Ordu'nun, 18 Kasım 1941 günü sabah 06.00'da başlayan taarruzları, Kraliyet Hava Kuv-

vetlerinin yakın desteğinde hemen hemen hiç durmadan ve bir mukavemetle karşılaşmadan akşama kadar devam etmiş ve gün kararırken, 7'nci Zırhlı Tümen'e verilen ilk hedefler büyük ölçüde ele geçmişti. Doğu kanatta bulunan 4'üncü Zırhlı Tugay ile onun hemen batısında taarruz eden 7'nci Zırhlı Tugay, ABD yolunu kuzeye geçmişti; 22'nci Tugay El Gubi'nin 30 km güneyine ulaşmış ve İtalyanların Ariete Zırhlı Tümeni ile muharebeye başlamıştı. Durum, 19 Kasım 1941 günü öğleye kadar, Afrika Kolordusu karargâhında hâlâ meş-kuktu. Karargâh personeli sadece, büyük çapta İngiliz tank birliklerinin Mad-delena bölgesinden Mısır hududunu batıya geçerek kuzeye doğru taarruza başladıklarını biliyorlardı. Öğleden sonra, merkezde taarruz eden 7'nci Zırhlı Tugay'a, ileri harekâtına süratle devam ederek Sidi Rezegh'teki hava alanını ele geçirmesi emredilmişti. Oldukça sert zeminli araziden, süratle ilerleyen 7'nci Zırhlı Tugay hava alanına ulaşmış ve alanda bulunan (süratle ha-valanabilen üç uçak hariç) 19 uçağı tahrip edilmeden, 80 esir ve çok sayıda ulaştırma aracı ile birlikte ele geçirmişti. 7'nci Zırhlı Tugay, Sidi Rezegh ve hava alanı bölgesini elinde bulundurmaya ve burada tertiplenmeye çalıştığı bir sırada, 7'nci Zırhlı Tümen takip destek grubunun da buraya intikal etmesi em-redilmişti. Rommel'in yegâne ana ikmal yolu olan Sollum-Capuzzo yolunu kontrol altında bulunduran, ve üzerinde bir hava alanı bulunan, 200 m yük-sekliğindeki arazi, Tobruk'u kuşatan kuvvetleri gözetleme ve ateş altına alma imkânı veriyor; bu kuvvete karşı yapılacak bir taarruz için bir çıkış üssü sağ-lıyordu. Bu nedenle burası, İngiliz kuvvetleri için hayati önem taşıyan bir he-defti. Aynı şekilde, Rommel kuvvetleri için hayati önem taşıyan bu arazi ke-simi, sonuna kadar elde bulundurulması gereken kritik bir arazi niteliği taşıyordu. Bu nedenle Almanlar her ne pahasına olursa olsun Sidi Rezegh ve hava alanını elde tutmaya çalışırken 30'uncu Kolordu bütün gayretlerini hayati önem taşıyan bu hedef üzerine teksif etmişti. 7'nci Zırhlı Tugay'ın Sidi Rezegh'i ele geçirmesi üzerine, 30'uncu Kolordu Komutanı General Norrie, Tobruk garnizonundaki birliklerin güney istikametinde bir huruç hareketi yapma zamanının geldiğine karar vererek, 21 Kasım 1941 sabahı, bahri fecir başlangıcında huruç harekâtına başlamalarını emretmişti. Bu sırada 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenleri, 4'üncü Zırhlı Tugay'la muharebeye başlamıştı. Bunun üzerine Bir El Gubi'de bulunan 22'nci Zırhlı Tugay'a üstün Alman kuv-vetleri ile muharebeye tutuşan 4'üncü Zırhlı Tugay'ın yardımına gitmesi için emir verilmişti. İngiliz ve Alman kuvvetleri arasında, gece karanlığı basıncaya kadar şiddetli tank muharebeleri devam etmişti. 4'üncü Zırhlı Tugay, hududu geçtiği günden itibaren, 20 Kasım 1941 akşamına kadar 68 adet tank kay-betmiş ve geriye 98 tankı kalmıştı. 3'üncü Kraliyet Topçu Alayı'nın mükemmel desteğine rağmen Alman kuvvetlerinin taarruzlarını durdurmak mümkün ol-mamıştı. İkmal araçları karşılaştıkları güçlükler nedeni ile 22'nci Zırhlı Tugay'a ulaşamamış ve tugay öğleye kadar benzin ikmalini yapamamıştı. Böylece 22'nci Zırhlı Tugay 4'üncü Zırhlı Tugay'ın yardımına gidene kadar hemen hemen gün kararmıştı. Bu nedenle 22'nci Tugay o gün çok kısa bir süre mu-harebeye katılma imkânı bulmuştu. Çölün üzerine akşamın karanlığı çökerken, değişik yerlerde, değişik çaptaki birliklerin muharebeleri çok geniş bir alanda devam ediyordu ve her birlik, ana birliği ile temasa geçmeye çalışıyordu. O gece Rommel, zırhlı kolordu komutanına (Panzer Grup) geniş bir inisiyatif ve-

rerek düşmanı Bardia-Tobruk-Sidi Omar bölgesinde, Tobruk için ciddi bir tehlike oluşturmaya fırsat vermeden imha etmesini emretmişti. Panzer Grup Komutanı General Cruewell, İngiliz kuvvetlerinin oluşturduğu üç ayrı yerde, üç grupta karşı karşıya bulunduğunun farkındaydı. Kuvvetin birisi doğrudan Sidi Rezegh'e giden gruptu. Diğer 3'üncü keşif birliğini takip ediyordu ve üçüncü grup Gabr Saleh'de 21'inci Zırhlı Tümen ile muharebeye tutuşmuştu. General Cruewell birinci öncelikle, kuvvetlerini Sidi Omar'da toplayarak, 3'üncü Keşif Birliği'ni takip eden kuvveti imha etmeye karar vermiş ve 15'inci ve 21'inci Panzer tümenlerini Sidi Omar istikametine sevk etmişti. Fakat imhasını plânladığı kuvvet orada mevcut değildi. Anılan birlik 3'üncü Keşif Birliği'ni takip etmekten vazgeçmiş ve Gabr Saleh'de bulunan 4'üncü Zırhlı Tugay'a katılmıştı. Böylece 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenleri, Sidi Omar bölgesinde günün büyük bir kısmını hayalî bir düşman aramakla geçirmişti. Bu sırada, 21'inci Panzer Tümeni'nin benzini bitmiş ve Sidi Omar'ın 10 km kuzeyinde çölün içinde hareketsiz kala kalmıştı. Rommel'in karargâhına, bu birliğin havadan benzin ikmali yapılması için raporlar gelmeye başlamışsa da, havadan benzin ikmali yapmak için elde hiçbir imkân mevcut değildi. Bu birliğin benzin ikmalini yapmak üzere benzin tankerlerinden konvoylar oluşturulmuş ve benzin ikmali bu şekilde sağlanmış olmakla beraber, 21'inci Panzer Tümeni akşama kadar bulunduğu yerde atıl kalmıştı. 15'inci Panzer Tümeni, başlangıçta doğruya gitmiş ve daha sonra güneybatıya dönerek öğleden sonra Gabr Saleh'te bulunan 4'üncü Zırhlı Tugay'la muharebeye girmişti. Rommel, 20 Kasım 1941 akşamı durumunu baştan aşağı sarsacak bir tehditle karşı karşıya bulunduğunu anlamış ve Panzer Grup Komutanı General Cruewell'e, 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenlerini Sidi Rezegh'de toplamasını ve buradaki İngiliz kuvvetlerini, 21 Kasım sabahı, mümkün olan en kısa süre içinde imha etmesini emretmişti. 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenleri geceyi Gabr Saleh'in hemen kuzeyinde ve kuzeydoğusunda toplanma bölgesinde geçirmişlerdi 4'üncü ve 22'nci Zırhlı Tugaylarda geceyi aynı şekilde toplanma bölgesinde geçirmişlerdi. Bahri fecir başlangıcında, Afrika Kolordusu Kuzeybatıya harekete geçtiğinde, 4'üncü ve 22'nci Zırhlı Tugaylar bunu farketmişler ve onları takibe geçerek, gerilerden taarruza başlamışlardı. Fakat 4'üncü 22'nci Zırhlı Tugayların yolda benzin ikmali yapmak zorunda kalmaları, Alman kuvvetlerinin muharebeden sıyrılmasına imkân verilmişti. 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenleri, çoğunluğunu tanksavarların oluşturduğu kuvvetli artçı birliklerinin tanksavar perdesi gerisinde ileri harekâta devam etme imkânı bulmuşlardı. 4'üncü ve 22'nci Zırhlı Tugayların kuvvetli artçı birlikleri tarafından durdurulmuştu. 21'inci ve 15'inci Panzer Tümenleri, topçularının yakın desteğinde süratle Sidi Rezegh'e ulaşmışlar ve buradaki İngiliz kuvvetlerine hemen taarruza başlamışlardı. 7'nci Zırhlı Tugay komutanı, takip ve destek kuvvetini hava alanının savunmasına bırakmış; tank, ve keşif taburları ile güneyden beliren tehlikeyi karşılamaya yönelmişti. Çok kısa bir zaman içinde 7'nci Zırhlı Tugay mağlûp edilmiş ve hava alanına hâkim olan arazi ele geçirilmişti. Sabahın erken saatlerinde Tobruk-Sidi Rezegh istikametinde huruç hareketi yapan 70'inci Piyade Tümeni'nin taarruzları, Rommel'in 3'üncü Keşif Birliklerini alarak muharebelerin en kritik yerine gitmesi; 90'inci Hafif ve Bologna Piyade Tümenlerinin inatçı savunmaları karşısında kontrol altına alınmıştı. Akşama

doğru Panzer Grubu kendisini geriden takip eden 4'üncü Zırhlı Tugay'ın ileri harekâtını tesis ettiği bir tanksavar perdesi ile durdurmuştu. 22'nci Zırhlı Tugay 15'inci Panzer Tümeni'ne güneybatıdan taarruz etmiş ve 15'inci Panzer Tümeni batı kanadında 22'nci Tugay'la muharebeye tutuşmuştu. Bu arada Mısır'ın batı hududunda bulunan 4'üncü Hint Tümeni ile 13'üncü kolordu Alman ve İtalyan savunma mevzilerini tespit etmiş. Yeni Zelanda Tümeni ile Bir Sheferzen bölgesinden savunma mevzini kuşatmış ve kuzeyde Bardra'ya ilerlemesi sonucu savunan Alman ve İtalyan birliklerinin geriye olan irtibatını kesmişti. Panzer Grubu hava alanının kontrolünü le geçirememekle beraber hava alanında bulunan 7'nci Zırhlı Tugay takip destek kuvvetini mağlûp etmişti. Panzer Grubu, 21 Kasım akşamı, 4'üncü Zırhlı Tugay ve 22'nci Zırhlı Tugay'ın ortasında bulunuyordu ve bu tugaylara teker teker taarruz etme imkânına sahipti. Rommel bu manevra serbestisini elde etmek amacı ile geceleyin 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenlerinin Gambut bölgesinde yeniden gruplanmasını emretmişti. Panzer tümenlerinin büyük bir kısmı geceleyin, bulundukları yerlerden ayrılarak Gambut bölgesine toplanmışlardı. 22 Kasım günü öğleye doğru 4'üncü ve 22'nci Zırhlı Tugaylar ile 7'nci Tugay'ın takip destek grubu ve muharebeden arta kalan diğer birlikleri ile temasa geçmişlerdi. Şimdi İngiliz kuvvetleri daha iyi bir durumda idi. 7'nci Zırhlı Tümen toparlanmış ve elinde muharebeye hazır 180 tank vardı. 1'inci Güney Afrika Tugayı'na Sidi Rezegh'e gitmesi emredilmişti. 5'inci Güney Afrika Tugayı da bu bölgede bulunuyordu. 22 Kasım öğleden sonra 6'ncı Yeni Zelanda Tugayı, Capuzzo yolu ile batıya, Sidi Rezegh'e doğru ilerliyordu. 70'inci Piyade Tümeni'nin 21 Kasım sabahı Tobruk'tan yaptığı huruç harekâtı, Almanlar tarafından kontrol altına alınmışsada yarattığı tehlike tam olarak ortadan kaldırılamamıştı. 22 Kasım öğleden sonra kuvvet dengesi İngilizlerin lehine dönmüştü. Rommel, öğleye doğru 21'inci Panzer Tümen Komutanı von Ravenstein ile görüşerek; güçlü bir topçu ile desteklenen 21'inci Panzer Tümeni Sidi Saleh'e kuzeyden taarruz ederken; 88 mm tanksavar / uçaksavar topları ile takviyeli 5'inci Zırhlı Alay'ında El Duda, istikametinde ilerleyerek, Sidi Rezegh yüksekliğini do-laşmak suretiyle, hava alanına batıdan taarruz etmesini plânlamıştı. Bu taarruzun ateş desteğini sağlayacak kolordu topçusu, Belhamed güneyinde mevzilenmiş ve bütün ateşlerini 21'inci Panzer Tümeni'nin taarruzunu destekleyecek şekilde plânlamıştı. Beklenmedik bu taarruz karşısında, İngiliz kuvvetleri tamamen baskına uğramışlardı. Bu taarruzla koordine edilmemekle beraber General Cruewell inisiyatifi kullanarak, 15'inci Panzer Tümeni'ni güney doğudan muharebeye sokarak, 7'nci Zırhlı Tümen'e yandan taarruza karar vermişti. Panzer Grubun bu taarruzları karşısında 4'üncü Zırhlı Tugay karargâhı ile birlikte hemen hemen imha edilmiş; 7'nci Zırhlı Tugay'ın elinde sadece 12 adet tank kalmıştı. Gün kararırken, Panzer Grubu umulmadık bir zafer kazanmış ve muharebe alanında yeniden durum üstünlüğünü eline geçirmişti. 23 Kasım günü Rommel, 7'nci Zırhlı Tümen'in tamamını imha etmek; 1'inci ve 5'inci Güney Afrika Tugaylarına üstünlük sağlamak için bütün kuvvetlerini top-layarak bir taarruz icra etmeyi plânlamıştı. Bu maksatla El Gubi'de bulunan İtalyan Zırhlı Kolordu Komutanı General Gambara'nın da tasvibini alarak 15'inci ve 21'inci Zırhlı Tümenler kuzeyden İngilizlere taarruz ederek onları gü-neye doğru iterken, İtalyan Zırhlı Kolordusu'nun Ariete Tümeni (zırhlı tümen)

kuzeye doğru taarruz edecek ve İngiliz kuvvetleri, 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenleri ile Ariete Zırhlı Tümeni arasında sıkıştırılarak imha edilecekti. 23 Kasım günü sabahı kesif sis tabakasının kalkması ile kuzey-güney istikametinde taarruza başlayan 15'inci Panzer Tümeni, 5'inci Güney Afrika Tugayı'nın kol sonu ile 1'nci Güney Afrika Tugayı'nın kol başısı arasına girmiş ve 5'inci Güney Afrika Tugayı'na güneyden taarruza başlamıştı. 22'nci Zırhlı Tugay, 15'inci Panzer Tümeni'nin batı yanına taarruz etmişse de, 5'inci Güney Afrika Tugayı'nı imha olmaktan kurtaramamıştı. Bu taarruzla 7'nci Zırhlı Tümen'in tank sayısı hemen hemen yok denecek bir sayıya düşmüş, 5'inci Güney Afrika Tugayı imha olmuş ve Tobruk'tan huruç harekâtı yapan 70'inci Piyade Tümeni taarruzu tamamen kontrol altına alınmıştı. Capuzzo yolundan Sidi Rezegh istikametinde, batıya ilerleyen 6'ncı Yeni Zelanda Tugayı 22/23 Kasım akşamı cebri bir yürüyüşle Gambut'a gelmiş ve sabahleyin Bir Cheta yakınlarında bulunan Afrika Kolordusu'nun karargâhına baskın tarzında taarruz ederek bu karargâhı ele geçirmişti. Rommel cepheye bulunduğundan kurtulmuştu. 6'ncı Yeni Zelanda Tugayı, ileri harekâtına devamlı, 175 rakımlı tepede bulunan 36'ncı Afrika Alayı'na çok şiddetli bir taarruz icra etmiş ve bu tepeyi almak istemişse de muvaffak olmamıştı. Rommel, 23 Kasım akşamı plânlarını anlatmak ve emirlerini vermek üzere Alman Zırhlı Kolordusu'nun (panzer grup) karargâhına geldiğinde neşeli ve memnun görünüyordu. Hiç şüphesiz, muharebenin bu anı Kuzey Afrika'da cereyan eden harekâtın en kritik anı idi. Alman zırhlı birlikleri, İngiliz zırhlı birliklerine karşı bir başarı sağlamalarına rağmen, 24 Kasım günü hâlâ zor durumdan kurtulmuş sayılmazdı. Capuzzo yolundan batıya ilerleyen Yeni Zelanda Tugayı, hâlâ ciddi bir tehlike yaratıyordu. Ayrıca güneyde İngiliz zırhlı birliklerin büyük kısmı muharebe etkinliğini muhafaza ediyordu. İngiliz birlikleri ağır tank zayıflığına rağmen, birkaç günlük bir toparlanmayı müteakip yeniden taarruz gücünü kazanabiliirdi. Geride, Tobruk'ta bulunan 70'inci Piyade Tümeni huruç hareketinde bulunabilir ve taarruz eden kuvvetlerle birleşebiliirdi. Mısır'ın batı hududunda savunma mevzîi işgal etmiş Alman ve İtalyan birliklerine taarruz eden İngiliz birliklerinin kuvvetini küçümsemek büyük bir hata olurdu. Rommel, 8'inci Ordu'nun ikmal yollarını kesmek ve 8'inci Ordu'yu geri çekilmeye zorlamak üzere, 30'uncu Kolordu bölgesinden Mısır'ın batı hududu istikametinde ilerlemeye ve düşmanın derin gerilerinde mümkün olduğu kadar fazla ve ciddi karışıklıklar yaratmaya karar vermişti. Rommel, değişik sınıf ve silâhlardan oluşan birliklerini toplayarak, ABD yolundan doğuya doğru süratle ilerleyerek akşama doğru Sheferzen yakınlarında Mısır'ın batı hududuna gelmişti. Alman kuvvetleri doğuya doğru ilerlerken İngiliz kuvvetlerinin 63'üncü ve 65'inci ikmal bakım bölgelerinin çok yakınından geçmişler, fakat tesisler çok iyi kamuflle edildiğinden ve çok iyi gizlendiği için bunların farkına varmamışlardı. Rommel, kuvvetlerinin bir kısmı, 25 Kasım günü hududu geçerek Mısır topraklarına ilerlemeye; bir kısım kuvvetler de güneye ve kuzeye dönerek geniş bir alanda tehlike yaratmaya çalışmışlardı. Alman Hava Kuvvetleri, bu harekâta çok az bir destek sağlayabiliyordu. 26 Kasım'da Rommel bu kuvvetin tamamı ile kuzeye dönmüş ve Bardia istikametine yönelmişti. Ertesi günü batıya dönüp, o anda en çok ihtiyaç duyulan yere Sidi Rezegh'e yönelmişlerdi. Rommel kuvvetlerinin icra ettiği bu harekete karşı 7'nci Zırhlı Tugay, 11'inci Hussar (Keşif)

Taburu Rommel'in yürüyüş kollarını gözetlemeye ve elde ettiği bilgileri rapor etmeye memur edilmişti. 11'inci Hussar Taburu telsizlerinin menzili dışına çıkınca kadar düşmanı takip etmiş ve bütün bilgileri zamanında komuta yerine göndermişti.

4'üncü Zırhlı Tugay'ın 35 tankı ve 22'nci Zırhlı, Tugay'ın 21 tankı kalmıştı. Bu tugaylar 175 rakımlı tepede bulunan Yeni Zelanda tugayının hemen güneyinde toplanmak üzere emir almışlardı. 24 Kasım sabah, saat 10.00'da bir çok yürüyüş kolu güneydoğu, güneybatı istikametinde hareket hâlinde idi. Bunların bir kısmı dost birlikler olmakla beraber genel olarak durum belirsizdi. 22'nci Zırhlı Tugay, 25 Kasım günü 13'üncü Kolordu'nun komutasına verilmiş ve Yeni Zelanda Tugay'ına yardım etmesi için emir almıştı. Geçen bu süre içinde kayda değer bir muharebe olmamıştı. Bütün birlikler muharebe alanındaki hasara uğramış tanklarını kurtarma ve faal hâle getirmek için hummalı bir faaliyet içine girmişlerdi. Her iki taraf da birliklerin giderek azalan tanklarını, buharebe sahasından kurtardığı ve onardığı tanklarla ikmal etmeye çalışıyorlardı.

Bu sırada, kuzeyde General Freybec'in komutasındaki Yeni Zelanda Tümeni ileri harekâtını devamlı, 25 Kasım sabahı erken saatlerde taarruzla Zaafra'nı ve akşama doğru Bel Ahmet'i ele geçirmişti. Bu arada doğuda Sheferzen bölgesinde bulunan Rommel kuvvetleri, Kraliyet Hava Kuvvetlerinin sürekli hava taarruzlarına maruz kalmış, ağır zayıat ve hasara uğratılmıştı. 21'inci Panzer Tümeni'nin tank sayısı on tanka düşmüştü. 4'üncü Hint Tümeni Sidi Omar savunma mevzilerini inatla savunmuş ve terk etmemişti. Batıda bulunan 30'uncu Kolordu, Güney Afrika Tümeni ile ABD yolu üzerindeki mevzilerini kuvvetlendirirken, Tobruk'ta bulunan 70'inci Piyade Tümeni bir huruç harekâtı yaparak Eddua'yı almış ve Yeni Zelanda tümeni ile birleşmişti. Bu durum, Rommel kuvvetleri için çok ciddi bir tehdit oluştuyordu. Rommel bu ciddi durumu artık daha fazla gözardı edemezdi. Zırhlı kolorduyu (panzer grubu) önce kuzeye Bardia'ya doğru hareket ettirdi. 21'inci Panzer Tümeni'yle batıya Sidi Rezegh dönerken, 15'inci Panzer Tümeni ile Bardia'nın güneyinde bulunan 5'inci Yeni Zelanda (YZ) Tugay'ını imhaya yöneldi. 27 Kasım günü sabahın erken saatlerinde 8'inci Panzer Alayı 5'inci Yeni Zelanda Tugay'ının karargâhını baskınla ele geçirdi. Tugay komutanı, 800 esirle birlikte Almanların eline geçmişti. 5'inci Yeni Zelanda Tugay'ına karşı elde edilen bu başarıyı müteakip, 15'inci Panzer Tümeni süratle batıya dönerek, Tobruk istikâmetinde ilerlemeye başladı. Rommel, 27 Kasım 1941 günü Sidi Rezegh muharebesini ikinci kez yapmak zorunda kalmıştı. 21'inci Panzer Tümeni Sidi Rezegh'te bulunan Yeni Zelanda (YZ) Tümeni'ne doğrudan taarruz ederken, 15'inci Panzer Tümeni güneyden Eddua'yı taarruz ediyordu. İtalyan Ariete (Zh) Tümeni taarruzun Güney kanadını koruyordu. 90'ıncı Hafif Tümen'in unsurları, kuzeyden Zaafra istikametinde taarruza başlamıştı. 4'üncü Zırhlı Tugay 22'nci Zırhlı Tugay ve 1'inci Güney Afrika (Ga) Tugayı güneyden kuzey istikametinde taarruz etmişlerse de Yeni Zelanda Tümeni'ni imhadan kurtaramamışlardı. Rommel, bu taarruzla Tobruk garnizonunun, dıştaki kuvvetle birleşmesini önlemiş ve bir kez daha Tobruk'u tecrit etmişti. Sidi Rezegh'te kuşatılan Yeni Zelanda Tümeni'ni kurtarmak için 1'inci Güney Afrika Tugayı, 22'nci Zırhlı Tugay ve 4'üncü Zırhlı Tugay'ın yapmış olduğu taarruzlar 21'inci Panzer Tümeni ve İtal-

yan Ariete (Zh) Tümeni tarafından püskürtülmüştü. 30 Kasım akşamı Yeni Zelanda Tümeni'nin büyük bir kısmı esir alınmıştı. Yeni Zelanda Tümeni'nin geri kalan kısmı 1 Aralık sabahı, 4'üncü Zırhlı Tugay'ın yardımı ile çemberi, güney istikametinde yarıp çıkmak istemiş fakat bine yakın esir vermiş ve 26 topu Almanların eline geçmişti. Harita üzerinde Alman ve İtalyan kuvvetleri, Sidi Rezegh'ten bir zafer kazanmış gibi görünmekle beraber; Alman Panzer Grubu çok yıprandığı ve ağır hasara uğradığı için Rommel'e bir tek seçenek kalmıştı. O da Sirenaik yarımadasına çekilmektir. Bütün her şeye rağmen, Rommel bir türlü bu seçeneği kabul edemiyordu. Bardia'da bulunan kuvvetlerini kurtarmak için 3-4 Aralık tarihlerinde teşebbüste bulunmuşsa da, taarruz eden kuvvetler zayıf ve yetersiz olduklarından başarı sağlayamamıştı. Capuzzo-Sidi Omar arasında savunmada bulunan 4'üncü Hint Tümeni, 2'nci Güney Afrika Tümeni tarafından yerinde değiştirilmiş ve serbest kalan bu tümen Birel Gubi'de toplamaya başlamıştı. Rommel kuvvetlerinin ikmal durumu endişe verici boyutta olup, Alman ve İtalyan birlikleri hava desteğinden tamamen mahrum kalmışlardı. Bu durum muvacehesinde Rommel daha uygun bir savunma hattına çekilmeye karar vermiş ve Tobruk'un doğusunda bulunan birliklerin ve ikmal maddelerinin emniyetle geri çekilmesini örtmek için "Afrika Kolordusu"nu Bir El Gubi'ye hareket ettirmişti. Afrika Kolordusu üstün İngiliz kuvvetlerinin taarruzuna maruz kalmakla beraber mevzilerini inatla savunmuş ve verilen görevleri yerine getirmişti. 7/8 Aralık akşamı, Bardia ve Sollum'da bulunan kuvvetlerini kendi kaderine terk ederek düşmanla teması kesen Rommel, Gazala mevziine çekilmişti. Düşmanın Gazala mevziini kuşatarak gerideki savunma mevzilerini ele geçirme ihtimaline karşı, 9 Aralık tarihinde 90'ıncı Hafif Tümen Bingazi'nin 160 km güneyinde bulunan Agedabia mevziine intikal ettirilmişti. Rommel, hâlâ Gazala mevziini savunacağını umuyordu. İngilizlerin 11 Aralık'ta Gazala mevziine başlattıkları taarruzlar durmuşsa da; İtalyan kuvvetlerinin muharebe gücü ciddi ölçüde azaldığından ve ikmal maddelerinin tükeneceği endişesi, güneyden kuşatıcı bir şekilde yapılacak kuvvetli bir zırhlı birlik taarruzuna karşı koyamayacağını da dikkate alarak Rommel üst komutanların bütün itirazlarına rağmen Mersa Brega'ya çekilmeye karar verdi. Kraliyet Hava Kuvvetlerinin devamlı taarruzlarına uğramalarına rağmen Rommel, kuvvetlerini önce Gazala mevziine ve daha sonra da El Agheila mevziine çekmeyi başarmıştı. Afrika Kolordusu'nun düşman baskısı altında geri çekilmesi plânlı ve mükemmel denecek bir düzeyde, tertip ve nizam içinde icra edilmiş; hiçbir zaman bozguna dönüşmemişti. Genel olarak, İngiliz tank taarruzlarını durduracak çok güçlü artçı birlikleri ve bir tanksavar perdesi meydana getirilmiş; bu tanksavar perdesinin örtüsü altında zırhlı ve mekanize birlikler gayet mahirane bir şekilde sevk ve idare edilerek yeni mevzilerine çekilmeyi başarmışlardı. Büyük kısmının güçlü birliklerle kuşatılıp imha edilmemesi için zamanında ve yerinde her tedbir alınmıştı. 8'inci Ordu, İtalyan ve Alman kuvvetlerini El Agheila mevziine kadar takip etmişti. 8'inci Ordu'nun ikmal üslerinden çok uzaklaşmış olması; ordunun yorgun oluşu ve kuvvetin büyük ölçüde yıpranmış olması; El Agheila mevziine karşı kuvvetli bir taarruz icra etmesine imkân vermemişti. Böylece her iki taraf da kuvvet üstünlüğünü sağlayıncaya kadar savunmaya geçmek zorunda kalmıştı.

ALINAN DERSLER

Bir harekâtın veya bir muharebenin, dayandığı strateji büyük bir önem taşımaktadır. Komutan devamlı surette; "hedefim nedir ?", "neyi gerçekleştirmeye veya başarmaya çalışıyorum" suallerine cevap aramaktadır. Bu bakımdan, önceden belirlenen askerî strateji açık ve belirgin hedeflere yönelmeli; saptanan stratejik hedef veya hedefler eldeki mevcut vasıtalar ve kuvvetlerle gerçekleştirilebilmelidir. Almanya Cumhurbaşkanı Hitler, İngiliz Orta Şark Kuvvetlerini, Süveyş Kanalı ile İran Körfezi arasında sıkıştırıp imha etmeyi plânlamış ve bu imhayı Rusya'yı işgal ettikten sonraya bırakmıştı. Bu bakımdan harbin başından beri Kuzey Afrika harekâtını bir tali taarruz olarak kabul eden Hitler, Kuzey Afrika harekât alanına yeterli önemi vermemişti. Hitler'in, Akdeniz bölgesinde, Özellikle Kuzey Afrika'da İngiliz kuvvetlerini mağlûp etmeden ve Rusya'ya karşı başlattığı taarruzun güney yanını emniyete almadan harekâta başlaması, çok hatalı olup, Kuzey Afrika'daki harekâtın, her yönden aleyhine olmuştu. Hâlbuki Rommel, Kuzey Afrika'da bir başarı görüyor ve bunu elinden geldiğince yüksek komuta heyetine anlatmaya ve kazandığı zaferlerle kanıtlamaya çalışıyordu. Bütün her şeye rağmen Alman yüksek komuta heyeti, Kuzey Afrika'daki bu başarıları hafife alıyor ve burayı takviye etmiyordu. Rusya'ya karşı harekâta geçmeden önce, Rus cephesinde kullandığı zırhlı tümenlerden sadece bir kaçını Kuzey Afrika harekât alanında kullansaydı, Mısır ve Süveyş Kanalı'nı ele geçirecek ve Mihver kuvvetler, Orta Şark'ta çok güçlü duruma geleceklerdi. Bu durum, belki de bundan sonra Rusya'ya karşı girişilecek harekâtı olumlu yönde etkileyecek ve 2'nci Cihan Harbi'nin seyrini ve kaderini değiştirecekti. Stratejik alanda yapılan ve Kuzey Afrika Harekâtı'nın her safhasını olumsuz yönde ve ciddî bir şekilde etkileyen bir diğer hata; Mihver kuvvetlerin, Malta adasını işgal etmemesidir. İngilizlerin Orta Akdeniz'de hayati önem taşıyan bir üssü olan Malta adasında üslenmiş denizaltıları ile su üstü gemileri ve uçakları Avrupa'dan Kuzey Afrika'ya uzanan ikmal yollarını kesiyorlar; ikmal konvoylarına taarruz ederek onları batırıyorlardı. Bu şekilde, her türlü ikmal maddesinin Kuzey Afrika'daki Mihver kuvvetlerinin eline geçmesine mani oluyorlardı. Böylece İngilizler, Malta adasındaki deniz ve hava üsleri ile Avrupa-Kuzey Afrika arasındaki deniz ulaşımını kontrol altında bulunduruyordu. Kuzey Afrika'daki İngiliz 8'nci Ordusu'nun Orta Akdeniz'den geçen deniz ulaşımına mani olmak ve ikmalini kesmek; İtalya'dan sevk edilen ikmal maddelerinin kesintisiz ve aksaksız bir şekilde Kuzey Afrika'daki Alman ve İtalyan birliklerine akışını sağlamak için, Orta Akdeniz'de deniz ve hava üstünlüğünün ele geçirilmesi ve Malta adasının işgali artık kaçınılmazdı. Rusya'ya karşı taarruza geçmeden önce, 1941 yılının Nisan ayında Malta adasının önemine binaen, işgalinin zorunlu olduğu Hitler'e empoze edilmeye çalışılmışsa da, adanın işgalinden imtina edilmiş ve burada bulunan İngiliz deniz ve hava üsleri önemsenmemişti. Almanlar Malta adasını işgal etmemelerinin faturasını çok pahalı ödüyorlardı. 1941 yılının Temmuz ayında İtalya'dan Kuzey Afrika'ya gönderilen ikmal maddelerinin %17'si; Ağustos

ayında %35'i batırılmış ve Eylül ayında bu oran %38'e yükseltilmişti. Ton olarak ifade edilirse, gönderilen ikmal maddelerinin 49.000 tonu batmış ve 14.000 tonu hasara uğramıştı. Crusader harekâtının cereyan ettiği kasım ayında, gönderilen 50.000 ton ikmal maddesinden ancak 18.500 tonu Alman ve İtalyan birliklerine ulaşabilmişti. Yedi ticaret gemisinden oluşan ve İtalyan kruvazör ve destroyerlerinin refakatinde Kuzey Afrika'ya gitmekte olan bir ikmal konvoyu 8/9 Kasım akşamı İngiliz Deniz Kuvvetleri tarafından tamamen imha edilmişti. Deniz yolu ile yapılan ikmaldeki bu güçlükler ilâve olarak, Afrika'nın kuzey limanlarına vasil olan ikmal maddelerinin birinci hattaki tümenlere taşınması pek kolay olmuyordu. Trablus'tan Bingazi'ye 1120 km ve Bingazi'den Tobruk'a 480 km toplam 1600 km bir mesafenin katedilmesi gerekiyordu. Söz konusu ikmal maddelerinin Mihver kuvvetlerinin eline zamanında ve tam olarak geçmemesi, hiç şüphesiz, anılan kuvvetlerin harekâtına olumsuz yönde ve ciddi ölçüde etki yapıyordu. Alman ve İtalyan kuvvetlerinin, 8'inci Ordu'nun başlattığı "Crusader Harekâtı" sonunda El Agheila savunma mevziine kadar geri çekilmesinin sebeplerinin başında, ikmal üslerinden çok uzaklaşması ve ikmal güçlükleri ile karşı karşıya kalması yer alır. Almanlar, Kuzey Afrika'daki birlikler için ikmal faktörünün önemini, yaşadıkları acı gerçekle anlamışlar ve Atlantik'ten 25 adet "U" denizaltısını Akdeniz'e geçirmişler; Malta adasını Alman Hava Kuvvetleri ile ağır bir şekilde bombalamışlar ve bu şekilde Orta Akdeniz'de bir hava ve deniz üstünlüğü kurmuşlardı. Bunun sonucu olarak ikmal maddelerini, bir tonunu dahi kaybetmeden, Akdeniz'i geçirmişler ve birliklere ulaştırmışlardı. Bu dönemde İngilizlerin Akdeniz donanması ciddi kayıplar vermiş ve bu defa 8'inci Ordu'nun ikmal aksamış ve kesintiye uğramıştı. Bunun üzerine Korgeneral Rommel Agheila savunma mevkiinden yeniden bir taarruza başlama olanağı bulmuştu. Malta adasının, Mihver kuvvetler tarafından işgal edilmemesi sonucu, ikmal maddelerinin büyük bir kısmının birliklere ulaşmadan elden çıkmasına sebep olmuştu. Bu hata Kuzey Afrika Harekâtı'nın seyrini ciddi bir şekilde etkilemiş ve Kuzey Afrika'da Mihver kuvvetlerin mağlûbiyetini kaçınılmaz hâle getirmişti. İngiliz Orta Şark Kuvvetleri Başkomutanlığı, bu muharebede Tobruk'un stratejik önemini çok iyi değerlendirmişti ve buradaki kuvvetlerini takviye ederek Tobruk'u güçlü bir direnç noktası hâline getirmişti. Tobruk garnizonunun İngiliz kuvvetleri tarafından aktif olarak savunulması, Rommel'i, Süveyş, istikametinde yaptığı ileri harekâttan alıkoymuştu. Rommel Tobruk'u dikkate almadan ileri harekâtına devam ettiği takdirde, bu garnizondaki kuvvetlerin bir huruç harekâtı yaparak Alman ve İtalyan kuvvetlerinin ana ikmal yollarını kesebileceğini; anılan kuvvetlere geriden taarruz edebileceğini değerlendirmiş ve ileri harekâtını Mısır'ın batı hududunda durdurarak öncelikle Tobruk garnizonunu işgale karar vermişti. Alman-İtalyan kuvvetleri, doğuda 8'inci Ordu, batıda Tobruk garnizonu arasında bir iç hat durumunda idi. Rommel önce Tobruk'u alacak ve daha sonra bütün kuvveti ile 8'inci Ordu'ya taarruz ederek onu imha edecekti. 8'inci Ordu imha edildiği zaman veya asgarî, tankları tahrip edildiği takdirde, Nil nehri deltasına kadar yol açılmış olacak ve en kısa bir zamanda Süveyş kanalı ele geçirilecekti. Korgeneral Rommel, plânını bu temel esaslar üzerine bina etmiş ve Tobruk'a taarruz ederken, 8'inci Ordu'nun doğudan yapması muhtemel bir taarruza karşı da tedbirlerini almıştı. Rommel'in

plânları sade, anlaşılması kolay ve değişen durumlara süratle uyduurulabilecek bir elâstikîyete sahipti. General Auchingleck, Tobruk'taki kuvvetleri de dahil 8'inci Ordu'nun bütünü ile taarruz ederek, Rommel'in taarruz hazırlıklarını boşa çıkarmayı; en kısa zamanda inisiyatifi elde edip Rommel kuvvetlerini Libya'dan sürüp atmayı ve İngiliz İmparatorluğu'nun, Hindistan-Süveyş-Londra ticaret yolunu açık bulundurmaya hedef alan bir taarruz plânı hazırlamıştı. 8'inci Ordu'nun plânı da sade, basit ve elâstikî idi. 8'inci Ordu taarruza geçmeden önce, taarruz hazırlıklarını kayda değer bir titizlikle ve dikkatle sürdürmüştü; demir yolunu Mersa Matruh'tan 80 km batıya uzatmış; İskenderiye'den boru hattı döşeyerek, demir yolunun uzandığı yere kadar suyu getirmişti. Böylece, 25.000 ton her sınıf ikmal maddesi ileride depo edilmişti. General Auchingleck, durumu hayalî bir biçimde ortaya koyma yerine, istihbaratı bir dürbünün merceklere kadar temiz ve berrak olarak elde etme cihetine gitmiş; meçhulâtı asgariye indirmek, düşmanın niyet ve maksadını meydana çıkarmak ve hazırladığı plânı güçlü kılmak üzere hava ve deniz kuvvetlerinden istifade ederek; aynı zamanda "Uzak Mesafeli Çöl Keşif Kollarını" kullanarak, detaylı keşifler yaptırmış; düşmanın durumu, tertibatı, kuvveti ve terkiibini meydana çıkarmıştı. Bilindiği üzere girilecek bütün askerî faaliyetlerde istisnasız baskın aranır. Baskının, zaferin kazanılmasında en önemli bir faktör olduğunu; gizlilik ve süratin baskının temelini teşkil ettiğini dikkate alan General Auchingleck, Crusader Harekâtı'nda baskını sağlamak için bir dizi tedbir almıştı. Tankların üzerine havadan bakıldığı zaman kamyon intibasını uyandıran özel gizleme ağırları serilmiş ve bu sayede, tankların, Almanlar tarafından keşfedilmeden ileri bölgelerde toplanması mümkün olmuştu. Almanlar, taarruz hazırlıklarından genel olarak malûmatları olmakla beraber, Kraliyet Hava Kuvvetlerinin düşmanın yapacağı hava keşif harekâtına etkin bir şekilde mani olması, taarruz hazırlıklarının büyük bir kısmını düşmanın gözünden saklayabilmisti. 8'inci Ordu'nun aldığı geniş çapta gizlilik önlemleri, emniyet tedbirleri, plânların en son ana kadar belirli kişiler tarafından bilinmesi ve bunların haricinde kimseye açıklanmaması, müteakip harekât için plânların hazırlanması; yerce ve zamanca baskının gerçekleşmesini mümkün kılmıştı. İngiliz 8'inci Ordusu ile Panzer Gruppe Afrika (Almanlar'ın iki zırhlı ve bir motorlu tümeninden meydana gelen Afrika kolordusu ile bir zırhlı iki İtalyan kolordusu) arasında cereyan eden muharebelerin harp tarihinde özel bir yeri vardır. Çok sayıda uçakla ve topçu ile desteklenen binden fazla tank alabildiğine manevra serbestisini sağlayan bir arazi üzerinde, hayret uyandıracak bir süratle savaşmıştı. Her iki tarafın komutanları, zaferi kazanmak için en son ihtiyatını muharebeye sokmada asla tereddüt göstermemişlerdi. Durum, öylesine süratli değişiyor ki düşmanın durumunu takip etmek şöyle dursun, komutanlar kendi birliklerinin hareketini güçlükle takip edebiliyordu. Crusader Muharebesi'nin sayısal üstünlük ve silâh üstünlüğünden çok, mükemmel bir komutanlık sanatı; çok dikkatli, hassas ve üstün yetenekli subayların çok iyi bir karargâh çalışması önemli ölçüde etken olmuştu. Muharebeyi dikkatle incelediğimizde bunu açık olarak görmek mümkün. Bu harekâta komuta kademelerindeki yüksek rütbeli komutanların, ast birlik komutanları ve karargâhındaki subayların fikirlerine karşılıklı saygı göstererek; tam bir uyum içinde çalıştıklarını kaydetmek yerinde olur. Panzer Grup karargâhında görev yapan karargâh subayları, ne bir büro adamı idiler

ve ne de sadece komutanlarının sözcülüğünü yapan kimselerdi. Karargâh subayları, önemli kararların alınmasında mesuliyeti yüklenecek ve önemli rol oynayacak tarzda yetişmiş görürüz. Aşağıdaki olay buna çok iyi bir örnektir. Rommel, 24 Kasım 1941 günü öğleden sonra bütün kuvveti ile düşmanın derin gerilerine taarruz edip Mısır'ın batı hududunda bulunduğu bir sırada Yeni Zelanda Tümeni Sidi Rezegh'i ele geçirmiş, Tobruk garnizonundaki birlikler bir huruç harekâtı yaparak Edduda'yı işgal etmişler ve Yeni Zelanda Tümeni ile birleşme sağlamışlardı. Cephe'nin bu bölgesinde Almanların durumu çok kritik, hatta endişe verici idi. Rommel, hemen hemen üç günden beri birinci hattaki birliklerle bulunduğu ve Tobruk'un güneyinde bulunan geri komuta yerinin uzun bir süreden beri onunla irtibatı bulunmadığından komutanın emirlerini almak mümkün olmuyordu. Karargâha gelen bütün mesajları kontrol ve durumu çok yakından takip eden Personel Şube Müdürü (G1) Yarbay Westphal, komutanın ana fikrini de dikkate alarak, durumu çok iyi değerlendirmiş ve ortaya çıkan kritik duruma kısa süre içinde müdahale edilmediği takdirde Panzer Gruppe'un bir imha ile karşı karşıya bulunduğunu görmüş ve Bir Sheferen'de bulunan Afrika Kolordusu'na muharebeyi keserek Sidi Rezegh'e gelmesi ve duruma ivedi müdahale etmesi için bir mesaj göndermişti. Daha sonra Rommel komuta yerine geldiğinde durum değerlendirilmesini ve icraatını komutanına arz etmişti. Bunun üzerine Rommel, "doğru hareket ettin sana müteşekkirim" diyerek Yarbay Westphal'ı tebrik etmişti. Muharebede bir karargâh subayı, bu denli bir mesuliyeti omuzlayacak kadar cesur olabiliyor; onun komutanı Rommel'de karargâhındaki subayını böyle bir durumda tebrik edecek kadar büyüklük gösterebiliyordu. Bu olayı derinliğine ve genişliğine düşündüğümüzde, karargâhlarda çalışan Alman subaylarının aldığı üstün eğitimi, yetiştirilme tarzını, durumları doğru ve gerçekçi bir tarzda değerlendirilmesini ve doğru karar vermesini, karargâh subayına bu yetenekleri kazandıran askerî metodların değerini anlamak da güçlük çekmeyiz. Karargâhlardaki Alman subayları, görev yerlerinde sadece bir memur gibi oturmuyorlar, ciddî kararların alınmasında en ağır sorumlulukları çekinmeden omuzlama cesaretini gösterebiliyorlar ve komutanlarının en büyük yardımcısı oluyorlardı. Bu durum onlara birlikleri içinde ayrı bir saygınlık kazandırıyor. Bunun aksine İngiliz komutanlar, karargâh subaylarını hakir görüyor ve onlara değer vermiyorlardı. Muharip birliklere, anlaşılması ve izahı güç bir tutumla, yetenekli karargâh subayı ataması yapmamakta âdeta ısrar ediyorlardı. Hâlbuki karargâh subayları sevk ve idare sistemi içinde âdeta bir beyin vazifesi görmekte ve hayatî rol oynamaktadır. İyi bir komutan ve yetenekli subayların oluşturduğu bir karargâhla sevk ve idare edilen bir birliğin, hasmına bir üstünlük sağlayacağı bir gerçektir. Yetenekli komutanlar ve iyi karargâhlardan yoksun birliklerin sevk ve idaresi çok zayıf olacağından komuta ettiği birliğin bir insan yığınının farkı kalmayacağı asla unutulmamalıdır. Bu nedenle düşmanın kuvvetinin imhası plânlanırken, o kuvvetin karargâhını birinci öncelikle ortadan kaldırmak, en azından görev yapamayacak bir hâle getirmek en başta gelen hedefler arasındadır. Çağımız harplerinde; "düşmanı her çareye başvurarak imha et" sözü artık düstur hâline gelmiştir. Bu bakımdan, karargâhlar, düşmanın bir taraftan fizikî; diğer taraftan da sinsî ve örtülü tehdidi altında bulunmaktadır. Bir ordunun savaş gücü teşkilâtında saklıdır. Bu gücü işe yaramaz hâle getirmek ve

yıpratıp ortadan kaldırmak önce beyinlerde yapılan savaşla; komuta ve kontrolü felce uğratmakla mümkün olacaktır. Bir ordunun, kolordu, tümen ve tuğayın beyni karargâhıdır. Karargâhta düşüncelerde karmaşa (fikir karmaşası), ters düşünce ve davranışlar (çelişkili düşünceler), kararsızlık ve panik yaratıldığı ve bu karargâhın birliklerden koparılması hâlinde, ordunun çökmesi mukadderdir. Bunu göz önünde bulunduran İngilizler; "Crusader Harekâtı" ile koordineli olarak, 17/18 Kasım 1941 akşamı düşmanın beyni ve sinir sistemi durumunda olan ordu karargâhını ortadan kaldırmak üzere Albay Laylock'un komutasında elli Skoçyalı komandodan oluşan bir birlikle düşman hatlarından 320 km geride, sahilde "Beda Littorio" da bulunan Alman İtalyan kuvvetleri karargâhına baskın düzenlemişlerdi. Hedef noktaya denizaltı ile intikal eden komandalardan, otuzar kişilik iki gruba ayrılmış, bir grup telefon hatlarını kesmekle; diğer grup karargâhı basmakla görevlendirilmişlerdi. Rommel'i öldürmeyi hedef alan bu baskının esas amacı, harekâtın başlamasına tekaddüm eden zamanda, muharebe alanındaki birliklerin beyni durumunda bulunan yüksek rütbeli komutanlar ile plânların uygulanması ile harekâtın sevk ve idaresinde önemli rol oynayacak karargâh subaylarını ortadan kaldırmak ve başlayacak harekâtı zaferle sonuçlandırmaktı. Mısır istikametinde 24 Kasım 1941 günü taarruza başlayan 21'inci Panzer Tümeni, bir tank bölüğü ile takviyeli motorlu bir piyade taburu görev kuvvetini, özellikle 8'inci Ordu'nun Maddelena'da bulunan karargâhına taarruz ederek bu karargâhı ortadan kaldırmakla görevlendirilmişti. Görüldüğü üzere, Kuzey Afrika'da cereyan eden muharebelerde her iki taraf da birbirlerinin karargâhlarına taktik akınlar düzenleyerek ve harekâtın seyrini kendi lehlerine çevirmek istemişlerdi. Çağımızda, büyük karargâhlar, özel surette yetiştirilmiş özel harekât birliklerinin esas hedefi durumundadır. Bu karargâhlara değişik yollardan ulaşmak, buralara türlü vasıtalarla ve metodlarla taarruz etmek, modern harbin artık ayrılmaz bir parçası hâline gelmiştir.

"Crusader Muharebesi"nin kalbi ve Tobruk'un eşiği durumunda olan Sidi Rezegh bölgesini ele geçirmek için, burada tank tanka, adam adama, çok şiddetli muharebeler cereyan etmişti. Burada tarafların en küçük birlikten, en büyük birliğe kadar harekâtı mükemmel bir şekilde sevk ve idare ettiklerini görürüz. Komutanlar; elde mevcut ihtiyatları kullanmakla, elde mevcut silâhların ateşlerini kat'î sonuç yerinde toplamakla muharebenin cereyan ettiği en kritik yere bizzat gitmek suretiyle harekâtın seyrini kendi lehlerine çevirme imkânı aradılar. Bu muharebede, her iki taraftaki yüksek rütbedeki komutanlar gerektiği yer ve zamanda ihtiyatlarını en son askerine ve tankına varıncaya kadar muharebeye sokmada asla tereddüt göstermemişler ve ellerindeki silâhların ateşlerinden en verimli şekilde istifade etmek için çok büyük gayret göstermişlerdi. Gerek Rommel ve gerekse Auchinleck, muharebenin en kritik anlarında, en kritik yerde bulunmak suretiyle; komutanlık kabiliyetlerini ve kararlılıklarını ortaya koyarak muharebenin neticesini değiştirecek ölçüde harekâtı etkilemişlerdi. İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri harekât alanında hava üstünlüğüne sahip olmasına ve Rommel'in elinde yeterli hava desteği bulunmamasına rağmen, 8'inci Ordu'yu geri çekilmeye mecbur bırakmak için, 24 Kasım 1941 günü öğleden sonra, bizzat Afrika Kolordusu'nun başına geçerek 8'inci Ordu'nun derin gerisine taarruz etmiş ve yarattığı tehlike ile ordu ka-

rargâhında ciddî endişeler yaratmıştı. 8'inci Ordu'nun derin gerilerinde beliren bu tehlike karşısında, Korgeneral Sir Alan Cunningham tanklarının çoğunun hasara uğradığını ve gerisindeki ulaşım hatlarının tamamen kesilerek ordunun, taarruza devam etmesi hâlinde imha tehlikesi ile karşı karşıya kalacağını ve Mısır'ın güvenliğini tehlikeye düşeceğini değerlendirerek; birliklerini geri çekip yeniden tertiplenmeye karar vermiş ve bu kararını İngiliz Orta Şark Kuvvetleri Komutanı General Auchinleck'e bildirmişti. General Auchinleck, beraberinde Orta Şark Kraliyet Hava Kuvvetleri Komutanı Mareşal Teder olduğu hâlde uçakla 8'inci Ordu karargâhına gelmiş ve durumu bizzat değerlendirerek bütün tehlikelere rağmen ordunun plânlandığı şekilde ve şiddetini arttıracak tarzda taarruza devam etmesi için aşağıdaki emri vermişti : "İkinci harekât tarzı elde mevcut bütün gücümüzle baskıyı arttırarak taarruza devam etmektir... İkinci harekât tarzının en doğru ve yegâne hareket tarzı olduğundan en ufak bir şüphe yoktur. Harekât tarzının taşıdığı riskler, kabul edilecek boyuttadır. Bu nedenle bütün kaynaklar en son tanka kadar kullanılarak düşmana aralıksız taarruza devam edilecektir." Alınan bu karar üzerine 8'inci Ordu baskısını arttırarak taarruza devam etmiş ve 1'inci Zırhlı Tugay'a desteklenen Yeni Zelanda Tümeni, şiddetli muharebeler sonucu Sidi Rezegh'i ele geçirmişti. Tobruk garnizonunda bulunan birlikler, Yeni Zelanda Tümeni'nin taarruzu ile koordineli olarak bir huruç harekâtı yaparak Edduda'yı ele geçirmişler ve Yeni Zelanda Tümeni ile birleşmişlerdi. Bu kritik durum karşısında Rommel, Bardia'da bulunan kuvvetini muharebelerin en yoğun olarak cereyan ettiği Sidi Rezegh bölgesine getirmek zorunda bırakılmıştır. Böylece 8'inci Ordu'nun derin gerilerinde yaptığı karışıklık ve tehlike ortadan kalkmıştı. Rommel, amaçladığı genel inisiyatifi ele geçirmeyi başaramadığı gibi, birliklerini yıpratmış ve Sidi Rezegh'teki kritik duruma, düşünme gücünü kaybetmiş bir şekilde müdahale etmek zorunda kalmıştı. General Auchinleck'in en kritik anda cepheye 8'inci Ordu karargâhına gelmesi ve orduya taarruza devam etmek üzere emir vermesi birlikler için ayrı bir heyecan şevk ve teşvik kaynağı olmuştur. General Auchinleck'in muharebenin en kritik anında bu kararı, Kuzey Afrika'da cereyan eden muharebelerde alınan en büyük kararlardan bir tanesidir. Ortaya konan bu kararda komutanlık sanatının; üstün moral ve savaş azminin, komutanlık iradesi ve kararlılığının en güzel örneğini görmek mümkündür. General Auchinleck'in stratejik görüşü ve aldığı karar, Rommel'in 8'inci Ordu'nun derin gerilerinde giriştiği çok tehlikeli taarruzu durdurmuş; Crusader harekâtını İngilizlerin lehine çevirmişti. Orta Şark İngiliz Kuvvetlerinin komutanının bu kararı üstün morali ve savaş azmi; İngiltere'deki hükûmeti, özellikle Başbakan Churchill'i yüreklendirmiş ve hükûmetin her türlü desteğini ve itimadını kazanmıştı. Korgeneral Cunningham, 8'inci Ordu'yu üstün bir yetenekle sevk etmişti. Fakat şimdi savunma zihniyeti ile hareket etmeye başlamış ve yenik bir düşünceye kapılmıştı. Bu nedenle General Auchinleck, 25 Kasım 1941 günü Kahire'ye döndüğünde; İngiliz Hükûmeti'nin her konuda kendisine verdiği yetkiye dayanarak Korgeneral Cunningham'ı görevden almış ve 26 Kasım 1941 tarihinde Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Komutanlığı karargâhında kurmay başkan yardımcılığı yapan Korgeneral Richie'yi, 8'inci Ordu Komutanlığına atamıştı.

Eski zamanlarda milletlerin veya imparatorlukların kaderi birkaç kilometrekarelik bir harp alanında yapılan ve birkaç saat devam eden bir sa-

vaşla tayin ediliyordu. Bugün, birliklerin muharebeleri çok geniş alanlarda yapmak zorunda olduğunu ve harp alanında daha uzun süre kalmak zorunda bulunduğunu görmekteyiz. Ayrıca, harekât kabiliyeti yüksek, zırh korumasına sahip ve yüksek bir ateş gücü olan zırhlı birliklerin, çölde verdiği muharebelerin, geçmiş devirlerde verilen muharebelerden tamamen farklı olduğu açık olarak dikkati çekmektedir.

Geçmiş devirlerde muharebe alanının kralı olan süvari birliklerinin yerini alan zırhlı ve mekanize birlikler, uzun mesafeler katedebilen; zırh koruması, darbe ve üstün ateş gücüne sahip olup bugünkü muharebelerde en etkili ve vazgeçemeyeceğimiz birliklerdir. Zırhlı birliklerin bu özelliklerinden dolayı, düşmanı bir savunma mevziinde bekleyip imha etmek yerine; onu arayıp bulmak ve bulunduğu yerde taarruz ederek imha etmek bir doktrin hâline gelmişti. Zırhlı birlikler, gerilerinin kesilmesine karşı, süratle kanat uzatıp bir mevzi işgal etmek kabiliyetine sahiptiler. Bu özelliklerinden dolayı kuşatılma veya ikmal yollarının kesilmesi endişesi ikinci plâna itilmiştir. Buna karşılık zırhlı birliklerde benzin ve mühimmat ikmalî hayatî önem taşımaktadır. Harekâtın seyri, anbean yapılacak benzin ve mühimmat ikmaline dayalıdır. Muharebelerin çok süratli gelişmesi karşısında geniş cephelerde uzak mesafelerdeki birliklerin ihtiyacı olan benzin ve mühimmat ikmalinin havadan nakledilerek yapıldığı ve on ton mühimmatın bir defa havadan, 4'üncü Zırhlı Tugay'a taşındığına bu muharebede tanık olduk.

"Crusader Muharebesi"nde piyadeyi tank taarruzlarına karşı korumak için İngilizler zırhlı tugaylarını bir oraya bir buraya göndererek asli görevlerinin dışında kullanmak suretiyle yıpratmışlardı. Harekâtın başında, güneyden taarruz eden 7'nci Zırhlı Tümen çok geniş bir alana yayılmış ve zırhlı birliklerinin kitle hâlinde kullanılmasının sağladığı etkinliği azaltmıştı. Bunun aksine Rommell'in her defasında 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenlerini kitle hâlinde kullandığını; her iki tümeni koordineli olarak taarruz ettirdiğini, ve anılan zırhlı tümenlerin, taarruzda muharebe destek, muharebe hizmet destek birlikleri ile âdeta bütünleştiklerini görürüz.

Her iki tarafın lojistik desteğinin çok sınırlı olduğu, hasara uğrayan tanklar ile tekerlekli araçların yerine yenilerinin verilmediği ve yedek parça ikmalinin çok zor yapıldığı Kuzey Afrika Harekâtı'nda, muharebe sahası kurtarmasının hayatî önem taşıdığı açık olarak ortaya çıkmıştı. İkmal güçlükleri ile karşı karşıya bulunan her iki taraf muharebe sahası kurtarmasının önemini çok iyi anlamış ve âdeta birlikler birbirleri ile yarışarcasına muharebe sahasında arızalanmış veya hasara uğramış tankları, araç ve silâhları kurtarma cihetine giderek; noksan araç, silâh ve tanklarını ikmal etmişlerdi. Muharebe meydanı, hasarlı, arızalı ve tahrip edilmiş tanklarla ve askerî malzemeyle doluydu. Her iki taraf da bunları kurtarmak, faal hâle getirip tekrar muharebeye sokmak için hummalı bir çalışma içine girmişlerdi. Bütün gayretlerini muharebenin kazanılmasında en büyük etken olan ihtiyat birlikleri oluşturmak üzerinde yoğunlaşmıştı. Bütün ikmal araçları bunun için malzeme taşıyor ve bütün kamdemeler geceli gündüzlü bu amaçla araç, gereç ve tankları kurtarıp birinci hat birliklerine sevk ediyordu. Birliklerin muharebe görevlerinin yanı sıra, muharebe sahası kurtarması günlük faaliyetlerinde en önemli yeri işgal etmişti.

8'inci Ordu'ya bağılı 11'inci Keşif Alayı, bir günde 70 tankın kurtarıldığını ve hizmete sokulduğunu kaydetmektedir. "Crusader Muharebesi'nin daha ileri safhalarında, muharebe sahası kurtarmasının daha teşkilâtlı, plânlı ve mükemmel bir sistem içinde yürütüldüğünü; yaya duruma düşmüş tank mürettebatının süratle tankına kavuşturularak gecikmeksizin muharebeye girebilme imkânına kavuşturulduğunu görmekteyiz. Muharebe sahasındaki arızalanan araçları, tankları ve silâhları Almanlar daha sistemli ve çabuk olarak kurtarıyordu. Almanların ağır bakım fabrikaları ve kademeleri, İngilizlerin fabrika ve kademelerine nazaran daha çok aracı onarıp muharebeye sokma imkânına sahip bulunduğundan hasarlı tankları onarıp daha erken bir zamanda muharebeye sokuyordu.

Muharebe sahası kurtarması, hasarlı tankların ve araçların milliyetine ve cinsine bakılmadan yapılıyor ve onarılan her tankın ve silâhın, en kısa zamanda muharebeye sokulması hedef alınıyordu. Bir gün öyle bir an geldi ki, muharebe meydanında dostu düşmandan ayırmak hayli güçleşmişti. Bunun üzerine İngilizler tanklarının antenlerine birer kırmızı beyaz kurdele asmak zorunda kalmışlarsa da, muharebenin tozu dumanı içine tanklara konan özel işaretin pratik işlerliği olmadığı kısa zamanda anlaşılmıştı. Ağır bakım fabrikalarının tankların milliyetine ve cinsine bakmadan; geceli gündüzlü çalışarak icra ettikleri kurtarma, bakım ve onarım hizmetlerini küçümsemek veya görmezlikten gelmek çok yanlış olur. Çağımız muharebelerinde, özellikle savunma sanayilerini kuramamış ülkeler için ağır bakım fabrika ve kademelerinin, ikmal bakım taburları ile bölüklerinin çok daha fazla önem taşıdığı ve anılan kademelerin barıştan itibaren en mükemmel bir çalışma düzeyine çıkarılması kaçınılmaz bir olgudur. Rommel 24 Kasım 1941 günü 8'inci Ordu'nun derin gerilerine doğru giriştiği harekâta Bir Gubi'nin 25 km güneyinde bulunan 63'üncü İleri İkmal Deposu ile Cabr Saleh'in 25 km güneyinde bulunan 65'inci İleri İkmal Deposu'nun çok yakınından geçmiş ve zırhlı birliklerin harekâtı için hayati önem taşıyan ikmal maddeleri ile dolu olan bu depoların farkına varamamıştı. Anılan depoların her biri 10 km² lik bir alana yayılmış ve sadece bir tugayla korunuyorlardı. Hava ve kara gözetlemesine karşı çok iyi gizlenmiş bu depoların görülmemesinin asıl nedeni Kraliyet Hava Kuvvetlerinin, Alman uçaklarının bu bölge üzerinde yapacakları her türlü keşifi önlemelerinden ileri gelmişti. Düşmanı imha edebilmek için her şeyden önce onun maddî ve manevî kaynaklarını tüketmek gerekir. Bunu yapabilmek için düşmanın ulaşım hatlarına, ana ikmal yollarına ve ikmal üslerine taarruz etmek çağımız harplerinde âdeti bir prensip hâline gelmiştir. Bu bakımdan, yarının harplerinde, özellikle zırhlı birlik harekâtında, düşmanın ikmal üslerinin her zaman paha biçilmez birer askerî hedef olduğu asla unutulmamalıdır. Rommel 63'üncü ve 65'inci İleri İkmal Depolarına taarruz edip buraları ele geçirseydi; 8'inci Ordu'nun muharebeye devam etmesi mümkün olmayacak ve Rommel "Crusader Muharebesi'ni mutlaka kendi lehine çevirmiş olacaktı. Hatta 8'inci Ordu'nun imhası ihtimal dahilinde olacaktı. "Crusader Muharebesi'ne iştirak etmiş ve çok eski demode olmuş tankların mürettebatı olarak görev yapmış İngiliz askerinde buruk bir acı kalmıştı. Bu kadar yıpranmış ve demode olmuş, sık sık arızalanan ve Alman tanklarına karşı etkili olmayan bu tanklarla muharebeye girmek zorunda bırakılan tank mürettebatı ve birlik komutanları gö-

revlerini tam olarak yerine getirememenin acısını duya duya kahroluyorlardı. Tam veya kısmî başarının, çok basit dediğimiz ve önemsemediğimiz bir silâh, mühimmat, teşkilât, doktrin ve benzeri bir şeye dayalı olduğunu asla hatırandan çıkarmayalım. "Crusader Muharebesi'nde kullanılan dört galonluk benzin çanta bidonları, Kahire yakınlarında bir fabrikada imal ediliyordu. İngiliz İkmal Bakanlığı bu fabrikaya on milyon çanta bidon imal edilmesi için siparişte bulunmuştu. Çanta bidonları hatalı imal edilmesine rağmen, bakanlık siparişini iptal etmemiş ve fabrika çanta bidonları hatalı olarak üretmeye devam etmişti. General Auchinleck'in tahminlerine göre dört galonluk çanta bidonlarla taşınan benzinin %30'u, anılan hatadan dolayı zayi olmuştu. Benzin ikmalî yapılamadığı için tahrip olan tankları, ölen ve esir düşen askerleri düşünürsek basit olarak nitelendirdiğimiz bir hatanın nelere mal olduğunu açık olarak görmek mümkündür. "Crusader Muharebesi'nde Mihver kuvvetleri; 13.000 Alman, 20.000 İtalyan olmak üzere 33.000 ölü, yaralı ve kayıp vermişler ve 300 tank kaybetmişlerdi. Buna karşılık İngilizlerin kayıpları 2908 ölü, 7300 yaralı ve 7400 kayıptı. Buna ilâve olarak 270 tank kaybetmişlerdi. (5)

(5) Major General G.L. Verney; D.S.O., MVO; *The Desert Rats*, Hutchinson Stratford Place London, 1954, s.98.

ROMMEL'İN GENEL KARŞI TAARRUZU

Rommel, Gazala savunma mevziinden, Agedabia savunma mevziine çekilme sırasında, bir taraftan düzenli bir geri harekette bulunuyor; diğer taraftan da muharebe için; süratle yeniden tertiplenip, düzenleniyordu. Çekilme sırasında tank sayısını yetmişe çıkarmış ve Agedabia savunma mevziini güneyden kuşatma teşebbüsünde bulunan İngiliz kuvvetlerine bir karşı taarruz icra ederek ciddi bir darbe indirmişti.

Rommel, 11 Ocak 1942 günü, kuvvetlerini düzenli ve plânlı bir şekilde, her iki yanı dayalı; kuşatılması mümkün olmayan ve mükemmel bir savunma imkânı bahşeden El Agheila mevziine çekmeyi başarmış; burada, taarruz hazırlıklarını tamamlamak üzere savunmaya geçmişti.

Rommel, bahse konu savunma hattının gerisinde yaralarını sararken; geri çekilemeyen ve El Agheila'dan 500 km doğuda bulunan, "Sollum", "Bardia" ve "Halfaya" da İngilizler tarafından kuşatılan ve çepeçevre savunmaya geçen Alman ve İtalyan kuvvetleri, su ve yiyecek ikmalî alamamaları sonucu 11/17 Ocak 1942 tarihleri arasında teslim olmak zorunda kalmışlardı.

Rommel, Crusader Muharebesi'nde kuvvetinin büyük bir kısmını kaybetmişti. Bu sırada, iki ikmal konvoyu Akdeniz'i geçerek Kuzey Afrika'ya ulaşmış ve Mihver kuvvetlerin acil benzin ve mühimmat ikmalini sağlamıştı. Ayrıca ikmal maddelerini taşıyan gemilerle Kuzey Afrika'ya gelen dört panzer bölüğü, Almanların Afrika Kolordusu'nu takviye etmiş; anılan kolordunun muharebe etkinliğini ve vurucu gücünü önemli ölçüde artırmıştı.

Almanya bir taraftan Kuzey Afrika'daki birliklerini takviye ederken, diğer taraftan da Rus cephesinden tasarruf ettiği bazı hava filolarını Sicilya adası ve İtalya'da üslendirerek, İngilizlerin elinde bulunan ve önemli bir deniz üssü olan Malta adasını baskı altına almıştı. Böylece Alman Hava Kuvvetleri Kuzey Afrika'da bulunan Mihver kuvvetlere etkin bir hava desteği sağlamaya başlamıştı.

El Agheila savunma hattının karşısında bulunan İngiliz 7'nci Zırhlı Tümen, 1'inci Zırhlı Tümen ile değiştirilmişti. Tümen, bir tugayı ve takip destek grubu cephede birinci hatta; geri kalanı ile cepheden 130 km doğuda bulunan Antelat civarında bulunuyordu. 7'nci Zırhlı Tümen verdiği muharebeler sonucu çok yıpranmış ve tensik edilmek üzere Tobruk'un güneyine intikal etmişti. Ağır tanklar ve orta topçu ile takviyeli 2'nci Güney Afrika Tümeni; Sollum, Bardia ve Halfaya'da çevre savunmasında bulunan Alman - İtalyan birliklerini ortadan kaldırmak üzere muharebeler veriyordu.

Alman Telsiz Kestirme Bölüğü'nden (elektronik bölük) alınan bilgilere göre, 4'üncü Hint Tümeni bazı unsurları ile Agedabia'da ve büyük bir kısmı ile hâlâ Bingazi'de bulunuyordu. Alman karargâhında; 1'inci Güney Afrika Tümeni'i, 2'nci Yeni Zelanda Tümeni'i ve 70'inci İngiliz Piyade Tümeni'nin yerleri hakkında kesin bilgiler olmamakla beraber, adı geçen tümenlerin birinci hatta bulunmadıklarına kesin gözü ile bakılıyordu.

Bu durumda, 8'inci Ordu ana ikmal üslerinden oldukça uzaklaşmıştı. Halfaya geçidini savunan Alman birliklerinin 17 Ocak 1942 gününe kadar mağlûp edilememesi ve geçidin uzun bir süre kapalı kalması, 8'inci Ordu'nun ikmalini önemli ölçüde sekteye uğratmıştı.

İdarî, ve lojistik sorunlar nedeni ile 8'inci Ordu geniş bir alana yayılmış ve cephede düşmanla temas çok zayıf birliklerle sürdürülüyordu. Ordunun ihtiyatları, temas hattından oldukça geride tutulmuşlar ve böyle bir durumda, süratle kullanılmaları oldukça zordu.

Orgeneral Auchinleck, Şubat 1942 ayı ortalarında idarî ve lojistik sorunlarını halledebileceğini ve bu tarihten sonra kuvvetlerini toplayıp taarruz edebilecek duruma geleceğini değerlendirmişti.

Rommel, 8'inci Ordu'nun bu zayıf durumunu çok iyi bir şekilde saptamış ve vakit geçirmeden, en erken bir zamanda taarruz etmenin en uygun bir hareket tarzı olacağına karar vermişti. Rommel'in yegâne endişe kaynağı, elinde mevcut ulaştırma vasıtalarının çok sınırlı oluşu ve eldeki mevcut vasıtaların bu taarruzu gerçekleştirmede yetersiz kalma ihtimalinin yüksek oluşu idi. Ayrıca İtalyan tümenlerinin morali çok bozulmuş ve bir savunma harekâtının ağır şartlarına tahammül edebilmeleri şüpheli görünüyordu. Bu durumda Rommel, taarruz etmeyerek savunmasına devam ettiği takdirde, 8'inci Ordu'nun toparlanıp bir araya gelmesine ve kuvvetlenmesine imkân vermiş olacaktı.

O sırada Rommel'in elinde, İngilizlerin 150 tankına karşılık, 117 adedi İtalyan olmak üzere toplam 196 tank vardı. Böylece Mihver kuvvetler, az da olsa, 8'inci Ordu karşısında tankça bir üstünlüğe sahip olmuşlardı. Rommel, bu üstünlüğü taarruzî bir şekilde değerlendirmeyi düşünüyordu.

Rommel, taarruza başlamadan önce, kuvvetlerini iki gruba ayırmıştı. 90'inci Tümen'in harekât kabiliyetine sahip bir kısım unsurları ile 21'inci Panzer Tümeni'nin bir kısım tankları bir araya gelerek "Marcks Grubu" nu teşkil etmişti. Bu grup, Balbia yolundan hareket ederken, Afrika Kolordusu, Faregh Vadisi'nin kuzeyinden çölü geçerek ileri harekâtına devam edecekti.

Mihver kuvvetler, 21 Ocak 1942 günü karşısında bulunan 8'inci Ordu'ya karşı taarruza başlamışlardı. Tarruz saati, güneşin İngiliz birliklerinin gözüne girip gözetlemelerini olumsuz yönde etkileyecek bir durumda bulunduğu 18:30 olarak saptanmıştı. Rommel'in bu taarruzu, İngilizlerin beklediğinden çok daha erken bir zamanda ve tahmin edilenden çok daha fazla bir kuvvetle başlamış; böylece taktik bir baskın sağlanmıştı.

Başlangıçta Alman kuvvetlerinin her iki grubunun taarruzları süratle gelişme göstermiş; alınan hava keşif raporlarından, 8'inci Ordu'nun kuzeydoğu istikametinde çekildikleri tesbit edilmişti. Bu sırada 1'inci Zırhlı Tümen, büyük kısmı ile Agedabia'nın doğusu ve güneydoğusunda toplanmış bulunuyordu. Afrika Kolordusu'nun taarruzları kısa bir süre sonra yumuşak kum tepeliklerinin meydana getirdiği engellerden ötürü yavaşlamış; arazinin bu karakteristik yapısından ötürü, bu bölgede harekât yapan birliklerin benzin sarfiyatları artmıştı.

Kuzeyden taarruz eden Marcks Grubu, karşısındaki zayıf örtme kuvvetlerini atarak süratle ilerlemeye başlamış, fakat bu grubun taarruzları da takip ettikleri yolun her iki tarafında bulunan bataklıkların engellemesi sonucu yavaşlamıştı.

Taarruza hız kazandırmak için Marcks Grubu'nun başına geçen Rommel; taarruza katılabilecek her ferdi muharebeye sokmaya ve Agedabia istikametinde ilerlemeye karar vermişti. Her ne pahasına olursa olsun, 8'inci Ordu'nun toparlanıp geri çekilmesine asla imkân vermemeye kararlı idi. Tankların büyük bir kısmının geride kalması pahasına, bahse konu ilerleme gerçekleştirilmeli idi.

Böylece başlarında Rommel olduğu hâlde, Marcks Grubu 22 Ocak 1942 günü saat 11.00'de Agedabia'ya girmişti. Rommel bu gruba Antellat ve Saunnu istikametinde taarruzunu devam ettirmesini emretmişti. Taarruzuna devam eden Marcks Grubu, yolda İngiliz ikmal konvoylarının içinden geçmiş ve onları şaşkına çevirerek; hemen hiçbir mukavemetle karşılaşmadan birçok aracı ele geçirmişti. Marcks Grubu, saat 15.30 sıralarında Antellat'a girmişti. Gecenin yaklaşmakta olduğunu bakmaksızın taarruzlarını aralıksız sürdüren Marcks Grubu, kısa bir direniş gösteren Saunnu'yu da saat 19.30 da ele geçirmişti.

Rommel, 1'inci Zırhlı Tümen'i kuşatıp imha etmek için tedbirler almış ve 22/23 Ocak gecesi emirler yayınlamışsa da imhayı gerçekleştirememişti. Kısa bir süre sonra, İngiliz tank birliklerinin muharebe deneyimlerinin noksan olduğu ve morallerinin tamamen bozulduğu ortaya çıkmıştı. 24 Ocak 1942 günü Msus istikametinde ilerleyen Rommel kuvvetlerinin önünde, İngiliz birlikleri tam bir bozgun hâlinde geri çekiliyorlardı. Onları, takip eden kuvvetin sürati, zaman zaman 25 km'ye ulaşmıştı. Beş saatte 80 km yol kateden 15'inci Panzer Tümeni 25 Ocak 1942 günü saat 11.00'de Msus hava alanını almıştı. Sayısız ikmal konvoyunu ve Msus hava alanından kalkışa hazırlanan 12 adet savaş uçağını ele geçiren 15'inci Panzer Tümeni benzini bittiğinden, başarıdan daha fazla faydalanma ve ileri harekâtına devam etme olanağı bulamamıştı. O gün 15'inci Panzer Tümeni düşmanın 96 tank, 38 top ve 190 tekerlekli aracını ele geçirmiş ve bununla yetinmek zorunda kalmıştı.

Bu sırada İtalyan Genelkurmay Başkanı, Kuzey Afrika'ya gelerek Rommel'e daha ileriye gitmemesi için tavsiyede bulunmuş; 10'uncu ve 21'inci İtalyan Kolordularını kullanmasına müsaade etmeyerek, Mersa Brege Bölgesi'nde kalmaları için emir vermişti. Rommel, Bingazi istikametinde taarruza devam etmekte ısrar ediyordu. Bu nedenle Afrika Kolordusu'na Mechli istikametinde bir aldatma taarruzunda bulunması için direktif vermişti. Kendisi bizzat Marcks Grubu'nun başına geçerek, sağanak hâlde yağan yağmurun altında ve oldukça engebeli bir araziden ilerleyerek, birliklerine mükemmel bir intikal yaptırmış ve Bingazi'ye doğudan taarruz etmişti. Afrika Kolordusu'nun Mechli istikametinde yaptığı aldatma taarruzu, 8'inci Ordu Komutanı Ritchie tamamen yanıltmış ve ordu komutanı bu tehdidi karşılamak üzere zırhlı birliklerini bu bölgede toplamıştı. Böylece geniş bir bölgeye yayılan 4'üncü Hint Tümeni'ni takviye alma imkânlarından mahrum kalmıştı. Bu şekilde İngiliz kuvvetleri bir kere

daha baskına uğramış ve 29 Ocak 1942 günü, Rommel Bingazi'ye girmişti. Bingazi'yi savunan ve Alman birliklerinin baskınına uğrayan 4'üncü Hint Tümeni'nin 7'nci Panzer Tugayı o gün 1000'e yakın esir vermişti. Hitler bu başarısından dolayı Rommel'i orgeneralliğe terfi ettirmişti.

Bu arada Orgeneral Ritchie, 8'inci Ordu'yu "Gazala Mevzii" olarak anılan, Gazala-Bir Hacheim savunma hattına çekmeyi başarmış ve bu hatta savunma tertibi almaya başlamıştı.

İngiliz kuvvetlerini takip eden Panzer Ordusu, Gazala savunma hattında tertiplenen 8'inci Ordu'ya taarruz edecek yeterli kuvvete sahip olmadığından taarruzlarını, 6 Şubat 1942 günü, bu hattın önünde durdurmuştu. Gazala savunma hattı önünde meydana gelen bu denge, Mayıs 1942 ayı sonuna kadar devam etmişti. Bu süre zarfında her iki taraf da birbirlerine üstünlük sağlamak üzere takviyeler almaya ve ihtiyaçları olan ikmal maddelerini tamamlamaya devam etmişlerdi.

GAZALA MUHAREBESİ

İngiliz 8'inci Ordusu'nun işgal ettiği Gazala savunma hattı, kuzeyde sahilde bulunan Gazala kasabasından başlayarak, güneyde Hacheim kasabasına uzanan 80 km uzunluğunda bir savunma mevzi idi. Bu mevzinin hazırlanmasına önceden başlanmış ve bahsi konu savunma hattı, bugüne kadar yapılan savaşlarda görülmemiş ölçüde kesif mayın tarlaları ve tel engellerden meydana gelen bir engeller manzumesi ile tahkim edilmişti. Ayrıca savunma hattının üzerinde ve gerisinde bir dizi tahkim edilmiş direnek noktası meydana getirilmişti. Her direnek noktası genel olarak, organik kuruluşunda muharebe destek ve hizmet destek birlikleri de bulunan kendi kendine yeterli bir tugay tarafından savunuluyordu. Savunma hattının gerisinde; Tobruk, El Adem ve Knightsbridge direnek noktaları, âdetâ muhkem bir kale hâline getirilmişti.

Gazala Muharebesi başlamadan önce, tarafların muharebe kuruluşları aşağıda izah edildiği şekilde idi.

İngiliz 8'inci Ordusu : (Komutanı Orgeneral Ritchie)

13'üncü Kolordu : (Komutanı Korgeneral Gott)

— 1'inci Güney Afrika Tümeni

— 2'nci Güney Afrika Tümeni

— 50'inci İngiliz Piyade Tümeni

— 9'uncu Hint Tugayı

* 30'uncu Kolordu (Komutanı Korgeneral Norrie)

* 1'inci Zırhlı Tümen

— 2'nci Zırhlı Tugay

- 22'nci Zırhlı Tugay
- 201'inci Motorlu Piyade Tugayı
- * 7'nci Zırhlı Tümen
- 4'üncü Zırhlı Tugay
- 7'nci Motorlu Piyade Tugayı
- 1'inci Hür Fransız Tugayı*
- 3'üncü Motorlu Hint Tugayı*
- 29'uncu Hint Piyade Tugayı*

Alman ve İtalyan Kuvvetleri : (Mihver Kuvvetler)

* Alan Afrika Kolordusu (Panzer Ordusu ismini almıştı)

- 21'inci Panzer Tümeni
- 15'inci Panzer Tümeni
- 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni
- * 20'inci İtalyan Kolordusu
- Ariete Zırhlı Tümen
- Trieste Motorlu Piyade Tümeni

* 21'inci İtalyan Kolordusu

— Piyade Tümenlerinden Meydana Gelmiş

* 10'uncu İtalyan Kolordusu

— Piyade Tümenlerinden Meydana Gelmiş

Her iki tarafın tümen sayısı aynı kalmakla birlikte, muharebe güçleri aldıkları takviyelerle "Crusader Muharebesi'nde" sahip bulundukları gücün üstüne çıkmıştı.

Tümen sayısı dikkate alındığında, Rommel, genel olarak dokuz tümenle altı tümene taarruz ediyordu. Fakat diğer faktörler de dikkate alındığında, kuvvet mukayesesinin hiç de öyle olmadığı ve sadece tümen sayısına bakarak kuvvet mukayesesi yapmanın büyük ölçüde yanıltıcı olduğu görülecektir..

İtalyanların beş zayıf piyade tümeninden, dört tanesi yaya ve ancak bir tanesi motorlu idi. Bu nedenle söz konusu tümenlerin Gazala Muharebesi'nde uygulanacak hareketli manevraya ayak uydurmaları pek mümkün görünmüyordu. Buna karşılık, 8'inci Ordu'nun bütün tugayları motorlu olup araç yönünden bir sıkıntılar yoktu. 8'inci Ordu'da mevcut 14 adet ve takviye için yola çıkmış üç adet olmak üzere, toplam 17 tank birliğine karşı, Rommel'in elinde sadece 7 tank birliği vardı. Bu yedi tank birliğinden ancak dört adedi Alman birliği olup, modern tanklara sahipti. Kuvvet mukayesesi rakamlara da-

(*) Taarruz başlamadan önce 7'nci Zırhlı Tümen'in emrine girmişlerdi.

yalı olarak yapıldığında; 8'inci Ordu'nun elinde 850 tank olduğu ve takviye için 420 tankın da yolda bulunduğu görülmektedir. Buna karşılık Rommel 560 tanka sahipti. Söz konusu tankların 230 adedi tamamen demode idi. İtalyan birliklerinin organik kuruluşunda bulunan bu tanklara hiçbir suretle güven duyulamazdı. Geri kalan 330 Alman tankından, 50 adedi hafif tanktı. Görüleceği üzere 560 tanktan üzerinde tank topu bulunan ancak 280 adedi etkili bir şekilde kullanılacak durumda idi. Bunun haricinde onarımda bulunan 30 tank ile henüz Trablus limanına inmiş 20 tank, muharebede tahrip olacak tankların yerine konmak üzere, işletme yedeği olarak elde tutuluyordu.

Detaylı ve gerçekçi bir kuvvet mukayesesi yapıldığında; 8'inci Ordu'nun Mihver kuvvetler karşısında üçe bir tank ve ona bir zırhlı personel taşıyıcı üstünlüğüne sahip olduğunu görürüz. İngiliz ordusunun elinde bulunan tanklar Amerika'dan alınan en modern ve en yeni tanklar olup, nitelik itibarı ile Alman tanklarından daha üstündü. Ayrıca 8'inci Ordu, topçu yönünden de üçe, iki üstünlüğe sahipti. Fakat ordu komutanı elinde bulunan bütün topları tümenlere dağıtmıştı. Hâlbuki Rommel, 56 adet orta top namlusu genel destekle tutarak; elindeki topçuyu, daha elâstikî bir şekilde kullanmak suretiyle İngiliz ordusundaki topçu üstünlüğünü bu şekilde gidermişti.

Savaş uçaklarının sayısı dikkate alındığında, her iki tarafın hava kuvvetleri arasında bir denge kurulduğunu görmekteyiz. İngiliz Çöl Hava Kuvveti'nin elinde, 380 av, 160 bombardıman ve 60 keşif olmak üzere, toplam 600 savaş uçağına karşılık, Almanların ve İtalyanların toplam 530 savaş uçağı bulunuyordu. Bunlardan 350 adedi av, 140 adedi bombardıman ve 40 adedi de keşif uçağı idi. Almanların elinde bulunan 120 adet ME109 savaş uçağı, İngilizlerin elinde bulunan Hurricane ve Kittyhawk savaş uçaklarından daha üstün bir teknolojiye sahipti.

İngilizlerin en son imal ettikleri ve 8'inci Ordu'ya verdikleri "6 paunder"lik tanksavar silâhları 8'inci Ordu'ya bir avantaj sağlıyordu.

Rommel'in asıl taarruzunu, Enver Bey yolu genel mihverinde yapacağını değerlendiren Orgeneral Ritchie, 8'inci Ordu'yu Gazala savunma hattında aşağıdaki şekilde tertiplendirmişti :

13'üncü Kolordu, 1'inci Güney Afrika Tümeni ve 50'nci Piyade Tümeni asıl muharebe hattında; 2'nci Güney Afrika Tümeni ile 9'uncu Hint Tugayı (-Bir Taburu El Adem'de) Tobruk savunmasında; 1'inci ve 32'nci Tank Tugayları Gazala'nın güneyinde ihtiyatta olduğu hâlde Gazala-Bir Hacheim arasındaki sorumluluk bölgesini savunacaktı.

Zırhlı ve motorlu birliklerden oluşan 30'uncu Kolordu, zırhlı birliklerinin büyük kısmını savunma mevziinin merkezî bölgesinde; Capuzzo yolunun hemen güneyinde bulunduracak ve Rommel'in orta bölgeden yapması muhtemel bir yarma harekâtını önleyecekti. 1'inci Hür Fransız Tugayı Knights Bridge direnek noktasını işgal edecek ve burayı savunacaktı. 7'inci Zırhlı Tümen'in 7'nci Motorlu Tugayı, Bir Hacheim'in güneyinde, 1'inci Hür Fransız Tugayı ile 8'inci Ordu'nun güney yanını koruyacak şekilde, bir keşif perdesi meydana getirecekti. 7'nci Zırhlı Tümen, geri kalan unsurları ile mevzinin güneyinden yapılması muhtemel bir zırhlı birlik kuşatmasına mani olacaktı. 29'uncu Hint Tu-

gayı, Bir El Gubi'de ve 3'üncü Hint Tugayı Bir Hacheim'in güneyinde birer direnek naktası işgal etmişlerdi.

Rommel, 21'inci ve 10'uncu İtalyan Kolorduları ile cepheden bir tespit taarruzu icra ederken; zırhlı ve motorlu tümenlerden oluşan Afrika Kolordusu (Panzer Ordusu) ve 20'nci İtalyan Kolordusu ile Bir Hacheim'in güneyinden kuşatıcı bir manevra yapacak şekilde kuvvetini tertiplemişti. Cephe taarruzunu icra edecek 21'inci ve 10'uncu İtalyan Kolordularının tümenleri kuzeyden güneye 15'inci Alman Piyade Tugayı, Sabratha Tümeni, Trento Tümeni, Brescia Tümeni Ve Pavia Tümeni taarruz kademesinde; Panzer Ordusu ile 20'nci İtalyan Kolordusu, Rotanra'nın batısında ihtiyatta olduğu hâlde taarruz için tertiplenmiş bulunuyordu.

İngiltere Başbakanı Winston Churchill, 8'inci Ordu'nun taarruz hazırlıklarını tamamlayarak en kısa zamanda taarruza başlaması için Orgeneral Auchinleck'e büyük çapta baskı yapıyordu. Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Başkomutanı Orgeneral Auchinleck, taarruzun ancak, Haziran 1942 ayı ortalarında mümkün olacağını, bu zamana kadar Mihver kuvvetlere üstünlük sağlamak üzere personel, araç, gereç, silâh ve ikmal maddelerinin bölgede toplanmasına devam edileceğini; tam olarak hazır olmadıkça taarruza başlanmaması kanaatinde olduğunu, bir raporla başbakan Churchill'e bildirmişti.

İtalyan Genelkurmay Başkanlığı, Rommel'in taarruza geçip ileri harekâtına devam etmesine şiddetle muhalefet ediyordu. Rommel ise, 8'inci Ordu'nun toparlanmasına fırsat vermeden, bir an önce taarruza başlamanın kaçınılmaz olduğunu savunuyordu. İtalyan ve Alman Genelkurmay Başkanlıklarındaki üst düzey yetkililerin, yaptıkları uzun müzakerelerden sonra, Rommel'in, taarruza geçmesine ve Tobruk'u ele geçirmesine müsaade etmişti. Bununla beraber Tobruk'un işgalini müteakip, Alman ve İtalyan kuvvetlerinin ileri harekâtına devam etmemesi şart koşulmuştu.

Rommel, Tobruk'u ele geçirmek ve 8'inci Ordu'yu imha etmek üzere; her zaman olduğu gibi, hasmından önce davranmış ve 26 Mayıs 1942 günü, öğleden sonra şiddetli bir topçu hazırlık ateşini müteakip, şiddetli bir taarruz başlatmıştı.

General Cruewell'in komuta ettiği ve "Cruewell Grubu" olarak anılan kuvvet, Gazala mevziini savunan 8'inci Ordu'ya karşı; kuzeyden, güneye 15'inci Alman Piyade Tugayı, 10'uncu ve 21'inci İtalyan Kolorduları birinci hatta olmak üzere cepheden taarruza başlamıştı.

Geceleyin saat 21.00'de, Rotonda'nın hemen batısında, toplanma bölgesinde bulunan Panzer Ordusu ile 20'nci İtalyan Zırhlı Kolordusu'nun başına geçen Rommel, bu kuvveti, parlak ay ışığından yararlanarak ve önceden işaretlediği yollardan, güneyde Bir Hacheim bölgesine intikal ettirmişti. On bine yakın tekerlekli ve tırtıllı araçtan meydana gelmiş bu kuvvet, bir gece gibi kısa bir süre içerisinde intikalini tamamlayarak, gün doğmadan önceden plânlandığı şekilde taarruz için tertiplenmişti. Adı geçen zırhlı kolordular, Orgeneral Rommel'in emir komutasında, 27 Mayıs 1942 günü sabah alaca karanlıkta, Gazala savunma mevziini güneydeki açık yanından kuşatacak şekilde taarruza geçmişti.

Mihver kuvvetlerin, mevziin güney kanadında başlattığı bu kuşatma taarruzu, 4'üncü Güney Afrika Zırhlı Süvari Alayı (4 saacr) yakından takip ederek, gözetlenmiş ve bağlı bulunduğu 7'nci Motorlu Piyade Tugay ile 7'nci Zırhlı Tümen karargâhına zamanında rapor etmişti. Bununla beraber Mihver kuvvetlerin, sabah alaca karanlıkta mevziin güneyinde başlattıkları taarruzun karşısında muntazam ve plânlanmış bir savunma mevcut değildi.

Kuzeyde Ariete Zırhlı Tümeni, 3'üncü Motorlu Hint Tugayı'nı imha ederken; 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni, 7'nci Motorlu Piyade Tugayı'nın kısmen işgal ettiği Retma'daki direnek noktasını ortadan kaldırmıştı. 4'üncü Zırhlı Tugay muharebe için tertiplenmesini henüz daha bitirmemişken 15'inci Panzer Tümeni'nin taarruzuna maruz kalmış; 7'nci Zırhlı Tümen'in karargâhı intikal hâlinde iken Rommel kuvvetlerine esir düşmüş; ikmal kollarının bir kısmı imha edilmiş ve büyük bir kısmı dağılmıştı. Kısa bir süre içerisinde acı bir yenilgiye uğrayan 7'nci Zırhlı Tümen, bütün imkânlarını kullanarak, kalan unsurları ile Bir El Gubi ve El Adem'e çekilmeyi başarmıştı.

Capuzzo yolunun 15 km güneyinde bulunan 22'nci Zırhlı Tugay, 1'inci Zırhlı Tümen'den aldığı emir gereğince, saat 08.45'te güney kanada hareket etmiş, fakat henüz intikal hâlinde iken 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenlerinin konsantirik taarruzuna maruz kalarak ağır zayıat vermişti.

Afrika Panzer Ordusu, öğle üzeri, Knights Bridge'in doğusundan Capuzzo yolunu kuzeye doğru geçerken, 2'nci Zırhlı Tugay'ın taarruzuna uğramıştı. Daha sonra, 8'inci Ordu'nun ihtiyatı olan 1'inci Tank Tugayı'nın Knights Bridge'in batısında muharebeye girmesi ile ve anılan tugayların taarruzları koordine edilmemiş olmasına rağmen; Afrika Panzer Ordusu'nun ileri harekâtını sekteye uğratmıştı. Hatta cephenin güneyinden taarruz eden Rommel kuvvetlerini mağlûbiyetin eşiğine getirmişti.

Gecenin karanlığı başlarken, 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenleri Rigel sırtı ile Bir Lefa arasına çöreklenerek kalmışlardı ve durumları oldukça kritikti. Tanklarının hemen hemen üçte biri muharebe dışı kalmış ve ikmal konvoyları manevra unsurlarından ayrı düşmüşlerdi. 15'inci Panzer Tümeni bütün benzinini ve cephanesini tüketmiş bulunuyordu. Bir Hachîem'i ele geçirmek üzere taarruz eden Ariete Zırhlı Tümeni, yolların kesiştiği El Adem'e geldiğinde, 4'üncü Zırhlı Tugayı'nın karşı taarruzuna uğramış ve El Adem'in güneyinde toplanarak bulunduğu yerde hareketsiz kalmaya mecbur edilmişti.

Bu durumda, Panzer Ordusu'nun ana ikmal yolu, İngilizlerin Bir Hachheim ve Bir El Gubi'de bulunan piyade birliklerinin taarruzlarına karşı hassas ve açık bulunuyordu. Cephenin güney kanadından taarruz eden zırhlı birliklerin ana ikmal yolunun tehdit altında bulunması ve güvence altına alınmaması; Rigel sırtları, Bir Lefa, El Adem hattına ulaşan Panzer Ordusu'nun durumunu daha da tehlikeli bir hâle getirmişti.

Bu durum karşısında kolordu komutanları, Rommel'e geri çekilmeyi teklif etmişlerse de Rommel onları hiç dinlememiş ve mayın tarlası bulunmayan bir bölge olan Sidi Mutfah'a çekilerek çepeçevre bir savunma tesis etmeye; Cruewell Grubu ile yeniden temas kurmaya ve buradan bir ikmal yolu açıp bu bölgedeki kuvvetlerine, her sınıf ikmal maddesini sağlamaya karar vermişti. Bu

şekilde önce çok kısa bir geri çekilme yapacak ve birliklerin ikmallerini tamamlamasını müteakip, yeniden taarruza devamla, Gazala mevziini kuşatıp 8'inci Ordu'nun, kat'î olarak imhasını sağlayacaktır.

CAULDRON MUHAREBESİ

8'inci İngiliz Ordu'su, ezici bir zafere çok yakın olduğu bir sırada kolordu komutanı, Rommel'in bu durumunu istismar edip, zırhlı birliklerini bir araya getirmek suretiyle hasmını imhaya yöneleceği yerde; 28 Mayıs 1942 günü, 22'nci Zırhlı Tugay, Rigel sırtlarında bulunan yakıtı tükenmiş cephanesi çok azalmış 15'inci Panzer Tümeni'ni gözetlemekle yetinmişti. 4'üncü Zırhlı Tugay ise, ana birliğinin destek mesafesi dışına çıkmış ve güçlü tanksavar desteğinden mahrum bulunan 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni'ne karşı taciz edici taarruzların dışında başka bir harekette bulunmamıştı. 1'inci Tank Tugayı (ordunun genel ihtiyatı) ve 2'nci Zırhlı Tugay, Knights Bridge'in güneyinde, Ariete Zırhlı Tümeni'ne taarruz etmiş ve ona zayıat verdirmişti. Bu iki zırhlı tugayın taarruzları koordine edilmemiş; ayrıca ordunun genel ihtiyatı olan ve 1'inci Güney Afrika Tümeni'nin gerisinde konuşlandırılan 32'nci Tank Tugayı, hiçbir harekette bulunmayarak yerinde kalmıştı.

Rommel, kendinden emin olarak, 8'inci Ordu'nun icra ettiği karşı taarruzları defetmiş ve Afrika Panzer Ordusu'na kuzeye doğru, ileri harekâta devam etmesi için emir vermişti. 15'inci Panzer Tümeni benzini olmadığı için Rigel sırtlarında savunmada kalmıştı. 21'inci Panzer Tümeni, bir İngiliz birliğini takip ederek, Via Balbia yoluna bakan yükseliye ulaşmıştı. Bu sırada Rommel, Cruewell Grubu'na, bir an önce cepheyi yarmasını ve mayın tarlaları arasından Panzer Ordusu'na ulaşacak bir anda ikmal yolu açmasını emretmişti. General Cruewell, 29 Mayıs 1942 günü sabahı, Sabratha Tümeni ile Alam Hamza bölgesinde 1'inci Güney Afrika Tugayı'na karşı kararlı bir taarruz başlatmış, fakat çok şiddetli bir ateşle karşılaşmıştı. Bu taarruzda tümen 400 ölü ve esir vermiş ve bu nedenle, mayın tarlalarını geçmeye muvaffak olamamıştı. Panzer Ordusu, 29 Mayıs 1942 günü sabahı, ümitsiz ve zor bir durumda idi. Bunun üzerine Rommel geriye giderek bizzat ikmal konvoyunun başına geçmiş; benzin ve cephaneyi taşıyan konvoyu, bir gece önce keşfettiği bir boşluktan ileriye geçirmiş; 15'inci Panzer Tümeni'nin yakıt, cephane ve yiyecek ikmalini sağlayarak şahsî gayreti ve liderlik dehası ile durumu düzeltmişti.

Karargâhını, Panzer Ordusu'nun karargâhına taşıyan Rommel, gecikmeksizin 2'nci Zırhlı Tugay'a şiddetle taarruza başlamıştı. Bu sırada 22'nci Zırhlı Tugay El Adem'de kolordu ihtiyatı olarak hiçbir harekette bulunmamıştı. Bu tugay, öğleden sonra Bir El Harmat'ın doğusunda 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni ile muharebeye girmişse de; o gün esen çok sıcak bir rüzgâr ve kum fırtınası muharebeyi olumsuz yönde etkilemiş ve her iki taraf, akşam üzeri muharebeyi kesmek zorunda kalmışlardı. Panzer Ordusu'nun, 29 Mayıs 1942 günü akşamı, cephanesi ve benzini hemen hemen bitmişti. 150'inci Piyade Tugayı, Sidi Mutfah direnek noktasında çok iyi mevzilenmiş ve mayın tarlaları

arasındaki boşlukları topçu ateşleri ile çok güzel kapatıyordu. Bu nedenle Panzer Ordusu'nun lojistik destek ve ikmal sorunu ciddiyetini koruyordu.

30 Mayıs 1942 günü, 1'inci Zırhlı Tümen, 2'inci ve 22'nci Zırhlı Tugayları ile Panzer Ordusu'na taarruz etmişler, fakat 88 mm'lik tanksavarların ateşlerine maruz kalarak zayıt vermişlerdi. Verdiği zayıt karşısında cesaretini kaybeden 7'nci Zırhlı Tümen, taarruza devam edememişti. Böylece Rommel, 30 Mayıs 1942 günü akşamı, daha sonra Cauldron olarak anılacak bölgeyi koruyan Aslagh sırtı ile Sıdra sırtında güçlü bir savunma oluşturmaya muvaffak olmuştu.

Ertesi gün, 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni, Trieste Zırhlı Tümeni ve Panzer Ordusu'nun bazı güçlü birlikleri 150'inci Piyade Tugayı'na karşı bir kuvvet üstünlüğü sağlayarak Sidi Mutfah direnmek noktasına taarruz etmişlerdi. Üstün kuvvetler karşısında, 150'nci Piyade Tugayı inatçı bir savunma yapmış fakat daha sonra cephanesi bittiğinden teslim olmak zorunda kalmıştı. Rommel 1 Haziran 1942 günü, 3000 esir, değişik çapta 124 top ele geçirmiş ve anılan direnmek noktasını ortadan kaldırmıştı.

90'ıncı Hafif Piyade Tümeni ve Trieste Tümeni, 2 Haziran 1942 günü Bir Hacheim'e taarruz etmek üzere güneye hareket etmişlerdi. Görüleceği üzere Rommel, ana plânını gerçekleştiremeyince, bu defa, 8'inci Ordu'yu parça parça imhayı hedef alan bir hareket tarzını benimsemiş; 2/5 Haziran 1942 tarihleri arasında Bir Hacheim'i savunan kuvvetlere karşı kuvvet üstünlüğü sağlamak üzere birliklerini burada toplamaya başlamıştı.

Orgeneral Ritchie Cauldron bölgesinde çepeçevre savunmaya geçmiş ve taarruz hazırlıklarını tamamlamaya çalışan Rommel kuvvetlerine karşı, taarruza hazırlanıyordu. Bu maksatla, kolordu ve tümen komutanları ile durumu uzun uzun müzakere ettikten sonra, 5 Haziran 1942 günü 32'nci Tank Tugayı ile kuzeyde Sıdra sırtlarındaki 21'inci Panzer Tümeni'ne; 9'uncu Hint Tugayı ve 22 nci Zırhlı Tugay ile Aslagh sırtlarındaki Ariete Zırhlı Tümeni'ne taarruz etmeye karar vermişti. Sıdra sırtlarına yapılacak taarruzu 30'uncu Kolordu sevk ve idare edecekti.

Alınan bu karar üzerine 32'nci Tank Tugayı, 5 Haziran 1942 günü sabahı, Sıdra sırtlarındaki 21'inci Panzer Tümeni'ne taarruza başlamıştı. Tugayın bu taarruzu bilinmeyen nedenlerden dolayı, sadece 12 topla desteklenmişti. 32'nci Tank Tugayı bu taarruzda, yetmiş tankından 50 tankını kaybetmiş ve kısa zamanda taarruzu durmuştu. Aynı gün sabahleyin, saat 02.50 de, çok şiddetli bir topçu hazırlık ateşini müteakip, 10'uncu Hint Tümeni Aslagh sırtlarında savunmada bulunan Ariete Zırhlı Tümeni'ne taarruza başlamıştı. 10'uncu Hint Tümeni bu sırtları ele geçirdikten sonra, düşmanı imha etmek üzere, 9'uncu Hint Tugayı ile 22'nci Zırhlı Tugay; 10'uncu Hint Tümeni'nin üzerinden aşarak taarruza başlamışlardı. Bu sırada Alman birliklerinin açtığı şiddetli tanksavar ve topçu ateşi ile karşılaşan İngiliz tankları ciddi kayıplar vermiş ve Bir El Harmat'ın doğusuna çekilmek zorunda kalmışlardı.

Rommel, savunmada kalacak bir komutan değildi. 8'inci Ordu'nun, Panzer Ordusu ile İtalyan 20'nci Kolordusu'na karşı 5 Haziran 1942 günü başlattığı

taarruzları bertaraf ettikten sonra; aynı gün öğleden sonra, meslek hayatında en parlak ve müstesna bir yer işgal eden karşı taarruzunu başlatmıştı.

21'inci Panzer Tümeni, kuzey istikametinde Eluet Et Tamar'a doğru taarruz ederken; 15'inci Panzer Tümeni Bir El Harmat'ın yakınındaki mayın tarlalarının arasından geçerek, İngilizlerin güney kanadına ve bu bölgede bulunan kuvvetin yakın gerisine taarruza başlamıştı. Mevzinin güney yanı korumaya memur edilen bir tabur kadar kuvveti ortadan kaldıran Rommel, 7'nci Zırhlı Tümen ile 5'inci Hint Tümeni'nin müştereken teşkil ettikleri ve ortak olarak kullandıkları karargâhı çigneyip geçmişti. Bu sırada Alman Hava Kuvvetleri, Knights Bridge direnek noktasının batısını sürekli olarak bombalayarak İngiliz birlikleri içindeki karışıklık ve dağınıklığı bir o kadar artmıştı. Rommel, 5/6 Haziran 1942 günü akşamı, Aslagh sırtlarında bulunan 10'uncu Hint Tümeni ile onun hemen kuzeyinde bulunan 22'nci Zırhlı Tugay'ın takip destek grubu ve bunları destekleyen dört topçu alayını kuşatmıştı. 10'uncu Hint Tugayı ve onun desteğinde bulunan topçu alayları çok cesur ve inatçı bir savunma yapmışlarsa da günün sonunda teslim olmak zorunda kalmışlardı. Panzer Ordusu, o gün 3100 esir almış 96 adet sahra topu ve 37 adet tanksavar topu ele geçirmişti. Bu taarruzda, 10'uncu Hint Tümeni ve dört topçu alayı tamamen imha olmuştu. 9'uncu Hint Tümeni imhadan güçlkle kurtulabilmişti. O günkü muharebede, 8'inci Ordu yüzün üzerinde tank kaybetmişti.

Bir Hacheim direnek noktasını ortadan kaldırmak üzere burayı savunan Hür Fransız Tugayı'na taarruz eden 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni ile Trieste Tümeni'nin taarruzları, Hür Fransız Tugayı'nın inatçı mukavemeti karşısında yavaş ilerliyordu. 8'inci Ordu'nun imhasını gerçekleştirmeden önce, Bir Hacheim direnek noktasını ortadan kaldırmaya kararlı idi. Bu maksatla 15'inci Panzer Tümeni'nden güçlü bir birliği, Bir Hacheim'e taarruz eden kuvvetleri takviye etmek üzere güneye göndermişti. 9 Haziran 1942 günü; bir haftadan beri topçu ve hava bombardımanı altında, Hür Fransız Tugayı'nın kahramanca savunduğu Bir Hacheim direnek noktasına taarruz eden 15'inci Panzer Tümeni'nin piyade birlikleri 186 rakımlı tepeyi ele geçirmişlerdi. Hür-Fransız Tugayı'nın savunduğu hattın en kritik arazi kesimi olan tepenin Alman birliklerinin eline geçmesi üzerine, Hür Fransız Tugayı, 10/11 Haziran 1942 günü akşamı bir huruç harekâtı yapmak zorunda kalmış, fakat başarılı olamamıştı. Bir Hacheim'in, Alman kuvvetleri tarafından işgal edilmesi üzerine, Panzer Ordusu ile 20'nci İtalyan Kolordusu'nun ana ikmal yolu üzerindeki tehdit ortadan kalkmıştı. Böylece, Knights Bridge -El Adem- Tobruk bölgesini ele geçirmek için yapılacak kat'î sonuçlu bir harekât için engel kalmamış ve kuvvetin gerisi güvence altına alınmıştı.

KNIGHTS BRIDGE MUHAREBESİ

Rommel, Cauldron Muharebesi'nde, 8'inci Ordu'ya arka arkaya şiddetli darbeler indirmesine rağmen, nisbî muharebe gücü hâlâ General Ritchie'nin lehinde bulunuyordu. İngilizler, Cauldron bölgesinin kuzeyinde mayın tarlaları ile korunan bir dizi direnek noktası tesis etmiş ve bunları güçlü birliklerle savunuyordu. 201'inci Piyade Tugayı Knights Bridge direnek noktasına yer-

leşmişti. El Adem'i de 29'uncu Hint Tugayı savunuyordu. 11 Haziran 1942 günü Orgeneral Ritchie'nin elinde hâlâ 330 tank bulunuyordu. Bunlardan 250 adedi Cruiser tankı; geri kalan 80 adedi ve piyade birliklerinin desteğinde idi. Buna karşılık Rommel'in Panzer Ordusu'nda 160 tankı; Ariete ve Trieste Tümenlerinde 70 tankı olmak üzere toplam 230 tankı vardı. 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni'nin mevcudu ise 1000 kişiye düşmüştü.

Rommel, 11 Haziran 1942 günü; 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni güney katta, 15'inci Panzer Tümeni ortada ve Trieste Tümeni kuzeyde olduğu hâlde, yeniden ileri harekâta başlamıştı. Bu sırada, 21'inci Panzer Tümeni ile Ariete Zırhlı Tümeni, Cauldron bölgesinde muharebelerine devam ediyorlardı. Akşamın alaca karanlığı başlarken, 15'inci Panzer Tümeni Naduret El Ghesceusca'ya 90'ıncı Hafif Piyade Tümen ile iki keşif birliği El Adem direnek noktasının güneyine ulaşmışlardı.

Rommel, 12 Haziran 1942 günü, İngilizlerin 2'nci ve 4'üncü Zırhlı Tugayları ile güney doğu istikametinde yapması muhtemel bir taarruzu karşılamak üzere 15'inci Panzer Tümeni'ne bulunduğu yerde, kuzeye karşı savunma tertibi almasını emretmişti. Burada 2'nci ve 4'üncü Zırhlı Tugaylar, taarruza başlamak için kat'î emir bekliyorlardı. Bu nedenle, 15'inci Panzer Tümeni'ne taarruz edip etmemekte tereddüt geçirmişlerdi. Bu durumu çok iyi değerlendiren Rommel, 15'inci Panzer Tümeni'ne ileri harekâtına devam etmesi için emir vermiş ve 21'inci Panzer Tümeni ile de 7'nci Zırhlı Tümen'in açık yanına taarruza başlamıştı. Bu taarruzun kısa süre içerisinde başarı sağlaması üzerine; 22'nci Zırhlı Tugay, 2'nci ve 4'üncü Zırhlı Tugayların yardımına gelmişse de, anılan tugaylar geri çekilmeye başlamışlardı. 2'nci ve 4'üncü Zırhlı Tugayların bahse konu geri çekilmesi çok kısa bir süre sonra, bozguna dönüşmüştü.

15'inci ve 21'inci Panzer Tümenleri Rigel sırtlarına doğru ilerlemişler; Güney Afrika topçu ve tanksavar birlikleri ile desteklenen, Scots Guard Birliğini, çiğneyerek bu birliğin inatla savunduğu sırtları ele geçirmişlerdi. Böylece, Knights Bridge direnek noktası tecrit edilmişti. 13/14 Haziran 1942 akşamı, 201'inci Piyade Tugayı huruç hareketinde bulunmuştu, fakat başarılı olamamıştı. 14 Haziran 1942 günü sabahı, Orgeneral Ritchie, muharebenin kaybedildiğine karar vererek Gazala savunma hattını terk etmeye karar vermişti. Ordu komutanını en çok düşündüren hususların en başında, Knights Bridge'in kuzeybatısında savunma mevzilerinde bulunan, 1'inci Güney Afrika Tümeni ile 50'inci Piyade Tümeni'nin geri çekilmesi geliyordu.

Rommel, 14 Haziran 1942 günü, bir keşif uçağından aldığı bir keşif raporundan, sahil yolunda yoğun bir trafiğin olduğunu öğrenmiş ve bunu 8'inci Ordu'nun geri çekilmeye başlaması olarak değerlendirmişti. Rommel, 8'inci Ordu'nun geri çekilmesine imkân vermeden, onu imha etmek için Panzer Ordusu'na gecikmeksizin ileri harekâtına devamla, sahil yolunu kesmesini emretmişti. Geçtiğimiz son üç hafta içerisinde, aralıksız olarak verdikleri muharebelerde çok yorulan ve yıpranan Panzer Ordusu, diyebiliriz ki takadının sonuna gelmişti. 15 Haziran 1942 günü, 15'inci Panzer Tümeni sahil yolunu

kesmişse de, 1'inci Güney Afrika Tümeni ile 50'nci Piyade Tümeni, büyük kı-sımları ile geri çekilme olanağı bulmuşlardı.

Bu şekilde Gazala Muharebesini zaferle sonuçlandıran Rommel, 8'inci Ordu'ya yeniden toparlanma fırsatı vermemek ve Tobruk'u, taarruzla ele ge-çirmek için Gambut istikametinde ileri harekâta devam etmişti. Rommel, çok kısa bir süre içerisinde, Tobruk savunmasının kilit taşlarını meydana getiren El Adem ile Sidi Rezegh direnek noktalarını ortadan kaldırarak Tobruk'u ikinci defa kuşatmıştı.

TOBRUK'UN İŞGALİ

8'inci Ordu, bütün birlikleri ile sahil yolunu takiben süratle Mısır'ın batı hududuna çekilmişti. Böylece Mısır'ın batı hududu ile Tobruk arasında kalan bölgedeki İngiliz birliklerini, tamamen temizleyen Orgeneral Rommel, 18 Ha-ziran 1942 günü Tobruk'u ikinci defa kuşatmıştı.

Tobruk garnizonunu, batıdan doğuya; 2'nci Güney Afrika Tümeni (6'ncı Güney Afrika Tugayı, 4'üncü Güney Afrika Tugayı), 11'inci Hint Tugayı asıl sa-vunma hattında; 201'inci Piyade Tugayı ile 32'nci Tank Tugayı Plastrino sırt-larında ihtiyatta olmak üzere savunuyordu. 2'nci Güney Afrika Tümen Ko-mutanı Tümgeneral H.B.Klopper, G.O.C.; aynı zamanda Tobruk garnizon komutanı idi. Tobruk'un 60 km dışında, şehri kuşatan güçlü bir savunma hattı tesis edilmişti;

Rommel, 10'uncu ve 21'inci İtalyan Kolorduları ile Tobruk'u kuşatmış; ateş gücü ve hareket kabiliyeti yüksek olan ve zırhlı birliklerden oluşan vurucu gücünü, 19 Haziran 1942 akşamı Tobruk'un güneydoğusunda toplamış ve Tobruk'un işgali için çok detaylı bir işgal plânı hazırlamıştı. Alman ve İtalyan kolordularının bütün topçusu, 20 Haziran 1942 günü, çok iyi koordine edilmiş bir hazırlık ateşine başlamışlardı. Hazırlık ateşine, hava bombardmanı ile 100'ü aşkın savaş uçağı katılmıştı. Topçu hazırlık ateşini ve hava bom-bardımanlarını müteakip, Ed Duda sırtlarında saat 03.30'da taarruza başlayan Panzer Ordusu, çok kısa bir süre içerisinde güneydoğu bölgesinden, savunma hattını yarmış ve Tobruk kasabası istikametinde ilerlemeye başlamıştı. Bu sı-rada Tümgeneral Klopper'in karargâhı, havadan bombalanmış ve ana üst bir-likleri ile irtibatı kesilmişti. Bu durum Tobruk'un savunan birlikler arasında ka-rışıklıkların ve paniğin başlamasına yol açmıştı. Bazı birlikler savunmalarını sürdürürken; bir kısım birlikler Tobruk'un doğusundan bir huruç harekâtı baş-latmışlardı. Tobruk'un, batı ve güneybatısını savunan 6'ncı Güney Afrika Tu-gayı, 90'inci Hafif Piyade Tümeni'nin kendisine arkadan taarruz etmesine kadar, neler olup bittiğinden tamamen habersizdi.

1941 yılında Alman ve İtalyan birlikleri karşısında dokuz ay savunan Tobruk garnizonu 21 Haziran 1942 günü, sabahı, bir gün gibi kısa bir, süre içerisinde işgal edilmiş ve 30.000 kişi Rommel'e teslim olmuştu. Tobruk gar-nizonunda savunan birliklerin ihtiyacı için depolanmış her sınıf ikmal mad-desinin bir kısmı tahrip edilmiş; tahrip edilmeyen tonlarca cephane, benzin, çok miktarda yiyecek ve giyecek Rommel'in eline geçmişti. Ele geçirilen mad-deler Rommel'in ikmal sorununu büyük ölçüde ortadan kaldırmıştı. Rommel,

bu parlak zaferinden dolayı, 21 Haziran 1942 günü akşamı, radyodan "Field Marshall"ığa terfi ettirildiğini öğrenmişti.

Radyodan yayınlanan bu haber üzerine Rommel, terfini, Tobruk'ta bir İngiliz askerî kantininden (Naafi) ele geçirilen yarım şişe viski ile kutlamıştı. Almanya'da bulunan eşine, o gece yazdığı mektupta; bu terfiden dolayı Hitler'in kendisine bir zırhlı tümen veya bir zırhlı tugay takviye birliği göndereceğini umduğunu yazmıştı. Bu mektup, Rommel'in harekâtın bu safhasında takviye birliğine, ne kadar çok ihtiyaç duyduğunu açıkça ortaya koymaktadır.

MERSA MATRUH MUHAREBESİ

Field Mareşal Rommel, 21 Haziran 1942 günü, saat 09.45'te, Panzer Ordusu'nun birliklerine şu mesaj emrini yayınlamıştı :

"Tobruk garnizon'u teslim oldu. Bütün birlikler ileri harekâta devam etmek üzere toplanıp; yeniden tertiplenecekler."

O gün akşam üzeri, 21'inci Panzer Tümeni, Mısır'ın işgaline başlamak üzere Gambut'a hareket etmişti.

Şimdi 8'inci Ordu Komutanlığı iki hareket tarzı ile karşı karşıya bulunuyordu.

Birinci Harekât Tarzı : 8'inci Ordu, Mihver kuvvetlerin, Kahire istikametinde devam eden ilerlemesini durdurmak maksadı ile, Mısır'ın batı hududunda Sollum-Sidi Omar arasında bir savunma mevziini işgal etmek ve bu mevzî tahkim edip savunmak.

İkinci Harekât Tarzı : 8'inci Ordu, asıl kuvvetleri ile Mersa Matruh mevziinden savunurken tali kuvvetleri ile Mısır'ın batı hududu ve Mersa Matruh arasında oyalama muharebeleri vererek Mihver kuvvetlerin taarruzlarını geciktirerek zaman kazanmak.

Birinci harekât tarzı kabul edildiği taktirde, çok yıpranmış ve hareket kabiliyetini büyük ölçüde kaybetmiş birliklerin düşmana kaptırılmaları ve imha olma ihtimalleri çok yüksekti. Bu bakımdan oldukça riskli olan bu hareket tarzı tercih görmemişti.

8'inci Ordu birliklerine, daha geniş bir zaman içerisinde savunma tertibi alma ve savunma engellerini tesis etme imkânı veren ikinci hareket tarzı tercih edilerek Mersa Matruh savunma hattında savunmaya karar verilmişti.

Mersa Matruh'un 40 km güneyinde, 2'nci Yeni Zelanda Tümeni ve hemen onun kuzeyinde, 29'uncu Hint Tugayı mevzilenmişti. Mersa Matruh bölgesinde 50'nci Piyade Tümeni ile 10'uncu Hint Tümeni bulunuyordu. Gazala Muharebesi'nde kurtulabilen birlikleri ile geri çekilen 7'nci ve 1'inci Zırhlı Tümenler, 2'nci Yeni Zelanda Tümeni'nin güneyinde bulunuyordu ve bu bölgeden yapılması muhtemel bir kuşatma harekâtına müdahale edecek şekilde konuşlanmışlardı.

Mersa Matruh savunma hattına, batıdan gelen yaklaşıma istikametlerini kapatmak üzere, kesif mayın tarlaları döşenmiş ve savunma hattı çeşitli engellerle kuvvetlendirilmişti. Söz konusu mayın tarlaları denizden başlayarak savunma hattı boyunca kesintisiz bir şekilde, 25 km güneye uzanıyordu.

8'inci Ordu'nun organik kuruluşunda bulunan 10'uncu Kolordu (10'uncu Hint Tümeni, 50'nci Piyade Tümeni), Mersa Matruh bölgesinde; 13'üncü Kolordu (1'inci Zırhlı Tümen, 2'nci Yeni Zelanda Tümeni) Sidi Hamza sırtlarının güneyinde tertiplenmişti. 30'uncu Kolordu, El Alemein'de derinlikte savunma mevzii işgal etmiş bulunuyordu. Sidi Hamza sırtları ile esas mayın tarlaları arasında kalan boşluk Gleecol ve Leathercol adındaki kıt'alar tarafından kapatılmıştı.

Rommel, Mersa Matruh, bölgesindeki piyade tümenlerini imha etmeyi ve Sidi Hamza sırtlarının güneyde bulunan 1'inci Zırhlı Tümen'i muharebe dışı bırakmayı hedeflemişti. Bu maksatla, 21'inci ve 10'uncu İtalyan Kolorduları cepheden tespit taarruzu icra ederken; Panzer Kolordusu kuşatıcı bir manevra ile imhayı gerçekleştirecekti. Panzer Ordusu, Mısır'ın batı hududunu geçerek taarruza başladığı zaman, elinde sadece 44 adet panzer tankı vardı. 8'inci Ordu, Rommel'in 24/25 Haziran 1942 günü sürdürdüğü ileri harekâtına karşı ciddi bir mukavemet gösterememişti. Bununla beraber İngilizler, Çöl Hava Kuvvetleri ile Panzer Ordusu'nun ileri harekâtına karşı kararlı ve yoğun hava taarruzları icra etmişlerdi.

Mihver kuvvetlere bağlı taarruzî örtme kuvvetleri, 25 Haziran 1942 günü, Mersa Matruh savunma hattını savunan kuvvetlerin emniyet unsurları ile temasa geçmiş ve elde yeterli zaman bulunmadığından Rommel, anılan savunma mevziine, ertesi gün, koordineli bir taarruzun icrasına karar vermişti.

Bunun üzerine Mihver kuvvetler, 26 Haziran 1942 günü öğleden sonra, 8'inci Ordu'nun savunma mevziine taarruza başlamışlardı. Söz konusu taarruz, tesadüfen, savunma mevziinin en zayıf yerine çatmış ve kısa zamanda başarı göstermişti. 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni, süratle ince bir mayın kuşağının içinden geçerek, Leathercol kıt'asına taarruz etmiş onu imha etmişti. Aynı anda 21'inci Panzer Tümeni Gleecol kıt'asına taarruz etmiş onu bozguna uğratmıştı. Taarruzun ilk başında 8'inci Ordu'nun savunması, orta bölgeden yarılmış; ertesi gün savunma hattının derin gerilerdeki hedeflere doğru dalmaya geçilmek üzere bir durum yaratılmıştı.

27 Haziran 1942 günü sabahı, 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni, 9'uncu Durham Hafif Piyade Birliğini imha ederek 300 esir almıştı. Çok kısa bir süre sonra, bu tümenin ileri harekâtı ağır topçu ateşi ile durdurulmuştu. Panzer Ordusu'nun, 90'ıncı Hafif Tümen'in güneyine gelmesi ile taarruzu yeniden hız kazanmıştı. 21'inci Panzer Tümeni, kalan 23 tankı ve 600 kişilik mevcudu ile, Mınqa Qaim bölgesindeki 2'nci Yeni Zelanda Tümeni'ne taarruza başlamıştı. Bu taarruzda, tümenle birlikte bulunan Rommel, sadece 1'inci Zırhlı Tümen'e karşı bir savaş vereceğini düşünüyordu. Hâlbuki bu bölgede İngilizlerin bir kolordusu mevcuttu. Fakat, İngilizlerin zırhlı birlikleri, 2'nci Yeni Zelanda tümeni ile iş birliğinde bulunarak, 21'inci Panzer Tümeni'nin tehdidine karşı hareket edecekleri yerde günün büyük bir kısmını 15'inci Panzer Tümeni'nin ileri

harekâtını durdurmak için harcamışlardı. 27 Haziran 1942 günü akşamı 21'inci Panzer Tümeni'nin taarruzları 2'nci Yeni Zelanda Tümeni karşısında durmuş ve tümen, batıdan 3'üncü County Of London Yeomary Tank Birliği; doğudan Bays Zırhlı Alayı tarafından tehdit ediliyordu. Bütün bunlara ilâve olarak, 21'inci Panzer Tümeni; ileri harekâtı 22'nci Zırhlı Tugay tarafından tıkanan 15'inci Panzer Tümeni'nden ayrı düşmüş; mühimmatı ve benzini de çok azalmıştı. Özetle denilebilir ki; Panzer Tümeni çok zor bir durumda bulunuyordu.

Rommel, 27 Haziran 1942 günü akşam üzeri 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni'ne gitmiş ve tümen komutanına, 10'uncu İngiliz Kolordusu'nun güney kanadından taarruzuna devamlı, sahile ulaşarak sahil yolunu kesmesi için direktif vermişti. Bu direktifi alan 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni taarruzuna devam etmiş ve gün karardıktan sonra, sahil yolunu kesmeye muvaffak olmuştu. Ortaya çıkan bu durum, 8'inci Ordu'nun komuta kademesini büyük ölçüde rahatsız etmiş ve 13'üncü Kolordu Komutanı, 15'inci Panzer Tümeni'nin, ertesi günü, güney kanattan yapması muhtemel bir taarruzla kuşatılacağı endişesine kapılarak; o gece birliklerine Fuka hattına çekilmelerini emretmişti. Telsiz irtibatlarının kesilmesi nedeni ile, 10'uncu İngiliz Kolordusu; 13'üncü Kolordu'nun geri çekildiğini ancak 28 Haziran 1942 günü saat 04.30'da öğrenebilmişti.

90'ıncı Hafif Piyade Tümeni ile İtalyan tümenleri, 28 Haziran 1942 günü Mersa Matruh'u kuşatmışlar ve burayı ele geçirmek için taarruza hazırlanıyorlardı. Bu sırada Panzer Ordusu, Fuka istikametinde çekilen İngiliz kuvvetlerini takibe başlamıştı. Panzer Ordusu, 28 Haziran 1942 günü akşamı Fuka'ya bakan yüksek sırtlara ulaşmış ve 29'uncu Hint Tugayı'nın geride kalan unsurlarını imha etmiş, ayrıca iki tren dolusu mühimmat ve çok sayıda ulaştırma aracı tahrip edilemeden, Rommel'in eline geçmişti.

10'uncu İngiliz Kolordusu, 28/29 Haziran 1942 akşamı Mersa Matruh'tan bir huruç harekâtı yapmış ve o gece, Mersa Matruh'u kuşatan Rommel kuvvetlerine karşı boğaz boğaza muharebeler vermişti. Ağır zayıat vermekle beraber, 10'uncu Kolordu birlikleri kuşatmadan kurtulmayı başarmış ve doğuya doğru çekilmeye başlamışlardı. Bu sırada 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni, Mersa Matruh'a girmişti.

Böylece 8'inci Ordu, 30 Haziran 1942 gününe kadar, daha önceden 30'uncu Kolordu tarafından tutulan El Alamein savunma hattına çekilmiş ve savunmaya geçmişti.

El Alamein savunma hattı, kuzeyde Akdeniz sahili ile güneyde geçilmesi imkânsız sayılan Qattara çöküntüsü arasında iki yanı tabii engele dayalı 40 mil (60 km) genişliğinde oldukça kuvvetli bir savunma mevziî idi. 8'inci Ordu, bu mevzide genel olarak dört güçlü direnek noktası meydana getirmiş; direnek noktalarının arasındaki boşlukları da hareket kabiliyeti yüksek küçük birliklerle kapatmıştı. En büyük ve en kuvvetli direnek noktası, sahilde El Alamein etrafında meydana getirilen "El Alamein direnek noktası" idi ve 1'inci Avustralya Tümeni tarafından savunuluyordu. İkinci direnek noktası, El Alamein'in hemen güneyinde 18'inci Hint Tugayı tarafından işgal edilmiş ve savunma hazırlıkları yeni tamamlanmış "Deir El Shein" idi. "Babel Qattara" direnek noktası, "Dier el

Shein'in 7 mil (11 km) güneyinde hazırlanmıştı. Almanların "Qaret El ABD" dedikleri bu direnek noktası, 6'ıncı Yeni Zelanda Tugayı tarafından savunuluyordu. Bu direnek noktasının da güneyinde "Naqbel Dweis" direnek noktası yer alıyordu. 5'inci Hint Tümeni'nin bir tugayı tarafından savunulan bu direnek noktası ile Bab El Qattara arasında 14 mil (22 km) bir boşluk vardı.

Rommel, 8'inci Ordu'nun savunmasını kuvvetlendirmeye fırsat vermeden, 30 Haziran 1942 sabahı, El Alamein mevziini yarmayı ve İskenderiye istikametinde ileri harekâtına devam etmeyi plânlamıştı. Afrika Panzer Ordusu ile başlangıçta "Katara Çöküntüsü" istikametinde ilerleyerek bir yanıltma yapacak; 30 Haziran, 1 Temmuzla bağlayan gece, El Alamein'in 15 km güney batısına gelecekti. Panzer Ordusu, buradan cepheyi yarıp, 13'üncü İngiliz Kolordusu'nun gerisine düşerken; 90'ıncı Hafif Tümen, El Alamein direneğini güneyden kuşatarak sahile paralel giden ana ikmal yolunu kesecekti. Bu plân başarı vadediyor olmakla beraber; Alman ve İtalyan birlikleri çok yorulmuş ve yıpranmış olduklarından büyük çaplı bir muharebeyi yapacak güce sahip değillerdi. Rommel'in komutasındaki birlikler, bütün her şeye rağmen, hâlâ manevra yapma imkânına sahip bulunuyorlardı.

Rommel bu plânı yaparken "Deir El Shein" direnek noktasından tamamen habersizdi ve 1 Temmuz 1942 günü öğleden sonra El Alamein ile Bab El Qattara arasında yarma taarruzuna başladığı zaman, zırhlı kolordu, Deir El Shein direnek noktası ile karşılaşmıştı. Gün kararırken direnek noktasını ele geçirmesine ve burayı savunan birliği esir almasına rağmen, burada gösterilen anudane savunma Rommel'in çok kısa zamanda cepheyi yarma ve dalmaya geçme ümitlerini boşa çıkarmıştı. El Alamein'de, kısa süreli aralıklarla bir dizi muharebe cereyan etmişti. 1 Temmuz 1942 günü cereyan eden muharebelere 1'inci El Alamein Muharebesi de denmektedir.

Rommel, 2/3 Temmuz 1942 günleri taarruzlarını geliştirmek istemiş, fakat 13'üncü Kolordu'nun gerilerine düşmeye muvaffak olamamıştı. Savunma mevzii üzerinde kilit bir arazi kesimi olan Ruweisat sırtlarında bazı yerleri ele geçirmekle beraber, Rommel'in elinde kalan 26 tankla, cepheyi yarması mümkün değildi. Ayrıca 8'inci Ordu artık El Alamein savunma mevziinde ter-tiplenmesini tamamlamış ve savunmasını güçlendirmişti. İngiliz Çöl Hava Kuvvetleri de hava üstünlüğünü ele geçirmişti. Bu durum karşısında Rommel panzer tümenlerine bulundukları yerlerde mevzilenmelerini emretmişti. Böylece, Mihver kuvvetlerin, 26 Mayıs 1942 günü başlayan taarruzları fevkalâde başarılar göstermekle beraber, El Alamein önlerinde tamamen durmuştu.

Orgeneral Auchinleck, El Alamein savunma hattında bir mevzii savunması yapmaktan çok, bir oynak savunma yapmayı ve ordusunu toparlamayı müteakip yeniden taarruza geçmeyi düşünüyordu. 8'inci Ordu, El Alamein hattına kadar geri atılmakla beraber, ordunun kesin bir mağlûbiyete uğraması ve moral bozukluğu içinde bulunması söz konusu değildi.

Afrika Panzer Ordusu'nun, 4 Temmuz 1942 günü içinde bulunduğu durum, pek iç açıcı görünmüyordu. Anılan ordunun çalışır durumda sadece 36 tankı kalmıştı. Piyadeninde mevcudu çok azalmış ve piyade birlikleri de yorgunluktan bitkin vaziyette idiler. Alman topçusu İngilizlerden bol miktarda cep-

hane ile 8/76 lık (25 pounder) obüsleri ele geçirmekle güçlenmiş olmakla beraber büyük çapta bir taarruzu destekleyecek ateş gücüne sahip değildi. 15'inci Panzer Tümen topçusunun günde namlu başına iki atımı kalmıştı. Bu durumda, Mihver kuvvetlerin, 8'inci Ordu'nun yapacağı kararlı bir genel karşı taarruz karşısında, başarılı bir savunma yapabileceği de şüpheli idi.

8'inci Ordu, Almanların bu zayıf durumundan yararlanmak üzere 5/6 Temmuz günlerinde, Ruweisat sırtlarında taarruzlar icra etmişse de başarı elde edememişti. Bu arada 90'ıncı Hafif Tümen ile panzer tümenleri takviye edilmiş; Alman ve İtalyan birliklerine bol miktarda kara mayını vermişti. Afrika Panzer Ordusu'nda, tank sayısı 44'e yükselmişti. Bu zaman içerisinde Rommel, hareket kabiliyeti yüksek bir ihtiyat oluşturmaya başlamıştı. Görüldüğü üzere İngilizler, Rommel'i mağlûp etmek için büyük bir fırsatı kaçırmışlardı. General Auchinleck, Rommel kuvvetlerini, güneye çekerek cephenin kuzey bölgesinde yapacağı taarruzun başarı şansını artırmak için güneyde, Qaret el ABD direnek noktasını boşaltmıştı. Bunun üzerine Rommel, 9 Temmuz 1942 günü, 21'inci Panzer Tümeni ile Littorid İtalyan Tümeni'ne, burayı işgal etmelerini emretmiş ve harekâtın güney yanını korumak için 90'ıncı Hafif Tümeni de güneye kaydırmıştı. Orgeneral Auchinleck 10 Temmuz günü şiddetli bir topçu hazırlık ateşini takiben, 9'uncu Avustralya Tümeni ile El Alamein direnek noktasından, El Eisa istikametinde taarruza geçmişti. Aynı gün Kuzey Afrika'daki Mihver kuvvetleri takviye için Avrupa'dan gönderilen 164'üncü Piyade Tümeni'nin 382'nci Piyade Alayı kuzey bölgeyi takviye etmişti. Rommel, o gün öğleye doğru, taktik karargâhını yanına alarak güneyden, taarruzun cereyan ettiği bölgeye gelerek; 15'inci Panzer Tümeni'nden, süretle bir muhabere grubu oluşturarak Avustralya Tümeni'nin Tell El Eisa bölgesinde meydana getirdiği girmeye güneyden taarruz etmişse de, El Alamein direnek noktasından açılan ağır topçu ateşi karşısında, Rommel'in bu taarruzu başarıya ulaşmamıştı. 11 Temmuz günü, Avustralya tümeni taarruzlarını yenileyerek Trieste Tümeni'ne (İtalyan) ağır zayıat verdirmiş fakat anılan taarruz ordu topçusunun taarruz bölgesine teksif edilen ateşleri ile durdurulmuştu. Bu taarruz, İtalyan tümenlerinin mevzilerini artık savunamayacak durumda olduklarını açıkça gösteriyordu.

Rommel, El Alamein direnek noktasını ortadan kaldırmak ve Tell El Eisa bölgesinde bulunan Avustralya Tümeni'ni imha etmek üzere 21'inci Panzer Tümeni'ni kuzey bölgeye getirmiş ve 13 Temmuz günü öğleyin güneyden El Alamein istikametinde taarruza başlamıştı. Rommel, bu taarruzu elinde bulunan bütün topçu ve uçakları ile destekleyip kat'i bir zafer elde etmek istemiş, fakat 3'üncü Güney Afrika Tugayı'nın anudane savunması karşısında taarruzlar tel örgülerin önünde durmuştu. Ertesi günü (14 Temmuz) Rommel, 21'inci Panzer Tümeni'nin taarruz istikametini değiştirerek batıya almış ve Avustralya Tümeni'nin mevzilerine taarruza başlamıştı. Taarruzlar sahile paralel giden demir yoluna ulaşmışsa da, El Alamein direnek noktasından açılan şiddetli yan ateşleri sonucu durmuştu. Rommel, 15 Temmuz sabahı, taarruzunu yenilemiş fakat bu defa da 2'nci Yeni Zelanda Tümeni ile 5'inci Hindistan Tugayı'ı Ruweisat sırtlarında bulunan Brescia Tümeni'ne taarruza başlamışlardı. Anılan taarruzun kısa zamanda başarı kazanması ve Deir El Shein

eteklerine kadar gelmesi, Rommel kuvvetlerinin cephesini, yarılma tehlikesi ile karşı karşıya bırakmıştı. İngilizler bu başarıdan faydalanamamışlar ve Rommel, 15 Temmuz akşamı, 15'inci Panzer Tümeni, ve keşif birlikleri ile çok etkili bir karşı taarruz yaparak, 8'inci Ordu'nun taarruzlarını cephenin orta kesiminde durdurmuş, fakat 2'nci Yeni Zelanda Tümeni ile 5'inci Hindistan Tugayı'nı, Ruweisat sırtlarından tam olarak atamamış ve bu sırtların önemli bir bölümü 8'inci Kolordu'nun elinde kalmıştı. Avustralya Tümeni, 16 Temmuz günü, Tell El Eisa istikametinde taarruzunu yenilemiş, fakat 382'nci Piyade Alayı'nın topçu ateşleri ile kontrol altına alınmıştı. 17 Temmuz günü Avustralya Tümeni Miteiriye sırtlarına taarruza başlamış fakat bu taarruz da cephenin orta bölgesinden getirilen Alman birlikleri tarafından kontrol altına alınmıştı. Böylece Kuzey Afrika'daki muharebeler hiç arzu edilmediği hâlde bir yıpratma harbine dönüşmüştü. Panzer Ordusu, 8'inci Ordu'ya ağır zayıat ve hasar verdimiş olmakla beraber; kendisi de çok ciddi ve tehlikeli bir darboğaza girmişti. İngilizlerin yaptığı her taarruzda, İtalyan tümenleri parçalanıyor ve muharebenin bütün yükü, yorgun Alman tümenlerine kalıyordu. Rommel her defasında durumunu, elindeki en son ihtiyatları muharebeye sokarak koruyabiliyordu.

General Auchinleck, 18/21 Temmuz günleri keşif faaliyetleri ve taciz ateşleri ile yetinmiş; Rommel'e bir soluk alma ve cephesini pekiştirme imkânı vermişti.

21/22 Temmuz günü 161'inci Hindistan Tümeni ile 6'ıncı Yeni Zelanda Tugayı, Ruweisat sırtlarından El Mireir istikametinde taarruza başlamışlardı. Kısa zamanda başarı gösteren taarruzda Yeni Zelanda Tugayı, 22 Temmuz sabahı El Mireir çöküntüsüne ulaşmıştı. 6'ncı Yeni Zelanda Tugayı'nı, destekleyecek İngiliz tanklarının zamanında istenen desteği sağlayamaması sonucu tugay, 15'inci Panzer Tümeni'nin karşı taarruzuna maruz kalmış ve birkaç yüz esir vermişti. İngiltere'den yeni gelmiş ve hemen muharebeye sokulmak durumunda kalmış 23'üncü Zırhlı Tugay hat düzeninde taarruz etmiş ve şiddetli tanksavar ateşine maruz kalarak mayın tarlasına girmişti. Bu durumda 21'inci Panzer Tümeni karşı taarruza başlamış ve çok kısa bir süre içerisinde 23'üncü Zırhlı Tugay'a üstünlük sağlamıştı. 161'inci Hindistan Tugayı'nın bir taburu cepheyi yararak, Deir El Shein'e ulaşmışsa da bir karşı taarruzla kısa zamanda imha edilmişti. Böylece İngilizlerin cephenin merkez bölgesinde başlattıkları taarruzlar felâketle sonuçlanmış; koordinesizlik ve kontrolün sağlanamaması nedeni ile İngilizler 100'den fazla tank kaybetmişler ve 1400 esir vermişlerdi. Cephenin kuzeyinde, taarruz eden Avustralya ve Güney Afrika birlikleri batı arazi kesimlerini işgal etmişlerse de, cepheyi yarmayı başaramamışlardı. Bu durum Rommel kuvvetlerinin, El Alamein önlerinde hâlâ tutunabilecekleri umudunu arttırmıştı.

23/26 Temmuz günleri cephede bir durgunluk hüküm sürmüştü. 26/27 Temmuz gecesi Avustralya Tümeni Tell El Eisa'dan, Sanyet El Miteiriya istikametinde çok şiddetli bir taarruz başlatmışlar ve çok kısa bir zaman içinde Sanyet El Miteiriya'yı ele geçirmişlerdi. Alman ve İtalyan savunma hattında derin bir girme meydana getiren 69'uncu Piyade Tugayı'nın üzerinden aşarak muharebeye sokulmak istenen 1'inci Zırhlı Tümen komutanı; mayın tarlaları içerisinde açılan geçitlerin yetersiz olduğu gerekçesi ile muharebeye girmek

istememesi üzerine bu taarruz da akamete uğramıştı. Panzer Ordusu'ndan oluşturulan bir muharebe grubu, 200'üncü Piyade Alayı takip ve desteğinde olduğu hâlde Avustralya birliklerine karşı taarruza geçmiş ve onları eski mevzilerine atmıştı.

Orgeneral Auchingleck, 1942 yılının Temmuz ayı içerisinde başarılı muharebeler vermişse de, yeterli takviye birliğine sahip olmadığından cepheyi yarıp kat'i sonuca gidememişti. Kuzey Afrika Ordular Grup Komutanı Mareşal Rommel, 8'inci Ordu'yu imha ederek nihaî hedef olarak seçtiği Kahire ile İskenderiye'yi ele geçirmek için elindeki bütün kuvvetleri hiç esirgmeden taarruzî olarak kullanmışsa da, Kahire'nin 60 mil (100 km) batısında, El Alamein önlerinde âdeta çakılıp kalmıştı. Mihver kuvvetlerinin, birbiri arkasına verdiği bir dizi muharebeler sonucu yıpranmış olması; ihtiyaç duyulan yer ve zamanda ihtiyat kuvvetlere sahip olamaması; ana ikmal üslerinden çok uzaklaşması; Alman ve İtalyan birliklerinin taarruzî harekâtını Kahire istikametinde sürdürmelerini imkânsız hâle getirmişti. Temmuz ayı içerisinde, taraflar taarruzlarını sürdürmekle beraber, anılan taarruzlar mahdut hedefli olmuş ve harekât sınırlı olmuştur. Taraflardan hiçbirisi kat'i sonuçlu bir taarruz gücüne ve lojistik desteğe sahip bulunmadığından, her iki taraf kuvvetlerini yeniden teşkilâtlandırıp kat'i neticeli bir muharebenin hazırlıklarına başlamışlardı.

ALAM HALFA MUHAREBESİ

Mareşal Rommel'in komutasındaki Kuzey Afrika Ordular Grubu ile Orgeneral Auchingleck'in komutasındaki 8'inci İngiliz Ordusu taarruzî bir güç kazanmak ve en kısa zamanda taarruza başlamak üzere bir taraftan birliklerini takviye ederken, diğer taraftan da birliklerin lojistik destek faaliyetlerine hız vermişlerdi.

Hazırlıkların sürdürüldüğü bu dönem içerisinde; Orta Şark'taki İngiliz kuvvetlerinin yüksek komuta heyetinde büyük değişiklikler olmuştu. Orta Şark İngiliz Kuvvetler Komutanı Orgeneral Auchingleck'in yerine, Orgeneral Alexander atanarak görevi devralmıştı. İngiltere Başbakanı Churchill, Kuzey Afrika'daki çöl harekâtında isim yapmış Orgeneral Gott'u 8'inci Ordu Komutanlığı'na atamış, fakat Orgeneral Gott'un uçağı 7. Ağustos 1942 günü açılan uçaksavar ateşi ile isabet alarak düşmüş ve general ölmüştü. Bunun üzerine, o güne kadar pek ismi duyulmamış fakat yetenekli bir general olan, Korgeneral Montgomery, 8'inci Ordu Komutanlığı'na atanmış ve İngiltere'den gelerek, 13 Ağustos 1942 günü ordu komutanlığı görevine başlamıştı. Ordu komutanlığı devraldığı gün, Montgomery ilk olarak; harekât durumu ve düşman durumu hakkında en yeni bilgileri almış; 8'inci Ordu'nun ana ast birliklerine komuta eden generaller hakkında malûmat toplamış; kendisinden önceki ordu komutanının verdiği emirleri ve General Auchingleck'in şahsî fikirlerinin neler olduğunu öğrenmişti. Böylece hâlihazır durumun ne olduğu ve 8'inci Ordu'nun bu duruma neden olan sebeplere ilişkin genel bir görüş sahibi olmuştu. Daha sonra 8'inci Ordu kurmay başkanına, ordudaki personelin moral durumlarının nasıl olduğunu sormuş ve iyi olmadığı cevabını almıştı. Elde ettiği ilk bilgiler eşliğinde Montgomery, 8'inci Ordu'da her konuda belirsizliklerinin hüküm sürdüğü; bunun bir sonucu olarak komutanların olaylara

bakış açısının ve olayları ele alış şeklinin yanlış olduğu kanaatine varmıştı. Bu durumda 8'inci Ordu içerisinde her şeyden önce, güçlü bir komuta kontrol sistemi ve etkin bir teşkilât kurulmalı idi.

Ayrıca, karargâhta detaylarla uğraşacak ve ordu komutanının ana meselelerde daha salim düşünmesini sağlayacak çok yetenekli bir kurmay başkanına ihtiyaç vardı. İlk olarak Montgomery, ordu kurmay başkanını seçmiş ve görevi ilk olarak kendisine bir kurmay başkanı atayarak başlatmıştı. İkinci iş olarak kendisine, iyi ve güvenilir kolordu/tümen komutanları bulmak olmuştur. Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Başkomutanı General Alexander'dan hâlen İngiltere'de bulunan ve çok yakından tanıdığı Horrocks'un 13'üncü Kolordu Komutanlığı'na atandırılmasını istemişti. Bir taraftan komuta kontrolde düzenlemeler yaparken, diğer taraftan da birbirlerinden ayrı yerlerde konuşlandırılmış 8'inci Ordu karargâhı ile ona hava desteği sağlayan Kraliyet Çöl Hava Kuvvetleri karargâhını biraraya getirerek komuta birliğini kurmaya ve daha etkili bir kara-hava iş birliği sağlamaya çalışıyordu.

Bu arada hummalı bir çalışma ile "Alam Halfa" muharebesinin plânlaması ile meşgul bulunan Korgeneral Montgomery, İngiliz Orta Doğu Başkomutanı Orgeneral Alexander'dan aşağıda özeti yazılı kısa, fakat çok anlamlı direktifi almıştı:

"Çöle git ve Rommel'i mağlûp et." (6)

Bu direktifi alan Korgeneral Montgomery, 8'inci Ordu'nun karargâh subaylarını toplayarak ana fikrini şu şekilde açıklamıştı : (7)

"Mısır'ı El Alamein ve Ruweisat sırtlarında savunacağız, Geri çekilme plânını iptal ettim. Bir taarruza uğrarsak, geri çekilme olmayacaktır. Sağ veya ölü, El Alamein'de kalacağız. Buna ilişkin emirler şu anda ordu birliklerine yayınlanmış durumdadır. Mısır'a gelen iki tümenin, gecikmeksizin El Alamein'e gönderilmelerini istedim. Onların savunma hattında mevzilenmeleri ile işimiz daha da kolay olacaktır. Bir hafta bir zaman kazandığımız takdirde, durumu düzeltebilme imkânı bulacağız. İki haftalık bir zaman kazanmamız hâlinde, El Alamein savunma hattında güvenilir bir savunma kurmuş olacağız. Üç haftalık bir zaman kazandığımız takdirde, harbi lehimize çevireceğimiz kesinlik kazanacaktır. Bu durumda biz taarruz edip Rommel'in işini kat'î surette bitireceğiz."

Montgomery, İngiliz Orta Şark Komutanlığı'nın verdiği direktife işaret edilen nihaî hedefi ele geçirmek için çok net bir şekilde ve sistemli bir çalışma içine girerek; kısa, orta ve uzun vadeli plânlamalara başlamıştı. Ordu karargâhındaki generallere ve subaylara, plânlama çalışmaları sırasında ve emirlerin hazırlanmasında hiçbir şeyi belirsiz bırakmayacak şekilde hareket etmelerini; ordu personelinin beyinlerinde fikir karmaşası yaratmayacak şekilde, her şeyi en ciddi bir tarzda ele alıp, detaylı plânlamalar yapmalarının gerekliliğini açık bir dille anlatmıştı.

(6) Alan Moorehead *Montgomery*; Hamish Hamilton; Ltd. London, 1946, s. 117.

(7) a.g.e.; s.121.

İngiliz 8'inci Ordu Komutanı, "Rommel kuvvetlerini mağlûp edip, Kuzey Afrika'dan sürüp atmayı" iki aşamalı muharebe vererek gerçekleştirmeyi düşünüyordu. Birinci aşamada, 8'inci İngiliz Ordusu, El Alamein savunma hattında stratejik bir savunma icra ederek; Mihver kuvvetlerin ileri harekâtını durduracak; anılan kuvvetin, taarruz imkân ve kabiliyetini ortadan kaldıracaktı. 2'nci aşamada, 8'inci Ordu, stratejik bir genel karşı taarruz icra edecek yeterli bir güce ulaştıktan sonra; uygun zamanda stratejik genel karşı taarruza geçerek nihâî hedefini gerçekleştirecekti. (Mihver kuvvetlerin Kuzey Afrika'dan atılması)

Bu ana düşünceden hareketle, 8'inci Ordu karargâhı, kısa vadeli plânları yapıp El Alamein hattını savunmaya hazırlarken; buna paralel olarak genel karşı taarruz plânlarında hazırlamaya başlamıştı. Hatta, Alam Halfa Muharebesi yapılırken genel karşı taarruzun bel kemiğini teşkil edecek zırh gücü ve hareket kabiliyeti çok yüksek 10'uncu Zırhlı Kolordu'nun kurulmasına başlanmıştı. El Alamein savunma hattı, kuzey kanadı Akdeniz'e, güney kanadı çok arızalı bir arazi yapısına sahip; piyade, zırhlı ve mekanize birliklerin harekâtına imkân vermeyen Katara çöküntüsüne dayalı olup, yarlardan kuşatılması mümkün olmayan, 40 mil (60 km) uzunluğunda bir savunma mevziî idi. Alam Halfa yüksek arazi kesimi; her istikamete karşı gözetlemeye ve ateş sahalarına sahip olması; bütün yaklaşma istikametlerini kontrol altında bulundurması nedeniyle savunma mevziin en önemli ve kilit arazi kesimini teşkil ediyordu. 8'inci Ordu Komutanı Korgeneral Montgomery, cephenin merkez bölgesi ile güney kanadında çok süratli bir keşif yapmış; Ruweisat ve Alam Halfa arazi kesiminin, El Alamein'deki savunma hattının bel kemiğini teşkil ettiğini görmüştü. Rommel'in bu kilit arazi kesimini ele geçirmeden, ileri harekâtını Kahire istikametinde sürdürmesi mümkün değildi. Bu nedenle, El Alamein savunma hattında statik bir muharebe şekli olan savunmaya karar veren Korgeneral Montgomery, bahse konu arazi kesimini her ne pahasına olursa olsun elde bulunduracak; Rommel'in zırhlı ve motorlu birliklerini tahkim edilmiş bu mevziin önünde durdurarak, topçu ve hava bombardımanı ile yıpratıp, ona ağır hasar ve zayıat verdirmek suretiyle muharebe imkân ve kabiliyetini ile muharebe etkinliğini ortadan kaldıracaktı.

Bu ana fikrin ışığı altında, 8'inci Ordu, El Alamein savunma hattında; kuzeyden güneye, 9'uncu Avustralya Tümeni, 1'inci Güney Afrika Tümeni, 5'inci Hindistan Tümeni ve 2'nci Yeni Zelanda Tümeni asıl savunma hattında; 10'uncu Zırhlı Tümen ve 44'üncü Piyade Tümeni Alam Halfa sırtlarında, mevzi işgal etmiş olduğu hâlde, ihtiyatta; 7'nci Zırhlı Tümen, ordunun güney yanını korumak üzere Karel El Humeimat'ın doğusunda oynak savunma yapacak şekilde tertiplenmişti.

Mihver kuvvetler, statik bir savunma tertibi almış bulunan 8'inci İngiliz Ordusu'na taarruz ettiği zaman, Rommel'in tankları, Alam Halfa sırtlarında kule mevziî işgal etmiş 10'uncu Zırhlı Tümen'in tanklarına ve mükemmel bir şekilde mevzilenmiş 6 pounderlik tanksavar toplarına çatacaktı. Bu bölgede mevzilenmiş tanksavar toplarının gerisinde 400 tank mevzilenmişti. Mihver kuvvetlerin tanklarının Alam Halfa sırtları önünde imha edilmesi için her tedbir alınmıştı. Ayrıca, bu bölgede mevzilenmiş zırhlı birliklere mevzilerinden çıkarak

Alman ve İtalyan birliklerine taarruz etmemeleri hususunda kesin emir verilmişti.

Alam Halfa'da mevzilenmiş İngiliz zırhlı ve piyade birliklerinin asıl hedefi mevzilerine çatacak olan Alman ve İtalyan tanklarına azamî hasar ve zayıat verdirmek suretiyle onların muharebe imkân ve kabiliyeti ile muharebe etkinliğini ortadan kaldırmaktı.

Rommel ise, 8'inci Ordu'nun El Alamein savunma mevziinde tertiplenip tutunmasına imkân vermeden, taarruza devam edip en kısa zamanda Kahire ve İskenderiye'ye ulaşarak, Süveyş Kanalı'nı ele geçirmeyi hedefliyordu.

Rommel, Temmuz 1942 ayı içerisinde El Alamein savunma mevziini, orta bölgeden yarmak istemiş, fakat giriştiği her teşebbüs başarısızlıkla sonuçlanmıştı. 8'inci Ordu'nun savunmasını yarmanın çok zor olacağını dikkate alan Rommel, Gazala Muharebesi'nde uyguladığı manevraya benzer bir taarruzla, El Alamein savunma hattını güneyden kuşatarak, 8'inci Ordu'yu, çekilmesine imkân vermeden imha etmek üzere kuvvetlerini tertiplemişti.

Rommel kuvvetlerinin tertibi bu şekilde idi: Denizden başlayarak Ruweisat sırtlarının 10 mil (16 km) güneyine kadar olan bölgede kuzeyden güneye 164'üncü Piyade Tümeni (Alman), Trento Piyade Tümeni (İtalyan), Bologna Piyade Tümeni (İtalyan), Brescia Piyade Tümeni (İtalyan) cepheden tespit taarruzu yapacak şekilde tertiplenmişti. Alman Paraşüt Tugayı'nın, iki paraşüt taburu İtalyan tümenlerinin arasına yerleştirilerek icra edilecek cephe taarruzu bu şekilde pekiştirilmişti.

Asıl taarruz, güney kanattan kuşatıcı bir manevra ile icra edilecekti. Bu manevra; Alman Panzer Kolordusu (15'inci Panzer Tümeni, 21'inci Panzer Tümeni ve 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni) ile Zırhlı İtalyan Ordusu (Trieste, Ariet ve Littorio Zırhlı Tümenleri) tarafından icra edilecekti. Asıl taarruzun birinci hedefi, savunma hattının gerisinde kritik ve hayati önemi olan Alam Halfa yüksekliğinin ele geçirilmesi idi. Anılan sırtlar ele geçirildiği takdirde, Kahire yolu Rommel kuvvetlerine açılmış olacak ve Kuzey Afrika'da cereyan eden harbin kaderi değişecekti. Taarruzun başarıya ulaşması hâlinde, 21 nci Panzer Tümeni İskenderiye'yi; 15'inci Panzer Tümeni ile 90'ıncı Hafif Tümen Kahire'yi ele geçirecekti.

Kuvvet üstünlüğü ve hava üstünlüğü 8'inci Ordu'da olduğu hâlde; sınırlı miktarda akaryakıtı olmasına ve benzin ikmalinde türlü güçlüklerle karşı karşıya bulunmasına rağmen, Rommel plânladığı şekilde, 30/31 Ağustos 1942 gecesi, El Alamein mevziinde savunan 8'inci İngiliz Ordusu'na karşı taarruza başlamıştı.

Panzer Ordusu'nun taarruzları, Alman Hava Kuvvetlerinin desteğinde; Mark IV özel tanklar birinci hatta olduğu hâlde, 31 Ağustos 1942 akşamına kadar, Alam Halfa sırtlarına ulaşmıştı. Panzer Ordusu'nun organik kuruluşunda bulunan zırhlı ve mekanize birlikler oldukça geniş mayın kuşakları içinden geçerken ve Kraliyet Hava Kuvvetlerinin sürekli bombardımanına maruz kalarak ağır zayıat vermiş ve hayli yıpranmışlardı. Panzer Ordusu, Alam Halfa sırtlarına ulaştığı zaman, 44'üncü Piyade Tümen ile 22'nci Zırhlı Tugay'ın inatçı

mukavemeti ve yoğun savunma ateşleri ile karşılaşmış; savunan birliklere ağır zayıat ve hasar verdimle beraber, burada tesis edilen güçlü savunma karşısında taarruzlarını durdurmak mecburiyetinde kalmıştı. Ayrıca, birliklerin ikmal konvoyları, mayın tarlaları içerisinde geçerken, güneyden ve doğudan 7'nci Zırhlı Tümen'in sürekli bir şekilde taarruzuna uğramış ve Panzer Ordusu'nda benzin sıkıntısı başgöstermişti. Bütün bu olumsuz şartlar altında, Alam Halfa savunma mevziine karşı cepheden taarruza devam etmenin hiçbir sonuç vermeyeceğini değerlendiren Rommel, adı geçen mevzii doğudan kuşatarak düşürmek istemişse de benzin stoklarının tükenmesi nedeniyle böyle bir manevra yapmak mümkün olmamıştı. Panzer birlikleri, 1 Eylül 1942 günü, Alam Halfa mevzii önünde hareketsiz kalakalmıştı. Ne ileri gidebiliyor ne de geri çekilebiliyordu. Sürekli topçu ve hava bombardımanı altında kalan Panzer Ordusu Rommel'in aldığı yerinde bir kararla 2 Eylül 1942 günü geri çekilmeye başlamıştı. Benzin ikmalinde çekilen sıkıntı panzer birliklerin süratle uzak mesafelere çekilmesine imkân vermiyordu. Montgomery, için çok güzel bir karşı taarruz ortamı doğmuş olmasına rağmen 8'inci Ordu, mevzilendiği yerden çıkıp herhangi bir karşı taarruz teşebbüsünde bulunmamıştı. Sadece 7'nci Zırhlı Tümen düşmanı Qaret El Himeimat bölgesinden taciz edici taarruzlarda bulunmuştu, Rommel kuvvetleri, 3 Eylül günü bütünü ile geri çekilmeye başlamıştı. O gece 2'nci Yeni Zelanda Tümeni geri çekilme yollarını kesmek üzere güneye doğru bir taarruza başlamış fakat Rommel, tümenin bu taarruzuna şiddetle karşı koymuş ve taarruzu durdurmuştu. Böylece Alam Halfa Muharebesi, 6 Eylül 1942 günü son bulmuş ve Rommel bulunduğu hatta savunmaya geçmişti.

ALINAN DERSLER

El Agheila savunma mevziinden, 21 Ocak 1942 günü genel karşı taarruza başlayan Rommel bu taarruzunu bir dizi başarılı muharebeler vererek, Ağustos 1942 ayı sonuna kadar devam ettirmiş ve birliklerinin yıpranarak taarruz gücünü kaybetmesi üzerine, El Alamein önlerinde savunmaya geçmek zorunda kalmıştı. Bu süreç içerisinde, kuzey Afrika Ordular Grubu ile 8'inci Ordu arasında geçen ve Rommel kuvvetlerinin El Alamein önlerinde durdurulması ile son bulan bir dizi muharebeden çıkarılan bazı dersleri burada dikkatlerinize getirmeye çalışacağım.

Bir muharebede her kademedeki komutanın kişiliği sevk ve idarî kabiliyeti, askerleri ile kurdukları yakın, samimî ve sıcak ilişki muharebelerin kazanılmasında, dolaylı bir etken olup hayatî bir önem taşır. Bu bakımdan, Mareşal Erwin Rommel'in kişiliğine daha önce değinmekle beraber burada, önceki izahatı tamamlayan bilgileri sunmayı uygun gördüm.

Şunu belirtmek isterim ki; önceden belirlenmiş hedeflere yönelmiş istikrarlı bir stratejiye, her zaman, büyük çapta ihtiyaç vardır. Ancak stratejinin nerede ve ne şekilde uygulanacağını bilmek; en az stratejinin ne olduğunu bilmek kadar önemlidir. Ayrıca, harpte taktik ve stratejik kuralların mükemmel bir şekilde uygulanması zaferin kazanılmasında, her zaman rol oynayan çok önemli bir faktördür.

Rommel'in, aşağıda özeti yazılı stratejinin unsurları ile manevranın temel faaliyetlerini; Kuzey Afrika'daki harekâtın hemen hemen her sayfasında dikkatle ve ustalıkla uyguladığını görmekteyiz :

Stratejiyi Meydana Getiren Unsurlar

1. Zaman.
2. Mekân.
3. Kuvvet.
 - a. Kuvvetin büyüklüğü.
 - b. Kuvvetin Morali.
 - c. Kuvvetin Manevrası.

Manevrada İcra Edilen Faaliyetler

A. Taarruzî harekâta :

1. Taarruz.
2. Tehdit.
3. Baskın.
4. Yanıltma.
5. Aldatma.
6. Cepheden itme.
7. Yıpratma
8. Takip.

B. Tedafüü harekâta :

1. Müdafaa.
2. Darbeyi savma; bertaraf etme.
3. Karşı taarruz.
4. Düşmanla temas kesme.
5. Geri çekilme.

6. Muhasematı sona erdirmeye. (Break off) iki kuvvet arasına büyük mesafeler veya coğrafî engel koymak.

Kuzey Afrika'ya ayak bastığı günden itibaren Rommel, komuta ettiği birliklerin özellikle Panzer Ordusu'nun her ferdi tarafından örnek bir komutan olarak kabul ediliyor ve çok sevilirdi. Kazandığı bütün zaferlerle Rommel'in kişiliğinin payı çok büyüktür. Kendisini Almanya'nın millî menfaatlerini korumaya adanmış, vatanına taparcasına bağlı ve askerlik yemini sadık bir general olan Rommel; görevini ve şerefini mesleğinin üzerinde tutmuştu. Sorumluluk, Rommel'in hayatına her zaman hükmeden ve var oluşuna bir anlam kazandıran çok önemli bir faktör olmuştu. Çünkü o, sorumluluk duymayan ve güçlü bir kişiliğe

sahip bulunmayan liderlere kimsenin güven duymayacağına ve arkasından gitmeyeceğine inanan bir generaldi. Bu bakımda Rommel komutanlığı süresince, komutası altındaki personele daima bu değerleri kazandırmaya çalışmış ve kendisi de ölene kadar bu değerlerden hiç ayrılmamıştı.

Harbi, uluslar arası kurallara bağlı kalarak yapmayı daima kendisine şiar edinmiş olan Rommel, askerlik hayatı boyunca giriştiği bütün muharebelerde, bahse konu kurallara sadık kalmış ve Kuzey Afrika'daki muharebeleri, uluslar arası savaş kuralları çerçevesinde ve çağımızda eşine ender rastlanan bir şövalye ruhu ile yapmıştı. Bu bakımdan, Rommel'in Kuzey Afrika'da sergilediği şövalye ruhu, harp tarihine bir örnek teşkil etmişti. Rommel, Alman SS Birliklerinin esirlere yaptıkları kötü muamelelere her zaman karşı çıkmış ve Kuzey Afrika'da ele geçirdiği esirlere çok iyi muamele etmeye büyük çapta özen göstermişti. Zaman zaman, 8'inci Ordu Komutanlığı tarafından yayınlanan esirlere ilişkin emirler, Rommel'i karşı tedbir almaya zorlamıştı. Desmond Young "Rommel" adlı kitabında şu ilginç olayı anlatmıştı : 8'inci Ordu Komutanlığı, esirlerin sorgulamaları yapılmadan onlara yiyecek ve içecek verilmemesine ilişkin bir emir yayınlamıştı. İlk bakışta bu emirde bir suiniyet olmadığı görülüyordu. Çünkü, bir esir ilk yakalandığı zaman belli bir ölçüde sarsıntı geçirmektedir. Bu durumu atlatmadan önce esire sigara yiyecek ve içecek verildiği takdirde bildiği kıymetli haberleri söylemeyeceği düşünülmüş ve esirlerin sorgulamalarının içinde bulundukları şoke durumda iken yapılması öngörülmüş ve söz konusu emir bu esaslar dikkate alınarak yazılmıştı. Ayrıca bu emrin bir suretinin düşman eline geçeceği hiç düşünülmemişti.

Desmond Young, yayınlanan bu emrin, ne denli zararlı sonuçlara yol açacağını ancak Almanlar esir düştükten sonra anlamıştı.

Desmond Young, muharebelerin durgun olduğu bir zamanda gazel avına çıkmış ve yanlışlıkla Alman savunma hatları gerisine geçerek Almanlara esir düşmüştü. Esir düştüğü zaman, generalin karnı açtı. Aradan 24 saat geçtiği hâlde Almanlar kendisine ne yiyecek ve ne de içecek vermişlerdi. Bir açık aracın içinde ve ayakta durarak, Kuzey Afrika'nın sıcağında ve yakıcı güneşi altında 12 saat yolculuktan sonra Timimi hava alanına gelindiği zaman, bir Alman subayı kendilerine İngilizce hitap ederek şunları söylüyordu: "Baylar, size sorgulamalarınız yapılmadan önce yiyecek ve içecek veremeyeceğimiz için üzgünüz. 8'inci Ordu Komutanlığı tarafından yayınlanan ve bir sureti elimizde bulunan emir, Alman esirlerinin Kahire'de sorgulamalı yapılncaya kadar aç bırakılmalarına ve su verilmemesine amirdir. Bu nedenle biz de size aynı şekilde misli ile mukabele etmek mecburiyetindeyiz. 8'inci Ordu Komutanlığı bu emri iptal etmediği sürece, İngiliz esirleri Bingazi'ye götürüp sorgulamaları yapılncaya kadar yiyecek ve içecekten mahrum bırakılacaktır. Emrin iptal edilmesi, 8'inci Ordu Komutanlığı'ndan istenmiştir. İngiliz yetkili makamları anılan emri iptal etmiş olacak ki İngiliz esirleri ertesi sabah Derne'ye vardıklarında onlara yiyecek ve içecek verilmişti." İngiliz komandolarının, 1942 yılının Ağustos ayında, Tobruk'a yaptıkları başarısız baskında, Almanlara esir düşen bir komondonun üzerinden çıkan bir emir, yukarıda izah edilen emirlerden daha korkunç sonuçlara yol açacak bir mahiyet arz ediyordu. İn-

gilizlerin yayınladığı ve İtalyancaya tercüme edilen emirden genel olarak şu anlamı çıkarmak mümkündür. "Esirleri taşıyamayacak durumda kalırsanız, onları öldürün."

İngilizlerin Alman esirlere kelepçe vurulmasını öngören emirden sonra; Almanlarda Dieppe taarruzunda ele geçirdikleri İngiliz esirlerine aylarca kelepçe vurmuşlardı.

Hitler, 18 Ekim 1942 tarihinde aşağıda özeti yazılı emri yayınlamıştı. "Bundan sonra bütün gerilla birlikleri, asker olsalar dahi; Afrika'da veya Avrupa'da komando harekâtı olarak nitelendiren bir görevi yerine getirirken, Alman birlikleri ile muharebeye tutuştuklarında son neferine kadar öldürüleceklerdir. Görevlerini ifa etmek için ister gemilerinden karaya çıkarılsın, ister uçaktan paraşütle görev yerine atılsın, komandalara hiçbir ayrıcalık yapılmayacak ve bu gibi kimseler teslim olmaya açık olarak yönelseler dahi prensip olarak asla affedilmeyeceklerdir.

Bu emir normal muharebe şartlarında büyük çapta taarruzî harekât, çıkarma harekâtı ve hava indirme harekâtı muharebe meydanında teslim olarak esir düşen herhangi bir düşman askerine tatbik edilmeyecektir." (8)

Bu emrin son paragrafı "Bu emri icra etmeyen veya emir hakkında birliklerine talimat vermeyerek emrin öngördüğü vazifenin aksamasına sebep olan komutanlar ve subaylar emre itaatsizlikten askerî kanunlar muvacehesinde sorumlu tutulacaklardır" şeklinde son buluyordu. Adolf Hitler'in bu emrine Rommel'in davranışı, ona kurmay başkanlığı yapan General Siegfried Wesphal'ın Nurenberg mahkemesinde yargılandığı zaman ortaya çıkmıştı. Desmond Young; Rommel adlı kitabında sorgulamayı özetle şu şekilde naklediyordu :

Soru : Sen Kuzey Afrika cephesinde bulundun değil mi ?

Yanıt : Evet 1/2 yıldan fazla.

Soru : Orada harp nasıl idare edildi ?

Yanıt : Bir cümle ile cevap vermem gerekirse. "Mertçe ve kusursuz bir şekilde idare edildi," diyebilirim.

Soru : Komutan kimdi ?

Yanıt : Mareşal Rommel.

Soru : O, hiçbir harp kaidelerine ters düşecek şiddet hareketinde bulunmaları için birliklerine emir verdi mi ? Veya benzeri tedbirlere başvurdu mu ?

Yanıt : Hiçbir zaman

Soru : Onunla olan ilişkileriniz hangi düzeyde idi ?

Yanıt : Başlangıçta onun hareket şube müdürü idim. Daha sonra onun kurmay başkanlığını yaptım.

(8) Desmond Young; 1950-1954; Rommet; Colüms Jamess Plice, London, 1950-1954 s.152.

- Soru : Öyleyse siz onunla devamlı temas hâlinde idiniz ?
- Yanıt : Ben gerek özel ve gerekse hizmete ilişkin konularda ona en yakın bir subay olarak görev yaptım.
- Soru : Hitler'in yayınladığı, 18 Ekim 1942 tarihli emrinden malûmatın var mı ?
- Yanıt : Evet.
- Soru : Siz bu emri aldınız mı ?
- Yanıt : Evet, bu emir bize, çölde Sidi Barani yakınlarında bir irtibat subayı vasıtasıyla ulaştırılmıştı.
- Soru : Bu emri alan Mareşal Rommel'in hareketi ne oldu ?
- Yanıt : Rommel ve ben komutan aracının yanında ayakta bu emri okuduk. Ben derhâl emrin neşredilmemesini teklif ettim ve bulunduğumuz yerde emri derhâl yaktık." (9)

Buna benzer emirler harbi vahşete dönüştürüleceği cihetle Rommel tarafından kabul edilemezdi. O, her zaman esirlere ve yaralılara çok iyi muamele eder ve onları şerefli bir asker olarak görürdü. Hatta, esirlere her gün birliklerine çıkardığı istihkakı veriyordu.

Özetle denilebilir ki, bu gibi emirleri hazırlayan karargâh subayları, hazırladıkları emrin düşman eline geçmesi ihtimalini ve düşmanın da emrin öngördüğü hareketlere misli ile mukabelede bulunma hakkına sahip olduğunu asla gözden uzak tutmamalıdır. Ayrıca, hazırladıkları yanlış bir emrin, sonuçta esarete bulunan silâh arkadaşlarına zarar vereceği unutulmaması gereken önemli bir husustur.

Hasta ve yaralılara Kuzey Afrika'dan, İtalya'ya taşıyan hastahane gemileri, her dokunulduğunda, Rommel'in sızlayan bir yarası hâline gelmişti. İngiliz Kraliyet Donanması'nın, hastahane gemilerini yedeğe alıp Malta'ya götürerek kontrol ettiklerini duyduğu zaman veya söz konusu gemilerin denizin ortasında Kraliyet Hava Kuvvetleri tarafından taarruza uğradıklarına ilişkin rapor aldığı anda, çok sinirlenir; savaş kurallarını hiçe sayan bu tür hareketleri şiddetle protesto ederdi. Yine buna benzer bir protesto hazırladığı bir sırada, Akdeniz'i uçakla geçmekten korkan bir İtalyan generalinin kendisine yaralı süsü vererek hastahane gemisine bindiği ve olayın, hastahane gemisini kontrol etmek üzere Malta'ya götüren İngilizler tarafından meydana çıkarıldığını öğrendiği zaman çok üzülmüş ve âdeta sarsılmıştı.

Birinci El Alamein muharebeleri yapılırken, Mihver kuvvetlere benzin taşıyan üç gemi, arka arkaya batırılmıştı. Bunun sonucu olarak, Birinci El Alamein Muharebelerinde başgösteren benzin darlığı taarruzun durmasına neden olmuştu. İtalyan Generali Cavellero, alt alta iki ambarı bulunan hastahane gemileri ile benzin ikmali yapmayı teklif etmiş ve fakat Rommel bu teklifi: "Siz bu şekilde hareket ederseniz ben hastahane gemilerine İngilizler tarafından yapılan kural dışı davranışları nasıl protesto edebilirim" diyerek reddetmişti. Rommel'in harp kaidelerine riayet ederekten savaştığına dair türlü menkıbeler var-

(9) a.g.e.; s.152-153.

dır. Rommel, harp bittiği zaman, birbirlerine düşman insanların yine aynı dünyada yaşayacaklarına inanıyor ve bu düşünce ile esirlere insan gibi davranıyordu.

Bir ordunun temel unsuru insandır. Orduyu sevk ve idare etmek için insan yapısını çok iyi anlamak gerekir. İnsanın içinde gizli kalmış, müsbet, yapıcı, gönül alan ve muhayyileye heyecan kazandıracak tarzda çıkarılması gereken büyük hissî kuvvetler mevcuttur. İnsan faktörünü çarpık ve gayri samimî bir tarzda ele aldığımız takdirde herhangi bir şeyi başarıya ulaştırmak çok zordur. Bunun aksine, askerlerin inanç ve güvenini kazanan komutanlar, onların hak ve hukukunu en iyi bir şekilde korudukları takdirde ve onları öz evlâtları gibi görmeleri hâlinde, paha biçilmez bir servete sahip olduklarını ve her zaman başarıdan başarıya koşacaklarını daima göz önünde bulundurmalıdırlar. Harp şartları her asker için çok namüsaî bir ortam yaratır. Askerler komutanların bu hayatı paylaştıklarını gördüğü zaman harbin bütün güçlüklerine katlanırlar. Ayrıca, komutanlarının kendilerine değer verdiğini gören askerler komutanlarına inançla bağlanarak, dayanılmaz her kötü şarta göğüs gererler ve komutanlarını, muharebenin en zor anlarında yalnız bırakmazlar. Eğer askere ne istendiği açık bir şekilde söylenirse ve bu asker mükemmel bir şekilde yönlendirilirse o, muharebede kendisine düşeni mutlaka yapacaktır. Bir askerin yapılacak işten habersiz olması, yeterli bilgi ile teçhiz edilmemesi ve türlü belirsizlikler içinde kalması hâlinde yapılacak iş, onun için korkulu bir rüya olur ve bir kabusu dönüşür.

El Agheila mevziinden taarruza başlayan ve El Alamein önlerine gelen Rommel, aylarca durmak dinlenmek bilmeden bir dizi muharebe vermişti. Bu zaman zarfında bir iki saatlik istirahati geçmeyecek şekilde komuta aracının yanında uyumuş, askerlerinin fırsat bulup yemek yedikleri zaman o da karnını doyurmuş ve askerleri o gün ne yemişse o da onu yemişti. Kuzey Afrika'ya geldiği zaman, İtalyan birliklerindeki subayların ayrı, astsubayların ayrı ve erbaş/erlerin ayrı olmak üzere üç çeşit istihkakı olduğunu; yemeklerin bunlara göre pişirildiğini görmüş ve bu ayrıcalık onu dehşete düşürmüştü. Ayrıca İtalyan subayların, erlerine karşı çok lâkayit kaldıklarını, onlarla ilgilenmediklerini, onların sorunlarına çözüm getirmek için en ufak bir gayret sarf etmediklerini müşahade etmiş ve bu davranış bozukluğunu İtalyan ordusunun köklü bir askerî gelenekten yoksun bulunduğuna hamletmişti.

Rommel, Kuzey Afrika'da savaştığı süre içerisinde, çölün soğuğuna, yağmuruna ve gözleri kör edercesine esen kum fırtınalarına, komuta ettiği birliklerle beraber katlanmış ve birliklerini her zaman en ileri hatlardan sevk ve idare etmeyi âdeta değişmeyen bir ilke hâline getirmişti. Rommel, birliklerini büyük bir maharetle ve yıldırım hızıyla kullanan usta bir komutandı. Fakat onu diğer generallerden ayıran bir özelliği vardı. Birliklerinin yapmaya muktedir olduğu her şeyi, onlardan daha iyi yapacak bir kabiliyete sahipti. Bir görevin icra edilmesinde, zaman kaybetmeden o görevi icra edecek ehil birimleri bir araya getirmede usta olan Rommel önce görev yapar; başarının sağlanmasında herkesin katkısının ne olduğunu daha sonra düşünür ve takdirlerini sunar.

Alman subay, astsubay, erbaş ve erlerin askerî okullarda ve kışlalarda bitip tükenmek bilmeyen savaş talimlerine ve disipline verilen önem çok büyüktür. Alman Silâhlı Kuvvetlerinin harbe hazırlanmasında askerî eğitim sistemi, askerî personele değişik sınıf ve silâhların koordineli bir şekilde ve iş birliği yaparak kullanılması için gereken bilgi, beceri ve yetenekleri kazandırmayı amaçlıyordu. Modern ve plânlı eğitim programları ile yetişen Alman, subay, astsubay, erbaş ve erlerin kazandıkları, görevlerini yapabilme kabiliyeti, bilgi ve beceri; Kuzey Afrika'da kazanılan zaferlerin en başta gelen temel faktörü olmuştu. Bir başka deyişle, talim yapmanın, başarıya daha kolay ulaşmanın bir yolu olduğunu; talim yapmayan askerî birliklerin, üstün bir eğitim seviyesine sahip birliklere karşı savaşmasının mümkün olmadığını Kuzey Afrika'daki muharebeler ortaya koymuştur. Rommel'in komuta ettiği Kuzey Afrika Ordusu'nda, birlik ruhu ve silâh arkadaşlığı, personelin dayanışma ve yardımlaşmaya her an hazır bulunması, müstesna bir şey olmaktan çok, âdetâ bir savaş kuralı hâline gelmişti. Bu meziyetler ile birlikler, muharebenin en zor ve en ümitsiz anlarında paniğe kapılmaksızın ve morallerini bozmadan her güçlüğü üstesinden gelmeyi başarmışlardı. Rommel, her muharebede birliklerine sonsuz bir güven duyar; onların mükemmel bir muharebe eğitimi gördüğüne ve muharebelerde kazandıkları harp tecrübelerine inanır ve muharebeyi her zaman kazanacağı inancını taşırdı. O, her zaman zaferin, yetenekli kararlı ve inanç dolu liderlerle; her rütbedeki askerlerin yüksek düzeyde bir eğitime; üstün bir teknik taktik kabiliyetine ulaşması ile kazanılacağını savunur ve bütün birliklerinin bu değerlere sahip olmaları için elinden gelen her gayreti sarf ederdi. İtalyan birlikleri Rommel'i yanlış değerlendirmişler ve onu sert ve haşin; her zaman yapılması imkânsız olan görevleri emreden bir kişi olarak nitelendirmişlerdi. Rommel, sert mizaçlı bir komutan olmakla beraber adildi. Kendisinin yapamayacağı bir görevi astlarına asla emretmezdi. O herkesin görevini tam olarak yerine getirmekten başka bir şey istemezdi.

Çağımızın muharebeleri; bir komutanın her şeyden önce beden ve zihnen sağlıklı ve sağlam olmasını gerekli kılmaktadır. Rommel; meslek hayatının sonuna kadar sahip olduğu bedenî ve zihnî gücüne dayalı olarak muharebelerin en kritik anlarında çok süratli ve gayet sağlıklı kararlar alarak, bu kararları cesaretle ve büyük bir sebatla sonuna kadar uygulamıştı. Bunun yanı sıra Rommel, komuta ettiği askerlerini çok iyi tanıyordu. Askerlerinin karakter yapısını; onların kuvvetli ve zayıf taraflarını; askerinin kuvvetli taraflarından nasıl yararlanılacağını ve askerinin zafiyetlerini nasıl gidereceğini çok iyi biliyordu. Bir başka deyişle Rommel, insan sevk ve idaresine gerçekten vâkıf; astlarının sevgisini ve saygısını kazanmasını bilen mükemmel bir komutandı. İyi bir komutan kendisine, güvenebileceği astlarını seçmesini bilmeli; onlara azamî ölçüde güven duymalı ve ihtiyaç duyacakları desteği sağlamalıdır. Kararlarında ısrarlı, makul, açık fakat elâstik, cesur fakat temkinli olmalıdır. Mesleğine tam manası ile hâkim olmalı; kendisine tahsis edilen harp silâh ve araçları ile personeli bütünleştirerek çok iyi kullanabilecek bir beceriye sahip bulunmalıdır. Bütün bunların da ötesinde, değişen durumlara süratle uyabilecek bir düşünce yapısına sahip bulunmalı ve harbin bilinmeyenlerle dolu karanlıkları içinde, hesapedilir riskleri göze alabilmelidir. Komutanların her şeyden önce sorumluluğu omuzlamaya gerçekten istek duymaları ve buna hazır olmaları

hayatı önem taşır. Komutanların her zorluğu yenmesini bilmeleri ve inisiyatif sahibi olmaları komutanlığın temel unsurlarından birini teşkil eder.

Mareşal Montgomery, "The Memoirs Of Field-Marshal The Viscount Montgomery Of Alamein K.G." adlı kitabında, generalleri tasnif ederek iki katogoriye ayırmıştı. Birinci katogoriye giren generaller, amirlerinden her zaman direktif bekleyen ve amirleri ne derse sadece onların söylediğini yapan çekingen, sorumluluktan ürken generallerdir. Bunlar bir üst komutandan her zaman yardım; hatta yetki ve sorumluluklarına giren görevlerin icrasında dahi amirlerinden emir beklerler. İkinci katogoriye giren generallere harekâta ilişkin genel bir direktif vermek görevlerini başarı ile yerine getirmeye yeterlidir. Bu katogorideki generaller detaylı talimatlara gerek duymadan, komutanlarından aldıkları genel direktif çerçevesinde, işi nasıl yapacaklarını bilirler. Bu katogorideki generallere işin yapılıp bitirilmesi için rahatlıkla ve güvenle geniş ölçüde inisiyatif verilebilir. Rommel'in ikinci kategoride tanımlanan türde bir general olduğunu rahatlıkla söylemek mümkündür.

Liderlik vasıfları çok yüksek olan Rommel ve benzeri komutanlar liderler savaşı yapacak mekanizmayı kurarak onu kendi iradeleri doğrultusunda kullanırlar. Bu durumda komutanın (liderin) harbi sevk ve idare etmek için,engin bir bilgiye ve mükemmel bir eğitime sahip bulunması gereklidir. Anılan komutanlar; bununla yetinmeyerek kendi fikirleri doğrultusunda harp mekanizmasını çalıştıracak teşkilâtı kurarlar ve kadroyu oluştururlar. El Alamein savunma hattına çekilen 8'inci İngiliz Ordusu'nun komutanlığına atandığı zaman Korgeneral Montgomery'nin dikkatini; üst komutanların verdikleri emirlerin, emir komuta zinciri içerisinde, subay ve astsubaylar tarafından yerine getirilmesinde takındıkları tavrıdır.

Her subay ve astsubay her şeyi komutanından daha iyi bildiğini zannetmekte ve bu durumda, komutanlar, verdikleri emirleri yaptırabilmek için zecrî tedbirlere başvurmak zorunda kalmakta idi. Komutanlarına ayak uyduramayan ve aldıkları emri icra etmekte isteksiz ve yavaş davranan bir kadro ile görev yapmak çok zordu. Ayrıca onurlarına leke sürdürmemiş seçkin generallerin bu davranışlara müsamahakâr davranmaları da mümkün değildi. Bu nedenle Montgomery, ilk iş olarak bu durumu ortadan kaldırmaya karar vermiş ve "Bundan sonra emirler tartışmasız icra edilecektir" şeklinde kesin bir emir yayınlanmıştı. Böylece hazırlanan savunma plânı ve bu plânın kararlı bir şekilde uygulanması; muharebeleri bu plâna göre sürekli kontrol altında tutulması, 8'inci Ordu'ya yeni bir güç kazandırmıştı. Bu husus, 8'inci Ordu subay ve astsubayları ile erbaş ve erlerin de kendilerini yönetecek kaderlerine hükmedecek bir başka ihtiyaçları bulunduğunu ve o komutanın da Montgomery olduğunu ortaya koymuş; ona sevgi, güven ve inançla bağlanmalarını sağlamıştı. Montgomery, bütün gayretlerini, birinci öncelikle 8'inci Ordu'ya en mükemmel bir şekilde komuta etmek yollarını aramak; 8'inci Ordu personeli biraraya getirip kaynaştırmak suretiyle bir birlik ruhu oluşturmak ve onlardan en güzel bir şekilde yararlanmak; onları en güç şartlar altında görevlerini başarıyla icra edecek bir düzeye çıkarmak üzerinde yoğunlaştırmıştı. Kısacası Montgomery, sarsılmaz bir birlik ruhu oluşturmaya çok büyük bir önem atfediyordu. Ordu komutanı, bütün bunları, geride, ordu karargâhında emniyet

içinde olduğu hâlde yapmak yerine; birliklerin içine girerek ve personelinin icraatını yakından ve yerinde izleyerek; en ileri hatlara gitmek suretiyle yaptığını harp tarihi vesikalarından öğrenmiş bulunuyoruz. Çağın koşullarına uygun olarak muharebenin ihtiyaç gösterdiği silâh sistemleri ve askerî teçhizatla donatılmış bir orduya mensup askerlerin iyi muamele gördükleri; yetenekli subaylar tarafından çok iyi sevk ve idare edildikleri takdirde verilecek her görevi başarı ile yerine getireceklerinden hiç kimsenin asla şüphesi olmamalıdır.

Askerî faaliyetleri; harekât, lojistik ve idare olarak üç genel başlık altında toplarsak, bunların kendi içinde ve birbirleri ile koordine edilerek zaferi elde edecek şekilde plânlanabilmesi istihbaratın zamanında ve doğru olarak sağlayacağı güvenilir bilgilerle mümkün olacaktır. Hiçbir muharebe doğru, güvenilir ve zamanında sağlanan istihbarat bilgisi olmadan yönetilemeyeceği gibi, kazanılamazdı da. Meçhullerle dolu harbin karanlıklarına nüfuz ederek, doğru kararlar vermek komutanlık sanatının esasını teşkil etmektedir. Barışta ve savaşta bütün gayretler, düşmanın bilinmeyen yönlerini meydana çıkarmaya yönelik olup elde edilecek bilgilerin ışığında neyin yapılacağına ve neyin yapılmayacağına karar verme üzerinde yoğunlaşır. Söz konusu meçhulleri çözen ve harbin karanlıklarını aydınlatarak komutanı doğru kararlara götüren; zamanında sağlanmış doğru ve güvenilir istihbarat bilgileridir.

General Rommel, El Agheila savunma hattından genel karşı taarruza başlamadan önce mükemmel bir istihbarat hizmeti veren elektronik harp bölüğü başta olduğu hâlde diğer istihbarat birimleri ile karşısında bulunan 8'inci Ordu birliklerinin konumunu ve bütün zaafiyetlerini meydana çıkarmış ve bu bilgilerin ışığı altında genel karşı taarruza karar vererek kısa bir süre içerisinde umulmadık bir başarı sağlamış ve 8'inci Ordu'yu bozguna uğratmıştı. Kuzey Afrika'da cereyan eden bütün muharebelerde Rommel, her zaman, etkin bir istihbarat hizmetine güvenmiş ve kararlarına esas teşkil edecek hemen hemen bütün bilgileri istihbarat teşkilllerinden elde edebilmişti. Taarruzu kendisine en uygun muharebe şekli olarak seçen ve bu muharebe şeklini bir düstur olarak benimseyen Rommel için, savunmada kalarak hasmının toparlanıp kuvvet kazanmasına imkân vermenin çok tehlikeli sonuçlara yol açan bir hareket tarzı olacağına inanıyordu. Ayrıca, İtalyan tümenleri savunma harekâtının ağır şartlarına ve zorluklarına katlanacak gücü kendilerinde bulamayabilirlerdi. Bu nedenlerle, El Agheila savunma hattında tutunmaya veya tertiplenmeye çalıştığı bir sırada dahi Rommel, bütün gayretlerini ve düşüncelerini taarruz hazırlıkları üzerine teksif etmişti.

El Agheila mevziinde taarruz hazırlıklarını sürdürdüğü bir sırada; Orta Akdeniz'de Kraliyet Hava Kuvvetleri ve Kraliyet Donanması'nın yarattığı bütün tehlikelere ve sahip oldukları hava ve deniz üstünlüğüne rağmen; birkaç Alman ve İtalyan ikmal konvoyu Akdeniz'i geçerek 5 Ocak 1942 günü, Rommel'e tank, malzeme ve akaryakıt getirmişti. Böylece El Agheila mevziinde bulunan Mihver kuvvetlerin tank sayısı 100'e ulaşmıştı. Aldığı takviyelerle kuvvetlenen Rommel 8'inci Ordu'nun emniyet kuvvetlerinin çok zayıf olduğunu ve diğer ana birliklerinin de birbirlerinin destek mesafesi dışında, çok dağınık bir

şekilde konuşlandığını; ayrıca ordunun elinde taarruzu destekleyecek yeterli sayıda ulaştırma aracının bulunmadığını tespit etmiş ve bu zafiyeti istismar etmek üzere genel karşı taarruza geçmeye karar vermişti.

Başlayacak genel karşı taarruzun başarısı tam bir baskın sağlamakla mümkün olacaktı. Bu nedenle Rommel, niyet ve maksadını Kuzey Afrika'daki İtalyan Yüksek Komutanlığı'nda gizlemeye karar vermişti. Aynı şekilde Alman yüksek komuta makamını da niyet ve maksadından haberdar etmemiştir. Rommel, birliklerini geceleri kısa yürüyüşler yaptırarak yeniden gruplandırmıştı. Yapılacak bütün keşifler özellikle tanklarla yapılacak olanlar yasaklanmıştı. Gündüzün cephe gerisindeki tanklar tekerlekli araç izlenimi verecek şekilde kamufle edilmişlerdi. Afrika kolordu komutanlarına, 16 Ocak 1942 gününe kadar genel karşı taarruza ilişkin hiçbir bilgi verilmemiştir. Tümen komutanlarına, görevleri taarruzdan iki gün önce 19 Ocak 1942 günü şifahen verilmiştir. Taarruz 21 Ocak 1942 günü saat 18.30 da başlayacaktı. Anılan saatte güneş ışınları İngiliz askerlerini gözünü alacak şekilde gelecek; gözetleme ve nişan almayı olumsuz yönde etkileyecekti. Deniz kıyısında bulunan Mersa Brega açıklarında demirli bulunan bir şilef, 20/21 Ocak 1942 akşamı ateşe verilerek, Almanların ikmal depolarını imha edip bir çekilme harekâtına başlayacakları imajı yaratılarak düşman yanıltılacaktı. Görüldüğü üzere, genel bir karşı taarruza başlamadan önce Rommel çok titiz ve çok detaylı çalışmalar yapmış ve taktik baskın sağlamak için her çareye başvurmuştu.

Rommel, 21 Ocak 1942 günü taarruza başladığı zaman, karşısında 8'inci Ordu'nun örtmesini yapan ve muharebe alanına yeni gelmiş 1'inci Zırhlı Tümen bulunuyordu. Bu tümene bağlı tugaylar, tank muharebe taktiğinden ve tecrübesinden yoksun bulunuyorlardı. Rommel'in genel karşı, taarruzu kısa zamanda başarıya ulaşıp Afrika Panzer Kolordusu "Msus"a vardığı zaman, İngiliz 8'inci Ordusu Bingazi'den Mekili'ye kadar olan 140 mil (225 km) genişliğinde bir cepheyi savunmak zorunda kalmıştı, birlikleri geniş bir alana dağıldığı için statik bir savunma yapmak durumunda kalan 8'inci Ordu'nun karşısında Mihver kuvvetler, cephenin orta bölgesinde ve toplu bir şekilde bulunuyordu. Rommel, taarruzunu hareket kabiliyeti ve vurucu gücü çok yüksek Afrika Panzer Kolordusu ile doğu veya batı istikametlerinde; ve değişik hedeflere yöneltmek avantajına; bir başka deyimle durum üstünlüğüne sahipti.

Rommel'in yarattığı bu çok yönlü tehdit, 8'inci Ordu içerisinde çelişkili emirler verilmesine ve anılan emirlerin bir sonucu olarak karmaşaya yol açmıştı. Hatta 8'inci Ordu komuta katında Kolordu Komutanı Goldwin - Austen; ordu komutanın, kolordu komutanlarını atlayarak kolordunun ast birliklerine emir vermesini kabul edilemez olarak niteleyerek görevinden affını istemiştir.

Rommel, 8'inci Ordu'nun toparlanmasında imkân vermeden Mekili'de gerisini kesip imhasını düşünmüşse de üstün bir muharebe gücüne sahip olmadığından ve akaryakıt çok sınırlı bulunduğundan Bingazi istikametinde taarruza karar vermişti. Bu istikamette taarruza başlamadan önce anılan taarruzun gerisini emniyete almak ve düşmanı yanıltmak amacı ile Mekili istikametinde bir aldatma taarruzu icra etmişti. Rommel'in beklenmedik bu hareketleri karşısında şaşkına dönen İngilizler, Mekili'yi takviye etmek üzere ih-

tiyatlarının süratle bu bölgeye göndermişlerdi. Böylece çok geniş bir bölgeyi savunan 4'üncü Hindistan Tümeni takviye edilememişti. Rommel'in başlattığı taarruz, İngiliz birlikleri üzerinde çok etkisi meydana getirmiş ve 8'inci Ordu panik içinde ve bozgun hâlde, le doğru gelişigüzel çekilmeye başlamıştı. İngiliz birliklerini takip eden 15'inci Panzer Tümeni'nin saatteki hızı 15 mile (25 km) ulaşmıştı. Bazı muharebe gruplarının doğruya doğru ilerlediğini gören İngiliz birlikleri bir dizi savunma mevziini terk ederek bozgun hâlde, "Gazala savunma hattına" ekilmişlerdi. Rommel, lojistik destek ikmal ve kaynaklarının sınırlı olması ve üst komutanlıktan ileri harekâta devam etmemesi için kat'ı emir alması nedeniyle taarruzunu "Gazala savunma hattı" nnde durdurmak zorunda kalmıştı.

Rommel, Kuzey Afrika'ya geldikten sonra zırhlı birliklerin bütün karakteristik vasıflarından en iyi bir şekilde yararlanarak, çölde zırhlı birlik harbini en mükemmel bir şekilde yapmıştı. Rommel'in Kuzey Afrika'da çok başarılı ve harp örnekleriyle dolu muharebelerinden birisi de Gazala Muharebesi'dir. Bahse konu muharebede, Rommel'in başarısı; doğrudan doğruya, baskına aldatmaya taarruz plânlarının sade ve elâstikî olmasına dayandırılmıştı. Hareket kabiliyeti gelişen durumlara süratle cevap verebilme, sonuna kadar bir sebat ve kararlılık gösterme bu muharebenin en belirgin özellikleri olmuştur. Gazala Muharebesi'nide Rommel, Afrika Kolordusu'nun cephenin merkezî bölgesinde yapılacağı intibasını uyandırmıştı. Böylece, binlerce tankı ve tekerlekli aracı cephenin merkezî bölgesinden alarak bir gece içerisinde cephenin güney kanadına indirmiş ve burada önceden tesis ettiği ileri ikmal noktasında ikmalini yaptıktan sonra plânladığı yer ve zamanda taarruza başlamak suretiyle ta-sarladığı baskını sağlayabilmişti. Geceleyin gerçekleştirilen bu intikalde her şey en ince detayına kadar plânlanmıştı. İstikamet açıları düşman tarafından görülmeyecek şekilde, gaz tenekeleri içerisine karbit lmbaları yakılarak işaretlenmişti. Detaylı bir plânlamanın ve çok dikkatli bir hazırlığın sonucu olarak Afrika Panzer Kolordusu'nun intikali, aksamadan, plânlandığı şekilde başarıyla icra edilmışti.

Giriştiği her muharebede, Rommel'i düşündüren bir tek şey vardı. O da 8'inci Ordu'nun kesin olarak imha edilmesi ve Süveyş Kanalı'nın ele geçirilmesi idi. Harpte "hasmına mümkün olduğunca çabuk ve şiddetli bir şekilde; en can alıcı yerine ve farkında olmadığı bir zamanda vur" deyiimi değişmeyen önemli bir kuraldı. Rommel bu kuralı hemen hemen her muharebede uygulamış ve âdeta kendisine ilke edinmişti.

Oldukça kuvvetli bir engel sistemine sahip ve üstün kuvvetlerle savunulan Gazala savunma hattına karşı giriştiği ve Tobruk'un işgali ile noktaladığı taarruzla; Rommel'in elde ettiği başarılar :

8'inci İngiliz Ordusu'na karşı sağladığı manevra stnlğ;
Hareket harbine olan vukufiyeti,
Birliklerin mükemmel düzeydeki eğitimi,
ile sağlanmıştır.

İkinci Cihan Harbi'nde Guderia'nın ortaya koyduğu ve Rommel'in Kuzey Afrika'da geliştirdiği "Yıldırım Harbi Doktrini" ne (Blitzkrieg) değinmek yararlı olacaktır.

Hatırlanacağı üzere, Kliest, Manstein, Guderian ve Rommel gibi Alman generalleri, anılan doktrinin yaratıcıları ve uygulayıcıları idi.

Tarih boyunca süregelen harplerde; hareket kabiliyeti ve ateş gücü komutanların önüne bir önemli faktör olarak çıkmıştı. Her komutan, kuvvetlerini serbest bir şekilde nasıl hareket ettireceğini ve hasmının serbest hareket etmesini nasıl engelleyeceğini düşünürdü. İkinci Cihan Harbi'nde Almanlar tarafından ortaya konan "Yıldırım Harbi Doktrini" genel anlamda; hareket kabiliyetine ateş gücüne ve emniyete dayanan bir savaş doktrini olarak nitelendirilmektedir.

Genel olarak, "Yıldırım Harbi Doktrini"de savunma hattı üzerinde seçilen dar ve zayıf bir yere yoğun topçu ateşi açılır ve bu bölge savaş uçakları ile bombalanır. Böylece savunma mevzii belirlenen yerden yarılır. Zırhlı ve motorlu birlikler yarılan bölgeden geçerek düşmanın derin gerilerindeki hedeflere doğru ilerlerler. Bu sırada karşılaştıkları direnen noktalarını geriden gelen piyadenin ortadan kaldırması için dolaşım geçerler. Zırhlı birlikleri, her zaman, motorlu piyade birliklerinden oluşan bir takip destek kuvveti takip eder. Yıldırım harbinde, dost hava kuvvetlerinin harekât alanı üzerinde kuracağı hava üstünlüğü hâkimiyeti ve dost birliklere sağlayacağı tecrit dahil yakın hava desteği, kara muharebesinin kazanılmasında kilit rol oynar ve hayatî önem taşır.

Fransa'da, Rusya'da ve Kuzey Afrika cephelerinde yıldırım harbin en mükemmel manevra elemanı olan "Panzer Tümeni"ne XX. asırda geliştirilmiş bir Moğol tümeni gözüyle bakmak mümkündür. Anılan tümen, zamanında bir Moğol tümenin sahip olduğu üstünlüklere benzer üstünlüklere sahipti. Değişik sınıf ve silâhlardan kurulu panzer tümeni yüksek hareket kabiliyetine sahip, kendi kendine yeterli, dengeli, vurucu gücü çok yüksek, müstakil görevleri icra edebilecek bir manevra kabiliyetine sahip bir birlikti. Değişik teşkilât yapıları olmakla beraber, 1941 yılında, genel olarak bir panzer tümeni kuruluşunda 150-200 tanktan oluşan bir tank alayı; (150 mm orta topçu: 24 namlu, 105 mm top : 30 namlu, tanksavar ve uçaksavar olarak kullanılan çift maksatlı 88 mm top : 30 namlu ve bir hafif uçaksavar taburu); 4 motorlu piyade taburundan meydana gelen bir piyade tugayı; bir sepetli motorsiklet taburu muharebe keşif, kara havacılığı ve ikmal birlikleri bulunuyordu. Toplam 14.000 personel ve 4200 araçtan meydana gelen panzer tümenleri, yıldırım harbinin bel kemiğini teşkil etmişlerdi.

Kuzey Afrika'da cereyan eden muharebelerin her safhasının tank ve manevraya dayandırıldığı dikkate alındığında, zırhlı birliklerin çok etken bir silâh olduğunu görürüz. Anılan, muharebelerde tank, zırhlı birliklerin temel silâhı olmuştu. Bu nedenle her iki hasım gücün hedefi, düşman tanklarının imhası idi.

Kuzey Afrika Harekâtı'nda Rommel, hemen hemen her taarruzda tümen topçuları dahil elindeki topçu birliklerini, kolordu topçu komutanının komutasında topluyor; kolordu topçusunun ateşlerinin kesin sonuç alacağı yere

teksif ederek, burada cepheyi çökerttikten sonra; taarruzun sıklet merkezini teşkil eden Panzer Kolordusu'nu kitle hâlinde düşman savunma hattının çöken yerinden muharebeye sokup; hasmının derin gerilerinde seçtiği hedeflere doğru süratle ilerliyordu. Çoğu zaman kat'i sonucu alacak Panzer Kolordusu'nu geceleyin, cephenin güneyine kaydırarak; açık yandan kuşatıcı bir manevra yaparak, 8'inci İngiliz Ordusu'nu imha etmeyi amaçlıyordu. Böylece Rommel, geceleyin intikal edip, gündüz savaşmayı âdetâ bir usul hâline getirmişti.

Rommel, belli bir harp doktrine dayalı ve plânlı gayretler ortaya koyarken, İtalyan birliklerinin her kademedeki komutanı cephede meydana gelen olaylara kayıtsız kalıyor ve hiçbir ciddî gayret göstermiyordu. Harpte, komutanlara zaferi Allah, bir lütfu olarak ihsan etmez. Zafer, muharebe meydanlarında büyük gayretler göstermek suretiyle, cesaret göstermekle; her zorluğa katlanmakla ve onu yenmekle azim ve irade ile kazanılır. Muharip askerin psikolojik durumu ve yüreği tarihin her döneminde harpte temel bir faktör olmuş; sayısal teçhizat üstünlüğüne her zaman galebe çalmıştır. Afrika Panzer Kolordusu'nda askerlerin her kademedeki komutanı ve kullandıkları silâhlara karşı duydukları güven hiçbir zaman sarsılmamıştı. Buna karşın Rommel, komuta ettiği ordunun zekâsına, her türlü güçlüğü katlanma kabiliyetine ve cesaretine, her zaman, büyük çapta güven duymuş; ordusunun her ferdi de ona gönülden inanmıştı. İşte bu komutan, asker bütünleşmesinden ortaya çıkan ruh hali onları başarıdan başarıya götürmüştü.

Afrika Panzer Kolordusu'nun başarılarında genel olarak aşağıdaki faktörler, büyük rol oynamıştı :

Alman birliklerinin organik kuruluşunda uçaksavar ve tanksavar topu olarak kullanılan 88'mm çapında, yüksek teknoloji ürünü topların bulunması ve topçu birliklerinin bu topları mahirane bir şekilde ve üstün bir beceri ile kullanma kabiliyetleri :

* Değişik sınıf ve silâhları, kabiliyetlerinden azamî ölçüde yararlanacak şekilde, koordineli olarak ve iş birliği içinde kullanma kabiliyeti.

* Uygulanan "Yıldırım Harbi" taktikleri, konseptleri ve doktrinleri ile her kademedeki komutanın, anılan taktik, konsept ve doktrinlere olan vukufiyeti ile üstün bir eğitim seviyesine sahip olmaları.

* Kesin sonucun alınacağı yerde sıklet merkezi meydana getirmek; hareket kabiliyeti ve ateş gücünden azamî ölçüde yararlanarak hasmının karşısında bir durum üstünlüğü elde ederek hasmının geri çekilme yollarını ve ikmal hatlarını keserek onu imhaya yönelmek.

* Harbi hareket hâlinde döğüşerek sonuca gitmek.

İngiliz generallerin, genellikle piyadenin savunma tâbiyesine saplandığını ve El Alamein Muharebesi'ne kadar bu doktrine sadık kaldıklarını görmekteyiz. İngiliz 8'inci Ordusu'nun her defasında, çepre çevre direnen noktaları teşkil ederek statik bir muharebe şekli olan savunmayı tercih etmeleri; inisiyatifi, muharebenin başında Rommel'e terk etmek anlamı taşıyordu. Kaldı ki, 8'inci Ordu Komutanlığı, savunma hattının gerisinde karşı taarruzları icra

etmek üzere zırhlı birliklerini bir araya getirip kitle hâlinde kullanmak yerine, zırhlı tugayları piyade tümenlerinin emrine vererek dağıtmış; ayrıca zırhlı birliklerini parça parça muharebeye sokmayı bir alışkanlık hâline getirmişti. Hatta, hareket kabiliyetine sahip bazı motorlu tugaylara direnek noktalarını savunma görevi vermişti. Örneğin Gazala Muharebesi'nde Knightsbridge direnek noktasını savunmakla görevli 201'inci Guards Tugayı, statik bir görevle buraya bağlanmış ve 1'inci Zırhlı Tümen'in ihtiyaç duyduğu zamanda onun desteğini koşamamıştı.

Bir motorlu tugay takip destek kuvveti olarak, bir zırhlı tümenin ayrılmaz bir parçası olup, onunla birlikte ve yakın iş birliği içerisinde harekâtta bulundukları zaman onlardan tam anlamıyla ve azamî ölçüde yararlanmış olur. Hâlbuki 8'inci İngiliz Ordusu, sahip bulunduğu yüksek harekât kabiliyeti olan 7'inci Motorlu Tugay'ın ana ast birliklerine müstakil görevler vermiş tugaylar parçalanmış ve muharebe alanındaki tümenler, emrine verilen zırhlı tugayları iş birliğinde bulunamamaları nedeniyle beklenen muharebe etkinliğini gösterememişlerdi.

İngiliz 8'inci Ordusu, Gazala hattında savunma için tertiplenirken; İngiliz Orta Şark Kuvvetler Komutanı Orgeneral Auchinleck, ordu komutanı Ritchie'ye, zırhlı birliklerini güçlü karşı taarruzlar icra edecek şekilde merkezî bir yerde toplamasını ve zırhlı birlikleri kitle hâlinde kullanmasını emretmişse de, Korgeneral Richie bu tavsiyeye uymayarak zırhlı birliklerini savunma hattı boyunca dağıtmıştı. Rommel, 27 Mayıs 1942 günü şafakla birlikte savunma hattına güneyden kuşatıcı bir taarruza başladığı zaman cephenin, kuzey kesiminde bulunan zırhlı tugaylar tehlike bölgesinden çok uzakta bulunmaları nedeni ile Rommel'in kuşatma taarruzuna müdahale edememişlerdi. Bazı zırhlı birlikler ise parça parça muharebeye sokulmuşlar; ne kolordu ne de tümen karargâhları çarpışmaları kontrol ve denetimleri altında tutabilmişlerdi. Halbuki, İngiliz 8'inci Ordu Komutanlığı, zırhlı birlikler ile motorlu birliklerini bir araya getirip sıklet merkezi yaparak, Rommel kuvvetlerine taarruz etseydi, (Alternatif Cauldron Plânı) 28 Mayıs 1942 tarihinde harekâtı kat'î neticeli bir zaferle sonuçlandırılabilirdi. Burada İngiliz 8'inci Ordu Komutanlığının, bir kez daha zırhlı birliklerini bir araya getirip kat'î netice yerinde, bütün vurucu gücüyle taarruzî bir harekâtı icra etmede yetersiz kaldığını görürüz. 8'inci Ordu Komutanı, elinde bulunan faal her tankı ve topu, kat'î sonuç yerinde kullanıp bir sonuca ulaşacağı yerde, elde mevcut kuvvetlerinin ancak yarısı ile taarruz etmişti. Örneğin Gazala Muharebesi'nde, 13'üncü Kolordu Komutanı, 32'nci Ordu Tank Tugayı'nı piyade ve topçu desteği olmadan muharebeye sokmuştu. Buradan da anlaşılacağı üzere, İngiliz komutanlar, istenen yer ve zamanda düşmanı imha etmeyi hedef alan bir zırhlı birlik konseptinden yoksun bulunuyorlardı. Anılan komutanların, başarısızlıklarının asıl sebebinin burada aramalıyız.

Generaller ve devlet adamları, genellikle, tümenleri / tugayları sayısal olarak kıyaslayarak kuvvet mukayesesi yaparlar. Gazala Muharebesi'nde, Rommel 9 tümenle, 6 tümene taarruz etmişti. 8'inci Ordu'nun mağlûbiyetine bu aritmetik oranı gerekçe göstermek oldukça yanıltıcıdır. Daha detaylı bir kuvvet mukayesesine gittiğimizde her iki tarafın havada dengeyi sağladıklarını; İngilizleri başlangıçta 3/1; daha sonra gelen takviyelerle 4/1 tank üstünlüğüne; 3/

2 top üstünlüğüne sahip olduklarını görürüz. Ayrıca İngilizlerin elinde bulunan silâh ve teçhizatın nitelik itibarıyla Almanların elinde bulunanlar da hiç de geri kalmadığı gerçektir.

Rommel, 8'inci İngiliz Ordusu'nun kuvvet üstünlüğüne rağmen, Gazala savunma hattına taarruz etmiş ve kişisel liderlik kabiliyeti, yılmak bilmeyen iradesi, gözünü budaktan esirgemeyen karakter yapısı ve yüksek cesareti ile karşılaştığı bütün müşküllere çare bulmuş ve ordusunu en müşkül durumlardan kurtararak 8'inci Ordu'yu bozguna uğratmış ve Tobruk'u işgal ederek İngiliz kuvvetlerini takibe başlamıştı. Rommel'in asıl amacı, yeniden teşkilâtlanmasına ve insicamlı bir savunma yapmasına imkân vermeden 8'inci Ordu'yu imha etmek ve Süveyş Kanalı'nı ele geçirmektir. Bu amacı gerçekleştirmek ancak taarruzî bir harekâtla mümkündür. Ayrıca El Agheila mevziinden taarruzî harekâta başladığı günden beri, 8'inci Ordu'nun dengesini bozmuş, inisiyatifi eline geçirmiş ve düşmana karşı, bir durum üstünlüğü elde etmişti. Rommel, bu üstünlüğünü taarruzî harekâta devamla elinde tutmak istiyordu. Bu düşünceden hareketle, diyebiliriz ki aşağıdaki hâllerden birisi veya hepsi ortaya çıkmışsa düşmana tereddütsüz taarruz edilmelidir :

- * Vazife, taarruz etmeyi gerektiriyorsa;
- * Düşmana karşı bir durum üstünlüğü kazanılmışsa;
- * Sayısal ve nitelik yönden bir üstünlük elde edilmişse.

İngiliz 8'inci Ordu Komutanı'nın arazi verip zaman kazanmaya karar vermesi üzerine Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Başkomutanı Orgeneral Auchingleck, cepheye gelerek muharebenin en kritik anında 8'inci Ordu Komutanlığı'nı bizzat üzerine alarak orduyu imha olmaktan kurtarmış ve El Alamein mevziine çekilerek burada savunma için tertiplenmeyi başarmıştı. El Alamein savunma hattı önlerinde, 1 Temmuz 1942 tarihinde başlayan ve 7 Temmuz 1942 tarihine kadar devam eden bir dizi mahdut hedefli muharebe; taraflardan hiçbirine kesin sonuç elde edecek bir başarı imkânı vermemişti. Her iki ordu da yorgun düşmüştü. Araç ve silâhları yıpranmış ve acil olarak bakımlarının yapılması gerekiyordu. Ayrıca taraflar yeni takviye kuvveti alıp muharebeye sokmadıkça, duran taarruzlarına herhangi bir ivme kazandırmaları ve bir zafer kazanmaları mümkün görünmüyordu. Yalnız, Rommel'in inisiyatifi, artık Orgeneral Auchingleck'e kaptırdığı açık olarak ortaya çıkmıştı. General Auchingleck, El Alamein mevziinde, 8'inci Ordu'yu yeniden teşkilâtlandırmış; değişik sınıf ve silâhları bir araya getirerek, tugay çapında, kendi kendine yeterli, müstakil görev yapabilecek muharebe grupları meydana getirmiş ve bunları çok iyi seçilmiş kritik arazi kesimlerine yerleştirerek insicamlı bir savunma hattı oluşturmuştu. Her tek ferdin ve silâhın tanksavar görevi bulunduğunu bir prensip hâline getirmiş; düşman tanklarını tank imha bölgelerine ve topçu baraj bölgelerine kanallandırmak üzere; tank hendekleri, yol kapamaları ile diğer engelleri, mayın kuşaklarını inşa etmiş ve "engeller ateş ile korunmalıdır" kuralını göz önünde bulundurarak inşa ettiği bütün engel sistemlerini ateşlerle kapamıştı.

8'inci Ordu'yu, Kraliyet Çöl Hava Kuvvetlerinin desteğinde El Alamein mevziine çekmeyi ve burada bir savunma tesis etmeyi başaran Orgeneral Auchingleck, Mihver kuvvetlerin zafiyetini istismar etmek üzere, cephenin orta kesiminden taarruza geçerek onu imha etmeyi plânlamışsa da, bu düşüncesini komutası altındaki komutanlara yaptırmaya muvaffak olamamıştı. 8'inci Ordu'nun ana ast birlik komutanları, piyade-tank iş birliğini sağlamada yetersiz kalmışlar; birliklerini yanlış sevk ve idare etmişler; zırhlı birlikleri istenen yer ve zamanda görev hazır hâlde bulunduramadıklarından, Orgeneral Auchingleck'in mükemmel denecek düzeydeki kararlarını ve plânlarını hayata geçirememişlerdi.

Orgeneral Auchingleck'in daha etkili bir sevk ve idare sağlayabilmek için ordu karargâhını 30'uncu Kolordu karargâhına yakın bir yere taşımasına rağmen, yine de cephe hattından 32 km geride ve 13'üncü Kolordu karargâhından da uzak kalmıştı. Hâlbuki Rommel'in karargâhı, birinci hat birliklerinin hemen 9 km gerisinde bulunuyordu. Ayrıca Rommel, her fırsatta ve sık sık birliklerinin yanına giderek onların ihtiyaçlarını yerinde karşılıyor ve muharebeyi, en ileri hatlarda bulunan birliklerin yanından sevk ediyordu.

Her iki ordu, Ağustos 1942 ayını, birliklerini yeniden teşkilâtlandırmakla, birliklerin noksan olan personelini, araç ve gerecini tamamlamakla, savunma mevzilerini pekiştirmekle, birliklerin eğitimini üstün bir düzeye çıkarmakla, geleceğe dönük kısa ve uzun vadede plânları hazırlamakla geçirmişti. Bu ay içerisinde, İngiltere Başbakanı Churchill, aldığı yerinde bir kararla Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Başkomutanlığına Orgeneral Alexander'ı ve 8'inci Ordu Komutanlığı'na da Korgeneral Montgomery'yi atamıştı. Montgomery'nin teklifi ve Orgeneral Alexander'ın onayı ile yeni atamalar yapılmıştı. Orta Şark'ta, yüksek komuta katında yapılan bu değişiklikler, bu bölgede cereyan eden savaşa yeni bir bakış açısı getirmiş ve 8'inci Ordu'ya ayrı bir dinamizm kazandırmıştı.

El Alamein savunma hattı önünde çok müşkül bir durumda bulunan Rommel'e Ağustos 1942 ayı içerisinde, takviye olarak, sadece bir Alman paraşüt tugayı ile bir İtalyan paraşüt tümeni gelmişti. Bu sırada Rommel, personel eksikliğini önemli ölçüde gidermiş; İtalyan birliklerindeki tanklar dahil, tank sayısı yaklaşık olarak 500 tanka çıkmıştı. Bununla beraber, 8'inci İngiliz Ordusu'na karşı bir kuvvet üstünlüğü sağlayamamıştı. Harekât alanı üzerinde, Kraliyet Çöl Hava Kuvvetleri hava üstünlüğünü elinde bulunduruyordu. Bütün bunların da ötesinde, Mihver kuvvetleri ana ikmal üslerinden çok uzaklaşmış olup, başta akaryakıt olmak üzere her sınıf ikmal maddesinin sıkıntısı içindeydi. Bütün bu sınırlı imkânlarla rağmen, geçmişte olduğu gibi sürat ve baskının sağladığı avantajlardan yararlanarak Rommel, 31 Ağustos 1942 günü, 8'inci Ordu'yu imha etmek ve Kahire'yi ele geçirmek üzere, El Alamein savunma hattına taarruza başlamıştı. Bu taarruzun ilk hedefi, savunma mevzii üzerinde en kritik arazi kabartısı olan Alam Halfa sırtları idi.

Muharebeler, bir mekânda, bir zaman süreci içerisinde ve karşılıklı kuvvetler arasında yapıldığından; zaman, mekân ve kuvvet harbin temel unsurlarıdır. Bu bakımdan, bir komutanın harp sanatına olan vukufiyeti; o komutanın zamanı, mekânı ve kuvveti en güzel şekilde kullanma kabiliyeti ve

becerisi ile ölçülür. Rommel kuvveti özellikle zırhlı birlikleri; çölde; yıldırım hızı ile kullanarak örnek muharebelerdeki başarısını kuvveti, uygun zamanda ve kat'î sonuç alacağı yerde bulundurma yeteneklerine borçludur.

Daha önce arz edildiği üzere, El Alamein savunma hattı. Akdeniz'den başlayarak güneyde Quattara çöküntüsüne kadar uzanan 40 mil (60 km) uzunluğunda bir savunma mevzii idi. Arazinin yapısı bir çöl karakteri arz etmekte olup savunma bölgesinin kuzey yarısı oldukça düzdü. Böyle bir düz arazide küçük arazi kabarıntıları, taktik açıdan büyük önem taşımaktadır. Bölgenin güney yarısı, taktik önemi haiz Miteiriye ve Ruwesiat sırtlarından başlayarak güneye gidildikçe birden bire yükselen yamaçlardan meydana gelmekte ve daha güneye indiğinde arazi daha sert bir görünüm arz ederek Quattara çöküntüsünde son bulmaktadır. Savunma hattının en belirgin karakteristiği yarılarının tabii engellere dayalı oluşu ve savunma mevziinin yarlardan kuşatılmasının mümkün olmayışdır. El Alamein savunma mevziinin bahse konu tabii yapısı stratejik operatif veya taktik alanda baskının gerçekleştirilmesine ve kuşatma manevrası yapma kabiliyetinden azamî ölçüde yararlanmaya imkân vermiyordu.

Ayrıca Rommel, El Alamein hattında önceden hazırlanmış ve tahkim edilmiş bir savunma mevzii ile karşı karşıya bulunuyordu. Bilindiği üzere, önceden tahkim edilmiş bir savunma mevziine karşı icra edilecek bir taarruz detaylı plânlamayı ve büyük bir hazırlığı gerektiriyordu. Buna ilâveten Mihver kuvvetlerin, 8'inci İngiliz Ordusu karşısında personel, tank, zırhlı araç ve top yönünden herhangi bir kuvvet üstünlüğü de mevcut değildi. Kuzey Afrika Ordular Grubu'nun altı tümeni İtalyan olup, bu tümenlerin muharebe müessiriyetini artırmak için aralarına, cepheyi takviyeye gelen Alman paraşüt tugayının paraşüt taburlarını yerleştirmek ve 164'üncü Alman Piyade Tümeni'ni de tespit taarruzunda kullanmak zorunda kalmıştı. Böylece asıl taarruzu icra edecek Alman tümenlerinin vurucu gücünde bir zayıflama olmuştu. Bütün bunların da ötesinde ve en önemlisi harekât alanı üzerinde, İngiliz Kraliyet Çöl Hava Kuvvetleri hava üstünlüğünü ellerinde bulunduruyorlardı.

Solunum yolları enfeksiyonu ve karaciğerinin şişmesinden dolayı komuta aracından dışarı çıkamayacak kadar hasta olan Rommel, Alam Halfa taarruzunu çok olumsuz koşullar altında icra etmişti. Rommel'in bu olumsuz şartlar altında, 8'inci İngiliz Ordusu'nu mağlûp ederek nihai hedefi olan Süveyş Kanalı'nı ele geçirmesi mümkün görülmüyordu. Böyle bir durumda, Rommel'in, kendisinden üstün bir kuvvete taarruz etmesi, harbin prensiplerine ters düşmüş ve âdeta bir nev'i kumar oyununa benzemişti.

Başlangıçta Orgeneral Auchinleck ve daha sonra 8'inci Ordu Komutanlığı'na atanan Korgeneral Montgomery, El Alamein savunma hattını çok iyi değerlendirerek, bu mekânda araziden en iyi yararlanacak şekilde tertiplenmişler ve Mihver kuvvetlere karşı başarılı bir savunma muharebesi icra etmişlerdi.

Alam Halfa Muharebesi, savunma ile kazanılan ve bu özelliği ile harp tarihinde eşine ender rastlanan bir muharebedir. O günün şartlarına göre, Alam Halfa Muharebesi model bir savunma olarak kabul edilebilir. Bu muharebe,

daha sonra icra edilen ve harp tarihine, El Alamein Muharebesi olarak geçen 8'inci İngiliz Ordusu'nun stratejik genel karşı taarruzunun esasını teşkil etmişti. Alam Halfa Muharebesi yapılmadan; El Alamein'de 8'inci Ordu bir karşı taarruz icra edemezdi.

Alam Halfa Muharebesi'nde, Korgeneral Montgomery, ordu karargâhı ile, İngiliz Kraliyet Çöl Hava Kuvvetlerini yan yana getirmişti. İki karargâhın bir arada bulunmaları; birlikte ve iş birliği içerisinde faaliyet göstermeleri Alam Halfa'da kazanılan başarının en güçlü faktörü olmuştü.

Mihver kuvvetlerin, Alam Halfa Muharebesi'ni kaybetmeleri; Almanların Süveyş Kanalı'na ulaşip İngiltere'nin, Hindistan'dan gelen ticaret yolunu kesmesini suya düşürmüştü.

Ayrıca 8'inci Ordu'nun Alam Halfa'da elde ettiği başarı, ordu personelinin nefse güvenini arttırmış ve moralini yükseltmişti. Alman ve İtalyan birliklerinin uğradığı ağır zayıat ve hasar değerlendirildiğinde, 8'inci Ordu'nun, Alman tanklarına ve piyadesine karşı durabileceğini ve onları mağlûp edebileceğini ortaya koyuyordu. Ayrıca bu muharebe, 8'inci Ordu'nun tank takтикlerinde ve metodlarında önemli ölçüde bir gelişme sağlandığını gösteriyordu.

Alam Halfa Muharebesi'nden sonra, 8'inci Ordu Komutanı Montgomery, çekilen Mihver kuvvetlerini takip etmemiş; sadece savunma hattının kaybedilen bölgesini ele geçirip, savunmaya devam etmekle yetinmişti. Harp tarihçileri arasında Montgomery'nin, aldığı bu kararla Rommel kuvvetlerini imha etme fırsatını kaçırdığına dair eleştiriler hâlâ devam etmektedir.

İngiliz 8'inci Ordu Komutanı Korgeneral Montgomery, 1/2 Eylül 1942 günlerinde, hareket kabiliyetini yitirmiş ve Alam Halfa sırtları önünde hiçbir yere gidemeyecek durumda bulunan Rommel kuvvetlerine, büyük çapta bir karşı taarruza geçip onu imhaya yönelmemesini ve Alam Halfa önlerinden geri çekilmesine âdeta göz yuman bir tavır takınmasını hatıratında şu şekilde açıklamıştır.

"Rommel kuvvetlerine karşı hemen bir karşı taarruza başlamamamın iki nedeni vardı :

1. 8'inci Ordu birliklerinin eğitim, malzeme ve teçhizat durumu genel bir karşı taarruza imkân verecek standartta değildi. Eksikleri tamamlamak ve arzu edilen taarruz standardına ulaşabilmek için zamana ihtiyacım vardı.

2. Rommel'in El Alamein savunma mevziinden daha önce geriye çekilip başka bir mevzide savunmaya geçmesini istemiyordum. Daha batıdaki bir mevziye çekilecek olursa ikmal hatları kısalacak ve birliklerini yeniden toparlaması mümkün olacaktı. Biz onu El Alamein'de muharebeye zorlayacak ve ordunun ihtiyaç gösterdiği hazırlıkları tamamladıktan sonra, yapacağım bir stratejik genel karşı taarruzla, Mihver kuvvetleri, ikmal hatlarından uzakta bulunduğu bir yerde ve en zayıf olduğu bir zamanda imha edecek; Kuzey Afrika'dan sürüp çıkaracaktık." (10)

(10) *Field Marshal B.L. Montgomery; The Memoirs of Field Marshal The Viscount Montgomery of Alamein, K.G., Collins st James's Place-London, 1958, s.110.*

Alam Halfa Muharebesi'nde kazanılan ezici zaferin, 8'inci Ordu birliklerine sağladığı büyük çapta nefse güven, birlik ruhu, moral üstünlüğü, muharebe şartlarının yavaş yavaş 8'inci Ordu'nun lehine değiştiğini gösteren en güçlü göstergelerden birisidir.

Korgeneral Montgomery kazandığı bu zaferle, 8'inci Ordu'ya yepyeni bir ruh vermiş ve personelin komutanlara güven duymalarını sağlamıştı.

Alam Halfa Muharebesi, Rommel komutasındaki Kuzey Afrika Ordular Grubu'nun; uzun bir süreden beri Kuzey Afrika harekât alanında icra ettiği harbin bir dönüm noktasını teşkil etmiştir. Bu nedenle muharebe, El Alamein'de yapılmakta beraber muharebeye özellikle ayrı bir isim verilmiş; bu muharebe harp tarihine Alam Halfa Muharebesi olarak geçmiştir.

Kuzey Afrika'da cereyan eden muharebelerin kazanılmasında ve kaybedilmesinde lojistik destek, ikmal ve bakım, her zaman olduğu gibi hayati rol oynamıştır. Kuzey Afrika harekât alanında savaşan İngiliz, Alman ve İtalyan birliklerinin her türlü ikmal ve takviyesi Avrupa kıtasından yapılmakta ve Akdeniz'deki deniz ulaşımı hayati rol oynamakta idi. Akdeniz'de Malta adası İngilizler için bir hava ve deniz üssü vazifesi görüyordu. İngilizler burada bulundurdıkları su üstü / su altı gemileri ve Kraliyet Hava Kuvvetleri ile Akdeniz'deki İtalyan ikmal konvoylarına taarruz ederek, Avrupa'dan Rommel'e gidecek ikmal maddeleri ile takviye birlikleri engelliyorlardı. İngilizlerin Akdeniz donanmasına ayrı ayrı zamanlarda ve yerde iki defa taarruz etmiş ve onu mağlûp ederek Akdeniz'de deniz üstünlüğünü ele geçirmişti. Bu üstünlükten yararlanan İngiltere, ikmal konvoylarını Akdeniz'den geçirerek 8'inci Ordu'nun ikmalini yapmış ve onu takviye ederek Kuzey Afrika'da, harbi kendi lehine çevirmeyi başarmıştı. Malta adasının bir üs olarak Akdeniz'deki stratejik mevki ve İngiliz Donanması ile Kraliyet Hava Kuvvetlerinin bu bölgede kurduğu deniz ve hava üstünlüğünü, Hitler Avrupası ile Kuzey Afrika'daki Rommel Kuvvetleri arasında en büyük engeldi. Kuzey Afrika'da zor şartlar altında savaşan Rommel kuvvetlerinin ikmal ve takviyesinde çok ciddi bir durum yaratan, bahse konu engel ortadan kaldırılmadığı sürece; Rommel'in, Mısır'ı işgal etmesi ve Süveyş Kanalı'nı ele geçirerek İngiltere'nin Hindistan'dan Londra'ya uzanan ve imparatorluğun can damarı olan ticaret yolunu kesmesi olanak dışı olarak görülmüyordu.

Alman Başkomutanlığı, 1942 yılında durumun vehametini bütün çıplaklığı ile görerek, Malta sorununa bir çare bulmak gerektiğini anlamıştı. İtalya'nın çok önceden Kuzey Afrika'da bir harekâta başlamadan Malta'yı işgal edip Kuzey Afrika ile İtalya arasında ki deniz ve hava ulaşım hatlarını güvence altına alması gerekiyordu. O tarihte Malta adası tahkim edilip silâhlandırılmamış, bir taarruza uzun süre dayanacak şekilde ve yeterli ölçüde ikmal edilmemişti. İtalyanlar, cesaret edip Malta'ya taarruz etselerdi, çok kısa sürede adayı ele geçirebileceklerdi. Şimdi Malta adası giderek daha fazla önem kazanmış ve Hitler İtalyanlar ile müşterek bir harekâtla adayı işgal etmeye karar vermişti. Bu maksatla Hitler bir paraşüt tümenini İtalyanların emrine vermiş ve "Hercules Harekâtı" kapalı ismini taşıyan Malta'nın işgal plânı haziran ayında, dolunayın olduğu bir gecede icra edilecekti. Plân uygulamaya

konmadan, Field Mareşal Kesselring'e, adanın yumuşatılması emredilmişti. Malta adasına, mart ayında 2000 ton ve nisan ayında 7000 ton bomba atılmıştı. Bu dehşet verici hava bombardımanı karşısında, İngilizler Malta'da üslenmiş denizaltı flotillasını buradan almak ve Kraliyet Hava Kuvvetlerini bir başka üsse götürmek zorunda kalmışlar.

Bu durumda bir deniz ve hava üssü olan Malta adası fonksiyonlarını yerine getiremeyecek bir duruma getirilmiş; Kuzey Afrika'da Mihver kuvvetlerin ikmal ve takviyesi güvence altına alınmıştı. Malta adası işgal edilmeden, Mihver kuvvetlerin ikmal ve takviye edildiğini gören Hitler "Hercules Harekâtı'nı (Malta'nın işgali) çok yanlış bir kararla iptal etmişti. Alman-İtalyan ikilisinin, Akdeniz'de sağladığı ve kısa süren bu üstünlükten yararlanan Rommel, Mısır istikametinde taarruzlarına devam etmiş; çok kısa bir süre içerisinde Tobruk garnizonunu işgal ederek buradan ele geçirdiği akaryakıt, yiyecek ve askerî ulaşım vasıtaları ile ordusuna geçici olarak bir hareket kabiliyeti kazandırmış ve 8'inci Ordu'yu El Alamein önlerine kadar takip etme olanağı bulmuştu. Rommel kuvvetleri, El Alamein savunma hattına taarruza hazırlanırken, bir kere daha ikmal üslerinden uzaklaşmanın yarattığı ikmal güçlükleri ile karşı karşıya bulunuyordu. Bu arada İngilizler Malta adasının savunmasını güçlendirmişler ve Akdeniz'de mevzii bir deniz ve hava üstünlüğü kurarak, 8'inci Ordu'nun ikmalini ve takviyesini sağlamayı başarmışlardı. Birinci El Alamein ve Alam Halfa Muharebeleri yapılırken, İngiliz Çöl Hava Kuvvetleri hava üstünlüğünden yararlanarak, Rommel'in derin gerilerinde bulunan ikmal üslerine; Mersa Matruh, Bardia, Tobruk gibi ikmal limanlarına sürekli hava bombardımanları düzenleyerek Mihver kuvvetlerin ikmalini büyük ölçüde aksatmışlardı. Alam Halfa Muharebesi'nde "Panzar Ordusu'nun" elinde, sadece bir günlük akaryakıt bulunuyordu ve bu yakıtla birlikler ancak 60 mil (100 km) bir mesafeye gidecek bir imkâna sahipti. Bunun yanı sıra, ordu çok yorgundu ve elde kalan silâhlar araçlar ve askerî malzeme büyük ölçüde yıpranmış olup acilen bakım, onarım ve ikmallerinin yapılması gerekiyordu. Bütün bu sınırlı imkânlarla rağmen, Rommel, elindeki mevcut birliklerle ve son gayretle El Alamein savunma hattına tarruz etmiş ve mağlûp olmuştu. Anılan mağlûbiyetin asıl sebebini lojistik destek, ikmal, bakım ve onarım yetersizliğinde aramak ve burada bulmak mümkündür. Özetle denilebilir ki; Mihver kuvvetlerin, Mısır'a ulaşmasının an meselesi olduğu bir zamanda, Malta adasının işgalinden vazgeçmek ve Rommel'i, harekâtın en kritik anında, hayati önem taşıyan ikmal ve takviyeden mahrum bırakmak telâfisi imkânsız stratejik bir hata olarak değerlendirilmektedir.

EL ALAMEIN MUHAREBESİ (23 Ekim-4 Kasım 1942)

Alam Halfa Muharebesi'nde, Alman ve İtalyan kuvvetleri kesin bir yenilgiye uğratılmış ve taarruz gücünü kaybederek savunmaya geçmişlerdi. Mihver kuvvetler, bir genel karşı taarruzu gerçekleştirecek imkân ve kabiliyete sahip değildi. Kuzey Afrika'daki bu durumu çok iyi değerlendiren Korgeneral Montgomery, Rommel kuvvetlerini mağlûp edip, Kuzey Afrika'dan atmak üzere hummalı bir plânlama çalışması başlamış ve stratejik genel karşı taarruz hazırlıklarına hız vermişti. Anılan plânlama çalışmalarına paralel olarak 8'inci Ordu'da yeniden yapılanma ve etkin bir teşkilât yapısına kavuşma süreci başlatılmıştı. Bu çalışmaların bir sonucu olarak, iki zırhlı ve bir motorlu piyade tümeninden oluşan 10'uncu Zırhlı Kolordu teşekkül etmişti. Bu arada 8'inci Ordu'yu takviye için yepyeni piyade tümenleri gelmiş ve eksik olan her sınıf ikmal maddesinin tamamlanması ve bir genel karşı taarruzu destekleyecek şekilde depolanmasına devam ediliyordu.

Alam Halfa Muharebesi'nde kesin bir yenilgiye uğramış olan Mihver kuvvetler, El Alamein savunma hattında bulunan 8'inci Ordu'nun karşısında savunmaya geçmek zorunda kalmıştı. Rommel, çölde statik bir muharebe şekli olan savunmayı hiçbir zaman benimsememekle beraber; Kuzey Afrika Ordular Grubu'nun, ağır personel zayıyatı vermiş olması; araç, silâh ve malzeme kayıplarının büyük oluşu; her sınıf ikmal maddesinin tedarikinde büyük güçlüklerle karşı karşıya bulunması ve ordusunun ana ikmal üslerinden çok uzak kalması, onu bu muharebe şeklini ihtiyar etmeye zorlamıştı.

Rommel, 8'inci Ordu'nun genel karşı taarruza başladığı 23 Ekim 1942 gününe kadar, tesis ettiği savunmasını, hummalı bir çalışma ile tahkim ederek kuvvetlendirmişti. Özellikle savunma hattının kuzey bölgesine, bugüne kadar görülmemiş kesafette anti tank ve anti personel mayın tarlaları tesis ederek savunma hattının önünde kuvvetli bir engel kuşağı oluşturmuştu. Söz konusu mayın tarlaları, kuzeyde Akdeniz'den başlayarak, güneyde Katara çöküntüsüne kadar kesintisiz devam ediyor ve mayın kuşaklarının derinliği, yer yer ortalama olarak beş kilometre ile dokuz kilometreye ulaşılıyordu. Mayın tarlaları ve savunma engelleri, topçu ateş plânları ile bütünleştirilerek ateşlerle kapatılmışlardı. Güneyde 7'inci Zırhlı Tümen'in bölgesinde engel kuşaklarının derinlikleri kuzey bölgede olduğu kadar değildi. Fakat engeller, bir girme vaki olduğu takdirde birlikleri belli bölgelere kanallı edecek şekilde inşa edilmişlerdi.

Alman ve İtalyan birlikleri tesis edilen savunma hattında kuzeyden güneye 164'üncü Piyade Tümeni (Alman), Trento Piyade Tümeni (İtalyan), Alman Paraşüt Taburu, Bologna Piyade Tümeni (İtalyan), Alman Paraşüt Taburu, Brescia Piyade Tümeni (İtalyan) birinci hat; 15'inci Panzer Tümeni, Litterio Zırhlı Tümeni ve 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni cephenin kuzey bölgesinde; 2'nci Panzer Tümeni ile Ariete Zırhlı Tümeni cephenin güney bölgesinde ihtiyatta olarak savunma mevziini işgal ve tahkim etmişlerdi.

Görüldüğü üzere, asıl savunma hattının kuzey kesiminde Alman ve İtalyan birlikleri tertiplenmiş bunların gerisinde bölge ihtiyatını teşkil eden 15'inci Panzer ve Litterio Zırhlı Tümenleri yer almış; ihtiyatların 8 mil (13 km) batısında 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni toplanma bölgesi işgal etmişti.

Asıl muharebe hattının güney kesimi tamamen İtalyan tümenleri tarafından tutulmuştu. Bunların gerisinde bulunan 21'inci Panzer ve Ariete Zırhlı Tümenleri, bu bölgenin ihtiyatını teşkil ediyordu.

Dikkat edilirse, Rommel, ilk defa taktik prensiplerin dışına çıkarak ihtiyatını bölmüş, 15'inci Panzer Tümeni ile bazı İtalyan Zırhlı Birliklerini cephenin kuzey kesiminde; 21'inci Panzer Tümeni ile bazı İtalyan zırhlı birliklerini; cephenin güney bölgesinde konuşlandırmıştı.

İngiliz 8'inci Ordusu; genel karşı taarruza başlamadan önce, şu şekilde tertiplenmişti; Kuzeyden güneye 9'uncu Avustralya Tümeni, 51'inci Piyade Tümeni, 2'nci Piyade Tümeni, 1'inci Piyade Tümeni, 4'üncü Hint Tümeni, Yunan Tugayı, 50'nci Piyade Tümeni, 44'üncü Piyade Tümeni Hür Fransız Tugayı taarruz kademesinde; 10'uncu Zırhlı Kolordu, Ruweisat sırtlarının kuzeyinde ve 7'nci Zırhlı Tümen Ragil çöküntüsü bölgesinde ihtiyatta bulunuyordu. Taarruzun sıklet merkezi 30'uncu Kolordu bölgesinde olacaktı.

Korgeneral Montgomery'nin emir komutasında bulunan İngiliz 8'inci Ordusu, her iki yanı tabii engellere dayalı El Alamein hattında savunma mevzii işgal etmiş; Mivher kuvvetlerin o güne kadar görülmemiş ölçüde inşa ettiği anti tank ve anti personel mayın tarlaları, dikenli tel ve benzeri engelleri ile karşı karşıya bulunuyordu. Bu sırada savunmadan taarruza geçme hazırlığı içerisinde bulunan Montgomery, savunma mevziinin iki yanı tabii engellere dayalı olması nedeni ile, bir kuşatma veya bir çevirme manevrası yapma imkânına sahip değildi. Bu durumda, savunma mevziini en uygun yerden yarıp, Mivher kuvvetlerin geri çekilmelerine fırsat vermeden onları imha etmek en uygun hareket tarzı olarak ortaya çıkıyordu. Böylece bir yarma harekâtı ile başlayacak olan 8'inci Ordu genel karşı taarruz plânı üç safhada gerçekleştirilecekti. (11)

Birinci Safha : (Savunma Mevziinin Yarılması)

Bu safhada düşman savunma hattının en zayıf yeri bulunarak, cephe bu noktalardan yarılacaktı. Bu maksatla Korgeneral Sir Oliver Leese'in komutasında bulunan 30'uncu Kolordu asıl taarruzu icra edecek ve kuruluşunda bulunan dört piyade tümenini kullanarak cephenin kuzey kesiminde düşmanın savunma hattında iki koridor açacaktı.

Korgeneral B.G. Horrocks'un komutasında bulunan 13'üncü Kolordu tali taarruzu icra edecek; cephenin güney bölgesinde düşmanı aldatma ve yanıltma taarruzları icra ederek asıl taarruzun güney bölgeden yapılacağı intibarını yaratmak suretiyle, bölgede ihtiyatta bulunan 21'inci Panzer Tümeni ile Ariete Zırhlı Tümenlerini tespit ederek birkaç gün yerlerinde kalmalarını sağlayacaktı.

Cephenin güney bölgesinde ihtiyatta bulunan 21'inci Panzer ve Ariete Zırhlı Tümenlerinin tespit edilmesi görevi, 7'nci Zırhlı Tümen'e verilmişti. Her şey yolunda gittiği takdirde, 7'nci Zırhlı Tümen mayın tarlalarından geçerek kuzeyde bulunan Daba istikametinde taarruz edecekti. Tümen komutanının

(11) a.g.e.; s. 118-120.

plânına göre, 7'nci Zırhlı Tümen, Himeimat'ın hemen kuzeyindeki mayın tarlalarının içinden geçerek, Himeimat tepesini ve hemen onun batısında bulunan sırtları ele geçirecekti.

Böylece 7'nci Tümen, düşman zırhlı birliklerinin dikkatini kendi üzerine çekerek, 10'uncu Zırhlı Kolordu'nun düşmanın savunma hatlarının gerisine geçişini kolaylaştıracaktı. Bu şekilde 13'üncü Kolordu'nun zaiyatı az olacak ve 7'nci Zırhlı Tümen, ileride yapılacak hareket harbinde yıpranmamış olarak elde bulundurulacaktı. Fakat daha sonra yukarıda arz edilen bu görev Hür Fransız Tugayı'na verilmişti.

Albay J.L. Corbett'in komutasında bulunan, 44'üncü Piyade Tümeni'ne bağlı keşif alayı mayın tarlaları içerisinde geçit açmak üzere özel surette yetiştirilmişti. Bu özelliği dikkate alınarak mayın tarlaları içinde geçitlerin açılması görevi ve sorumluluğu bu alaya verilmişti. Keşif alayı, bu görevini yerine getirirken 7'nci Zırhlı ve 44'üncü Piyade Tümenlerinin topçuları ona, gerekli ateş desteğini sağlayacaklardı. Zırhlı tugaylar, mayın tarlaları içerisinde bir köprü başı kurduktan sonra, 44'üncü Piyade Tümeni, anılan tugayları yerinde değiştirecek ve görevlerini devralacaktı.

İkinci Safha : (10'uncu Zırhlı Kolordu'nun Dalmaya Geçmesi)

Bu safhada zırh gücü fazla ve hareket kabiliyeti yüksek 10'uncu Zırhlı Kolordu, Korgeneral Lumsden'in komutasında açılan koridorlardan düşman savunma hattının gerisine geçerek, Rommel kuvvetlerinin ana ikmal yolları üzerindeki hâkim arazi kesimlerini ele geçirecekti. Bu durumda Rommel'in panzer tümenleri, 10'uncu Zırhlı Kolordu'ya taarruz etmek zorunda kalacak ve böyle bir harekâta bulundukları takdirde imha olacaktı.

Üçüncü Safha : (Mihver Kuvvetlerinin İmhası)

Düşman savunma hatlarının gerisine geçmiş olan İngiliz zırhlı ve motorlu birlikleri, bu safhada, Rommel kuvvetlerinin geri çekilmesine imkân vermeden onları imhayı öngören bir harekât icra edeceklerdi.

Korgeneral Montgomery, El Alamein'de stratejik genel karşı taarruza başlamadan önce 8'inci Ordu'yu aşağıdaki şekilde yeniden yapılandırmıştı :
(12)

10'uncu Zırhlı Kolordu :

1'inci Zırhlı Tümen

10'uncu Zırhlı Tümen

8'inci Motorlu Tümen

13'üncü Kolordu :

7'nci Zırhlı Tümen

44'üncü Piyade Tümeni

50'nci Piyade Tümeni

30'uncu Kolordu :

9'uncu Avustralya Tümeni

51'inci Piyade Tümeni

2'nci Yeni Zelanda Tümeni

1'inci Güney Afrika Tümeni

4'üncü Hindistan Tümeni

Diğer Birlikler :

1'inci Yunan Tugayı

1'inci Savaşan Fransız Tugayı

2'nci Savaşan Fransız Tugayı

Savaşan Fransız Uçan Kolu

9'uncu Zırhlı Tugay

23'üncü Zırhlı Tugay

İngiliz 8'inci Ordusu aldığı takviyeler, yeni ve modern silâh sistemleri, her türlü ihtiyacı karşılayacak miktarda her sınıf ikmal maddesi ile çok kısa bir zaman içerisinde, Rommel kuvvetlerine karşı bariz üstünlük sağlamıştı. Çağımızda, İngilizlerin en büyük askerî düşünürü ve stratejisti olan Sir Basil Liddell Hart; "Liddell Hart's History Of The Second World War" adlı eserinde söz konusu üstünlüğü şu şekilde anlatmaktadır.

"Tümenler sayısal olarak karşılaştırıldığında, her iki tarafta 12 adet tümen bulunduğunu ve bunlardan 4 adedinin zırhlı tümen olduğunu görürüz. Kuvvet mukayesesinin detayına inildiği zaman 8'inci Ordu'nun El Alamein Muharebesi'ne başlamadan önce, Mihver kuvvetlere karşı gerek nicelik, gerekse nitelik açısından, küçümsenmeyecek ölçüde bir üstünlüğe sahip bulunduğu açık olarak ortaya çıkmaktadır.

Ekim 1942 ayı sonlarına doğru, aldığı takviyelerle, 8'inci Ordu'nun personel mevcudu 230.000 kişiye ulaşırken; Mihver kuvvetlerin personel mevcudu 80.000 kişi olup, bu mevcudun sadece 27.000 kişisi Almandı. Geri kalanlar İtalyandı.

İngiliz 8'inci Ordusu'nun toplam 23 zırhlı alaydan oluşan yedi zırhlı tugayı vardı. Buna karşılık Rommel, 7'si İtalyan, 4'ü Alman olmak üzere toplam 11 tank taburuna sahipti. Tankların sayısal mukayesesini yapıldığında, karşımıza daha çarpıcı bir sonuç çıktığını görmekteyiz. El Alamein Muharebesi başladığı zaman, 8'inci Ordu Komutanlığı'nın elinde, üzerinde tank topu bulunan 1440 tank vardı. Bunlardan 1229 adedi harekâta hazır durumda idi. Harbin uzaması hâlinde muharebelerde hasara uğrayacak tankların yerine konmak üzere 1000 adet işletme yedeğinin bir kısmı Mısır'da ana ikmal depolarında bulunuyor, bir kısmı da ana tamir fabrikalarında onarım görüyordu. Buna karşılık Rommel'in elinde 260 adet Alman ve 280 adet İtalyan olmak üzere, toplam 540 adet tank

vardı. Alman tanklarından 30 adedi Hafif Panzer II tankı idi. Mevcut Alman tanklarının 20 adedi de onarımda bulunuyordu. Özetle Rommel, El Alamein Muharebesi başlarken, üzerinde tank topu bulunan, harekâta hazır 210 adet tanka sahipti. Bahse konu gerçek rakamlar dikkate alındığında, 8'inci Ordu muharebeye başlarken altıya bir (6/1) tank üstünlüğüne sahipti. Ayrıca elinde hasara uğrayacak tanklarının yerine koymak üzere bol miktarda işletme yedeği tank vardı.

Tankların niteliği açısından da 8'inci Ordu belirgin bir üstünlüğe sahip bulunuyordu. Hâlen 8'inci Ordu'nun envanterinde bulunan "Grant" tanklarından daha modern olan "Sherman" tankı, küçümsenmeyecek sayıda Amerika'dan Kuzey Afrika'ya sevk edilmiş ve 8'inci Ordu'nun zırhlı birliklerine dağıtılmıştı. El Alamein Muharebesi başlamadan önce, 8'inci Ordu'nun elinde bulunan "Grant" ve "Sherman" tanklarının toplam sayısı 500'e çıkmıştı. Bu sayının çok üstünde "Sherman" tankı Amerika'dan yola çıkarılmış, Kuzey Afrika'ya intikal hâlindeydi. Rommel'in elinde, üzerinde 75 mm top bulunan, üstün ateş gücüne sahip Panzer IV tankından sadece 30 adet vardı. Ayrıca Rommel, bundan önceki muharebelerde, elinde bulundurduğu tanksavar üstünlüğünü de kaybetmişti. Rommel'in elinde bulunan; hem tanksavar hem de uçaksavar olarak kullanılan çift maksatlı 88 mm'lik topların sayısı bütün çabalara rağmen 36 adede çıkarılabilmisti. Ayrıca Rommel'e, ikame olarak, Ruslardan ele geçirilen 76 mm çapında, 68 adet tanksavar topu gönderilmişti. Mihver kuvvetlerin envanterinde bulunan 50 mm'lik tanksavar topar, yakın mesafelerden dahi "Sherman" ve "Grant" tanklarının zırhlarını delme kabiliyetine sahip değildi. Söz konusu silâhlar "Valentine" tanklarına, ancak çok kısa mesafelerden ateş ettiği takdirde etkili olabiliyordu. 8'inci Ordu'nun envanterinde bulunan "Sherman" ve "Grant" tankları "Tahrip Danesi" mermisi kullanılarak çok uzak mesafelerden düşmanın tanksavar top mevzilerini etkili bir şekilde ateş altına alabiliyordu. İngiliz 8'inci Ordusu'nun elinde, 832 adet 8/76 lık (25 pounderlik); 753 adet 6 pounderlik ve 500 adet 2 pounderlik, toplam: 2081 adet tanksavar topu ve değişik çapta 1000 adet namludan fazla top vardı. Nitelik itibarı ile İngiliz tanksavar toparının, Alman tanksavar toparından geri kalan tarafı yoktu. Görüleceği üzere, 8'inci Ordu düşmanın tanksavar silâhlarına karşı on dörde bir (14/1); top namlusunda üçe bir (3/1) bir üstünlüğe sahipti.

Harekât alanında bulunan, İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri, Alman ve İtalyan Hava Kuvvetlerine karşı bugüne kadar elde edilmemiş ölçüde ve muharebede büyük önem taşıyan bir hava üstünlüğü sağlamışlardı. Orta Şark Kraliyet Hava Kuvvetleri Baş Komutanı Sir Arthur Tedder'in emrinde harekâta hazır 96 filo mevcuttu. Anılan Hava Kuvveti: 60 İngiliz, 13 Amerikan, 13 Güney Afrika, 1 Rodesya, 5 Avustralya, 2 Yunan, 1 Fransız ve 1 Yugoslavya filosundan teşekkül etmiş ve 1500'den fazla savaş uçağına sahipti. Bunlardan 1200 adedi harekâta hazırdı. Mısır ve Filistin hava meydanlarında üslenmiş bu uçaklar, 8'inci Ordu'ya, icra edeceği stratejik genel karşı taarruzda her türlü hava desteği sağlayacak imkân ve kabiliyetlere sahipti.

Buna karşılık, Alman ve İtalyanların, Kuzey Afrika'da, kara birliklerine hava desteği sağlanacak harekâta hazır sadece 350 uçağı vardı. Bu durumda

Kuzey Afrika'daki İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri, Alman ve İtalyan Hava Kuvvetlerine karşı üçe bir (3/1) üstünlüğe sahip bulunuyordu.

Bütün bunlara ilâveten Rommel, akaryakıt ve mühimmat başta olduğu hâlde, her sınıf ikmal maddesinin sıkıntısı içinde bulunuyordu. Ordusunun lojistik desteğinin sağlanmasında ortaya çıkan aksaklıklar ciddi boyutlara ulaşmıştı.

El Alamein Muharebesi'ne tekaddüm eden günlerde, İngiliz 8'inci Ordusu ile Kuzey Afrika Ordular Grubu arasında kuvvet mukayesesini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

Kuvvet Mukayesesi

KRİTERLER	8'inci Ordu İngiliz	K. Afrika Or. Gr. Alman ve İtalyan	Üstünlük Oranı	AÇIKLAMA
PERSONEL	230.000	80000 27.000 kişisi Alman	3/1	8'inci Ordu üstü (+)
TANK	1200 (470 Ağır Tank)	210	6/1	8'inci Ordu üstü (+)
TANKSAVAR TOPU	2085	154	14/1	8'inci Ordu üstü (+)
SAHRA TOPU	1000 Namlu (Değişik Çapta)	350 Namlu (Değişik Çapta)	2.8/1	8'inci Ordu üstü (+)
SAVAŞ UÇAĞI	1200	350	3.5/1	Kraliyet Hava Kuvvetleri Üstün

Üç safhada cereyan edecek olan bu taarruz büyük ve oldukça karmaşık bir harekâttı. İngiliz 8'inci Ordusu'nun böyle bir taarruzu icra edeceğini hasmından gizlemesi hemen hemen imkânsız gibi görünüyordu. Montgomery, bu şartlar altında baskını nasıl sağlayacağını düşünüyordu ve taktik baskını gerçekleştirmek üzere plânlar yapmaya başlamıştı. Bu maksatla asıl taarruzun yapılacağı yer ve taarruz zamanı düşmandan gizli tutulacak; Rommel'in bu konuda bilgi alması mutlaka önlenecekti. Bunun için detaylı bir aldatma ve yanıltma plânının hazırlanması gerekiyordu.

Bir diğer önemli husus genel karşı taarruzun geceleyin başlaması düşünüldüğü cihetle, dolunaya ihtiyaç duyulması idi. Böylece yıldızlı, parlak ve mehtaplı bir gecede, mayın tarlaları içinden geçit açacak istihkâm birlikleri ile, bu geçitlerden geçip taarruz edecek, birliklerin kısmen de olsa yakın civarlarını görmeleri ve ne yaptıklarını bilmeleri gerekiyordu. Rommel'in 31 Ağustos-7 Eylül 1942 tarihleri arasında, 8'inci Ordu'ya karşı icra ettiği taarruz, Eylül 1942 ayında teşekkül edecek dolunay gecesinde, 8'inci Ordu'nun bir genel taarruza geçmesini imkânsız hâle getirmişti. Montgomery'nin kesin bir zafer kazanabilmesi için ordusunun her yönü ile harekâta hazır olması gerekiyordu. Bu bakımdan taarruz hazırlıklarını tamamlamak için zamana ihtiyacı vardı. Bu gerçekler göz önünde bulundurularak, 23 Ekim 1942 gecesı, taarruz zamanı olarak saptanmış ve bu durum Orgeneral Alexander'a rapor edilmişti.

El Alamein Muharebesi'ne başlamadan, 8'inci Ordu Komutanı Korgeneral Montgomery, bir taraftan tümenlerin tank, top, personel ve her türlü

malzeme eksiğini tamamlıyor; diğer taraftan da yoğun bir eğitim programı uygulayarak, birliklerin harbe hazırlıklarını, muhabere kabiliyetlerini ve muhabere etkinliklerini arttırmak için büyük bir gayret sarf ediyordu. Bu şekilde stratejik genel karşı taarruzun hazırlıkları yoğun bir şekilde devam ederken, İngiliz kabinesi; özellikle Başbakan Churchill, 8'inci Ordu'nun, daha fazla gecikmeden, Eylül ayı içerisinde taarruza geçmesini istiyor ve Montgomery'ye baskı yapıyorlardı. Fakat Montgomery, hazırlıklarını tam olarak ikmal etmeden ve ordunun bir genel karşı taarruzu icra etmeye hazır olduğuna kanaat getirilmeden genel karşı taarruza başlamanın çok büyük riskler taşıyacağını, Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Başkomutan Orgeneral Alexander'a bildirmişti. General Alexander, Churchill'in 8'inci Ordu'nun gecikmeksizin taarruza başlamasını ısrarla istemesi üzerine, Montgomery'nin karargâhına gitmiş ve bu konuda ordu komutanının görüşünü almak istemişti. Bu görüşmede Montgomery görüşlerini aşağıdaki gibi kısa ve öz olarak komutana bir defa daha arz etmişti:

"- Taarruzu Eylül ayı içerisinde yaparsak başarı sağlama ihtimali çok düşük olacaktır.

- Ekim ayına kadar beklersek, ben şahsen başarı şansının yüksek olacağına inanıyorum ve Kuzey Afrika'daki Mihver kuvvetleri imha etmeyi garanti ediyorum.

- Eylül ayında taarruz edeyim mi?"

Bunun üzerine General Alexander, Londra'ya, bu görüşü destekler şekilde bir mesaj çekmişti. Bu mesaj üzerine İngiliz siyasetleri erken taarruz fikrinden vazgeçmişler ve genel karşı taarruza başlama zamanının belirlenmesini ordu komutanına bırakmışlardı.

Böylece, dolunayın teşekkül edeceği 23 Ekim 1942 gecesı, 8'inci Ordu'nun genel karşı taarruza başlaması için en uygun taarruz zamanı olarak değerlendirilmiş ve kesinlik kazanmıştı. Görüleceği üzere, 8'inci Ordu'nun plânı; çölde sık sık uygulanan güney yandan kuşatma taktığının dışında bir yarma harekâtını içeriyordu. Krokide görüleceği üzere cephenin kuzeyinde açılması plânlanan koridorların içinden geçeceği mayın kuşağının derinliği 5 mil (8 km) idi. Plânın öngörüldüğü yarma gerçekleştikten sonra Montgomery, başarıdan faydalanma kuvveti ile dalmaya geçerek, takip kuvvetini en uygun duruma göre, istediği istikamete yöneltme inisiyatifi elinde bulunduracaktı.

Bu plân, Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Başkomutanlığı karargâhında pek tasvip görmemiş ve değiştirilmesi hususunda, 8'inci Ordu Kurmay Başkanı'nın Montgomery'ye teklifte bulunması için ona baskı yapılmıştı. Bununla beraber Orgeneral Alexander, bütün her şeye rağmen Montgomery'nin hazırladığı bu plâna sonuna kadar destek vermişti.

Kurulduğu günden bugüne kadar 8'inci Ordu, Kuzey Afrika'da 80.000 kadar zaiyat vermişti. Bunların yerine gelen personeli eğitmek için de fazla zaman harcanmamıştı. Bu bakımdan ordunun eğitiminin arzu edilen standartta olduğunu söylemek hayli güçtü. Eylül 1942 ayı sonuna gelindiğinde, Montgomery'nin, birliklere verilecek muharebe görevlerini başarı ile yerine getirip getiremeyecekleri hususunda hâlâ endişeleri vardı. Birliklerin eğitim düzeyleri

yükseltilmediği takdirde; eğitim standartları düşük olan birliklere verilecek muharebe görevlerinin başarısızlıkla sonuçlanma ihtimali çok yüksekti. Bu bakımdan, ordu komutanı bir taraftan plânlama çalışmalarını sürdürürken; diğer taraftanda, ordunun eğitimini daha yüksek bir düzeye çıkartmak için çok büyük bir gayret sarf ediyordu.

Montgomery'nin hazırladığı plân, önce Rommel'in zırhlı birliklerin imha edilmesini ve daha sonra da savunma hattında piyade tümenlerinin kuşatılarak esir alınmasını öngörüyordu. Genel karşı taarruzun başlamasına iki haftadan çok bir zaman varken, 6 Ekim 1942 günü, Montgomery genel karşı taarruz plânında bir değişiklik yapmış ve Rommel'in zırhlı birliklerini tecrit edip, önce savunma hattında bulunan piyade tümenlerinin imhasını hedef almıştı. Düşmana kanatlardan taarruz edilerek birinci hatta bulunan piyade tümenlerinin ana ikmal yolları kesilecek; savunma hattında bulunan ve zırhlı birlik desteğinden mahrum kalan piyade tümenleri, parça parça imha edileceklerdi.

Bu arada Rommel, piyade tümenlerinin parça parça imha edilmelerine seyirci kalmayacak ve onları imhadan kurtarmak için zırhlı birliklerini muharebeye sokacaktı. Böyle bir durumda Montgomery'nin zırhlı birliklerine çatacak olan Rommel'in tank birlikleri, ağır kayıplar vererek kısa zamanda yıpranacak ve taarruz gücünü kaybedecekti. Montgomery'nin yapması gereken ilk iş, zırhlı birliklerini en kısa zamanda düşman piyadesini parça parça imha edeceği savunma hattının gerisine geçirmektir. Harekâtın bütün başarısı, 30'uncu Kolordu'nun yarmayı gerçekleştirmesine ve mayın kuşakları içerisinde, 10'uncu Kolordu'nun geçeceği koridorları açmasına bağlı idi. 30'uncu Kolordu harekâta başladığı zaman; 10'uncu Kolordu yarmayı gerçekleştirecek piyade tümenlerini takip edecekti. Yarma, D+1 günü tam olarak gerçekleşmediği takdirde ve mayın kuşakları içerisinde geçitler ile koridorların açılmasında bir gecikme olması hâlinde, 10'uncu Kolordu, 30'uncu Kolordu'nun piyade tümenleri üzerinden aşarak muharebeye girecek ve yarmayı çabuklaştırıp, süratle düşmanın savunma hatlarının gerisine geçecekti.

8'inci Ordu'nun istihbarat başkanlığında görev yapan çok zeki ve çok yetenekli bir istihbarat subayı olan Binbaşı Bill Williams, savunma hattında bulunan İtalyan tümenleri hakkında çok güzel bir istihbarat değerlendirmesi yaparak şu sonuca varmıştı. Rommel, esas savunma hattında bulunan İtalyan tümenlerinin her yönden zayıf olduğunu bildiği için ve 8'inci Ordu'nun şiddetli bir taarruzu karşısında kısa zamanda bozguna uğramalarını önlemek amacı ile, anılan tümenlerin arasına Alman piyade birlikleri ile Alman paraşüt taburlarını yerleştirmişti. 8'inci Ordu, savunma hattının en zayıf yeri olan Alman birlikleri ile İtalyan birliklerinin ara hatlarından taarruz eder ve bu birlikleri birbirinden başarır; İtalyan tümenlerini mağlûp etmek zor olmayacaktı. Binbaşı Bill Williams'ın bu düşüncesi, savunma hattında bulunan Alman/İtalyan piyade tümenlerinin parça parça imha edilmesi plânının esasını teşkil etmiş ve El Alamein Muharebesi'nin zaferle sonuçlanmasına önemli katkıda bulunmuştu.

Düşmanı, aldatıp yanıltmak için hazırlanan aldatma ve yanıltma plânı, stratejik genel karşı taarruz plânının en önemli parçasını teşkil ediyordu. Söz

konusu aldatma ve yanıltma plânı, ordu çapında ele alınıp hazırlanacaktı. Aldatma ve yanıltmanın plânlanması çok büyük bir dikkati ve bütün detayları tek tek düşünmeyi gerektiyordu. En ufak bir ihmal veya yanlış bir hareket, harekâtın bütünü üzerinde olumsuz bir etki yaratabilirdi. Ayrıca bahse konu plânlama oldukça büyük iş gücüne, ulaştırma hizmetine, aldatma ve yanıltma vasıtalarının seri bir şekilde üretilmesine, büyük çapta kamuflâj malzemesine, bu konuda yetişmiş eğitilmiş personele, yüzlerce aracın önceden belirlenmiş bölgelerde koordineli bir şekilde hareket etmesine gerek gösteriyordu.

Ordu karargâhında hazırlanan aldatma ve yanıltma plânının iki temel gayesi vardı. Bunlardan birisi, 8'inci Ordu'nun taarruza ilişkin niyet ve maksadını mümkün olduğu kadar uzun bir süre düşmandan saklamaktır. İkincisi ise; ordunun stratejik genel karşı taarruza başlayacağını ortaya çıkarılması üzerine; düşmanı tarruzun kat'i yeri ve zamanı hakkında yanıltmaktır. Bunu gerçekleştirmek için cephenin kuzey kesiminde bütün faaliyetler düşmandan gizli ve saklı olarak cereyan ederken; cephenin güneyinde, taarruz hazırlıkları, maksatlı olarak, düşmanın görebileceği ve yanlış değerlendirmeler yapabileceği şekilde sürdürülecek ve asıl taarruzun bu bölgeden yapılacağına düşman inandırılacaktı.

Ordunun asıl taarruzunun cephenin kuzey bölgesinden yapılacağını düşmanın gözünden ve istihbaratından gizleyebilmek için, cephenin güney bölgesindeki mevzilere sayısız sahte kamyon, tank ve top yerleştirilmiş; sahte ikmal depoları inşa edilmiş; hatta, cephenin güney bölgesine uzanan bir akaryakıt boru hattı döşenmiş ve boru hattı güzergâhına sahte akaryakıt istasyonları kurulmuştu. Bütün bunlara ilâve olarak, düşmanı yanıltmak için, cephenin güneyinde yanıltıcı yayın yapan bir telsiz çevrimi kurulmuştu.

Hava hâkimiyetini elinde bulunduran İngiliz Kraliyet Çöl Hava Kuvvetleri, Alman keşif uçaklarının, zaman zaman, cephenin güney kesiminde göz ve fotoğraf keşfi faaliyetlerinde bulundurmalarına fırsat yaratıyor ve bu bölgede, 8'inci Ordu'nun sürdürdüğü aldatıcı faaliyetleri fotoğraflamalarına imkân veriyorlardı.

"Orta Şark Gizleme ve Kamuflâj Teşkilâtı" aldatma ve yanıltma vasıtalarının üretilmesinde; muharebe alanına yerleştirmesinde ve aldatma programının başarıya ulaşmasında hayati rol oynamıştı. İngiliz 8'inci Ordusu, aldatma ve yanıltma plânının başarıya ulaşmasında, anılan teşkilâta çok şey borçludur.

Stratejik genel karşı taarruz plânı, İngiliz Kraliyet Çöl Hava Kuvvetlerinin 23 Ekim 1942 gününe kadar harekât alanı üzerinde hava hâkimiyetini kurmasını gerekli kılmıştı. Bu amaçla, İngiliz Kraliyet Çöl Hava Kuvvetleri, birinci öncelikle, Alman/İtalyan Hava Kuvvetlerinin Kuzey Afrika'daki meydanlarına karşı, kara taarruzunun başlayacağı gün, yıldırım hızı ile bir hava harekâtı düzenleyerek, düşmanın hava kuvvetlerini etkisiz hâle getirerek hava hâkimiyetini ele geçirecekti. Bununla eş zamanlı olarak bazı uçakları ile düşmanın topçu mevzilerine hava taarruzları icra ederek, düşman topçusu susturulacaktı. Müteakiben, İngiliz Kraliyet Çöl Hava Kuvvetleri, 24 Ekim 1942 günü sabah alaca karanlığı ile taarruz eden birinci hat tümenlerine yakın hava desteği sağlamaya hazır olacaktı.

Montgomery, plânlama çalışmalarının yanı sıra moral, liyakat, kararlı ve azimli liderlik konularında, 8'inci Ordu personeline prensip emirleri yayınlarak onları motive ediyor ve genel karşı taarruza hazırlıyordu. Montgomery'nin morale ilişkin 14 Eylül 1942 tarihli prensip emri aşağıda çıkarılmıştır. (13)

"Şimdi hazırlanmakta olduğumuz bu savaş, bir dizi çetin muharebeyi kapsayacak ve gerçekten zor olacaktır. Başarılı olduğumuz takdirde bu harekât, orda burda kalmış Mihver kuvvetlerinin temizlenmesi için yapılacak muharebeler hariç, Kuzey Afrika'da harbin sonu olacaktır. İcra edeceğimiz taarruz, harbin dönüm noktasını teşkil ettiği cihetle, hiçbir şey şansa bırakılmayacaktır.

Harbde moral büyük bir faktördür. Askerlerimizin moralini en yüksek seviyeye çıkartmak için elimizden gelen her gayreti sarf etmeliyiz. Onlara muharebe etme arzusu duyacak bir ruh aşılmalıyız. Böylece onlar bu muharebeye çok yüksek bir moralle ve zaferi mutlaka kazanmak üzere girmelidirler. Her asker ruhen ve zihnen de harbe hazır hâle getirilmelidir.

Fakat askerler bedenlen harbe elverişli olmadıkları takdirde muharebenin yarattığı strese ve zorluklara manen ve zihnen katlanamazlar; karşı koyamazlar bu muharebe günlerce sürebilir. En sonunda her şey taraflardan kimin ayakta kalacağına ve savaşın bütün güçlüklerine katlanıp hayatta kalmasına bağlıdır.

Askerlerimizin gerçekten her güçlüğe katlanacak yapıda oldukları konusunda hâlâ endişelerim vardır. Onlar güneşte yanarak bronzlaşmış ve çok iyi görünmekle beraber, yaya olarak henüz bir yere gitmemişler; haftalardır hareketsiz bir hayat yaşamaktadırlar. Bu bakımdan, gelecek aylarda askerlerimizi ve subaylarımızı savaşın güç koşullarına uyum sağlayacak bir duruma getirmek ve onları güçlü kılmak zorundayız."

Liderliğe ilişkin 6 Ekim 1942 tarihli prensip emri ise şöyledir: (14)

"Bu savaşta, çetin ve uzun muharebeler olacaktır. Askerlerimizin, iyi tanklara ve güçlü bir topçu desteğine sahip olmasından dolayı, düşmanın derhâl kendilerine teslim olacağını düşünceleri yanıltır ve onların böyle bir zehaba kapılmalarını da istemiyorum. Düşman teslim olmayacak ve çok kanlı muharebeler olacaktır.

Piyadeler savaşmaya, öldürmeye, uzun sürecek bir ölüm kalım savaşı vermeye hazır olmalıdırlar. Diğer muharebelerde olduğu gibi, bu muharebede de kararlı ve azimli bir liderliğin hayati önem taşıdığı bütün subaylara benimsetilmesi esas alınmalıdır. Bu muharebede yara almadan esir düşme durumunda kalacak çok kişi olacaktır. Bütün subay, astsubay ve askerlere, düşman tarafından kuşatıldıklarında ve kurtuluş imkânları kalmadığı zaman kendi kendilerini teşkilâtlandırıp bulundukları yerde savunmaya geçmeleri ve orayı sonuna kadar savunmaları hususunu çok iyi benimsetmeliyiz. Bu şekilde ha-

(13) a.g.e.; s. 123.

(14) a.g.e.; s. 123.

reket ettikleri takdirde, düşmanın durumunu büyük çapta güçleştirip, 8'inci Ordu'nun harekâtına çok büyük yardımda bulunmuş olacaktırlar. Ayrıca ömürlerinin geri kalan kısmını esir kamplarında geçirmekten kurtulacaklardır.

Askerler; cesur, yürekli oldukları, ellerinde silâhları ve yeterli cep-haneleri bulunduğu sürece hiçbir durum onlar için ümitsiz değildir.

Belirttiğim bu hususlar şu andan itibaren derhâl bütün subaylara, erlere ve savaşa fiilen katılacak herkese ulaştırılacaktır."

Gizliliğe karşı emir:

Montgomery açıkça; taarruzla ilgili niyet ve maksadının izinler kaldırılana ve bütün askerin, çölden dışarı çıkmadığı zamana kadar birliklere bildirilmemesini istiyordu. Resmî bir açıklamada bulunarak Kahire ve İskenderiye'de bir heyecan yaratmak istemeyen Montgomery aşağıda özeti yazılı şekilde bir emir verdi. Subaylar ve erler harekâttan aşağıda yazılı olduğu şekilde tam olarak haberdar edilecekler:

Tugay komutanları ve geri kademedekiler : 28 Eylül 1942

Birlik komutanları : 10 Ekim 1942

Bölük, batarya vb. seviyedeki komutanlar : 17 Ekim 1942

Diğer subaylar ve personel : 21 Ekim 1942

Birlik komutanları, alış veriş ve diğer maksatlarla İskenderiye veya diğer kasabalara gidenlerin seyahatlerini, 21 Ekim 1942 günü, yazılı emir yayınlanmadan sessizce durduracaklardı. Buna gerekçe olarak, düşmanın dolunay zamanında taarruz edeceğini ve bu nedenle bütün subay ve erlerin görevleri başında bulunmaları gerektiğini yayacaklardı.

Erler dahil herkes, 21 Ekim 1942 günü harekât hakkında tam bir bilgiye sahip olacaklardı. Bu tarihten sonra hiç kimse çölden ayrılmayacaktı. Düşmanın taarruzuna maruz kalıp esir düşme ihtimali bulunan ve en ileri hatlarda görev yapan birlikler ile tampon bölgede devriye görevinde bulunan müfrezelere "D" günü olan 23 Ekim 1942 tarihine kadar taarruzla ilgili herhangi bir bilgi verilmeyecekti.

Harekât başlamadan önce, Montgomery yüksek rütbeli subaylara uzunca bir konuşma yapmış ve bu savaşın ordunun bir savaşı olduğunu, ordunun hazırladığı plâna göre yapılacağını ve ordu karargâhı tarafından çok dikkatli bir şekilde kontrol edileceğini belirtmiş; korgeneral seviyesine kadar bütün generallerin plân hakkında çok geniş bilgi sahibi olup muharebenin nasıl yapılacağını bilmelerini istemişti. Ancak, o zaman mükemmel bir iş birliğini gerçekleştirmek mümkün olacaktı.

Daha sonra ordu komutanı, birliklerine en son aşağıdaki mesajını yayınlamıştı. (15)

(15) a.g.e.; s. 127-128.

"1. 8'inci Ordu'nun komutasını devraldığım da verdiğim emir, Rommel ve ordusunu imha etmek; bunu da hazır olur olmaz yapmak olmuşt u.

2. Biz şimdi hazırız.

Başlamak üzere olan muharebe tarihin en kesin sonuçlu bir savaşı olacak ve harbin dönüm noktasını teşkil edecektir. Bütün dünyanın gözleri bizim üzerimizde olacak ve muharebenin kimin tarafından kazanılacağını gözleyeceklerdir.

Onlara cevabımızı şimdiden verebiliriz. Muharebeyi biz kazanacağız.

3. Birinci sınıf askerî donatıma sahip bulunuyoruz. Tanklarımız, tank-savar toplarımız çok iyidir. Çok sayıda topçuya ve bol miktarda mühimmata sahip bulunuyoruz. Ayrıca dünyanın en iyi hava kuvveti tarafından desteklenmekteyiz. Şu anda ihtiyaç duyduğumuz yegâne şey her bir erimizin; her subay ve askerin harbe, onu bitirme kararlılığı ile girmesi; ona göre savaşp öldürmesi ve en sonunda kazanmasıdır.

Bütün bunları, hepimiz yaptığımız takdirde sonuçta hedefi altıdan vurmuş olacağız ve düşmanı Afrika'dan söküp atacağız.

4. Harbin dönüm noktası olan bu muharebeyi ne kadar erken kazanırsak; hepimiz o kadar kısa süre içerisinde yurdumuza, ailelerimizin yanına döneceğiz.

5. Bu nedenle, her subay ve her er harbe cesaret dolu bir yürekle ve bu görevi en son nefesini verene kadar yapma azmi ve kararlılığı içinde girmelidir.

Hiçbir asker, yaralı olmadığı ve savaşabilecek durumda olduğu sürece teslim olmamalıdır. Yüce Tanrı'nın bu muharebede bize bir zafer ihsan etmesi için dua edelim."

B.L.Montgomery

Korgeneral

Orta Şark Kuvvetleri 8'inci Ordu Komutanı

23.10.1942

Muharebenin başlayacağı tarih olarak belirlenen 23 Ekim 1942 gecesinden 24 saat önce, İngiliz kuvvetleri tarafında döşenmiş mayın tarlaları içinde bırakılmış geçitler, mayınlar ve engellerden temizlenerek birliklerin geçişine hazırlanmış ve taarruza başlamak için en son gün olan 23 Ekim 1942 günü, son taarruz hazırlıklarını tamamlamakla geçirilmiş; silâhlar temizlenmiş, yüklemeler yapılmış ve muharebe hazırlığının gerektirdiği bunlara benzer iş yapılıp bitirilmişti.

Ordu Komutanı Korgeneral Montgomery, bizzat kendisi ordu karargâhında, ordudaki yüksek rütbeli bütün komutanlara bir brifing vermiş ve düşüncelerini muharebe başlamadan önce, son bir defa daha iletme imkânı bulmuştu.

Bu brifingten sonra, 8'inci Ordu Komutanı, 23 Ekim 1942 günü basına kısa ve öz bir açıklama yaptıktan sonra; 30'uncu Kolordu karargâhına yakın bir

yerde kurulmuş bulunan taktik karargâhına gitmiş ve o gece bir kitap okuyarak erkenden yatmıştı. Ordu, her bakımdan stratejik genel karşı taarruza başlamak üzere hazırıldı.

8'inci Ordu, önceden plânladığı şekilde, 1200 tankla; değişik çapta 1000 top namlusunun açtığı şiddetli bir topçu hazırlık ateşini müteakip, saat 21.40'ta stratejik genel karşı taarruzuna başlamıştı.

Taarruzun başladığı gece, 7'nci Orta Topçu Alayı beş saat süreyle hiç ara vermeden ateş etmiş, alayın her topu, ortalama dakikada bir atım atarak, muharebe boyunca 22.000 atım atmıştı. (16) Diğer topçu alayları, 7'nci Topçu Alayı'ndan farksız olup, ordunun icra ettiği genel karşı taarruza büyük çapta bir topçu ateş desteği sağlamışlardı.

Alam Halfa Muharebesi'nden sonra hastalığı artan Rommel, Eylül 1942 ayı sonlarında, tedavi görmek üzere Almanya'ya gitmişti. Onun yerine, Kuzey Afrika'da Ordular Grup Komutanlığına Orgeneral Stumme atanmıştı. Bu nedenle, 8'inci İngiliz Ordusu genel karşı taarruza başladığı zaman Rommel ordusunun başında değildi. Orgeneral Stumme, 8'inci Ordu'nun genel karşı taarruza başlamasından 24 saat sonra bir kalp krizi geçirerek ölmüştü.

Bunun üzerine Hitler, Rommel'i yattığı hastahanele telefonla arayarak, acele olarak Kuzey Afrika'ya gitmesini ve Kuzey Afrika Ordular Grubu'nun komutasını üstlenmesini istemişti. Rommel, hasta yatağından kalkarak Kuzey Afrika'ya gitmiş ve 25 Ekim 1942 günü ordusunun başına geçmişti.

Korgeneral Montgomery, daha sonra yazdığı hatırasında 8'inci Ordu'nun genel karşı taarruzunun nasıl cereyan ettiğini şöyle anlatıyordu:

24 Ekim 1942 (Cumartesi) :

Muharebe alanı mayın tarlaları ile kaplı idi. Plânlanan saatte taarruza başlayan birlikler, 24 Ekim 1942 günü saat 08.00'de cephenin kuzey kesiminde açılacak olan ve 10'uncu Kolordu'nun zırhlı tümenlerinin içerisinde geçecekleri iki koridor henüz daha açılmamıştı.

Asıl taarruz kademesinde taarruz eden birinci hat piyade tümenleri, düşmanın savunma hattında bir girme meydana getirmiş; fakat yarmayı tam olarak gerçekleştirememişlerdi. Mayın tarlaları ve savunma engelleri içerisinde açılan dar geçitlerin tahrip olan araçlarla tıkanmasından, düşmanın açtığı kesif topçu, havan ve hafif silâh ateşlerinden dolayı taarruzda gecikmeler olmuş ve piyade tümenleri kendilerine tahsis edilen hedefleri ele geçirememişlerdi. Böyle bir durum karşısında, verilen direktife göre zırhlı tümenler, yarmayı çabuklaştırmak üzere, gecikmeksizin fiilen muharebeye girecek; kendi yollarını kendileri açmak suretiyle yarmayı gerçekleştirecek, düşman savunma hatlarının gerisine geçeceklerdi.

Zırhlı tümen komutanları, tank ve personel zaiyatından kaçındıkları için direktifin öngörüldüğü aktif hareketi göstermiyorlar ve bir ölçüde emre karşı

(16) Major General G.L. Vrney D.S.O., M.V.O; 1954, *The Desert Rats; Hutchinson Straford Place, London, s. 131.*

pasif bir direniş gösteriyorlardı. Kolordu komutanlarında da aynı isteksizliğin olduğunu sezinleyen ordu komutanı derhâl tedbir alıp, zırhlı tümenler ile harekâtı bütünlüştürmesi gerektiğini açık olarak görmüştü. Burada kararlı bir liderlik eksikliği açıkça ortaya çıkmıştı. Bunun üzerine 10'uncu Kolordu Komutanı Korgeneral Lumsden'i karargâhına çağıran Montgomery ona tümen komutanlarını önüne katarak sevk etmesini; daha fazla bir gecikme olduğu takdirde, onları tümen komutanlığı görevinden alacağını ve yerlerine daha enerjik ve daha kararlı komutanlar atayacağını söylemişti. Ordu komutanının bu davranışı, zırhlı tümenlerin birinde derhâl sonuç vermişti. O gün akşam üzeri saat 18.00'de, 1'inci Zırhlı Tümeni'nin bir tugayı kuzey bölgede açılan koridordan geçerek düşmanın savunma hattının gerisine geçmiş ve 15'inci Panzer Tümeni'nin şiddetli karşı taarruzuna maruz kalmıştı. Daha güneyde bulunan 2'nci Yeni Zelanda Piyade Tümeni, güneybatı istikametinde harekete geçmiş ve düşmanla çok şiddetli muharebeye tutuşmuştu. 2'nci Yeni Zelanda Piyade Tümeni'nin güneyinde bulunan 13'üncü Kolordu'nun harekâtı, plânladığı şekilde ve plân görevlerini yerine getirecek tarzda devam ediyordu.

25 Ekim 1942 (Pazar) :

Bugün saat 02.30'da, 10'uncu Zırhlı Kolordu'dan gelen bir raporda; 30'uncu Kolordu bölgesinde açılacak güneydeki koridordan geçecek olan 10'uncu Zırhlı Tümen'in, mayın tarlalarının yarattığı engeller ve diğer güçlüklerden dolayı harekâtın çok yavaş seyrettiği öğrenilmişti. Tümen komutanı harekâtın bu şekilde seyretmesinden pek memnun görünmüyordu. Düşman savunma hatlarının gerisine geçse dahi, Miteriya sırtlarının ön yamaçlarında müşkül durumda kalacağını; tümenin sahip bulunduğu eğitimle bu zor şartlar altında muharebeyi sürdürmeye yetmeyeceğini düşünerek hâlen bulunduğu hatta kalmak istiyordu. Kolordu komutanı da tümen komutanı ile aynı görüşte idi. Bu arada, 1'inci Zırhlı Tümen, 30'uncu Kolordu bölgesinde açılan kuzey koridordan geçerek düşmanın savunma hatlarının gerisine ulaşmış ve düşmanın zırhlı birlikleri ile çetin muharebeler veriyordu. Bu durum daha öncede tahmin edilmişti. 15'inci Panzer Tümeni, beklenildiği şekilde, 1'inci Zırhlı Tümen'e, bir-biri arkasına bir dizi karşı taarruz icra etmek zorunda kalarak, ağır zaiyata ve hasara uğramış ve hayli yıpranmıştı.

Onuncu Zırhlı Tümen Komutanı ve onunla aynı görüşü paylaşan 10'uncu Kolordu Komutanı'nın yukarıda arz edilen bu tutum ve davranışını gören Ordu Kurmay Başkanı De Guingand, Korgeneral Montgomery'nin iki kolordu komutanı ile görüşmek isteyeceğini ve duruma müdahale etmesinin gerekli olacağını düşünerek; doğru bir kararla, 10'uncu ve 30'uncu Kolordu Komutanlarını, bir mesaj emir göndererek saat 03.30'da ordunun taktik komuta yerinde toplanmış; daha sonra, ordu komutanını uyandırıp yaptıklarını ona arz etmişti.

Kurmay başkanının bu hareketini olumlu karşılayan Montgomery, Kolordu Komutanları Leese ve Lumsden'den son durum hakkında bilgi istemişti. 10'uncu Kolordu Komutanı'nın verdiği bilgiye göre; 10'uncu Tümen'in bir zırhlı alayı, düşman savunma hatlarının gerisine henüz geçmişti. Şafak sökerken diğer bazı zırhlı birliklerinin de düşmanın savunma hatlarının gerisine geçeceğini umuyordu. Tümen komutanı, güçlü gerekçelere da-

yanmadan aldığı bir kararla zırhlı birliklerini mayın tarlalarının gerisine çekip, o ana kadar elde ettiği avantajı düşmana terk etmek eğiliminde idi. Bu düşüncesine gerekçe olarak düşman hatlarının gerisine geçtiği takdirde, durumunun çok iyi olmayacağını ve ağır zaiyat vereceğini gösteriyordu. Kolordu Komutanı Korgeneral Lumsden de, tümen komutanının bu düşüncesine katılıyor ve ordu komutanının, tümen komutanı ile bir telefon konuşması yapmasını istiyordu. Korgeneral Montgomery, derhâl, tümen komutanını telefonla arayarak bulunduğu yeri sormuş ve tümen komutanının, en ileride bulunan tugayının 10 mil (16 km) gerisinde bulunduğunu öğrendiğinde hayretler içinde kalmıştı. Bunun üzerine ona, hemen ileriye gitmesini ve muharebenin sorumluluğunu yüklenmesini emretmiş; tümenin, savaşarak yolunu açıp düşman savunma hattının gerisine geçmek zorunda olduğunu, bunu yapabilmek için, tümen komutanının tümenini gerilerden değil; en ileri hatta bulunan birliğin yanından sevk ve idare etmesi gerektiğini ona sert bir dille hatırlatmıştı.

Montgomery, daha sonra, kolordu komutanlarına verdiği emirlerde bir değişiklik yapmadığını; uygulamaya konulan stratejik genel karşı taarruz plânında en ufak bir sapma olmayacağını ve aynen tatbik edileceğini kesin bir dille bildirmişti.

Kolordu komutanları, toplantıdan ayrılırken ordu komutanı, Korgeneral Lumsden'i bir süre daha karargâhta alıkoymuş ve ona zırhlı tümenleri düşmanın savunma hattının gerisine geçirmeye ve Rommel kuvvetlerini imhaya yönelik bir manevrayı icra edecek bir duruma getirmeye kararlı olduğunu açıkça anlatmıştı. Böyle bir kritik durumda en ufak bir tereddütün hayatî zararlar tevhit edeceğini, eğer kendisi dahil, tümen komutanları bu görevlere kendilerini uygun görmüyorsa yerlerine derhâl uygun olan generalleri atamaya hazır olduğunu çok açık bir şekilde belirtmişti.

Sabahleyin 08.00'de, 8'inci Ordu'nun bütün zırhlı birlikleri düşman savunma hattının gerisine geçmişti. Montgomery öğleyin 2'nci Yeni Zelanda Tümeni'nin karargâhında kolordu komutanları ile bir toplantı yapmış, 2'nci Yeni Zelanda Tümeni'nin güneybatı istikametinde yapacağı harekâtın çok pahalıya mal olacağı düşüncesi ile bu harekâtı iptal etmeye ve bunun yerine, kuzey bölgede düşmanın savunma hattında bulunan tümenlerini "parça parça imha"yı hedefleyen bir harekâtı uygulamak üzere 9'uncu Avustralya Tümeni'ne bulunduğu yerden sahile doğru taarruzla ileri harekâtına devam etmesini emretmişti. Bahse konu taarruz istikameti ve ilerleme mihveri yüz seksen derece bir değişiklik arz ediyordu. Yeni taarruzun düşmanı tamamen gafil avlayacağını düşünmüştü.

Ayrıca Montgomery, güney bölgede taarruz hâlinde bulunan 7'nci Zırhlı Tümen'e cephe sorumluluğunu 44'üncü Piyade Tümeni'ne bırakarak, El Alamein'in 15 mil (25 km) doğusuna intikal ederek bir toplanma bölgesi işgal edip, ordunun genel ihtiyatını teşkil etmesini ve cephenin kuzey bölgeden yarılmamasını müteakip icra edilecek takip harekâtını yerine getirecek şekilde hazır olmasını emretmişti. Buna paralel olarak ağır zaiyat veren 2'nci Yeni Zelanda Tümeni'ni geriye çekerek ihtiyata almıştı.

28 Ekim 1942 (Çarşamba) :

Geçmiş üç gün içinde Rommel, cephenin güney bölgesinde bulunan zırhlı birliklerini kuzey bölgeye intikal ettirerek savunma hattının gerisine geçmeye çalışan 8'inci Ordu birliklerine peş peşe karşı taarruzlar icra etmişti. Son üç gün içerisinde cereyan eden şiddetli muharebelerde, 8'inci Ordu'nun ağır hasar ve zayıat verdiği, cepheden gelen raporların değerlendirilmesinden anlaşılmakta olup Montgomery'nin çok dikkatli harekât etmesinin kaçınılmaz olduğunu ortaya koyuyordu.

Ordu komutanı, kesin sonucu alacak darbenin, 30'uncu. Kolordu bölgesinde vurulacağını biliyordu. Bununla beraber, düşmana vurulması düşünülen kesin darbenin yeri henüz belirgin olarak açıklık kazanmış değildi.

Rommel, 21'inci Panzer Tümeni'ni de kuzey bölgeye getirerek yarma bölgesi karşısında zırhlı birliklerini toplamış ve karşı taarruzlarının şiddetini artırmıştı. Bu durumda, düşman cephesini bu noktadan yaramayacağını anlayan Montgomery; güney kanatta, 13'üncü Kolordu bölgesinde keşif ve devriye faaliyetleri hariç savunmaya geçmeye; 10'uncu Zırhlı Kolordu bölgesinde taarruza devam etmeye karar vermişti.

Montgomery düşman cephesini yarmak için 9'uncu Avustralya Tümeni'ne kuzeye, sahile doğru icra ettiği taarruzunu hızlandırmasını emretmişti.

29 Ekim 1942 (Perşembe) :

9'uncu Avustralya Tümeni'nin taarruzları kuzeye, sahile doğru yavaş da olsa gelişme göstermiş ve 1'inci Zırhlı Tümen'in, kuzey koridorunda sağladığı başarı, yarmanın sahil yolu mihverinde yapılacağı intibaini uyandırarak Rommel'i buna inandırmıştı. Sabahleyin, Rommel, Alman ve İtalyan zırhlı birliklerini muhtemel bir yarmaya, karşı taarruz icra edecek şekilde kuzey bölgede toplamış ve gruplandırmaya başlamıştı.

Bu arada ordu istihbarat başkanlığında görev yapan Binbaşı Bill Williams, cephenin Alman birlikleri ile İtalyan birliklerini ayıran ara hattının geçtiği yerden yarılmasının kısa sürede sonuç vereceğini ortaya koymuştu. Bu teklifine; İtalyan birliklerinin savaş azmının kalmadığını; morellerinin çöktüğünü, malzeme, teçhizat ve eğitimleri itibarı ile şiddetli bir taarruza uzun bir süre karşı koyamayacak kadar zayıf durumda olduklarını gerekçe olarak gösteriyordu. Bunun üzerine Montgomery, 29 Ekim 1942 günü saat 11.00'de cepheyi önerilen yerden ve daha çok İtalyan birliklerini kapsayacak şekilde yarmaya karar vermişti.

Korgeneral Montgomery'nin, stratejik genel karşı taarruzu ile koordineli olarak, İngiliz ve Amerikan birliklerinden meydana gelmiş bir kuvvet 8 Kasım 1942 günü, Kasaplanka ve Oran sahillerine amfibi bir harekât icra edeceği şekilde hazırlıklarını tamamlamıştı. İngiliz 8'inci Ordusu'nun, El Alamein cephesini yararak Rommel kuvvetlerini mağlûp etmesi ve "Meşale Harekâtı" (Operation Torch) kapalı ismini taşıyan amfibi harekâta yardımcı olması ve icra edilecek amfibi harekâtı kolaylaştırması gerekiyordu.

İngiliz 8'inci Ordusu, taarruzunun, 29 Ekim 1942 günü Binbaşı Williams'ın önerdiği yerden geliştirilmiş ve bu taarruz başarı göstermişti. Alman birlikleri kuzeyde ve İtalyan birlikleri güneyde kalarak, birbirlerinden ayrılmışlardı. Artık Alman birlikleri, İtalyan birliklerini pekiştirip, kuvvetlendirecek durumda değildi. Alman ve İtalyan birliklerini ayıran ara hattızatında açılacak kuzey koridorunun kuzeyinden geçiyordu. Ordu komutanı, genel karşı taarruz plânında bir tadilât yaparak, düşmana indirilecek kat'î darbeyi bahse konu ara hattından vurmaya ve kesin sonuca ulaşmaya karar vermişti.

İngiliz 8'inci Ordusu'nu kesin sonuca götürecektir kat'î darbe ne zaman vurulacaktı?

Korgeneral Montgomery, 30/31 Ekim 1942 gecesi, 9'uncu Avustralya Tümeni'nin taarruzuna devamla denize ulaşmasına ve düşmanın bütün dikkatini üzerinde toplamasına; 31 Ekim - 1 Kasım 1942 günü iki piyade tugayı ve bir zırhlı tugayla takviye edilmiş olduğu hâlde, 2'nci Yeni Zelanda Tümeni'nin cepheyi yarmasına ve yarma harekâtını 30'uncu Kolordu'nun sevk ve idare etmesine karar vermişti.

Yarma gerçekleştiğinde, 10'uncu Zırhlı Kolordu yarma bölgesinden geçerek, Alman ve İtalyan birliklerini, geri çekilmelerine imkân vermeden imha edecekti.

Bu harekâtı icra etmek üzere, 8'inci Ordu'nun elinde yeterli ihtiyat ve birlik mevcut olup, ihtiyatta bulunan tümenler geri bölgede harekâta hazır bulunuyorlardı.

Korgeneral Montgomery'nin asıl amacı; düşmana, önce sağdan ve ertesi gece soldan bir darbe indirmektir. Bu harekât, "Supercharge" kapalı ismini almıştı.

Korgeneral Montgomery'nin, düşmana kesin darbeyi vurmak için, 27/28 Ekim 1942 gecesi zırhlı tümenleri geriye çekip ihtiyata alması İngiliz parlâmentosunun toplanmasına yol açmış ve ciddi endişelere sebep olmuştu. Parlâmento, 8'inci Ordu'nun kazanmak üzere olduğu bir harekâttan, ordu komutanı vazgeçiyor zehabına kapılarak, Orta Şark ülkelerinden sorumlu bakan Casey'yi, neler olup bittiğini öğrenmek üzere El Alamein'e göndermişti. Orgeneral Alexander, beraberinde Casey olduğu hâlde 29 Ekim 1942 günü sabahleyin, Montgomery'yi taktik karargâhında ziyarete gelmişlerdi.

Montgomery, Casey'e, tadil ettiği ana plân hakkında detaylı bilgi vermiş ve zaferden kesin olarak emin bulunduğunu bildirmişti. Ordu kurmay başkanı Guigand, daha ileri giderek ona, parlâmentonun, "karın ağrısı yaratmamasını" parlâmenterlere iletmesini söylemişti.

Bütün olanlardan, Genelkurmay Başkanı Orgeneral Brooke haberdar olup 8'inci Ordu'nun ne yapmak üzere olduğunun tamamen farkında idi.

30 Ekim 1942 (Cuma) :

Ordu komutanı, 30 Ekim sabahını "Supercharge" harekâtına ilişkin direktifi yazmakla geçirdi. Montgomery, adedi veçhile, bu gibi emirleri karargâhına bırakmayarak, her zaman kendisi yazardı. Komutanın ana çevresini

hazırladığı direktif üzerinde, ordu karargâhı detaylı çalışmalar yapar ve hiç şüphesiz, söz konusu direktif ondan sonra yayınlandı. Ordu komutanının direktiflerin hazırlanmasında usul hâlinde getirdiği bu metod, ordu karargâhı tarafından benimsenmiş ve uygulanmıştır. Daha sonra, Normandiya çıkarmasında, 21'inci Ordular Grubu'na komuta eden Montgomery bahse konu bu metodu, anılan karargâhta da uygulamıştı.

Korgeneral Montgomery'nin bizzat kaleme aldığı harekât direktifinin tercümesi aynen aşağıya çıkarılmıştır.

Supercharge Harekâtı

8'inci Ordu'nun Plânı (17)

Çok Gizli

30 Ekim 1942

1. "Supercharge" Harekâtı, 31 Ekim-1 Kasım gecesi icra edilecektir.

Harekât aşağıdaki hususları yerine getirecek şekilde hazırlanmıştır:

(a) Düşmanın zırhlı birliklerini imha etmek.

(b) Düşmanı mevzilerinden çıkararak muharebeye zorlamak ve böylece ona devamlı benzin sarf edecek hareketler yaptırmak.

(c) Doğrudan doğruya düşmanın ana ikmal hatlarına el atmak ve ikmal hizmetinin yerine getirilmesine mani olmak.

(d) Düşmanı ilerideki indirme meydanlarını ve hava alanlarını terk etmeye zorlamak.

(e) Hasım ordunun (a), (b), (c) ve (d)'de öngörülen hususları icra ederek parçalanmasını ve görevlerini yapamayacak duruma getirilmesini sağlamak.

30'uncu Kolordu'nun Görevi

2. Hâlihazır bulunduğu ileri hatlardan, 297 ve 301 kuzey gridleri arasından geceleyin taarruz edecek batıya doğru 4000 yarda taarruz ederek bir girme meydana getirecek.

3. Nihaî hedefini ele geçirdikten sonra, taarruzu örtmeyi yapan piyade ve tank birlikleri batıya doğru ilerlemeye devam edecek ve zırhlı birliklerin yarma bölgesinden çıkışını örtecek ve onların düşman hatlarının gerisine çıkışlarına ve gelecekteki harekâtını kolaylaştıracaklardır.

4. Girmenin omuzbaşları emniyetle tutulacak ve girmenin doğusu mevcut mevzilerle irtibatını devam ettirecektir.

5. Girme bölgesi, her türlü engelden temizlenerek, içerisinde harekât serbestisi sağlanacaktır.

10'uncu Kolordu'nun Harekâtı

(17) Montgomery; s. 133-136.

6. 10'uncu Kolordu, 30'uncu Kolordu'nun meydana getirdiği girme bölgesinden geçerek düşman savunma hattının gerisine çıkacak.

7. Başlangıçta en az iki alay, zırhlı muharebe grubu araçları ile girme bölgesinden geçerek, 1 Kasım 1942 günü, şafak sökmeden önce taarruza geçecekler; kuzeybatıya ve güneybatıya doğru ilerleyecekler.

Zırhlı muharebe araçlarının görevi, düşmana ana ikmal yollarına karşı taarruz etmek, önlerine çıkan her şeyi tahrip etmek, cepheye ikmal maddelerini taşıyan ikmal konvoylarına; takviyelere ve harekât alanının derin gerilerinden, muharebe alanının ileri hatlarına doğru yapılacak her harekâta engel olmaktır.

Bu bakımdan zırhlı muharebe araçlar, birkaç gün müstakil görev yapmaya hazır olmalıdırlar. Bahse konu zırhlı muharebe araçları, mücadelelerini tek başlarına sürdürecekler, benzin ve diğer maddeleri azamî ölçüde düşmandan ikmal edecekler.

8. 10'uncu Kolordu, ilk hedef olarak PT 46 genel bölgesini (koordinatlar: 858299) - Tell El AQQAQ'ı (koordinatlar: 860297) ele geçirecek. Harekât daha sonra aşağıdaki şekilde geliştirilecektir:

(a) Düşmanın zırhlı birlikleri imha edilecek.

(b) Düşmanın geri bölgesi, tamamen muharebe dışı bırakılacak.

9. Sekizinci paragraf (a) bendinde, 10'uncu Kolordu'ya verilen görevin icrasında; harekâta kullanılacak genel mihver, kuzeybatı olacak ve kuvvetler Ghazal istasyonu istikametinde ilerleyecekler, böylece Sidi Rahman bölgesinde düşmanın gerisine düşülecek ve geri bölge ile irtibatı kesilecektir.

10. 10'uncu Kolordu'nun hareketleri, 1 Kasım 1942 tarihinde gün doğmadan ilk hedef bölgesi ele geçirilecek ve gün doğarken harekât bu bölgeden geliştirilecek şekilde düzenlenecektir.

11. 30'uncu Kolordu, 2'nci ve 3'üncü paragraflarda belirtilen nihaî hedeflerine ulaşamadığı takdirde, 10'uncu Kolordu'ya bağlı zırhlı tümenler muharebe vererek ilk hedeflerini kendileri ele geçireceklerdir. Bu husus çok iyi anlaşılmalıdır.

10'uncu ve 30'uncu Kolordular:

12. 30'uncu Kolordu, 10'uncu Kolordu'yu düşman tanklarına karşı taarruz harekâtına başlamak üzere serbest bırakmak veya kuzeybatı yönünde Ghazal istasyonuna ilerlemesini sağlamak için 8'inci paragrafta, 10'uncu Kolordu'ya tahsis edilen ilk hedefi devralmak üzere Yeni Zelanda Tümeni'ni elinde hazır tutacaktır.

13. Harekât süresince, 10'uncu Kolordu ile 30'uncu Kolordu arasında çok yakın temasa, irtibata ve iş birliğine ihtiyaç vardır.

14. Bu harekât düşman kuvvetlerinin muhabere dışı bırakılması ve imha edilmesi ölçüsünde başarılı sayılacaktır.

Kararlı ve azimli bir liderlik hayatı önem taşımaktadır. Plâna tam bir güven duymak ve zafere inanmak hayatî derecede önemlidir. Hiç kimse şüpheli olmayacak ve riskler tereddütsüz göze alınacaktır. Hiç kimse karın ağrısı yaratmayacaktır.

Bütün komutanları, bu harekâtı büyük bir azimle icra etmeye; birliklerinin cesurca savaşmasını sağlamaya; her rütbedeki askere iyimserlik ve taarruz etme hevesi aşılama davet ediyorum.

Supercharge Harekâtı muzaffer olacak ve zafer bizim olacaktır.

13'üncü Kolordu

15. 13'üncü Kolordu, güney kanatta, 31 Ekim 1942 günü akşam alaca karanlıktan önce ve karanlıktan sonra, elinden gelen her şeyi yapacak ve asıl taarruzun bu bölgeden yapılacağına düşmanı inandıracaktır.

16. Kolordu, düşmanın parçalanmaya yüz tuttuğu an harekâta başlama hazır olacaktır.

Ordu İhtiyatları

17. 7'nci Zırhlı Tümen (4'üncü Hafif Zırhlı Tugay eksik)

131'inci Piyade Tugay'ı (Queens)

Yukarıdaki iki birlik, gelişen durumları karşılamak üzere ordu ihtiyatı olarak elde bulundurulacaktır.

Kraliyet Hava Kuvvetlerinin Harekâtı:

18. Düşmanın moralini çökertmede ve ona ağır zayıat verdirmede Kraliyet Hava Kuvvetleri önemli rol oynayacaktır. Yarından itibaren, harekât süresince Kraliyet Hava Kuvvetlerinin düşmana karşı hava akınları artan bir şiddetle sürdürülecek ve "Supercharge" Harekâtı başladığı zaman azamî düzeye çıkarılacaktır.

En Son Olarak :

19. Bütün istihbarat kaynaklarından elde edilen bilgilere göre, düşmanın kötü ve kritik bir durumda olduğunu biliyoruz. 8'inci Ordu'nun devam eden taarruzları ve Kraliyet Hava Kuvvetlerinin sürdürdüğü hava akınları düşmana; kuvvetli bir darbe vurulduğu takdirde onu mağlûp olacak bir duruma sokacaktır.

Bahse konu darbenin birinci safhası, bu gece kuzey kanatta, 9'uncu Avustralya Tümeni tarafından başlatılacaktır. Bu harekâtın başarısı "Supercharge" Harekâtı'nın mükemmel bir şekilde icra edilmesine zemin hazırlayacaktır.

Yarın akşam; 31 Ekim-1 Kasım 1942 gecesi başlayacak "Supercharge" Harekâtı'nın bizatihi kendisi, indirilecek darbenin ikinci safhasını ve düşmanı sersemleten kısmını teşkil edecektir. Bu darbeyi yedikten sonra düşmanın kendisini bir defa daha toparlama imkânı bulacağını tahmin etmiyorum.

31 Ekim 1942 (Cumartesi) :

"Supercharge" Harekâtı'nın idarî problemlerinin henüz giderilmemesi nedeni ile Korgeneral Montgomery, taarruza bu gece başlaması hâlinde başarısızlığa uğrayacağı endişesi ile taarruzu, 24 saat ertelemeye ve düşmana vurulacak kat'î darbeyi 1/2 Kasım 1942 gecesi vurmaya karar vermişti.

2 Kasım 1942 (Pazartesi) :

"Supercharge" Harekâtı 1/2 Kasım 1942 gecesi saat 10:00'da başlamıştı. Girmenin yapılacağı bölgenin tamamı yoğun bir topçu ateşi altına alınmıştı. Bu arada Kraliyet Hava Kuvvetleri, stratejik genel karşı taarruzun başından beri, taarruz kademesindeki birliklere paha biçilmez değerde yakın hava desteği sağlıyordu. "Supercharge" Harekâtı başladığı zaman, anılan hava kuvvetleri, bu defa da, düşman birliklerine karşı, yoğun bir bombardımana başlamıştı.

Korgeneral Montgomery'nin, 2 Kasım 1942 günü, Alman ve İtalyan birliklerinin en zayıf yeri olan ara hattı üzerinden başlattığı taarruzda; taarruz kademesinde bulunan piyade tümenleri, kısa zamanda düşmanın savunma mevzilerinde 4000 yarda genişliğinde bir gedik açarak zırhlı birliklerin buradan geçmelerini sağlayacak bir imkân yaratmışlardı. Bununla beraber, bahse konu zırhlı birliklerin buradan geçişleri kolay olmamıştı. Rommel, her zaman uyguladığı taktiği burada da tatbik etmiş; yarma bölgesinin karşısında tanksavar silâhları ile bir ateş perdesi meydana getirmişti. Bahse konu tanksavar ateş perdesi karşısında, 9'uncu Zırhlı Tugay 87 adet tank kaybetmiş; açılan gedikten geçen 1'inci Zırhlı Tümen, 21'inci Panzer Tümeni'nin karşı taarruzuna uğramıştı.

Gün kararırken, taarruz başarıya ulaşmış ve 8'inci Ordu'nun zırhlı birlikleri düşman savunma hatlarının gerisine geçerek çöle çıkmışlardı. Bugün 1500 Alman ve İtalyan askeri esir alınmıştı.

3 Kasım 1942 (Salı) :

Rommel'in vurucu gücünü teşkil eden, Kuzey Afrika Panzer Ordusu'nun birbiri arkasına icra ettiği karşı taarruzlar sonucu, personel sayısında ve tank mevcutlarında endişe yaratacak boyutta azalmalar olmuştu. Panzer Ordusu'nun toplam personel mevcudu 9000'den, 2000'e düşmüş ve elinde harekâta hazır sadece 30 tank kalmıştı. Buna karşılık uğradığı ağır hasar ve zayıyata rağmen 8'inci Ordu'nun elinde 600'den fazla tank bulunuyordu. Böylece 8'inci Ordu, yarma harekâtı gerçekleştiği zaman Alman kuvvetlerine karşı yirmiye bir (20/1) tank üstünlüğüne sahipti. Ayrıca çok ince bir zırh taşıyan İtalyan tankları, İngiliz tanklarından nitelik itibarı ile çok zayıftı ve İngiliz tanklarının ateşi karşısında paramparça oluyorlardı. Rommel'in Panzer Ordusu hemen hemen bitmiş, tükenmişti. Bu durum karşısında Rommel, o gece kuvvetini iki kademede Tuka'ya çekmeye karar vermişti. Bu plânını uygulamaya koymak üzere olduğu bir sırada, 3 Kasım 1942 günü Hitler'den: "El Alamein savunma mevziini, her ne pahasına olursa olsun elde tutacaksın." şeklinde bir emir almıştı. Bu emir karşısında Rommel, geri çekilme harekâtını durdurmak zorunda kalmıştı.

4 Kasım 1942 (Çarşamba) :

Korgeneral Montgomery, bugün saat 02.00'de, düşmanın yarma bölgesinin en kritik yerine iki kuvvetli darbe daha yapmış ve daha önce meydana getirmiş olduğu yarmayı genişletmişti. Vurulan bu iki şiddetli darbe, muharebenin sonunu belirlemişti.

Sabah alaca karanlık başlarken, 8'inci Ordu'nun zırhlı muharebe araçları ile donatılmış zırhlı alayları yarma bölgesinden geçmişler ve bunun arkasından ilerleyen zırhlı tümenler, düşman gerisinde bulunan açık çölde, mayın tarlalarının bulunmadığı bir arazide ilerlemeye başlamışlardı. Şimdi 8'inci Ordu'nun zırhlı birlikleri, düşmanın savunma hattının derin gerilerinde, Rommel kuvvetlerinin çekilen yürüyüş kollarına taarruz edebilecek manevra yapabilecek bir muharebe konumuna gelmişlerdi.

Rommel, Hitler'in "Bir adım dahi geri çekilmeyeceksin" emrine rağmen, Alman birlikleri ile kalan panzer tümenlerini imhadan kurtarmak ve bir başka zamanda, bir başka mevzide muharebe vermek üzere geri çekmeye başlamıştı. Alman piyade birliklerine harekât kabiliyeti kazandırabilmek için Rommel, güneyde 13'üncü Kolordu'nun karşısında bulunan İtalyan tümenlerinin elerinde bulunan bütün ulaştırma araçlarını almış ve Alman birliklerine vermişti. Bu durumda, bahse konu İtalyan tümenlerinin geri çekilme imkân ve kabiliyetleri, hemen hemen hiç kalmamıştı. İtalyanlar, Kraliyet Hava Kuvvetlerinin taarruzları altında yaya olarak geri çekilip ağır zaiyat vermektense kendilerine taarruz eden 13'üncü Kolordu birliklerine teslim olmayı yeğlemişlerdi.

8'inci Ordu Komutanı, muharebe alanının, ulaştırma araçlarından yoksun kalmış ve hareket kabiliyetlerini yitirmiş İtalyan tümenlerinden temizlenmesi görevini 13'üncü Kolordu'ya vermiş ve Kolordu Komutanı Korgeneral Horroks'u bizzat sorumlu kılmıştı. Korgeneral Montgomery, bütün dikkatlerini batı istikametinde bir nehir gibi akıp giden Rommel kuvvetlerini takip ve imha harekâtı üzerinde toplamıştı.

8'inci Ordu'nun zırhlı birlikleri, düşman savunma hattının derin gerilerindeki çekilme yollarını kapatmak üzere ileriye doğru hareket ederken; Kuzey Afrika Panzer Ordusu ve kurtarabildiği bazı İtalyan tümenlerini muntazam bir şekilde, artçı muharebeleri vererek, sahil yolundan süratle geri çekmeye başlamıştı.

Montgomery, Alman ve İtalyan birliklerini, iki kez kuşatıp imha etmek istemişse de, artçı birliklerinin çok kuvvetli mukavemeti ile karşılaşmış ve Rommel'in geri çekilirken döşediği mayın tarlalarının engellemesi sonucu bunu başaramamıştı. Böylece Rommel, asıl kuvvetlerini, süratle geri çekme imkânı bulmuştu.

İNGİLİZ 8'İNCİ ORDUSU'NUN TAKİP HAREKÂTI

El Alamein Muharebesi 12 gün devam eden kanlı çarpışmalardan sonra, 4 Kasım 1942 günü, 8'inci Ordu'nun kesin zaferi ile sonuçlanmıştı. Şimdi geri çekilen Mihver kuvvetlerin Kuzey Afrika'daki varlığına son vermek, 8'inci İngiliz Ordusu'nun en başta gelen vazifesi idi.

Korgeneral Lumsden'in emir komutasında bulunan 10'uncu Zırhlı Kolordu, çekilen Alman ve İtalyan birliklerini takibe memur edilmişti. Takip harekâtı tam olarak 5 Kasım 1942 günü başlamıştı.

8'inci Ordu Komutanı, 30'uncu Kolordu'yu yeniden teşkilâtlanmak üzere, yarma bölgesinin hemen batısında bırakmıştı.

Korgeneral Horroks'un emir komutasında bulunan 13'üncü Kolordu; Mihver kuvvetlerin muharebe alanında terk etmek zorunda kaldığı ve dost kuvvetler tarafından arızalanarak bırakılan araç, gereç ve askerî malzemeyi kurtarmakla görevlendirmişti. Muharebe alanı İtalyan askerleri ile doluydu. Söz konusu askerler, başlarında generalleri ve ellerinde bavulları olduğu hâlde, kitle hâlinde önlerine çıkan İngiliz birliğine teslim oluyorlardı. Anılan esirlerin toplanmasından da 13'üncü Kolordu Komutanlığı sorumlu idi.

Şu anda Rommel, yeterli muharebe gücüne sahip olmadığından ve önemli ölçüde akaryakıt sıkıntısı içerisinde bulunduğundan, büyük çaplı taarruz manevrasına girişecek imkân ve kabiliyete sahip değildi. Bu durumda Rommel, hiç şüphesiz, El Agheila, savunma hattına çekilerek, 8'inci Ordu'yu burada durdurmak isteyecekti. Bu değerlendirme göz önüne alındığında, Mihver kuvvetlerin, artçı muharebeleri hariç El Agheila savunma mevzine kadar ciddi bir muharebeye tutuşması beklenmiyordu.

Bununla beraber, Rommel, çok yetenekli, becerikli, iyi bir komutandı. Geçmişte çoğu zaman umulmadık durumlarda, beklenmedik bir kuvvetle, hiç beklenmedik bir zamanda Rommel'in taarruzlar icra ettiğine tanık olmuştuk. Korgeneral Montgomery, Rommel'in bu kabiliyetini dikkate alarak, çölde elde ettiği zaferi, sonuna kadar elde tutmak ve gideceği yerden bir daha geri çekilmemek konusunda çok kararlı görünüyordu. Ayrıca gereksiz risklere girmek istemeyen ve harbi asgarî zayıyla sona erdirmeyi amaçlayan Montgomery, bu nedenlerle çok temkinli hareket etmeyi, âdeta bir kural hâline getirmişti.

Montgomery, 8'inci Ordu'nun başlamak üzere bulunan takip harekâtının nihaî hedefini, Trablus olarak belirlemişti. Bahse konu yer, 8'inci Ordu'nun her zaman değişmeyen hedefi olmuştu. Anılan hedefe ulaşmak için, Montgomery, 8'inci Ordu'dan sırası ile aşağıdaki görevleri yerine getirmesini istiyordu:

El Agheila savunma mevziini ele geçirmek;

Buradan batıya doğru uzanan yaklaşma mihverlerini kontrol altına almak ve elde bulundurmak.

Mihver kuvvetlerin El Agheila mevziinden doğuya, Mısır'a doğru yeniden ileri harekâta geçmesi ihtimalini göz önünde bulundurarak; Mihver kuvvetlere, kuzey-güney mihverinde taarruz etmek üzere zırh gücü fazla olan bir kolorduyu Sirenaik dağında (Jebel Akdar), Mekili bölgesine yerleştirmek.

Çöl Hava Kuvvetleri Komutanı Coningham'a Martuba hava alanı ve Bingazi'nin güneyinde konuşlanarak bir çöl hava grubu teşkil ettirmek.

Martuba Çöl Hava Grubu'nun teşkil edilmesi, büyük ölçüde yiyecek ve yakıt sıkıntısı içinde bulunan Malta adasına, İskenderiye'den ikmal yapmak

üzere, 16 Kasım 1942 günü yola çıkacak olan İngiliz donanmasına mensup konvoyu hava örtüsü sağlamayı öngören acil bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmıştı. Bahse konu hava alanında, 15 Kasım 1942 günü kurulan Çöl Hava Grubu ikmal konvoyuna, Girit ile Sirenaik yarımadası arasındaki dar yerden geçerken ihtiyaç duyduğu hava örtüsünü başarı ile yerine getirmişti. Ayrıca Çöl Hava Kuvvetlerine; takip harekâtına başlamış olan kara kuvvetlerine kesintisiz bir hava örtüsü ve yakın hava desteği sağlama; düşmanın geri çekilen kuvvetlerine hava taarruzları düzenlemek suretiyle onları taciz ve geri çekilmelerini yavaşlatma görevi verilmişti. Bunlara ilâve olarak Çöl Hava Kuvvetleri, düşmanın derin gerilerindeki hedeflere, özellikle ikmal üslerine ve ana ikmal yollarına taarruz etmek suretiyle, Alman ve İtalyan birliklerinin muharebe kabiliyeti ile muharebe etkinliğini ortadan kaldıracaktı.

İngiliz 8'inci Ordusu'nun, indirdiği son darbeden sonra, savunma cephesi yarılmış; Alman ve İtalyan kuvvetleri parçalanmıştı. Yorgun, perişan ve serseme dönmüş binlerce İtalyan teslim olurken; Mihver kuvvetlerin geri kalan kısmı, Alman birlikleri himayesinde sahil yolundan Libya'ya doğru uzun ve tehlikeli bir geri çekilme harekâtı başlatmışlardı.

Yarma bölgesinden geçen 10'uncu Kolordu'nun zırhlı ve mekanize tümenleri, El Alamein savunma hattının gerisinde ilerlemeye ve 5 Kasım 1942 günü İtalyan birliklerini takip etmeye başlamışlardı.

1'inci Zırhlı Tümen ve 2'nci Yeni Zelanda Tümeni önce sahilde bulunan Mersa Matruh kasabasına ve düşmanın o civarda bulunan ikmal üslerine yönelirken; 10'uncu Zırhlı Tümen, düşmanın savunma hattının gerisinde bulunan Daba'ya doğru ilerlemeye başlamıştı. Çekilen Alman ve İtalyan birliklerinin geri çekilme yollarını kesip onları imha etmek üzere 7'nci Zırhlı Tümen, 5 Kasım 1942 günü, Mısır'ın batı hududunda ve El Alamein'den 250 mil (400 km) uzakta olan deniz kenarındaki Sollum kasabasına doğru ileri harekâta başlamıştı. Gün boyu harekâtını sürdüren 7'nci Zırhlı Tümen'in ilerlemesi zaman zaman kesintiye uğramıştı. Önce tümen, Tuca yakınlarında sahte bir mayın tarlası ile karşılaşmıştı. Bahse konu mayın tarlasının, geçen haziran ayında El Alamein mevziine çekilirken Güney Afrika birlikleri tarafından döşendiği ortaya çıkmıştı. Daha sonra, 2'nci Yeni Zelanda Tümeni ile kesişen ve onun kol sonunun arasından geçmek zorunda kalan 7'nci Zırhlı Tümen; karanlığın baskısı üzerine ilerlemesini durdurmuş ve konmaya geçmişti.

Ertesi gün (6 Kasım 1942) sabah alaca karanlıkta yeniden ileri harekâta başlayan 7'nci Zırhlı Tümen, saat 09.00'da 15'inci ve 21'nci Panzer Tümenlerinin artçı birlikleri ile karşılaşmıştı. Bu durum üzerine tümenin organik kuruluşunda bulunan 22'nci Zırhlı Tugay muharebe tertibi almıştı. Fakat ne yazık ki sabahleyin icra edilen bu taarruz benzin noksanlığı nedeni ile inkıtaa uğramıştı. Önce 1'inci Royal Tank Alayı'nın hafif tankları Mihver kuvvetlerin geri çekilme yollarını kesmek üzere bir harekette bulunmuş ve benzini bittiğinden amacına ulaşamamıştı. Daha sonra 4'üncü C.L.Y. Alayı'nın girişimi de aynı şekilde akamete uğramıştı. Saat 11.00'de, 5'inci Tank Alayı'nın da benzini bittiğinden, o da hareketsiz kalmıştı. Bu durumda, ana yoldan kuzeye doğru akıp giden Alman araçlarını 4'üncü ve 97'nci Topçu Alaylarının ateşleri ile taciz

etmekten ve piyade tugayından çıkarılan bölüklerle takip etmekten başka yapacak bir hareket tarzı kalmamıştı.

O gün öğleyin, 22'nci Zırhlı Tugay benzin ikmali yapmış ve düşmanı muharebe dışı etmek için her gayreti sarf etmişti. Düşman yavaş yavaş yarım bir çember içerisine alınmak üzereyken hava kapanmıştı; görüş imkânları çok kötü olmuş ve sağanak hâlinde bir yağmur yağmaya başlamıştı. Takip harekâtını icra eden birliklerden alınan raporlara göre; tanklar, mühimmat yüklü araçlar ve benzin tankerleri çamura saplanarak hareketsiz kalmışlardı. Akşama doğru saat 18.00'de, 4 ncü C.L.Y. Alayı, Alman birliklerinin muharebeyi keserek geri çekilmeye başladıklarını rapor etmişti. O ana kadar, Alman ve İtalyan birliklerinden 25 tank ve 88 mm'lik iki adet tanksavar/ uçaksavar topu tahrip edilmiş; 200 kişiye yakın esir alınmıştı. O gün 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenlerini imha etmek için çok güzel bir fırsat çıkmış; fakat yağmur ve akaryakıt noksanlığı, 7'nci Zırhlı Tümen'in bu fırsatı değerlendirmesine imkân vermemişti.

O gece yağmur hiç durmadan yağmıştı. Sabah olduğunda, Queens Piyade Tugayı'nın hemen hemen bütün araçları çamura saplanmış, bulundukları yerlerde hareketsiz kalmışlardı. 22'nci Zırhlı Tugay hem kendi tekerlekli araçların; hem de piyade tugayının tekerlekli araçlarını çekip kurtarmak zorunda kalmıştı. İkmal araçları tugaylara çok yakın bir mesafede olduğu hâlde, onlar da çamura saplandıkları yerden çıkıp, tankların ve tekerlekli araçların yanlarına gelemiyorlardı. Tugayların yakıt ikmalleri ancak o gün geç vakitlerde yapılabilmişti. Akaryakıt ikmalinde çekilen sıkıntılarla, şiddetli yağmurun, birliklerin hareketleri üzerinde meydana getirdiği olumsuz etkiler, o gün de, takip harekâtını büyük ölçüde aksatmıştı. Böylece, Alman ve İtalyan birlikleri tek bir yoldan batıya doğru çekilme imkânı bulabilmişlerdi.

7'nci Zırhlı Tümen Komutanı Tümgeneral Harding; akaryakıt sıkıntısı ile Queens Motorlu Piyade Tugayı'nı bulunduğu yerde bırakarak; beraberinde 11'inci Hussar Keşif Alayı olduğu hâlde, 22'inci Zırhlı Tugay ile düşmanı takip etmeye karar vermişti. 8/10 Kasım günleri, takibe devam eden 7'nci Zırhlı Tümen'e bağlı 11'inci Hussar Keşif Alayı, Mısır'ın batı hududunu geçerek, batıya karşı bir gözetleme ve keşif hattı tesis etmişti. 7'nci Zırhlı Tümen'in geri kalan kısımları, 11'inci Hussar Keşif Alayı'nın meydana getirdiği örtmenin himayesinde, ileriye yavaşmışlardı.

7'nci Zırhlı Tümen'in tankları, araç ve teçhizatı çok eski olup, hizmet ömürlerini hemen hemen tamamlamak üzere idiler. Son iki gün, sürdürdükleri takip harekâtında 7'nci Zırhlı Tümen düşmanın çok ciddi bir mukavemeti ile karşılaşmamakla beraber; tanklarda ve tekerlekli araçlarda meydana gelen mekanik arızalar ve sık sık başgösteren akaryakıt sıkıntısı ile takip harekâtını arzu edilen tempoda sürdürememiş; düşmanın çekilme yollarını kesip, onu imha etmek mümkün olmamıştı. Bununla beraber, 7'nci Zırhlı Tümen'in, hizmet ömrünü tüketmiş tanklarla, araç gereç ve teçhizatla buraya kadar gelebilmesi büyük bir başarı olarak kabul edilmekte; tank mürettebatı ve bakım personelinin sahip bulundukları yeterli ölçüde eğitim ve deneyim ile, tümende mevcut birlik ruhunun bir sonucu olarak değerlendirilmektedir.

Alman ve İtalyan birliklerinin geriye çekilen yürüyüş kollarını yakalama ümidi, 1'inci Zırhlı Tümen'e bağlanmıştı. Daba da düşmanla teması kaybeden; çölde geniş bir manevra yaparak, Mersa Matruh'un batısında ana sahil yolunu kesecek şekilde ileri harekâtına devam etmek üzere emir almış olan 1'inci Zırhlı Tümen'in ileri harekâtı, akaryakıt olmaması nedeni ile iki defa kesintiye uğramıştı. Tümenin ikinci kez yakıtı bittiğinde, kendisine verilen hedeften bir kaç mil uzakta bulunuyordu.

Bu durum, tümen komutanı dahil, bütün ast komutanları çileden çıkarmıştı. Çünkü 1'inci Zırhlı Tümen Komutanı ve diğer komutanlar; takip harekâtına başlarken, asgari bir zırhlı tümenin; araçlara yüklenmiş mühimmat ve akaryakıtla donatılarak, Sollum'a kadar uzun mesafeli bir takip harekâtını icra edecek şekilde hazır hâle getirilmesi için çok büyük bir çaba harcamışlar, fakat bunu üst komutanlığa kabul ettirip gerçekleştirememişlerdi.

Mareşal Rommel, 7 Kasım 1942 günü gecesi kuvvetlerini Mersa Matruh'tan, Sidi Barani'ye çekmişti. Burada kısa bir süre durup, ulaştırma konvoylarının İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetleri tarafından bombalanmakta olan Sollum ve Halfaya plâtosu üzerindeki geçitlerden geçmelerini beklemek zorunda kalmıştı.

Bir ara, çekilen kuvvetler, sahil yolu üzerinde büyük bir trafik karmaşası meydana getirmişlerdi. Sözü edilen ana yol üzerinde, derinliği 25 mile (40 km) ulaşan konvoylar oluşmuştu. Konvoyların büyük bir kısmı; ertesi gece, mükemmel bir trafik düzenlemesi sonucu, İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetlerinin ağır bombardımanına uğramadan, anılan geçitlerin batısına geçmişlerdi.

Her defasında Rommel, kuvvetlerini 8'inci Ordu'nun pençesinden kurtarmayı başarmışsa da, Mihver kuvvetler büyük ölçüde yıpranmış ve çok zayıf bir durumda olduklarından, Mısır'ın batı hududunda veya daha gerisinde Sirenaik yarımadasında bir savunma mevzii işgal ederek bir savunma kuramamıştı.

Bu sırada, Rommel'in muharebe gücü, 5000 Alman, 2500 İtalyan olmak üzere toplam personel mevcudu 7500 kişiye düşmüştü. Elinde 11 adet Alman ve 10 adet İtalyan olmak üzere toplam 21 adet tank kalmıştı. Ayrıca elinde 35 adet tanksavar topu; değişik çapta toplam 65 adet Alman ve çok az sayıda İtalyan top namlusu kalmıştı. Tahminen 15.000'e yakın Alman askeri emniyetle geri çekilmeyi başarmasına rağmen; bunların üçte ikisi (2/3), muharebe araç, gereç ve teçhizatını muharebe alanında bırakmak zorunda kalmışlardı. Geri çekilmeyi başaran İtalyan birliklerinin durumu, Alman birliklerinin durumundan daha kötü idi.

Mihver kuvvetler, El Alamein Muharebesi'nde birkaç bin ölü ve 10.000 Alman, 20.000 İtalyan olmak üzere toplam 30.000 esir vermişler; 450 tank ve 1000 top namlusu kaybetmişlerdi. Bütün her şeye rağmen Rommel, bir başka zamanda bir başka yerde döğüşmek üzere, kurtarabildiği bir kısım kuvvetlerini geri çekmeyi başarmıştı.

Rommel, kuvvetlerini süratle Mısır'ın batı hududunun ötesine çekerken; Or-general Montgomery, (18) 7'nci Zırhlı Tümen ve 2'nci Yeni Zelanda Tümeni'nden

(18) El Alamein Muharebesi'nden sonra orgeneralliğe terfi ettirilmişti.

meydana gelen bir özel takip kuvveti teşkil etmişti. Akaryakıt tasarrufu sağlamak üzere, diğer iki zırhlı tümenin hareketini sınırlamış; akaryakıt ve mühimmat ikmalinde önceliği özel takip kuvvetine vermişti. Uzun bir takip harekâtını icra etmeye, esas 8 Kasım 1942 günü başlamıştı. Fakat 2'nci Yeni Zelanda Tümeni, 11 Kasım 1942 gününe kadar Mısır'ın batı hududuna henüz ulaşamamıştı.

Cephenin yarılmasını müteakip, bir zırhlı tugayla takviyeli 2'nci Yeni Zelanda Tümeni'ne, Fuka'ya gitmesi için emir verilmişti. Fakat 2'nci Yeni Zelanda Tümeni'nin içinden geçeceği koridorda iyi bir trafik düzenlemesi yapılmadığından, takip ettiği zırhlı tümenin, koridorda yarattığı trafik karmaşası onun ilerlemesini durdurmuş ve zaman kaybetmesine yol açmıştı. Bunun bir sonucu olarak yolunun üzerinde bulunan İtalyan birliklerinin temizlenmesi görevini yerine getirememişti. 4 Kasım 1942 günü gece karanlığı bastığı zaman 2'nci Yeni Zelanda Tümeni, kendisine verilen hedefin (Fuka) henüz yarı mesafesinde bulunuyordu. Buna rağmen, geceyi geçirmek üzere harekâtını durdurmuş ve konmaya geçmişti. 2'nci Yeni Zelanda Tümeni, 5 Kasım 1942 günü öğleye doğru, hedefine yaklaşırken, şüpheli bir mayın tarlası ile karşılaşmış ve ileri harekâtını durdurmuştu. Daha sonra, anılan mayın tarlasının, geçen haziran ayında El Alamein savunma hattına geri çekilirken, bu çekilmesini örtmek üzere, 1'inci Güney Afrika Tümeni tarafından döşendiği ve bir sahte mayın tarlası olduğu ortaya çıkmış ve tümen, mayın tarlasının içinden geçerek yoluna devam etmişti. Fakat bu sırada hava kaarmış ve tümen harekâtını durdurarak konmaya geçmişti.

Ertesi gün (6 Kasım 1942), 2'nci Yeni Zelanda Tümeni'nin ileri harekâtı yağın sağanak yağmurla sekteye uğramıştı. Böylece, 2'nci Yeni Zelanda Tümeni, 7'nci Zırhlı Tümen'le Sollum'da, ancak 11 Kasım 1942 günü bir araya gelebilmişti. İngiliz 8'inci Ordu'su; Sollum'da, ikmal maddelerini ileriye ulaştırmak için ileri harekâtına kısa bir süre ara vermişti. Ordu, yukarıda arz edilen, özel takip kuvveti ile (7'nci Zırhlı ve 2'nci Yeni Zelanda Tümenleri) 11 Kasım 1942 günü yeniden takip harekâtına başlamıştı. Fakat bu bir takip harekâtından çok; Alman ve İtalyan birliklerinin peşinden giderek, bir kovalamayı andırıyordu. Geçmişte Rommel'in, geri çekildiği bir sırada, dönüp karşı darbeler vurması, 8'inci Ordu üzerinde öylesine derin etki yapmıştı ki, İngiliz birlikleri, Mihver kuvvetlerinin önünü kesmek için, Sirenaik yarımadasında çölü katederek ilerleyecekleri yerde; büyük kısmı ile ana sahil yolu takip etmeyi ve çok temkinli hareket etmeyi tercih etmişlerdi.

11 Kasım 1942 günü, 11'inci Hussar Keşif Alayı ve piyade tugayı birinci hatta olduğu hâlde, takip harekâtına bağlanmış ve Bardia'ya girilmişti. 22'nci Zırhlı Tugay, benzin sıkıntısı içinde olduğundan, Bardia'da beklemek zorunda kalmış ve bu fırsattan yararlanan Rommel, kuvvetlerini Coppuzo'nun batısına çekmişti.

7'nci Zırhlı Tümen, 12 Kasım 1942 günü ileri harekâtına devam etmiş ve hiçbir direnişle karşılaşmadan Tobruk'a doğru ilerliyordu. Yolunun üzerinde terk edilmiş ve hâlâ yanmakta olan tanklar ve araçlar vardı. Gambut hava alanı tahrip olmuş uçaklarla doluydu. Bu arada, 4'üncü Hafif Zırhlı Tugay da tümene katılmış ve 7'nci Zırhlı Tümen 13 Kasım 1942 günü Tobruk'a yaklaşmıştı.

7'nci Zırhlı Tümen, Tobruk'a doğru ilerlerken, düşmanın ciddî bir direnişi ile karşılaşmamakla beraber, bu defa da, geri çekilen birliklerin döşedikleri

mayın tarlalar ve yol kapamaları ile karşılaşmıştı. Söz konusu engeller tümenin takip harekâtını yavaşlatmakla beraber, 7'nci Zırhlı Tümen 13 Kasım 1942 günü Tobruk'a girmişti.

7'nci Tümen Komutanı, 4'üncü Hafif Zırhlı Tugayı, Tobruk'un batısında mevzilendirmiş ve ona keşif ve gözetleme görevi vermişti. Queens Piyade Tugayı, Tobruk limanını temizlemeye ve limanda bulunan mavnalardaki yükü boşaltma faaliyetlerine yardım etmeye memur edilmişti.

Bu sırada, 22'nci Zırhlı Tugay, El Adem bölgesinde bulunuyordu. 2'nci Yeni Zelanda Tümen'i, Mısır'ın batı hududunda kalmış ve bundan sonra takip 7'nci ve 1'inci Zırhlı Tümenlerle sürdürülmüştü. Mihver kuvvetler Mısır topraklarından atılmıştı. 22'nci Zırhlı Tugay'ın büyük bir kısmı çok yıpranmış olduğundan, daha ileri gitmesi mümkün görünmüyordu. Tobruk limanını, hizmet verecek duruma getirmek için çalışmalara bir süre daha devam edilmesi gerekiyordu. İdarî güçlükler nedeni ile 7'nci, Zırhlı Tümen ancak küçük bir bölümü ile takip harekâtını sürdürebilecekti. Bu arada 1'inci Zırhlı Tümen, Gazala'nın hemen batısında toplanarak yeniden gruplanmakta idi.

7'nci Zırhlı Tümen, 22'nci Zırhlı Tugayı, El Adem'de ve Queens Piyade Tugayı'nı Tobruk'ta bırakarak, düşmanla teması devam ettirmek üzere, 4'üncü Hafif Zırhlı Tugay, 11'inci Hussar Keşif Alayı ve 1'inci Royal Tank Alayı ile 15 Kasım 1942 günü ileri harekâtına devam etmişti. 4'üncü Hafif Zırhlı Tugay sahil yolundan ilerlerken; beraberinde tümen karargâhının küçük bir ünitesi bulunan zırhlı muharebe araçları ile donatılmış diğer kollar, çölü katederek ilerliyorlardı. 11'inci Hussar Keşif Alayı önce Msus'u ele geçirecek, daha sonra kuzeye dönerek Bingazi'de 4'üncü Hafif Zırhlı Tugay ile birleşecekti.

7'nci Zırhlı Tümen Komutanı, Alman ve İtalyan birliklerini Agedabia ve Antelat'ta duracağını değerlendirmiş; 22'nci Zırhlı Tugay'ın görev yapabilecek tanklarını alarak 1'inci Royal Tank Alayı'na vermiş; motorlandırılmış piyade, zırhlı muharebe araçları, tanklar ve topçudan oluşan; istihkâm ve sıhhiye birlikleri ile takviye edilmiş bir müfrez birlik teşkil ederek; bu kuvveti küçük bir taktik karargâhla, Tuğgeneral Roberts'in komutasında Antelat-Agedabia bölgesine sevk etmişti.

Sahil yolundan ilerleyen 4'üncü Hafif Zırhlı Tugay'ın ileri harekâtı, Mihver kuvvetlerinin geri çekilmelerini örtmek üzere döşediği mayın tarlaları ve meydana getirdikleri yol kapamaları ile geciktiğinden, anılan tugay, Bingazi'ye giden yolun henüz yarısında bulunuyordu. Bu sırada çölden ilerleyen mekanize alay, 16 Kasım 1942 günü Msus'a varmış ve hava alanını ele geçirerek burayı hizmet verecek bir duruma getirmişti. Yağan sağanak yağmura rağmen alay, 17 Kasım 1942 günü ileri harekâtını güç şartlar altında da olsa sürdürmüştü.

11'inci Hussar Keşif Alayı, 20 Kasım 1942 günü Bingazi'ye girmişti. Bir gün sonra (21 Kasım 1942), 4'üncü Hafif Zırhlı Tugay ile Queens Piyade Tugayı da Bingazi'ye vasil olmuşlardı.

Msus hava alanının hizmete girmesi üzerine; akaryakıt ve diğer ikmal maddelerinin, uçakla ileriye nakletme imkânı doğmuştu.

Bu sırada, 1'inci Royal Tank Alayı, Agedabia'da düşmanın artçı birlikleri ile temasa geçmişti. 1'inci Tank Alayı, anılan kuvvetlere, 22 Kasım 1942 günü

koordineli bir taarruz icra etmişti. Bu mevzide akşama kadar savunan ve şiddetli muharebeler veren Alman artçı birlikleri, gecenin karanlığından yararlanarak geri çekilmişlerdi. Düşmanla teması sürdüren 1'inci Royal Tank Alayı; Rommel kuvvetlerinin Mersa Brega'da tesis ettiği bir savunma hattı ile karşılaşmıştı.

Bu arada 7'nci Zırhlı Tümen'in taarruz kademesindeki birlikleri, Kraliyet Çöl Hava Kuvvetlerinin destek mesafesinin dışına çıkmışlar ve Alman/İtalyan Hava Kuvvetlerinin taarruzlarına maruz kalmışlardı. Ayrıca, Mersa Brega savunma hattında bulunan Mihver kuvvetlere karşı koordineli bir taarruz icra etmek üzere her sınıf ikmal maddesinin süratle ileriye nakledilmesi ve depolanması gerekiyordu.

Bingazi limanı; gemilerin gelip yük boşaltması yapabilecek bir düzene kavuşturuluncaya kadar; söz konusu ikmal maddelerinin, gemilerle Tobruk'a ve oradan da kara yolu ile ileriye nakledilmesi zorunluluğu vardı. Kraliyet Hava Kuvvetlerinin sadece günlük benzin ihtiyacı 1400 tondur. Bu durumda, 8'inci Ordu'nun Mersa Brega mevziine Aralık 1942 ayının ortalarından önce koordineli bir taarruza başlayamayacağı açıkça ortaya çıkmıştı.

Bu durum muhavesinde, düşmanı takip eden 7'nci Zırhlı Tümen aşağıdaki görevleri erine getirmekle yetinecekti:

- Düşmanı yakından ve sürekli olarak gözetlemek;
- Düşmanın gücünü, niyet ve maksadını meydana çıkarmak;
- Düşmanın geri çekilmeye başlaması hâlinde onu takip etmek;
- Düşmanın yapması muhtemel karşı taarruzları durdurmak;

Orgeneral Montgomery, Mersa Brega'da savunan Rommel kuvvetlerine, hazırlıklı ve koordineli bir taarruz icra etmek üzere bir taraftan her sınıf ikmal maddesini ileri ikmal üslerinde depolarken, diğer taraftan da cephe sorumluluğunu 10'uncu Zırhlı Kolordu'dan alarak, 30'uncu Kolordu Komutanlığı'na devretmiş; Korgeneral Lumsden'in yerine, 13'üncü Kolordu Komutanı Horrocks'u atamış; Korgeneral Dempsey'i İngiltere'den getirterek 13'üncü Kolordu Komutanı yapmıştı. Korgeneral Lumsden'in muharebe alanına nazaran eğitimde daha başarılı olacağına inanan Montgomery onu, geri İngiltere'ye göndermişti. Böylece Montgomery, El Agheila'ya koordineli ve hazırlıklı bir taarruza başlamadan önce, güvendiği üç korgenerali, 8'inci Ordu'ya bağlı üç kolordunun başına getirmişti.

30'uncu Kolordu karargâhının 25 Kasım: 11 Aralık 1942 tarihleri arasında cephe sorumluluğunu devralması üzerine, 2'nci Yeni Zelanda Tümeni ile 51'inci Piyade Tümeni, cepheye intikal ederek taarruz tertibi almıştı. Bu arada, zırhlı ve piyade tümenleri, tümen komutanlarının emir komutasında çıkardıkları muharebe güçlü keşif kolları ile keşif ve gözetleme faaliyetlerini sürdürüyorlardı.

KUZEYBATI AFRIKA SAHİLLERİNE İCRA EDİLEN
ANGLO-AMERİKAN AMFİBİ HAREKÂTI
(MEŞALE HAREKÂTI - OPERATION TORCH)
(8 Kasım 1942)

Japonya, 7 Aralık 1941 günü sabahleyin, altı uçak gemisinin de içinde bulunduğu güçlü bir deniz kuvveti ile, Amerika'nın Hawai Adalarında, "Pearl Harbor"deki deniz üssünde demirli bulunan donanmasına, uçak gemilerinden kaldırdığı çok sayıda savaş uçağı ile baskın tarzında ve çok şiddetli bir hava taarruzu icra ederek ABD'nin Pasifik Donanması'nın önemli ve büyük bir kısmını imha etmişti. Gelişen bu durum üzerine ABD; o güne kadar izlediğı tarafsız politikasını terk ederek, Japonya, Almanya ve İtalya'ya (Mihver kuvvetler) karşı harp ilân etmiş ve müttefiklerin saflarında fiilen harbe girmişti.

Uzak Doğu'da meydana gelen bu önemli gelişmeye paralel olarak, doğu cephesinde, Alman orduları, Ruslar karşısında başarılı muharebeler vererek, Moskova ve Stalingrad önlerine gelmişlerdi.

Kuzey Afrika'da, dar bir sahil şeridini elinde bulunduran Alman ve İtalyanlar; muharebe deneyimi bulunan Orgeneral Erwin Rommel komutasındaki 100.000 kişilik bir ordu ile Süveyş Kanalı'na doğru ilerliyordu. Alman ve İtalyan kuvvetlerinin Kuzey Afrika'daki varlığı, hem stratejik önem taşıyan Süveyş su yolu ve hem de Kuzeybatı Afrika'da bulunan Fransız sömürgeleri için ciddi bir tehdit oluştuyordu. Ayrıca Akdeniz'in kuzey sahillerini ellerinde bulunduran Almanya ve İtalya, söz konusu denizi kontrol ve denetimleri altında tuttuklarından, Müttefikler, buradaki deniz ulaşımını güçlkle sağlıyorlardı.

Amerika Birleşik Devletleri'nin, Müttefiklerin yanında harbe girmesi ile kuvvet dengesi değişmiş ve ortaya yepyeni bir durum çıkmıştı. Bu nedenle, anılan durumun değerlendirilmesinin yapılp, 1942 yılı ve sonrası için yeni bir stratejinin saptanması gerekli görülüyordu.

Bu maksatla, İngiltere Başbakanı Winston Churchill, 1941 yılı Aralık ayı sonlarında Amerika'ya gitmiş ve Cumhurbaşkanı Franklin D. Roosevelt ile Washington'da "Arcadia Konferansı"nda bir araya gelmişti.

Churchill, bu konferansta; Almanya'nın etrafındaki çemberi daraltarak, daha sıkı ve daha güçlü bir hâle getirebilmek için, "Kuzey-Batı Afrika Projesi"ni gündeme getirmişti. Bütün cephelerde, 1941 yılı içerisinde başarılı ilerlemeler kaydeden Almanya'nın, Kuzey Afrika'daki Fransız sömürgelerini ele geçirmeden önce; bahse konu sömürgelerin, 1942 yılı içerisinde Kuzey Afrika sahillerine düzenlenecek ortak bir Anglo-Amerikan amfibi harekâtı ile işgal edilmesi görüşünü Roosevelt'e benimsetmek için büyük çaba harcıyordu.

İngiltere Başbakanı, ellerinde konuya ilişkin "Gymnast" kapalı ismini taşıyan ve önceden hazırlanmış bir plânın bulunduğunu; bu plânı, 8'inci Ordu'nun başarılarına paralel olarak icra edeceklerini; ve anılan plân gereğı Cezayir sahillerine amfibi bir çıkarma yapacaklarını; ABD'nin, Fransa'nın tasvibini alarak ve onun çağrısı üzerine, Fas'ın Atlantik sahiline, İngiltere ile koordineli olarak ve iş

birliğı yaparak kuvvet çıkarmasının uygun olacağını anlatmaya çalışıyor ve böyle bir harekâtın sağlayacağı avantajları aşağıdaki şekilde açıklıyordu:

- Anglo-Amerikan kuvvetlerinin ortaklaşa icra edecekleri amfibi bir harekâtla Kuzeybatı Afrika'nın işgal edilmesi, uzun zamandan beri, Kuzey Afrika harekât alanında, Alman ve İtalyan birlikleri ile muharebe eden İngiliz kuvvetlerine büyük bir destek sağlayacak ve Kuzey Afrika'daki Mihver kuvvetler; Kuzey-Batı Afrika'ya çıkacak kuvvetler ile, hâlen El-Alamein savunma hattından stratejik genel karşı taarruza geçmek üzere hazırlıklarını tamamlamış bulunan 8'inci İngiliz Ordusu arasında sıkıştırılıp imha edilecekti. Böylece bu harekât Sicilya ve İtalya'nın Müttefik kuvvetler tarafından işgalinin başlangıcını teşkil edecekti.

- Hitler, 1940 yılında Fransa'yı işgal etmiş, fakat Güney Fransa'ya girmemiş ve Fransız sömürgelerine dokunmamıştı. Güney Fransa'da, Almanya'ya müzahir Vichy Hükûmeti kurulmakla beraber; Hitler, Toulon'da bulunan Fransız donanmasını ele geçirmeyi ve Kuzey-Batı Afrika'da bulunan Fransız sömürgelerini işgal etmeyi hiçbir zaman aklından çıkarmamıştı.

Almanya, yukarıdaki düşüncelerini gerçekleştirdiği takdirde, Afrika kıtasında sağlam bir yer işgal etmiş olacak ve hür dünyanın geri kalan ülkelerini işgal etmek üzere çok avantajlı bir konuma gelecekti. Hitler, İskandinav ülkelerinin kuzey kıyılarından, Afrika'da Senegal'in başkenti Dakar'a kadar, "U" denizaltıları ile, su üstü gemilerini üslendirebileceği bir limanlar ve doklar zincirine sahip olacaktı. Ayrıca, Fransa'nın kendi saflarında harbe girmesini sağlayarak, Fransız Donanması'ndan büyük ölçüde yararlanacaktı. Bütün bunların yanı sıra Fransız sömürgelerinin sahip bulunduğu ham madde kaynaklarından azamî ölçüde faydalanma imkânı bulacaktı. Hitler, Kuzeybatı Afrika'daki Fransız sömürgelerinde üslendireceği su üstü gemilerini, denizaltıları ve uzun menzilli bombardıman uçaklarını, Atlantik okyanusunda kullanma ve ABD'nin Güney Amerika ile olan ticaretini kesme imkânını ele geçirmiş olacaktı. Böylece "Monroe Doktrini" (19), sadece kâğıt üzerinde kalan bir belgeden başka bir kıymet taşımayacaktı.

Özetle diyebiliriz ki, bütün cephelerde muharebeleri başarı ile sürdüren Nazi Almanyası, kazanacağı bahse konu; siyasî, ekonomik ve askerî imkânlarla harp gücünü önemli ölçüde arttıracak ve hayal ettiği dünya hegemonyasını kurma hedefine biraz daha yaklaşmış olacaktı.

Arz edilen bu stratejik görüşü dikkate alarak, Almanlardan önce davranıp, Fransa'nın, Kuzeybatı Afrika'daki sömürgelerine ortak bir Anglo-Amerikan amfibi harekâtı düzenlemek sûretiyle; Fas, Cezayir ve Tunus'u işgal etmek ve Fransa'nın Müttefiklerin saflarında yer almasını sağlamak hiç şüphesiz harbin geleceğini olumlu yönde etkileyecekti.

Churchill, 1942 yılını hiçbir şey yapmadan pasif bir strateji uygulayarak geçirmek yerine, Anglo-Amerikan birliklerinden oluşan yeterli büyüklükte bir

(19) Amerikan Cumhurbaşkanı Monroe'nun, 1823 yılında ortaya koyduğu ve Avrupa'nın, Amerika kıtasına müdahalesini reddeden bir prensiptir. Sözü edilen müdahale, batı yarım kürede bulunan Avrupa kolonileri tarafından da reddediliyordu. Bu prensip, Amerikan sivil harbinde bir süre engellenmek istenmiş, fakat daha sonra ABD "Monroe Doktrini", üzerinde önemle durmaya başlamıştı. "Monroe Doktrini", uluslar arası bir kanun olmayıp, ABD'nin millî politikasıdır.

kuvvetle, Kuzeybatı Afrika sahillerine bir amfibi harekât düzenleyerek buradaki Alman ve İtalyan askerî varlığına son verip Kuzey Afrika'yı tamamen güvence altına almanın en uygun bir hareket tarzı olacağı konusunda, F.D.Roosevelt'i ikna etmek için her gayreti sarf ediyordu.

Amerika Birleşik Devletleri Cumhurbaşkanı Franklin D.Roosevelt, anılan harekâtın siyasî alanda yaratacağı avantajları; stratejik ve operatif alanda kazandıracığı üstünlüğü hemen kavramıştı. Fakat, ABD Genelkurmay Başkanı ile kuvvet komutanlarının, anılan ortak harekâta ilişkin ciddî endişeleri vardı.

ABD'nin üst düzey siyasî ve askerî yetkilileri, ilk fırsatta üstün kuvvetlerle Manş denizini geçerek Fransa'nın kuzey sahillerine amfibi bir harekât icra edip Almanya'yı mağlûp etmeyi ve Avrupa kıtasının Nazi işgalinden kurtarılması fikrini savunuyorlar; öncelikle Almanya'nın işgali altında bulunan Avrupa kıtasına düzenlenecek bir amfibi harekâtın, harbin nihai hedefine; Kuzey-Batı Afrika'ya yapılacak çıkarma harekâtından, çok daha fazla hizmet edeceği kanısını taşıyorlardı. Ayrıca, doğu cephesinde, Almanların üstün askerî gücü karşısında çok müşkül durumda bulunan Rusya; Müttefiklerin Avrupa kıtasına acilen kuvvet çıkarak ikinci bir cephe açıp, üzerlerindeki ağır Alman baskısını azaltmalarını istiyordu.

Anılan Amerikan yetkilileri; öncelikle, yukarıda izah edilen görüşü benimsemekle beraber; Kuzey-Batı Afrika sahillerine yapılması plânlanan ve yeni kapalı ismi "Super Gymnast" olan amfibi harekâtın araştırılması ve incelenmesi çalışmalarının sürdürülmesi üzerinde bir mutabakat sağlamışlardı.

Görüldüğü üzere, "Arcadia Konferansı"nda, yapılması düşünülen ortak amfibi harekâtın yeri, zamanı ve kuvvetin terkihi ile büyüklüğü konusunda İngiltere ile Amerika tam bir fikir birliğine varmışlardı.

İngiltere, Amerika ve Rusya; bahse konu bu iki değişik görüş ve 1942 yılı ile sonrasında uygulanması gereken strateji konusunda, değişik zamanlarda ve değişik yerlerde toplanarak uzun uzun istişarede bulunmuşlardı. Molotov, 1942 yılı Mayıs ayı sonlarına doğru, ABD Cumhurbaşkanı Roosevelt'i ziyaret ederek, bu yıl içerisinde, Avrupa kıtasında Almanya'ya karşı bir ikinci cephenin açılmasını bir kez daha gündeme getirmişti. Amerikan Cumhurbaşkanı, doğrudan, Avrupa kıtasına bir amfibi harekâtın icrasından yana olmakla beraber, Churchill'in görüşlerine de büyük değer veriyordu.

Molotov'un Amerika ziyaretine ve Roosevelt ile yaptığı görüşmelere denk gelen bir zamanda Rommel, 8'inci İngiliz Ordusu'nu, 27 Mayıs 1942 günü Gazala'da bozguna uğratmış ve süratle El-Alamein'e doğru ilerliyordu. Kuzey Afrika'da, İngilizlerin durumu her geçen gün biraz daha kötüye gidiyor; İmparatorluğu Uzak Doğu'ya ve Hindistan'a bağlayan ve Süveyş kanalından geçen ticaret yolu kesilme tehlikesi ile karşı karşıya bulunuyordu. Churchill, beraberinde Genelkurmay Başkanı olduğu hâlde, Kuzey Afrika'da ortaya çıkan bu ciddî durumu değerlendirmek ve baş gösteren tehdide karşı alınacak ortak tedbirleri Roosevelt ile görüşmek üzere, 17 Haziran 1942 tarihinde Washington'a gitmişti.

Tam bu sırada Tobruk, Rommel'in taarruzlarına dayanamayarak 21 Haziran 1942 günü düşmüş ve 8'inci Ordu'nun durumu daha da kötüye gitmişti.

Churchill, bu görüşmede, Roosevelt'e Fransa'nın kuzey sahiline icra edilmesi düşünülen amfibi harekât için şu anda yeterli kuvvetin, çıkarma gemisi ve savaş gemisinin bulunmadığını; bu maksatla, henüz, hazırlanmış bir plânın olmadığını; amfibi harekâtın ihtiyaç göstereceği her türlü hazırlığın yapılabilmesi ve kuvvetin İngiltere'de yığınaklanması için uzun zamana ihtiyaç duyulacağını ve bu süre zarfında, elde mevcut İngiliz ve Amerikan kuvvetlerinin, 1942 yılını hiçbir harekât icra etmeden geçirmelerinin ve pasif bir strateji uygulamanın doğru bir hareket tarzı olmadığını, Amerika'nın; askerî, siyasî ve ekonomik potansiyelini, dinamik bir stratejiye dayandırarak, doğrudan veya dolaylı olarak kullanması suretiyle inisiyatif ele geçirerek harbi Müttefiklerin lehine çevirmek için icraata başlamanın en uygun hareket tarzı olacağını izah etmeye çalışmış ve bundan önceki "Kuzeybatı Afrika" projesini bir kez daha gündeme getirmişti.

Detaylı bir plânlama yapmadan ve kuvvet üstünlüğünü sağlamadan, Fransa'nın kuzey sahillerine yapılacak bir amfibi harekât, kısa zamanda, kıydan belli bir mesafeye ulaştıktan sonra, Alman kuvvetleri tarafından tecrit edilme riskini taşıyordu. Bir başka deyişle Avrupa kıtasına çıkan kuvvetlerin, Ruslar üzerindeki baskıyı kaldırmaya fırsat bulamadan, Alman kuvvetleri karşısında mağlûp olması ihtimali çok yüksekti.

Henüz harbe girmemiş Amerikan Silâhlı Kuvvetleri, şu anda, iki hareket tarzı ile karşı karşıya bulunuyordu:

- Kuzeybatı Afrika sahillerine bir amfibi harekât icra ederek Kuzey Afrika'da bulunan Alman ve İtalyan askerî varlığına son vermek;
- Kuzey Afrika'da, uzun zamandan beri Alman ve İtalyan kuvvetlerine karşı muharebeler veren ve zor durumda bulunan 8'inci İngiliz Ordusu'nu takviye etmek.

Churchill, yukarıdaki iki hareket tarzından hangisi uygulanırsa uygulansın, Rusya'nın üzerinde bulunan ağır Alman askerî baskısının, dolaylı yoldan hafifleyeceği inancında olduğunu açık bir dille ifade ediyordu. Özetle, Churchill, 1942 yılı sona ermeden, ABD'nin askerî gücünü aktif bir şekilde harbe sokup somut adımlar atmasının kaçınılmaz olduğu kanaatini taşıyor ve bu konuda Roosevelt'i ikna edebilmek için büyük bir gayret gösteriyordu.

Amerikan Cumhurbaşkanı, Churchill'in stratejik ve operatif alandaki bu düşüncelerine oldukça sıcak bakıyordu. Fakat ABD, Kuzeybatı Afrika'ya amfibi bir harekât icra etmeyi kabul ettiği takdirde; stratejisinde ve harici politikasında köklü değişiklikler yapmak zorunda kalacak ve Rusya'ya karşı taahhütlerini yerine getirememesi sorunu ile karşı karşıya kalacaktı. Bu bakımdan Amerikan Genelkurmay Başkanlığı, "Avrupa kıtasına Amfibi Harekât Düzenlenmesi Projesi" üzerinde önemle ve ısrarla durmayı tercih ediyordu.

Amerika Birleşik Devletleri; daha ileriye giderek, Avrupa kıtasına amfibi bir harekât düzenlenmeyecekse, kuvvetlerini Pasifik Cephesi'nde toplayarak Japonya'ya karşı stratejik bir taarruzda bulunma ve Avrupa Cephesi'nde stratejik bir savunma uygulama düşüncesinde olduğunu saklamıyordu. Churchill, ABD'nin benimsediği bu stratejiye şiddetle itiraz etmiş ve bu konudaki gö-

rüşlerini Roosevelt'e çok açık bir dille; aşağıdaki şekilde izah etmeye çalışmıştı:

"Pasifik harekât alanında Japonya'nın mağlûp edilmesi, Nazi Almanyası'nın yenilgisine bir katkıda bulunmayacaktır. Fakat, Almanya mağlûp edilirse, Japonya'nın bir kurşun atmadan teslim olması çok büyük bir ihtimal dahilindedir."

Böylece Churchill, bu harpte kesin sonucun Avrupa kıtasında alınacağını hiçbir şüpheye yer bırakmayacak şekilde açıkça ortaya koymuştu.

Bunun üzerine ABD Cumhurbaşkanı Roosevelt, Genelkurmay Başkanı Orgeneral George C. Marshall'a, Pasifik Projesi'nden ve Avrupa kıtasına yapılacak amfibi harekâttan vazgeçerek; ABD Silâhlı Kuvvetleri için, 1942 yılında icra edebileceği aşağıdaki hareket tarzlarının üzerinde araştırma ve inceleme yapması için direktif vermişti.

- Müttefik kuvvetlerle birlikte Norveç sahillerine bir amfibi harekât icra etmek.

- Kuzey Afrika'da savaşan İngiliz kuvvetlerini takviye etmek.

- Müttefik kuvvetlerle birlikte, Kuzey-Batı Afrika sahillerine amfibi bir harekât icra etmek.

Daha sonra, İngiltere ile ABD arasındaki görüşmeler 24/25 Temmuz 1942 tarihlerinde Genelkurmay Başkanları düzeyinde sürdürülmüş ve yapılan iki ayrı toplantıda, Fransa'nın Kuzey-Batı Afrika'da bulunan sömürgelerine müşterek bir amfibi harekât icra edilmesi üzerinde mutabakat sağlanmıştı.

Amerikan Cumhurbaşkanı Roosevelt, böyle bir harekâtın icra edilmesini tam olarak desteklediğini bildirmiş; hatta Churchill'e gönderdiği mesajda, anılan harekâtın 30 Ekim 1942 tarihinden önce yapılacak şekilde plânlanmasını önermişti. Bunun üzerine Churchill daha anlamlı olacağı düşüncesi ile daha önce bu harekât için belirlediği "Super Gymnast" kapalı ismini "Meşale" (TORCH) olarak değiştirmişti. Ayrıca söz konusu harekâta başkomutanın bir Amerikan Generali olması kararlaştırılmış ve harekâtın yapılmasının kesinlik kazanması üzerine, Cumhurbaşkanı Roosevelt, Genelkurmay Başkanı G.C. Marshall ile istişarede bulunduktan sonra, Korgeneral Dwight D. Eisenhower'ı Kuzeybatı Afrika'ya çıkacak Müttefik Kuvvetler Başkomutanı olarak atamıştı.

"Meşale Harekâtı"nın icra edecek Müttefik kuvvetlere etkin bir teşkilât yapısı kazandırmak için çalışmalar, Londra'da, hummalı bir şekilde sürdürülüyordu. Seçkin İngiliz ve Amerikan subaylarından bir birleşik karargâh meydana getirilmiş ve General Mark W. Clark, Eisenhower'ın yardımcılığına getirilmişti.

Müttefik kuvvetlerin sınırlı imkânlarından dolayı, 1942 yılı içerisinde Manş denizini geçerek Fransa'nın kuzey sahillerine yapılacak çıkarmanın ertelenmesi üzerine, ön plâna çıkan "Meşale Harekâtı"nın genel hedeflerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür:

- Fransa'nın; Fas, Cezayir ve Tunus'ta bulundurduğu kuvvetleri ile birlikte Müttefiklerin yanında harbe girmesini sağlamak.

- Libya çöllerinde muharebeler veren İngilizlere yardım etmek maksadı ile Kuzey Afrika'da bulunan Alman ve İtalyan kuvvetlerini imha etmek; bu bölgedeki Alman ve İtalyan askerî varlığına son vermek.

- Akdeniz'deki, deniz ulaşım hatlarını Müttefiklerin gemilerine açık ve Mihver devletlerin gemilerine kapalı bulundurmak.

- Daha sonra yapılacak bir harekât için, Müttefik kuvvetlere uygun bir harekât üssü sağlamak.

"Meşale Harekâtı", genel olarak, Korgeneral Dwight D. Eisenhower'ın komutasında; 5'inci Amerikan Ordusu, 1'inci İngiliz Ordusu, Amerikan ve İngiliz birliklerinden meydana gelmiş bir hava kuvveti ve bir deniz kuvveti tarafından icra edilecekti.

Müttefik kuvvetler Başkomutanlığına verilen vazifeyi, genel olarak, aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz:

"Müttefik kuvvetler; Alman ve İtalyanların Kuzey Afrika ile Akdeniz yöresindeki askerî varlığına son vermek, yapılacak müteakip stratejik harekât için uygun harekât bölgesini ele geçirmek maksadı ile Fas ve Cezayir sahillerine bir amfibi harekât icra edecek; 8'inci İngiliz Ordusu ve bölgede bulunan Fransız kuvvetleri ile koordineli olarak ve iş birliği yaparak, doğu istikametine ilerleyecek; Alman ve İtalyan kuvvetlerine taarruz ederek onları imha edecek; Fas, Tunus ve Cezayir'i işgal edip, müteakip harekâta hazır olacaktır."

Teşkil edilen Müttefik Kuvvetler Başkomutanlığı karargâhı, daha önce İngiliz Genelkurmay Başkanlığı tarafından "Gymnast" kapalı ismi ile hazırlanmış harekât plânını yeniden ele almış ve yukarıda arz edilen esaslar çerçevesinde plânlama faaliyetlerine hız vermişti.

O sırada, Kuzey Afrika muharebelerinde önemli gelişmeler olmuş; Korgeneral Bernard L. Montgomery'nin komutasındaki 8'inci İngiliz Ordusu, 1942 yılı yaz ayları sonunda, Orgeneral Erwin Rommel'in komutasındaki Alman ve İtalyan kuvvetlerinin ileri harekâtını, El-Alamein önlerinde durdurmuştu.

"Meşale Harekâtı"nın plânlamaları ve hazırlıkları İngiltere'de sürdürülürken, bu harekâtın Norveç sahillerine yapılacağı konusunda Almanlar inandırmak için her türlü aldatma metodu uygulanmıştı. Hitler, Kuzey-Batı Afrika'da bulunan Fransız sömürgelerinin, Müttefikler tarafından işgal edileceğinin farkında idi. Fakat, çok geniş toprakları bulunan Fas, Cezayir ve Tunus'u, Müttefiklere karşı savunmak için elinde yeterli bir askerî güç mevcut değildi. Ayrıca, Müttefiklerin Avrupa kıtasında ikinci bir cephenin açılması hazırlıkları sürdürülürken, söz konusu harekâtın, Norveç sahillerine yapılacağına inanan Almanya, donanmasının büyük bir kısmını Kuzey-Doğu Atlantik'e kaydırmış ve Norveç yakınlarındaki sularda toplamıştı. Buna paralel olarak Norveç'teki güvenlik tedbirlerini arttırarak, buradaki savunmasını güçlendirmişti.

"Meşale Harekâtı"nın plânlama çalışmaları hızla devam ederken, İngiliz ve Amerikan Genelkurmay Başkanlıkları arasında, amfibi çıkarmanın yapılacağı yer ve çıkarmanın zaman konusunda önemli fikir ayrılıkları baş göstermişti. Hatta, söz konusu fikir ayrılıkları zaman zaman, harekâtın geleceğini tehlikeye düşürecek boyutlara ulaşmıştı.

İngiltere Başbakanı, çıkarmanın yapılması için, 7 Ekim 1942 tarihinin en uygun gün olacağını önerirken; ABD Genelkurmay Başkanlığı, çıkarma hazırlıklarının ve birlikler ile araç, gereç, silâh ve mühimmatın gemilere yüklenmesi işlemlerinin o tarihe kadar tamamlanmasının mümkün olmayacağını ileri sürerek, bahse konu harekâtın, en erken, 7 Kasım 1942 tarihinde yapılmasının mümkün olacağını savunuyordu.

İngilizler, amfibi çıkarmanın, Amerikan ve İngiliz birliklerinden meydana gelecek bir kuvvetle Cezayir kıyılarına ve mümkün olduğu kadar Tunus'un batı hududuna yakın plâjlara yapılmasını istiyordu.

İngilizlerin önerdiği çıkarma bölgesini sakıncalı bulan Amerikan Genelkurmay Başkanlığı, amfibi harekâtın, Amerikan birliklerinden meydana gelmiş bir kuvvetle, Fas'ın Atlantik okyanusundaki batı sahillerine yapılmasının daha uygun olacağını savunuyordu. Amerikan plân subayları, çıkarmanın, Fas'ın Atlantik kıyılarına yapılmasının ve yalnız Amerikan kuvvetlerinin karaya çıkarılmasının gerekçelerini aşağıdaki şekilde izaha çalışıyorlardı:

- İcra edilecek "Meşale Harekâtı"nda, Fransızların güveninin kazanılması ve sömürgelerde bulunan Fransız birliklerinin sahile çıkan kuvvete karşı direniş göstermemesinin sağlanması, ancak, sahile sadece Amerikan askerlerinden oluşan bir kuvveti çıkarmakla mümkün olacaktı. Amerikan iç harbinde, Fransa'nın sağladığı yardımlar, ABD'nin bağımsızlığını kazanmasında ve devletin yapılanmasında önemli rol oynamıştı. O günden bu yana, ABD ile Fransa arasında derin bir sevgi bağı süregelmişti. Şimdi ABD, Fransa'ya karşı tarihî borcunu ödeyecekti.

- İngilizlerin, Fransız Donanması'nı, Almanların eline geçmesini önlemek için, 1940 yılında batırmak istemesi ve Fransız sömürgelerinin "Vichy Hükûmeti" ile olan bağlarını koparmaya kalkması, Fransızların İngilizlere karşı derin bir hoşnutsuzluk duymasına yol açmıştı. İngiltere'nin De Gaulle'ü Londra'da barındırması "Vichy Hükûmeti"nin İngiltere'ye karşı duyduğu hoşnutsuzluğu daha da arttırmıştı. Bütün bunlarla birlikte, İngilizler ile Fransızlar arasındaki tarihî geleneksel düşmanlık da dikkate alındığında; İngiltere'nin Kuzey-Batı Afrika'daki Fransız sömürgelerine asker çıkarması, Fransız halkının İngiltere'ye karşı duyduğu husumet hislerini kamçılayacak ve sömürgelerde bulunan Fransız birliklerinin, çıkarmaya şiddetle karşı koyma ihtimalini büyük ölçüde arttıracaktı.

- Bu nedenlerle, Kuzeybatı Afrika'daki Fransız sömürgelerine karşı icra edilecek harekâtın, Amerikan Kara Kuvvetleri tarafından yapılmasının; İngiliz Donanması ile İngiliz Hava Kuvvetlerinin bu harekâtı desteklemesinin en uygun bir hareket olacağı düşüncesi plânlama karargâhında ağırlık kazanmıştı.

- Cezayir sahillerine yapılacak bir amfibi harekât, Cebel ü-Tarık Boğazi'ndan geçen bir tek ana ikmal yoluna bağlı kalacaktı. Anılan su yolu, İspanya'nın Alman yanlısı bir tavır koyması hâlinde tehdit altına girecek ve Almanya'nın bu boğaz tıkaması ile çıkan birliklerin takviyesi ve ikmal ancak Ümit burnundan dolaşıp Kızılderize gelecek gemiler tarafından yapılabilecekti. Böyle bir durumda kalındığı taktirde, harekâtın geleceği ve başarısı tehlikeye düşecekti.

- Akdeniz'de, çıkarmanın yapılacağı plâjlar, Alman ve İtalyan donanması'na mensup su üstü ve su altı gemileri ile, hava kuvvetlerinin tehdidine açık bulunuyordu.

- Kuzeybatı Afrika'daki hava meydanları ele geçirilinceye kadar, Müttefik hava kuvvetlerinin kullanabilecekleri yegâne hava alanı Cebel ü-Tarık'taki hava meydanı idi. İspanya'nın Cebel ü-Tarık'a müdahale etmesi hâlinde, anılan hava meydanını kullanmak mümkün olmayacak ve kara kuvvetlerine sağlanacak hava desteği uçak gemilerinde üslenmiş uçaklarla sınırlı kalacaktı.

- Bundan dolayı, ABD Genelkurmay Başkan Marshall, kapasitesi oldukça sınırlı olmasına rağmen, öncelikle Casablanca'dan Oran'a ve oradan da Cezayir şehri ve Tunus şehrine uzanan demir yolunun, ikinci bir ana ikmal yolu olarak güvenlik altına alınmasını ve Cezayir sahillerine ondan sonra bir çıkarmanın yapılabileceği kanaatini taşıyordu.

- İspanya'dan bir yardım talebi gelmeden, Almanya'nın İspanya'yı işgal etmesi çok uzak bir ihtimal olarak görünmekle beraber; Amerikan kuvvetlerinin Casablanca'ya çıkması, Almanya için bir caydırma unsuru olacak; ayrıca İspanya'nın Cebel ü-Tarık'a müdahale etme olasılığını da büyük çapta ortadan kaldıracaktı.

Meşale Harekâtının plânlanması safhasında ortaya çıkan görüş ayrılıklarını ortadan kaldırmak için, çok büyük gayret sarf eden Churchill, ABD Cumhurbaşkanı F.D. Roosevelt ile temaslarını sürdürmüş ve 1942 yılı Ağustos ayı sonlarında, ona, aşağıda metni yazılı telgrafı göndermişti:

"Meşale Harekâtı'nın temelinde politik bir amaç yatar. Asıl gayemiz Fransızlar ile savaşmaktan kaçınmak olmakla beraber; savaşın kaçınılmaz bir noktaya gelmesi hâlinde, bahse konu amacın bir parçası da muharebe etmek ve kazanmaktır."

Churchill ortaya koyduğu bu görüşle; gerektiği taktirde, Fransa'nın Kuzeybatı Afrika'daki sömürgelerinde üslendirdiği askerî kuvveti ile muharebeyi göze almada bir sakınca görmediğini çok net bir şekilde dil getirmiş oluyordu.

Ayrıca Churchill Müttefik Kuvvetler Başkomutanlığı karargâhındaki komutanlar ile plânlama subaylarının çalışmalarını olumsuz yönde etkileyen endişeleri ortadan kaldırmak ve plânlamanın daha elverişli ve daha rahat bir ortamda yapılmasını sağlamak üzere, politik sorunlarla bizzat uğraşacağını Korgeneral Eisenhower'e bildirmişti.

Churchill aşağıdaki varsayımları savunuyordu ve onlarla bizzat kendisi ilgilenecek ve herhangi bir sorun yaratmamalarını sağlayacaktı.

- İspanya, "Meşale Harekâtı" nedeni ile İngiltere ve ABD ile harbe girmeyecekti.

- Almanların, İspanya'yı kendi saflarında harbe girmeye zorlaması veya İspanya topraklarında askerî üsler kurması, iki aydan önce gerçekleştirilemezdi.

- Bilindiği üzere, Kuzeybatı Afrika sahillerinde, güçlü bir kıyı savunması tesis edilmemişti. Fas, Cezayir ve Tunus'ta bulunan; toplam mevcudu 100.000'e ulaşan Fransız birlikleri tank ve zırhlı muharebe araçlarından yoksun bulunmaktaydı. Ayrıca, anılan birliklerin araç, gereç, silâh ve askerî teçhizatı çok eski ve demode idi. Eğitimleri çok zayıf olan Fransız birliklerinin bu durumları ile harbe hazırlık dereceleri, muharebe etkinlikleri, muharebe imkân ve kabiliyetleri çok sınırlı idi. Bütün bunların yanı sıra, bahse konu Fransız birliklerinin karaya çıkacak Anglo-Amerikan kuvvetlerine karşı muharebe edip etmeyecekleri tartışmaya açıldı.

Özetle denilebilir ki, Fransa'nın Kuzeybatı Afrika'daki sömürgelerinde bulundurduğu askerî birlikleri; Fas ve Cezayir sahillerine yapılacak bir Müttefik çıkarmasına karşı direnişlerinin çok zayıf olacağı; söz konusu direnişin, baskın tarzında karaya çıkacak üstün kuvvetler tarafından ortadan kaldırılacağı; hatta, Fransız birliklerinin, subaylarının komutasında, Müttefik kuvvetlerin saflarında yer alacakları ve onlara aktif olarak yardım edecekleri değerlendiriliyordu.

- Vichy Hükûmeti'nin "Meşale Harekâtı"nı ileri sürerek Büyük Britanya'ya ve ABD'ye karşı harb ilân etmesi çok uzak bir ihtimal ve hatta imkânsız olarak görülüyordu.

- Hitler, işgal edilmiş Fransa toprakları üzerinde ağır bir baskı yaratabilecekti. Fakat Ekim 1942 ayında elinde yeteri kadar kuvvet bulunmaması nedeni ile Vichy Hükûmeti'nin topraklarını işgal edemeyecekti.

İngiltere Başbakanı Winston Churchill, harekâtla ilişkili politik risklerin sorumluluğunu üzerine alıp Müttefik Kuvvetler Başkomutanlığının yükünü hafifletmek istemişse de; icra edilecek amfibi harekâta karşı Fas, Cezayir ve Tunus'ta bulunan Fransız kuvvetlerinin gösterecekleri direnişin derecesi ve İspanya'nın harekâta müdahalesi; "Meşale Harekâtı"nın seyrini olumsuz yönde etkileyeceği gerçeğini ortadan kaldırmıyordu. Almanya'nın "Meşale Harekâtı" ile eş zamanlı olarak, Tunus'u işgal edeceği olasılığı dikkate alındığında, zaman büyük bir önem kazanıyor ve harekâtın plânlanmasında göz önünde tutulması gereken önemli bir faktör olarak ortaya çıkıyordu. Bu bakımdan Cezayir'de bulunan Fransız birliklerinin, Müttefiklerin yanında yer alması ve onlarla iş birliği yaparak, Müttefik kuvvetlerin Tunus istikametinde yapacakları ileri harekâta yardımcı olmaları hayati önemi olan bir faktördü.

"Meşale Harekâtı"nın plânlanmasının ilerleyen safhalarında, Müttefik Kuvvetler Başkomutanlığı karargâhında bulunan İngiliz ve Amerikan plân subayları ile Genelkurmay Başkanlıkları arasındaki fikir ayrılıkları ve görüş farklılıkları süratle giderilerek gereken her tedbir en ince detayına kadar düşünülmüş ve

"Meşale Harekâtı"nın aynı anda Casablanca, Oran ve Cezayir şehirleri ile onlara mücavir plâjlara yapılmasına karar verilmişti.

Amfibi çıkarmanın yapılacağı tarih, 8 Kasım 1942 günü olarak belirlenmişti. Bir başka deyimle Anglo-Amerikan kuvvetleri, uğradıkları "Pearl Harbor" baskınından 11 ay 1 gün sonra, Fas ve Cezayir sahillerine çıkacaklardı.

Fas ve Cezayir sahillerine amfibi bir harekât icra edecek olan Anglo-Amerikan birlikleri üç görev kuvveti şeklinde gruplanmıştı. Müttefik kuvvetlerin hava desteğine değişik tipte 1000 savaş uçağı tahsis edilmişti. (20)

Batı Görev Kuvvet (Western Task Force):

Tamamı, ABD'nin, New York ve Nortfolk Limanlarına yakın yerlerde yığınaklanmıştı. Kara kuvvetinin tamamı, Amerikan olup, mevcudu 40.000 kişiden fazla idi. Anılan kuvvetlerin komutanlığına Tümgeneral George S. Patton Jr. getirilmişti. Deniz kuvveti; muharebe gemisi, kruvazör, uçak gemisi, destroyer ve diğer küçük gemiler dahil 68 parça savaş gemisi ile, 36 parça yolcu gemisi, kuru yük gemisi ve tankerden meydana gelmişti. Sancak gemisi Amerikan donanmasına bağlı Augusta kruvazörü olup, Batı Görev Kuvvet Komutanlığına çok yetenekli bir Amiral olan Henry Kent Hewitt getirilmişti.

Norfolk (Virginia) ve New York Limanlarından hareket edecek olan Batı Görev Kuvveti, Atlantik okyanusunda 3100 mil (4960 km) mesafe katettikten sonra; İngiltere'den hareket edecek kuvvetlerle eş zamanlı olarak, Fas'ın batı sahillerine çıkacaktı.

Merkez Görev Kuvveti (Centre Task Force):

Kara kuvveti 18.500 Amerikan askerinden meydana gelmiş olup, birlikler, 1942 yılının Ağustos ayı başlarında Amerika'dan intikal ettirilerek, İskoçya ve Kuzey İrlanda'da yığındandırılmışlardı. Anılan kara kuvvetine Tümgeneral Lloyd R. Frendall komuta edecekti. Deniz kuvveti İngiliz Donanması'na bağlı gemilerden meydana gelmişti. Toplam 19 parça muharebe gemisine (1 muharebe gemisi, 3 uçak gemisi, 3 kruvazör, 12 destroyer) ilâve olarak çok sayıda kornet, sloop, mayın tarama gemisi ve deniz altı, Merkez Görev Kuvveti içinde yer almış bulunuyordu. Kara kuvvetinin personeli araç, gereç, silâh ve mühimmatı toplam 17 arça LSI (Landing Ship Infantry), LST (Landing Ship Tank) ve 11 parça MT-Store Ship ile taşınacaktı. Ayrıca, İngilizlerin Akdeniz Donanması'nın bir bölümü, Merkez Görev Kuvveti, Cebel ü-Tarık'ı geçtikten sonra, bu kuvvete ilâve koruma sağlayacaktı.

Sancak gemisi İngiliz Donanması'na bağlı Largs savaş gemisi olup, Merkez Görev Kuvveti Komutanı İngiliz Deniz Kuvvetlerinden Komodor Thomas Troubridge idi.

Merkez Görev Kuvveti, İngiltere'nin Clyde bölgesinden hareketle, Oran şehri ve ona yakın plâjlara çıkacaktı.

(20) Hart; s. 330-331.

Doğu Görev Kuvveti (Eastern Task Force):

Kara kuvveti; 9000 kişi Amerikan, 9000 kişi İngiliz ve 2000 mevcutlu iki İngiliz komando taburu olmak üzere, toplam 20.000 kişiden meydana gelmişti.

Başlangıçta, Kara kuvvetine Amerikan Tümgeneral Charles Ryder komuta edecekti. Birlikler, 8 Kasım 1942 günü karaya çıktıktan sonra; 1'inci İngiliz Ordusu olarak görev yapacak olan bu kuvvet, 9 Kasım 1942 günü Korgeneral Kenneth Anderson'un (İngiliz) emir komutasına girecek ve onun emrinde görevine devam edecekti.

İngiltere'nin kuzey bölgesinden hareket edecek olan bu kuvvet, Cezayir şehri ve ona yakın plâjlara amfibi bir hücum icra edecekti. Bu hücumla koordineli olarak, iki komando taburu, havadan Bône ve Tebessa'ya indirilerek, buralardaki hava alanları ele geçirilecekti. Amerikan birlikleri, İngiliz komando birliklerinin hedeflerini ele geçirmelerinde onlarla iş birliği yapacaklardı. Doğu Görev Kuvveti'ni çıkarma plâjlarına taşıyacak ve intikal sırasında güvenliklerini sağlayacak deniz birliğinin tamamı, İngiliz Donanması'ndan tahsis edilmiş gemilerden teşekkül etmiş olup, toplam 18 parça savaş gemisi (4 kruvazör, 2 uçak gemisi, 12 destroyer) ve toplam 33 parça LSi (Landing Ship Infantry), Polonya gemisi, Hollanda gemisi, nakliye gemisi ve MT-Store Ship gemisini ihtiva ediyordu. Sancak gemisi, İngiliz Donanması'na mensup Bulolo idi. Görev Kuvveti'nin Komutanlığına Tuğamiral Harold M. Burrough getirilmişti.

Doğu Görev Kuvveti, İngiltere'nin kuzey bölgesinden hareket ederek, Cezayir şehri ve ona mücavir plâjlara çıkacaktı.

Oran ve Cezayir şehirleri ile onlara yakın plâjlara çıkacak Merkez Görev Kuvveti ve Doğu Görev Kuvveti iki ayrı konvoy hâlinde İngiltere'den hareket edecekler ve birlikte seyredeceklerdi. Sürati düşük olan konvoy, 22 Ekim 1942 günü harekete başlarken, sürati daha fazla olan konvoy, dört gün sonra (26 Ekim 1942) hareket edecek ve her iki konvoy, 5 Kasım 1942 günü gecesi, birbirlerinin peşi sıra, Cebel ü-Tarik Boğazı'ndan geçerek kendilerine tahsis edilen plâjlara aynı zamanda çıkarma yapacak şekilde Akdeniz'de seyredeceklerdi. Konvoylar, Cebel ü-Tarik Boğazı'nı geçtikten sonra, Oramiral Sir Andrew Cunningham'ın komutasındaki İngilizlerin Akdeniz Donanması'nın bir bölümü, anılan konvoylara koruma sağlayacaktı.

Müttefiklerin bu hazırlıklarına paralel olarak Hitler, her ne pahasına olursa olsun Kuzey Afrika'yı elinde tutmak istiyordu. Çünkü Müttefiklerin Kuzey-Batı Afrika'ya çıkıp buradaki Alman ve İtalyan askerî varlığına son vermeleri hâlinde, sıranın Sicilya'ya ve oradan da İtalya'ya geleceğini çok iyi biliyordu.

Kuzey Afrika'da uzun bir zamandan beri muharebeler veren Rommel kuvvetlerinin durumu pek ümit verici olmamakla beraber, Hitler bu bölgede bir askerî denge kurmak ve Tunus'u her ne pahasına olursa elde tutabilmek için, burada bulunan Alman ve İtalyan kuvvetlerini süratle takviye etmeye başlamıştı.

Çok uzun bir süre, Kuzey Afrika harekât alanı ile Akdeniz'i ihmal eden Hitler, Müttefiklerin Kuzey Afrika'da yarattığı bu yeni durum karşısında; Tunus'a, süratle büyük birlikler sevk etmiş ve buraya her sınıf ikmal maddesini

yığmaya başlamıştı. Hitler, bütün her şeye rağmen, Bizerte ve Tunus Limanlarını içine alan geniş bir kıyıbaşı tutmak ve Müttefiklerin çok sayıda birliğini burada tespit ederek, atıl bırakmayı hedefliyordu.

1942 yılının Kasım ayı içerisinde, iki hava indirme alayı ve bir istihkâm taburu havadan Tunus'a nakledilmiş; bunları piyade, tank ve topçu birlikleri takip etmişti. Böylece, değişik yerlerden gelen bu birliklerle müşekkel bir tümen meydana getirilmişti. Aralık ayı ortalarında, 10'uncu Panzer Tümeni Trablus'a gelmiş ve Mihver kuvvetlere katılmışlardı. Bundan bir süre önce, Süveyş kanalını ele geçirmek üzere olan ve El-Alamein önlerinde bir avuç yorgun birlikle taarruzlar icra eden Rommel, anılan takviye birliklerinin yarısının El-Alamein'e gönderilmesi hâlinde neler yapmazdı? Hitler, Kuzey Afrika'da harbi kazanmak üzereyken ve Rommel kuvvetleri Süveyş kanalına 60 mil (95 km) bir mesafede bulunduğu bir sırada, göndermediği takviyeleri, harbi kazanma şansının hiç bulunmadığı bir zamanda gönderiyor ve büyük bir hata yapıyordu. Bahse konu takviye birlikleri, Kuzey Afrika'ya gönderilmiş olsaydı Rommel çoktan Süveyş kanalını ve Mısır'ı ele geçirmiş olacaktı. Fakat şimdi Hitler boşa gayret sarf ediyordu.

Müttefik Kuvvetler Başkomutanlığı karargâhı; "Meşale Harekâtı"na en uygun hareket tarzlarını bulmaya ve plânlamalarını buna göre geliştirmeye azamî özen gösterirken; amfibi harekâtı başarılı kılmak için; Fransız kuvvetlerinin Müttefik Kuvvetler yanında yer almasını ve onlara yardım etmesini sağlamak amacı ile politik ve siyasî çareler aramayı hiçbir zaman gözardı etmemişlerdi. Konuya büyük önem atfeden Amerikan ve İngiliz plân subayları ile Londra ve Washington'daki yüksek düzeydeki siyasî-askerî yöneticilerin zihinlerini aşağıdaki sual devamlı olarak meşgul ediyordu :

"Fransa'nın, Kuzeybatı Afrika'daki sömürgelerinde bulunan birlikleri, Müttefik kuvvetlerin Fas ve Cezayir'e yapacakları amfibi çıkarmaya, elde mevcut bütün imkânlarını kullanarak karşı koyacaklar mı? Yoksa Müttefik kuvvetlerin yanında yer alıp, onlara içtenlikle yardım mı edecekler?"

Bu durumu göz önünde bulunduran Birleşik karargâh, Kuzey-Batı Afrika'da bulunan Fransız sömürgelerine bir amfibi harekât yapmadan önce, boş yere kan dökülmesini önlemek için, Vichy Hükûmeti'nin (21) böyle bir harekâta taraf olmasını; Fas, Cezayir ve Tunus'ta bulunan Fransız askerleri ile komuta kademesinde bulunan general ve subayların, Müttefik kuvvetler saflarında yer almalarını temin etme konusunun, üzerinde çalışılması gereken çok önemli bir faktör olarak mütalâa ediliyordu. Uzun bir zamandan beri, bu konu üzerinde çalışan; Kuzey Afrika'da Fransızların iş birliğini ve yardımını sağlamak için gayret sarf eden İngiliz Hariciyesi; bakanlıkta konu üzerinde çalışan Mr.

(21) Fransa, 1940 yılında, Alman orduları tarafından, 15 gün gibi kısa bir süre içerisinde işgal edilmiş ve Almanya ile ateşkes antlaşması imzalamıştı. Anılan antlaşma hükümlerine göre, Fransa'nın güney bölgesi, Almanlar tarafından işgal edilmemiş ve burada, Almanya'ya müzahir Vichy Hükûmeti kurularak savaş dışı kalmıştı. Yine imzalanan ateşkes antlaşmasının hükümlerine göre, Fransa'nın sömürgelerine ve donanmasına dokunulmamıştı. Bu bakımdan, Fransız İmparatorluğu hâlâ ayakta duruyor; Fransız ordusu ve donanması Vichy Hükûmeti'nin emrinde ve ona bağlı olarak hizmete devam ediyordu.

W.H.Mack'ı, Eisenhower'ın karargâhına atamış ve burada bir siyasî ilişkiler bürosu kurulmasını sağlamıştı. Vichy Hükûmeti ile iyi siyasî ilişkiler içerisinde bulunan ABD, aynı amaçla, Mr. Robert Murphy'yi, Eisenhower karargâhına, ABD diplomatik baş temsilcisi olarak atamıştı. Robert Murphy doğrudan Eisenhower ile çalışacaktı. Zamanı geldiğinde, anılan karargâhta bir karargâh subayı gibi görev yapacaktı.

Fransızlarla yapılacak iş birliğinin, her şeyden önce, Vichy Hükûmeti ile yapılması gereği açık olarak ortada idi. Ayrıca, Fransa'nın bağımsızlığını yeniden kazanması için çalışan ve halk tarafından sevilen bir lideri bulup ortaya çıkarmak zarureti vardı. Söz konusu şahsın, her şeyden önce, üstün liderlik vasıflarına sahip olması ve Müttefiklerin yüksek komuta heyeti ile Fransa'nın Kuzeybatı Afrika'da bulunan ve ettikleri sadakât yemini ile Mareşal Petain'e bağlı bütün subaylar üzerinde nüfuz sahibi olabilecek meziyetlere sahip bulunması kaçınılmaz bir faktör olarak ortaya çıkmıştı. Anılan liderin, hâlihazır "Vichy Hükûmeti"nin mevcut yapısı veya askerî teşkilâtı içerisinde aranıp bulunması faydalı olacağı kanısını yaratmıştı. "Meşale Harekâtı"nın plânlamalarına paralel olarak, Murphy bu konu üzerinde çalışmalar yapıyor ve en uygun bir lider bulmak için büyük çaba sarf ediyordu.

Başlangıçta Oramiral Jean L. Darlan en uygun lider olarak düşünülmüştü. Darlan, Petain'den sonra Vichy Hükûmeti'nin başına geçecek lider adayı idi. Bir vesile ile Amerikan büyük elçisine, Fransız halkının Müttefiklerin yanında yer almaları için çalışacağını beyan etmişti. Bununla beraber, Amiral J.L. Darlan; Almanya'nın İngiltere'ye karşı girişeceği bir işgal harekâtını destekleyeceği konusunda Almanların üst düzey yetkilileri ile mutabakat içinde bulunuyordu. Hatta bu konuda, Almanlarla gizli bir antlaşma imzalamıştı. Darlan'ın gelişen durumlara göre, sürgünde bulunan Fransız Donanması'nı, Almanların emrine verme ihtimali çok yüksekti. Almanya'nın Fransız Donanması'nı ele geçirmesi, onların nihaî hedef olarak seçtikleri dünya hegemonyasını kurma imkân ve kabiliyetini arttıracaktı. Bütün bunlara ilâve olarak; Amiral Darlan, Paris'te Alman büyük elçisi ile bir mutabakat belgesi daha imzalayarak; Almanya'nın Irak'ta, İngilizlere karşı başlatacakları isyana destek vermeyi taahhüt etmişti. Irak'ta ihtilâl başarıya ulaşır ve bu ülkede Almanya'yı destekleyen bir hükûmet kurulacak olursa; bölgede meydana gelecek bu köklü durum değişikliği, Rommel kuvvetlerinin Süveyş kanalına karşı yarattığı tehdide ilâve olarak ikinci ve önemli bir tehdit olarak ortaya çıkacaktı. Ayrıca Darlan, Paris'te imzaladığı mutabakat belgesi esaslarına göre, Almanya ile İtalya'ya Bizerte Limanı'nı ve buradan Gabes'e uzanan demir yolunu kullanma hakkı tanıyordu.

Bu sırada, İngiltere ile ABD, ortak bir çalışma ile Mareşal Henri Petain ve Oramiral Jean L. Darlan'ı, Alman yanlısı tavır takınmalarından vazgeçirmek için, ellerinden gelen gayreti sarf ediyorlardı. Bununla beraber Amiral Darlan'a karşı tam bir güven duymaları çok zordu. Bu sırada başka isimler üzerinde duruluyordu.

General Giraud, Almanya 1940 yılında Fransa'yı işgal ettiği zaman bir ordu komutanı idi ve savaşta Almanlara esir düşmüştü, Nisan 1942 tarihinde

esarettten kaçmayı başaran Giraud, Fransa'nın Alman işgali altında olmayan bölgesine gelip, Petain otoritesini tanıyacağına söz vermiş ve Lyon'da yerleşme olanağı bulmuştu. İkâmet ettiği ev, devamlı tarassut altında tutulmasına rağmen, Fransa'nın Kuzeybatı Afrika'daki sömürgelerine ve Fransa'nın diğer bölgelerinde bulunan bir çok Fransız subayı ile irtibatı vardı. General Giraud ve temasta bulunduğu subayların ortak amacı, ABD'nin yardımı ile Alman işgali altında bulunan topraklarda, Almanya'ya karşı bir isyan başlatacak örgütü kurup sevk ve idare etmek; Fransa'ya Alman boyunduruğundan kurtarıp, yeniden bağımsızlığına kavuşturmaktı. Giraud, kendisini destekleyen arkadaş Odic'e yazdığı bir mektupta Fransa'nın yeniden bağımsızlığa kavuşturulmasına ilişkin görüşünü şu şekilde açıklıyordu :

"Biz, Amerika'nın bizi kurtarmasını istemiyoruz. Hürriyetimizi yeniden kazanmak için, onlardan bize yardım etmelerini istiyoruz. Bu iki husus aynı değildir."

General Giraud, Fransa'nın Almanlar karşısında mağlûbiyetini analiz eden bir kitap yazmış ve bu kitapta Fransızların bir gün, bağımsızlıkları için bir kez daha savaşacaklarını savunmuştu.

Fransa'nın Kuzeybatı Afrika'daki sömürgelerinde bulunan Fransız kuvvetlerinin Başkomutanı Orgeneral Juin, Müttefiklere karşı bir sempati duymakla beraber, bir kenarda durmayı ve gelişecek durumlara göre hareket etmeyi tercih eder görünüyordu. Bununla beraber Orgeneral Juin, Almanların Tunus'u işgal etmelerine razı olmayacağını ve onlara karşı Tunus'u savunmaya kararlı olduğunu yüksek sesle telâffuz ediyordu.

Orgeneral Nogues, Fas'ın "Resident" General'i olup, Fransız kolonilerinin Müttefiklere yardım etmesini savunuyordu.

Özetle diyebiliriz ki, Oramiral Jean L. Darlan, Afrika'da bulunan bütün Fransız Kara ve Deniz Kuvvetlerinin komutanı olup, bu görev kendisine Vichy Hükûmeti tarafından verilmişti. Küçük rütbeli subaylar ile erbaşlar ve erler Almanlar sevmemekle ve İtalyanlardan nefret etmekle beraber; Darlan'ın, kendisine bağlı komutanların düşünceleri ne olursa olsun, Müttefik kuvvetlerin amfibi harekâtına karşı bir tavır koyacağı düşünülüyordu. Böyle bir durumda, yine de, Fransız subaylarının hemen hemen hepsi, birlikleri ile beraber Müttefik kuvvetlere katılacakları, istihbarat başkanlığından alınan haberlerden anlaşılıyordu.

Murphy, 1942 yılının Eylül ayında uçakla Washington'a giderek Giraud'un, Fransızların lideri olması için teklifte bulunmuş ve onunla gizli görüşmeler yapabilmek için yetki istemişti. Murphy, bu yetki ile mücehhez olduğu hâlde geri dönmüş ve Giraud'u Fransızların lideri olarak kabul eden Korgeneral D. Eisenhower ile politik plâni görüşmeye başlamıştı. Giraud'a ilişkin çalışmalar devam ederken Müttefikler, Cezayir şehrinin Garnizon Komutanı Tümgeneral Bethouart ile temasta bulunuyorlardı. Tümgeneral Mast, Orgeneral Giraud'un, Kuzey Afrika'daki kolonilerde bulunan Fransız ordusunu peşine takıp sürükleyeceğine inanıyordu.

Böylece Churchill ve İngiliz Genelkurmay Başkanlığı Orgeneral Giraud'u, Müttefiklerle iş birliği yapacak Fransız lideri olarak tasvip etmiş; Kuzey-Batı Afrika'daki Fransız kolonilerinin genel valisi unvanı ile buradaki sivil ve askerî işlerden sorumlu kılınması kararına katılmıştı. Korgeneral D. Eisenhower, Giraud'un Amiral Darlan ile görüşerek Toulon'da bulunan Fransız Donanması'nın Kuzey Afrika'ya getirilmesi teklifini de onaylamıştı.

Böylece Amerikan Cumhurbaşkanı dahil, bütün üst düzey yetkililer, Orgeneral Giraud ile Tümgeneral Mast'ı, Müttefiklerle iş birliği yapacak komutanlar olarak belirlemiş ve "Meşale Harekâtı" konusunda onlarla görüşmelere başlamışlardı.

"Meşale Harekâtı" başlamadan kısa bir süre önce, Tümgeneral Mast, Müttefik kuvvetlerin bir temsilcisinin gizlice Cezayir şehrine gelip General Juin ve diğer yetkili generallerle bir görüşme yapmasının ve amfibi çıkarma plânını müzakere etmelerinin uygun olacağını önermişti. Kuzey Afrika'da, ABD'nin baş temsilcisi olan Robert Murphy, Fransız subaylarının, yapılacak amfibi harekâta karşı koymamaları ve Müttefik kuvvetlerin yanında yer alarak onlara yardımcı olmaları için çok büyük bir gayret sarf ediyor; önerilen buluşmanın çok büyük faydalar sağlayacağı hususunda görüş beyan ediyordu. Ayrıca, daha önce Cezayir'deki kuvvetlerin başkomutanı olan Orgeneral Juin'in kurmay başkanlığın yapmış ve şimdi Cezayir şehrinin Garnizon Komutanı Tümgeneral Bethduart'a büyük çapta güven duyuyordu. Murphy, bu bölgenin bütününü ile Amiral Michelier'in emir komutası altında bulunduğunu hatırlatarak Müttefiklerin bu gerçeği gözardı etmemelerini tavsiye ediyordu.

Bunun üzerine, Müttefik kuvvetler komutan yardımcılığına yeni atanmış General Mark Clark, beraberinde karargâhın dört kilit subayı olduğu hâlde, yüksek rütbeli Fransız subayları ile istişarede bulunmak üzere İngiltere'den önce uçak ile Cebel ü-Tarik'a gitmiş ve buradan da Üsteğmen NAA Jewell'in komutasında bir İngiliz denizaltısı ile Cezayir şehrinin 60 mil (95 km) batısında buluşma noktası olarak belirlenmiş bir villanın karşısına gelerek, denizaltıdan denize indirdikleri brandadan yapılmış sandallarla macera dolu bir yolculuktan sonra sahile çıkmayı başarmışlardı.

General Clark ve ekibini, gün doğmadan önce karaya çıkarmak için yeterli zamanı bulamayan denizaltı, 21 Ekim 1942 gününü dalmış olarak denizin altında geçirmek zorunda kalmıştı. Bu arada villada bekleyen Fransız generaller, bekledikleri heyetin randevuya gelmemeleri üzerine şaşırılmış ve düş kırıklığına uğramış olarak villayı terk etmişler ve evlerine geri dönmüşlerdi.

Buluşmanın ertesi gün gerçekleşmesini sağlayabilmek için denizaltıdan, Cebel ü-Tarik'a çekilen telsiz mesajı; gizli bir telsiz çevrimi üzerinden Cezayir şehrinde Robert Murphy'ye ulaştırılmış ve anılan şahıs geceleyin Fransız generallerini, villada yeniden toplamıştı. O gece General Clark ve beraberindekiler brandadan imal edilen dört sandala bindiklerinde çok heyecanlanmışlardı. Sandalların güven telkin etmeyen hâli, onlarda, büyük bir sinir gerginliği yaratmıştı. Villanın denize bakan pencerelerinin birinde bir lâmba yanıyordu ve arkasında beyaz bir battaniye vardı. Söz konusu ışık ekibin

sahile çıkacağı yeri belirliyordu. O gece deniz oldukça sertti, fakat Clark ve ekibi brandadan yapmış dört portatif sandalla sahile çıkmayı başarmıştı.

O gece, uyuşturucu kaçakçılığından şüphelenen Fransız polisinin, toplantının yapıldığı villaya gelmesi üzerine, görüşmeler kesilmiş; General Clark ve ekibi binanın bodrum katında bulunan eski ve boş bir şarap mahzenine saklanarak polisin eline düşmekten kurtulmuşlardı.

Fransız polisi gittikten sonra, Clark ve beraberindekiler, gün kararana kadar mahzende saklanmışlar ve gecenin karanlığından yararlanarak sandallarına binip kendilerini bekleyen denizaltıya hareket etmişlerdi. Deniz, o gece de dalgalı idi. Clark ve ekibi boğulma tehlikesi geçirmiş ve çok tehlikeli bir sandal yolculuğundan sonra denizaltıya güçlükle ulaşmışlardı. Ertesi gün, denizaltı onları Akdeniz'de bir deniz uçağına aktarmış ve uçak, onları Londra'ya götürmüştü.

Gerçekleştirilen bu gizli görüşmenin en ağırlıklı gündemini, Kuzey-Batı Afrika'daki Fransız sömürgelerinde konuşlanmış Fransız birliklerini, Müttefik kuvvetlerin saflarına geçirecek nüfuz sahibi en uygun komutanı seçmek teşkil etmişti.

O gece, Fransız generalleri ile yapılan gizli toplantıda, General Mark Clark, Amerikan kuvvetlerinin, Kuzeybatı Afrika'ya çıkmak için hazırlık yaptığını, bu harekâtın İngiliz Deniz ve Hava Kuvvetleri tarafından destekleneceğini söylemiş; fakat gizliliği ve harekât emniyetini ihlâl etmemek için, çıkarmanın yapılacağı yer ve zaman hakkında bilgi vermekten özenle kaçınmıştı. Amfibi harekât plânının, Fransız generallerine bütün detayları ile açıklanması halinde; Almanların, Müttefiklerden önce davranıp Fransa'nın Kuzey-Batı Afrika'daki sömürgelerini, hatta Vichy Hükûmeti'nin Fransa'nın güneyindeki toprakların da işgal etme riski oldukça yüksek görünüyordu. Birkaç güvenilir Fransız generali ile yapılan gizli görüşmeler; Fransız kuvvetlerinin, icra edilecek amfibi harekâta karşı bir direniş göstermeyeceklerinin bir garantisi olamazdı.

Bu bakımdan General Clark, çıkarmanın kesin zamanının, çıkarma başlamadan çok kısa bir süre önce, Müttefiklerle iş birliği içerisinde bulunan Fransız generallerine bildirilmesi hususunda Murphy'yi yetkili kılmıştı. Bununla beraber, Murphy, çıkarmanın yapılacağı yerleri söylemeye mezun değildi.

General Clark'ın gizliliğe ve harekât emniyetine karşı gösterdiği bu aşırı hassasiyet; Tümgeneral Mast'ın, Fas'ta, Müttefiklerle iş birliğinde bulunacak yetkililere ulaşmasında geç kalmasına neden olacak; bu da Fransız birliklerinin direnmesine ve can kaybına yol açacaktı.

Amfibi harekât başlamadan önce, siyasî alanda yapılan gizli siyasî görüşmeler; Fas ve Cezayir'de Müttefik kuvvetler lehine olumlu bir ortam yaratmıştı. Bu sırada, Anglo-Amerikan Kuvvetleri "Meşale Harekâtı"na başlamak üzere hazırlıklarını tamamlamışlardı. Büyük bir bölümü İngiliz ve bir kısmı Amerikan Donanması'na mensup 700 parça gemiden oluşan; ayrıca güçlü bir hava kuvveti ile desteklenen; beraberinde 22 milyon poundluk yiyecek maddesi, 38 milyon ton giyecek, 10 milyon galon akaryakıt, 1 milyondan fazla 10.100 çeşit

harita, toplar, tanklar, dozerler ve tonlarca mühimmat olduğu hâlde, Müttefik kuvvetler 8 Kasım 1942 günü saat 03.00'te Kuzeybatı Afrika sahillerine gelerek; Korgeneral Dwight D. Eisenhower'ın komutasında, "Meşale Harekât Plânı"nda belirlenen Casablanca (Fas), Oran ve Cezayir şehirleri (Cezayir) ile onlara yakın plâjlara, sabahın erken saatlerinde, üç ayrı ana grup hâlinde çıkmaya başlamışlardı.

Bu sırada, Kuzey Afrika'da, 8'inci İngiliz Ordusu'nun karşısında bir dizi yenilgiye uğrayan Rommel, yıpranmış kuvvetlerini El Aghelia savunma hattına çekmeyi başarmıştı.

Fransa'nın Kuzey Afrika'daki sömürgelerinde bulunan askerî kuvvetinin toplam mevcudu 120.000 kişiyi buluyordu. Bu mevcudun 55.000 kişisi Fas'ta; 50.000 kişisi Cezayir'de ve 15.000 kişisi ise Tunus'ta idi. Ayrıca Fransa'nın Dakar'da güçlü bir garnizonu ve küçümsenmeyecek güçte bir donanması vardı. Fransız birliklerinin en zayıf yanını, çok geniş bir alana yayılmış olmaları; modern silâh, araç, gereç, teçhizat ile, etkin bir komuta ve kontrolden yoksun bulunmaları teşkil ediyordu. "Meşale Harekâtı"nın plânlanması safhasında, Kuzey Afrika'daki sömürgelerde bulunan Fransız askerlerinin Müttefiklerin icra edecekleri amfibi çıkarmaya karşı bir direniş göstermeyecekleri; bunun aksine çıkan kuvvetlere yardımcı olacakları ve iş birliğinde bulunacakları hususunda mutabakata varılmış olmakla beraber; Fransa'nın Kuzey Afrika sömürgelerinde bulunan birlikleri, bir savunma harekâtı icra etmeleri hâlinde, "Meşale Harekâtı" için yine de ciddi bir tehdit ve tehlike riski taşıyordu.

Nitekim, Müttefikler daha önce Fransızlar ile yaptıkları gizli görüşmeler sırasında, sağlamaya çalıştıkları baskının etkili olabilmesi için, anılan Fransız sömürgelerinde kendileri ile iş birliği yapacak Fransız generallerine, amfibi harekâtın yapılacağı kesin yerler ve kat'i zaman hakkında detaylı bilgi verilmemişti. Müttefiklerin aldığı aşırı gizlilik tedbirlerinin bir sonucu olarak, plâjlara çıkan kuvvetler ile Fransız birlikleri arasında anlaşmazlıklar ve karışıklıklar olmuştu. Başlangıçta bazı çıkarma bölgelerinde, Fransız birlikleri Müttefiklerle iş birliği yaparken; bir başka bölgede çıkan kuvvetlere karşı bir direniş gösteriyorlardı. Durumun açıklık kazanması üzerine, Fransızlar Müttefiklerle iş birliğine başlamışlar ve Müttefik kuvvetlerin yanında yerlerini almışlardı.

Amfibi harekât, Fas'ın güney-batı sahilinden başlayıp Cezayir şehrinin doğusuna kadar uzanan 1000 mil (1600 km) uzunluğunda çok uzun bir sahil şeridine yapılıyordu. Kuzey-Bat Afrika sahillerine gelmiş amfibi kuvvet, üç ana çıkarma görev kuvveti hâlinde, kendilerine tahsis edilen plâjlara doğru ilerliyorlardı.

Çıkarma günü sabahı, kıyıya yaklaşmış bulunan Müttefik donanmasına bağlı muharebe gemileri ile kruvazörlerden, Kuzey Afrika'yı hedef alan; Fransız, Fas, Cezayir ve Tunus yayın kanallarının tamamını kapsayacak şekilde, 10 gün önce Washington'da hazırlanan Amerikan Cumhurbaşkanı Roosevelt'in konuşmasını kendi sesinden yayınlamaya başlamışlardı. Amerikan Cumhurbaşkanı, o gün, konuşmasında Fransızlara, sivillere, denizcilere ve benzeri herkese şöyle sesleniyordu:

"Arkadaşlarım, sözümüze inanın; elinizden geldiğince bize yardımcı olun" diye tok ve kesin bir ifadeyle başlayan bu kısa yayın, özetle bütün Fransızları; zulme ve diktaya karşı olan bütün insanları; şu anda kendilerini kurtarmak için Kuzey Afrika sahillerine çıkmak üzere bulunan Müttefik kuvvetlere yardımcı olmaları için çağrıda bulunuyor ve en sonunda, "Fransa sonsuza dek yaşasın" cümlesi ile nihayet buluyordu.

Bu sırada, uçak gemilerinden ve Alman Hava Kuvvetlerinin uzun zamandan beri arka arkaya bombaladığı Malta adasındaki hava meydanından havalanan savaş uçakları, çıkarma bölgelerine, içerisi Korgeneral D.D. Eisenhower'ın imzasını taşıyan broşürlerle dolu bombalar bırakmışlardı. Anılan broşürler, Amerikan Cumhurbaşkanı'nın konuşması paralelinde hazırlanmış ve karaya çıkan Müttefik kuvvetlere yardım edilmesini; Müttefiklerin Kuzey Afrika'ya bir mütecaviz olarak değil, bir kurtarıcı olarak geldiklerinden onlarla iş birliği içerisinde bulunulmasını içeren yazıları ihtiva ediyordu.

Batı Görev Kuvveti (Western Task Force):

Amerika Birleşik Devletleri'nin görüşlerine göre, Fas'ın Atlantik sahillerine yapılan çıkarma "Meşale Harekâtı"nın en önemi kısmını teşkil ediyordu.

Casablanca bölgesine çıkacak olan Amerikan 5'inci Ordusu'na bağlı birliklerin vazifesi; Anglo-Amerikan amfibi kuvvetinin gerisini güvence altına almak; İspanya'dan vaki olacak bir taarruza mani olmak; ileride Avrupa'yı güneyden istilâ etmek için, lüzumlu eğitimleri yapmak ve gerekli hazırlıkları ikmal etmekte.

Tamamı Amerikan birliklerinden meydana gelmiş Batı Görev Kuvveti, Fas'ın Atlantik sahillerinde uzunluğu 200 milden (320 km) fazla bir sahil şeridinde üç ayrı bölgeye, üç ayrı koldan çıkarma yapacaktı. Birliklerin büyük bir kısmı Casablanca şehri ile ona yakın plâjlara çıkarken, bir kısım birlikler Casablanca'nın güneyinde Safi ile Mogadar şehirlerine yakın plâjlara diğer bir kısım birlikler de, Casablanca'nın kuzeyinde bulunan Fedala'ya çıkacaklardı.

Batı Görev Kuvveti, Amiral Hewitt'in komutasında, Amerika'nın New York ve Norfolk Limanlarından hareket ederek Atlantik okyanusunu rahat bir şekilde geçip, 6 Kasım 1942 günü Fas'ın Atlantik okyanusu kıyılarındaki plâjlara yaklaştığında, gelen meteorolojik raporlardan, denizin fırtınalı ve dalga yüksekliğinin 15 ayaktan daha yüksek olacağını öğrenmişti. Dalgalar bu yükseklikte devam ettiği taktirde, 8 Kasım 1942 günü yapılacak çıkarma imkânsız hâle gelebilirdi. Amiral Hewitt, karşı karşıya bulunduğu şartları dikkate alarak, hayati bir karar alma durumunda idi. Çıkarmanın yapılacağı gün, meteorolojik şartların bu şekilde devam etmesi hâlinde Amiral, Batı Görev Kuvvetini Cebel ü-Tarik'tan geçirerek çıkarmayı Fas ve Cezayir'in Akdeniz kıyılarındaki plâjlara yapmayı düşünüyordu. Bu sırada Hewitt'in meteoroloji uzmanı, fırtınanın 8 Kasım 1942 günü dineceğini ve denizin sakinleşeceğini rapor etmişti. Verilen bu rapor üzerine, Amiral Hewitt, her türlü riski göze alarak, amfibi kuvveti, plânlandığı şekilde Fas'ın Atlantik kıyılarındaki plâjlara çıkarmaya karar vermişti. Kasım ayının 7'sinde deniz sakinleşmiş ve 8 Kasım günü normale dönmüştü.

Bu karar üzerine, Tümgeneral George Patton'ın komutasındaki çıkarma birlikleri, asli çıkarmasını Casablanca'nın 15 mil (25 km) kuzeyinde bulunan Fedala plâjlarına yapmıştı. Amfibi birliklerden, bir tali bölge çıkarma grubu Casablanca'dan 55 mil (90 km) kuzeyde bulunan Port Lyautey kasabasına yakın plâjlara çıkarken, bir diğer tali çıkarma grubu, Casablanca'nın 140 mil (225 km) güneyde bulunan Safi ve Mogadur yakınlarından plâjlara çıkmışlardı.

Birlikler sahile çıkarken dalga yüksekliği hâlâ 6 ayak olup, istenen şartların üzerinde bulunuyordu. Bununla beraber çıkarma beklenenden daha iyi cereyan ediyordu. Yalnız, birliklerin deneyimsizlikleri, birçok yanlışlıklara ve bazı gecikmelere yol açmıştı. Fedala bölgesine çıkan birliklerden bazı askerler, kötü bir dip akıntısına (anafor) kapılarak boğulmuşlardı. Bir başka çıkarma plâjında 25 adet küçük çıkarma gemisinden, 15 adedi kaybolmuştu. Port Lyautey plâjları çok yumuşak ve tehlikeli kum tabakası ile kaplı olup, anılan plâjlara çıkan araçlardan sadece paletli olanlar hareket edebilmiş, diğerleri kuma saplanıp kalmıştı. Çok kısa bir süre sonra plâj, hareket edemeyen araçlar ve hafif tanklarla dolmuş; çıkan ikmal maddeleri kıyıya yığılıp kalmıştı.

Casablanca Limanı, Fas'ın Atlantik kıyılarında bulunan en büyük ve en mükemmel donanımaya sahip bir limandı. Bu bakımdan oldukça güçlü bir savunmaya sahip bulunuyordu. Şehri ve limanı ele geçirmek için Fedala plâjlarına çıkan birlikler, Fransız birliklerinin direnişi ile karşılaşmışlar ve üç gün şiddetli muharebeler vermek zorunda kalmışlardı.

Amerikan birlikleri Fedala'ya çıkmaya başladığı zaman, Casablanca Limanı'nda, Fransızların en yeni savaş gemisi olan ve henüz bitmediği için limanda demirli bulunan Jean Bart, Cap El Hank'ta bulunan kıyı topçusu ile koordineli olarak, bu bölgeye çıkan amfibi birliklerin üzerine ateş açmış, fakat Müttefik donanmaya bağlı herhangi bir gemi isabet almamıştı. Bunun üzerine örtme vazifesi yapan Massachusetts muharebe gemisi, iki ağır kruvazör ve dört destroyer, kıyıdan açılan topçu ateşine anında karşılık vermişler ve Jean Bart'ın topları ile kıyı topçusunu geçici bir süre susturmuşlardı.

Fas'ın Atlantik kıyılarına ulaşan Amerikan amfibi Batı Görev Kuvveti'nin örtmesine memur, yukarıda adı geçen gemilerin vazifesi, Casablanca'da bulunan Fransız Donanması'na bağlı savaş gemilerini tecrit etmek ve Batı Görev Kuvveti'ne herhangi bir zarar vermelerini önlemektir.

Massachusetts muharebe gemisi, iki ağır kruvazör ve dört destroyerden meydana gelmiş bahse konu örtme kuvveti, amfibi çıkarmanın başladığı ilk saatlerde, bütün gayretlerini ve dikkatini ateş açan kıyı bataryaları ile Jean Bart savaş gemisinin toplarını susturmak üzerinde toplamış ve bu nedenle asli görevini kısa bir süre de olsa ihmal etmek zorunda kalmıştı. Bu zafiyetten yararlanan, Fransız Donanması'na mensup bir hafif kruvazör, yedi destroyer ve sekiz denizaltı, bulundukları yerden hareket ederek açık denize çıkma imkânı bulmuşlar ve destroyerler Fedala çıkarma bölgesinde suda ördek gibi duran ulaştırma gemilerine doğru yol almaya başlamışlardı. Amiral Hewitt, bir ağır kruvazör ile bir hafif kruvazör ve iki destroyere, anılan savaş gemilerinin harekâtını derhâl önlemek için emir vermişti. Bunun üzerine, Fransız savaş gemileri Fedala'ya gitmekten vazgeçmişler ve Casablanca'ya dönmek istemişler;

fakat, bu defa da yolları örtme kuvveti tarafından kesilmişti. Amerikan savaş gemilerinden açılan ağır topçu ateşi sonucu bir Fransız destroyeri batmıştı. Fedala'daki ulaştırma gemilerine taarruz etmek üzere ikinci bir kez, cesur bir teşebbüste bulunan Fransız savaş gemileri ile, Amerikan savaş gemileri arasında çok kısa süren deniz savaşında, üç Fransız destroyeri batmış ve bir kısmı da açılan topçu ateşi sonucu muharebe dışı kalmıştı. Fransızların sekiz savaş gemisinden ancak bir tanesi limana dönebilmişti.

Bu sırada El Hank sahil bataryaları ile limanda bulunan Jean Bart muharebe gemisi, 15 inçlik topları ile yeniden ateşe başlamışlardı. Amerikan savaş gemileri, mevcut mühimmatın büyük bir kısmını, anılan bataryaları ve Jean Bart'ın toplarını susturmak için kullanmaları sonucu, kalan sınırlı sayıda mühimmat ile, Dakar'da bulunan Fransız Donanması'nın, çıkarma bölgelerine yapması muhtemel bir müdahaleyi defetme imkân ve kabiliyetini büyük ölçüde yitirmiş bulunuyorlardı.

Fas'ın, beton bir piste sahip yegâne hava alanı Port Lyautey'de bulunuyordu. Anılan hava alanı Müttefiklerin sahile çıktıktan sonra girişecekleri harekât için hayati önem taşıyan bir yerd. Bu nedenle Port Lyautey ikinci bir çıkarma bölgesi olarak seçilmişti. Bu bölgedeki plâjlara çıkan birlikler, Fransızların bir direnişi ile karşılaşmadan kendilerine tahsis edilen hedefleri ele geçirmişlerdi.

Marakeş'te, Fransızların oldukça güçlü bir kuvveti üslenmişti. Marakeş garnizonunda bulunan Fransız birlikleri, Casablanca'ya çıkan Amerikan birliklerinin güney kanadı için bir tehdit ve tehlike oluştuyordu. Batı Görev Kuvveti'nin güney yanını emniyete almak üzere Safi ve Mogodar plâjlarına bir kuvvet çıkarılmıştı. Bu kuvvet de, Fransızların herhangi bir mukavemeti ile karşılaşmadan anılan plajlara çıkmış ve kendisine tahsis edilen hedefleri ele geçirmişti.

Fas'ın Atlantik kıyılarına üç koldan çıkan Amerikan birliklerinin amfibi harekâtı devam ederken, Cezayir'de bulunan Oramiral Darlan, 10 Kasım 1942 günü sivil ve askerî yetkililerle bir araya gelerek Müttefiklere karşı sürdürülen direnişin durdurulması kararını almış ve bu konuda Fas ve Cezayir'deki Fransız birliklerine bir direktif yayınlamıştı. Müttefiklerin lehinde meydana gelen bu önemli durum değişikliği; Casablanca, Safi, Mogodar ve Port Lyautey çıkarma bölgelerinde devam eden amfibi harekâtın seyrini tamamen değiştirmişti. O gün öğleden sonra, geç saatlerde, General Nogues, Amiral Darlan'ın direktifini gayriresmî olarak öğrenmiş ve teyit edilmemekle beraber bu direktife uymaya karar vererek, ana ast birlik komutanlarına Fas'ın Atlantik kıyılarına çıkan Amerikan kuvvetlerine karşı sürdürülen muhasematı durdurmaları için kesin emir vermişti. Böylece, Tümgeneral George Patton kuvvetinin tamamını Fas'a karşı Fransızlarla iş birliği çalışmalarına başlamıştı.

Merkez Görev Kuvveti (Centre Task Force):

Merkez Görev Kuvveti, 8 Kasım 1942 günü, Oran şehri bölgesinde, 50 mil (80 km) uzunluğunda bir sahil şeridindeki üç ayrı plâja çıkmaya başlamışlardı. Oran şehrinin batısında "Y" plâjı olarak anılan yere, Amerikan komandolarından (Rangers) bir grup çıkarken; bir diğer grup Oran şehrinin 20

mil (32 km) doğusunda bulunan ve çok eskiden Türkler zamanında bir cep-hane deposu olarak kullanılan, Arzeu plâjına çıkmıştı. Asıl çıkarma, kuvvetin büyük kısmı ile Oran şehri ile ona mücavir plâjlara yapılmıştı.

Bu bölgeye amfibi harekât icra edecek Amerikan Kara Kuvveti ile, onları çıkarma plâjlarına intikal ettiren İngiliz Deniz Kuvveti'nin ortaklaşa hazırladıkları ve mükemmel bir şekilde koordine ettikleri çok güzel bir plâna dayalı olarak Tümgeneral Terry Allen'in komuta ettiği ve 1'inci Amerikan Zırhlı Tümen'in yarısı ile takviyeli, 1'inci Amerikan Piyade Tümeni, birinci dalga olarak kıyıya çıkarılmıştı. Yüksek bir eğitim düzeyine sahip bulunan bu tümen, plâna göre, kıyıya çıktıktan sonra, iki taraflı bir kuşatma manevrası ile Oran şehrini ve limanı ele geçirecekti. Bu maksatla, 1'inci Amerikan Piyade Tümeni'nin iki piyade alayı muharebe grubu, şehrin 24 mil (40 km) doğusunda bulunan Arzeu Körfezi'ndeki plâjlara; Tuğgeneral Theodore Roosevelt komutasında bir piyade alayı muharebe grubu, şehrin 14 mil (22 km) batısındaki Les Andalouses plâjlarına çıkmışlardı.

Arzeu bölgesindeki plâjlara saat 01.00'de çıkan birlikler ile yarım saat sonra Les Andalouses plâjlarına çıkan birlikler tam bir baskın sağlamış ve birlikler kıyıya çıktıklarında herhangi bir direnişle karşılaşmamışlardı. Anılan plâjların korunmasına tahsis edilen 13 adet kıyı topçu bataryası, gün ağarana kadar ateş açmamışlar ve çıkan birlikleri taciz etmemişlerdi. Bahse konu bataryalar; gün doğduktan sonra ateşe başlamışlarsa da, çıkan birliklere fazla bir hasar ve zayıat verdirmeden donanma topçusunun açtığı ateşler ve uçak gemilerinden havalanan savaş uçaklarının düzenlediği hava bombardımanı ile kısa zamanda susturulmuşlardı. Böylece amfibi birliklerin gemilerden karaya çıkışları ve ikmal maddelerinin kıyıya taşınması aksaksız bir şekilde cereyan etmişti.

Asıl kuvvetleri ile Oran şehri ile ona mücavir plâjlara çıkan Müttefik kuvvetler, burada, Casablanca'ya çıkan kuvvetlere nazaran daha şiddetli bir direnişle karşılaşmışlardı. Amfibi harekât başladıktan sonra, Oran garnizonunda bulunan 10.000 Fransız askerinin mevcudu, 24 saat sonra güney bölgelerdeki garnizonlardan gelen takviye birlikleri ile iki katına yükselmişti.

Şehrin güneyden kuşatılıp tecrit edilmesi ve Oran'ın güneyinde bulunan hava alanının en kısa zamanda ele geçirilmesi hayati önem taşıyordu. Bu amaçla, Arzeu plâjlarına çıkan ve hafif tanklardan oluşan bir zırhlı kol ile Mersa Bou Zedjar plâjlarına çıkan bir diğer tali kol, kıyı başından ilerleyerek Oran'a karşı iki taraflı bir kuşatma harekâtına başlamışlardı.

Oran plâjlarına çıkarma başladıktan iki saat sonra, İngiliz Kraliyet Donanması'na bağlı Walney ve Hartland adlı iki küçük gemiye bindirilmiş 400 Amerikan askeri, doğrudan doğruya Oran Limanı'na girerek limanı ele geçirmek istemişlerdi. Fakat Fransızlar, limanda bulunan silâhlarla, limana giren Amerikan birliklerine şiddetli bir ateşe başlamışlardı. Gemilere çekilen büyük Amerikan bayrakları, açılan bu ateşe engel olamamıştı. Fransızların açtığı şiddetli ateş sonucu, gemilerde bulunan askerler ile gemi mürettebatının hemen hemen yarısı ölmüş; geriye kalanların çoğu yaralı olduğu hâlde, Fransızlara esir düşmüşlerdi.

Arzeu kıyı başından, saat 09.00'da, Albay Water'in komutası altında hareket eden zırhlı kol, saat 11.00'de, Tafaraoui hava alanını ele geçirmiş ve bir saat sonra hava alanını uçakların inişine müsait hâle getirerek durumu üst komutanlığa rapor etmişti. Zırhlı alay, La Senia hava alanını ele geçirmek üzere kuzeye yöneldiği zaman, Fransızların anudane direnişi ile karşılaşmış ve alayın harekâtı durmuştu. Aynı şekilde, Mersa Bou Zedjar kıyı başından hareket eden Albay Robinett'in komutasındaki zırhlı kolun harekâtı da La Senia hava alanına ulaşmadan, Fransızlar tarafından durdurulmuştu.

Oran şehrine, konsantirik taarruza başlayan piyade birliklerinin harekâtı da, şehre yaklaştıkları bir sırada Fransızların mukavemeti ile karşılaşmış ve durmuştu. Amfibi harekâtın ikinci gününe gelindiğinde, Fransız mukavemeti daha da artmış ve bunun sonucu olarak birlikler çok az bir ilerleme kaydedebilmişti. Öğleden sonra La Senia hava alanı ele geçirilmiş, fakat burada bulunan Fransız uçakları başka alanlara kaçma fırsatı bulmuşlardı. Ayrıca Fransızlar, hava alanını, devamlı topçu ateşi altında bulundurduğundan, meydanı kullanmak bir süre mümkün olamamıştı.

Oran şehrine konsantirik taarruzda bulunan birlikler, çıkarmanın üçüncü gününde şehre giden yaklaşma istikametleri üzerinde bulunan direnek noktalarının etrafından dolaşarak geçmişler ve ileri harekâta devam etmişlerdi. Anılan piyade birliklerinin harekâtı, henüz şehre girmeden, Fransızların mukavemeti karşısında tekrar durmuştu. Fransızların bütün dikkatleri Amerikan piyade birlikleri üzerinde toplandığı bir sırada, Albay Water ile Albay Robinett'in komutasındaki iki zırhlı kol hiçbir direnişle karşılaşmadan güneyden Oran şehrine girmiş ve öğleden önce Fransızların şehrin merkezinde bulunan askerî karargâhına ulaşmıştı. Bunun üzerine, Fransız birliklerinin komutanları teslim olmayı kabul etmişlerdi.

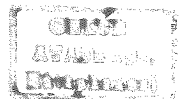
Amerikan birliklerinin üç gün devam eden muharebeler sırasında verdikleri zayıat 400 kişinin altında idi. Fransız birliklerinin zayıatı Amerikalılara nazaran daha azdı.

Bu süre zarfında, Cezayir şehrinde Müttefik generaller ile Fransız generalleri arasında sürdürülen görüşmeler ve alınan kararlar, üçüncü günün sonunda direnişi sona erdiren en büyük etken olmuş ve bunun bir sonucu olarak zayıat da o nisbette az olmuştu.

Doğu Görev Kuvveti (Eastern Task Force):

Tümgeneral Ryder'in komutasında, 34'üncü Amerikan Piyade Tümeni, birinci dalgada Cezayir şehri ve ona yakın plajlara çıkacaktı. Kıyı başı tesis edildikten sonra komuta İngilizlere geçecek ve kıyıya çıkan kuvvetler bir İngiliz generalinin emir komutasında doğu istikametinde ileri harekâtına devamlı Tunus'a girecekti. Söz konusu kara kuvveti, İngiliz Kraliyet Donanması ile Kraliyet Hava Kuvvetleri tarafından desteklenecekti.

Amfibi kuvvet, Cezayir'e çıkmaya başladığı zaman, Oramiral Darlan hasta olan ve Cezayir kentinde bulunan oğlunu ziyaret etmek maksadıyla burada bulunuyordu. Radyodan, Orgeneral Giraud adına yapılan yayını; General Juin ve General Nogues dahil birçok yüksek rütbeli Fransız Generali ve devlet

görevlisi kabul etmemişler ve Oramiral Darlan'dan talimat alacak şekilde bir tavır sergilemişlerdi. Oramiral Darlan, General Juin ve Murphy bir toplantı yaptıktan sonra, Petain'e bir mesaj çekerek ondan talimat almayı kabul etmişti. Bu sırada Juin, Tümgeneral Mast'ı ve Müttefiklerle iş birliği yapan kişileri tevkif etmiş ve daha önce Tümgeneral Mast'ın tutukladığı yüksek rütbeli generalleri serbest bırakmıştı. Kısa bir süre Murphy'de tutuklanmıştı.

Amfibi harekât başlarken, Amerikan Cumhurbaşkanı Roosevelt, Fransız Cumhurbaşkanı Petain'e bir mesaj göndererek Müttefiklerle iş birliğinde bulunmasını istemişti. Petain, Müttefikler ve Almanya için en iyi olanı bulmak için tereddüt dolu bir dizi karar almak ve mesaj göndermek zorunda kalmıştı. Almanya'nın çıkarlarını dikkate alarak, Müttefiklerin Kuzey-Batı Afrika'daki Fransız sömürgelerine kuvvet çıkarmasını kınamış; diğer taraftan Oramiral Darlan'a, karaya çıkan Müttefik kuvvetler karşısında yapacak bir şey kalmadığını, kuvvete boyun eğmenin kaçınılmaz olduğunu, bu nedenlerle Müttefikler ile iş birliği yapmasının uygun olacağını tavsiye etmişti. Almanya, Petain'in bu davranışlarına kanmayarak Vichy Hükûmeti'nin topraklarını işgal etmeye ve Tunus'a süratle takviye birlikleri ile ikmal maddelerini sevk etmeye başlamıştı.

Doğu Görev Kuvveti, Akdeniz'de herhangi bir güçlkle karşılaşmadan ilerlemesine devam ederken, Cezayir şehrine 150 mil (240 km) uzaklıkta bulunduğu bir sırada, 7 Kasım 1942 günü sabah erken saatlerde, bir Alman "U" denizaltısının taarruzuna uğramış ve denizaltının attığı bir torpido ile isabet alan Amerikan Donanması'na bağlı Thomas Stone adlı ulaştırma gemisi, gecici bir süre için muharebe dışı bırakılmıştı.

Anılan kuvvet ilerlemeye devam ederek, 8 Kasım 1942 günü, harekât plânında belirlenen çıkarma plâjları önlerine gelmişti. Doğu Görev Kuvveti, üç ana grup hâlinde, Cezayir bölgesinde, 50 mil (80 km) cephe genişliği bulunan sahildeki 13 plâja çıkmaya başlamışlardı.

Sahile çıkan Anglo-Amerikan kuvvetleri, limanı ele geçirmek için giriştikleri taarruzda karşılaştıkları direniş hariç; başlangıçta, Garnizon Komutanı Tümgeneral Mast'ın aldığı etkin tedbirlerden dolayı, Fransızların ciddi bir mukavemeti ile karşılaşmamışlardı. Hatta, karşılaştıkları Fransızlar, Müttefiklere yardımcı olmak için emir aldıklarını açıkça söylüyorlardı. Tümgeneral Mast'ın, Müttefiklerle iş birliğinde bulunması ve karaya çıkan kuvvetlere elinden gelen her türlü yardımı yapması, birliklerin süratle hedeflerine ulaşmalarını büyük ölçüde kolaylaştırmıştı.

Cezayir şehri ve ona mücavir plâjlara yapılan çıkarma, saat 01.00'de başlamıştı. Doğu Görev Kuvveti'nin bir grubu, Cezayir şehrinin 15 mil (25 km) doğusunda bulunan Matifou plâjlarına çıkmıştı. Önceden keşif yapılmadığı ve plâjlar incelenmediği için bu bölgeye çıkan birlikler bazı güçlüklerle karşılaşmışlardı. Bazı küçük çıkarma gemilerinin motorları, teknik arıza nedeni ile stop etmiş ve akıntıya kapılarak batıya doğru sürüklenmişlerdi. Bazı birlikler de elde yeterli bilgi olmadığından yanlış plâjlara çıkmışlardı. Ayrıca Matifou bölgesinde bulunan yoğun sis, buradaki birliklerin sahile çıkışlarını geciktirmişti. Küçük çıkarma gemileri, kıyıya yaklaştıkları bir sırada, sahil bataryalarının ateşine maruz kalmışlardı. Anılan bataryalar, uçak gemilerinden kalkan savaş

uçaklarının bombardımanı ve İngiliz savaş gemisi Bermuda'dan açılan topçu ateşi sonucu susturulmuşlardı.

Cezayir şehrinin 10 mil (15 km) batısında bulunan "Cap Sidi Ferruch" plâjlarına çıkan bir diğer grup, daha ziyade Amerikan birlikleri ile İngiliz ve Amerikan komandolarından meydana gelmiş bir komando grubundan teşekkül etmişti. Bu bölgeye çıkan birliklerin harekâtı bir Fransız direnişi ile karşılaşmamakla beraber; çıkarma sırasında yaşanan karışıklıklar ve düzensizlikler nedeni ile gecikmişti. Amfibi hücum dalgalarını sahile taşıyan küçük çıkarma gemilerinin bir kısmı, şiddetli bir akıntı ile batıya sürüklenmişler ve taburların ana ast birlikleri, 15 mil (25 km) genişliğinde bir sahile dağılmışlardı. Dalgalar bazı çıkarma gemilerini sahile çarpmış ve hasara uğratmıştı. Fransız askerlerinin mukavemet göstermemeleri ve Garnizon Komutanı Tümgeneral Mast'ın, Müttefiklerle yaptığı iş birliği bu çıkarmanın ciddi bir fiyasko ile sonuçlanmasını önlemişti.

"Cap Ferruch" bölgesine çıkan birlikler hiçbir direnişle karşılaşmadan, plânda belirlenen hedeflerine ilerlerken; bir İngiliz komando taburu, Tümgeneral Mast'ın kendilerine sağladığı ulaştırma araçları ile süratle ilerlemişler ve saat 09.00'da Bilda hava alanını ele geçirmişlerdi. Amerikan komandolarından bir birlik, hayati önemi bulunan Maison Blanche hava alanına yönelmiş ve karşılaştığı çok zayıf direnişi, kısa zamanda ortadan kaldırarak, saat 06.00'dan hemen sonra alanı ele geçirmişti. Meydanın kısa bir süre içerisinde uçakların inişine müsait hâle getirilmesi üzerine, İngiliz Kraliyet Hava Kuvvetlerine bağlı savaş uçakları meydana inmişler ve burada bulunan Fransızlara ait akaryakıtı kullanarak hava görevlerini icra etmeye başlamışlardı.

Çoğunluğunu İngiliz birliklerinin oluşturduğu bir diğer grup, Cezayir şehrinin 20 mil (30 km) batısında bulunan Castiglione plâjlarına çıkmıştı. Bu bölgeye çıkan birlikler de, büyük çapta herhangi bir direnişle karşılaşmamışlardı. Yalnız, çıkarma bölgesine sınırlı sayıda ulaştırma aracı getirdiklerinden bu birliklerin karadaki ilerlemesi oldukça yavaş cereyan etmişse de; birlikler kıyı başında, süratle yeniden tertiplenerek ve teşkilâtlanarak, Cezayir şehrine doğru ileri harekâtını sürdürmüşlerdi.

Bu arada, Tümgeneral Mast görevinden alınmış ve Fransız birliklerine, Müttefik kuvvetlere karşı savaşmaları için emir verilmişti. Bu nedenle Cezayir kentine doğru ilerleyen Müttefik kuvvetlerin harekâtı, birçok yerde, Fransızların mukavemeti ile karşılaşmaya başlamıştı.

Cezayir şehrindeki limanı ele geçirmek için bir harekâta girişen Müttefik kuvvetler, Fransızların çok ciddi bir direnişi ile karşılaşmışlardı. Cezayir önlerinde bulunan, İngiliz Kraliyet Donanması'na bağlı Broke ve Malcolm destroyerleri Amerikan bayrağı çekerek, güvertelerinde bir tabur Amerikan piyadesi olduğu hâlde Cezayir Limanına girmek istemiş, fakat Fransızların şiddetli ateşi ile karşılaşmışlardı. Fransızların açtığı ateş sonucu, Malcolm destroyeri buhar kazanı bölgesinden isabet almış ve geri çekilmek zorunda kalmıştı. Broke destroyeri limana girmek için dört defa teşebbüste bulunmuş ve maruz kaldığı ağır ateşe rağmen, dördüncü teşebbüsünde limana girmeyi başarmış ve saat 05.30'da rıhtıma aborda olarak karaya asker çıkarmaya baş-

lamıştı. Liman tesislerini ele geçirmek isteyen birliğe, önce bir mukavemet göstermeyen Fransızlar, saat 08.00'e doğru Broke destroyerine şiddetli bir topçu ateşine başlamışlar ve onu geri çekilmeye zorlamışlardı. Açılan ateş, limanda bulunan birlikleri imha etmekten çok, liman tesislerinin Amerikan birliklerinin eline geçmesine engel olma amacına yönelikti. Rıhtıma inen Amerikan askerleri, karşılaştıkları mukavemeti ortadan kaldıracak yeterli güce sahip değillerdi. Cephaneleri de çok azalmıştı. Ayrıca ana kuvvetin kendilerini kurtarmaya geleceğinden de ümitlerini kesmişlerdi. Bu şartlar altında teslim olmaktan başka bir seçenekleri kalmamıştı. Böylece, rıhtımdaki askerler, öğleye doğru, Fransızlara teslim olmuşlardı.

Fransızların açtığı topçu ateşi sonucu birçok isabet alan Broke destroyeri, dış limana çıkmayı başarmış ve İngiliz Donanması'na bağlı Zetland, onu yedeğine alarak buradan uzaklaştırmıştı. Cebel ü-Tarık'a gitmek üzere yola çıkan Broke, ertesi gün, sabahın erken saatlerinde batmıştı.

Amfibi harekât fiilen icra edilirken, Fransızların Casablanca, Oran ve Cezayir şehrindeki limanları tahrip etmemeleri dikkat çekici ve ilginç olarak değerlendirilmektedir.

Çıkarma günü akşam üzeri, Amerikan Ordusu Komutanı General Charles W. Ryder, Amiral Darlan'ın bir temsilcisi ile görüşerek Cezayir'deki Fransız savunmasının saat 19.00'a kadar tamamen sona erdirilmesi konusunda anlaşmışlar ve karar vermişlerdi. Oran'daki mukavemet, 10 Kasım 1942 gününe kadar devam etmiş ve daha sonra Müttefik kuvvetlerle Fransız birlikleri arasında iş birliği başlamıştı. Bunun üzerine, Cezayir'e çıkan Müttefik kuvvetlerinin önünde bulunan en büyük engel ortadan kalkmış ve birlikler doğruya doğru süratle ilerlemeye başlamışlardı. Bu kuvvetlerin nihai hedefi, Almanların yeterli savunma tertibi almalarına fırsat vermeden Tunus'u ele geçirmektir.

Korgeneral Dwight D. Eisenhower, Cebel ü-Tarık'taki Başkomutanlık kargâhına ulaşan raporlardan, çıkarmanın başarıya ulaştığını yakından takip ediyordu. Eisenhower, 9 Kasım 1942 günü, yardımcısı General Clark'ı ileri komuta yerini açmak üzere Cezayir'e göndermişti. Orgeneral Giraud (Fransız), "Meşale Harekâtı"nın başlamasına bir gün kala Cebel ü-Tarık'a gelmişti. Fakat o anda, Cezayir'de bulunan Oramiral Darlan Afrika'daki Fransız sömürgelerinin yüksek komiseri (High Commissioner) olmuş; burada bulunan bütün generaller ve subaylar onun otoritesini kabul etmişti. Bu durum karşısında Orgeneral Giraud, Oramiral Darlan'ın altında, bölgenin genel valisi ve Kuzey-Batı Afrika'daki Fransız sömürgelerindeki bütün Fransız kuvvetlerinin başkomutanı olarak görev yapmayı kabul ederek; General Clark ile ayrı ayrı uçaklarla, 9 Kasım 1942 günü, Cezayir'e gitmişti. Orgeneral Giraud'un, Fransa'nın bağımsızlığı ve yüksek menfaatleri için, Oramiral Darlan'ın komutasında, genel valilik ve başkomutanlık görevleri uhdesinde olduğu hâlde, kimsenin telkini olmadan çalışmayı kabul etmesi; elinde bulunan bütün kaynakları ortak düşmana karşı kullanmaya hazır olması, gerçekten, eşine ender rastlanan bir olgunluk örneğidir.

Amiral Darlan'ın, ateşkes antlaşmasını kabul ettiği haberi Oran ve Casablanca şehirlerine ulaştığında, buradaki Fransız direnişi de yavaş yavaş

sona ermişti. Almanların Fransa'nın güney bölgesinde, Vichy Hükûmeti'nin topraklarını işgal etmeye başladığı haberinin, 11 Kasım 1942 günü, Kuzey Afrika'daki Fransız makamlarına ulaşması üzerine Fransız kuvvetleri kesin olarak Müttefiklerin yanında yer almış ve onlarla iş birliğine başlamıştı.

Almanlar, Fransa'nın güneyini işgal ederken, aynı zamanda Tunus'un işgalini de hızlandırmışlar ve 9 Kasım 1942 günü, Tunus'ta bir hava alanını ele geçirmişlerdi. Buna paralel olarak, 11 Kasım 1942 günü, Bizerte Limanından Tunus'a, içerisinde tanklarında bulunduğu birlikler çıkarmaya başlamışlardı. Tunus'ta bulunan Fransız birlikleri, Almanlara karşı direniş göstermişlerse de başarı sağlayamamışlar ve Tunus'un Almanların eline geçmesine engel olamamışlardı.

Şimdi, gelişen durumlar muvacehesinde, Oramiral Darlan'ın en başta gelen bir diğer vazifesi, hâlen Toulon Limanında bulunan Fransız Donanması'nı, Almanların eline geçmeden Kuzey-Batı Afrika'ya getirerek Müttefiklerin saflarında yer almasını sağlamaktır. Fakat, Amiral Darlan, bu konuda donanma komutanı Amiral Laborde'ye, donanmayı Toulon'dan alıp Kuzey-Batı Afrika'ya getirmesi için emir vermesi gerekirken; o, bunu yapmamış ve Amiral Laborde'ye, tavsiye niteliğinde bir haber göndermişti. Amiral Laborde'nin donanmayı Kuzey Afrika'ya intikal ettirmede mütereddit davranması, ona zaman kaybettirmiş ve bu süre içerisinde Almanlar, adı geçen donanmayı ele geçirmek için Toulon Limanının ağzını, kendi donanmalarına bağlı gemilerle kapamışlardı. Bunun üzerine Fransızlar, önceden hazırladıkları plân gereği, 27 Kasım 1942 günü, donanmaya bağlı gemilere, önceden yerleştirdikleri tahrir maddelerini ateşleyerek savaş gemilerini batırmışlardı. Böylece, ele geçirildiği taktirde taraflara çok büyük avantajlar sağlayacak ve hatta İkinci Cihan Harbi'nin seyrini değiştirecek Fransız Donanması ortadan kalkmıştı.

Kuzey-Batı Afrika'ya çıkan Anglo-Amerikan kuvvetlerinin asıl hedefi Tunus'u ele geçirmek; İngiliz 8'inci Ordusu ile birlikte hareket ederek Rommel kuvvetlerini imha etmektir. Bunu her zaman gözönünde bulunduran Müttefik Kuvvetler Başkomutanı Korgeneral Eisenhower, karaya çıktıktan sonra, 1'inci İngiliz Ordusu ismini alan Doğu Görev Kuvveti'nin komutasını General Anderson'a vermişti. Adı geçen General 9 Kasım 1942 günü karaya çıkarak, 1'inci İngiliz Ordusu'nun komutasını devralmıştı. 1'inci Ordu'nun kuvveti, bir piyade tümeni kaddı. Daha sonra, Tunus'a doğru ilerleyen birlikler General Anderson'un emrine gireceklerdi.

Paraşüt birlikleri ile deniz piyade komandolarına, Cezayir şehrinin ele geçirilmesini müteakip; hava indirme ve amfibi hücumlarla Bone, Bizerte, Tunus şehirlerini ele geçirme görevi verilmişti.

Almanya'nın Tunus'a askerî birlik sevk etmeye başlaması ve Fransızların Müttefik kuvvetlerin yapacağı çıkarmaya karşı göstereceği direnişin belirsizliği; deniz piyade komandoları ile paraşüt taburlarının Bone, Bizerte ve Tunus'ta kullanılma plânının iptal edilmesine yol açmıştı. Anılan taburlar; Bizerte, Bone, Tunus yerine, Tunus'un batı hududundan 40 mil (55 km) uzakta bulunan Bougie Limanı ile Djidjelli hava alanını ele geçirecekler ve Tunus'a doğru ilerleyeceklerdi. Bu sırada, bir ikinci kuvvet Bone kentini ve hava alanını ele geçirecekti.

Bu plân, 10 Kasım 1942 günü uygulanmaya başlanmış ve ertesi gün, Bougie Limanı, 78'inci İngiliz Tümeni'nin ileri unsurları tarafından işgal edilmişti. Fakat Djidjelli hava alanının ele geçirilmesi gecikmişti. Deniz piyade komandoları, 12 Kasım 1942 günü Bone kasabasını ele geçirirken; paraşüt birlikleri de Bone hava alanına inerek, meydana kontrol altına almışlardı. Taktik alanda bütün bu askerî faaliyetler icra edilirken, Fransızlar herhangi bir direniş göstermemişler; aksine dostane bir tavır sergilemişlerdi.

Harekâtın, Tunus istikametinde gelişme göstermesi üzerine Korgeneral D.D.Eisenhower, 13 Kasım 1942 tarihinde Cezayir'e gelerek General Clark ve Fransız liderleri ile bir görüşme yapmıştı. Bu görüşmede Eisenhower onlardan, aralarında geçmişte yaşanmış bütün sürtüşmeleri ve yanlış anlamaları unutmalarını; bütün gayretlerini iyimserlik, güven, Fransız dostluğu ve Fransızlara inanmaları üzerinde toplamalarını, altını çizerek, istemişti. Casablanca'da bulunan ve görevi nedeni ile toplantıya katılamayan Tümgeneral G.S.Patton'a bu mealde bir mesaj çekerek direktif vermişti.

General Anderson'un komutasında, 1'inci İngiliz Ordusu, 16 Kasım 1942 günü, Tunus'un batı hududuna yaklaşmış bulunuyordu. Havadan indirilen Amerikan ve İngiliz paraşüt birlikleri, Gabes Körfezi'nden sadece 70 mil (110 km) uzakta bulunan Souk El Arba, Tebessa ve Gafsa'yı ele geçirmişlerdi. Bizerte'ye giden sahil yolundan ilerleyen bir kol, Tabarka'ya girmişti. Burada, önemle belirtmek gerekir ki, yukarıda arz edilen dört yer tabur çapında bir kuvvet tarafından işgal edilmişti. Taburun birlikleri birbirinden 60-80 mil (95-150 km) uzakta ve destek mesafesinin dışında bulunan yerlere indirilmişlerdi. Almanların iki taburu Bizerte'de ve iki taburu Tunus'ta bulunuyordu ve anılan taburlar, 11 Kasım 1942 günü, alelacele İtalya'dan buralara havadan taşınarak intikal ettirilmişlerdi. Görüldüğü üzere, her iki taraf, durumda meydana gelen gelişmelere paralel olarak karşılıklı tedbirler alıyorlardı.

General Anderson, ileri harekâtını kısa bir süre durdurup; kuvvetini bir araya getirmeyi ve yeniden tertiplenmeyi müteakip; Tunus'u savunan Alman kuvvetlerine karşı, koordineli bir taarruz icra etmeyi düşünüyordu.

Almanlar, eline geçirebildiği birlikleri, duraksama göstermeden, süratle ve cesaretle Tunus şehrine uzanan yaklaşma istikametlerine çıkarak, anılan istikametlerin tamamını kapatmak için çok büyük bir gayret sarf ediyordu. Ayrıca Almanlar Tunus'taki hava alanlarına sevk ettiği küçük birliklerle, buraları en kısa zamanda kontrol altına almaya çalışıyor ve buralarda bulundurduğu birliklerin zaafiyetini, onlara hava kuvvetleri ile yakın hava desteği sağlamak suretiyle gideriyordu.

Fransızların, Tunus'ta bulundurduğu askerî gücü ile Almanların Tunus'u işgal etmek için başlattıkları harekâta kilit rol oynayacaktı. Tunus'ta üslenmiş Fransız Birlikleri, Almanların Tunus'u işgaline karşı çıkmaları ve anudane bir savunmaya geçmeleri hâlinde, Tunus topraklarında ilerleyen 1'inci İngiliz Ordusu'nun inisiyatifi ele geçirmesini ve Alman kuvvetlerine karşı bir durum üstünlüğünü kazanmasını sağlayacaktı.

Tunus'ta konuşlanmış Fransız birlikleri Alman kuvvetlerine karşı sayısal bir üstünlüğe sahip olmakla beraber; modern bir orduda bulunması gereken

silâh sistemleri ile araç, gereç ve donanıma sahip değillerdi. Elleri ne uçak-savar, ne de tanksavar topu vardı. Anılan birlikler ulaştırma araçlarından da yoksun bulunuyordu Birliklerin personeli, daha ziyade sömürgelerden toplanmış askerlerden teşekkül etmişti. Birliklere Fransız subayları komuta ediyordu. Söz konusu birliklerin karargâhlarında, karargâh subaylığı görevi yapan hemen hemen hiçbir subay yoktu. Hatta askerlere giydirecek bot ve askerî elbise mevcut değildi. Harekâtın bu safhasında, Korgeneral Dwight D.Eisenhower, arkadaşı Bedell Smith'e yazdığı bir mektupta konuya ilişkin düşüncelerini şu şekilde açıklamıştı:

"Tunus'taki durumu, gözümüzde canlandırmak çok zordur. Belirtildiğine göre Tunus'ta bulunan 16-18 Fransız taburunun muharebe yeterliliğinin toplamı, ancak bir tabura muadildir. Bu rakam, Giraud ve Juin'ın oraya gitmeleri ile daha gayretli bir hâle getirilebilir. Bu taburlar, taarruzî bir harekât icra edemeyecek durumda olmakla beraber Müttefik kuvvetlerinin kanatlarını korumada ve geri bölge emniyeti sağlamada çok önemli görevler yapabilirler. Benim değerlendirmeme göre, Almanlar, bugüne kadar Tunus'ta güçlü bir yer işgal etmiş değillerdir. Onların, Tunus'ta sadece küçük çapta zırhlı birlikleri ve önemli ölçüde hava kuvveti vardır. Onlara taktik alanda yapılacak bir taarruzun başında olmayı ne kadar çok isterdim bilemezsiniz. Bunu Anderson'a güvenmediğim için söylemiyorum. Aksine, onun çok büyük bir iş yaptığını ve her şeyi omuzlayıp tek başına götürdüğünü düşünüyorum. Sadece biraz daha süratli hareket edilmesini; askerlerin, süratle daha ileriye gitmeleri gerektiğini, bir geminin boşaltılmasının hızlandırılması için bir şeyler yapılmasının şart olduğunu ve onun için, orada bulunmak istediğimi söylemeye çalışıyorum. Gördüğün gibi, yüksek komuta katında bulunmanın bazı tahditleri vardır."

Tunus'ta Almanların süratli ve cesur hareket etmeleri, burada bulunan Fransız birliklerini pasif duruma sokmuş ve anılan birlikler bir köşeye çekilerek Müttefiklerin gelmesini beklemeye başlamışlardı.

Tunus'a intikal eden Alman birlikleri, Tunus şehrinin 35 mil (55 km) batısında Medjez El Bab'da bulunan ve hayati önem taşıyan bir köprüyü ele geçirmişlerdi. Müttefik kuvvetlerin en ileri unsurlarını teşkil eden ve bir Amerikan topçu taburu tarafından desteklenen bir İngiliz paraşüt taburu, söz konusu köprünün Almanların eline geçmesine engel olamamıştı.

Alman birlikleri, aynı şekilde, Bizerte'nin batısına geçmişler, diğer taraftan da Trablus cephesinden gelen yaklaşma mihverini Sousse, Sfax ve Gabes'te kapatmışlardı.

Bu sırada, bir zırhlı alay ile takviyeli 78'inci İngiliz Piyade Tümeni, büyük kısmı ile ileri bölgedeki toplanmasını tamamlamıştı. Korgeneral D.D.Eisenhower'ın, Oran bölgesinden bu bölgeye intikal etmesini emrettiği birliklerden bir hafif tank taburu da toplanma bölgesine ulaşmış bulunuyordu.

Muharebe için toplanmasını tamamlayan ve önemli ölçüde takviye edilen 78'inci İngiliz Piyade Tümeni, ileri harekâtına devamlı Medjez'deki köprüyü Almanlardan geri almış ve Tebdurba'yı geçerek Tunus şehrine 12 mil (20 km) bir mesafeye gelmişti.

Durumda meydana gelen gelişmeler üzerine, Almanlar, Tunus'taki birliklerini süratle takviyeye başlamışlar ve mevzii hava üstünlüklerinden yararlanarak, av bombardıman uçaklarını kullanmak suretiyle, Müttefiklerin bu bölgedeki ileri harekâtını kontrol altına almışlardı. Bunun üzerine, General Anderson, aldığı bir kararla, takviye kuvvetleri ve ikmal maddeleri gelinceye kadar bulunduğu hatta savunmaya geçmiş ve mevzilerini kuvvetlendirmeye başlamıştı. Anılan mevziler harbin en son safhasına kadar Tunus şehrine en yakın mevziler olarak elde bulundurulmuştu.

Eisenhower, beraberinde Clark olduğu hâlde, 28 Kasım 1942 günü General Anderson ile görüşmeye gitmişti. Amerikan 1'inci Zırhlı Tümen'in hemen hemen üçte biri şu anda ileri bölgeye intikalini tamamlamıştı. Ayrıca Patton'a Casablanca'dan, en son model 25 orta tankı buraya göndermesi için emir verilmişti. 1'inci Amerikan Piyade Tümeni'nin bazı unsurları da bölgeye intikal etmek üzere yolda idi. Bir diğer tümen de ulaşım hatlarının korunmasına memur edilmişti.

Müttefik kuvvetler komutanı, Amerikan kuvvetlerini ve mümkün olan her şeyi ileriye intikal ettirerek General Anderson'u zamanında takviye etmenin en doğru hareket tarzı olacağını düşünüyordu.

Kış şartlarının ileri hatlarda bulunan birlikler üzerindeki olumsuz etkileri ve Almanların sahip bulundukları mevzii hava üstünlüğünün yarattığı etki açıkça görülüyordu. Eisenhower bunlara çareler arayıp bulmakla yükümlü idi.

Bu arada Almanlar, Tunus'taki birliklerini süratle takviye ediyorlardı. Birlikleri denetlemek üzere bölgeye gelen General Kesselring, icra edilecek bir karşı taarruzla Tebdurba ve Medjez El Bab'ın tekrar ele geçirilmesini istiyordu. Almanların Tunus'a intikal ettirdikleri birliklerin elinde bir miktar, zamanın en modern tankları olan ve üzerlerinde 75 mm. çapında tank topu bulunan PZ IV tankları vardı. Bunlara ilâveten üzerinde 88 mm çapında tank topu bulunan beş adet Tiger tankı, muharebede ilk defa kullanılmak üzere Tunus'a gönderilmişti.

Almanlar, her ne pahasına olursa olsun, Tunus'un büyük bir bölümünü ellerinde tutmak istiyorlardı. Bu amaçla, burada bulunan mevcut kuvvetleri ile Müttefik kuvvetlere karşı mahdut hedefli bir karşı taarruz başlatmışlardı. Alman taarruzları karşısında General Anderson birliklerini geri çekmek zorunda kalmış, Tebdurba kasabası Alman birliklerinin eline geçmişti. Birliklerini daha geride bir hatta çekmeyi düşünen Anderson'a Müttefik Kuvvetler Komutanı Kor-general Eisenhower müdahale etmek zorunda kalmış ve özellikle Medjez El Babı terketmemesi için kesin emir vermişti.

Sözü edilen geri çekilme sırasında, Amerikan "B" Zırhlı Muharebe Grubu'nun tank mevcudu dörtte bire düşmüştü. Tank zayıfatı, düşmanın tank-savar ateşlerinden çok, tankların çamura saplanıp kalmasından kaynaklanmıştı. Kötü hava şartları ve verilen ağır tank zayıfatı Müttefik kuvvetlerin yeniden taarruza geçme zamanının yılbaşı arifesine ertelemesine yol açmıştı.

Bahse konu taarruzu mümkün kılmak için, General Allfrey komutasında; 6'ncı Zırhlı Tümen, Amerikan birliklerinden "B" Zırhlı Muharebe Grubu, 78'inci

Piyade Tümeni, 1'inci Piyade Tümeni ve bir kısım Fransız birliğinden teşekkül etmiş 5'inci İngiliz Kolordusu General Anderson'un emrine verilmişti.

Bu sırada Almanların Tunus'ta bulunan birliklerinin yüksek komuta kadında da bir değişiklik olmuş ve 5'inci Panzer Ordusu'nun komutasını Korgeneral Arnim almıştı. Arnim'in komutasında bir panzer tümeni, derme çatma bir piyade tümeni ve bir İtalyan tümeni vardı. Bu kuvvet, Müttefiklerin birinci hatta bulundurdıkları kuvvetin yarısı kadardı.

Eisenhower, arkadaşı General Handy'e yazdığı bir mektupta, Kuzey Afrika'ya geldiği günden itibaren meydana gelmiş olayları özetle aşağıdaki şekilde anlatmıştı:

"Bilindiği gibi, Tunus'a soktuğumuz zayıf kuvvetler, Alman kuvvetlerini Tunus'tan sürüp çıkaracak güçte değildi. Bölgenin en kritik yerinde bulunan Fransız birlikleri de Müttefiklerin tarafını tutan tam ve kesin bir tavır koymamışlardı. Görebildiğim kadarı ile Almanlar, Tunus'ta bir savunma gücü toplamaktadırlar. Tümgeneral Anderson elindeki mevcut kuvvetlerle Tunus'u ele geçirecek güçte değildi. Bu nedenle, ona ulaştırmak üzere, hareket eden her şeyi bulmak için bölgeyi derhal taramaya başladım. Hiç şüphesiz, Cezayir şehrine yapılacak çıkarmayı müteakip, birliklerin doğuya doğru yapacakları ileri harekâttan tamamen 1'inci İngiliz Ordusu sorumlu idi. Fakat nihai hedefin ele geçirilmesi sorumluluğu bana aitti. Bu nedenle Anderson talep etmediği hâlde ben onu, bazı Amerikan birliklerini ileriye intikal ettirerek takviye etmeye başlamıştım. Benim kanaatime göre Anderson, bizzat kendisi, bu büyük kumarı kazanmak için bir insanın yapabileceği her şeyi yapmış ve çok büyük gayretler sarf etmişti."

Bilindiği üzere, Müttefik kuvvetler, yılbaşı arifesinde, Tunus'u ele geçirmek üzere bir harekât başlatacaklardı. İstihbarat kaynaklarına göre, Tunus'ta bulunan Alman ve İtalyan Birliklerinin toplam personel mevcudu; 20.000 kişisi Alman askeri olmak üzere toplam 31.000 kişi idi. Bölgede, Alman Hava Kuvvetleri mevzii hava üstünlüğüne sahip olup; hava-kara iş birliği çok iyi idi. Bölgeye gönderilen tank sayısında bir artış gözleniyordu.

Yılbaşı arifesinde, Müttefik kuvvetlerin başlayan taarruzunu yerinde görmek üzere Korgeneral Dwight D.Eisenhower, muharebe alanına gelmiş; General Anderson, General Allfrey dahil bütün tümen ve muharebe grup komutanları ile görüşmüştü. Birinci hat birliklerine yaptığı ziyaret sırasında, Eisenhower, herhangi bir aracı, arazinin bataklığa dönüşmesi nedeni ile, yollar dışında hareket ettirmenin mümkün olamayacağını bizzat görmüştü. Arazinin bu hâliyle birliklerin manevrasını imkânsız kılması ve topçunun etkili bir şekilde kullanılmasına müsaade etmemesi üzerine, Müttefik Kuvvetler Başkomutanı Eisenhower, bu taarruzu durdurmaya karar vermişti. Eisenhower, aldığı bu kararlar, Tunus'u ele geçirmek için başlatılan yarış kaybedtiğini kabul etmiş gibi görünüyordu. Böylece Müttefikler; Kuzey Afrika'daki Rommel kuvvetlerini, "Meşale Harekâtı"nı icra eden kuvvetler ile 8'inci İngiliz Ordusu arasında sıkıştırıp imha etmeyi öngören ana plânı icra etmeye başlamadan önce, Trablus ve Tunus'ta iki ayrı askerî harekât icra etmek durumu ile karşı karşıya bulunuyordu.

Ortaya çıkan bu yeni durum üzerine Eisenhower, Tunus harekât alanında, harekâtın sıklet merkezini Tebessa yönüne çevirme olasılığı üzerinde durmaya başlamıştı. Hatırlanacağı üzere, bir süre önce Amerikan kuvvetlerine bağlı bazı hafif birlikler havadan bu bölgeye atılmışlardı. Harekâtın bu bölgede geliştirilmesi, daha uygun hava şartlarına mazhar olacağından, başarıya ulaşma şansını arttıracaktı.

Bu sırada Orgeneral Giraud, kendisinin ve Fransız birliklerinin bundan böyle General Anderson'un emir komutasında çalışmayacağını beyan ederek, Tunus harekât alanı komutanlığının kendisine verilme zamanının geldiğini gündeme getirmişti. Bunun üzerine Eisenhower; İngiliz, Amerikan ve Fransız kuvvetlerinin harekâtını bizzat koordine etmek için ileri komuta yerini Constantine'e kurmuş ve harekât alanı komuta kontrol sorununa geçici olarak pratik bir çözüm bulmuştu. Ayrıca, Amerikan birliklerinin Oran'dan cepheye intikal ettirilmeleri ve harekât alanında meydana gelen değişiklikler, Amerikan birliklerinin bir komuta altında birleştirilme fırsatını yaratmıştı.

Bu sırada Oramiral Darlan, yılbaşı arifesinde bir suikast sonucu ölmüş ve yerine Orgeneral Giraud geçmişti. Giraud'dan boşalan yeri de Juin doldurmuştu. Fransız kuvvetlerinin yüksek komuta katında böyle bir değişiklik olmasına ve komuta-kontrol sorunu kısmen çözümlenmesine rağmen; Eisenhower Fransız kuvvetlerini kendi komutası altında tutarak onlara, Tebessa'da bulunan 2'nci Amerikan Kolordusu ile kuzeyde 5'inci İngiliz Kolordusu arasındaki bölgede savunma görevi vermişti. Fransız Generali Juin, durumun gerekleri doğrultusunda, 2'nci Amerikan ve 5'inci İngiliz Kolorduları ile birlikte çalışmaktan ve birliklerini zaman zaman anılan kolorduların emrine vermekten mutluluk duyacağını beyan etmişti.

Korgeneral Dwight D.Eisenhower, asıl kuvvetlerle Tebessa-Sfax genel mihverinde taarruz ederek, Rommel kuvvetlerinin ikmal hatlarını kesmeyi düşünmüşse de, idarî ve lojistik destek yetersizliği nedeni ile bu harekâtı gerçekleştirilememişti.

Kuzey-Batı Afrika'ya çıkan Anglo-Amerikan kuvvetlerinin, Aralık 1942 tarihinde icra ettikleri taarruzla Tunus'u ele geçirememeleri sonucu; Müttefik Kuvvetler Komutanlığını; Mareşal Rommel'in komutası altında bulunan kuvvetleri; doğudan ilerleyen İngiliz 8'inci Ordusu ile, Cezayir'den batıya doğru ilerleyen 1'inci Müttefik Ordusu arasında sıkıştırıp imha etmek ana düşüncesinden bir süre için vazgeçirmişti. Bu durumda, anılan iki ordu müstakil olarak harekâta bulunacaktı. Bu durumda Anglo-Amerikan Kuvvetleri, Almanlardan önce davranıp taarruz ederek Tunus'u işgal edecekti ve Bizerte'yi ele geçirecekti. Batıda 1'inci Müttefik Ordusu, Orgeneral Amim'in komutası altında bulunan 5'inci Panzer Ordusu'na karşı taarruzlarına devam ederken; doğuda, İngiliz 8'inci Ordusu, Rommel kuvvetlerine karşı taarruzlarına devam edecek ve onları Trablus'ta mağlûp ve imha edecekti.

EL AGHEILA MUHAREBESİ

(13 Kasım-17 Aralık 1942)

Mareşal Rommel, 1942 yılının Kasım ayında, El Alamein'den geri çekilirken, Kuzey Afrika'da yapacağı ileriye dönük harekâta ilişkin bir plân hazırlamıştı. Hazırlanan bu plânın genel hatları aşağıya çıkartılmıştır. (22)

El Agheila mevziine çekilmeyi başaran Rommel, türlü sıkıntılarla karşı karşıya bulunuyordu. Her şeyden önce, harekât harbinde en mübren ihtiyaç olan yeterli miktarda benzin ve mühimmata sahip değildi. El Alamein Muhaberesi'nde ve onu takip eden uzun geri çekilme harekâtında, muharebe dışı kalmış harp silâh ve araçlarının yerine koymak için, elinde işletme yedeği mevcut değildi. Alman ve İtalyan birlikleri olumsuz lojistik destek ve ikmal koşulları altında görevini yerine getirmeye çalışıyordu. Ayrıca, her türlü desteğe sahip bulunan 8'inci İngiliz Ordusu, üstün kuvvetlerle Rommel'e taarruz ediyordu. Bu durum muvacehesinde, Rommel'in, Libya'da, herhangi bir savunma hattında, savunma yapma olanağı ve ümidi kalmamıştı. Libya'da bulunan savunmaya elverişli bütün savunma hatlarının hemen hemen hepsi, güneyden kuşatılmaya müsaitti. Bu nedenle, savunmanın bütün yükü zırhlı ve mekanize birliklerin omuzlarında bulunuyordu. Geride, Tunus'ta savunmaya elverişli bir savunma hattı olan "Gabez savunma mevziini tahkim ve savunmaya hazırlayabilmek için, daha ilk baştan, Libya'yı terk etmeye hazırlıklı olmak gerekiyordu. Mersa-el-brega'dan, Tunus'a kadar yapılacak geri çekilme harekâtına iki önemli düşünce hâkimdi. Bunlardan bir tanesi, mümkün olan azamî zamanı kazanmak; diğeri de, en az personel ve malzeme kaybı ile geri çekilmektir.

Alman ve İtalyan birliklerinin, geri çekilirken en büyük sorunu, motorlu araçlardan yoksun bulunan İtalyan piyade birlikleri idi. Düşmana birlik kaptırmak istenmediği hâllerde; ordunun geri çekilme hızını, daima sürati en düşük olan birliğin çekilme hızı belirlemektedir. Hiç şüphe yoktur ki, tamamen zırhlı ve motorlu birliklerden teşekkül etmiş bir hasım gücün taarruzları karşısında; savunan veya geri çekilen piyade birliklerinin ulaştırma vasıtalarından yoksun bulunması, o kuvvet için kötü sonuçlar doğuracak ciddî bir mahzur olarak değerlendirilmektedir.

Bu sebeplerden dolayı Rommel, her defasında, 8'inci Ordu taarruza başlamadan önce, İtalyan piyade tümenlerini, batıda bir savunma mevzine intikal ettirmek; oyalama muharebelerini yapmak üzere, zırhlı ve mekanize birliklerini geride bırakmak zorunda kalmıştı. Bu durum Alman Panzer Ordusu ile İtalyan zırhlı kolordusunu hayli yıpratmıştı. 8'inci İngiliz Ordusu'nun, genel karşı taarruza başladığı günden itibaren, lüzumundan fazla ihtiyatlı hareket ettiği, Rommel'in gözünden kaçmamıştı. En ufak bir şüphelyi ihtiva eden bir durumda, Orgeneral Montgomery'nin, hiç bir riski göze almadığı açık olarak görülmüyordu. Cesur hareketlerde bulunmak ona tamamen yabancı idi. Bu ba-

(22) Young, s. 280-282.

kımdan, İngiliz birliklerini daha temkinli hareket etmeye zorlamak ve onların taarruz hızını yavaşlatmak için, Alman zırhlı ve mekanize birliklerinin devamlı daha aktif bir faaliyet içinde bulunmalarını zorunlu kılıyordu.

Böyle bir durumda Orgeneral, Montgomery'nin riski göze alıp, Rommel kuvvetlerine karşı bir imha harekâtını başlatması çok uzak bir ihtimal olarak kabul ediliyordu. Harekâta genel bir bakış attığımızda, Montgomery'nin, temkinli hareket etme tarzını benimsemesi ordunun, muharebe zayıflığını asgarî bir düzeyde tutuyordu. Ordu komutanlığını devraldığı günden beri, Orgeneral Montgomery, taktik her faaliyete ısrarla kuvvet üstünlüğünü tercih etmiş ve sürat, kuvvet üstünlüğüne feda etmişti.

Bütün her şeye rağmen, Mihver kuvvetlerin Tunus'a geri çekilmesi, bir kaç safhada gerçekleştirilecekti. Buerat savunma hattı, geri çekilecek ilk savunma mevzii olarak belirlenmişti. İkinci savunma hattı Tarhuna-Homs hattı idi. Hatta, Rommel, muharebeyi bu mevzide dahi kabul etmek niyetinde değildi. Geri çekilme harekâtında, Rommel'in zırhlı ve mekanize birlikleri, düşmanla kesin bir muharebeye tutuşmadan oyalama muharebesi verirken, piyade birlikleri geri çekilecekti. Gabes savunma hattı (Tunus), El Alamein savunma hattı gibi bir yanı denize dayalı olup, güney tarafından kuşatılması çok zor ve hatta imkânsız gibi idi. Bu nedenle bu hatta bir savunma muharebesi verilecekti.

Gabes hattında, savunmanın ağırlığı piyade birliklerinin omuzlarında olacaktır. Bu mevziinin zırhlı ve mekanize birliklerin taarruzu ile çökertilmesi çok zordu. Anılan savunma mevziini düşürmek için büyük çapta malzeme ve mühimmat yığınının yapılması zarureti vardı. Böyle bir durumda, İngiliz 8'inci Ordu Komutanı, başarı şansı yüksek bir taarruz icra edebilmek için, yeterli miktarda askerî malzeme ve mühimmatı, Libya'dan ileriye intikal ettirip yığmadan, riski göze alıp Wadi Akarit (Gabes) savunma hattına taarruza geçmeyecekti.

Bu arada, Tunus'a gelmekte olan birlikler, askerî malzeme, araç, silâh, akaryakıt ve mühimmatla, Rommel kuvvetleri, takviye ve ikmal edilerek yüksek düzeyde bir muharebe kabiliyeti ve etkinliği kazanacaktı. Ayrıca Tunus'a intikal ettirilen birliklerle teşkil edilen 5'inci Panzer Ordusu, bölgede ayrı bir vurucu güç oluşturmuş bulunuyordu.

Kuzeybatı Afrika'ya çıkan Anglo-Amerikan kuvvetleri, icra edecekleri taarruzlarla Gabes savunma hattının gerisini tehdit ediyorlardı. Bu bakımdan, Tunus topraklarına girmiş bulunan Anglo-Amerikan kuvvetleri Gabes hattını savunacak Alman birlikleri için en büyük tehlike olarak değerlendiriliyordu. Bu bakımdan, önce, Rommel zırhlı ve mekanize birliklerin tamamını kullanarak Tunus'taki Anglo Amerikan kuvvetlerine taarruz edip anılan kuvvetlerin bir kısmı imha edilecek ve geri kalanını Cezayir'e atacaktı. Bu sırada Orgeneral Montgomery'nin Gabes savunma hattına istenen miktarda malzeme ve mühimmat yığınının yapılmadan, bir taarruzda bulunması beklenmiyordu.

Almanlar, Tunus'un batısında Anglo Amerikan kuvvetlerini mağlûp ettikten ve taarruz imkân ve kabiliyetini ortadan kaldırdıktan sonra; Alman ve İtalyan kuvvetleri mümkün olan en kısa zamanda, İngiliz 8'inci Ordusu'na karşı

taarruza geçmek üzere yeniden teşkilâtlanıp, tertiplenecekti. Böylece doğu istikametinde geliştirilecek taarruzla, 8'inci Ordu, bulunduğu yerden geri atılacak; taarruz hazırlıkları ile taarruz tertibi bozulmuş olacaktı. Hiç şüphesiz, arazinin topoğrafik yapısı ele alındığı zaman böyle bir harekât icra etmenin hiç de kolay olmayacağı açık olarak ortadaydı.

Uzun vadeli düşündüğümüz zaman, Alman ve İtalyan kuvvetlerinin ne Tunus'u, ne de Libya'yı elde tutmaları mümkündü. Anglo-Amerikan kuvvetlerinin Kuzey Batı Afrika'ya çıkmalarıyla Kuzey Afrika'da cereyan eden harbin neticesi artık belli olmuştu. ABD'nin üstün endüstri gücü, bütün harekât alanlarında etkisini göstermişti. Bu nedenle Almanların, Kuzey Afrika'da kesin bir zafer kazanma şansı, hemen hemen hiç yoktu. Alman ve İtalyan kuvvetleri bütün Afrika'yı işgal etseler de; ABD'nin, Kuzey Afrika'da, malzeme ve personel çıkarmaya elverişli bir kıyı başına sahip bulundukları sürece; sonunda Alman ve İtalyan kuvvetleri bu kıtayı terk etmek zorunda kalacaklardı. Taktik beceri, belki bir süre Alman ve İtalyan kuvvetlerinin Kuzey Afrika'daki çöküşünü erteleyebilecekti. Fakat uzun vadede, anılan kuvvetlerin kaderi değişmeyecekti. Bu bakımdan, Tunus'ta amaç, zaman kazanmak olmalı idi. Böylece, harp tecrübesine sahip deneyimli askerlerin azamisini Avrupa kıtasına taşımak ve kurtarmak mümkün olacaktı. Çünkü, Rommel'in, Kuzey Afrika'da geçirdiği deneyim; Almanların, Tunus'ta bir orduyu idame etmesinin mümkün olamayacağını ortaya koymuştur. Bu bakımdan Rommel gayretlerini, daha çok, Tunus'ta askerî birliklerin sayısında azaltmaya gidilmesi, burada daha iyi donatılmış az miktarda birlik bırakılması üzerinde yoğunlaştırıyordu ve bunun gereğini savunuyordu. Rommel, Müttefiklerinden bir karar empoze etmek istemeleri hâlinde, savunma cephesini tedricen daraltma cihetine gidecek ve buradan, uçak, filika, gemi ve harp gemisi gibi her türlü ulaştırma vasıtasını kullanarak daha fazla birlik tahliye edecekti. İlk olarak, Enfidaville'den Tunus şehrine kadar olan engebeli arazi kesiminde bir savunma tesis edilecekti. İkinci olarak Bone yarımadası savunulacak ve bu arada Alman ve İtalyan birlikleri buradan, İtalya'ya tahliye edilecekti. Sonuçta, Müttefik kuvvetler, Tunus'u ele geçirdikleri zaman orada birkaç esirden başka hiçbir şey bulamayacaklardı. Böylece, kazanacakları zaferin meyvelerini toplama imkânı olmayacaktı.

Böylece, Tunus'tan İtalya'ya tahliye edilecek bu en iyi eğitime ve muhabere deneyimine sahip birliklerle vurucu bir güç oluşturarak; İtalya'yı işgal edecek Anglo-Amerikan kuvvetlerinin karşısına çıkma ve İtalya'yı savunma imkânı doğmuş olacaktı. Hiç şüphesiz, Mareşal Rommel'in emir komutasındaki bu kuvvetin gücü, hiçbir zaman sayısı ile kaim olmayacaktı.

Rommel, geri çekilme harekâtını mahirane ve mükemmel bir şekilde icra ederek kuvvetlerini Agheila savunma hattına çekilmeyi başarmıştı. Daha önce de Rommel İngiliz kuvvetleri karşısında iki defa Agheila mevziine çekilmiş; her defasında, durumunu bu hatta düzelterek ve taarruz hazırlıklarını tamamlayarak buradan, genel karşı taarruza imkân bulmuştu. Fakat bu defa Rommel'in bu mevziden bir genel karşı taarruza başlama imkân ve kabiliyetinin artık kalmadığını görüyoruz.

İngiliz 8'inci Ordusu'nun, Agheila savunma mevziine icra edeceği taarruz, mevziin yanlardan kuşatılma imkânı olmaması itibarı ile oldukça zordu. Cepheden yapılacak taarruz ise ağır zayıyatı göze almayı zorunlu kılıyordu. Bununla beraber, Alman ve İtalyan birlikleri, Rommel'in emir komutasında, 1000 mil (1375 km) gibi çok uzun bir geri çekilme yapmış ve sürekli olarak Kraliyet Hava Kuvvetlerine bağlı uçakların taarruzlarına maruz kalmıştı. Bu durum, anılan birliklerde moral bozukluğuna yol açmış, onları yıpratmış ve zayıflatmıştı. Bu nedenle Rommel, taarruzdan çok, savunmayı düşünüyordu. Alman ve İtalyan birlikleri ne zaman bir savunma mevziine gelseler, omuzlarının üzerinden, arkalarına bakarak geride savunacakları uygun bir savunma hattı arar olmuşlardı.

İngiliz 8'inci Ordu Komutanı Orgeneral Montgomery, bu defa, düşmanın tutunmasına ve insicamlı bir savunma tesis etmesine fırsat vermeden imhasını sağlamak için, Agheila mevziini en kısa zamanda ele geçirmeyi plânlamıştı.

Bu sırada, 30'uncu Kolordu, 10'uncu Kolordu'dan birinci hat görevini devralmıştı. Agheila hattında bir savunma tesis etmiş Alman ve İtalyan birliklerine karşı icra edilecek taarruzu, 30'uncu Kolordu gerçekleştirecekti. Bu bakımdan, 8'inci Ordu komutanı, kolordu komutanına gerekli direktifi vermiş ve taarruz plânının detaylı bir şekilde hazırlanmasını onun mahir ellerine bırakmıştı.

Kolordunun taarruz plânını, çok özet olarak, aşağıdaki şekilde izah etmek mümkündür:

Agheila savunma hattına, kuzeyden güneye, 51'inci (Highland) Piyade Tümeni ve 7'nci Zırhlı Tümen cepheden taarruz ederken; Yeni Zelanda Tümeni, savunma mevziini güneyden, Marada'ya yakın bir yerden kuşatıcı bir manevra ile düşürecekti. Bahse konu taarruzun 15 Aralık 1942 günü başlaması kararlaştırılmıştı. Bu sırada İngiliz 8'inci Ordusu'nun karargâhı Bingazi'de bulunuyordu. Taarruz hazırlıkları süratle devam ederken; Mareşal Rommel kuvvetini olası bir imhadan kurtarabilmek için, hareket kabiliyetinden yoksun bulunan İtalyan birliklerini geride bir diğer savunma mevzii olan Buerat hattına intikal ettirmeye başlamıştı. Bunun üzerine Orgeneral Montgomery, taarruz tarihini değiştirmiş ve iki gün öne alarak, 13 Aralık 1942 günü sabahı taarruza başlanmasını emretmişti.

Bu muharebede, İngilizlerin elinde bulunan 600 tanka karşı Rommel'in elinde, sadece 80 tank; yıpranmış ve yorgun birliklerden oluşan bir tümen kadar bir kuvvet vardı. İngiliz 8'inci Ordusu'nun başlattığı cephe taarruzları gelişme kaydetmeye başlaması üzerine; Rommel, geride savunmaya elverişli Buerat hattına çekilmeye başlamıştı. Bununla beraber, 15 Aralık 1942 günü, Yeni Zelanda Tümeni Agheila savunma hattının gerisine sarkmayı başarmış ve Alman Panzer Ordusu, 7'nci Zırhlı Tümen ile Yeni Zelanda Tümeni arasında kalmıştı. Gelişen bu durum üzerine Alman Panzer Ordusu küçük gruplara ayrılarak, Yeni Zelanda Tümeni'nin birlikleri arasındaki boşluklardan sızarak geri çekilme imkânı bulabilmişti. Muharebe, 16 Aralık 1942 günü, bütün şiddeti ile devam etmiş ve her iki taraf da ağır kayıplar vermişti. Batı istikametinde çekilen Alman Panzer Ordusu, Yeni Zelanda Tümeni'nin taarruzları ve Kraliyet Hava Kuvvetlerinin bombardımanları ile daha da yıpr-

ranmıştı. Bunun üzerine, Montgomery Yeni Zelanda Tümeni'ne taarruzunu durdurmasını ve Noflia bölgesinde toplanarak yeniden teşkilâtlanmasını, hafif birliklerle Panzer Ordusu'nu takip etmesini; Buerat mevziini kuvvetli bir şekilde savunan birliklerle temasa geçerek teması sürdürmesini emretmişti.

Böylece Agheila Muharebesi sona ermiş ve savunma hattı tamamen 8'inci İngiliz Ordusu'nun eline geçmişti. Gelişen bu durum üzerine Orgeneral Montgomery, taktik karargâhını Marble Arch'dan, Merduma hava alanı yakınlarında, 30'uncu Kolordu karargâhının yanına taşımıştı. Bu arada zırh gücü fazla olan ve Korgeneral Horrocks'un komutasında bulunan 10'uncu Kolordu'yu, Mekili yakınlarındaki bir yere intikal ettirmişti. Çöl Hava Kuvvetleri, Martuba hava alanları ile Bengazi'nin güneyinde bulunan Agedabia hava alanlarında bulundurduğu savaş uçakları ile harekâta, kesintisiz bir şekilde her türlü hava desteği sağlıyordu.

Kuzey Afrika'da, üç yıldan beri muharebe veren İngiliz 8'inci Ordusu'nun nihai hedefi Trablus'u ele geçirmektir. Fakat 8 nci Ordu personeli, El Alamein'den, El Agheila'ya kadar muharebeler vererek 1200 mil (1920 km) yol katetmişti. Rommel ve onun komutası altında bulunan Mihver kuvvetler kesin olarak mağlûp edilmiş ve Mısır'ın güvenliği tam olarak sağlanmıştı. Birlikler yorgundu ve 1942 yılının sonuna gelmişti. Birlikleri dinlendirmek ve nihai taarruza hazırlanmak için, ordu komutanının emri ile Kristmas ve yeni yıl geçinceye kadar taarruzî hiçbir harekât icra edilmeyecekti. Birlikler yeni yılı çölde kutlayacaklardı. Bunun için her türlü tedbir ve tertip alınmıştı.

İNGİLİZ 8'İNCİ ORDUSU'NUN BUERAT SAVUNMA MEVZİİNE TAARRUZU

Kuzey Afrika harekât alanında genel durum Müttefiklerin lehine dönmüş ve harbin kaderi değişerek, Anglo-Amerikan kuvvetlerinin tarafına kaymıştı. Mihver kuvvetlerin takviyeler alarak, 8'inci İngiliz Ordusu'nun muharebe gücüne ulaşması, artık mümkün görünmüyordu. Kaldı ki, Kuzey Batı Afrika sahillerine çıkan Anglo Amerikan kuvvetleri, Tunus'a doğru ilerliyorlardı. Rommel, ordusunun gerisinde beliren bu tehdit ve tehlikeyi görmezlikten gelemezdi ve dikkate almak mecburiyetindeydi. Üst komutanlıklardan Rommel'e, Buerat hattını, her ne pahasına olursa olsun, sonuna kadar savunması emredilmiş olmakla beraber, o, birliklerini 8'inci İngiliz Ordusu'na kaptırmadan geride daha uygun savunma hatlarına çekmeyi plânlamıştı. Yukarıda arz edilen durum muvacehesinde Rommel, Buerat savunma hattında bir savunma muharebesini vermek ve 8'inci İngiliz Ordusu'nun kuvvetlerini kuşatıp imha etmesine bir olanak yaratmak niyetinde değildi. Rommel'in plânı, en güçlü bir savunma hattı olan ve kuşatmaya imkân vermeyen Gabes hattına kadar, bir-biri gerisindeki mevzilerde oyalama muharebeleri vererek emniyetle, Gabes savunma mevziine kadar çekilmeyi öngörüyordu.

Orgeneral Montgomery, Buerat savunma hattına taarruza başlamadan önce, her zaman yaptığı gibi, taarruz için gerekli askerî malzeme, silâh ve mühimmatı ileriye taşıma ve stok etme çabasında idi.

Kristmas tatili ve yılbaşında birliklerini dinlendirip taarruz hazırlıklarını tamamlayan Orgeneral Montgomery, 1943 yılının Ocak ayı ortalarında, Buerat savunma hattına karşı bir taarruz başlatmıştı. İngiliz 8'inci Ordusu'nun taarruz plânı:

Tali kuvvetleri ile cepheden bir tespit taarruzu icra ederken bu taarruzla koordineli olarak zırhlı ve mekanize birliklerden teşekkül eden asıl kuvvetlerle bir kuşatma manevrası icra edip düşmanın geri çekilme yolu ile ikmal hatlarını keserek onu imha etmeyi öngörüyordu.

Ordu komutanı, taarruza başlayacağı güne kadar cephede mekanize keşif birlikleriyle teması sürdürmüştü; taarruzu icra edecek asıl kuvvetlerini temas hattında 100 mil (160 km) geride tutmuş ve uzun bir yaklaşma yürüyüşü yaparak 15 Ocak 1943 günü sabahleyin Buerat savunma hattına, yaklaşma yürüyüşünden doğrudan taarruza başlamıştı. Tanklarla takviyeli 51'inci Piyade Tümeni, sahil yolu tarafından taarruz ederken; 7'nci Zırhlı Tümen ile Yeni Zelanda Tümeni mevziini açık yanından bir kuşatma manevrası icra ederek, düşmanın geri çekilmesine imkân vermeden onu kuşatıp imha etmek üzere taarruza geçmişti. Taarruz eden 8'inci Ordu birlikleri başlangıçta düşmanın herhangi bir mukavemeti ile karşılaşmamışlardır. Daha sonra, savunma hattının gerisinde muharebeye tutuştukları birliklerin, Rommel kuvvetlerinin güçlü ardçı unsurları olduğu anlaşılmıştı.

Rommel, bir kez daha Montgomery'nin tuzağına düşmeden, kuvvetini, Buerat'tan 130 mil (210 km) geride bulunan Trablus'a yakın, Tarhuna-Homs savunma hattına çekmeyi başarmıştı. Buerat savunma mevziini ele geçirdikten sonra taarruzuna devam eden Montgomery, 19 Ocak 1943 günü Homs-Tarhuna savunma mevziinde, düşmanla yeniden temas sağlamıştı.

Rommel, 17 Ocak 1943 günü, zırhlı ve mekanize birliklerini Buerat hattından, Homs-Tarhuna hattına çektikten sonra, burada bulunan İtalyan piyade birliklerinin, önce Trablusgarp'ın doğu hududuna ve oradan da Mareth savunma hattına geri çekilmeleri için emir vermiştir. Homs-Tarhuna hattı, savunma açısından, Buerat hattına nazaran daha elverişli bir savunma mevzii olmakla beraber, bu hatta durup uzun bir süre savunma yapmanın bir başarı sağlamayacağını; bunun aksine, Montgomery'nin kuvvetli tank ve mekanize birliklerle açık yandan yapacağı bir kuşatıcı taarruzla geri çekilme yollarının kesilip bir imha tehlikesi ile karşı karşıya kalacağını değerlendiren Rommel, zırhlı ve mekanize birliklerini de, 19 Ocak 1943 günü akşamı, 8'inci Ordu'nun taarruza başlamasından önce, Trablus Limanı'ndaki önemli tesisleri tahrip ederek, önce Tunus'un doğu hududuna ve oradan da Mareth savunma hattına çekmeye başlamıştı.

Homs-Tarhuna hattında, Rommel kuvvetlerinin ciddî bir mukavemeti ile karşılaşmayan İngiliz 8'inci Ordusu'nun örtme kuvvetleri, 23 Ocak 1943 günü sabah saat 04.00'te Trablus şehrine girmişlerdi. Böylece, 8'inci İngiliz Ordusu, El Alamein'den taarruza başladığı tarihten üç ay, bir gün sonra Trablus kentine girmiş ve taarruz plânının öngördüğü nihai hedefini ele geçirmişti.

Şehir halkı, İngilizlere çok sıcak davranmış ve ordu komutanı ile birlik komutanlarını lüks otellerde misafir etmek istemişlerdi, fakat Montgomery

buna rıza göstermeyerek, karargâhını şehirden 5-6 km uzakta kurmuş ve birliklerini de, arazide tutmuştu. Ordu komutanı ilk iş olarak Trablus'ta, sivil işler ve askerî hükûmeti kurup (23) kamu düzeni ve asayişini sağlamış ve diğer taraftan da; Rommel'in geri çekilirken tahrip edip işlemez hâle getirdiği ve 8'inci Ordu'nun ileri harekâtı için gerekli lojistik desteğin sağlanmasında hayatî rol oynayacak, Trablus Limanı'nı onarıp gemilerin hizmetine açmıştı. Sarf edilen büyük bir gayret sonucu, Trablus Limanı, 1943 yılı Şubat ayında iyi bir hizmet vermeye başlamış günlük boşaltma kapasitesi 3500 tona yükselmişti. Trablus Limanının, 8'inci İngiliz Ordusu'na lojistik destek, ikmal ve idarede sağladığı imkânlar Orgeneral Montgomery'yi büyük ölçüde rahatlatmış ve ordunun ikmal ve muharebe alanında idamesi konusundaki endişelerini büyük ölçüde ortadan kaldırmıştı. Bunun üzerine Montgomery, lojistik destek ve ikmalde ortaya çıkan sıkıntılar nedeniyle Mekili bölgesinde bıraktığı 10'uncu Kolordu'yu ileriye intikal ettirerek yakın bir yerde konuşlandırmaya karar vermişti.

ROMMEL'İN MÜTTEFİKLERİN 1'İNCİ ORDUSU'NA KARŞI İCRA ETTİĞİ TAARRUZ

Kuzey Batı Afrika'ya çıkan Anglo-Amerikan kuvvetlerinin Tunus'ta devam eden ileri harekâtı; süratle Tunus'a gönderilen Alman ve İtalyan birlikleri tarafından Bizerte'nin batısı, Fondouk ve Gafsa'nın doğusundan geçen genel hatta durdurulmuştu. İngiliz 8'inci Ordusu karşısında oyalama muharebeleri vererek Trablusgarb'a çekilen Rommel, buradan Tunus'a çekilme hazırlıklarını sürdürüyordu. Fakat İtalyan siyasî makamları, savaş vermeden Trablusgarb'ın düşmana terk edilmesini istemiyorlar ve Rommel'e burayı sonuna kadar savunması için baskı yapıyorlardı. Rommel İtalyan askerî ve siyasî makamları ile aynı fikirde değildi. O, Trablusgarb'ta anudane bir savunma harekâtı icra edip, burayı elde bulundurma pahasına orduyu kaybetmek yerine; Trablusgarb'ı terk edip, orduyu kurtarmayı; bir başka zamanda ve uygun bir yerde muharebe verecek şekilde hazır olmayı tercih etmişti.

Bütün her şeye rağmen, Rommel, taarruz ruhunu hâlâ muhafaza ediyordu. O, bulunduğu yerde savunmaya geçip, 1'inci Müttefik Ordusu ile 8'inci İngiliz Ordusu'nun kendisine taarruz etmesini bekleyemezdi. Önce, Alman ve İtalyan birlikleri ile her sınıf ikmal maddesini savunmaya elverişli daime tahkimatlı Mareth hattına (24) çekecek; daha sonra birbirlerinin destek mesafesi dışında hareket eden 1'inci Müttefik Ordusu ve 8'inci İngiliz Ordusu ile iç hat durumundan yararlanarak teker teker muharebeye girip, onları mağlûp edecekti. Bu durum muvacehesinde Rommel, yeterli kuvveti, oyalama muharebeleri yapmak üzere Trablus'ta bırakarak, elde mevcut diğer bütün kuvvetini ve her sınıf ikmal maddesini Mareth savunma hattına çekmişti.

(23) Trablusgarb, bir İtalyan sömürgesi idi. Bu bakımdan önce buradaki İtalyan yönetimine son verilmesi ve öncelikle bir sivil işler ve askerî hükûmet kurulması gerekiyordu.

(24) Mareth savunma hattı: Bu hat güneyden Tunus'a gelen ana yaklaşma mihverini kapatan savunmaya elverişli bir müstahkem mevzi idi. İtalyanların, Libya'daki kuvvetleri ile Tunus'u işgal etmek üzere girişecekleri bir taarruza karşı Fransızlar tarafından tesis edilen iki yanı tabii bir engele dayalı bu hat küçük bir "Maginot hattı"na benziyordu.

İngiliz 8'inci Ordu Komutanı Montgomery, Mihver kuvvetlerin geri çekilişini hafif keşif birlikleri ile takip etmiş ve anılan kuvvetle teması bu şekilde sürdürerek, taarruz kademesindeki tümenlerini taarruz hazırlıklarını tamamlamak üzere 16 Şubat 1943 gününe kadar Tunus'a sokmamıştı.

Ordunun gerisini ve çekilme yollarını emniyete almak ve ordunun gerisine vaki olacak bir Anglo-Amerikan taarruzuna karşı koyabilmek için Rommel, önceden, Kuzey Afrika Harekâtı boyunca ün yapmış 21'inci Panter Tümeni'ni Sfax bölgesine göndermiş ve onu Almanya'dan Tunus'a gönderilen müstakil bir tank taburunun tankları ile takviye ederek tank, sayısını artırmıştı. Şimdi, Mareth hattında, kuvvetlerini savunma için tertipleyen Rommel, ikmal limanlarına ve ana ikmal üslerine oldukça yaklaşmıştı. Bunun bir sonucu olarak, 1942 yılı sonbaharında El Alamein önlerinde cereyan eden harekâta alamadığı takviye birliklerini ve ikmal maddelerini almaya başlamıştı. Alman ve İtalyan birlikleri, Mareth hattına çekilmesini tamamladığı zaman personel mevcudu 30.000 Alman ve 48.000 İtalyan olmak üzere toplam 78.000 kişi idi. Buna, ordunun gerisini muhtemel bir Anglo-Amerikan taarruzuna karşı emniyete almak üzere önceden, Gabes, Sfax bölgesine gönderilen 21'inci Panzer Tümeni (Alman) ile Guettar sirtlarını savunmak için mevzilendirilen Centauro Tümeni (İtalyan)'de dahildi. Bahse konu personel mevcutları, ordunun hâlihazırdaki kadrosunun öngördüğü mevcudun yarısı kadardı. Ordunun araç, gereç ve silâh açısından da durumu kadro mevcutlarının çok altında bulunuyordu. Tank sayısı, kadronun üçte biri; tanksavar sayısı kadronun dörtte biri ve top sayısı kadronun altıda biri kadar olup, mevcut 130 tanktan, ancak, yarısından azı faal olup muharebe edecek durumda idi.

1943 yılı Şubat ayının başlarında, Tunus'ta bulunan Mihver kuvvetlerin personel mevcudu 100.000'e ulaşmıştı. Bu mevcudun 74.000'i Alman ve 26.000'i de İtalyandı. Tank sayısı, 110 adedi 10'uncu ve 91 adedi 21'inci Panzer Tümeni'nde olmak üzere toplam 280'e ulaşmıştı. Buna rağmen bu mevcutlar Müttefik kuvvetlere karşı bir kuvvet üstünlüğü kurmada çok yetersiz kalıyordu. Rommel, mevcut tanklarını bir araya getirip, hepsini sıklet merkezi yerinde kullansa dahi, bu bölgede bulunan 1'inci Amerikan Zırhlı Tümeni'nin elinde bulunan ve hepside faal olan 300 tank karşısında zayıf kalıyordu. Ayrıca, 1'inci Zırhlı Tümen'in topçusu, Alman panzer tümenlerinin topçusundan daha güçlü idi. Kuzey batısında Anglo-Amerikan Ordusu; güney doğusunda İngiliz 8'inci Ordusu arasında bir iç hat durumunda olan Rommel, bu durumu stratejik alanda kendisine sağlayacağı bütün avantajlardan azamî ölçüde yararlanarak; Müttefiklerin 1'inci Ordusu ile İngilizlerin 8'inci Ordusu'na ayrı ayrı taarruz etmeyi plânlıyor ve hazırlıklarını buna göre sürdürüyordu.

Rommel yaptığı durum değerlendirmesinde, 1'inci Ordu ile 8'inci Ordu'nun birlikte hareket ederek kendisine yakın bir zamanda koordineli bir taarruz başlatma ihtimalinin çok zayıf olduğunu görmüştü.

İkmal üslerinden oldukça uzaklaşan Montgomery, Trablus Limanı'nı yeniden onarıp hizmete sokmaya ve ordusunun lojistik desteğini yeni baştan tanzim etmeye; birliklerini ileriye intikal ettirerek Tunus'un doğu hududunda taarruza başlamak için birliklerini yığınaklandırmakla meşguldü.

Rommel, her şeyden önce, en uygun hareket tarzını belirlemek zorundaydı. Birinci öncelikle 8'inci İngiliz Ordusu'na taarruz ettiği taktirde, 1'inci Müttefik Ordusu ona arkadan taarruz edebilir ve 8'inci İngiliz Ordusu'na karşı başlattığı taarruzu tehlikeye sokabilirdi. Bu bakımdan, Rommel, bir kısım birlikleriyle henüz taarruz hazırlıklarını tamamlayamamış olan 8'inci İngiliz Ordusu'nu Mareth savunma mevziinde tespit ederken; tank ağırlıklı ana kuvvetini, 1'inci Müttefik Ordusu karşısında toplayarak, cephenin en zayıf yerine taarruz edecek; bu orduyu Cezayir'e attıktan; taarruz imkân ve kabiliyetini ortadan kaldırdıktan sonra süratle birliklerini güney bölgeye intikal ettirerek bütün gücü ile 8'inci İngiliz Ordusu'na taarruzu öngören bir plân hazırlamıştı.

Rommel, asıl taarruzun yapılacağı yerin seçiminde, 1'inci Müttefik Ordusu'nun en hassas ve en zayıf yeri olmasına azamî ölçüde önem göstermişti. Savunma hattı üzerinde emrinde bir Fransız tümeni bulunan 2'inci Amerikan Kolordusu kuzeyde Fondouk ile güneyde Gafsa arasında tertiplenmişti. Birlikler, bu hat üzerindeki mevzilerini henüz tamamlamamışlardı. Böylece Amerikan birlikleri muharebeye ilk defa girdiklerinden askerlerin ve komutanların modern harbe ilişkin bir deneyimleri hemen hemen yok denecek kadar azdı. Bunun yanı sıra, Müttefiklerin istihbaratı, Rommel'in asıl taarruzunu Fondouk genel istikametinde yapılacağını değerlendirmiş ve 1'inci Amerikan Zırhlı Tümeni bu değerlendirme çerçevesinde yarısı Fondouk bölgesinde olmak üzere dağınık bir şekilde konuşlandırılmıştı.

Bütün bunları göz önünde bulunduran Rommel, 14 Şubat 1943 sabahı 2'inci Amerikan Kolordusu ile 19'uncu Fransız Kolordusu arasındaki ara hat üzerinde asıl taarruzunu icra etmeye ve birinci öncelikle 2'inci Kolordu'nun gerisinde bulunan Kasserine geçidini süratle ele geçirmeye ve müteakiben Bone istikametinde ileri harekâtına devam etmeye karar vermişti.

Anılan taarruz 90 mil (145 km) genişliğinde bir cephe boyunca ve üç koldan yapılacaktı. Taarruz kolları, özellikle dağların içerisinde bulunan Gafsa, Faid ve Fondouk geçitlerinden geçecek ve cephenin gerisinde Kasserine geçidine yönelenecekti.

Kuvvetini Tunus'a çekmeyi başaran Rommel, plânladığı taarruz için en uygun fırsatın batıda olduğunu değerlendirerek muharebe için tertiplenmeyi buna göre yapmıştı. Yapılan hazırlıklar çerçevesinde taarruz, 14 Şubat 1943 günü, sıklet merkezi, 21'inci Panzer Tümeni bölgesinde olmak üzere Kasserine geçiti genel mihverinde başlamıştı. Bu taarruza koordineli olarak taarruz eden 10'uncu Panzer Tümeni'nin iki küçük muharebe grubu Faid geçidini ele geçirdikten sonra iki koldan süratle ilerlemeye başlamış ve bir kısa kaç manevrası ile 1'inci Amerikan Zırhlı Tümeni'nin A Zırhlı Muharebe Grubu'nu kuşatmaya çalışıyordu. Onun güneyinden cepheyi yaran ve daha geniş bir kuşatma manevrası yaparak ilerleyen 21'inci Panzer Tümeni, Amerikan birliklerini tuzağa düşürmeye çalışıyordu. Kuşatma kolları Sidi Bouzid'de birleştiği zaman, bir kısım Amerikan birlikleri geri çekilmeyi başarmakla beraber; 2'inci Amerikan Kolordusu'nun bu bölgede verdiği araç, gereç ve malzeme ziyatı çok büyüktü. Muharebe meydanının her tarafında 40'a yakın Amerikan tankı yanıyordu.

Ertesi günü sabahleyin, C Zırhlı Muharebe Grubu bir karşı taarruz icra etmek üzere, acele olarak ileriye gönderilmişti. Anılan grup, bahse konu kuşatma kollarının kısıncı içine girmiş ve birliğin ancak 4 tankı geri çekilebilmişti. Böylece, 2'nci Amerikan Kolordusu'nun ihtiyatlarını parça parça muharebeye sokması sonucu iki güzide tank taburu, Almanların birliklerini ve ateşlerini kat'i muharebe yerinde; zamanında toplaması karşısında imha olmuştu.

Amerikan birliklerinin muharebe deneyimi olmadığını gören ve onlara, daha muharebenin başında ne kadar çok zayıf olduklarını göstermek ve onlarda bir aşağılık duygusu yaratmak isteyen Rommel, Orgeneral Ziegler'e (25), 14 Şubat akşamı geceleyinde taarruza devam ederek, gündüz kazanılan başarıyı istismar edip onu bir zafere dönüştürmesi için bir direktif vermişti. Fakat Ziegler, Orgeneral Arnim'in, böyle bir hareket için kendisine yetki vermesini beklemişti.

Bu nedenle, Orgeneral Ziegler, 25 mil (40 km) ilerisinde bulunan ve Amerikan birliklerinin terk ettiği Sbeitla'ya, ancak 17 Şubat günü varabilmişti. Buradan kuzeye doğru ileri harekâtına devam eden Alman birlikleri, Tuğgeneral Paul Robinett'in komutasında güneye doğru ilerleyen, B Zırhlı Muharebe Grubu'nun güçlü mukavemeti ile karşılaşmışlardı. Anılan zırhlı muharebe grubu Alman birliklerinin ileri harekâtını durdurmuştu. A ve C Zırhlı Muharebe Gruplarının geri çekilmesini himaye etmişti.

Alman birliklerinin Sbeitla'ya girişi gecikmiş olmakla beraber, iki taraflı kuşatma çemberi içerisinde kalan Amerikan tank sayısı ve personelin mevcudu küçümsenemeyecek kadar çoktu. Amerikan 2'nci Kolordusu bu bölgede, 100'den fazla tank kaybetmiş ve Almanlara esir düşen personel sayısı 3000'e ulaşmıştı.

Kuzeyde 10'uncu ve 21'inci Panzer Tümenlerinin taarruzları ile koordineli olarak, Mareth savunma hattından gelen Afrika Kolordusu Muharebe Grubu, cephenin güneyinde Gafsa-Feriana genel mihverinde taarruza başlamış kısa bir zamanda cepheyi yararak, 15 Şubat günü, Gafsa'yı ve hava alanını ele geçirmişti. Anılan kuvvet, gecikmeksizin, ileri harekâtına devamla, 17 Şubat günü, 50 mil (80 km) kuzeyde bulunan Feriana ve Thezepte ile buradaki hava alanlarını ele geçirmişti.

Bozgun hâlde geriye çekilen Müttefik birlikler arasında, büyük bir karmaşa ve panik yaşanıyordu. Emir komuta zinciri kopmuş; Amerikan, İngiliz ve Fransız birlikleri birbirine karışmıştı. Rommel, Müttefik 1'inci Ordu içerisinde yaşanan bu karışıklık ve panikten yararlanarak, mevcut bütün mekanize ve zırhlı birliklerini kullanarak, Tebessa genel mihverinde taarruzunu geliştirmeyi ve Müttefik kuvvetleri Cezayir'e çekilmeye zorlamayı tasarlamıştı. Fakat, Tunus'ta bulunan Alman 5'inci Ordu Komutanı Orgeneral Arnim, Rommel ile aynı fikirde olmayıp, böyle bir maceraya katılmak istemiyordu. Bunun üzerine Rommel bu öneriyi İtalyan Başkomutanlığına yapmak durumunda kalmıştı. Böylece zaman; Roma'dan gelecek yetkiye ilişkin di-

(25) Orgeneral Ziegler: Tunus'ta bulunan 5'inci Alman Ordusu'na komuta eden Orgeneral Arnim'in yardımcısı olup, icra edilen bu harekâttan birinci derecele sorumlu kişi idi.

rektifi beklemekle geçiyordu. En sonunda 18 Şubat günü gece yarısı, Roma'dan beklenen cevap olumlu gelmişti. Fakat İtalyan Başkomutanlığı, taarruzun Tebessa genel mihverinde değil de; Thala-Lekef mihverinde yapılmasını öngörüyordu. Yapılacak böyle bir harekâtın, cepheye çok yakın olması nedeni ile, Müttefiklerin kuvvetli ihtiyatları ile karşılaşacağı ve başarı şansını tehlikeye sokacağı cihetle, Rommel, bu emri bir dar görüşlülük olarak nitelemişti.

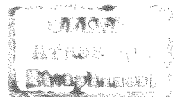
Rommel, İtalyan Başkomutanlığından emri alır almaz, birkaç saat içerisinde hazırlıklarını tamamlayarak, 19 Şubat günü sabahı, erken saatlerde taarruza başlamıştı.

Bu sırada, Müttefik Kuvvetler Komutanlığı, asıl taarruzun Thala-Lekef mihverinde yapılacağını beklediğinden, 1'inci Ordu Komutanı Orgeneral Anderson'a zırhlı birliklerini Thala'ya savunacak şekilde, bu bölgede toplamaları için direktif vermişti.

Genel ihtiyatta bulunan 6'ncı Zırhlı Tümen'in organik kuruluşundaki 6'ncı Zırhlı Tugay, Thala'ya gönderilmiş ve 9'uncu Amerikan Piyade Tümeni topçusu bu tugayı desteklemekle görevlendirilmişti. Ayrıca, 6'ncı Zırhlı Tümen'in organik kuruluşunda bulunan 1'inci Motorlu Guards Tugayı, 1'inci ve 34'üncü Amerikan Tümenlerinden meydana getirilmiş üç alay muharebe timi ile birlikte, Sbiba geçidiğini tutmak üzere intikale başlamıştı.

Başkomutanlıktan gelecek yetkiyi beklerken geçen zaman, taarruzun ilk başında, 10'uncu Panzer Tümeni'nin bazı birliklerinin Orgeneral Arnim tarafından geride tutularak muharebeye sokulmaması nedeni ile şimdi başlatılan taarruza yetişememesi; sıklet merkezi ile Thala-Lekef mihverinde başlayan taarruzu olumsuz yönde etkiliyordu. Bu durum karşısında Rommel, Afrika Kolordusu Muharebe Grubu'nun manevrasını, Thala üzerinden Lekef'e taarruz edecek şekilde yeniden düzenlemişti. Anılan kolordunun hareketi ile koordineli olarak 21'inci Panzer Tümeni'ni Sbiba'da kesişen birkaç yoldan, Lekef'i ele geçirmek üzere taarruza geçirmişti. Bu şekilde iki ayrı mihverde ilerleyen birliklerin taarruzu birbirlerinin harekâtını kolaylaştırarak gelişecekti.

Thala'nın ele geçirilmesi için, önce Sbeitla ile Feriana arasında bulunan Kasserine geçidinin kontrol altına alınması zorunluydu. Anılan geçit, Albay Stark'ın komutasında, değişik sınıf ve silâhlardan meydana gelmiş bir Amerikan birliği tarafından savunuluyordu. Geçide taarruz eden Alman birlikleri, burayı, baskın tarzında ele geçirmeye teşebbüs etmişse de; geçidi savunan birlikler, Almanların taarruzunu kontrol altına almayı başarmışlardı. Öğleden sonra, geçidi savunan kuvveti takviyeye gelen birlikler, Albay Stark'ın komutası altında bulunan muharebe grubunun kuvvetini iki piyade taburu ve bir tank taburu düzeyine çıkarmıştı. Bu kuvvet Kasserine geçidine taarruz eden Afrika Kolordusu muharebe grubundan daha fazla idi. Fakat savunma çok iyi koordine edilmediğinden, Alman birlikleri, geceleyin savunma hattındaki bazı boşluklardan sızmayı başarmışlar ve karanlıktan yararlanarak savunmanın derinliklerine kadar ilerleyebilmişlerdi. Bu sırada, 21'inci Panzer tümeni Sbeitla'ya ulaşmış, fakat burada güçlü bir mayın tarlası ile karşılaşarak taarruzları engelin gerisinde savunan on bir piyade taburu tarafından dur-

durulmuştu. Taarruz eden 21'inci Panzer Tümeni'nin sadece iki piyade taburu ve muharebe edebilecek durumda, faal 40 tankı vardı. Savunan tarafın tank ve top sayısı da 21'inci Panzer Tümeni'nin sahip olduğu tank ve top sayısından daha üstündü.

Bu durum muvacehesinde Rommel, kuvvetini geceleyin, savunmanın daha istikrarsız olduğu Kasserine geçidinde toplamaya ve burayı ele geçirmeye karar vermişti. Bu karar üzerine, daha önce, Orgeneral Arnim tarafından geride tutulan ve 10'uncu Panzer Tümeni'nin organik kuruluşunda bulunan bir tank taburu, iki piyade taburu ve bir motosikletli hafif piyade taburunun sıklet merkezi yerine intikal etmesi için emir verilmişti. Şimdi 10'uncu Panzer Tümeni bütün gücü ile muharebeye girecekti. Fakat bahse konu tümenin bazı unsurlarının sıklet merkezi yapılacak Kasserine geçidine geç ulaşmaları sonucu, söz konusu taarruz ancak 20 Şubat 1943 günü öğleden sonra başlayabilmişti. Rommel, bizzat bu bölgeye gelmiş ve elindeki bütün piyade taburlarını (İtalyan Bersaglieri piyade taburu dahil beş piyade taburu) saat 16.30'da taarruz ettirerek, kısa zamanda cepheyi yarmıştı. Savunmanın derinliklerinde ilerleyen Alman ve İtalyan birlikler savunmayı takviye etmek üzere gönderilen Yarbay A.C.Gore'nin komutasında bir zırhlı Squadron ve bir piyade bölüğünden meydana gelmiş bir İngiliz birliğinin inatçı mukavemeti ile karşılaşmıştı. Bu mukavemet bir panzer taburunun taarruzu ile ortadan kaldırılmış, fakat panzer taburu bu taarruzda 11 tankını kaybetmişti. Kasserine geçidinin Almanların eline geçmesi sonucu, hiç dokunulmamış bir şekilde ele geçirilen Amerikan askerî araç ve gerecin niteliği ve niceliği Rommel'i hayrete düşürmüştü.

Kasserine geçidini kuzeye geçen Rommel, Thala ve Tebessa'ya giden yollarda keşif birliklerini çıkararak Tebessa'da bulunan Amerikan ikmal depolarını ele geçirmek için ne gibi fırsatların olduğunu ortaya çıkarmak üzere gayret sarf ediyordu. Başlangıçta ihtiyatlarını Thala'da toplamaya çalışan Müttefik 1'inci Ordu'su, şimdi bir kısım ihtiyatlarını, yavaş yavaş, Tebessa'ya kaydırmaya başlamıştı. Ayrıca Müttefik kuvvetler Komutanlığı, taarruz eden Mihver kuvvetlerin, tahmin ettiklerinden daha zayıf olduğunu görmeye başlamıştı.

Rommel, Kasserine geçidini ele geçirdikten sonra, ertesi gün (21 Şubat 1943) Müttefiklerin bu geçidi tekrar almak üzere bir karşı taarruz başlatmalarını beklemiş ve sıkı tedbirler almıştı. Fakat Müttefikler çok temkinli ve tereddütlü hareket ediyorlardı. Bunun üzerine Rommel, 10'uncu Panzer Tümeni'nin 30 tank, 20 kundağı motorlu top ve iki motosikletli hafif piyade taburundan teşekkül etmiş iki muharebe grubunu, Thala istikametinde taarruza devam ettirmişti. Anılan muharebe grupları karşısında, birbiri gerisindeki sırtlarda savunma muharebeleri vererek geri çekilen bir tugay muharebe grubunu kuşatarak imha etmiş ve bahse konu tugayın imhadan kurtulan ve henüz hazırlanmış Thala savunma mevziine çekilen tanklarını buraya kadar çok yakından takip etmişti.

Acele hazırlanmış Thala savunma mevzii ile temasa geçen Alman birlikleri, gecikmeksizin bu mevziye çok şiddetli bir taarruz başlatmışlardır. Burayı

savunan Müttefik piyade birliklerinin bir kısmını çığneyip geçmişler; birçok araç, silâh tahrip etmişler ve burada büyük bir karışıklık yaratmışlardı. Üç saat süren çok şiddetli bir muharebeden sonra, Müttefik birlikler, bu taarruzu kontrol altına almış ve Alman birlikleri, beraberinde 700 esir olduğu hâlde geri çekilmek zorunda kalmışlardı. Kasserine geçidinden kuzeye doğru, yol mihverinde verilen bir dizi muharebede, Alman birlikleri, 12 tank kaybetmiş ve buna karşılık Müttefiklerin 40 tankını tahrip etmişti.

O gün, Müttefiklerin muhtemel bir karşı taarruz başlatabileceğini değerlendiren Rommel, buna karşı tedbirler alıyor ve birliklerini tertipliyordu. Ertesi gün sabahleyin aldığı hava keşfi haberlerinden, Müttefiklerin büyük çapta takviye birliklerinin cepheye intikal etmekte olduğunu öğrenmişti. Gelişen bu durum karşısında Rommel, Thala'nın kuzeyinde taarruza devam etmenin ve bir başarı sağlamanın mümkün olmayacağına inanmıştı. Ayrıca Tebessa'ya giden yol mihverinde taarruz eden ve ordunun batı yanını koruyan Afrika Kolordusu Muharebe Grubu'nun kuzey istikametinde gelişme gösteren taarruzları, Amerikan topçu mevzilerinden açılan ateş toplamaları ve baraj ateşleri sonucu durmuş ve taarruz, Müttefik birlikleri tarafından kontrol altına alınmıştı. Afrika Kolordusu Muharebe Grubu, 22 Şubat günü, taarruzlarına devam etmişse de çok az bir arazi kazancı sağlamış ve buna karşılık göze alamayacağı ölçüde zayıat vermeye başlamıştı. Ayrıca B Zırhlı Muharebe Grubu ile 1'inci Amerikan Tümeni'nin bölgeye gelmesi üzerine kuvvet üstünlüğü bu radaki Müttefik kuvvetlere geçmişti.

O gün öğleden sonra, Rommel ve onu görmeye gelen Kesselring, kuzey istikametinde taarruza devam etmenin olumlu bir sonuç vermeyeceği kanaatine varmışlar ve vurucu gücü güneye intikal ettirerek, 8'inci İngiliz Ordusu'na taarruz etmenin daha uygun bir hareket tarzı olacağına karar vermişlerdi. Bu karar üzerine, Alman ve İtalyan birliklerinin o gece Kasserine geçidine çekilmeleri için direktif verilmişti.

Müttefik Kuvvetler Komutanlığı, o gün (22 Şubat 1943) sabahleyin Mihver kuvvetlerin batı kanadına bir karşı taarruz icra etmek istemişse de, Robinett ile irtibat kuramamış ve öğleden sonra başlayan karşı taarruz Afrika Kolordusu Muharebe Grubu'nu Kasserine geçidine atmıştı.

Müttefik Kuvvetler Komutanlığı, çok mütereddit davrandığından ve savunma mantalitesinden kurtulamadığından, Kasserine geçidine çekilen Mihver kuvvetlerin en zayıf anında koordineli bir genel karşı taarruz başlatmışlarsa da, Rommel, birliklerini çoktan Kasserine geçidine çekmiş, yolları tahrip etmiş ve mayın tarlalarını döşemişti. Böylece Müttefikler Rommel kuvvetlerini imha etmek için ortaya çıkan fırsatı kaçırmışlardı.

5'inci Panzer Ordusu Komutanı Orgeneral Arnim cephenin kuzey kesiminde Medjez El Bab'ı ele geçirmek üzere altı ayrı istikametten, 26 Şubat 1943 günü, mahdut hedefli bir taarruz icra etmişti. Başlangıçta sınırlı başarılar sağlamışsa da, daha sonra yerine koyamayacağı 71 tankını kaybetmiş ve taarruzdan vazgeçmişti.

ROMMEL'İN İNGİLİZ 8 'İNCİ ORDUSU'NA TAARRUZU

(Medinine Muharebesi)

Rommel ile 5'inci Panzer Ordu Komutanı Orgeneral Arnim arasında zaman zaman yaşanan fikir ayrılıkları Kasserine Muharebesi'ni olumsuz yönde etkilemişti. İngiliz 8'inci Ordusu'na karşı bir taarruzda bulunmadan önce, komuta kontrol birliğini sağlamak; bütün birlikleri bir plân dahilinde ve koordineli olarak en verimli bir şekilde kullanabilmek için, 22 Şubat 1943 tarihinde, 5'inci Panzer Ordusu ile 1'inci İtalyan Ordusu'ndan meydana gelen Afrika Ordular Grup Komutanlığı teşekkül etmiş ve Tunus'ta bulunan bütün birlikler Mareşal Erwin Rommel'in komutası altına girmişti.

1943 yılının Şubat ayı ortalarında, Mihver kuvvetlerin ağır taarruzuna maruz kalan Müttefik kuvvetler, büyük bir sarsıntı geçirmiş, fakat kısa zamanda Mihver kuvvetlerin taarruzlarını kontrol altına almıştı. Geçirdiği bu ilk muharebe deneyiminde ortaya çıkan en önemli aksaklıklar, eksiklikler ve zaafiyetlerden birisi de komuta kontrolde olmuştu. 11 Şubat 1943 tarihinde, korgenerallikten geçici olarak orgeneralliğe terfi ettirilen Dwight D.Eisenhower 8'inci ve 1'inci Orduların birlikte ve koordineli olarak harekâta bulunmalarını sağlamak üzere, 18'inci Ordular Grup Komutanlığını kurmuş ve adı geçen orduları, 18'inci Ordular Grubu'na bağlamıştı. Yeni teşkil edilen 18'inci Ordular Grup Komutanlığına hâlen Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Komutanlığı görevinde bulunan ve çok yetenekli bir general olan Alexander getirilmiş ve bütün kara birlikleri onun komutası altına konmuştu.

Kara harekâtının plânlanmasından ve icrasından doğrudan doğruya sorumlu bulunan Orgeneral Alexander, aynı zamanda Müttefik kuvvetler komutan yardımcılığı görevini de deruhte etmişti.

Bu arada, Müttefiklerin Akdeniz harekât alanında bulunan bütün hava birlikleri bir komuta altında birleştirilmiş ve bu komutanlığa Orgeneral Tedder getirilmişti. Tedder'e bağlı Taktik Hava Kuvvetleri Komutanlığına Coningham getirilmişti. Harry Broad Hurst, 8'inci İngiliz Ordusu'na hava desteği sağlayan Çöl Hava Kuvvetleri komutanı olmuştu.

Akdeniz'deki bütün deniz birlikleri, bugüne kadar Akdeniz Donanması'na komuta eden İngiliz amiralin komutasına verilmişti.

Müttefik kuvvetler komutanı, Orgeneral Alexander'in yeni görevine 4-5 Şubat 1943 tarihinde başlamasını beklerken; Alexander komutayı fiilen 20 Şubat 1943 tarihinde alabilmişti. O sırada Mihver kuvvetlerin, Anglo Amerikan kuvvetlerine karşı başlattığı taarruz, bütün şiddeti ile devam ediyordu. Rommel'in taarruzlarını durdurmayı başaran Orgeneral Alexander, kısa bir zaman içinde, savunma cephesinde, insicamı ve istikrarı sağlamış; ihtiyatlarını ileriye intikal ettirerek bir genel karşı taarruza başlamak için tertiplenmeye başlamıştı.

Orgeneral Montgomery, 1'inci Müttefik Ordusu üzerindeki baskıyı azaltmak üzere Mareth savunma hattına karşı başlatacağı taarruzun hazırlıklarına hız vermişti. Bu durum karşısında Rommel, 1'inci Ordu karşısındaki taarruzlarını durdurarak, 8'inci İngiliz Ordusu'na karşı bir taarruz icra etmek

üzere tertiplenmeye başlamıştı. Rommel bu taarruzu, en kısa zamanda icra etmek zorunda idi. Fakat Orgeneral Arnim, 10'uncu ve 21'inci Panzer Tümenlerini cephenin kuzeyinde muharebeye soktuğundan, anılan tümenlerin muharebeden çözülüp, güney bölgeye intikalleri gecikmişti.

Orgeneral Montgomery'nin, 26 Şubat 1943 gününe kadar Medinine bölgesinde sadece bir tümeni bulunuyordu. Rommel'in, 8'inci Ordu'ya taarruzunun kesinlik kazandığını gören Montgomery, geceli gündüzlü çalışarak, bölgeye, 6 Mart 1943 tarihine kadar dört tümene yakın kuvvet yığmıştı. Rommel'in asli taarruzunu gerçekleştirecek 10'uncu, 15'inci ve 21'inci Panzer Tümenlerinin elinde bulunan toplam 160 tank, 200 top ve 10.000 piyade mevcuduna karşılık, Montgomery'nin Medinine bölgesinde 400 Tankı, 350 adet değişik çapta topu ve 470 adet tanksavar silâhı mevcuttu. Ayrıca, bu kuvvet, hava üstünlüğünü elinde bulunduran Kraliyet Çöl Hava Kuvvetlerine bağlı olan ve ileri hava meydanlarında konuşlanmış bulunan üç hava filosu tarafından destekleniyordu.

Rommel'in 6 Mart 1943 tarihine kadar, 10'uncu ve 21'inci Panzer tümenlerinin bölgeye intikal etmesini beklemekle geçirdiği zaman, Medinine'de kuvvet üstünlüğünün Montgomery'ye geçmesi ile kalmamış; anılan tümenlerin intikalleri, yapılan hava keşifleri ile, 4 Mart 1943 günü tespit edilerek zamanında 8'inci Ordu karargâhına bildirilmiş ve Mihver kuvvetler, taarruzda baskın avantajını kaybetmişlerdi.

Hâl böyle olunca, Montgomery, Rommel'in taarruzunu çok iyi plânlanmış, mükemmel bir savunma muharebesi vererek asıl muharebe hattının önünde durdurup mağlûp ettikten sonra; kendisi için en uygun zamanda Mareth savunma hattına taarruz etmeye karar vermişti.

Hatırlanacağı üzere, Montgomery, altı ay önce Alam Halfa'da, bir savunma muharebesi ile Rommel kuvvetlerinin taarruzunu durdurmuş; onları asıl muharebe hattı önünde ağır hasar ve zayıya uğrattıktan sonra, plânladığı zamanda, El Alamein genel karşı taarruzuna başlamıştı. Montgomery, Medinine Muharebesi'ni, Alam Halfa Muharebesi'ne benzer bir taktikle yapmak üzere tertiplenmiş ve hazırlıklarını buna göre tamamlamıştı.

Rommel, beklediği şekilde, üç panzer tümeni ile (10'uncu, 15'inci ve 21'inci Zırhlı Panzer Tümenleri) 6 Mart 1943 günü sabahı taarruza başlamıştı. Taarruz açılan çok şiddetli savunma ateşleri sonucu asıl muharebe hattının önünde durdurulmuş, Rommel, öğleden sonra yeniden taarruza geçmişse de, bir başarı elde edememişti. Bu durumda Rommel, geceleyin muharebeyi keserek geri çekilmek zorunda kalmıştı.

Rommel'in taarruzu, bir gün gibi kısa sürmüş ve Montgomery, Alam Halfa Muharebesi'nde olduğu gibi, geri çekilmekte olan Rommel kuvvetlerini takip etmemiş ve Mihver kuvvetlerin bu zaafiyetini istismar etme cihetine gitmemişti.

Bu taarruzda Rommel, 52 tank kaybetmiş ve 645 kişi zayıat vermişti. Montgomery'nin tank kaybı olmamış, sadece 130 kişi zayıat vermişti.

Alarm Halfa Muharebesi, nasıl, El Alamein'de 8'inci Ordu'nun icra ettiği genel karşı taarruzun alt yapısını oluşturmuş ve başarıya ulaşmada kilit rol oynamışsa; Medinine Muharebesi de, aynı şekilde, 8'inci Ordu'nun daha sonra, Mareth savunma hattına karşı başlattığı taarruzda hayati rol oynamıştı.

Bu muharebeden sonra Rommel'in, üstün Müttefik kuvvetler karşısında bir başarı sağlama ümidi kalmamıştı. Böyle bir durumda, Alman ve İtalyan birliklerini Kuzey Afrika'da tutmanın bir intihar olacağı sonucuna varan Rommel, ordu komutanları Orgeneral Arnim ve Orgeneral Messe'inde aynı doğrultudaki görüşlerini alarak üst komutanlığa, Mihver kuvvetlerin, imha edilmeden, Kuzey Afrika'dan İtalya'ya çekilmesini teklif etmişti. Hatta Rommel bu konuda, askerî ve siyasî liderleri ikna etmek üzere, hasta izni alarak, 9 Mart 1943 günü, önce İtalya'ya, daha sonra Almanya'ya giderek sırası ile Mussolini ve Hitlerle çok sert tartışmalar yapmış, fakat siyasî liderlere önerisini kabul ettirememiştir.

Rommel'in Kuzey Afrika'dan bu ayrılışı, Kuzey Afrika harekâtı ile olan ilişkisinin de sonu olmuş ve Rommel Kuzey Afrika'ya geri dönmemiştir.

İNGİLİZ 8'İNCİ ORDUSU'NUN MARETH

SAVUNMA HATTINA TAARRUZU

Medinine Muharebesi'nde, 8'inci İngiliz Ordusu'nun plânlı ve koordineli savunması karşısında bir başarı gösteremeyen Rommel, geri Mareth savunma hattına çekilmişti.

Mareth savunma hattı, Tunus'ta, Gabes Körfezi'nin güney batısında, 20 mil (32 km) genişliğinde, önceden hazırlanmış daime tahkimatlı bir savunma mevziidir. Anılan hat, İtalyanların Trablusgarp'tan Tunus'a karşı girişecekleri muhtemel bir işgale karşı, güneyden gelen ana yaklaşma mihverini kapatmak üzere Fransızlar tarafından tesis ve tahkim edilmişti. Daha sonra bu hat Almanlar tarafından inşa edilen ilâve tahkimatla daha da kuvvetlendirilmiştir. Savunma mevziinin doğu yanı Akdeniz'e, batı yanı masif Matmata tepelerine dayanıyordu. Bir demir yolu, kuzey batıda Matmata'dan, kıvrıla kıvrıla El Hammaya uzanıyordu. Matmata tepelerinin batısında kilometrelerce uzayan ve geçilmesi çok zor olan uçsuz bucaksız bir kum denizi vardı. Her iki yanı tabii birer engele dayalı olan bu hat, küçük bir "Maginot Hattı" gibi idi. Bu nedenle, bu çölü geçerek Mareth hattını kuşatmak âdeta mümkün görünmüyordu. Birliklerin bir kuşatma manevrası yapabilmeleri için, bahse konu savunma hattının 150 mil (240 km) açığından dolaşması ve engebeli arazide, çok zor şartlar altında ilerlemesi zarureti vardı. Çok dar ve daime tahkimatlı olan bu savunma mevzinin cephe taarruzları ile düşürülmesi de çok zordu. Bu nedenlerle Mareth savunma hattına çok iyi plânlanmış, koordineli ve hazırlıklı bir taarruzun yapılması âdeta kaçınılmazdı.

Montgomery, Aralık 1942 tarihinde, Agheila mevziine taarruz etmeden önce, "Uzak Mesafeli Çöl Grubu" (Özel Harekât Birliği)'na yaptırdığı bir keşifte, Matmata tepelerinin batısında bulunan çölde geçit veren bir yolun mevcudiyetini saptamıştı. Bu imkânı ve savunma mevziinin bütün özelliklerini dikate alan Orgeneral Montgomery; 8'inci Ordu'nun taarruz plânını, Matmata te-

pelerenin batısından dolaşarak yapılacak geniş bir kuşatma manevrasını esas alarak hazırlamış ve geliştirmişti.

İngiliz 8'inci Ordusu'nun taarruz plânı, genel hatları ile, aşağıda izah edildiği gibidir.

- Üç piyade tümeninden teşekkül eden 30'uncu Kolordu Mareth savunma hattını cepheden taarruz edecek; denize yakın yerden cepheyi yaracak ve başarıdan faydalanma kuvveti için yeterli arazi kesimini ele geçirerek, bu kuvvetin üzerinden aşmasını desteklemeye hazır olacak;

- Diğer birliklerle, büyük çapta takviye edilen ve geçici olarak kolordu düzeyine getirilen Yeni Zelanda Tümeni, 30'uncu Kolordu'nun taarruzu ile koordineli ve eş zamanlı olarak, cephenin batı kanadından, çok geniş bir kuşatma manevrası ile ilerleyecek; Matmata tepelerinin gerisine geçecek;

- Genel ihtiyat görevi alan; 1'inci ve 7'nci Zırhlı Tümenlerinden teşekkül etmiş 10'uncu Kolordu, 8'inci İngiliz Ordusu'nun karşılaşılabileceği bütün hayati durumları karşılayabilecek ve kilit arazi kesimini elde tutacak şekilde merkezi bir bölgede konuşlandırılıp; başarıdan faydalanma kuvveti olarak cephenin herhangi bir yerinde meydana gelecek bir gelişmeden yararlanmaya hazır olacak;

- Hava kuvvetleri, bütün harekâta kesintisiz ve etkin yakın hava desteği sağlayacaktı.

Montgomery, Mareth hattına karşı girişeceği taarruzun genel hedeflerini aşağıdaki şekilde belirlemişti:

- Mareth savunma hattında bulunan Mihver kuvvetleri imha etmek.

- Başarıdan faydalanma kuvvetini, Gabes düzlüğünden dalmaya geçirerek; Sfax, Sousse ve Tunus genel istikametinde taarruza devam ederken, 1'inci Ordu ile koordineli olarak Afrika'daki Mihver kuvvetlerini teslim olmaya zorlamak veya savunmaya devam etmeleri hâlinde onları denize dökmek ve Kuzey Afrika'daki harbi sona erdirmek.

İngiliz 8'inci Ordusu, 20 Mart 1943 tarihinde taarruz etmek üzere, plânın öngördüğü hedefleri ele geçirecek şekilde muharebe için tertiplenmişti.

Taarruzu icra edecek ordu birliklerinin toplam personel mevcudu 160.000 kişi, tank sayısı 610 ve değişik sayıda top sayısı 1410 adetti. Montgomery'nin altı tümenine karşılık, Orgeneral Messe'nin ordusunda dokuz tümen vardı. Bununla beraber toplam personel mevcudu 80.000 kişi olup, Gafsa bölgesinde bulunan 10'uncu Panzer Tümeni'nin tankları dahil, toplam tank sayısı 150 ve değişik çapta top sayısı 680 adet idi.

Görülebileceği üzere, bu taarruzda Montgomery savunan birlikler karşısında ikiye bir personel; ikiye bir top ve dörde bir tank üstünlüğüne sahip bulunuyordu. Ayrıca, Montgomery hava üstünlüğünü elinde bulunduruyordu.

İngiliz 8'inci Ordusu'nun Mareth hattına taarruzuna tekaddüm eden 17 Mart 1943 günü; Tunus'ta bulunan Anglo-Amerikan kuvvetleri 8'inci Ordu'nun taarruzlarını kolaylaştırmak ve ona yardımcı olmak maksadı ile sıklet merkezi

2'nci Amerikan Kolordusu'nda olduğu hâle Mareth savunma mevziinin gerisine uzanan mihverde bir taarruz başlatmışlardı.

Dört tûmendenden teşekkûl eden 2'nci Amerikan Kolordusu'nun toplam mevcudu 88.000 kişi idi. Karşılarında savunan kuvvetin personel mevcudu dik-kate alındığında, 2'nci Amerikan Kolordusu'nun dörde bir üstünlüğe sahip olduğunu görmekteyiz.

Amerikan 2'nci Kolordusu'nun taarruzu, plânlandığı şekilde, 17 Mart 1943 günü başlamıştı. Taarruz kısa zamanda gelişme göstermiş ve başarı vadeden bir seyir takip etmeye başlamıştı. Taarruzun başladığı gün 1'inci Amerikan Piyade Tûmeni, muharebe vermeden Gafsa'ya girmişti. Bunun üzerine, İtalyan birlikleri El Guettar'ın 20 mil (32 km) doğusundaki sırtlara çekilmişlerdi. Amerikan 1'inci Zırhlı Tûmeni, 20 Mart 1943 günü Kasserine geçidinin güneyine inmeye başlamış; ertesi gün sabahleyin Maknassy'nin doğusundaki geçidin önünde bulunan Sened istasyonunu ele geçirmişti.

Taarruzun süratle gelişme göstermesi üzerine, 18'inci Ordular Grubu Komutanı, Orgeneral Alexander, 2'nci Amerikan Kolordusu Komutanı Patton'a, güçlü bir zırhlı birlik taarruzu ile sahil yolunu kesmesini emretmişti. Hiç şüphesiz, böyle bir taarruzun, 20 Mart 1943 günü, Mareth hattına taarruza başlayan 8'inci İngiliz Ordusu'na sağlayacağı yardım hayatî önem taşıyan bir bo-yutta idi.

Sahil yolunu kesmek üzere başlatılan zırhlı birlik taarruzu, çok geçmeden taarruz istikameti üzerinde bulunan geçidi savunan Albay Rudolf Lang'ın komutasındaki Alman birliğinin inatçı mukavemeti karşısında durmuştu. Savunma hattı üzerinde kilit bir yükselti olan 322 rakımlı hâkim tepeyi ele geçirmek üzere, 23 Mart 1943 günü birbiri arkasına icra edilen taarruzlar; başarılı olamamış ve anılan tepe burayı savunan ve daha önce Rommel'in muhafızı olan 80 mevcutlu bir küçük birliğin kontrolü altında kalmıştı. Ertesi gün, bu tepeye, dört topçu taburunun desteğinde ve bir tank bölüğü ile takviyeli üç piyade taburu yeniden taarruz etmiş, fakat aldığı takviyelerle mevcudu 350 kişiye yükselen Alman birliği, bu taarruzu geri püskürtmüştü. 25 Mart 1943 günü, yeniden başlatılan taarruzu, bizzat 1'inci Amerikan Zırhlı Tûmeni komutanı yönetmiş ve kolordu komutanı Patton, telefonla ona bu taarruzu mutlak başarıya ulaştırmasının şart olduğunu emretmişse de, taarruz, savunan kuvvetlerin takviyeler olarak anudane bir savunma yapmaları karşısında ilerleme kaydedememişti. Bunun üzerine, kolordu komutanı Patton Tümgeneral Ward'u, tûmen komutanlığı görevinden almıştı.

El Guettar bölgesinde taarruzlarına devam eden 1'inci Amerikan Piyade Tûmeni, 21 Mart 1943 günü, İtalyan birliklerinin savunmasını yarmış ve ertesi gün büyük bir ilerleme kaydetmişti. Sahil bölgesinde ihtiyatta bulunan, iki tank taburu, iki piyade taburu, bir motosikletli hafif piyade taburu ve bir topçu taburundan meydana gelmiş 10'uncu Panzer Tûmeni, süratle 1'inci Amerikan Piyade Tûmeni'ne bir karşı taarruz yapmış ve tûmen birliklerini geri atmıştı. Karşı taarruzda 40 tankını kaybeden 10'uncu Panzer Tûmeni, hayli güç kaybına uğramıştı.

İngiliz 8'inci Ordusu'nun, Mareth savunma hattına karşı icra edeceği taarruz, "Pugilist Gallop" (Boksörün Sıçrayışı) kapalı ismini almıştı.

30'uncu Kolordu, asıl taarruzun yapılacağı yer ve zaman hakkında Rommel'in yanıltmak ve aldatmak üzere 17/18 Mart gecesi, cephenin doğu kanadına sahte bir taarruz icra etmişti. Bu taarruzda, mevzii bazı başarılar elde edilmiş; fakat giriştiği göğüs göğüse muharebelerde 201'inci Guards Tugay ağır zayıat vermişti.

Plânlandığı şekilde, 30'uncu Kolordu'nun taarruzu, 20 Mart 1943 günü, gece saat 22.30'da asıl taarruz cephenin denize yakın bölgesinde olacak şekilde başlamıştı. Matmata tepeleri ile deniz arasındaki arazinin çok dar oluşu ve manevraya imkân vermemesi; asıl muharebe hattının önünde bulunan tabii ve yapay engeller; derin vadilerin yer aldığı engebeli arazi, özellikle geceleyin yapılan harekâtı büyük ölçüde güçleştiriyordu. Bu nedenlerle 30'uncu Kolordu'nun taarruzu başlangıçta bir başarı kaydedememişti. Ertesi gece, cephedeki birlikler takviye edilerek taarruz yenilenmiş ve İtalyan birliklerinin savunma mevzilerine girilerek savunma hattı üzerinde derin bir girme meydana getirilmişti. Hatta bir kısım İtalyan birliği de İngilizlere teslim olmaya başlamışlardı. Taarruz edilen vadinin tabanının bataklık oluşu, taarruzu icra eden birliklerin, tanksavar silâhlarını ileriye intikal ettirmelerini geciktirmişti. Bu arada, cephenin bu bölgesinde beliren tehdidi ortadan kaldırmak üzere Rommel, o gün öğleden sonra 15'inci Panzer Tümeni'nin 30 tankı ve iki piyade taburu ile girme bölgesine şiddetli bir karşı taarruz icra ederek, 30'uncu Kolordu birliklerini geri atmış ve asıl muharebe hattı üzerinde kaybedilen arazi kesimini yeniden ele geçirmişti.

Personel mevcudu 27.000'e, tank sayısı 200'e çıkarılan ve geçici olarak kolordu seviyesine getirilen Yeni Zelanda Tümeni, savunma mevziinin batı yanından dolaşarak, çölde çok zor şartlar altında sürdürdüğü düşmana yaklaşma yürüyüşünü tamamlayarak, 20 Mart 1943 günü akşam, El Hamma'nın 15 mil (24 km) güney batısında; Gabes'in 30 mil (48 km) batısında bulunan ve "Plum" olarak isimlendirilmiş gediğe ulaşmış bulunuyordu.

Yeni Zelanda Kolordusu, 30'uncu Kolordu'nun taarruzu ile koordineli ve eş zamanlı olarak gediği savunan İtalya birliklerine taarruz etmişti. Plum gediğindeki savunmanın, 21'inci Panzer Tümeni ile takviye edilmesi ile Yeni Zelanda Kolordusu'nun taarruzları durmuştu.

Montgomery, 30'uncu Kolordu'nun cephe taarruzlarının bir başarı sağlayamaması üzerine; kesin sonucun Plum gediğinde alınacağına karar vermiş ve 10'uncu Kolordu karargâhı ile 160 tanktan meydana gelmiş 1'inci Zırhlı Tümen'e, 23 Mart 1943 günü bulunduğu yerden hareketle, çölü geçerek Plum gediğinde Yeni Zelanda Kolordusu'nu takviye etmesi için emir vermişti. Ayrıca, 4'üncü Hint Tümeni'ni, savunma hattının hemen batısında bulunan Hallouf geçidini ele geçirip temizlemek üzere muharebeye sokarak, yeni bir taarruz başlatmıştı. Böylece, 4'üncü Hint Tümeni'nin geçidi ele geçirip temizledikten sonra kuzey istikametinde taarruzlarına devam etmesi hâlinde, Mareth savunma hattının batı kanadına çok yakın bir yerden, Rommel kuvvetleri için yeni bir tehdit oluşturmuştu. Bununla, başarıdan faydalanma kuvvetini kullanmak üzere de-

ğışık bir istikamet ve olası bir hareket tarzı yaratmıştı. Ayrıca, bu geçidin kullanılması hâlinde batı kanatta manevra yapan ve çölü geçen birliklerin ana ikmal yolu 100 mil (160 km) kısalmış olacaktı.

Montgomery'nin ana plânda yaptığı bu değişikliğin farkına varan Rommel, gözetleme ve keşif raporlarında elde ettiği bilgileri değerlendirerek, 8'inci İngiliz Ordusu'nun kuvvetlerinin Plum gediğinde topladığını anlamış; 15'inci ve 20'nci Panzer Tümenleriyle 164'ncü Afrika Hafif Piyade Tümeni'ni Plum gediğini takviye edecek şekilde El Hamma bölgesine intikal ettirmiştir. Bununla beraber Montgomery, Plum gediğinde kuvvet üstünlüğünü sağlamış bulunuyordu. Buradan başlatılacak taarruzda, her ne kadar taktik baskın sağlama durumu ortadan kalkmışsa da; hava üstünlüğü, Orgeneral Arnim'in Alman ve İtalyan birliklerini Wadi Akarit mevziine çekme kararı ile Montgomery'nin aldığı cesur kararlar gibi faktörler baskının kaybolmasından ortaya çıkan zaafiyeti gidermiş; 8'inci Zırhlı Tugay ve Yeni Zelanda Tümeni taarruz kademesinde olduğu hâlde, 26 Mart 1943 günü saat 16.00'da Plum gediği-Gabes genel istikametinde taarruza başlanmıştı. Daha sonra, 1'inci Zırhlı Tümen, saat 18.00'de, 8'inci Zırhlı Tugay ve Yeni Zelanda Tümeni'nin üzerinden aşarak muharebeye girmiş; kum fırtınası ve karanlıktan yararlanarak, savunma hattı üzerinde 5 mil (8 km) bir girme meydana getirmişti. Saat 19.20'de, havanın iyice kararması üzerine taarruzunu durduran 1'inci Zırhlı Tümen, gece yarısından önce mehtabın çıkması üzerine, kitle hâlinde ve şiddetle yeniden taarruza başlamış ve savunan birlikleri çiğneyip geçerek, 27 Mart 1943 günü, gün doğarken Plum gediğini geçmiş ve El Hamma'nın yakınlarına gelmişti.

Bu bölgedeki harekâta, Çöl Hava Kuvvetlerine bağlı 16 Squadron, 15 dakika aralarla ve her defasında 2 Squadron olduğu hâlde, arka arkaya Alman ve İtalyan birlikleri üzerine yalama ve pike taarruzları yaparak, 10'uncu Zırhlı ve Yeni Zelanda Kolordularına yakın hava desteği sağlamıştı.

Alman birlikleri, El Hamma yakınlarında oluşturdukları bir tanksavar perdesi ve 30 tankı kalan 15'inci Panzer Tümeni'nin icra ettiği karşı taarruz ile 1'inci Zırhlı Tümeni'nin taarruzlarını iki gün süre ile kontrol altına almış, bu süre zarfında Alman ve İtalyan birliklerinin araç, gereç ve ikmal maddeleri ile birlikte Wadi Akarit savunma mevziine çekilmelerini sağlamışlardı.

Böylece Alman ve İtalyan birlikleri, bir kez daha imhadan kurtulmuştu. İngiliz 8'inci Ordusu hazırladığı elâstikî bir plâna dayalı olarak ve mükemmel bir sevk ve idare örneği vererek muharebeyi kazanmış ve muhteşem Mareth savunma hattını ele geçirmişti. Bu muharebede 8'inci Ordu 600 kişi zayıat vermiş ve buna karşılık 2500 esir almıştı.

KUZHEY AFRIKA'DAKİ MİHVETLERİNİN İMHA EDİLMESİ VE KUZHEY AFRIKA HAREKÂTI'NIN SONA ERDİRİLMESİ

Mihver kuvvetlerin, Kuzey Afrika'da, arka arkaya uğradıkları yenilgiler, artık Alman ve İtalyan birliklerinin burada günlerinin sayılı olduğunu gösteriyordu.

Montgomery, Wadi Akarit mevziine çekilen Mihver kuvvetlere taarruza hazırlanmış bir sırada, 9'uncu ve 34'üncü Amerikan Piyade Tümenleri ile takviye edilen 2'nci Amerikan Kolordusu; Alman ve İtalyan birliklerinin geri çekilme ve ikmal yollarını kesmek üzere, sıklet merkezi ile Fuettar-Gabes genel mihverinde yeniden taarruza başlamıştı.

Bu taarruzda, kolordu, 1'inci ve 9'uncu Amerikan Tümenleri ile savunma mevziini yaracak ve 1'inci Amerikan Zırhlı Tümeni onların üzerinden aşarak sahilde hâkim arazi kesimini ele geçirecekti. Bu harekâtla koordineli olarak, 34'üncü Amerikan Piyade Tümeni, 100 mil (160 km) kuzeyde bulunan Founduk geçidine taarruz edecek ve burayı ele geçirecekti. 27 Mart 1943 günü Founduk geçidine taarruz eden 34'üncü Piyade Tümeni'nin taarruzları, geçidi savunan küçük bir birlik tarafından durdurulmuştur. Bunun üzerine, 34'üncü Piyade Tümeni taarruz için yeniden tertiplenmek üzere 4 mil (6 km) geri çekilirken, geçidi savunan birlik de ertesi gün buradan ayrılmıştı.

El Fuettar bölgesinde, asıl taarruz, 28 Mart 1943 günü başlamıştı. Cereyan eden şiddetli muharebeler sonucu 1 ve 9'uncu Piyade Tümenlerinin taarruzları başlangıçta bir ilerleme kaydetmiş ve daha sonra, savunan birlikler tarafından kontrol altına alınmıştı.

Bu sırada, İngiliz 8'inci Ordusu, El Hamma da Alman birliklerin savunmasını ortadan kaldırarak, Gabes'e ulaşmıştı. Bunun üzerine 18'inci Ordular Grup Komutanı Orgeneral Alexander, 2'nci Amerikan Kolordu Komutanı Tümgeneral Patton'a; piyade tümenlerinin yarmayı gerçekleştirmesini beklemenden 1'inci Amerikan Zırhlı Tümeni'ni muharebeye sokarak yarmayı çabuklaştırmasını ve anılan tümenle dalmaya geçip, sahil yoluna ulaşmasını emretmişti. Patton'un bütün gayretlerine rağmen, bahse konu taarruz Alman ve İtalyan birliklerinin çok iyi mevzilenmiş bir dizi tanksavar silâhı ile durdurularak kontrol altına alınmıştı.

Bununla beraber, Afrika Ordular Grup Komutanı Orgeneral Arnim, 2'nci Amerikan Kolordusu'nun El Guatar bölgesine yaptığı ciddi tehdidi ortadan kaldırmak üzere, 21'inci Panzer Tümeni'ni bu bölgeye gönderip, 10'uncu Panzer Tümeni'ni takviye etmek zorunda kalmıştı. Hiç şüphesiz bu hareket 570 tank ve 1470 değişik çapta top ile Wadi Akarit savunma hattına taarruz için hazırlıklarını tamamlamış olan Montgomery'nin harekâtını büyük ölçüde kolaylaştırmıştı.

Wadi Akarit hattı, sahil şeridi sadece 4 mil (6 km) genişliğinde ve batı ucu tabii bir engel teşkil eden tuz bataklığına dayalı, savunmaya elverişli güçlü bir

mevzii idi. Mihver kuvvetleri bu hatta çekilip savunma için tertiplenmeye başlamışlardı. Fakat elde yeterli zaman olmadığından, savunma mevziini, arzu edilen ölçüde tahkim etme imkânı bulamamışlardı. Ayrıca, Wadi Akarit hattını savunan birliklerin mühimmatı da çok kısıtlı idi.

Montgomery; Wadi Akarit hattına önce, 30'uncu Kolordu'ya bağlı piyade tümenleri ile taarruz edecek ve cepheyi yardıktan sonra zırhlı birliklerini yarma bölgesinden geçirip bir başarıdan faydalanma hareketi ile Alman ve İtalyan birliklerini imha etmeyi plânlamıştı.

İngiliz 8'inci Ordu Komutanı, bir hafta sonra başlayacak mehtaplı parlak gece dönemini beklemeden, cesur bir kararla, 5 Nisan gecesi 4'üncü Hint Piyade Tümeni ile taarruza başlamıştı. Anılan tümen, ertesi gün sabahleyin gün doğmadan asıl muharebe hattı üzerinde derin bir girme meydana getirmiş, çoğu İtalyan olan 4000 esir almıştı.

50 ve 51'inci Piyade Tümenlerinin taarruzu 6 Nisan 1943 günü saat 04.30'da 400 topun açtığı topçu hazırlık ateşi ile başlamıştı. 50'inci Piyade Tümeni, asıl muharebe hattı önünde derin ve uzun bir tank hendeği ile karşılaşmış ve taarruz durmuştu. O gün 51'inci Tümen, asıl muharebe hattına girmiş burada, 34'üncü Piyade Alayı'nın meydana getirdiği girmeden daha büyük bir girme meydana getirmişti. Böylece, savunma hattı üzerinde başarıdan faydalanma kuvvetinin kullanılması için iki ayrı yerde uygun bir fırsat ortaya çıkmıştı.

Taarruz eden 30'uncu Kolordu'nun hemen gerisinde ihtiyatta bulunan 10'uncu Zırhlı Kolordu Komutanı Korgeneral Horrocks, saat 08.45'te cepheye giderek 4'üncü Piyade Tümen komutanıyla bir görüşme yapmış ve 10'uncu Zırhlı Kolordu'nun buradan muharebeye sokulmasının uygun olacağı kararına varmıştı. Şimdi, elde mevcut bütün personelin, araç, gereç ve silâhın, bir tekini dahi esirgmeden, süratle muharebeye sokmanın zamanıydı. Bu maksatla Korgeneral Horrocks, başarıdan faydalanma harekâtına başlamak üzere, telefonla, ordu komutanından müsaade istemişti. Bunun üzerine 10'uncu Zırhlı Kolordu'nun harekâtı gecikmiş ve başarıdan faydalanma harekâtına ancak saat 12.00'de başlanılmıştı. Geçen bu zaman içerisinde 90'ıncı Alman Hafif Piyade Tümeni, 51'inci Piyade Tümeni'nin girme bölgesine bir karşı taarruz yapmış ve onu geriye atarak, savunma hattı üzerinde kaybedilen bir kısım araziyi geri almıştı. Öğleden sonra, bir kısım birlikleriyle 51'inci Piyade Tümeni'nin girme yaptığı yerde ilerlemeye çalışan 10'uncu Kolordu; Mihver kuvvetlerin yegâne ihtiyatı olan 15'inci Panzer Tümeni'nin bölgeye gelmesi ve bir karşı taarruz icra etmesi üzerine kontrol altına alınmış gelişen bu durum karşısında, 10'uncu Zırhlı Kolordu, 4'üncü Piyade Tümeni bölgesinde meydana getirilen girmeyi istismar edecek herhangi bir harekette bulunmamıştı.

Cephede meydana gelen gelişmeleri dikkate alan Montgomery, her zaman olduğu gibi, kendine özgü tedbirli ve temkinli hâli ile; 8'inci Ordu'nun taarruzunu ertesi gün sabahleyin yapılacak kesif bir hava bombardımanı ve açılacak çok şiddetli bir topçu hazırlık ateşinden sonra yapmaya karar vermişti.

Kuzey Afrika Mihver Ordular Grup Komutanı, Orgeneral Arnim, 21'inci ve 10'uncu Panzer Tümenleri ile 2'inci Amerikan Kolordusu'nun, Wadi Akarit'te

savunan 1'nci İtalyan Ordusu'nun gerisinde yarattığı tehdidi bertaraf etmeye ve sahil yolunu açık tutmaya çalışırken; bahse konu panzer tümenleri olmadan Wadi Akarit savunma muhaberesi vermenin mümkün olmayacağı hususunda çok iyi bir değerlendirme yapmış ve ordu komutanı Messe'in de olumlu görüşünü alarak, buradaki orduyu, 6 Nisan 1943 günü 150 mil (240 km) kuzeyde bulunan Enfidaville savunma mevziine çekmeye başlamıştı.

Böylece, Mihver kuvvetlere ağır darbe vurmaya hazırlanan 8'inci Ordu, ertesi gün sabahleyin bir takip harekâtı başlatmak durumunda kalmıştı.

Çekilen kuvvetler, büyük bir kısmı yaya intikal ettikleri hâlde, 11 Nisan 1943 günü, sahil şeridi oldukça dar olan ve savunmaya elverişli bulunan Enfidaville hattına ulaşmışlardı. Ordunun geri çekilirken bıraktığı zayıf artçı birliklerden daha üstün bir kuvvetten teşekkül etmiş takip kuvveti, Enfidaville hattı ile teması ancak 13 Nisan 1943 günü sağlayabilmişti.

Mihver kuvvetlerin geri çekilmesine imkân vermeden imhasını gerçekleştirmek üzere, 18'inci Ordular Grup Komutanı Orgeneral Alexander, 7/8 Nisan gecesi, yeni kurulan 6'ncı Müttefik kolordusu ile Founduk geçidi-Sousse genel mihverde bir taarruz başlatmıştı.

6'nci Zırhlı Tümen'in geçitten geçip sahile doğru ilerlemesini sağlamak maksadı ile 46'nci Piyade Tümeni'nden bir tugay ve organik kuruluşunda 250 tank bulunan 34'üncü Amerikan Piyade Tümeni taarruz ederek, Founduk geçidinin iki yanındaki hâkim arazi kesimini ele geçirecekti. Adı geçen tümen ve tugayın taarruzlarının başarılı olmaması üzerine, 6'nci Kolordu Komutanı, 9 Nisan 1943 günü, yarmayı hızlandırmak ve dalmaya geçerek, sahil yolunu kesmek üzere 6'nci Zırhlı Tümeni muharebeye sokmuştu. Tümen kısa zamanda kesif mayın tarlalarının içinden geçerek geçidi savunan 15 adet tanksavar topunu saf dışı edip Founduk'u ele geçirmişti. Kolordu komutanı öğleden sonra geçidin çıkağına gelen 6'nci Zırhlı Tümen'in taarruzunu, bir gün önce aldığı cesur kararın aksine, durdurmuş ve başarıdan faydalanma harekâtına, 10 Nisan 1943 günü sabah başlamıştı. Kolordu komutanının çok temkinli hareket etmesi zırhlı tümenin zaman kaybetmesine yol açmış ve 6'nci Zırhlı Tümen o gün sahildeki düz araziye indiğinde 1'inci İtalyan Ordusu, buradan emniyetle geçmiş bulunuyordu. Hatta, Founduk geçidini; 10 Nisan sabahına kadar savunma görevi almış iki piyade taburu ve bir tanksavar bölüğü buradaki görevini tamamlayarak geri çekilmeyi başarmıştı.

Kuzey Afrika Mihver Ordular Grubu'na bağlı 5'inci ve 1'inci Ordular, şimdi bir araya gelmiş, Bizerta ile Enfidaville arasında, 100 mil (160 km) uzunluğunda yay şeklinde bir savunma hattı tesis ederek âdeta bir kıyı başı oluşturmuşlardı. İkmal hatlarının kısalması nedeni ile avantajlı bir duruma gelen Mihver kuvvetler, personel, araç, gereç, silâh ve mühimmat açısından çok yıpranmışlar ve büyük ölçüde güç kaybına uğramışlardı.

Her geçen gün, Mihver kuvvetler karşısında; personel sayısı, araç ve mühimmat gücünde büyük bir üstünlük sağlayan Müttefik kuvvetler, şimdi 160 km genişliğindeki bir cephede kesin sonuçlu bir muharebeye girmek üzere hazırlıklarını tamamlama gayreti içinde idiler.

Müttefik kuvvetlerin asli taarruzu yapacağı bölge ile kesin sonuç yerinin seçiminde, siyasî ve hissî faktörler ön plâna çıkarak önemli ölçüde etken olmuştur. Müttefik Ordular Başkomutanı Orgeneral Dwight D. Eisenhower, asıl taarruzun, kuzeyde 1'inci Müttefik Ordusu bölgesinde yapılmasını ve cephenin güneyinde bulunan 2'nci Amerikan Kolordusu'nun kuzey bölgeye intikal ettirilerek kesin sonuç yerinde müstakil olarak kullanılmasını istiyordu. Böyle hareket edildiği takdirde, Amerikan kamu oyunda büyük çapta bir moralin oluşacağına inanılıyordu.

Müttefik Ordular Grup Komutanı, başkomutanın isteğine uyarak, 1'inci Ordu Komutanı Orgeneral Anderson'a, 10 Nisan 1943 günü bir direktif vererek; asıl taarruza, 1'inci Ordu bölgesinde, 22 Nisan 1943 günü başlayacak şekilde hazırlıklarını tamamlaması için direktif vermiş ve 2'nci Amerikan Kolordusu'nun bu taarruza bağımsız olarak katılacağını bildirmişti.

Bu safhada politikanın öngördüğü istekler ile stratejinin gerektirdiği istekler, birbiri ile uyum sağlamıştı. İcra edilecek stratejik genel taarruzun politik ve hissî nedenlerle, cephenin kuzeyinden yapılması gerekli görülüyordu. Cephenin kuzey bölgesindeki arazi, yapısı ve yaklaşma istikametleri açısından, güney bölgeye nazaran, harekâta daha elverişli olup; zırhlı ve mekanize birliklerin taarruzlarını kolaylaştırıyordu. Bunun aksine, 8'inci Ordu'nun hareket edeceği bölge dağlık ve taarruzî harekâtı güçleştirecek bir topoğrafik yapıya sahipti. Bu nedenlerle arazi, stratejik genel taarruzun, sıklet merkezi ile 1'inci Müttefik Ordu bölgesinden ve tali taarruzun, 8'inci İngiliz Ordusu'nun, bölgesinden yapılmasını âdetâ dikte ediyordu.

Bu durum muvacehesinde, 2'nci Amerikan Kolordusu; personel, araç, silâh ve her sınıf ikmal maddesi ile, çok uzun bir intikal yaparak, cephenin kuzey kesimine getirilmişti. Bu arada, anılan kolordunun komutanı Patton, Sicilya'ya yapılacak amfibi harekâtı plânlamak üzere kurulan Amerikan plânlama grub başkanlığına getirilmiş ve kolordunun komutasını Korgeneral Omar Bradley devralmıştı. Aynı şekilde, 9'uncu İngiliz Kolordusu da, kısa bir mesafe katederek, kuzeye intikal ettirilmişti. 5'inci İngiliz Kolordusu, 9'uncu Kolordu ile 19'uncu Fransız Kolordusu arasında yerini almış bulunuyordu. Cephenin güney doğu kanadında, 8'inci İngiliz Ordusu yer almıştı. Böylece, 18'inci Ordular Grubu, kuzeyden güneye; 2'nci Amerikan Kolordusu, 5'inci İngiliz Kolordusu, 9'uncu İngiliz Kolordusu, 19'uncu Fransız Kolordusu ve 8'inci İngiliz Ordusu olmak üzere stratejik genel taarruz için tertiplenmişti.

Afrika Mihver Ordular Grubu, cephenin kuzeyinde 5'inci Alman Ordusu ve güneyinde 1'inci İtalyan Ordusu olduğu hâlde savunma tertibi almıştı.

Yay şeklinde ve 100 mil (160 km) genişliğindeki savunmanın bel kemiğini teşkil eden 9 Alman tümeninin toplam muharebe gücü 60.000 asker, 100'den az tanktan ibaretti. (26)

Buna karşı, stratejik genel taarruzu icra edecek Müttefiklerin, 20 tümeni olup; toplam muharebe gücü 300.000 asker ve 1400 tanktan oluşuyordu.

(26) Bu rakamlar Müttefik kuvvetlerin istihbaratına dayalı olarak düzenlenmiştir. Almanların bilgi kaynakları, muharebe edebilecek faal tank sayısını 40 adet olarak vermektedir.

Ayrıca Müttefik kuvvetler, harekât alanı üzerinde tam bir hava hâkimiyetine sahip bulunuyordu.

Orgeneral Alexander'ın, 19 Nisan 1943 günü yayınladığı plânın öngördüğü stratejik genel taarruzu; 18'inci Ordular Grubu, dört ayrı koldan icra edecekti.

Söz konusu taarruz plânına göre, 8'inci İngiliz Ordusu 10'uncu Zırhlı Kolordusu ile, 19 Nisan 1943 gecesi, Enfidaville, Hammate, Tunus genel istikametinde taarruz ederek, Mihver kuvvetlerin Cap Bon yarımadasına çekilmesini önlemek üzere, anılan yarımadanın giriş yerini kapatacağı. 19'uncu Fransız Kolordusu, tali taarruz grubu olarak cepheye baskıya devam edecek ve kendisine yakın bölgelerde taarruz eden kolorduların bir başarı sağlaması hâlinde, bu başarıyı istismara hazır olacaktı. 9'uncu İngiliz Kolordusu iki piyade ve bir zırhlı tümeni ile, 22 Nisan 1943 günü sabahı erken saatlerde Pont-Du-Fahs ve Goubellat istikametlerinde taarruzla cepheyi yararak ve zırhlı birliklerin başarıdan faydalanmaya başlayabilmesi için lüzumlu arazi kesimini ele geçirecekti. Medjez El Bab - Tunus genel mihverinde, 22 Nisan akşamı taarruz edecek olan 5'inci İngiliz Kolordusu, üç piyade tümeni ve bir zırhlı tugay ile, iki Alman piyade alayı tarafından savunulan 50 mil (80 km) genişliğindeki cepheyi uygun yerden yaracak ve 1'inci Ordu'nun asıl taarruz grubu olarak Tunus'u ele geçirecekti. Bir gün sonra, 23 Nisan günü cephenin en kuzeyinde bulunan 2'nci Amerikan Kolordusu, dört Alman piyade alayı tarafından savunulan 40 mil (65 km) genişliğinde bir cephe boyunca taarruz edecek ve Bizerta'yı ele geçirecekti. (27)

Müttefik 18'inci Ordular Grubu, plânın öngördüğü şekilde, zamanca kademeli olarak, 19 Nisan akşamı, stratejik genel taarruzunu başlatmıştı.

İngiliz 8'inci Ordusu, 19 Nisanı, 20 Nisana bağlayan gece, üç piyade tümeni ile Enfidaville savunma mevziine taarruz etmişti. Mevzii savunan 1'inci İtalyan Ordusu'na mensup birliklerin anudane bir savunma yapmaları karşısında ve arazinin dağlık olması nedeni ile tümenlerin taarruzları büyük bir gelişme göstermemiş ve birlikler, o gün, ancak 3 mil (5 km) bir ilerleme kaydetmişlerdi. Tümenlerin ağız yarılat vermesi üzerine Montgomery, birlikleri yeniden tertiplenmek üzere ordunun taarruzunu bir hafta ertelemişti. 8'inci Ordu'nun taarruzunun ertelenmesi, Orgeneral Arnim'e bu bölgedeki ihtiyatları kuzey bölgeye kaydırma imkânı vermiş ve cephenin kuzey kesimindeki savunma kuvvetlendirilmişti. 9'uncu İngiliz Kolordusu, savunma hattına 8 mil (13 km) derinliğinde bir girme meydana getirmiş, fakat daha sonra, Orgeneral Arnim'in yegâne ihtiyatı olan ve fakat çok yıpranmış bulunan 10'uncu Panzer Tümeni'nin karşı taarruzuna maruz kalmış ve taarruzu tamamen durdurmuştu. (28) 5'inci Kolordu'nun asıl taarruzu, cephenin orta kesimini savunan iki Alman piyade alayının çok inatçı savunması karşısında ve dört gün devam eden şiddetli muharebelerden sonra, ancak 6-7 mil (10-12 km) kadar bir ilerleme kaydetmiş; daha sonra, tamamen durmuştu. Hatta kolordunun bazı birlikleri, Af-

(27) Bu bölgede 2'nci Amerikan Kolordusu'nun 95.000 askerine karşılık sadece 8000 Alman askeri vardı.

(28) 9'uncu Kolordu'nun 300 tankına karşı, 10'uncu Panzer Tümeni'nin elinde sadece 36 tank vardı. Bu durumda 9'uncu Kolordu, 10'uncu Panzer Tümeni karşısında ona, bir (10/1) tank üstünlüğüne sahipti.

rika Kolordusu'ndan arta kalan tanklardan kurulmuş bir panzer tugayının karşı taarruzu ile yer yer geri atılmışlardı. Cephenin kuzeyinde, 2'nci Amerikan Kolordusu'nun taarruzu arazinin engebeli olmasından dolayı, ilk iki gün çok az bir ilerleme kaydetmişti. Daha sonra, kolordunun karşısında bulunan Alman birlikleri, 25 Nisan akşamı gizlice, birkaç mil geride bulunan bir başka savunma mevziine çekilmişti.

Özetle denilebilir ki, Müttefik kuvvetlerin, cephe boyunca başlattıkları taarruzlar başarı sağlayamamış ve asıl taarruzu icra eden 1'inci Ordu bölgesinde savunma mevziini yarmak mümkün olmamıştı.

Eldeki mevcut çok üstün kuvvetlere rağmen, cephede yaşanan başarısızlığı gözden geçiren Orgeneral Alexander, 8'inci Ordu Komutanı Orgeneral Montgomery ile istişarede bulunduktan sonra 8'inci Ordu'nun organik kuruluşunda bulunan 7'nci Zırhlı Tümen, 4'üncü Zırhlı Tümeni ve 201'inci Guards Tugay'ını, 1'inci Müttefik Ordu'nun emrine verip, Medjed Elbab bölgesinde yeni ve takviyeli bir taarruza başlamaya karar vermişti. Bunun üzerine, 7'nci Zırhlı Tümen, 4'üncü Hint Tümeni ve 201'inci Guards Tugayı ordunun emrinden çıkarak; oldukça engebeli bir araziden ve virajlı yollardan geçerek, 300 mil (480 km) mesafeyi birkaç gün içinde katetmiş (29) ve 2'nci İngiliz Kolordusu'nun emrine girmişlerdir. Yeni bir havan topunun deneme atışı sırasında, 9'uncu Kolordu Komutanı yaralandığı için, 10'uncu Zırhlı Kolordu Komutanı Korgeneral Horocks bu bölgeye gönderilmiş ve 9'uncu Kolordu'nun komutasını devralmıştı. Yeniden teşkilâtlanan ve hazırlıklarını tamamlayan 9'uncu İngiliz Kolordusu, Korgeneral Horocks'un komutasında, kesin sonuçlu bir muharebeye girmek üzere, 5'inci Kolordu'nun hemen gerisinde yerini almıştı.

Bu hazırlıklar, 9'uncu Kolordu'da sürdürülürken, 2'nci Amerikan Kolordusu, 26 Nisan akşamı, yeniden bir taarruz başlatmıştı. Dört gün devam eden çok şiddetli muharebelerden sonra, arazinin engebeli olması nedeni ile ve karşıdaki Alman birliklerinin inatçı mukavemeti karşısında bu taarruz da tıkanmıştı. 2'nci Kolordu'nun bütün herşeye rağmen taarruza devam etmesi, buradaki Alman birliklerinin yıpranmasına ve kaynaklarının tükenmesine yol açmıştı. Böylece mühimmatı hemen hemen tükenmek üzere bulunan söz konusu birlikler, savunmaya elverişli olmayan, daha gerideki bir mevziye çekilmeye mecbur bırakılmışlardı.

Mihver kuvvetlerin, Tunus'ta işgal ettikleri köprü başı her geçen gün biraz daha daralıyor ve savunma mevzilerinin derinliği bulunmadığından, oynak savunma yapma imkânı ortadan kalkıyordu. Bunun yanı sıra, Alman ve İtalyan birliklerinin akaryakıtı çok azalmıştı. Ayrıca, Tunus'ta barınamayacak bir duruma gelen Mihver Hava Kuvvetleri, Sicilya'ya intikal etmiş ve bu nedenle Kuzey Afrika'da bulunan Mihver kuvvetler hava desteğinden de mahrum kalmışlardı.

Orgeneral Alexander, yeniden bir taarruz plânı hazırlamış ve bu plâna "Vulcan" kapalı ismini vermişti. Yeni taarruz plânına göre; 9'uncu Kolordu, pi-

(29) Bu intikalde tanklar, tank taşıyıcıları ile taşınmıştı.

yade tümenlerinin organik kuruluşunda bulunan dört taburu ile desteklenen 4'üncü İngiliz Piyade Tümeni ve 4'üncü Hint Piyade Tümeni taarruz kademesinde, 6'ncı ve 7'nci Zırhlı Tümenler, toplam 470 tankı ile ihtiyatta olmak üzere, 5'inci Kolordu'nun üzerinden aşarak, Medjerda nehrinin güneyinde bulunan vadide, iki milden (3 km) daha dar bir cephe ile taarruz edecekti.

Taarruz başlamadan bir gün önce (5 Mayıs 1943) 5'inci Kolordu Bou Aoukaz dağının eteklerindeki hâkim arazi kesimini ele geçirecek ve 9'uncu Kolordu'nun taarruzunu kolaylaştıracaktı.

Bahse konu iki piyade tümeni, savunma mevziine 3 mil (5 km) girdikten sonra, onları yakından takip eden 6'ncı ve 7'nci Zırhlı Tümenler; 4'üncü İngiliz ve 4'üncü Hint Piyade Tümenlerinin üzerinden aşarak muharebeye girecek, önce St. Cyprien'i daha sonra nihaî hedef olan Tunus şehrini ele geçirecekti.

Taarruz 6 Mayıs 1943 günü saat 03:00'te, mehtapsız bir gecede başlamıştı. Taarruzdan önce, Mihver kuvvetlerin bilinen hedefleri üzerine 400 adet değişik çapta topun iştirak ettiği; bir elden sevk ve idare edilen bir hazırlık ateşi açılmıştı. Söz konusu hazırlık ateşinde namı başına düşen günlük atış payı iki katına çıkarılmış ve 1000 atım olmuştu. O gün açılan hazırlık ateşinde, taarruzun icra edildiği cephede her iki yarıya bir topçu mermisi düşmüştü. Anılan hazırlık ateşi, geçen sonbaharda El Alamein Muharebesi'nde açılan hazırlık ateşinden beş katı fazla idi. Taarruzu desteklemek üzere açılan bu hazırlık ateşinin hemen ardından, topçu ateşlerinin tesirini artırmak üzere, Müttefik Hava Kuvvetleri, gün doğarken, 200 sorti ile çok şiddetli bir hava bombardımanı icra etmişti.

O gün, sabah saat 09.30'da, 4'üncü Hint Piyade Tümeni, çok az bir zamanda savunma mevziinde derin bir girme meydana getirmişti. Kolordu karargâhına gönderdiği bir raporla; önünde herhangi bir mukavemetin kalmadığını, zırhlı tümenlerin süratle girme yerinden muharebeye girebileceklerini ve diledikleri yere kadar gidebileceklerini bildirmişti.

Bu raporun alınması üzerine, 7'nci Zırhlı Tümen'in öncü birlikleri, açılan girme yerinden, süratle ileriye doğru akmaya başlamışlardı. 4'üncü İngiliz Piyade Tümeni, taarruza geç başladığından ve taarruzun ve taarruzun yavaş ilerlemesi nedeni ile hedefini ancak öğleye yakın bir zamanda ele geçirebilmişti. Bunun üzerine 7'nci Zırhlı Tümen bir kısım zırhlı birliklerini, meydana gelen girme yerine sevk etmiş ve başarıdan faydalanmak üzere dalmaya geçmişti. Fakat, 7'nci Zırhlı Tümen birlikleri, piyade tümenlerinin en ileride bulunan birliklerinin 3 mil (5 km) ilerisine geçtiği bir sırada ve nihaî hedefi olan Tunus şehrine kadar mesafenin henüz dörtte birini katetmişken, tümen komutanı tam öğle vakti geceyi beklemek üzere tümenin taarruzunu durdurmuştu. Tümen komutanının gerekçesi ne olursa olsun, hiç şüphesiz, böyle bir hareket aşırı bir temkin olarak nitelendirilir. O şartlar altında bu denli tedbirli ve temkinli hareket etmeye hiç gerek yoktu. Çünkü, Mihver kuvvetlerin akaryakıtı bitmiş, zırhlı birlikleri, büyük çapta karşı taarruz yapamayacak kadar yıpranmıştı.

Ertesi gün (7 Mayıs 1943) sabahleyin, 6'ncı ve 7'nci Zırhlı Tümenler ileri harekâta başlamışlar, fakat hâlâ temkinli harekât ediyorlardı. Bu nedenle, 10 tank ve birkaç topla desteklenen bir avuç Alman St. Cyprien yakınlarında zırhlı tümenlerin taarruzunu, öğleye kadar oyalamayı başarmıştı. O gün saat 15:15'te zırhlı tümenlere, taarruz hızını arttırarak Tunus şehrini ele geçirmeleri emredilmiş ve emrin alınmasından yarım saat sonra, 7'nci Zırhlı Tümen'e bağlı 11'nci Hussar Alayı'nın zırhlı araçları ve 6'nci Zırhlı Tümen'e bağlı Derbyshire Yeomanry Zırhlı Keşif Alayı aynı anda Tunus şehrine girmişlerdi. Onları takip eden tanklar ve motorlu piyade şehri işgalini tamamlamışlardı. Gece çok miktarda esir alınmış ve Mihver kuvvetlerin bir kısmı kuşatılmıştı. Bir kısım kuvvetler de şehrin kuzeyine ve doğusuna doğru kaçmayı başarmışlardı.

İngiliz 5'inci ve 9'uncu Kolordularının taarruzları ile eş zamanlı olarak Korgeneral Omar Bradley'nın komutasında 2'nci Amerikan Kolordusu da cephenin en kuzey kesiminde, 6 Mayıs günü taarruza geçmiş; fakat arazinin engebeli olması ve Alman piyade alaylarının anudane bir savunma yapması karşısında taarruz yavaş bir tempo ile ilerlemişti. Ertesi gün öğleden sonra, 9'uncu Piyade Tümeni'nin keşif birliklerinin herhangi bir düşman mukavemetinin olmadığını ve önlerinin açık olduğunu bildirmeleri üzerine, 9'uncu Piyade Tümeni ileri harekâtına hız vererek saat 16.15'te Bizerta'ya gelmişti. Mihver kuvvetlere bağlı birlikler 2'nci Amerikan Kolordusu buraya ulaşmadan önce şehri tahliye ederek, güney doğuya doğru çekilmişlerdi. Şehre, Fransız kolordusunun girmesinin daha anlamlı ve uygun olacağı düşünülmüş ve 8 Mayıs 1943 günü Fransız birlikleri şehre girmişlerdi.

Tunus şehrinin kuzeyinde, Amerikan ve İngiliz birlikleri arasında sıkışan ve savunma imkânı kalmayan Mihver kuvvetlere bağlı birlikler kitle hâlinde teslim olmaya başlamışlardı. Akaryakıtı ve cephanesi kalmayan 5'inci Panzer Ordusu Komutanı Orgeneral Von Vaerst, Ordular Grub Komutanı Orgeneral Von Arnim'e bir mesaj çekerek teslim olacağını bildirmiş ve o gün öğleye doğru, bölgesinde bulunan toplam 40.000 kişi ile resmen teslim olmuştu.

Orgeneral Alexander, 1'inci İtalyan Ordusu'nun, Cap Bon yarımadasına çekilip son bir savunma yapmasını önlemek için, 6'nci Zırhlı Tümeni, Tunus işgal edildikten sonra, Hamma-Lif istikametine sevk etmiş ve anılan yarımadayı düşmandan temizleme görevi vermişti.

Hamma-Lif bölgesindeki mukavemeti ortadan kaldıran 6'nci Zırhlı Tümen, harekâtını Cap Bon yarımadasının girişine doğru geliştirmiş ve 10 Mayıs 1943 günü Hammemat'a gelmişti. Ertesi gün, 6'nci Zırhlı Tümen Enfidaville de 8'inci Ordu'nun harekâtını engelleyen İtalyan birliklerin gerisine yönelmişti. Böylece 6'nci Zırhlı Tümen ve 8'inci İngiliz Ordusu arasında sıkışan 1'inci İtalyan Ordusu daha fazla savunma imkânı kalmadığından silâhlarını bırakarak teslim olmuştu.

Bu şekilde kuzey Afrika'daki Mihver kuvvetlerin tamamı, 13 Mayıs 1943 günü Müttefik kuvvetlere silâhlarını bırakarak teslim olmuş ve böylece Kuzey Afrika Harekâtı son bulmuştu.

Müttefikler şimdi, Avrupa kıtası için önlerinde bulunan çok uzun bir işin hazırlıklarına başlamışlardı.

ALINAN DERSLER

Harbin bizzatihi kendisi strateji ve taktiğin en büyük okuludur. Harpteki uygulamalar ve yapılan hatalar bilinmeyen birçok dersi ortaya koyarlar.

İkinci Cihan Harbi'nde, Kuzey Afrika Harekât alanı, bütün harekât alanları içerisinde, en modern harbin şekillendiği bir mekân olmuştu. Zırhlı ve motorlu birliklerin kullanılmasına ilişkin 1939 yılında ortaya konan taktik prensipler ve muharebe doktrinleri Kuzey Afrika'da geniş bir uygulama alanı bulmuş ve büyük ölçüde geliştirilmişti.

Çölde icra edilen bir harekâta, hareket kabiliyeti hayati önem taşıyan bir faktördür. Mısır ve Libya çöllerinde geliştirilen; büyük ölçüde zırhlı ve motorlu birliklerin üstün hareket kabiliyetine dayalı "hareket harbi", süratle Avrupadaki harekât alanlarına da taşınmış ve çölde uygulanan zırhlı birlik taktikleri, doktrinleri ve prensipleri farklı şekillerde gelişme imkânı bulmuştu.

Field Mareşal Erwin Rommel, Kuzey Afrika muharebelerini yaparken tuttuğu günlüğünde, zırhlı ve motorlu birliklerin muharebede kullanılmasına ilişkin dersler çıkarmıştı. Burada Rommel'in günlüğünden birkaç örneğe değinmek yararlı olacaktır:

Zırhlı ve motorlu birliklerin harekâtına uygun düz çöl arazisinde, tam bir hareket kabiliyetine sahip düşmanı kuşatmak aşağıdaki neticeleri doğurur:

* Düşman çok müşkül bir duruma sokulur. Çünkü her yönden ateşe maruz kalır. Sadece üç taraftan kuşatılması hâlinde dahi, taktik olarak mevziini savunamaz.

* Kuşatma tamamlandığında, düşman işgal ettiği bölgeyi terke mecbur kalır.

* Hareket kabiliyetinin sağladığı imkânlarla, çölde kuşatılan bir birlik, istediği yerde kuvvetini toplayıp bir huruç hareketi yapmaya muktedirdir. Bu bakımdan, çölde, düşman kuvvetlerini herhangi bir bölgede kuşatarak imha etmek harekâtın nadiren bir hedefi olabilir.

Çölde cereyan etmiş harekât bunu tekrar tekrar gözler önüne sermiştir.

Çölde kuşatılmış bir kuvvet ancak şu şekilde imha edilir:

* Kuşatılmış birlikler motorlu olmadığı zamanlarda veya hareket kabiliyetine sahip olmayan birliklerden meydana geldiği zaman veya akaryakıt noksanlığından dolayı hareket kabiliyetini kaybettiğinde.

* Kötü sevk ve idare edildiklerinde veya diğer birliklerin kurtarılmaları için feda edildikleri zaman.

* Vurucu gücünü (muharebe kabiliyeti ve etkinliğini) kaybettikleri zaman.

Çölde icra edilen bir harekâta aşağıdaki hususlar özel dikkat gerektirir:

* Kuvveti, arzu edilen bir yerde ve zamanda toplarken, düşmanı bir kısım

kuvvetlerle tespit edip onu değişik zamanlarda (zamanca kademeli) mağlûp etmek.

* İkmal üsleri hayatî önem taşır. Söz konusu üslere yöneltilecek taarruz başarılı olduğu taktirde, düşmanın muharebeyi kesmesine sebep olur. Bu bakımdan ikmal üslerinin korunmasına öncelik verilmelidir.

* Zırhlı ve motorlu birliklerin bel kemiğini "tank" teşkil eder. Bütün hareket tankın üstünde cereyan eder. Geri kalan birlikler yardımcıdır. Bu bakımdan elde kalan en son tankla, karşı tarafın tank birliklerinin imhası için gayret sarfedilmelidir.

* Süratli karar vermek ve bunu tatbik mevkiine koyabilmek için keşif bizzat komutanlar tarafından yapılmalıdır. Komutanın karar vermedeki sürati harbin neticesini tayin eder. Bu bakımdan zırhlı birlik komutanlarının mümkün meretebe, beraberinde muharebe vasıtaları olduğu hâlde birliklerine yakın olması şarttır.

* Niyet ve maksatların gizlenmesi hayatî önem taşır ve baskın sağlar. Her türlü aldatma tedbirinin alınması; aldatma plânlarının hazırlanarak marifetle uygulanması düşmanı kararsız bir duruma sokar ve mütereddit hareket etmesine yol açar.

* Düşman kat'î şekilde mağlûp edilmeden önce, düşmanın asıl kuvvetlerinin imhasını hedef alan "başarıdan faydalanma hareketi" başlatılmalıdır. Burada sürat esastır. Düşmanın yeniden teşkilâtlanmasına ve muntazam bir hareket icra edecek bir duruma gelmesine asla müsaade edilmemelidir.

Takibe başlayabilmek için yeniden teşkilâtlanırken; takip kuvveti için en kısa zamanda mükemmel bir ikmal sisteminin kurulması zaruridir.

Hemen belirtmek isterim ki, Kuzey Afrika Harekâtı'nın son safhası harp tarihine, o güne kadar yapılan savaşların en başarılısı olarak geçmiş ve geleceğin harplerinin şekillenmesine büyük ölçüde katkıda bulunmuştur. Hatta Kuzey Afrika Harekâtı üzerinde yapılan araştırmalar sonucu elde edilen dersler, çağımızda modern orduların yapılanmasında ve harbe hazırlanmasında olduğu kadar; silâhlı kuvvetlerin uygulayacağı eğitimin ve muharebe konseptlerinin saptanmasında da hâkim bir faktör olmuştur.

Bu noktadan hareketle; El Alamein Muharebesi ile başlayan ve Anglo-Amerikan kuvvetlerinin Kuzey Batı Afrika sahillerine bir amfibi hareket icra edip, 8'inci İngiliz Ordusu ile koordineli olarak ve iş birliği içerisinde, Mihver kuvvetleri imha edinceye kadar geçen sürede, bir biri ardına icra edilen ve birbirin tamamlayan bir dizi muharebeden çıkarılan önemli dersleri arz etmeye çalışacağım:

Harpte her şey çok basittir, fakat en basit olan şeyi yapmak çok zordur:

Büyük bir taktik manevra elemanının çekirdeğini teşkil eden değişik sınıf ve silâhlardan meydana gelen bir küçük birliği düşman karşısında tertipleyerek, sevk ve idare etmek zannedildiği kadar kolay bir iş değildir. Muharebenin en büyük yükünü taşıyan ve fiilen yakın muharebeyi icra eden tank-

lar, istihkâm mangaları, mekanize piyade, tanksavar silâhları, hava savunma silâhları, havanlar, komuta-kontrol ve muharebe ile o birliğin bulunduğu dilim içerisinde payına düşen topçu desteği, hava desteği, helikopter desteği ve lojistik destek; gücünün ve etkisinin azamisini düşman üzerinde bulunduracak ve onu imha edecek şekilde tertiplenmelidir. Söz konusu imhayı gerçekleştirebilmek için, birliğin mevcut bütün organlarının birbirleri ile koordineli ve iş birliği yaparak kullanılması esastır.

Bir muharip kıtanın muharebe müessiriyeti ile muharebe kabiliyeti organik kuruluşunda bulunan unsurlar ve üst komutanlıktan verilen muharebe destek ve takviyelerin muharebe gayretlerini koordine etmeleri ve belirlenen hedefi ele geçirecek şekilde birleştirmeleri ile sağlanır. Bu bakımdan, muharebe alanında bir ordunun değeri; sahip olduğu yetenekleri, becerileri, bilgisi, cesareti ve şecaati ile ölçülür. Bu durum muvacehesinde, anılan birliğin etkili bir şekilde sevk ve idare edilebilmesi; subay, astsubay, erbaş ve erlerin çok iyi bir eğitim ve öğrenim görmesine; üstün liderlik vasıflarına ve mükemmel muharebe irtibatlarına sahip olmalarına bağlıdır.

Birliğin büyüklüğü ne olursa olsun, taarruzda, tercihen hasmının yan ve gerilerine yönelmek, anılan birliğin düşman üzerindeki baskısını büyük ölçüde artıracaktır. Bu durumda düşman ya mevziini terk eder ve geri çekilir veya mevziinde savunmaya devam eder ve imha olur. Hasmın yan ve gerilerine yapılacak bir taarruz, çoğu zaman kesin sonuç vadeder. Bu bakımdan en küçük birlik dahi düşmanın geri çekilme yolları ile ikmal yollarını kesmek için her fırsatı değerlendirmeye çalışırken; kendi geri çekilme yolları ile ikmal yollarını açık bulundurmaya özen göstermeli ve geri bölgesini mutlaka emniyete almalıdır.

Hava kuvvetlerinin muharebe alanı üzerinde hava üstünlüğünü/hâkimiyetini sağlamaları; kara birliklerine istenen yer ve zamanda yakın hava desteği sağlamaları hayati önem taşır ve onlara büyük çapta hareket serbestisi bahşeder.

Bilindiği üzere insan, Allah'ın yarattığı kıymetli bir varlık olup dünyadaki bütün değerlerin en başında yer almaktadır. Bu değerli varlık, dünyada her şeyin üzerinde bir yer işgal etmektedir. İnsanoğlu, kendisinden istenenleri ve beklenenleri yerine getirebilmesi için, akıl gibi ilâhî bir güç verilmiştir.

İnsanlar, harpten nefret etmekle beraber, dünyaya geldikleri günden beri, birbirleri ile doğuşmaktadır. Bu bakımdan insan, harbin en önemli faktörlerinden biri olup savaşın kazanılmasında veya kaybedilmesinde hayati rol oynamaktadır.

Bugün teknolojinin; harp silâh ve vasıtalarının baş döndürücü bir hızla geliştiği çağımızda, harpte insan ögesi, nicelikten çok nitelik olarak önemini muhafaza etmektedir. İkinci Dünya Harbi, kökü tarihin derinliklerine uzanan savaşlardan birisidir. Onun bir parçasını teşkil eden Kuzey Afrika Harekâtı insanoğlunun türlü tehlikeleri göğüsleyerek, en zor tabiat koşulları altında doğuştuğu bir harptir. Anılan harekât, çöl şartlarında cereyan etmiş "özel

hâllerde harekât"ın bir türüdür. (30) Kuzey Afrika'da deniz kıyısına paralel olarak uzayan; dar, verimli toprak şeridi hariç, geri kalan alan 1200 mil (1920 km) uzunluğunda kumlarla kaplı, birkaç vahanın haricinde, üzerinde hayat bulunmayan bomboş ve kupkuru bir çöldür. Burası Aralık 1940 yılından, Mayıs 1943 yılına kadar birçok muharebeye sahne olmuştur.

Bu bölgede üç yıl boyunca devam eden muharebelerde çöl şartlarının insan hayatı, ikmal, ulaştırma, barınma ve insan sağlığı üzerinde yarattığı olumsuz etkilerini burada özetlemenin yararlı olacağı kanısındayım.

Çölde muharebe etmek çok zordur. Çöl ikliminin, başlıbaşına kendisi büyük bir düşman olması ciheti ile çölde muharebe edecek birliklerin, önceden çöl şartları altında eğitim görmeleri ve ona göre yetiştirilmeleri zarureti vardır. Çölde askerler, âdeta, bir ölüm kalım mücadelesi verirler. Bu bakımdan, her şeyden önce çöldeki askerlerin tabiat şartlarına karşı çok mütaahhammil olmaları gerekmektedir. Günlerce, gecelerce devam eden çetin muharebelere girerler. Bu süre zarfında, yeteri miktarda yiyecek ve su olmadığından aç kalırlar ve yıkanıp temizlenme imkânı bulamazlar. Piyadenin ayakları, omuzlarında taşıdıkları yükün ağırlığı ile kuma gömülecekmiş gibi olur. Geceleyin taarruza uğrama endişesi; topçunun açtığı taciz ateşleri, uyumayı imkânsız hâle getirir. Güneşten yanmış yüzleri, tıraş olmamış uzun sakalları ve yorgunluktan çöken omuzları, bu gençleri âdeta, orta yaşlı bir insan görünümüne sokar. Muharebenin civcivli anlarında, başlarının üzerinden, günde ortalama 3000/4000 topçu mermisi geçer. Çoğu asker, mevziinin yanındaki arazide bir tek battaniyeye sarılarak yatar. Bu şartlar altında 45 °C - 50 °C derece sıcağa, kum fırtınalarına ve gecenin dondurucu soğuğuna tahammül etmek, bütün zorlukların en başında gelir. Bütün bunlara ilâveten paylaştıkları mevziin içinde ölen arkadaşlarını görmek, askerlerin çelik gibi bir iradeye ve cesaret dolu bir yüreğe sahip olmalarını gerekli kılmaktadır.

Bütün olumsuz koşullara ilâve olarak; savaşmak, alışılmış her şeyin dışında, başlı başına çok zor bir iştir. İnsanoğlunun muharebenin çok zor şartlar altında nasıl bir stres altında bulunduğunu, Alan Moorehead'in 1941 yılında "Life Magazine'de yayınlanan "Tank Fighting in Libya" yazısından kısa bir pasajla anlatmaya çalışacağım.

(30) Bir askerî harekâtı, özelliğine göre ikiye ayırmak mümkündür:

*** Özel harekât**

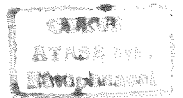
- * Hava indirme harekâtı
- * Uçar birlik harekâtı
- * Amfibi harekâtı
- * Düşük şiddette harp (Low Intensity Conflict)

*** Özel hâllerde harekât**

- * Nehir geçiş harekâtı
- * Dağ harekâtı
- * Kar çizgisinin üstünde harekât
- * Kar çizgisinin altında harekât
- * Şiddetli soğuklarda harekât
- * Meskun mahallerde harekât
- * Çöl harekâtı
- * Gece harekâtı.

"Bir tank muharebesinde, eğer bir tankın içinde değilseniz olanları açıkça görmeyiz mümkün değildir. Çölde ufuk hattının üzerinde düşman tankları, küçük koyu silüetler hâlinde ve bir hat üzerinde görünürler. Çok uzakta görünen savaş gemilerinin şeklini andıran bu tanklardan, zaman zaman sarı bir alev yayıldığı görülür... daha sonra birisi telsizle "işte geliyorlar" diye bağırır. Birkaç dakika içerisinde ortalığı toz, duman, alevler ve sesler kaplar... tankların birbirleri ile yaptıkları telsiz konuşmalarından "yavaş çocuklar, sakın olun", tam sağ gerinde, dikkat et, gibi sözleri duyar ve o anda tank mermilerinin infilâk seslerini; tankların ileri, geri hareket ederken çıkardıkları acı motor seslerini ve palet gıcırtilarını işitirsiniz... karargâh subaylarından bir İngiliz binbaşı şunları anlatıyordu: "Güneşi arkalarına almış bize doğru geliyorlardı. 50 mm tank topu ile bizim tanklarımıza 1500 yarıdan ateş etmeye başlamışlardı. Bizim tanklarımızın üzerinde bulunan 37 mm tank topları bu mesafede düşman tanklarında müessir olamıyordu. Bu durum karşısında, bizim çocuklar, düşman tanklarını ateş altına alabilecek bir mesafeye gelmek üzere, düşmanın yoğun ateşi altında, 40 mil (64 km) süratle onlara doğru ilerlerdi. Kısa bir süre sonra tanklar birbirine girerdi. Diyebiliriz ki o anda, Allah'ın yarattığı bu dünyada nelerin olup bittiğini takip edecek kimse olamaz... tanklar birbirlerinin 50/60 yarıdan yakınından geçerler ve birbirlerine toplarını doğrultup ateş ederler... izli mermiler, top mermileri, piyade tüfeği mermileri, yangın mermileri, seken mermiler ve yanan tankların üzerlerinden kopan kırmızı metal parçaları havada uçuşup dururlar. Bazı tanklar bütünü ile infilâk eder ve tankın içinde bulunan mermiler patlayarak her istikamete dağılır. Yanan benzinden çıkan alevler ve koyu bir duman gökyüzüne doğru yükselir.

Kraliyet Hava Kuvvetlerine bağlı bombardıman uçakları, muharebe alanı üzerinde uçarlar. Fakat dostu düşmandan ayırmak mümkün olmadığı için ateş etmezler. Her birkaç dakikada bir, bir tank ikmal araçlarına yaklaşır, yakıt ve mühimmat ikmali yaptıktan sonra süratle ve zig zaglar yaparak muharebe alanına döner. Gün kararmaya başlarken muharebenin hızı kesilir. Çölü bir kızılık kaplarken etrafta, kırmızı alevler içinde yanan tanklar daha bariz olarak görülür. Karanlıkta tanklar birbirlerine çağrı yaparak arkadaşlarını ararlar ve beraberlerinde yaralıları olduğu hâlde kendi saflarına dönerler. Diğer yaralıları, ya yürüyerek veya sürünerek dost birliğe katılmaya çalışırlar. Hareket edemeyecek durumda olan yaralıları, kan ve barut kokan muharebe alanında kalırlar. Gecenin karanlığı her tarafı kaplarken çölün soğuğu derece derece, her tarafa hissedilmeye başlar... muharebe meydanının galibi, o anda Almanlardır. Onların İngiliz yaralılarına çoğu zaman çok iyi muamele ettiğini, yaralıları sıcak çay verdiklerini, yaralarını sarıp bir battaniye ile örttüklerini ve anılan yaralıların yaşama şansını artırdıklarını müşahade ettik... geceyi birbirlerine 100 yarıdan gibi kısa bir mesafede geçiren Alman ve İngiliz tanklarının o gece yoğun bir gayretle bakım ve onarımları ile ikmalleri yapılır ve personel fırsat bulunduğu ölçüde dinlendirilerek, ertesi gün sabahın alaca karanlığı ile tank muharebesi yeniden başlardı... askerler muharebe devam ederken çok az yemek yer ve çok az uyurdu... bütün bunların yanında, Alman ve İngiliz ölülerinin gömüldüğü mezarlıkların iç içe girdiğini görürüz."

Görüldüğü üzere, muharebede her şey gelip insana ve onun sahip olduğu niteliklere dayanmaktadır. Bu bakımdan harpte insan ögesi hayati önem taşımaktadır. Eğitim, bilgi, beceri, yetenek, çok çalışmak, itaat, sadakât, cesaret, disiplin ve dayanıklılık askerî kişilerin sahip olmaları gereken temel vasıflardır. Silâhlı kuvvetlerde, en yüksek rütbeli generalden, en küçük rütbeli ere kadar, bütün askerî personelin, kendilerine verilen görevleri yapabilme kabiliyeti, becerisi ve bilgisi, başarının sağlanmasında en önde gelen faktörlerden biridir. Bu bakımdan bir kıt'anın başarısı hiç şüphesiz, her alanda ortaya koyduğu icraatı ile ölçülür. Ayrıca, kıt'aların komutanlarına karşı duyduğu sevgi ve itaat icraatlarında saklıdır.

Özetle diyebiliriz ki, muharebede, hiçbir şey, sevk ve idareyi elinde bulunduran; muharebeyi kontrol altında tutan, insan yüreğinden daha güçlü olmaz. Yıllar önce Napolyon, "En iyi asker, harbi kazanan askerdir" diyerek harpte insan ögesinin ne büyük bir önem taşıdığını çok veciz bir şekilde ortaya koymuştur. Hâl böyle olunca, harpte insanın kalbini ve beynini çok iyi bilmemiz ve ona göre hareket etmemiz gerekmektedir. İşte bu nedenlerle; askerî harte hazırlarken, komutanlar harpte insan faktörünü daima gözönünde bulundurmalı ve gayretlerinin büyük bir kısmını, askerlerine yukarıda arz edilen meziyetleri kazandıracak doğrultuda sarf etmelidirler. Kazanmak için savaşmak, en eski ve en başta gelen bir harp kuralıdır. Savaşı kazanabilmek için insanı en yüksek düzeyde bir muharib yapmak ve harbe hazırlamak şarttır. Bunun aksi olduğu takdirde, savaşı kaybetmek, her zaman, mukadderdir. Bu bakımdan harbin temel taşı olan insanın, beden ve zihnen harbe hazır hâle getirilmesi, silâhlı kuvvetlerin en başta gelen vazifesi olduğunu hiçbir zaman hatırdan çıkarmamalıyız.

Savaşa girmiş orduyu idare eden bütün komutanların sahip bulundukları kişilikleri ve liderlik vasıflarının, harbin yapılmasında ve kazanılmasında büyük bir rol oynadığı unutulmamalıdır.

1942 yılı Ağustos ayı ortalarında, 8'inci İngiliz Ordusu'nun komutasını devralan Korgeneral Sir Bernard Montgomery, kendisini her yerde Britanya İmparatorluğu'nun millî menfaatlerini korumaya adanmış, vatanına bağlı ve üstün meziyetleri olan örnek bir generaldi. Montgomery'nin en güçlü yönü, sahip bulunduğu enerji dolu ruh hâleti idi. Mükemmel kişiliği ve yüreğinde duyduğu hizmet aşkı onun en büyük zenginliği olmuş ve meslek hayatı boyunca elde ettiği başarılarının kaynağını teşkil etmişti. Montgomery'nin bu özelliği, başarılarının yegâne teminatı idi. Prensip sahibi bir general olan Montgomery, eğitime, disipline, askerî personelin beden ve zihnen harbe hazır olmasına çok büyük önem veriyordu. Sigara içmez ve içki kullanmazdı. Her gün, muntazam olarak, sabah saat 06.00'da kalkar ve gece saat 21.00'de yatardı. Bu alışkanlığını, çoğu zaman muharebede de sürmüştür. Emir komutası altında bulunan personeli bedenî ve zihnî sağlığını koruyabilmeleri için; generalden, en alt kademedeki ere kadar, kahvaltıda önce uzun bir koşu yapmalarını ve gece yatmadan önce İncil okumalarını isterdi. Montgomery, benimsediği katı prensiplerine rağmen, omuzundaki rütbesine bakmaksızın, komutası altında bulunan her rütbedeki askerle çok rahat iletişim kurabiliyor ve istediği her şeyi onlara rahatlıkla anlatabiliyordu.

Korgeneral Montgomery, Dunkirk çıkarması hariç, bir muharebe deneyimine sahip değildi. Buna rağmen, uzun bir süredir çölde muharebe veren deneyimli subay, astsubay, erbaş ve erlere kendisini kabul ettirerek güvenlerini kazanmıştı. Görüldüğü her yerde, onlar için bir moral ve ümit ışığı olmuştu.

Montgomery, Kuzey Afrika'ya gelip, 8'inci İngiliz Ordusu'nun komutasını devraldığı günden itibaren, büyük bir gayretle ordusunu, nefse güven duyacak, bir bütün hâlinde çalışacak ve personeli kullandığı silâhı ile bütünleştirecek bir standarda getirmiş; Orgeneral Rommel'in komutasında, Kahire istikametinde ilerleyen Mihver kuvvetlerin taarruzunu, El Alamein önlerinde durdurup, 8'inci İngiliz Ordusu'nu bir genel karşı taarruza hazırlamış ve acı bir mağlûbiyeti, büyük bir zafere dönüştürmüştü.

Kuzey Afrika'da kazandığı zaferlerden dolayı, önce orgeneralliğe ve daha sonra meraşalliğe terfi ettirilen Sir Bernard Montgomery'nin başarılarını, her şeyden önce karakter yapısını teşkil eden, aşağıdaki üç temel faktöre bağlamak mümkündür;

- * Birlikleri harbe hazırlama yeteneği,
- * Sebat, kararlılık,
- * Stratejik zamanlama kabiliyeti.

Görüldüğü üzere, muharebede enerjik ve kararlı hareket etmek; beceri ve insanlara tanrı tarafından bahşedilen düşünme yeteneği, bir komutanın sahip olması gereken ve en başta gelen meziyetlerdir.

Britanya İmparatorluğu'nun sınırları içerisinde yaşayan ve Kuzey Afrika harekâtına iştirak eden Gürkalar, Nepalliler, Hintliler, Skoçlar, Kanadalılar, Avustralyalılar, Yeni Zelandalılar ve Güney Afrikalılar; İngilizler ile birlikte, bir amaca hizmet edecek şekilde, omuz omuza savaşmışlardı. Harsları, âdetleri, kültürleri, dilleri, dinleri, eğitim düzeyleri ve askerî gelenekleri çok farklı milletlerin askerlerinden meydana gelmiş 8'inci İngiliz Ordusu'nu, bir amaç etrafından birleştirip, harbe hazırlamak ve bu savaşı kazanmak, hiç şüphesiz üstün liderlik yeteneklerine sahip generaller, subaylar ve astsubayların sahip bulundukları becerinin, ortaya koydukları mükemmel harp plânlarının, ordudaki personelin savaşma azim ve iradesi ile önceden belirlenmiş doğru bir askerî stratejinin sonucudur.

Rommel'in Alam Halfa Muharebesi'nde mağlûp olması, çölde kazandığı zaferlerin büyük bir dönüm noktası olmuştu. Kuzey Afrika Ordular Grup Komutanı Orgeneral Rommel El Alamein önlerinde bütün gayretlerine rağmen takviye alamamış; lojistik destek ve ikmalde karşılaştığı sıkıntılar sonucu, Mihver kuvvetlerin taarruzuna yeni bir ivme kazandıramamıştı. Böylece, Mihver kuvvetlerin taarruzu El Alamein önlerinde durmuş ve Rommel'in Kahire'yi ele geçirme plânları ile programları akamete uğramıştı. Kuzey Afrika Ordular Grubu'nun yeniden tertiplenmesini gerektiren bu durum karşısında Rommel bulunduğu yerde savunmaya geçmek mecburiyetinde kalmıştı. Bu durum, Mihver kuvvetlerin kesin bir yenilgiye uğratıldıklarını göstermemekle beraber, 8'inci İngiliz Ordusu karşısında mağlûp olmuştu. Böylece taktik ve operatif

alandan inisiyatif ve avantaj, 8'inci İngiliz Ordusu'na geçmişti. Bu avantajı çok iyi değerlendiren Montgomery, El Alamein'de bir genel karşı taarruz başlatmıştı. Tunus'ta Anglo-Amerikan kuvvetlerinin zaferi ile sonuçlanan bu taarruz, belirgin olarak üç safhada gerçekleşmişti. Birinci safha; taarruz kademesindeki birliklerin muharebesini kapsamaktadır. Bu bir acımasız öldürme mücadelesini ihtiva etmekte olup, Mihver kuvvetlerin savunma cephesinde bir girme meydana getirmişti. Bu safhada cereyan eden kanlı muharebeler, Alman ve İtalyan birliklerini büyük ölçüde yıpratmış ve 8'inci İngiliz Ordusu'nun öldürücü darbeyi vurabilmesi için çok güzel bir zemin hazırlamıştı.

İkinci Safhada: Girme bölgesindeki savunma, vurulan güçlü darbeye bir yarmaya dönüşmüş ve hareket kabiliyeti çok yüksek zırhlı ve mekanize birlikler, yarma bölgesinden geçerek Mihver kuvvetlerin gerisinde ilerlemeye başlamışlardı.

Üçüncü Safhada: 8'inci İngiliz Ordusu, Mihver kuvvetleri takibe başlamış ve Tunus'a kadar çok uzun bir takip harekâtı icra etmişti. En sonunda, Mihver kuvvetler Tunus'ta; 8'inci İngiliz Ordusu ile, Kuzey Batı Afrika'ya çıkarılan Anglo-Amerikan kuvvetlerinin icra ettiği koordineli bir taarruzla imha edilmişti.

El Alamein'den başlayan ve Tunus'ta Mihver kuvvetlerin imhası ile son bulan, 8'inci İngiliz Ordusu'nun genel karşı taarruzu, hiç şüphesiz, ordu karargâhının hazırladığı bir ana harekât plânına göre, ordu komutanının sevk ve idaresi altında icra edilmişti. Harekât süresince, orduda bulunan bütün herkes, muharebelere yön veren ve orduyu yöneten; ordu personelinin kaderine hükmeden bir beyin mevcudiyetini kabul etmişlerdi. Söz konusu beyin, hiç şüphe yoktur ki, Korgeneral Sir Bernard Montgomery idi.

Montgomery, ordusunun bütün faaliyetlerini sıkı bir kontrol ve denetim altına almış; karargâhının ve ordu personelinin zihinlerinde yer alan bütün belirsizlikleri ortadan kaldırarak, onları somut hedeflere yöneltmişti. Geçmişte, orduya bağlı kolordu ve tümen komutanlarının, çöldeki harekâta ilişkin, kendilerine özgü fikir ve kanaatlere sahip bulunduklarını bilen Montgomery, ast komutanlıklar üzerinde tam bir kontrol ve denetim sağlamadığı taktirde, harekâtın değişik şekillerde cereyan etmesinin büyük bir ihtimal dahilinde olacağını çok iyi görmüştü. Hatta, ast komutanların yanlış davranışları yüzünden, Mısır'ı kaybetmek dahi söz konusu olabilirdi. Bu bakımdan Montgomery, genel karşı taarruz plânının; ana ast birlik komutanları tarafından, değiştirilerek uygulanmasını önlemek için, harekâtı çok yakından takip ve muharebeleri en ileri hatlardan sevk-idare etmişti.

Bazı harb tarihçileri, daha sonra, El Alamein genel karşı taarruz plânının, Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Başkomutanlığı Genel Karargâhı'nda, Orgeneral Alexander tarafından hazırlandığını ve 8'inci Ordu Komutanı tarafından icra edildiğini iddia etmişlerdi. Korgeneral Montgomery hatıratında bunun doğru olmadığını ve El Alamein Muharebesi'ne ilişkin bütün plânların, 8'inci Ordu karargâhında hazırlandığını; plânlar hazırlanırken, hemen hemen her safhada, Orgeneral Alexander'a zamanında bilgi verildiğini ve onayının alındığını yazmaktadır. Karşılıklı bilgi alış veriş ve plânların geliştirilmesi sırasında, Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Başkomutanı, söz konusu plânların detaylarına ka-

rışmadığı gibi; ordu komutanına duyduğu güvenin bir sonucu olarak, plânların hazırlanmasında Montgomery'yi serbest bırakmıştı.

Montgomery, hatıratında, Orgeneral Alexander'dan bahsederken onun, bu güne kadar Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Başkomutanlığı görevini yapmış komutanlar içerisinde mükemmel ve müstesna bir yer işgal ettiğini yazmaktadır. Başkomutan, 8'inci İngiliz Ordu Komutanlığının, kendisine yaptığı makûl ve mantıklı bütün teklifleri desteklemiş ve ordu komutanının hiçbir isteğini geri çevirmemişti. Hiç şüphesiz, başkomutanın sağladığı bu cömertçe destek, 8'inci Ordu'nun görevlerini başarı ile yerine getirmesinde en büyük etken olmuştu. Özetle denilebilir ki, bir harekâtın icrası sırasında, emir komuta zinciri içerisinde yer almış her komutanın, yapması gereken bir dizi görev vardır. Bahse konu komutanların görevlerini ihmal etmeleri ve görevlerini yerine getirmemeleri hâlinde; ihmalin ve aksaklığın derecesine göre, ast komutanlar, o ölçüde sıkıntı duyarlar. Montgomery, konuya ilişkin, aşağıdaki çarpıcı açıklamayı yapmıştır:

"Sevk ve idarenin her kademesinde kararlılığa dayalı önderlik, hayati önem taşır. Yüksek rütbeli komutanlarda bu husus daha da önem arz eder.

İşler iyi gitmediği zaman, bozulan işleri yapmak için gayret sarf etmeyen ve plânlarını, gerçekleştirmek için gerekli morali, cesareti, mantığı ve çözüm yollarını kendisinde bulamayan ve sonuna kadar mücadele vermeyen generaller hiçbir işe yaramazlar. Hatta, hiçbir işe yaramamaktan da öte, orduya zarar verdiklerinden bu gibi kişiler, ordu içerisinde birer tehlikedirler."

İngiliz 8'inci Ordusu, El Alamein hattında genel karşı taarruza başlamadan önce, İngiltere Başbakanı Churchill, bir erken taarruzu gündeme getirmiş; Ruslar, Eylül 1942 ayından itibaren Stalingrad cephesinde can siperane bir savaş verirken; Mihver Hava Kuvvetleri, İngilizlerin Akdeniz'de hayati önem taşıyan Malta adasındaki deniz ve hava üslerini ağır bombardımana tabi tutarken; Kuzey Afrika'da bulunan 635.000'e yakın İngiliz askerinin atıl vaziyette bekletilemeyeceğini beyanla; en erken bir zamanda taarruza başlanması konusunda Orgeneral Alexander ile Korgeneral Montgomery'ye ağır baskı yapmaya başlamıştı. Böylece, siyasî liderlerin arzuları ile muharebenin belli kuralları çerçevesinde icra edilebilirliği arasında, bir görüş ayrılığı baş göstermişti.

Bilindiği üzere, harb sanatının sırrı "uygun zamanda, uygun yerde, üstün kuvvetler bulundurmak" düşüncesinde saklıdır. Herhangi bir komutanın kesin sonuca ulaşmak istediği yerdeki gücü, hiç şüphesiz, burada toplayabildiği kuvvetlerin gücüne bağlıdır. Ayrıca, anılan kuvveti, yetenekli bir şekilde ve harb prensiplerine uygun bir biçimde sevk ve idare etmek hayati önem taşımaktadır. Bu bakımdan, muharebeye çok güçlü bir ordu ile başlamak ve savaş mutlaka kazanmak için döğüşmek harbin en başta gelen, çok eski bir kuralıdır. Komutan, taarruz başlamadan önce, aşağıdaki hususları düşünmek ve tamamlamak zorundadır:

* Yeterli büyüklükte bir kuvveti teşkil etmek ve bu kuvvete uygun taarruz tertibini aldirmek,

* Kuvvetin lojistik destek ihtiyaçlarını tamamlamak ve ikmalde yeterliliği sağlamak.

* Kuvveti, mükemmel bir muharebe ağına sahip kılmak.

* Kuvvetin işgal edeceği yabancı topraklarda, nasıl bir idarî sistem kurulacağını önceden düşünmek ve plânlamak.

Bütün bunlar dikkate alındığında; 8'inci İngiliz Ordusu'nun, El Alamein önlerinde savunmaya geçen Mihver kuvvetlere karşı bir taarruz icra edebilmesi, her şeyden önce, orada hem sayısal olarak ve hem de nitelik yönünden sağlayacağı üstünlükle mümkün olacaktı. Bu nedenle, 8'inci Ordu'nun taarruza başlayabilmesi için, belli bir hazırlık süresine ihtiyacı vardı.

Anlaşılabacağı üzere, siyasî liderler, üst düzeydeki komutanların muhafazakâr bir tutum içinde olabileceklerini düşündüklerinden; sabırsız ve aceleci bir tutum içine girerek, taarruza başlamak üzere, komutanlara baskı yapmanın faydalı olacağı zehabına kapılmışlardı. Harb tarihini incelediğimiz zaman, hemen hemen her dönemde sabırsız, tez canlı, aceleci politikacıların olduğunu görürüz. Halbuki askerî liderler, mesleklerinin bir gereği olarak, muharebelerin yaratacakları tehlikelerin idrakı içindedirler. Harbe hazır bulunduğu ölçüde birliklerin zayıflatılmasının az olacağını; harbi yapma yeterliliği ne kadar düşük olursa, zayıfatın o nisbette fazla ve zaferi kazanma olasılığının o ölçüde düşük olacağını çok iyi bilirler kaldı ki hasmın askerî gücüne karşı, bir kuvvet üstünlüğü sağlandıktan sonra taarruza başlanması, harbin en başta gelen prensiplerinden biridir. Bahse konu kuvvet üstünlüğü, zaferin kazanılmasında hayati rol oynamaktadır. Hasmın askerî kuvvetlerine karşı bir üstünlük sağlamadan başlatılacak bir taarruz, oldukça riskli olup, yapılacak muharebenin sonucunu da büyük ölçüde tehlikeye sokar.

Alam Halfa Muharebesi'nden yeni çıkan yorgun birliklerle, 1942 yılının Ağustos-Eylül ayları içerisinde bir genel karşı taarruza başlamanın mümkün olamayacağına Churchill'i yukarıdaki esaslar çerçevesinde ikna eden Orgeneral Alexander ve Korgeneral Montgomery, anılan genel karşı taarruzun yapılmasını, bütün baskılara rağmen, 1942 yılının Ekim ayı sonlarına er-telemişlerdi.

Bu süre zarfında Montgomery, aldığı takviyeler ve sağladığı lojistik destekle, 8'inci Ordu'ya, El Alamein'de savunan Mihver kuvvetlere karşı büyük bir kuvvet üstünlüğü kazandırmıştı. Genel karşı taarruza başlamadan önce, 8'inci İngiliz Ordusu'nun zırhlı tugay sayısı yediye çıkmış, toplam tank sayısı 1000'den fazla olmuş ve savaş uçaklarının mevcudu da 1200'e yükselmışti. Ordunun mühimmat ve benzin stokları stratejik genel karşı taarruzu destekleyecek seviyeye çıkarılmıştı.

Genel olarak harbin nihai hedefi, hasım kuvvetlerin imhası ve/veya hasım ülkenin topraklarının bir kısmının veya tamamının işgal edilmesidir. Harbin öngördüğü nihai hedefin gerçekleştirilmesi ancak, bir dizi askerî faaliyetin, bir sıra dahilinde, bir araya getirilerek, bir dizi muharebenin yapılması ile mümkün olur. Her muharebede elde edilecek başarı, mutlaka nihai hedefin ele geçirilmesine yardımcı olmalı ve ona giden yolda bir basamak teşkil etmelidir.

Bu noktadan hareketle, diyebiliriz ki harp, iki hasım kuvvetin birbirini imha etme mücadelesinden başka bir şey değildir. Hakikatte bakılırsa, bir muharebede, hasım ülkenin veya ülkelerin askerî kuvvetlerinin imhası ve muharebe azim ve iradesinin ortadan kaldırılması en önde gelen somut ve vazgeçilmez bir hedeftir. Bunun yanı sıra muharebede öngörülen başka hedefler de vardır. Bu hedefler, taarruzda ve savunmada olmak üzere aşağıdaki şekilde tasnif edilebilirler:

*** Taarruzda**

- * Düşman kuvvetlerinin imha edilmesi.
- * Bir bölgenin işgal edilmesi.
- * Bir hedefin işgal edilmesi.

*** Savunmada**

- * Düşman kuvvetlerinin imha edilmesi.
- * Bir bölgeyi savunmak.
- * Bir hedefi savunmak.

Bütün bu faktörlerin yanı sıra, muharebenin süresinin çok önemli olduğunu ve en kısa zamanda zafere ulaşmanın esas alınması gerektiğini vurgulamak yerinde olur. Hiç şüphesiz, bir muharebenin süresini tayin eden bazı faktörler vardır. O faktörler şunlardır:

- * Kuvvetin büyüklüğü.
- * Kuvvet-silâh sistemleri ilişkisi.
- * Arazinin topoğrafik yapısı.

Korgeneral Montgomery'nin, Kuzey Afrika'ya gelerek 8'inci İngiliz Ordusu'nun komutasını devraldığı günden itibaren, taktik ve stratejinin kurallarına azamî ölçüde uymaya çalıştığını; hazırladığı harekât plânlarında, anılan kuralların ihmal edilmemesine büyük çapta özen gösterdiğini görürüz. Bunun yanında, Montgomery harpte:

- * Komutanın kabiliyetleri;
- * Ahlâki askerî değerler ve meziyetler,

* Ordudaki personelin inançları; savaşma azim ve iradesi ile taşıdığı millî hislerden meydana gelmiş moral değerlerin önemli rol oynadığını ve bu unsurları ihtiva etmeyen ve onları dikkate almadan hazırlanacak bir harekât plânının mükemmel olamayacağı düşüncesinden hareketle yukarıda arz edilen moral değerlerin geliştirilmesi için çok büyük bir gayret sarfetmiştir.

Korgeneral B.L. Montgomery, El Alamein savunma hattında, yukarıda arz edilen esaslar çerçevesinde ve çok dikkatli bir şekilde ordusuna bir taarruz imkân ve kabiliyeti kazandırarak birliklerini muharebeye hazır hâle getirmişti. Böylece Montgomery, El Alamein'den stratejik bir taarruza başlamak için bir fırsatın doğmasını bekleme yerine, hasmını önce Alam Halfa Muharebesi ile yıpratmış; daha sonra aldığı takviyeler ve sağladığı her sınıf ikmal maddesi

ile stratejik genel karşı taarruza geçmek için uygun bir zemin hazırlayıp, taarruz fırsatını kendisi yaratmıştır.

İngiliz 8'inci Ordusu'nun El Alamein'de başlattığı stratejik genel karşı taarruzun, 1942 yılının Ekim ayı sonuna ertelenmesinin ne kadar isabetli bir karar olduğunu, elde edilen sonuç ortaya koymuştur.

El Alamein'de, Alman ve İtalyan birliklerinin cephesi yarıldıktan sonra, 8'inci İngiliz Ordusu'nun ihtiyatta bulunan üç zırhlı tümeni yarma bölgesinden geçerek, cephenin 10 mil (16 km) gerisinde; kuzeyde sahil yolu üzerinde bulunan Ghazal kasabasına yönelmişlerdi. Bu kısa kuşatma manevrası karşısında, Rommel'in oldukça yıpranmış, Afrika Panzer Ordusu, süratle bir kanat kırma hareketi yapmış ve dalma harekâtına başlayan, 8'inci Ordu'nun zırhlı tümenlerinin ileri harekâtını durdurma olanağını ve kuvvetini geri çekme fırsatını bulmuştu. Takibi icra eden, 8'inci Ordu'ya bağlı zırhlı tümenler, gün karardığı zaman, temkinli bir davranış içine girmişler ve geceleyin harekâtı durdurmuşlardı. Halbuki, o gece, İngilizlerin üç zırhlı tümeni, Afrika Panzer Ordusu'nun çok gerisinde bulunuyordu. Buna rağmen, Alman ve İtalyan birliklerini kuşatıp imha etme olanağını bir türlü bulamamışlardı.

İkinci Dünya Harbi'nde Avrupa'da başlayan savaş çok kısa bir süre içerisinde Balkanlar'a ve Akdeniz ile Kuzey Afrika'ya yayılmıştı. Almanlar, kuzey Afrika'da yeni harb teknolojileri; muharebe taktikleri ve doktrinleri uygularken; iki yıldan beri çölde muharebe veren İngiliz zırhlı tümenleri büyük deneyimler kazanmakla beraber; Almanların, Afrika Panzer Ordusu'nun standardına ulaşamamışlardı. Ayrıca, zırhlı tümenin, taktik kullanma konseptine ve doktrinine, dikkat çekecek ölçüde bir değişiklik getirememişlerdi. İngiliz 8'inci Ordusu'nun zırhlı tümenleri, barış zamanında, harbe hazırlanmak için kullandıkları talimnamelerin dar kısıplılarının dışına çıkamayarak bu talimnamelerin öngördüğü demode olmuş bir zırhlı birlik konsept ve doktrinini, Kuzey Afrika'da ısrarla uygulamışlardı. Böylece, 8'inci İngiliz ordusu, Kuzey Afrika Harekâtı'nın devamı boyunca, zırhlı birliklerin kullanılması konsept ve doktrin hatasından kaynaklanan bir dizi yanlışlıklar yapmıştı. Bu yanlışlıkların başında, zırhlı ve mekanize birliklerin parça parça muharebeye sokulması; anılan birliklerin yüksek hareket kabiliyeti, üstün ateş gücü ve mükemmel zırh korumasından yeterli ölçüde yararlanamamak; taarruzda zırhlı birliklere, çok kısa mesafelerde hedefler vermek gibi hususlar gelmektedir. İşte bu yanlışlıklar bir araya gelerek, Kuzey Afrika'da Mihver kuvvetlerin imhasını geciktirmiş ve söz konusu imha ancak, Kuzey Batı Afrika'ya çıkan Anglo-Amerikan kuvvetlerinin 8'inci İngiliz Ordusu'na sağladığı destekle, Tunus'ta gerçekleştirilebilmiştir.

Burada, çöldeki muharebelerde en tecrübeli birlik olan ve "Çöl Fareleri" (The Desert Rats) ismi ile ün yapmış 7'nci Zırhlı Tümen'in, takip harekâtında, klâsikleşmiş bir taktığı uygulayarak nasıl kullanıldığını özetle izah etmenin konunun daha iyi anlaşılmasına yardımcı olacağı kanısındayım.

Çölde taarruzî bir harekât icra eden, 7'nci Zırhlı Tümen, ileri harekâtını, her zaman, uygun taktik muharebe düzenleri çerçevesinde sürdürmüştür. Çölde, keşif faaliyetlerinde uzmanlaşmış olan ve 7'nci Tümen'in organik kuruluşunda bulunan 11'inci Hussar (Keşif) Alayı; tümenin ilerleme mihveri üzerinde ve ondan oldukça ileride, geniş bir cephe ile ilerler; gözetleme, keşif ve örtme görevlerini yerine getirirdi. Bu alayı, içerisinde istihkâm keşif timlerinin de bulunduğu zırhlı araçlar takip ederdi. Bunların arkasından, muharebe düzeni almış olarak, üç alay muharebe grubundan teşekkül eden zırhlı tugay giderdi. Her alay muharebe grubunda motorlu piyadeden oluşan bir takip destek kuvveti, topçu, tanksavar silâhları vs. mevcut olup; bahse konu alay muharebe grupları, kendi kendine yeterli olarak, muharebede kısa süreli müstakil görev yapabilecek bir imkân ve kabiliyete sahip bulunuyorlardı. Alay muharebe grupları çöldeki düz arazinin kendilerine sağladığı silâh/arazi avantajından yararlanarak ve düşmanın hava taarruzlarına karşı korunacak şekilde, açılmış yayılmış olarak ilerlerken; herhangi bir istikamette, süratle muharebeye girebilecek bir elâstikîyete sahiptiler. Anılan zırhlı tugayı, tümenin taktik karargâhı yakından izlerdi. Taktik karargâhın gerisinde, zırhlı tugayın tertibine benzer bir tertipte ilerleyen piyade tugayı bulunuyordu. Bu tugay, aldığı göreve bağlı olarak, bazan bir kanatta kademe teşkil edecek tertipte de ilerleyebiliyordu. Bağlı birlikler ve ağırlıklar tümenin en gerisinden gelirlerdi.

Tümen komutanı, ana ast birlik komutanlarının karargâhlarında bulunan telsiz çevrimi üzerinden, bizzat kendisi, tümeni sevk ve idare ediyordu.

Her akşam alaca karanlık başlarken ve hava taarruzuna uğrama tehlikesi ortadan kalktıktan sonra, alay muharebe grupları, hem ilerlerler ve hem de kapalı yürüyüş kolu düzenine geçerek, birbirlerine yanaşırlardı. Böylece, karanlık basıp, tümenin durması için, emir verildiğinde, her birlik ve her araç kendisine tahsis edilen yere giderek, burada bir araya gelip bir toplanma bölgesi işgal ederlerdi. Sabahleyin şoförlerin araçlarını kullanmalarına yetecek kadar gün aydınlandığında, alay muharebe grupları hareket ederek ilerlemeye başlarlar ve bu sırada açılıp muharebe düzenine girerlerdi. Böyle hareket etmek, tümene büyük çapta fayda ve zaman tasarrufu sağlıyor; ayrıca karışıklığı önliyordu. Tümenin ileriye doğru hareketinde, herkes nerede bulunduğunu biliyor ve tümen, her an muharebeye girebilecek bir düzen içinde bulunuyordu.

Zırhlı ve mekanize keşif birlikleri, düşmanla teması sağladıkları zaman; düşmanın yerini belirleyip, detaylı bir şekilde rapor ederlerdi. Bu sırada zırhlı birlikler, muharebe için ileriye yanaşırken, topçu, süratle mevzi işgal eder ve ateşleri ile destek sağlardı. Zırhlı alaylar, topçu desteğinde, düşmanı tespit etmek veya kuşatmak üzere; tugay komutanının telsizle verdiği emirlere uygun olarak, ilerledi. Böylece zırhlı alaylar, araziye ve ateşlerini en güzel bir şekilde kullanarak düşmana yaklaşırlar; piyade birlikleri ile tanksavar silâhları zırhlı alayın yanlarını korumaya memur edilirler veya duruma uygun olarak, ihtiyatta tutulurlardı.

Sahra topçusu, muharebe meydanında kullanılmaya başladığı günden itibaren, savaşın vazgeçemeyeceği bir silâhı olup, ateşleri ile harbin kazanılmasında hayati rol oynayan bir unsurdur. Bu bakımdan 7'nci Zırhlı Tümen'in emrine giren ve 1943 yılının Ocak ayı sonuna kadar tümenle birlikte muharebelere iştirak etmiş olan, 7'nci Kraliyet Orta Topçu Alayı, tümenin güzide bir birliği olup, hareket hâlinde iken, 18 dakika gibi kısa bir süre içerisinde mevziye girip düşman hedefleri üzerine doğru ve sağlıklı olarak ateşlerini toplama kabiliyetine sahipti. Bu özelliği ile 7'nci Topçu Alayı, 7'nci Zırhlı Tümen'e, istediği yer ve zamanda ateş desteği sağlıyor ve tümenin icra ettiği başarılı harekât üzerinde etken bir rol oynuyordu.

Tanklar, düşmana yaklaşma harekâtını tamamladıklarında, ateş muharebesine başlardı. Bu muharebe, silâh sistemlerinin birbirlerine karşı üstünlük sağlamak için verdikleri çok çetin bir mücadeledir. Bu safhada; tankın, tanka veya tanksavara ve topçunun, düşman topçusuna karşı, geniş bir cephe üstünlük mücadelesi yer alırdı. Bu mücadelede; tank, piyade, topçu ve lojistik destek birlikleri ile Kraliyet Hava Kuvvetlerinin bütünleşerek, iş birliği içerisinde, uyumlu bir şekilde çalışmaları; birlik komutanları ile tümendeki personelin becerileri ve muharebe deneyimleri; 7'nci Zırhlı Tümen'in hasmına karşı muharebe üstünlüğü kurmasında hayati rol oynardı.

Almanlar, tanklarını, tanksavarlarını ve topçusunu akıllı bir şekilde ve büyük bir ustalıklarla kullanırlardı. Küçük birlik komutanları, her zaman, cesurca savaşıyorlar ve tank komutanları, araziye çok iyi kullanıyorlardı. Tank topu nişancısının isabetli atışlar yapması ve topçu ileri gözetleyicilerinin topçu ateşlerini büyük bir doğrulukla tanzim etmesi, muharebede etkinliği inkâr edilemeyecek ölçüde artıran önemli faktörlerdi. Bir zırhlı birlik taarruzunda, bir beceriksiz tank şöförünün; karmaşık bir silâhlar, zırh ve telsiz manzumesi olan tankın kabiliyetlerini ve düşman üzerindeki etkisini azaltacağı izahıtahtan varestedir. Aynı şekilde yeteneksiz bir tank komutanının veya eğitimsiz bir tank topu nişancısının, tankın içerisinde birlikte ekip hâlinde çalıştığı arkadaşlarının görevleri ve yanında taarruza katılan diğer tankların hareketleri üzerinde olumsuz etkileri olacağı muhakkaktır. Bunun aksi, yanmış bir tanktan yukarıya doğru yükselen duman veya bir tank topunun mevzide yana yatmış hâli, yüksek eğitim düzeyine sahip tank mürettebatının yaptığı atış sonucu ortaya çıkmış bir başarının nişanesidir.

Düşmanla temas sağlandığında, en başta gelen amaç düşmanı tesbit etmek ve düşman mevziinin yanlarını meydana çıkarmak ve daha sonra onu tek taraflı veya çift taraflı kuşatmaktır. Bunu yaparken de, en çok dikkat edilmesi gereken husus, üç zırhlı muharebe grubunu, birbirlerine destek mesafesinde bulundurmaktır. Böylece, düşmanın bu zırhlı alay muharebe gruplarına teker teker taarruz etme şansı ortadan kalkıyordu.

Almanlar, savunma mevzilerini, hemen hemen her zaman, gün kararınca kadar elde tutacak şekilde, şiddetli muharebeler vererek savunuyor ve çoğu defa bunu başarı ile yapıyorlardı. Sabah gün aydınlanırken, zırhlı alay muharebe gruplarının tankları ileriye yaklaşırlar ve makineli tüfek seslerini, yumuşak hedeflere atışa başlayan tankların top seslerine bırakırdı. Bu

safhada, motorlu piyade alayı, muharebe grupları işi bitirmek üzere muharebeye girer ve muharebeden arta kalan düşmanın temizlik harekâtına başlardı. Karanlıktan istifade ile çekilen düşmanı taciz etmek ve onunla teması muhafaza etmek için ileriye keşif ve emniyet kolları çıkarılırdı.

Daha sonra tanklar ve toplar bir araya gelirler; ikmal ve bakım kademeleri ileriye yaklaştırılır; hasar görmüş tankları onarmak ve kurtarmak üzere teknisyenler bölgeye gelirler; hummalı bir çalışma ile tümene bağlı birliklerin araç gereç ve silâhlarının bakım-onarımları ile mühimmat ve yakıt ikmallerini yaparlardı.

Önceden alınan bütün tedbirlere rağmen, ikmal ve bakım kademelerinin ileriye yaklaşmaları umumiyetle gece karanlığına kadar sürerdi. Birliklerin yeniden ikmal, çoğu zaman sabahın ilk saatlerine kadar devam ederdi. Bakım ve onarım teknisyenleri, birliklerin harekete başlamasına kadar geçen süre içerisinde çok yoğun bir çalışma içerisine girerlerdi. Düşmanı geceleyin takip edememenin asıl sebebi de bu idi. Ayrıca, bilinmeyen ve mayınlanmış olma ihtimali çok yüksek olan bir arazide ve bulunduğu yeri çok iyi bilen bir düşmana karşı, binlerce aracı hareket ettirmek çok riskli idi. Gün doğmadan birliklerin yeniden ikmalini tamamlayacak ve personeli kısa bir süre de olsa dinlendirecek bir fırsat yakalasanız dahi, düşman mevzii veya mayın tarlaları ile nerede ve ne zaman karşılaşacağınızı bilmediğiniz zaman, zırhlı birliğin, geceleyin büyük riskleri göze almayı gerektiren istisnâî durumlar hariç hareket etmediğini görürüz. Kuzey Afrika'da İngiliz 8'inci Ordusu'nda genel bir kural hâline getirilen bu zırhlı birlik taktığının doğruluğuna, deneyimli komutanlar da inanıyorlardı.

Zırhlı tümenlerin, yukarıda arz edilen taktik ve konsept çerçevesinde kullanılmaları, yarmadan sonra başlayan dalma kavramının, sıralı komutanlıklarca tam olarak anlaşılmadığını ortaya koymaktadır. Dalmaya geçen zırhlı tümenler, hareket eden her tankı ve ateş edebilen her topu muharebeye sokarak düşmanın derin gerilerinde hedeflerine ilerler, takip harekâtını icra eden birlikler tahammül gücünün sonuna kadar düşmanı takip ederler ve düşmanla teması sürdürürler.

İngiliz 8'inci Ordusu'na bağlı zırhlı birliklerin, dalma harekâtına başladıklarında, yukarıdaki kurallara pek uymadıklarını ve kısa mesafeli kuşatma manevralarına giriştiklerini, temkinli ve çok yavaş hareket ettiklerini müşahade etmekteyiz. Mihver kuvvetlerin geri çekilme yollarını kesmek ve onu imha etmek için 5 Kasım 1942 günü başlayan harekât çok yavaş cereyan etmiş ve bu yüzden çok yetersiz kalmıştı. 1'inci ve 7'nci Zırhlı Tümenler önce, Ghazal'dah sadece 10 mil (16 km) uzaklıkta bulunan Daba'ya yönelmişler ve öncü birlikleri öğleye kadar hedeflerine varamamışlardı. Böylece Alman ve İtalyan birlikleri, geri çekilme imkânı bulmuşlardı. 10'uncu Zırhlı Tümen buradan 15 mil (25 km) daha batıda bulunan Ghazal'a sevk edilmişti. Zırhlı tümen buraya vasıl olduğunda, çekilen Rommel kuvvetlerinin kol sonunu yakalamış, çoğu İtalyan birliklerine ait olan ve benzini bittiğinden hareketsiz kalan 40 tankı ele geçirmekle yetinerek akşama kadar, çekilen kuvvetlerin büyük kısmını takip etmek için herhangi bir gayret ortaya koy-

mamıştı. Söz konusu zırhlı tümenler, her zaman olduğu gibi, 12 mil (20 km) kadar çok kısa bir mesafe ilerledikten sonra, gecenin kararması ile harekâtı durdurmuşlardı.

Kuzey Afrika sahil şeridinde, 6 Kasım 1942 günü başlayan ve bütün gece sağanak hâlinde yağan yağmur, takip harekâtını olumsuz önde etkilemişti. Mevsim normallerinin dışında çok şiddetli bir şekilde yağan yağmurdan dolayı tanklar, mühimmat yüklü araçlar ve benzin tankerleri çamura saplanmış ve takip harekâtı kesintiye uğramıştı. Ertesi gün, takip harekâtına devam etmek üzere 1'inci, 7'nci ve 10'uncu Zırhlı Tümenler, Fuka ve Buqqush bölgesinde bir araya gelmişlerdi. Ordu komutanı, üç zırhlı tümene benzin ikmali sağlayacak imkâna sahip olmadığından, 1'inci ve 10'uncu Zırhlı Tümeni Fuka'da bırakarak takip harekâtını sadece 7'nci Zırhlı Tümen ile sürdürmüştü.

Bütün zorluklara rağmen, 8'inci İngiliz Ordusu, sıklet merkezi sahil yolu tarafeyininde olduğu hâlde takibe devam ederek, 11 Kasım 1942 günü Tobruk'a, 15 Kasım 1942 günü Derne'ye ulaşmıştı. Sıranaiik yarımadasının güneyindeki çölü geçerek ilerleyen 7'nci Zırhlı Tümen'e ait tanklar ve zırhlı araçlar, 20 Kasım 1942 günü Bengazi'ye ulaşmış olmakla beraber, geciken Rommel kuvvetlerinin önünü kesip, hedeflenen imhayı gerçekleştirememişlerdi. Böylece Rommel, kuvvetleri El Agheilla mevziine çekilmeyi başarmıştı.

Kuzey Afrika sahil şeridinde, 6 Kasım 1942 günü yağan ve sabaha kadar devam eden şiddetli yağmur, takip harekâtının aksamasına ve Mihver kuvvetlerin çekilme yollarının kesilip imha edilememesine temel bir gerekçe olarak gösterilmektedir. Bahse konu yağmurun, takip harekâtı üzerindeki olumsuz etkileri inkâr edilmemekle beraber; daha detaylı bir inceleme yapıldığı zaman takip harekâtının, arzu edilen hedefe ulaşmasını engelleyen, sağanak yağmurdan önce daha başka sebeplerin mevcut olduğunu görürüz. Anılan sebepler, aşağıdaki şekilde sıralamak mümkündür.

* Çok kısa mesafeli kuşatma manevraları yaparak hasım kuvvetleri imhaya çalışmak; derin gerilerdeki hedeflere yönelmek yerine, Rommel kuvvetlerini cepheden iten bir taktik uygulayarak takip etmek.

* Aşırı ölçüde temkinli, tereddütlü ve çok yavaş hareket etmek.

* Geceleyin ileri harekâta devam etmemek.

* Bütün dikkatlerin El Alamein Muharebesi üzerinde toplanması ve bu muharebeyi kesin sonuca ulaştıracak "Başarıdan Faydalanma Harekâtı"nın gerek duyduğu temel faktörler üzerinde fazla durmamak.

Özetle diyebiliriz ki, zırhlı tümenlere, takip harekâtında ilk hedef olarak Mısır'ın batı hududunda bulunan Sollum ve onun güneyindeki plâto verilseydi, Mihver kuvvetlerin mukavemeti ile karşılaşmadan ve çölün bu bölgesinde yağış çok az olması nedeni ile, sahil şeridinde yağan sağanak yağmurun etkilerinden kurtularak, hasım kuvvetlerin geri çekilme yolları kesilmiş olacak ve Mihver kuvvetlerin imha edilmesi olasılığı artacaktı.

Düşman kuvvetlerin mağlûp ve silâhtan tecrit edilmesi, harbin yapısında mevcut en önemli bir parçası ve değişmeyen bir prensibidir. Carl Von Clausewitz (31) harbi, "Politikanın başka vasıtalarla devam ettirilmesidir" şeklinde tanımlamaktadır. Bir başka ifade ile; "Harb şiddet kullanılarak hasma, irademizi zorla kabul ettirmeyi öngörür."

Harbin tarifinden de anlaşılacağı üzere düşmanı irademize boyun eğdirmek harbin nihaî hedefidir. Bu hedefi gerçekleştirmek için, her şeyden önce, düşmanı mağlûp ve silâhtan tecrit etmek gerekir. Böylece, muhasematın en başta gelen hedefi, teorik olarak, hasmın silâhtan tecrit edilmesidir." Harbin öngördüğü nihaî hedefte aşağıdaki üç temel unsurun olduğu açıkça görülmektedir.

- * Askerî güç : Düşmanın askerî gücünün imhası.
- * Ülke : Düşman topraklarının bir kısmını veya tamamını işgal etmek.
- * Savaşma azmi : Düşmanın savaşma azmi ve iradesinin ortadan kaldırılması.

Harbin nihaî hedefine ulaşabilmek için, sıralı bütün birlik komutanları, harbin yapılmasında hayatî önem taşıyan fonksiyonları, eksiksiz olarak ve en mükemmel bir şekilde plânlayıp, icra etmekle yükümlüdürler. Harbin fonksiyonel alanları, ana başlıkları ile aşağıya çıkarılmıştır.

- * Komuta kontrol ve muhabere.
- * Manevra ve harekât emniyeti.
- * Ateş desteği.
- * Sahra topçusu ateş desteği.

(31) Carl Von Clausewitz, 1780 yılında doğmuş Prusyalı bir asker ve yazardır. 1793-1794 Ren Savaşı'na iştirak etmiş ve 1801 yılında Berlin Akademisi'ne katılmıştır. Burada Kant'ı inceleme fırsatını bulmuştur. Okulda, çalışmaları ile Scharnhorst'un dikkatini çekmiş ve daha sonra Prusya ordusunun yeniden yapılanmasında ve askerî reformların gerçekleştirilmesinde Scharnhorst'a yardım etmiştir. Jena Savaşı'nda esir düşmüş ve Ruslara hizmet ettiği dönemde (1818-1813 Moskova Savaşı) dikkatleri üzerine çekecek ölçüde önemli rol oynamıştır. Prusya'da yeniden hizmete başladığında Ligny'de ki Thielmann Kordusu'na kurmay başkanı olmuştur. 1818-1830 yılları arasında Berlin'deki Harb Akademisi'nin komutanlığını yapmıştır. O, bir askerden çok bir harp filozofu olup, 1831 yılında genç denecek yaşta hayata veda etmiştir. Clausewitz'in en büyük eseri "Harbe Dair" (Von Kriege) adlı kitabıdır. Von Clausewitz harpte edindiği tecrübelerin ışığı altında, harbe ilişkin düşüncelerini 8 kitapta toplamıştır. Genel olarak, birinci kitapta harbin mahiyeti; ikinci kitapta harbin teorisi, üçüncü kitapta genel anlamda strateji; dördüncü kitapta muharebe, beşinci askerî kuvvetler, altıncı kitapta savunma, yedinci kitapta taarruz ve sekizinci kitapta harp plânları konusu ele alınarak işlenmiştir. Bu kitaplar yazarın ölümünden bir sene sonra 1832 yılında karısı tarafından bastırılmıştır. Bu gün hâlâ güncelliğini koruyan ve komutanlara bir rehber teşkil eden bu eser geçmişte Moltke ve Schlieffen'in Almanya'nın askerî politikasını şekillendirmesinde büyük etken olmuştur. Değişik dillerde tercümesi yapılan bahs konusu eser, bugün birçok ülkenin harp akademilerinde belli bir program çerçevesinde okutulmaktadır. Eserde öngörülen harp felsefesi, çağımızda belirtilen askerî stratejilere hâlâ ışık tutmakta, yön vermekte ve şekillendirmeye çok büyük bir katkıda bulunmaktadır.

- * Hava kuvvetleri ateş desteği.
- * Donanma topçusu ateş desteği.
- * Klâsik başlık taşıyan füze/roket ateş desteği.
- * Ağır havan ateş desteği.
- * Tanksavar ateş desteği.
- * N.B.C. (Nükleer, Biyolojik, Kimya) ateş desteği.
- * İstihbarat ve düşman istihbaratına karşı koyma.
- * Lojistik destek. (Muharebe ve hizmet desteği)
- * Hava savunması ve hava sahasının kontrolü.
- * Hareket kabiliyeti.
- * Düşmanın hareket kabiliyetinin kısıtlanması.
- * Kara-Hava iş birliği.
- * Kuvvetin bekası.
- * N.B.C. ortamında harekât
- * Elektronik ve kamuflaj
- * Gizlenme ve kamuflaj.
- * Aldatma ve yanıltma.
- * Araziden azami ölçüde faydalanma; tahkimat.
- * Komuta yerlerinin sık sık yer değiştirmesi.
- * Ağır silâhların sık sık mevzi değiştirmesi.
- * Emniyet.
- * Teknolojik üstünlük
- * Araştırma, geliştirme, test ve değerlendirme.
- * Teknoloji transferi.
- * Etkin bir ihtiyat güce ve modern bir seferberlik imkânına sahip olmak.
- * Feza çalışmalarında bir yer belirlemek ve uzayda üslenmiş sistemlerden yararlanma.
- * Özel harekât birlikleri; özel harekât ve düşük şiddetle harbe karşı harekât.

Yukarıdaki arz edilen faaliyet alanlarından birinin diğerine nazaran daha fazla bir üstünlük taşıması söz konusu değildir; harpte, fonksiyonel alanların birlikte ve bir bütün olarak düşünülmesi; bunların birlikte ele alınarak, birbirlerini tamamlayacak şekilde plânlaması, harbin nihâî hedefini gerçekleştirecek tarzda ve eksiksiz olarak kullanılması zarureti vardı. Her kademedeki komutanın muharebedeki gayretler harbin fonksiyonel alanlarının bütününe yayılmalıdır. Bu kural barış zamanında da uygulanmalıdır.

Harbin en önemli fonksiyonel alanlarından olan manevra ve ateş desteği bir muharebenin vazgeçilmez iki temel unsurunu teşkil eder. Bu iki unsuru birbirinden ayrı olarak mütalâa etmek çok yanlıştır. Hiç şüphesiz, manevra olmadan, bir ateş desteği olamayacağı gibi, ateş desteği olmadan bir manevranın yapılamayacağı bir gerçektir. Bu bakımdan, her kademedeki komutan, ateş desteği ve manevrayı birlikte düşünmeye ve çok sıkı bir şekilde koordine etmeye mecburdur. Birbirlerini bütünleyecek tarzda plânlanan ve koordine edilen ateş desteği ve manevrada en çok dikkat edilmesi gereken husus; manevraya azamî ateş desteği sağlayabilmek için; kullanılan değişik silâh sistemlerinden birinin kuvvetli tarafı ile, diğer bir silâh sistemin zayıf tarafını kapatacak şekilde hareket etmektir. Bahse konu silâh sistemlerinin tesirlerinden azamî ölçüde yararlanmak ancak bu silâh sistemlerini birbirlerinin ateşlerini tamamlayacak şekilde kullanmakla mümkün olur.

Bir harbe başlamadan önce, siyasî ve askerî liderler doğru, dengeli ve her yönü ile mükemmel bir stratejiyi belirlemek ve savaşı, önceden belirledikleri strateji çerçevesinde yapmak zorundadırlar. Mihver kuvvetlerin, Kuzey Afrika'da uğradıkları acı yenilginin asıl nedeni Alman ve İtalyan siyasî liderlerin yapmış oldukları stratejik hatalarda görmek mümkündür. Bilindiği üzere taktik, stratejinin belirlediği hedeflerin ele geçirilmesinde bir vasıta olup, harbe yön veren stratejinin, basamaklarını teşkil etmektedir. Bu bakımdan yapılan stratejik hataların, taktik alanda düzeltilmesi mümkün değildir. Bu konuda Alfred Thayer Mahan şöyle diyor:

"Eğer strateji yanlışsa, muharebe alanındaki generalin becerisi, askerin cesareti ve zaferin parlaklığı etkili olmaz. Bunun tersi; kesin sonuç vadeder, generalin becerisi ve askerin cesaretini en etkili bir düzeye çıkarır."

Kuzey Afrika Harekâtında, aldatma ve yanıltma faktörünü ustaca kullanan, devamlı taarruz harekâtı düşünen ve açık yandan, baskı sağlayacak tarzda taarruz etmeyi kendisine ilke edinen Rommel; güçlü kişiliği, stratejik meseleleri kavrama kabiliyeti, taktik alanındaki becerisi, operatif alandaki hareket kabiliyeti ve olaylara bakış açısı ile Alman generalleri arasında özel ve saygın bir yer işgal ediyordu. Gelişmiş harp doktrinlerini uygulayan ve taarruz stratejisini benimsemiş olan Rommel, bütün gayretlerine rağmen, Hitler'in Kuzey Afrika Harekâtına ilişkin hatalarını düzeltememiş ve Hitler'in stratejik dar görüşlülüğü, onu, El Alamein önlerinde savunmaya geçmek zorunda bırakmıştı. Bununla beraber Rommel; savunma mevziini; her ne pahasına olursa olsun, sonuna kadar elde bulundurma" stratejisi esasları çerçevesinde değil; savunmaya, ileride yapacağı taarruz için gerekli zamanı kazanmak üzere geçmişti.

Savunmada Rommel, ihtiyatların bulundurulacağı yerlere, ihtiyatların büyüklüğüne ve icra edilecek karşı taarruzlara özel önem atfetmişti.

Modern harbe, hayatî bir önem taşıyan tanksavar silâhlarını, savunma mevziini herhangi bir yerde yarmak isteyen düşmana karşı süratle kullanılabilecek bir tertip içinde bulunduruyor ve cephenin muhtemel yarma bölgesinde, en kısa zamanda bir tanksavar perdesi oluşturarak, yoğun tanksavar ateşi ile düşmanın taarruzunu durdurduktan sonra, panzer tümenleri ile kitle

hâlinde şiddetli karşı taarruzlar yapmayı ve takviyeler gelinceye kadar savunmanın devamını sağlamayı hedefliyordu.

Büyük riskleri göze almaya her zaman hazır ve usta bir komutan olan Rommel, kuvvetini, doğacak fırsatları süratle değerlendirecek; elde edeceği bir başarıyı, elinde bulunan her vasıtayı en iyi bir şekilde kullanarak istismar edecek ve kesin sonuca ulaşacak şekilde tertiplenmişti. Ayrıca, her ihtiyaca cevap verebilen, her şart altında fonksiyonlarını yerine getiren, emniyetli, muhabere sistemi kurmuş ve tümenleri ile kesintisiz bir irtibat sağlayarak muharebeyi devamlı olarak kontrol ve denetim altında bulunduruyordu. O, "muhabere olmadan, muharebe olmaz" deyimine; birlikleri ile muhabere irtibatı bulunmayan bir komutanın, sadece yakın çevresinde bulunan yardımcılarına ve karargâhındaki personele emir verme durumunda kalacağına inanıyordu. Özetle denilebilir ki Rommel'in muharebe alanındaki insan üstü gayretleri, Hitler'in benimsediği yanlış stratejiden dolayı, Kuzey Afrika Harekâtı'nın kaderini değiştirememiş ve Mihver kuvvetlerin mağlûbiyetini önleyememişti.

Ayrıca Hitler, Von Clausewitz'in bakış açısına göre de büyük bir yanlışlığı içinde bulunuyordu. Clausewitz; "Harp, millî politikanın mantıklı bir vasıtasıdır" demektedir. Görüldüğü üzere Clausewitz'in harbe yaklaşımında mantık (Rational), vasıta (Instrument) ve politika (Policy) çok önemli bir yer işgal etmektedir. Her şeyden önce harbe karar verirken, giderler ve elde edilecek kazançlar dikkate alınmalı ve mantıkla hareket edilmelidir. Ayrıca harp bir vasıta olarak kullanılırken mutlaka, üzerine bina edildiği taktik ve strateji, zaferin kazanılmasını nihai hedef olarak belirlemeli ve behemehâl amaçlara hizmet etmelidir. Hâl böyle olunca milletin bütün gayretleri ve elde mevcut bütün kaynaklar, seçilen siyasî ve askerî hedeflerin ele geçirilmesi için seferber edilmelidir. Hitler'in, Kuzey Afrika Harekâtı'nda harbin bu kurallarına uyduğunu söylemek çok zordur. Hatta mümkün değildir.

Hitler'in, İkinci Cihan Harbi içerisinde yaptığı stratejik hataları üç ana başlık altında toplamak mümkündür:

* Fransa'ya karşı girdiği harekâta, bu ülkenin güney bölgesini işgal etmemek; anılan bölgede bir Fransız hükûmetinin varlığını devam ettirmesine müsaade etmek ve Fransız donanmasını ele geçirmemek.

* İngiltere'yi işgal etmemek ve Londra başta olmak üzere, bu ülkenin büyük şehirlerine karşı düzenlediği hava bombardımanları ile Britanya İmparatorluğu'nu dize getirmeye çalışmak.

* Almanya'nın siyasî, ekonomik ve askerî gücü ile bu gücün sahip bulunduğu imkân ve kabiliyetleri çok iyi bir şekilde analiz etmeden Rusya'ya karşı stratejik bir taarruz başlatmak ve Kuzey Afrika'yı tali bir harekât alanı olarak görmek ve buradaki askerî harekâtı ihmal etmek.

Biz burada, daha ziyade, Hitler'in Kuzey Afrika Harekât alanını harbin tali bir bölgesi olarak görmesi ve buradaki harekâtı ihmal etmesi üzerinde duracağız.

İtalya, 1940 yılında, Almanya'nın safında harbe girip Mussolini'nin Afrika'nın bir bölümünü hükümdarlığı altına alarak bir imparatorluk kurmak is-

temesi üzerine, Kuzey Afrika Harekâtı'nı kaçınılmaz kılmıştı. İngiltere için Orta Şark, Kuzey Afrika ve Afrika'daki İngiliz sömürgeleri hayatî önem taşıyordu. Her şeyden önce, Hindistan'dan gelen ve İngiltere'ye uzanan en kısa deniz ticaret yolu buradan geçiyordu. Bunun yanı sıra, Orta Doğu'da bulunan petrol yatakları, İngiliz Silâhlı Kuvvetlerinin harbi devam ettirebilmesi için elde bulundurulması zaruri idi. Ayrıca, Orta Şark'ta bulunan İngiliz Silâhlı Kuvvetleri, Türkiye'ye tarafsız politikasını sürdürmesinden dolayı destek sağlıyordu. Bu nedenlerle İngiltere, İtalya'nın elinde bulunan Libya'dan gelecek bir taarruza karşı, bu bölgeyi, her ne pahasına olursa olsun savunma kararında idi. Büyük Sahra Çölü İngiltere'nin Süveyş Kanalı ve Orta Şark petrol yataklarını korumak için tesis ettiği savunmanın batı kanadının dayandığı tabîi bir engel idi. Bu bakımdan, Libya'dan taarruza geçecek kuvvetler anılan çölü geçmek zorunda bulunuyordu.

İtalyan Silâhlı Kuvvetlerinin Orta Şark'taki İngiliz kuvvetlerine karşı başlattıkları harekâtın kısa zamanda başarısızlıkla sonuçlanması üzerine Hitler, İtalya'nın Kuzey Afrika'da varlığını sürdürebilmesi için Kuzey Afrika harekât alanına askerî birlikler sevk etmiş ve buradaki muharebelere fiilen müdahil olmuştu.

Alman Deniz Kuvvetleri Komutanı Oramiral Raeder, Hitler'in Kuzey Afrika ve Akdeniz havzası konusunda stratejik bir hataya düşmesini önlemek için, Kuzey Afrika Harekâtı'nın hemen hemen her safhasında Hitler'in dikkatini bu bölgeye çekmiş; ona ısrarla Akdeniz havzası, Kuzey Afrika ve Orta Şark'a ilişkin önerilerde bulunmuştu. Oramiral Raeder'e göre, anılan bölge, Britanya İmparatorluğu'nun en hassas yerini; Hindistan ve Uzak Doğu'da bulunan sömürgeleri ile olan bağlantısının en zayıf noktasını teşkil ediyordu.

Oramiral Raeder, Hitler ile yaptığı iki görüşmede bölgenin hassasiyetini ve önemini gündeme getirmişti. Ayrıca bölgedeki ham madde kaynaklarının Alman ekonomisi ile askerî gücüne sağlayacağı imkânları; buradaki ham madde kaynaklarının Almanya için taşıdığı hayatî önemi bütün açıklığı ile ortaya koymuş ve Almanya'nın İtalya ile iş birliği yaparak bütün gücünü bu bölgede toplamak suretiyle Süveyş Kanalı'nı almayı; buradan ileri harekâta devamlı, önce Orta Şark petrollerini ve daha sonra Anadolu'nun doğusundan geçerek Kafkas petrollerine el atmayı önermişti. Ayrıca bu harekâtlarla koordineli ve eş zamanlı olarak, Malta adası ile Cebel-ü Tarık Boğazı'nı da işgal ederek Akdeniz'de bir deniz hâkimiyeti kurup, buradaki deniz ulaşım hatlarını Müttefik kuvvetlerin ticaret ve savaş gemilerine kapatmayı teklif etmişti. Bu önerilerin bir sonucu olarak Hitler, "Hercules" kapalı ismi ile hazırlanan plâna göre Malta adasını işgal etmeyi; "Aida" kapalı ismi ile hazırlanan plâna göre; Mısır'ı zaptedip, buradan ileri harekâta devamlı Orta Şark petrollerini ele geçirecek şekilde, Mihver kuvvetlerin Kuzey Afrika'daki taarruzlarını geliştirmeyi kabul etmişti. Hitler ile Mussolini, 1942 yılının Nisan ayında Avusturya'nın Salsburg kasabasında bir araya gelerek yukarıda arz edilen iki önemli plânı görüşmüşler ve onaylamışlardı.

Bu gelişmelere tekaddüm eden bir zamanda, El Agheila mevziinde savunmada bulunan Rommel, yeniden bir karşı taarruza başlamış ve 8'inci İn-

İngiliz Ordusu'nu geriye atarak Topruk'u işgal etmişti. Sirenaik yarımadasını İngiliz birliklerinden temizleyen Rommel ileri harekâtına devam ederek, El Alamein önlerine gelmiş ve Süveyş Kanalı'ndan sadece 60 mil (100 km) uzakta bulunuyordu. Orgeneral Rommel'in emir komutasında bulunan; Alman ve İtalyan birliklerinden meydana gelmiş Kuzey Afrika Ordular Grubu, El Alamein'e gelinceye kadar, çok uzun mesafe katetmiş; birbiri arkasına verdikleri bir dizi muharebede ağır zayıyata uğramış; araç, gereç ve silâhlarının büyük bir kısmı hasar görmüştü. Ayrıca Alman ve İtalya birlikleri hayli yorulmuş ve yıpranmıştı. Rommel'in bütün ısrarlarına rağmen Hitler, bahse konu ordular grubunu takviye etmemiş ve yeterli miktarda ikmal maddesini ona göndermemişti.

Harbin, İngiltere için, hemen hemen en karanlık yılı olan 1940'ta, Kraliyet Hava Kuvvetleri ile desteklenen İngiliz Kraliyet Donanması, Akdeniz'de karşı karşıya bulunduğu bütün güçlüklerle rağmen, İtalyan Donanması'nın karşısına çıkarak onu mağlûp etmişti. Elde edilen bu başarı; o tarihte, Hitler'in bir kalesi hâline gelen Avrupa kıtası ile Kuzey Afrika'da, önlerine çıkan her şeyi devirip Süveyş Kanalı istikametinde ilerleyen Mihver kuvvetler arasındaki deniz ve hava ulaşım hatlarının kesilmesine yol açmış; böylece Kuzey Afrika'daki Alman ve İtalyan birliklerinin ikmali büyük ölçüde sekteye uğramıştı.

Rommel'e, 1942 yılının Eylül ayı içerisinde, deniz yolu ile gönderilen ikmal maddelerinin üçte biri, Akdeniz'i geçerken İngiliz Kraliyet Donanması tarafından batırılmış; ikmal gemilerinin büyük bir kısmı, 1942 yılının Kasım ayında, ikmal üslerine geri dönmek mecburiyetinde kalmıştı. Aynı ay içerisinde, Mihver kuvvetlerin Akdeniz'deki deniz ulaşım ve ikmal hatlarına İngilizler tarafından yapılan müdahaleler büyük ölçüde artmış ve Kuzey Afrika Harekât alanındaki birliklere gönderilen ikmal maddelerinin ancak yarısı Rommel'e ulaşabilmişti. Benzin tankerlerinin batırılması, Rommel kuvvetlerini ellerinde kalmış benzinle muharebe etmek zorunda bırakıyordu. Akaryakıtın sınırlı oluşu, hiç şüphesiz, zırhlı birliklerin her türlü hareketini ve serbestçe manevra yapmalarını engelliyordu. Bu durum, zırhlı birliklerin parça parça muharebeye girmelerine; tehlike bölgesinde veya kesin sonuç yerinde toplanarak sıklet merkezi yapamamalarına ve karşı taarruzun devam ettiği bir sırada, akaryakıtın bitmesi ile tankların atıl kalmasına neden oluyordu. Bütün bunlara rağmen Hitler, Malta adasının işgalini öngören "Hercules" plânını uygulamakta büyük bir isteksizlik gösteriyordu.

Hitler, bu gerçeklere rağmen, Rommel'e ihtiyacı olan takviyeleri ve ikmal maddelerini göndermeyince, Rommel, bütün çabalarına rağmen taarruza yeni bir ivme kazandıramamış ve El Alamein önlerinde savunmaya geçmek zorunda kalmıştı. Kuzey Afrika Ordular Grubu, şimdi Süveyş Kanalı'nın sadece 60 mil (100 km) uzağında ve kritik bir durumda bulunduğu bir sırada, Hitler'in Malta adasının işgalini ertelemesi, sonucu Rommel'in Avrupa ile bağlantısını teşkil eden deniz ve hava ulaşım hatları güvence altına alınamamıştı. Bahse konu ulaşım hatları güvence altında olmadığı sürece, Kuzey Afrika'da bulunan Alman ve İtalyan birliklerine emniyetle ve kesintisiz bir ikmal akışını sağlamak çok güç, hatta imkânsız görünüyordu. Kuzey Afrika'da bulunan Mihver kuvvetlerin lojistik destek ve ikmalde karşı karşıya bulunduğu sorunlar harekâtı olumsuz yönde etkileyerek, âdeta mağlûbiyet için bir ortam ha-

zırlıyordu. Denilebilir ki, İngiliz Kraliyet Çöl Hava Kuvvetlerinin, Kraliyet Donanması'na bağlı denizaltılarla iş birliği yaparak, Kuzey Afrika'da bulunan Mihver kuvvetlerin deniz ulaşım hatlarını kesmeleri, anılan kuvvetler için hayatî önem taşıyan ikmale indirdikleri darbeler, 8'inci İngiliz Ordusu'nun kazandığı zaferde en büyük etken olmuştu.

Hitler'in, harbin başından itibaren, Akdeniz ve Kuzey Afrika Harekât alanı ile Atlantik deniz harekât alanını ihmal etmesi; onun İkinci Cihan Harbi stratejinin ne kadar yetersiz olduğunu gösteren çok güzel bir örnektir.

İkinci Cihan Harbi'nin başlarında, İngiltere çok zayıf bir durumda idi. Rusya ve Amerika Birleşik Devletleri güçlenmeye çalışıyorlardı. Bu dönemde kuvvet üstünlüğü ve inisiyatif Hitler'in elinde bulunuyordu. Hitler'in, harbin kazanılmasında hayatî rol oynayan bu iki temel faktörü kullanarak, en kısa zamanda kesin sonuca ulaşmak yerine, Kuzey Afrika Harekât alanını ikinci plâna itmiş ve ayrıca İngiltere'yi işgal etmemiştir. Clausewitz:

"Bir devlet adamı, harbin kaçınılmaz olduğunu gördüğü ve elindeki vasıtaların harbe hazır bulunduğunu bildiği hâlde, hasmına ilk darbeyi vurmada tereddüt ederse, ülkesine karşı suç işlemiş olur" demektedir. Hitler'in, İngiltere'yi ve Mısır'ı işgal etmeden Rusya'ya karşı stratejik bir taarruz başlatması, onu tarih huzurunda ve ülkesinin karşısında suçlu durumda bırakmıştır.

Böylece, Hitler yapılması gerekli diğer bütün faaliyetlei, Rusya'da kazanacağı zaferden sonraya bırakmıştı. Fakat Akdeniz'de ve Kuzey Afrika'da yapılan muharebelerin beklemeye tahammülleri yoktu. Hitler, zaman zaman Kuzey Afrika'ya takviye birlikler göndermiş de, bunlar ancak İtalyan birliklerinin Kuzey Afrika'dan atılmalarını önlemeye yetecek ölçüde olmuştu. Hitler, Kuzey Afrika Harekât alanına gereği kadar önem verip, Süveyş Kanalı'nı ele geçirecek ve Mısır'ı işgal edecek büyüklükte, kara, deniz ve hava kuvvetinden meydana gelmiş bir askerî gücü, bu bölgede toplamamıştı.

Hitler'in stratejik alanda en büyük zafiyeti harbin, kara, deniz ve hava harekâtı ile bütün olduğunu zamanında kavrayamamış olması idi. Hitler, Kuzey Batı Afrika'dan atıldıktan ve İtalya işgal edildikten sonra, bir dünya ülkeleri koalisyonuna karşı savaş verdiğinin farkına varmış; sadece doğu ve batıda değil, aynı zamanda güneyde de savaşmak zorunda olduğunu anlamıştı. Ayrıca, sadece karada değil, aynı zamanda havada ve denizde de savaşmak zorunda bulunduğunu, geç de olsa idrak etmeye başlamıştı.

Hitler; Müttefiklerin İspanya ve Portekiz'in Atlantik okyanusunda kıyıya yakın adalarını kullanarak Kuzey Batı Afrika sahillerine bir amfibi harekât icra edebileceklerini gözönünde bulundurarak Fransa'nın güneyinde kurulan "Vichy" Hükûmeti ve İspanya ile mevcut ilişkilerini kuvvetlendirmek suretiyle Kuzey Afrika'daki durumunu daha sağlam bir zemine oturtmak istemiş olmakla beraber, askerî gücünün azamisini Rusya'ya karşı başlatacağı stratejik taarruzda kullanmak üzere yığınaklamış bulunuyordu. Böylece Kuzey Afrika'da Oramiral Raeder'in önerdiği boyutta bir stratejik taarruzda bulunmaya pek istekli görünmüyordu. Kuzey Afrika'nın, Avrupa kıtasının arka kapısı olduğunu ve burayı her ne pahasına olursa olsun ele geçirmenin gerekli olduğunu çok

iyi bilen Hitler; yine de bu bölgenin işgalini Rusya'ya karşı girişeceği harekâta, elde edeceği zaferden sonraya bırakmıştı.

Hitler, İngiltere'nin can damarı durumunda bulunan Süveyş Kanalı'na karşı, hâlihazırda, ciddî bir tehdit oluşturmakla ve İngiltere'de, başta Londra olmak üzere büyük şehirleri havadan ağır bombardıman altına almakla, bu ülkenin dize geleceğini; kısa zamanda, Almanya ile bir antlaşma yapacağını düşünerek stratejik bir yanılgıya düşmüştü. Diğer taraftan Hitler, Akdeniz ve Kuzey Afrika'daki harekâttan tamamı ile İtalyanların sorumlu olduğunu ve Almanya'nın bu harekâta yardımcı bir rol oynadığını kabul ederek, Kuzey Afrika'yı Almanya için tali harekât alanı olarak kabul etmişti. Bu nedenle Hitler, Süveyş Kanalı'nı ele geçirerek, Britanya İmparatorluğu'nun Hindistan'dan gelen ticaret yolunu kesmek ve İngiliz ekonomisini çökertmek üzere, İtalya ile birlikte giriştiği Kuzey Afrika Harekâtı'nda, önceden belirlenen stratejik hedefi ele geçirecek büyüklükte bir kuvveti, uygun zamanda ve uygun yerde bulundurmamış; anılan kuvveti, hedef ele geçirilinceye kadar yeterli ölçüde takviye etmemiş, ihtiyaç duyduğu ikmal maddesini, ona zamanında ulaştıramamış ve gereken desteği sağlayamamıştı. Böylece Kuzey Afrika Harekâtı'nın üzerine bina edildiği stratejinin öngördüğü hususlar yerine getirilememişti. Hiç şüphesiz, Hitler'in bu tutumu, Rommel'i, Süveyş Kanalı'na 60 mil (100 km) mesafede, El Alamein önlerinde savunmaya geçmek mecburiyetinde bırakmıştı.

Halbuki Hitler, El Alamein'de, 8'inci İngiliz Ordusu'nu mağlûp edecek şekilde ve zamanında Rommel'i takviye etmiş olsaydı ve ona ihtiyaç duyduğu her sınıf ikmal maddesini zamanında ulaştırsaydı, Süveyş Kanalı çok kısa zamanda ele geçece ve Mısır işgal edilecekti. Hatta, Mısır'ı bir üs olarak kullanmak suretiyle, Rusya'nın en yumuşak yeri olan ve karnının altı nitelenen Filistin, Suriye ve Anadolu üzerinden geçerek taarruz edebilir; en kısa yoldan Orta Doğu ve Kafkas petrollerine el atarak; siyasî, ekonomik, askerî alanlarda çok büyük avantajlar ve kazançlar sağlayabilirdi. Ayrıca, Kafkasya'da yaratacağı tehdit ile doğu cephesinde savaştan Rus birliklerinin gerisinde büyük bir tehlike yaratarak Rusya'yı kısa zamanda dize getirebilirdi. Fakat Almanya ve İtalya'daki siyasî liderler, söz verdikleri hâlde takviyeleri ve ikmal maddelerini Kuzey Afrika'ya göndermeyerek, Rommel'i El Alamein önlerinde âdeta kendi kaderi ile baş başa bırakmışlardı.

Rommel, 1942 yılının yazı geçip sonbahar başladığı zaman hâlâ El Alamein önlerinde takviyelerin gelmesini ve ikmalin sağlanmasını bekliyordu. Hitler Malta adasını hâlâ işgal etmemişti. Halbuki Almanya, Avrupa'da bir büyük güç olmaya başladığından beri, İngiltere'yi en tehlikeli bir düşman olarak görmüş ve onu mağlûp etmenin yegâne yolun, sömürgeleri ile olan ana ticaret yollarını kesmekle ve ticaret limanlarını abluka altına almakla mümkün olacağına inanmıştı. Bununla beraber Hitler önceden belirlediği stratejiyi uygulayamamıştı. Buna sebep, Hitler'in, harbin bütününü içerisinde Kuzey Afrika Harekâtı'nın ve Akdeniz'in Havzası'nın gerçek önemini anlayamamış olması ve buraya harbin bir tali cephesi gözü ile bakmasıdır. Hitler'in bu şekilde davranışı Alman Genelkurmayının, 3'üncü Ordular Grubu ile Akdeniz bölgesinde ve Kuzey Afrika'da geniş çapta bir harekât icra etmesini; harekât önceliğini Akdeniz ve Orta Doğu bölgesine verip, siyasî ve askerî ağırlığını

anılan bölgelere koymasını engellemiştir. Böylece İngiltere mevcut imkânlarını kullanarak Akdeniz'de deniz üstünlüğünü muhafaza etmiş ve deniz ulaşımı ile ticaret hatlarını açık bulundurmaya başlamıştır.

Hiç şüphesiz Hitler, dünyanın bu açık kapısından girerek, Akdeniz'de İtalyanlar ile birlikte bir deniz hâkimiyeti kurabilirdi. Fakat Hitler bunu yapmamış ve El Alamein önündeki açık kapıdan geri dönmüştü. Bu şekilde, Almanların, İtalyanlar ile birlikte sürdürdükleri Kuzey Afrika Harekâtı, stratejik bir hedefi ve siyasî bir sonucu gerçekleştiremeyerek, Mihver kuvvetlerin gücünün bir bakıma boşa harcanmasına sebep olmuştur. Mihver kuvvetlerin El Alamein'deki savunma mevziine, 23 Ekim 1942 günü genel bir karşı taarruz başlatan 8'inci İngiliz Ordusu anılan mevzii yararak Rommel'i El Agheila mevziine atmıştı. Bu harekât başlamadan önce, Pearl Harbor'da bulunan Amerikan donanması Japon Deniz ve Hava Kuvvetlerinin baskınına uğramıştı. Bunun üzerine Amerika Birleşik Devletleri Müttefiklerin saflarında harbe girmiş ve 8 Kasım 1942 tarihinde Korgeneral Dwight D. Eisenhower komutasında bir Anglo-Amerikan ordusu kuzeybatı Afrika'daki, Fransız sömürgelerinden Fas ve Cezayir'e çıkmıştı.

Bu durum karşısında Hitler, iki kuvvet arasında kalan Rommel'in umutsuz durumunu düzelterek, Kuzey Afrika'da bir kuvvet dengesi yaratıp Tunus'u elde bulundurmaya karar vermiş; Tunus'ta bulunan Alman ve İtalyan birliklerini süratle takviye etmeye başlamıştı.

Hiç şüphesiz, Hitler'in harbin başından beri takındığı istikrarsız tutum, stratejinin öngördüğü kurallara ters düşmekte olup, Tunus'a takviye kuvvetler ve ikmal maddeleri gönderilmesinde geç kalınmış bir hareket olarak değerlendirilmektedir. Bu da Hitler'in strateji anlayışından ne kadar uzak bir lider olduğunu göstermektedir.

Burada, şunu hemen belirtmek isterim ki; "Harbin hedeflerini ele geçirmek için muharebeleri kullanma ilim ve sanattır" şeklinde tanımlanan askerî strateji, askerî faaliyetlerin tamamını, harbin öngördüğü hedeflere doğru yönlendirme özelliğine sahiptir. Aynı zamanda strateji harp plânlarının hazırlanmasında hayati önemi olan bir vasıttır. Böylece, siyasî, askerî, ekonomik, teknolojik alanlarda bir dizi faaliyetin birbirini tamamlayacak şekilde bir araya getirilerek icrasını sağlamada hayati rol oynar. Harbin ayrılmaz bir parçası olan strateji, hem siyasî ve hem de askerî liderlere, sevk ve idarede rehber olan önemli bir vasıttır. Bir siyasî veya askerî lider, elde mevcut bütün imkânları ile vasıtaları belirlenen nihaî hedefe nasıl yönlendireceğini ve harbi nasıl tanzim edip nasıl savaşacağını bilir; gereğinden ne fazla ve ne de az yaparsa, dehasının en güzel kanıtını ortaya koymuş olur.

Ölümsüz bir ilim ve sanat olan strateji, harbin yapılmasında her zaman ihtiyaç duyulan kilit bir vasıttır. Bu bakımdan stratejik alanda yapılan bir harbin, taktik alanda düzeltilmesi mümkün değildir. Bu nedenle siyasî ve askerî liderlerin, stratejik alanda fikir ayrılığına düşmeleri; emir komuta zinciri içerisinde yüksek rütbeli komutanlar arasında baş gösteren görüş ayrılıkları ve ortaya çıkan sürtüşmeler sonucu, vatan evlâtlarının kanının boş yere akmasına yol açacağı asla gözden uzak tutulmamalıdır. Eğer, büyük strateji

(grand strategy) çok iyi bilinmez ve tam olarak anlaşılmamışsa; bir milletin gençliğinin kanı boşa akmış ve hazinesinden milyarlarca lira boş amaçlar için harcanmış olur.

Napolyon, 7 Ocak 1814 tarihinde, muharebenin temel unsurlarından olan, "kuvvet, mekân ve zaman" a ilişkin düşüncesini aşağıdaki şekilde ortaya koymuştu:

"Strateji, kuvveti, zamanı ve mekânı kullanma sanatıdır. Mekânı her zaman kazanabiliriz; fakat kaybedilen zaman asla geri gelmez ve kazanılamaz. Bu bakımdan zaman üzerinde daha fazla ve önemle duruyorum."

Görüldüğü üzere, muharebede zaman çok kıymetli bir nesne olup, bütün liderler ve komutanlar için hayatî önem taşımaktadır. Hiç şüphesiz, zamanın çok iyi ve çok dikkatli değerlendirilmesi zorunluluğu vardır. Bütün dikkatlerin zaman üzerinde toplanması ve zamana karşı bir yarış verilmek suretiyle, bahse konu zamanın kazanılması şüphesiz zaferin temel taşlarından birisidir.

Bilindiği üzere, millî hedefler ve onları gerçekleştirecek askerî stratejik hedefler; ülkenin siyasî yapısı ve takip ettiği uluslar arası politikaya, ülkenin ekonomik gücüne, ülkenin sahip bulunduğu yer üstü ve yer altı kaynaklarına eldeki vasıtalar ile askerî gücün büyüklüğüne, silâhlı kuvvetlerin imkân ve kabiliyetlerine göre seçilir. Hitler'in İkinci Cihan Harbi'ne başlamadan önce ve harbin devamı sırasında siyasî ve askerî hedeflerini millî gücünü dikkate alarak seçtiğini söylemek çok zordur. Bu nedenle, Rommel'in taarruzları "kuvvet-hedef" ilişkisindeki dengenin bozulması ve kuvvetin belirlenen hedefi ele geçirmede yetersiz kalması nedeni ile nihai hedef olan Süveyş Kanalı'na, 60 mil (100 km) kala durmuştu. Bu safhada, Rommel'in harekât alanında neler yapmak istediğini siyasî ve askerî liderlerin anlayamamış olmaları; ihtiyaç duyduğu idarî ve lojistik desteği zamanında sağlayamamaları ve vadedilen takviyelerin El Alamein'e gelmemesi onun için büyük bir talihsizlik olmuştu. Hitler'in bu orduyu uygun zamanda, uygun yerde ve yeterli ölçüde takviye edememesi ve ordunun ihtiyacı olan ikmal maddelerini ona zamanında gönderememesi sonucu, Orgeneral Rommel'in komutasında bulunan Kuzey Afrika Ordular Grubu, acı bir mağlubiyete uğramıştı.

İngiliz 8'inci Ordusu ile Mihver kuvvetler arasında, Kuzey Afrika'da kıyasıya bir savaş devam ederken Japonya, Deniz ve Hava Kuvvetleri ile 7 Aralık 1941 günü, Amerika'nın Pasifik okyanusunda "Pearl Harbor"da demirli bulunan Pasifik Donanması'na baskın tarzında taarruz ederek, bahse konu donanmayı imha etmişti. O güne kadar tarafsız bir politika izleyen Amerika, tarafsızlığını bozarak fiilen İkinci Cihan Harbi'ne girmiş ve İngiltere'nin yanında yer almıştı. Hiç şüphesiz bu gelişme kuvvet dengesini, büyük ölçüde, Müttefiklerin lehine olacak şekilde değiştirmiş ve harbin geleceği üzerinde önemli bir etken olmuştu.

Dünyadaki her ülke veya ülkeler topluluğu millî çıkarlarını korumak ve millî hedeflerini ele geçirmek üzere millî stratejilerini ve ona bağlı askerî stratejilerini formüle ederek uygulurlar. Söz konusu stratejiler uzun vadeli olup, bunlar sık sık değiştirilmezler. Bununla beraber, dünyada köklü değişikliklerin

olması hâlinde veya ülkenin/ülkeler topluluğunun yönetim sistemi ile iç ve dış politikasında büyük değişiklikler olduğu zaman veya teknolojik alanda köklü değişiklikler meydana geldiğinde, ülkeler/ülkeler topluluğu millî ve askerî stratejilerini gözden geçirmek ve yeniden düzenlemek zorunda kalırlar.

Amerika Birleşik Devletleri'nin, Müttefiklerin safında harbe girmesi, İkinci Cihan Harbi'nin kaderi üzerinde rol oynayacak büyük bir gelişme olarak değerlendirilerek, İngiltere Başbakanı Churchill, Amerikan Cumhurbaşkanı Roosevelt ve Rusya Başkanı Stalin, bir araya gelerek İkinci Cihan Harbi stratejisini yeniden gözden geçirmişler ve uzun müzakereler sonucu Müttefiklerin İkinci Cihan Harbi'nde uygulayacakları siyasî ve askerî stratejiye yeni bir şekil vererek, Anglo-Amerikan kuvvetlerinin 1942 yılı içerisinde daha aktif bir strateji uygulamasını kararlaştırmışlardı.

Böylece, Müttefiklerin yeniden formüle edilen stratejisi; Almanya, İtalya ve Japonya'nın süratle mağlûp edilerek harbin en kısa zamanda sona erdirilmesini öngörmüştü. Bu amaçla, stratejik temel hedefler aşağıdaki şekilde belirlenmişti:

- * Mihver kuvvetleri mağlûp ederek kuzey Afrika'dan atmak; Avrupa kıtasına güneyden yapılacak bir stratejik amfibi harekât için lüzumlu bir bölgeyi ele geçirmek.

- * İtalya'yı işgal ederek muharebe dışı bırakmak; Akdeniz'de deniz ulaşım hatlarını Müttefik devletlerin savaş ve ticaret gemilerine açık; Mihver devletlerin gemilerine kapalı bulundurmamak.

- * Türkiye'nin Müttefik kuvvetler, safında harbe girmesini sağlamak.

- * Fransa'nın kuzey sahillerine bir amfibi harekât icra ederek Fransa'yı Alman işgalinden kurtarmak ve buradan taarruza devamla Almanya'yı işgal etmek; Almanya ile birlikte Japonya'yı mağlûp ederek harbi sona erdirmek.

Belirlenen stratejik hedeflerin gerçekleştirilmesinde, Sovyetler Birliği Başkanı Stalin, Avrupa kıtasının kuzey batı sahillerine stratejik bir amfibi harekât icra edilmesini, Fransa'nın Alman işgalinden kurtarılmasını ve doğu cephesinde, Rusya üzerindeki Alman askerî baskısının azaltılmasını, harbin birinci hedefi olarak görüyordu. Stalin, bu görüşünü her fırsatta dile getirerek Müttefik devletlerin siyasî liderlerine kabul ettirmeye çalışıyordu.

İngiltere Başbakanı Winston Churchill, Fransa'nın kuzey sahillerine yapılacak amfibi harekâtın başarıya ulaşabilmesi için her şeyden önce, Alman ve İtalyan kuvvetlerinin Kuzey Afrika'dan ve Akdeniz havzasından atılmasının gerekli olduğunu savunuyordu. Churchill uzun ve yorucu müzakerelerden sonra bu fikrini Cumhurbaşkanı Roosevelt'e kabul ettirmişti. Böylece İngiltere ile Amerika Birleşik Devletleri'nin, Kuzey Batı Afrika sahillerindeki sömürgelerine ortak bir amfibi harekât yapılması kararlaştırılmıştı.

Görülebileceği üzere Churchill'in mimarı olduğu Müttefik devletler stratejisi, Hitler'in aksine, Alman ve İtalyan birliklerinin Kuzey Afrika'dan atılmasını; Akdeniz'in Müttefiklerin hâkimiyeti altına girmesini hedefliyor ve izlenen po-

litikaya bu şekilde yön veriyordu. Politikanın harbe hâkim olması ve askerî hedeflerin politik bir sonuca varmak için önemli bir vasıta olarak kullanılması nedeni ile bölgedeki Müttefik kuvvetler belirlenen siyasî hedefleri gerçekleştirecek şekilde yapılanmışlar ve yığılmışlardı.

İngiliz 8'inci Ordu Komutanı, Korgeneral Montgomery'nin ordunun komutasını devraldığı günden itibaren taktik ve operatif alanda belirlediği genel hedefler ve bu hedefleri ele geçirmek için gösterdiği kararlılık, geleceğin komutanları için birer örnek teşkil etmektedir.

Montgomery, El Alamein Muharebesi'ne başlarken, orduya yayınladığı aşağıdaki direktifinde, kararlılığını çok güzel izah ediyor ve bu kararlılığın aynı şekilde ordu mensubu herkes tarafından gösterilmesini istiyordu.

"... Düşman bizi durdurmaya çalışacak. Fakat, her birimiz, nerede bulunursak bulunalım; ister birinci hatta taarruz eden bir er veya bir subay veya bir başka yerde görev yapan birisi olalım; canla başla çalıştığımız ve belirlenen hedefin ele geçirilmesi için birlikte gayret sarf ettiğimiz taktirde, bizi hiçbir şeyin durduramayacağından emin olmanızı isterim. Hedefi ele geçirmeye yönelik olmayan her türlü çabanın, büyük bir emek, malzeme ve personel kaybından başka birşey olmayacağını asla hatırdan çıkarmamalıyız."

Montgomery'nin komutasında, El Alamein'de genel karşı taarruza başlayan 8'inci İngiliz Ordusu, kanlı muharebelerden sonra bir başarı sağlamış, birkaç bin kişiyi öldürmüş, 10.000 kişisi Alman, 20.000 kişisi İtalyan olmak üzere toplam 30.000 kişiyi esir almıştı. Ayrıca 450 tank ve 1000 top namusunu tahrip etmişti. Buna karşılık 8'inci Ordu'nun zayiatı, ölü, yaralı, esir ve kayıp olmak üzere toplam 13.500 kişi idi.

Mihver kuvvetler, El Alamein'de mağlûp edilip Mısır topraklarından atıldığı 12 Kasım 1942 günü, Montgomery'nin 8'inci Ordu'ya yayınladığı mesaj aşağıya çıkarılmıştır.

"1. Mısır Muharebesi'ne başladığımız 23 Ekim 1942 tarihinde ben size, hep birlikte, Kuzey Afrika'da Almanları ve İtalyanları tam altıdan vuracağımızı söylemiştim.

Çok iyi başladık ve bugün (12 Kasım 1942) esirlerin haricinde, Mısır toprakları üzerinde hiçbir Alman ve İtalyan askerî kalmamıştır. Üç hafta içerisinde Alman ve İtalyan ordusunu tamamen ezdik ve kaçanları da Mısır topraklarından sürüp çıkardık. İngiliz 8'inci Ordusu, 300 mil (500 km) bir mesafe katederek Mısır'ın hududuna gelmiş ve şu anda hududun batısına geçmiştir.

2. Kuzey Afrika'da, Mihver kuvvetleri meydana getiren aşağıdaki birlikler, artık, muharebe etkinliklerini büyük ölçüde kaybetmişlerdir.

Panzer Ordusu

15'inci Panzer Tümeni

21'inci Panzer Tümeni

90'inci Hafif Piyade Tümeni (Motorlu)

10'uncu İtalyan Kolordusu

Brescia Tümeni

Pavia Tümeni

Folgore Tümeni

20'nci İtalyan Kolordusu

Ariete Zırhlı Tümeni

Litterio Zırhlı Tümeni

Trieste Piyade Tümeni (Motorlu)

21'inci İtalyan Kolordusu

Trento Tümeni

Bologna Tümeni.

Ele geçirilen esir sayısı, 9 Alman generali dahil 30.000 kişi idi. Düşmanın tahrip olan veya 8'inci Ordu'nun eline geçen tank, top, araç, tanksavar topu ve uçak vs. sayısı o kadar çoktu ki, düşman kuvvetlerinin tamamen zayıfladığını söylemek mümkündü.

3. Ortaya çok iyi bir performans koydunuz. Önce isteklerim doğrultusunda hareket edip görevlerinizi yaptığınız için size teşekkür ederim. Bu büyük zafer Britanya İmparatorluğu askerinin muharebe etme niteliklerine sahip bulunmasının bir sonucudur.

4. İkinci olarak, hepiniz görevlerinizi yerine getirirken, Kraliyet Hava Kuvvetlerinin ne büyük yardımına mazhar olduğumuzun farkındasınız. Onların yardımı ve iş birliği olmadan bütün bunları yapmak mümkün değildi. Hepiniz adına Kraliyet Hava Kuvvetlerine teşekkür ederim.

5. Görevimiz henüz bitmemiştir. Almanlar Mısır topraklarından sökülüp atılmışlar; fakat hâlâ bir kısmı Kuzey Afrika'da varlığını sürdürmektedir. Libya'ya kadar onların peşinden gideceğiz ve şu anda birinci hatta bulunan birliklerimiz Libya'da olup harekâta hazırdırlar. Bu kez Bengazi'ye ulaşip, onun ilerisine geçtiğimizde artık geri gelmeyeceğiz.

6. Görevinize devam edin. Düşmanı takipte size başarılar dilerim. Takipte bazıları geride kalıp yeniden başlamayan hazırlanırlar. Fakat harekât bitmeden hepimiz aynı yerde olacağız."

B.L.Montgomery

Orgeneral

8'inci Ordu Komutanı

Yayınlanan mesajın altındaki imzadan anlaşılacağı üzere, El Alamein Muharebesi'nden sonra Montgomery, başarısından ve üstün hizmetlerinden dolayı, korgenerallikten, orgeneralliğe terfi ettirilmişti.

El Alamein Muharebesi'nde mağlûp olan Rommel, bütün her şeye rağmen, kurtarabildiği bir kısım kuvvetini, bir başka yerde ve daha uygun şartlar altında muharebe etmek üzere geri çekmeyi başarmıştı. Rommel kuvvetlerinin El Alamein önlerinden geriye çekilişini, bir yaralı arslana benzetmek mümkündür. Anılan arslan, yaraları kanaya kanaya, muzaffer 8'inci İngiliz Ordusu karşısında Tunus'a kadar çekilebilmişti.

Alman ve İtalyan birlikleri birbiri gerisindeki mevzilerde oyalama muharebeleri vererek, savunmaya elverişli bir mevzi olan El Agheila hattına çekilirken; Orgeneral Montgomery, bütün güçlüklerle rağmen, Alman ve İtalyan birliklerini takibe devam etmişti. El Alamein genel karşı taarruzu için hazırlanan stratejik plâna göre yapılan muharebelerde; aşağıdaki çizelgenin incelenmesinde anlaşılabacağı üzere, harpte kıta intikallerinin çok önemli bir yer işgal ettiği açık olarak görülmektedir.

FAALİYET	TARİH	MESAFE(MİL)	MESAFE(KM)	AÇIKLAMA
Alamein mevziinin yarılması ve takip	5 Kasım 1942	-	-	
Sollum'a varış	11 Kasım 1942	270	430	
Tobruk'a varış	12 Kasım 1942	90	145	
Msus'a varış	17 Kasım 1942	200	325	
TOPLAM	13 Gün	560	900	

Görülebileceği üzere 8'inci İngiliz Ordusu, başarıdan faydalanma harekâtına başladığı günden itibaren 13 günde 560 mil (900 km) bir yol katetmişti. O zamanın ölçüleri içerisinde ve muharebe şartları altında birliklerin katettikleri bu mesafe, taktire şayan bir başarıdır. El Alamein Muharebesi başlamadan çok kısa bir süre önce Rommel, çok hasta olduğu için tedavi olmak üzere Almanya'ya gitmişti Hastaneye yatmadan önce, Hitler ile Başkomutanlık kargâhında bir görüşme fırsatını bulmuş ve ona Afrika Ordular Grubu'nun İskenderiye'nin kapısına dayandığını; ordu takviye edilmediği ve ikmal durumu düzeltilmediği taktirde bu kapıyı itip açmasının mümkün olamayacağını samimi olarak ve çok açık bir dille arz etmişti. Hitler, başlangıçta Rommel'i korkaklık ve yenilgiyi kabullenmiş bir zihniyet taşımakla suçlamış; fakat daha sonra Rommel'in çok üzüldüğünü görmüş ve ona: "Üzülmeye, Kuzey Afrika Ordular Grubu'na ihtiyaç duyduğu her desteği sağlayacağız. Hiç merak etme İskenderiye'yi mutlaka alacağız" diyerek, onun gönlünü almıştı. Böylece Rommel en yetkili ağızdan ordusunun takviye ve ikmal edilerek taarruz imkân ve kabiliyetine kavuşturulacağı sözünü almıştı. Bir siyasî lider, milletin kaderi ile çok yakından ilgili bulunduğu bir konuda, astlarına hiçbir zaman yalan söylemez ve böylesine ciddî bir meselede kendisine sadakâtle hizmet eden bir orgenerali asla aldatmaz. Hiç şüphesiz Rommel, Hitlerin sözlerini bu şekilde algılamıştı.

Hastahanedede tedavisi sürdüğü bir sırada Rommel'i telefonla arayan Hitler, Kuzey Afrika'ya gidip gidemeyeceğini sormuştu. El Alamein Muharebesi başlamıştı. Fakat Rommel bu muharebeyi yönetemeyecek kadar hasta idi. Bununla beraber, Rommel bütün meslek hayatı boyunca kendisine verilen görevlere hiç itiraz etmemişti. Kaldı ki, kalbi hâlâ Kuzey Afrika'da bulunan ordu ile beraberdi. El Alamein Muharebesi'nin başlamasından bir gün sonra, saat 07.00'de uçakla cepheye hareket eden Rommel, İtalya'da kısa bir süre durmuş ve Kuzey Afrika Ordular Grubu'nun petrol ikmali konusunu Rintelen ile görüştüktan sonra, yoluna devam ederek 26 Ekim 1942 günü saat 20.00'de (D+3 günü) Kuzey Afrika'daki ordu karargâhına vasil olmuştu.

Ordu karargâhında, Rommel'e verilen harekât brifinginde, Kuzey Afrika Ordular Grubu'nun içinde bulunduğu durum pek iç açıcı değildi. Ordunun benzini bitmişti. İhtiyatların hepsi kullanılmıştı. Özetle, alınacak yüksek düzeyde kararların, harbin gidişatını değiştiremeyeceği bir safha başlamıştı. Bu durumda, artık, Rommel'in yapacağı hiçbir şey kalmamıştı. El Alamein Muharebesi, henüz başlamadan kaybedilmişti. Bütün her şeye rağmen Rommel, muharebe meydanına ayak bastıktan iki saat sonra, güneyde bulunan 21'inci Panzer Tümeni'ni, cebri bir yürüyüşle kuzey bölgeye intikal ettirmiş; 90'ıncı Hafif Piyade Tümeni'ni de ileriye kaydırarak bir karşı taarruza hazırlanıyordu.

İki gün önce Zemmering hastahanesinde yatakta yatan Rommel'i, 27 Ekim 1942 günü akşam üzeri, güneşi arkasına almış ve kendisini her zaman, tereddüt göstermeden takip eden iki panzer tümenin başında büyük bir tank taarruzunu sevk ve idare ederken görüyoruz. Rommel'in yaptığı bu hareket; vatan sevgisinin, birlik ruhunun, fedakârlığın ve üstün liderlik meziyetlerinin en güzel örneğini teşkil ediyordu.

Emir komutası altında bulunan bütün personelin Rommel'e karşı duydukları güven, gösterdikleri sevgi ve sadakât; Alman Silâhlı Kuvvetlerinin tarihten gelen köklü askerî gelenekleri; askerî manevî değerleri ve komutanlarının sahip bulundukları üstün liderlik vasıfları Kuzey Afrika Harekâtı'nda moral gücün en başta gelen göstergeleri olmuştu. Köklü bir askerî geçmişe ve söz konusu moral değerlere sahip bulunan Alman askeri, ona sadakâtla bağlanmış; mağlûbiyetin en güç şartları altında ve geri çekilme sırasında ona karşı duyduğu güven, beslediği saygı ve itaattan hiç birşey kaybetmeden, Rommel'in verdiği bütün görevleri tereddüt göstermeden ve en güzel şekilde icra etmişlerdi.

El Alamein önlerinde, 4 Kasım 1942 tarihinde, 8'inci İngiliz Ordusu'na yenik düşen Rommel'in ordusunu güçlü takviyeler alarak kuvvetlendirip, bir günde zafere götürmesi mümkün değildi. Anılan ordunun yeniden taarruzî bir güç kazanması ve inisiyatifi ele geçirmesi için makûl bir süreye ihtiyacı vardı.

Her şeyden önce, muharebeyi kaybeden Mihver kuvvetler önemli ölçüde güç kaybına uğramışlardı. Rommel, ordusunu daha elverişli şartlar altında muharebe edebilmek için uygun bir savunma mevziine çekmediği takdirde, Alman ve İtalyan birliklerinin kesin bir mağlûbiyete uğraması; hatta imha olması kaçınılmaz görünüyordu.

Komutası altındaki birlikleri imha olmaktan kurtarmak için Rommel, 8'inci İngiliz Ordusu ile kendi ordusu arasında bir kuvvet dengesi kuruluncaya kadar, daha elverişli mevzilerde savunma muharebeleri vermek üzere geri çekilmeye başlamıştı. Rommel, söz konusu kuvvet dengesini arazi verip, zaman kazanmakla sağlayacaktı. Kazandığı bu zaman içerisinde alacağı takviyelerle muhkem bir mevzide savunmayı ve 8'inci İngiliz Ordusu'nun ileri harekâtını durdurmayı plânlıyordu. Komutası altında bulunan birlikler mükemmel bir disipline ve eğitime sahip bulunuyorlardı. Yeniden inisiyatifi ele geçirmek ve hasım kuvvetlerin dengesini bozmak için stratejik geri çekilmeyi en uygun bir vasıta olarak görüyordu.

Mağlûp bir ordunun geri çekilme harekâtı, diyebiliriz ki en zor ve en karmaşık bir muharebe şeklidir. Rommel'in dağınıklığa meydan vermeden, birlikleri muharebe edebilecek bir teşkilât yapısı içerisinde, bir plâna göre, düzenli bir şekilde ve uygun bir tertipte geri çekebilmesi, en küçük rütbeli askerden, ordu komutanına kadar bütün herkesin sahip bulundukları bilgi, beceri ve mükemmel bir eğitimle mümkün olmuştur.

Rommel'in El Alamein'den başlayan geri çekilmesi ortalama 2000 mil (3200 km) sürmüştü. Bu çok uzun geri çekilme harekâtını başarmak ve birliklerini İngiliz ordusuna kaptırmamak için Rommel; cesur ve becerikli subayların komutasındaki birliklerden güçlü ardçı birlikleri meydana getirmiş ve bu birlikleri, kritik anlarda, ordunun bütün imkânları ile destekleyerek geri çekilmeyi başarmıştı.

Ardçı birlikler, arazinin bahsettiği bütün imkânlardan yararlanarak, takip eden kuvvetin harekâtını yavaşlatmak veya durdurmak için her çareye başvurmuşlardı. Geri çekilme harekâtında, kara mayın harbini mükemmel bir şekilde icra eden ardçı birlikleri, mayın tarlalarını topçu ve tanksavar ateşleri ile koordineli bir şekilde; büyük bir maharetle kullanarak Mihver kuvvetlerin büyük kısmını imhadan kurtarmışlardı.

Rommel'in komutası altında görev yapan Alman birliklerindeki mevcut köklü disiplinin, üstün askerî meziyetlerin ve ahlakî değerlerin, geri çekilme harekâtının bir nizam ve intizam içinde yapılmasında çok büyük etken olduğunu belirtmek isterim. Üstün kuvvetlere sahip 8'inci İngiliz Ordusu karşısında, geri çekilen Alman ve İtalyan birliklerin moral gücünü muhafaza etmesi geri çekilmenin en hayatî noktasını oluşturmuştur. Bütün her şeye rağmen Rommel, orduda morali üstün tutmayı başarmış; belki de harb tarihinde eşine ender rastlanan başarılı ve çok uzun, örnek bir çekilme harekâtı icra etmişti.

Kuzey Afrika Ordular Grubu'nda bulunan bütün subay ve astsubaylar, birliklerinin başından ayrılmadan, muharebeler vererek, yorgunluklarına, yetersizliklerine ve açlıklarına bakmadan, yürüyüş kollarını emredilen istikametlerde muharebe düzenlerini bozmadan, bir nizam ve intizam içinde, hiçbir karışıklığa meydan vermeden hareket ettirerek verilen her emre itaat etmişler ve görevlerini en mükemmel şekilde yerine getirmişlerdi.

Alman ve İtalyan birlikleri, Rommel'in komutasında El Agheila mevziine kadar, duraksamadan uzun bir geri çekilme harekâtı icra ederken; 8'inci İngiliz Ordusu; onun peşinden ayrılmayarak, onu El Agheila'ya kadar takip etmişti. Bu uzun mesafeyi kateden İngiliz 8'inci Ordu birliklerinin yıpranan araç, gereç ve silâh sistemlerinin bakım, onarım ve yedek parça ikmalinin sağlanması ile ihtiyaç duydukları her sınıf ikmal maddesinin onlarla birlikte ileriye intikal ettirilmesi, depolanması ve çok geniş bir alana yayılmış bulunan ordu birliklerine dağıtılması; hasta ve yaralıların gerideki hastahanelere nakledilmesi ile ölümlerin defnedilmesi dikkate alındığında, takip harekâtının çok karmaşık; detaylı bir plânlamayı ve süratli bir icraatı gerektiren bir harekât olduğu ortaya çıkmaktadır.

İngiliz 8'inci Ordusu, El Agheila savunma hattında savunma için tertiplenen Alman ve İtalyan birliklerine hazırlıklı ve koordineli bir taarruza hazırlanırken ve bu amaçla ordunun ihtiyaç duyacağı her sınıf ikmal maddesini ileriye intikal ettirdiği bir sırada; İkinci Cihan Harbi'nin seyrini değiştirecek çok büyük bir gelişme olmuştu.

İngiltere ve Amerika Birleşik Devletleri, "Meşale" (Torch) kapalı adı ile bir amfibi harekât plânlamışlar ve büyük bir kuvvetle 8 Kasım 1942 günü Fas ve Cezayir sahillerindeki plâjlara çıkmışlardı. Anılan amfibi harekât, harp tarihinde bugüne kadar girilen en büyük bir çıkarma idi.

Korgeneral Dwight D. Eisenhower'ın komutasında 107.000 İngiliz ve Amerikan askeri 700 muharebe gemisi, 1000 savaş uçağından meydana gelmiş bu muazzam sefer kuvvetinin büyük bir bölümü Amerika'nın doğu sahillerinden hareket etmişler; 3000 mil (4800 km) mesafe katederek, Alman denizaltıları ile dolu bir okyanusu geçip Kuzey Batı Afrika sahillerine başarılı bir çıkarma yapmışlar, çıkarma plâjlarına personel, araç, silâh ve on binlerce ton mühimmatla birlikte birliklerin ihtiyacı olan 22.000.000 pound yiyecek, 38.000.000 pound giyim eşyası, 10.000.000 galon akaryakıt, 1.000.000'dan fazla, on bin çeşit harıtaı da karaya çıkarmışlardı.

Geçmişe bir göz atacak olursak, harp tarihinde bu çapta bir sefer kuvvetinin; onu taşıyan ve koruyan böylesine büyük bir donanmanın bir araya geldiğini görmek mümkün değildir. Meşale Harekâtı bütün detayları ile incelendiğinde, insanın nefesini kesecek kadar büyük bir stratejik amfibi harekât olduğu görülür.

Birleşik karargâhtaki plân subayları ile komutanların karaya çıkacak bu büyük kuvvetin, harekâtında ihtiyaç duyacağı milyonlarca kalem malzemenin her tekini düşünerek plâna dahil etmeleri, zamanla yarışmasına büyük gayretler sarf ederek, mükemmel denecek düzeyde bir plân meydana getirmeleri, gerçekten taktir edilecek bir olaydır.

Plânlanan amfibi harekâta, elde mevcut çıkarma gemileri ile personel ve araçların tamamını sahile taşımak mümkün görünmüyordu. Bunun üzerine kıyıya öncelikle, personelin azamisini ve sınırlı sayıda aracın çıkarılmasına karar verilmişti. Bu şekilde sahile çıkan birlikler şimdi Tunus'ta bulunan Alman kuvvetlerine, en kısa zamanda taarruza başlayacaklardı. Fakat, Müttefik kuv-

vetler, muharebe alanında yüzlerce kilometre uzakta olup, her sınıf ikmal maddesini ileriye taşıyabilmek ve birlikleri intikal ettirebilmek için ulaştırma araçlarına ihtiyaç duyulmuştu. Bu araçlar olmadan Almanlara taarruz etmek çok zor ve uzun bir zaman alacaktı.

Hitler'in süratle Tunus'a sevk ettiği birlikler, Müttefik kuvvetlerin ileri harekâtını geçici bir süre durdurmuş ve Tunus'un Müttefik kuvvetler tarafından işgalini geciktiriyordu. Amerikan "B" Zırhlı Muharebe Grubu, General Anderson'u takviye etmek için, tankları demir yolu ile zırhlı muharebe araçlarının kara yolundan, 700 mil (1120 km) yol katederek Tunus'un batı hududuna intikal etmek zorunda kalmıştı.

Meşale Harekâtı'nın başarısı, büyük ölçüde, Fransa'nın güneyinde kurulmuş (Vichy) Hükûmeti'nin Müttefiklerle yapacağı iş birliğine ve Fransa'nın Kuzey Batı Afrika'daki sömürgelerinde bulunan birliklerinin, amfibi harekât yapan Anglo-Amerikan birliklerine karşı koymayarak, onlarla birlikte hareket etmelerine bağlı idi. Bu nedenle Müttefikler, Vichy Hükûmeti'nin desteğini sağlamak için, amfibi harekâta başlamadan önce çok büyük bir gayret sarf etmişlerdi.

Müttefik Kuvvetler Birleşik Karargâhı'ndaki plânlama subayları, düşmanı yanıltmak için plânlar, düşmanın kendilerini aldatıp yanıltmaması için azamî dikkat içinde hazırlanıyordu ve gizliliğe azamî ölçüde riayet ediliyordu. Anglo-Amerikan kuvvetlerinin Kuzey Batı Afrika sahillerine bir amfibi harekât icra edeceği kamuoyundan uzun bir süre saklanmıştı. Bu harekât, karargâhta hazırlanan "aldatma ve yanıltma plânına" göre Anglo-Amerikan kuvvetlerinin Norveç'i Alman işgalinden kurtarmak için yapılan hazırlıklar olarak kamuoyuna yansıtılıyordu. Bu amaçla, Norveç'e yapılması plânlanan amfibi harekâta ilişkin bazı bilgiler Alman yetkili makamlarına türlü yollardan aktarılmıştı. Ortaya konan büyük gayretler sonucu; Almanlar, amfibi harekâtın Norveç sahillerine yapılacağına inandırılmıştı.

Meşale Harekâtı başladığı zaman, hazırlanan aldatma ve yanıltma plânının bir sonucu olarak, Alman Donanması Kuzey Batı Afrika'dan 1000 mil (1600 km) uzakta, Müttefiklerin Norveç sahillerine yapacağı bir amfibi harekâta karşı koymaya hazırlanıyordu. Böylece, Anglo-Amerikan Donanması; Alman Donanması ve Hava Kuvvetlerinin tesirlerine maruz kalmadan kara birliklerini Fas ve Cezayir sahillerine rahatça çıkarma imkânı bulmuştu.

Meşale Harekâtı'nın plânlanmasında, birliklerin harekâta hazırlanmasında, Müttefiklerin lehine siyasî bir ortam yaratılmasında ortaya konan politik ve askerî gayretler örnek denecek bir düzeyde olmuştur. Müttefik devlet adamlarının, yüksek rütbeli komutanların ve plân subaylarının uyum içinde çalışarak karşılanan sorunlara, sabırla en güzel çözümler getirmeleri; büyük bütün parçaları büyük bir hüner, bilgi ve beceri ile bir araya getirerek devasa bir plân hazırlamaları; yine hazırlanan bu plânı cesaretle ve kararlılıkla uygulamaları Kuzey Afrika'da kazanılan zaferin temel taşı oluşturmıştı.

Bütün bunların yanında ilim adamları ve mucitlerin icat ettikleri ve ge-

liştirdikleri harp silâh ve vasıtaları; savaş doktrinleri; askerî personelin cesareti ile kazanma inancı, zaferin mayasını teşkil etmişti.

Meşale Harekâtı'nın plânlama süreci içerisinde, plânın öngördüğü savaş gemilerinin, çıkarma vasıtalarının bir araya getirilmesi; muharebe ve muharebe hizmet destek birliklerinin çöl şartlarında savaşacak şekilde eğitilmesi ve harekâta hazır hâle getirilmesi hayati önem taşıyan faaliyetlerin başında gelmişti.

Anglo-Amerikan kuvvetleri, Kuzey Batı Afrika sahillerine amfibi bir harekât icra ederken; Montgomery'nin komutasındaki 8'inci İngiliz Ordusu, El Agheila savunma mevziinde bulunan Rommel kuvvetlerine bir genel karşı taarruz başlatma hazırlığının hemen hemen sonuna gelmiş, her sınıf ikmal maddesini iletme taşıyarak depolamıştı.

Şimdi iki kuvvet arasında kalan Rommel kendisini bekleyen tehlikeleri çok iyi değerlendirerek, ordusunu, üstün kuvvetlere sahip 8'inci İngiliz Ordusu'na kaptırmamak ve daha elverişli bir mevzide savunmak maksadıyla; birliklerini, 8'inci Ordu'nun taarruzuna başlamasından önce, 12 Aralık 1942 günü gecesi, 250 mil (400 km) batıda bulunan Buerat savunma hattına intikal ettirmiş ve 8'inci İngiliz Ordusu'nun hazırlıklarını boşa çıkarmıştı. Ayrıca Rommel Buerat mevziine çekilmekle 8'inci Ordu'nun taarruz üssü ile Bingazi'de bulunan ana ikmal depoları arasındaki mesafe, El Agheila savunma hattına nazaran iki katına çıkmıştı. Kendi ordusu, ikmal üslerine biraz daha yanaşmıştı.

Şimdi Rommel, doğuda Buerat savunma hattına taarruz hazırlığı içerisinde bulunan 8'inci İngiliz Ordusu ile batıda Tunus'u işgal etmek üzere ilerleyen Anglo-Amerikan kuvvetleri arasında kalmıştı. Rommel artık, sadece önündeki 8'inci Ordu'ya değil; aynı zamanda arkasındaki Anglo-Amerikan kuvvetlerini de düşünmek ve dikkate almak zorunda idi.

Görüldüğü üzere, Kuzey Afrika'da cereyan eden harbin seyri kesin olarak değişmişti. Son gelişmeler muvacehesinde Kuzey Afrika'daki Mihver kuvvetlerin, yeniden toparlanarak, 8'inci İngiliz Ordusu ve Kuzey Batı Afrika'ya çıkan Anglo-Amerikan Ordusu ile aynı anda muharebe edebilecek bir imkân ve kabiliyete ulaşması çok zordu. Hatta mümkün görülüyordu.

Rommel, kuvvetlerini Tunus'a çekmekle beraber ve Hitler'in bölgeye takviye kuvvetler göndermesine rağmen durum, bütün vehanetini koruyordu. Rommel, üstün Amerikan kuvvetleri karşısında, Kuzey Afrika'da kesin bir sonuca ulaşmanın mümkün olamayacağını ve burada kalındığı takdirde Alman ve İtalyan kuvvetlerinin imha olacağını çok iyi değerlendirmiş ve Almanya'ya giderek durumu Hitler'e bütün çıplaklığı ile anlatmış; Kuzey Afrika'da bulunan Mihver kuvvetlerin İtalya'ya çekilmesini ve büyük çapta deneyim ve yüksek düzeyde eğitime sahip olan bu birliklerin İtalya'nın savunulmasında kullanılmasının en uygun hareket tarzı olacağını teklif etmişti. Fakat Hitler bu gerçekleri görememiş ve söylenenleri kabul etmek istememişti. Hatta Hitler, liderlik meziyetleri ile hiç bağdaşmayan bir davranışta bulunarak, Rommel'e kuvveti Kuzey Afrika'dan geri çekeceğine dair söz vermiş, fakat bu sözünü yerine getirmemişti. Afrika'da bir kıyı başı tutma konusunda ısrar eden Hitler; stratejinin ve taktiğin gereklerini yerine getirmekten çok, "her ne pahasına olursa olsun, bulunduğu

yeri savunacaksın" stratejisini uygulamış ve sonunda, Mihver kuvvetlerin Tunus'ta imha olmalarını âdeta kaçınılmaz hâle getirmişti.

Tarihte yaşanan acı mağlûbiyetleri incelediğimiz zaman, bunların aşağıdaki sebeplerden kaynaklandığını görürüz. Hitler'in, bütün cephelerde ve özellikle Kuzey Afrika'daki yenilgisinde de aşağıdaki faktörler en başta gelen sebepleri oluşturmuştur. Anılan sebepler şunlardır. (32)

- * Yanlış ve hatalı emir komuta.
- * Kötü karargâh hizmeti.
- * İnsan faktörünü ihmal etmek.
- * Yukarıdakilerin hepsi.

Meşale Harekâtı'nı sevk ve idare edecek subaylar özenle seçilmişler; kişilikleri, meslekî bilgileri ve liderlik vasıfları ile orduda ün yapmışlardı.

Anılan harekâтта, donanma komutanı olan Oramiral Cunningham (İngiliz), o dönemde, Nelson'un savaş ruhunu taşıyan bir amiral olarak ün yapmıştı. Müttefik kuvvetler Başkomutanı Korgeneral Eisenhower onu, "her zaman taarruzu düşünür ve savunmayı asla aklından geçirmezdi. Kuvvetli, cesur, zeki ve açık sözlü idi" şeklinde tasvir ekmişti. İngiliz ve Amerikan Deniz kuvvetleri personelini etkileyecek kadar kişilikli ve üstün meziyetlere sahip olan amiral, Korgeneral Eisenhower'e ilişkin görüşlerini ve değerlendirmesini aşağıdaki şekilde özetlemişti.

"Onu görür görmez sevmiştim. Düşüncelerinde tamamen samimi, açık kalpli ve çok mütevazı olması beni büyük ölçüde etkilemişti... O şu anda, bugüne kadar görülmemiş en büyük amfibi harekâtın başkomutanı idi. Ayrıca bir yabancı ülkede, alıştıklarının dışında metotlara sahip bir müttefik ile çalışıyordu. Zaman geçtikçe, süratle ün yaptı ve herkes onu, gerçekten, büyük bir insan olarak tanımaya başlamıştı. Eisenhower; güçlü, muktedir, doğru, ileri görüşlü, kibar ve mütevazı bir komutandı. Onunla çok kısa zamanda arkadaş olmuştuk..."

Meşale Harekâtı'nın tasarı hâlinde olduğu ve plânlama başlamak üzere, Amerikalılar ile İngiliz askerî ve siyasî yetkililer arasında görüşmelerin devam ettiği günlerde bütün herkeste bir bedbinlik, karamsarlık, mağlûbiyeti peşinen kabullenmiş bir haletiruhiyenin mevcudiyeti göze çarpıyordu. Tümgeneral George Patton, öylesine taarruzî bir ruh yapısına ve düşüncesine sahipti ki, üstün kuvvetler karşısında olsa dahi, savunmayı bir an için olsa dahi kabul etmeyen bir karaktere sahipti. Enerji yükü Patton'ın, etrafındaki insanlara sirayet eden iyimserliği ve istekli ruh haleti ile yapıcı önerileri "Meşale Harekâtı"nın gerçekleşmesinde çok büyük bir etken olmuştur. Bu gün belki pek azı bunun farkındadır. Ama şurası bir gerçektir ki, Patton'ın "Meşale Harekâtı"na iyimser ve yapıcı bir şekilde yaklaşması, Kuzey Afrika'da kazanılan zafere büyük ölçüde katkıda bulunmuştur.

(32) Field Marshall Montgomery'nin değerlendirmesi.

Eisenhower, henüz işin başındayken, inandığı ve amaçladığı Anglo-Amerikan dostluğu ile birliğini tesis etmeyi başarmıştı. Anılan dostluğu ve birliği güçlendirmek için elinden gelen herşeyi yapıyordu. "Meşale Harekâtı"nı plânlamak ve sevk idare etmek için teşkil ettiği "Birleşik Karargâh"ta çalışan İngiliz ve Amerikan subayları çok kısa bir süre içerisinde birbirleri ile kaynaşmışlardı. Anılan subaylar, teşkil edilen Birleşik Karargâhta, birbirleri ile konuşmaktan çok, ülkelerini temsil eden birer beyin, fikir üreten ve işi sürükleyip götüren bir karargâh subayı olduklarının idraki içinde görev yapıyorlardı.

"Meşale Harekâtı"nın plânlanması ve icra edilmesi için kurulan "Müttefik Kuvvetler Birleşik Karargâhı'nın teşekkülünde büyük emeği bulunan Amerikan Genelkurmay Başkanı Orgeneral George S. Marshall kusursuz ve örnek bir liderdi. Müttefiklerin, İkinci Cihan Harbi'nde kazandıkları zaferin hazırlanmasında çok büyük emeği geçmişti. O, her zaman "problemlerle boğuşmayın ne yapacağınıza karar verin" sözünü söyler ve bu deyimini hayata geçirmek için büyük bir gayret sarf ederdi. Bu felsefe hiç şüphesiz, Birleşik Karargâh'ın çalışmalarında çok güzel bir rehber olmuştu.

Eisenhower, Birleşik Karargâh teşkilâtını millîyet veya kara, deniz ve hava kuvvetlerini esas alarak kurmaktan ziyade, yapılacak görevleri dikkate alarak kurmuştu. Ortaya konan bu sistem, tamamen yeni olup, Birinci Cihan Harbi'nde uygulanan karargâh yapısından farklı idi.

Müttefik Kuvvetler Komutanı, "Meşale Harekâtı" başlamadan önce, çok kısa bir süre içerisinde, amaçladığı İngiliz Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri ile Amerikan Kara, Deniz ve Hava Kuvvetleri arasında bütünleşmeyi gerçekleştirmiş, ahenk içinde çalışarak görev yapacak bir ordu meydana getirmeyi başarmıştı.

İngiliz ve Amerikan birliklerinin birbirlerine karşı duydukları itimatsızlığı ortadan kaldırmak o kadar kolay olmamıştı. Bütün güçlüklerle rağmen, Korgeneral Eisenhower, İngiliz ve Amerikan askerlerinin, muharebeleri birlik ve beraberlik ruhu içerisinde yapmalarını sağlamak için her zaman, büyük bir gayret göstermiş ve elindeki bütün imkânları, bunu gerçekleştirmek üzere, hiç tereddüt etmeden kullanmıştı.

Amerika Birleşik Devletleri, fiilen harbe girdiği zaman, İngiliz Silâhlı Kuvvetleri, üç yılı aşkın bir zamandan beri, değişik cephelerde savaş veriyordu. Korgeneral D. Eisenhower'in asıl amacı İngiliz Silâhlı Kuvvetlerinin üç yıl boyunca kazandıkları engin muharebe tecrübesi ile muharebe deneyimi bulunmayan, fakat modern silâhlarla donatılmış ve her türlü lojistik desteğe sahip Amerikan kuvvetlerini birleştirerek kısa zamanda nihai hedefe ulaşmaktı.

Askerî alanda meydana gelen İngiliz, Amerikan bütünleşmesi, kısa zamanda kendisini ilim dallarında da göstermişti. İngiltere en iyi ilim adamlarını, Amerikan bilim adamları ile birlikte çalışarak, çok kıymetli buluşlarını gerçekleştirmek üzere Amerika'ya göndermişti. İngiliz ilim adamlarının üzerinde çalıştıkları en önemli projelerden bir tanesi "Radar Magnetron"; diğeri The Proximity Fuse" ve bir diğeri de "Atom Bombası" idi.

Böylece, oluşturulan Anglo-Amerikan koalisyonunda İngilizlerin beyinleri ve savaş deneyimleri Amerikanın çok büyük insan kaynağı ve endüstri ile birleştirilerek, İkinci Cihan Harbi'nin kaderini değiştirecek, yepyeni, çok dinamik bir güç meydana getirmişti. Bir milletin veya milletler topluluğunun en büyük gücü birlik ve beraberlik içerisinde, ortak bir amaç doğrultusunda hareket etme kararlılığı, azmi ve iradesidir. Bunun idraki içinde bulunan Eisenhower, Anglo-Amerikan birliğine büyük bir önem ve özel bir dikkat atfederek, anılan gücün oluşmasına çağdaş düşünceleri, olumlu ve uyumlu çalışmaları ile çok büyük bir katkıda bulunmuştu. İkinci Cihan Harbi'nin ilerleyen safhalarında Eisenhower, Anglo-Amerikan birliğini mükemmel bir düzeye çıkarmayı kutsal bir görev bilmiş ve bu konuda büyük gayret sarf etmişti.

Görüldüğü üzere Kuzey Afrika ve Akdeniz havzasında bulunan Mihver kuvvetlerin varlığına son vermek için "Meşale" kapalı adıyla başlayan harekâtın stratejik askerî hedeflerini aşağıdaki şekilde özetlemek mümkündür.

* Kuzeybatı Afrika sahillerine yeteri kuvvetle amfibi bir harekât icra etmek; hâlen Fransa'nın kontrolünde bulunan Tunus'u, Almanya işgal etmeden önce ele geçirmek ve Fransa'nın, Müttefiklerin yanında harbe girmesini sağlamak.

* Libya çölünde savaş veren İngiliz kuvvetleri ile koordineli bir taarruz icra ederek Kuzey Afrika'daki Mihver kuvvetleri imha etmek.

* Akdeniz havzasında ve Kuzey Afrika'da Mihver kuvvetlerin varlığına son vermek; Akdeniz'de deniz hâkimiyetini tesis etmek ve buradaki deniz ulaşım hatlarını savaş ve ticaret gemilerine açık; düşman gemilerine kapalı bulundurmak.

* Gelecekte Avrupa kıtasının güney sahillerine yapılacak bir amfibi harekâtı için gerekli bir coğrafi bölgeyi ele geçirmek ve bir amfibi harekât üssü olarak elde bulundurmak.

Burada hemen belirtmek isterim ki, Kuzeybatı Afrika sahillerine çıkan Anglo-Amerikan kuvvetlerinin ve bu kuvvetlerle koordineli olarak takip harekâtını sürdüren 8'inci İngiliz Ordusu'nun askerî stratejik hedefleri; Müttefiklerin ortak siyasî hedefleri ve harbin nihaî stratejik hedefleri ile tam bir uyum içinde olup, harbin nihaî hedeflerini gerçekleştirecek şekilde birbirlerini tamamlıyordu.

Mareth savunma hattına genel taarruza hazırlanan 8'inci İngiliz Ordusu'nun stratejik hedeflerini, Orgeneral Montgomery, 5 Mart 1943 günü birliklerine yaptığı konuşmada şu şekilde belirlemişti:

* Mareth savunma mevziinde bulunan Mihver kuvvetleri imha etmek.

* Başarıdan faydalanma kuvvetini, Gabes düzlüğünde dalmaya geçirerek kuzeyde Sfax, Sousse ve Tunus'u ele geçirinceye kadar taarruza devam etmek.

* Kuzey Afrika'da bulunan Mihver kuvvetleri teslim olmaya zorlamak veya teslim olmayıp savunmaya devam etmeleri hâlinde, onları denize dökmek ve Kuzey Afrika'da harbi sona erdirmek.

Özetle diyebiliriz ki, taktik hedefler operatif alandaki hedefleri, operatif alandaki hedefler stratejik alandaki askerî hedefleri ve onlarda millî politikanın belirlendiği millî stratejik gerçekleştirecek tarzda seçilerek basamaklandırılırlar.

Böylece bütün gayretler anılan hedefleri ele geçirecek şekilde plânlanarak icra edilir. Hiçbir hedefe yönelmeyen ve hiçbir amaca hizmet etmeyen faaliyetler ve ortaya konan gayretler; boşa zaman kaybetmekten enerji kaybindan, askerî güç dahil millî gücün boşa harcanmasından başka bir şey değildir.

Amerikan kuvvetleri, İkinci Cihan Harbi'nin başından Meşale Harekâtı'nın başlamasına kadar hiçbir muharebeye katılmamışlardı. Kuzeybatı Afrika'da, Mihver kuvvetlere karşı verdikleri muharebeler onların ilk savaş deneyimleri idi. Savaşın başlarında, Amerikan birliklerinde birçok hatalar gözlenmişti. Küçük ve orta rütbedeki subayların büyük bir kısmı; katı bir disiplin altında yetişmişler ve askerî talimnamelerin dar kalıpları arasında sıkışmaları nedeni ile karar vermede ve sorumlulukları omuzlamada büyük ölçüde zorlanıyorlardı. Genç subaylar, muharebeye girdiklerinde, hiçbir şeyden habersiz; ellerinde uygun haritalar olmadığı ve haritanın nasıl kullanıldığını bilmedikleri hâlde emir veriyorlar ve komutanlarından emir alıyorlardı.

Amerikan birlikleri, taarruz ederken, komutanlarından gelen emirlere lüzumundan fazla bağlı kaldıklarından, bu durum taarruzun hızını olumsuz yönde etkiliyor ve birliklerin taarruzunu önemli ölçüde yavaşlatıyordu. Topçu ateş desteği elâstiki olmayıp; topçular, birliklerin ateş destek isteklerine cevap vermede oldukça geç kalıyordu.

Dar kalıplar içerisinde yetişen genç Amerikan subayları talimnamelere, kanunlara ve kurallara sıkı sıkıya bağlı kalan bir davranış içine girmişlerdi. Bu durum, taktik ve operatif alanda hayatî önem taşıyan inisiyatif, genç komutanların elinden alınıyordu.

Orgeneral Montgomery, kuzeybatı Afrika'ya çıkan ve ilk defa muharebeye katılan Amerikan askerleri için aşağıdaki değerlendirmeyi yapmıştı:

"Amerikan askerlerinin gerçek müşkülü Almanlarla oynadığımız oyunun kurallarından tamamen habersiz olmaları idi. Şurası bir gerçektir ki, kuralları bildiğiniz ölçüde oyunu daha iyi oynarsınız..."

Şimdi İngiliz muharib subaylar, göz yaşı ve kanları pahasına, her alanda kazandıkları muharebe deneyimlerini; muharebeden çıkardıkları dersleri ve savaş şekillerini büyük bir gayretle, Amerikan askerlerine öğretiyorlardı. Ayrıca Amerikan askerlerinin, muharebe ederken kazandığı tecrübeler, eğitim yetersizliklerini, askerî donanım noksanlıklarını, liderlik zafiyetlerini kısa zamanda ortadan kaldırmıştı. Yapılan muharebelerden çıkarılan dersler, Amerikan ordusunun gelişmesini sağlayan önemli bir vasıta olmuştu.

Amerikan askerinin cesaretinden; savaşma azim ve iradesinden asla kuşku duymayan; başkalarının da kuşku duymasına asla izin vermeyen Müttefik Kuvvetler Komutanı Korgeneral Eisenhower, Amerikan birliklerinde gözlenen noksanlıkları, aksaklıkları, zafiyetleri ortadan kaldırmak; eğitim sisteminde yeni düzenlemelere giderek birliklerin muharebe yeteneklerini arttırmak için büyük gayret gösteriyordu. Amerikan askerleri ile birlik komutanlarının eğitim noksanlığını ve muharebe tecrübesizliğini ortadan kaldırmak amacı ile Amerika'daki yüksek rütbeli komutanlara ve millî eğitim merkezlerine (National Traing Centers):

- * İstihbarat,
- * Komuta kontrol,
- * Birlikte ve koordineli hareket,
- * Subayların görevleri ve bunları yerine getirirken dikkat edilmesi gerekli hususlar,
- * Disiplin kavramı ve anlamı,
- * Muharebede uyanık davranma,
- * Harp silah ve vasıtalarının kullanılmasına ilişkin konseptler ve doktrinler konuları üzerinde önemle durulmasına ve muharebe eğitimine rehber olacak bir model oluşturulmasına ilişkin önemli raporlar sunmuştu.

Ayrıca Eisenhower, generallerin ve diğer personelin muharebede gösterecekleri performanstan doğrudan doğruya kendi kendisini sorumlu tuttuğundan, nitelikli general yetiştirmek için terfileri ile bizzat ilgileniyor ve konuya ayrı bir önem atfediyordu.

Bütün eksikliklere, aksaklıklara ve zafiyetlere rağmen, ehil eller tarafından sevk ve idare edilen Amerikalı genç subaylar muharebelerden kazandıkları dersleri, kişisel nitelikleri kısa zamanda kazandıkları deneyimi yüksek standarttaki zekaları ile bütünleştirerek, ciddiye alınması gereken bir askerî gücü yaratmışlar, anılan bu kuvveti, vurucu gücü yüksek bir savaş mekanizması hâline getirmişlerdi.

Bu bakımdan diyebiliriz ki, Meşale Harekâtı ile ABD Silâhlı Kuvvetlerinin kazandığı deneyim; gerek muharebe ve gerekse lojistik destek açısından büyük önem taşımakta olup, ordunun yapılanmasında ve gelecek muharebeleri başarı ile gerçekleştirmesinde temel teşkil etmiştir.

"Meşale Harekâtı"nın ilk safhalarında, adem-i merkezi (ayrı ayrı elden) bir şekilde sevk ve idare edilen 8'inci İngiliz Ordusu ile Kuzeybatı Afrika'daki Anglo-Amerikan kuvvetleri, harekâtın ilerleyen safhalarında birbirlerine yaklaşmaları nedeni ile bir komuta altında birleştirilerek müşterek merkezî bir karargâhtan sevk ve idare edilmelerinin kaçınılmaz olduğu ortaya çıkmış ve bu amaçla bir birleşik komutanlık kurulmuştu. Burada, herkes kişisel kaprislerini bir kenara bırakarak, ulusal çıkarlarını çok net ve çok dikkatli düşünmek zorunluluğu ile karşı karşıya bulunuyorlardı. Hedefin çok iyi ve çok açık bir şekilde belirlenmesi; ele geçirilmesi için hiçbir şeye bakmadan, bütün gayretleri bir araya getirerek, doğrudan doğruya bu hedefi ele geçirmeye yöneltmek esas alınmıştı. Bütün komutanlar ve karargâh subayları hedefin ele geçirilmesinde hiçbir fayda sağlamayan her davranıştan dikkatle sakınmaya ve ondan uzak durmaya azamî ölçüde özen göstermişlerdi.

Mareth savunma hattında bulunan Rommel, doğuda İngiliz 8'inci Ordusu ve batıda Anglo-Amerikan kuvvetleri arasında bir iç hat manevrası icra edecek durumda idi. Rommel, tali kuvvetleri ile doğuda 8'inci İngiliz Ordusu'nu tespit ederken; asıl kuvvetleri ile cephenin kuzeybatısında bulunan Anglo-Amerikan kuvvetlerine birliklerinin zafiyetlerini istismar ederek onları Kaserine

geçidinin kuzeybatısına atmıştı. Anglo-Amerikan kuvvetleri, kuvvet üstünlüğüne sahip oldukları hâlde, Rommel'in cesur, atılgan ve kararlı taarruzları karşısında bozguna uğramıştı. Hatta, Eisenhower, bir ara, Rommel taarruzlarının bu şiddette devam etmesi hâlinde, Bone-Constantine hattına kadar geri çekilmeyi, ileride yapacakları taarruz için burayı sonuna kadar savunacak bir çıkış üssü olarak elde bulundurmamayı düşünmüştü.

Mihver kuvvetlerin kuzey istikametinde icra ettiği bu taarruzda, çok iyi mevzilenmiş 88 mm'lik tanksavar silâhları Amerikan tanklarına karşı çok sağlıklı ve isabetli atışlar yaparak onlara büyük hasar verdirmişlerdi. Bir elden sevk ve idare edilen uzun menzilli topçu ateşleri, Müttefiklerin karşı taarruzlarına karşı hayli müessir olmuştu.

Bütün her şeye rağmen Rommel'in kuzey-batı genel istikametinde icra ettiği taarruz giderek etkisini kaybedince, Anglo-Amerikan kuvvetleri kısa zamanda toparlanarak bir karşı taarruz başlatmışlardı.

Bu sırada Rommel, elindeki bütün imkânları bir araya getirerek, Medinine'de bulunan 8'inci İngiliz Ordusu'na taarruz etmişse de bir sonuç alamamış ve Mareth savunma hattına geri çekilmek zorunda kalmıştı.

Böylece, iç hat manevrasından yararlanarak Anglo-Amerikan kuvvetleri ile 8'inci İngiliz Ordusu'na karşı giriştiği taarruzlardan bir sonuç alamayınca Rommel, Mihver kuvvetlerin Kuzey Afrika'daki günlerinin artık sayılı olduğunu görmüş ve Hitler'e, Kuzey Afrika Ordular Grubu'nun İtalya'ya çekilerek İtalya'da savunmaya devam etmesini teklif etmişse de, bu teklifi kabul edilmemiş ve Tunus'un her ne pahasına olursa olsun savunulması emredilmişti.

Rommel kuvvetlerinin Mareth savunma hattından batıya doğru çekilmeye başlamasından önce, 2'nci Amerikan Kolordusu batıdan taarruza başlamıştı. Anılan kolorduya, sahile kadar ilerleyip Rommel'in geri çekilme ve ana ikmal yollarını kesme görevinin verilmediğini görmekteyiz. Dikkat çekici bu olaya gerekçe olarak, büyük çapta muharebe deneyiminden yoksun bulunan 2'nci Amerikan Kolordusu'na 160 mil (256 km) derinlikte verilecek hedefin, onun imkân ve kabiliyetlerinin dışında olduğu gösterilmektedir. Görüldüğü üzere, 2'nci, Amerikan Kolordusu'na verilen hedef, Mihver kuvvetlerin imhasını önören hedefin kisasında kalmıştır.

Bilindiği üzere istihbarat ve lojistik harbin ayrılmaz birer parçasıdır. Kuzey Afrika Harekâtı'nın son safhasında gerek istihbarat ve gerekse lojistik konusunda alınan sayısız ders vardır. Biz burada önemli bir kısmına değinmekle yetineceğiz.

İstihbarat işlevleri, belirli birkaç istihbarat teşkilâtının yetki sahasına bırakılmış sınırlı faaliyetler değil ve fakat çeşitli birimlerce koordineli bir şekilde yürütülen gayet geniş kapsamlı bir teknik faaliyetler sürecini ifade eder. Bu süreç devlet yapısının ana merkezleri etrafında geniş bir şebeke içine dâhil olmuş bulunmaktadır.

Askerî istihbarat ve istihbarata karşı koyma, bu süreç içinde bir cüz olup bütün askerî faaliyetlere (hareket, idare, lojistik) ışık tutan, kısa ve uzun vadede yapılacak her türlü plânlamaya ve her konuda alınacak karara esas teş-

kil eden; doğru, sağlıklı ve güvenilir bilgileri zamanında sağlayabilen; barıştan itibaren her komuta kademesinde ciddiyetle ve önemle, kesintisiz bir şekilde sürdürülen bir ameliyedir. Bu ameliye düşmanın, dost kuvvetler hakkında bilgi toplamasına mani olacak tertip ve tedbirlerle birlikte; düşmanı aldatma ve yanıltma faaliyetlerini de kapsamaktadır.

Muharebede, vukuu muhtemel olayları önceden görüp tedbir almak ve zamanı geldiğinde, olaya süratle reaksiyon göstermek, başlı başına bir komutanlık sanatıdır. Bu nedenle, fonksiyonlarını yerine getirebilmek için her kademedeki komutan doğru ve zamanında verilecek istihbarata ihtiyaç duyar. Bu bakımdan istihbarat gayretleri, doğrudan doğruya, meçhulleri asgariye indirmeye; düşmanın imkân ve kabiliyetleri ile niyet ve maksadını meydana çıkarmaya yönelir. İstihbarat elemanları ve vasıtaları şüpheli kalmış noktaları aydınlığa çıkartmak üzere faaliyet gösterirler. Bütün gayretler komutanın doğru ve sağlıklı karar vermesine hizmet edecek şekilde sürdürülür.

Stratejik bir harekât, her şeyden önce birleştirilmiş bir istihbarata ihtiyaç gösterir. Mechullerle dolu harbin karanlıkları içerisinde doğru kararlar vermek komutanlık sanatının gerçek ruhunu teşkil etmektedir. Her kademedeki komutan, en doğru ve en sağlıklı kararları, ancak gerek duydukları bütün bilgilere sahip oldukları zaman verebilir. Barışta ve savaşta; hatta, normal insan yaşamında bütün gayretler bilinmeyenleri bulup ortaya çıkarmaya yönelik olup, elde edilecek bilgilerin ışığında neyin yapılacağına ve neyin yapılamayacağına karar verme üzerinde toplanır. Bahse konu meçhulleri çözen ve harbin karanlıklarını aydınlatarak komutanı doğru kararlara götüren; zamanında sağlanmış doğru ve güvenilir istihbarat bilgilerinin miktarıdır. Bir harekâtta istihbara başarıyı ve başarısızlığı belirleyen en önemli faktör olarak mütalâa edilmektedir.

El Alamein taarruzuna tekaddüm eden bir zamanda, 8'inci İngiliz Ordusu'nda istihbarat geliştirilmiş; telsiz kestirme ve dinleme hizmetini yürütecek ve kısaca "J" diye anılan bir elektronik birlik kurulmuştu. Muharebede ilk defa denenen bu istihbarat teşkilâtı Mihver kuvvetlerin tümen, tugay ve zırhlı kolordularının telsizlerini sürekli olarak dinleyerek, yayınladıkları bilgileri kaydedip doğrudan doğruya 8'inci Ordu ve ona bağlı kolorduların karargâhlarına gönderiyordu. Böylece birinci hat birliklerinin topladığı bilgileri üst komutanlıklara aktarmada geçen zamanı azaltmakta; dost birlikler hakkında bilgi vermekte ve amaçları dışında olmakla beraber gizliliği ihlâl eden telsiz konuşmalarını tespit ederek bir telsiz konuşma disiplininin sağlanmasına yardımcı olmaktaydı. Böylece anılan istihbarat teşkilâtı, komutanlara doğru, sağlıklı ve zamanında istihbarat bilgilerini sağlamanın yanı sıra, ordunun bütünlüğünü kuvvetlendirmekte ve aynı amaca hizmet eden askerler arasındaki bağları pekiştirmekteydi.

Montgomery, El Alamein genel taarruzun plânlarırken, başlangıçta, cepheyi sahil yolu mihrinde yarmayı düşünmüş ve tedbirlerini ona göre almıştı. Bu istikamet hedefe giden en kısa yolun üzerinde bulunduruyordu. Arazi ve yol şartları yarma gerçekleştirildikten sonra, birliklerin hareket kabiliyeti ve süratini arttıracak nitelikteydi.

Karargâh subayları ve komutanlar arasında bir başka grup yarmanın, cephenin orta bölgesinden yapılmasını savunuyorlardı. Bu hareket tarzının tercihine gerekçe olarak, bu bölgedeki engellerin azlığını, mayın kuşaklarının daha dar olduğunu ve yarma gerçekleştikten sonra arazinin birliklere daha geniş bir manevra imkânı ve elâstikîyet kazandıracağını gösteriyordu.

Karargâhta, yarmanın yapılacağı yer üzerinde görüş ayrılıklarının ve ciddi tartışmaların sürdüğü bir sırada, ordu istihbarat başkanlığı, karargâha kısa, fakat çok önemli bir rapor sunmuştu. Bu raporda, Alman birliklerinin tamamı kuzey bölgede ve İtalyan birliklerinin cephenin güneybölgesinde konuşlanmış bulundukları belirtiliyordu. Alman ve İtalyan birlikleri arasındaki ara hattı savunma mevziinin en zayıf yeri olarak değerlendirilmişti. Bu rapor üzerine Montgomery, savunma cephesini sahil yolu tarafeyninden yarmaktan vazgeçerek, düşmanın savunma cephesini, Alman ve İtalyan birliklerini ayıran ara hattın geçtiği yerden yarmaya karar vermişti.

Alman birlikleri ile İtalyan birliklerinin yerlerini tek tek tespit edip, ara hattın geçtiği yeri ortaya çıkarmak istihbarat teşkilâtının yaptığı çalışmaların ne kadar önemli olduğunu ve istihbaratın, harbin vazgeçilmez bir fonksiyonu olduğunu bir kere daha kanıtlamıştı.

Yarma gerçekleşip, 8'inci Ordu'nun takip harekâtına başlaması ile Alman ve İtalyan birliklerinin yerlerini tespit etmek ve hangi istikamete gittiklerini meydana çıkarmak yine istihbarat teşkilâtında görevli personelin kabiliyetine ve becerisine kalmıştı.

Rommel, Mareth hattına çekildikten sonra, iç hat manevrasından yararlanarak önce kuzeyde Kasserine geçidini savunan Anglo-Amerikan kuvvetlerine karşı bir taarruz plânlanmıştı. Rommel'in bu taarruzu karşısında, Anglo-Amerikan kuvvetlerinin harekâtın ilk başlarında uğradıkları başarısızlığın başında gelen nedenlerden birisi muharebe deneyiminden yoksun bulunmaları ve diğeri de İstihbarat Başkanlığı, Mihver kuvvetlerin asıl taarruzunu Founduk bölgesinden yapacağına önceden inanmış olmaları idi. Alınan keşif raporlarından, Alman ve İtalyan birliklerinin Founduk bölgesinde taarruz tertibi aldıklarına dair bir emareye rastlanmadığı anlaşılmış olmasına rağmen, Ordu İstihbarat Başkanlığı görüşünde ısrar etmişti. Bu yanlış değerlendirme, ordunun kuvvet çoğunluğunu cephenin kuzeyinde tesis etmesine yol açmış ve daha sonra Mihver kuvvetleri Kasserine geçidine geri çekilirken Müttefiklerin, koordineli bir karşı taarruz olasılığını ortadan kaldırmıştı.

Çölde cereyan eden muharebelerin bel kemiğini lojistik destek, bakım ve onarım teşkil etmiştir. Bilindiği üzere, uygun teçhizat ve vasıtalarla donatılmış, eğitilmiş bir insan gücüne sahip olmak, harbin kazanılması için esastır. Bahse konu teçhizatı ve vasıtaları üretip, Amerika ve İngiltere'den Kuzey Afrika'daki Müttefik kuvvetlere ulaştırmak ve burada bulunan Mihver kuvvetlere karşı bir ikmal ve bakım, onarım üstünlüğü sağlamak buradaki birliklerin harbe hazırlık derecelerini ve hareket kabiliyetlerini arttırmış ve buradaki muharebelerin kazanılmasında hayati rol oynamıştır.

Zırhlı ve mekanize birlikler, muharebede çok miktarda akaryakıt, yağ, mühimmat ve yedek parçaya ihtiyaç gösterirler. Bunların yanı sıra, çölde yiyecek ve su da ayrı bir yer işgal eder. Her sınıf ikmal maddesinin, geriden taşınarak, ihtiyaç duyulan yer ve zamanda birinci hat birliklerine dağıtılması hayati önem taşımaktadır. Çölde icra edilen harekât, özellikle arz eden harekât türlerinden bir tanesidir. Çöl şartlarında yapılacak bir harekâta zırhlı ve mekanize birliklere sağlanacak lojistik destek daha fazla önem kazanır. İkmal, bakım, onarım, ve sağlık hizmetlerine özen göstermek zorunludur. Birliklere çölde lojistik destek sağlarken, aşağıdaki durumlarla karşılaşmak kaçınılmazdır:

- * Çölde mesafeler daha uzundur.
- * Lojistik destek, büyük çapta, mevcut kara yollarından yararlanarak yapılır. Bu destek, havadan yapılan ikmalle tamamlanır.
- * Çölde demir yolu yoktur.
- * İkmal yolları daha uzun olup, ikmal konvoyları her türlü tehlikeye karşı daha hassastır.
- * Gayret gösterildiği takdirde su ve akaryakıt ikmali için boru hatları döşenebilir.
- * Yüklü ikmal araçlarının kuma batmaları, sık sık rastlanan bir sorun yaratır.
- * İkmal ve bakım üslerini gizlemek çok zordur.
- * Mahallinden tedarik mümkün değildir.
- * Çölde, suyun tedariki, depolanması, dağıtılması ve taşınması genellikle bir sorundur.
- * Kum, toz ve aşırı sıcaklar bütün askerî araç, gereç ve silâh sistemleri üzerine olumsuz etki yapar. Düzgün bir bakım yapılmazsa ve gerekli özen gösterilmezse birlikler büyük sıkıntılara duçar olurlar.
- * Ana sağlık sorunlarını daha ziyade sıcak çarpması sıcak yorgunluğu, sıhhi koruma imkânlarının yetersizliğinden kaynaklanan bağırsak hastalıkları teşkil etmektedir.
- * Elde yeterli uçak bulunmadığından, hasta ve yaralılar geride çok uzak mesafede bulunan hastahanelere araçla taşınmak zorunda kalırlar.
- * Çölde uzun süre hizmet vermenin sonucunda ortaya çıkan psikolojik bulantılar, personel mevcutlarını olumsuz yönde etkiler.
- * Çölde suyun azlığı, personelin hijyenini olumsuz yönde etkiler ve cilt hastalıklarına yol açar.
- * Birlikler için ilâve tuz ikmali ihtiyacı vardır.
- * Savunmanın ihtiyaç gösterdiği tahkimat malzemelerinin taşınması için çok miktarda ulaştırma vasıtasına ihtiyaç vardır.

* Çölde sahra hizmetleri; zehirli böcek sokmalarına karşı alınacak tedbirler önem kazanır.

Şurası bir gerçektir ki, Kuzey Afrika Harekâtı'nın kaderinde lojistik destek ikmal bakım, onarım ve sağlık hizmetleri hayatî rol oynamıştır. Bir savaşta sevk ve idare kurallarına uyulmadığı veya birliklere istenen zamanda, istenen yerde, ihtiyaç duyduğu ikmal maddeleri sağlanmadığı; araç, gereç, silâh ve teçhizatın bakımı, onarımı ve ikmalî yeterince yapılamadığı takdirde bir zaferin kazanılması söz konusu olamaz. Özetle denilebilir ki ikmalde yeterlilik kesin bir zaferin müjdecisidir.

Kuzey Afrika'da cereyan eden muharebelerde, muharebe alanı kurtarmasının önemi her geçen gün daha iyi kavranmış ve özellikle tankların kurtarılması, onarımı ve en kısa zamanda birliklere dağıtılması bir sisteme bağlanmış ve zırhlı tümenlerin yararına olacak şekilde sistem geliştirilmişti. Zırhlı tümenlerin ve kolorduların organik kuruluşunda bulunan bakım ve onarım, kademelerinin yetkileri artırılmış; tank onarım kapasiteleri hemen hemen iki katına çıkarılmıştı. Tugaylarda ve diğer birliklerdeki makinist ve teknisyenlerin gayretlerini koordine edecek ve yönlendirecek tedbirler alınmış; böylece bakım-onarım sürecindeki zaman kayıpları asgarî düzeye indirilmişti. Onarım görmüş veya yeni gelmiş tanklar ile diğer araçların birliklere dağıtımını yapmak üzere tümenlerde ve kolordularda "tank dağıtım squadronlar" kurulmuştu. Böylece, birliklerin ihtiyacı olan araçlar ve tanklar; geçmişe nazaran birliklere daha iyi bir durumda gelmeye başlamış; tank ve araçların ileriye doğru ikmal akışı hızlanmıştı.

Mihver kuvvetlerin taarruzlarının El Alamein savunma hattı önlerinde, 8'inci İngiliz Ordusu tarafından durdurulması ve taarruz imkân ve kabiliyetini büyük ölçüde kaybetmeleri üzerine, Rommel, takviyeler gelinceye ve ihtiyaç duyduğu her sınıf ikmal maddesi kendisine ulaştırılınca kadar bulunduğu hatta savunmaya geçmişti.

Süveyş Kanalı'na 60 mil (100 km) mesafede bulunan Rommel'in yeniden taarruza başlayabilmesi ve 8'inci İngiliz Ordusu'nu imha edebilmesi için anılan takviyeler ile her sınıf ikmal maddesine; özellikle akaryakıt ve mühimmata şiddetle ihtiyacı vardı. Hitler ile yaptığı görüşmede, Hitler herşeyin yoluna gireceğini söylemiş ve Rommel'e Süveyş Kanalı'nı ele geçirmek için istediği herşeyi vereceğini vaad etmişti. Fakat Hitler daha sonra sözünde durmamış ve istenen takviyeler ile ikmal maddelerini Kuzey Afrika'ya göndermemişti. Hiç şüphesiz, Rommel Hitler'in vadlerini tank ve top namlularına doldurup, İngiliz birliklerinin üzerine atamazdı ve savunmasını bu boş vadlere dayandırarak sürdüremezdi. Onun, muharebe edebilmesi için, herşeyden önce akaryakıt, mühimmata, tanka, personele ve her sınıf ikmal maddesine ihtiyacı vardı. Yeterli bir ikmal olmadığı ve takviyeler zamanında gelmediği takdirde Rommel'in üstün kuvvetlere ve yeterli bir ikmale sahip İngiliz 8'inci Ordusu'nun karşısında bir zafer kazanması söz konusu olamazdı. Modern ordularda, sıkça kullanılan aşağıdaki deyim lojistik desteğin önemini açık olarak ortaya koymaktadır.

"Harpte mağlûbiyet cephe gerisinde başlar."

Rommel kuvvetlerini El Agheila mevziine kadar takip eden Montgomery, ana ikmal üslerinden hayli uzaklaşmıştı. Rommel'in gizlice, El Agheila mevziinden Buerat savunma mevziine çekilerek araya 250 km'ye yakın bir mesafe koyması, 8'inci İngiliz Ordusu'nda mevcut ikmal bakım ve onarım güçlüklerini daha da arttırmıştı. Montgomery, Buerat savunma mevziine başarılı bir taarruz icra edebilmek için her şeyden önce lojistik destek konusunda karşı karşıya bulunduğu olumsuzlukları ortadan kaldırmak ve asgarî 10 günlük her sınıf ikmal maddesini ileri bölgeye intikal ettirerek depolanmasını sağlamak zorunda idi. Zaman çok önemli olduğundan, Montgomery Mekili bölgesinde bulunan 10'uncu Zırhlı Kolordu'nun bütün motorlu araçlarını, söz konusu ikmal maddelerinin taşınmasına tahsis etmiş ve bu görevi kolordu komutanı Korgeneral Horrocks'a vermişti. Tobruk ve Bengazi'de bulunan ana ikmal üslerinden taşınan 10 günlük her sınıf ikmal maddesinin ileriye taşınması ve depolanması 14 Şubat 1943 gününe kadar tamamlanmıştı. Taarruzun zamanında başlaması ve başarı ile devam ettirilmesi mümkün kılınmıştı.

İngilizlerin Akdeniz’de bulunan donanmalarının, bu harekâta, kara birliklerine sağladıkları lojistik destek başta olduğu hâlde diğer destek faaliyetleri ayrı bir inceleme konusu olacak kadar önem arz etmektedir.

Akdeniz'deki ulaşım hatlarını Alman ve İtalyan ikmal gemilerine kapalı bulundurmak ve anılan gemileri batırarak Kuzey Afrika'da bulunan Mihver kuvvetlerine ikmal akışını durdurmak 8'inci İngiliz Ordusu'na sağlanan desteğin en büyüğü olarak kabul edilmektedir. Diyebiliriz ki, Rommel'i imha olmanın eşğine getiren ve Kuzey Afrika'da harbin kaderini değiştiren İngiliz Kraliyet Donanması'nın Akdeniz'deki başarılı harekâtıdır.

Bazı ülkelerin silâhlı kuvvetlerinde lojistik desteğin ikinci plânda olduğunu ve harekâtın her zaman ön plânda tutulduğunu müşahade etmekteyiz. Bir muharebenin temel unsurlarını teşkil eden harekât, istihbarat, personel, idare ve lojistik destek birbirlerinden ayrı olarak mütalâa edilemez. Bunlar bir bütünün parçaları olup, birbirlerini tamamlayacak şekilde ele alınarak plânlanırlar. Bunlardan herhangi birinde meydana gelecek bir aksaklık ve zafiyet harbin geleceğini bir bütүн olarak ve olumsuz yönde etkiler. Bu bakımdan; harekât, istihbarat, personel, idare ve lojistik konularında birisinin, diğerinin aleyhine olacak tarzda bir gelişme göstermesi kabule şayan bir durum değildir.

İkinci Cihan Harbi'nde ve özellikle Kuzey Afrika Harekâtı'nda idare ve lojistik desteğin önemi daha iyi anlaşılmış ve bu konuda yoğun çalışmalar yaparak, lojistik destek sisteminde büyük gelişmeler sağlanmıştır. Tankları ve zırhlı muharebe araçlarını yakından takip etme durumu ile karşı karşıya kalan lojistik destek araçlarının arazi kabiliyeti artırılarak önemli ikmal maddelerinin birliklerin yanında taşınmasına olanak sağlanmıştı. Bu durum birliklerin taarruz hızını ve muharebede başarı şansını büyük ölçüde artırmıştı.

Ayrıca İkinci Cihan Harbi'nde, kara, deniz ve hava kuvvetlerinin kullandıkları harp silâh ve vasıtalarında meydana gelen teknolojik gelişmeler çok yüksek eğitim görmüş bakım personeline duyulan ihtiyacı ön plâna çıkarmıştı. Çağımızda bu ihtiyaç modern ordularda hayati rol oynamakta, muharebede kazanılacak zaferin temel direğini teşkil etmektedir.

Çölde cereyan eden harekâta, bir ordunun bekası ana ikmal yollarının be-hemehâl (mutlaka) açık tutulmasına bağlıdır. Bu nedenle, geri bölgenin em-niyet altına alınması ve ikmal üslerinin her türlü tehlikeye karşı korunması ön plâna çıkmıştır. Çağımız harplerinde birliklerin ihtiyacı olan her sınıf ikmal maddesinin birliklere zamanında ulaştırılması; hasta ve yaralıların tahliyesi, silâh sistemleri ile askerî donanımın bakımı, onarımı ve ikmal, harbin ön önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Muharebenin başarı ile sürdürülmesi, en az aşağıdaki şartların birliklere temin edilmesi ile mümkündür:

- * Birliklerin personel kadrolarının % 100 seviyede tutulması.
- * Birliklerin silâh, malzeme ve araç kadrolarının % 100 seviyede tutulması.
- * Birliğin organik kuruluşunda bulunduğu komutanlık ile emniyetli bir mu-habere irtibatı kurulabilmesi.
- * Birliğin, ikmalini sağlayabilmesi ve gerektiğinde geri çekilebilmesi için, ana ikmal ve çekilme yollarının açık tutulması.

İngiliz 8'inci Ordu Komutanı Orgeneral Montgomery'nin, giriştiği hemen hemen her muharebede, yukarıdaki hususlara büyük önem atfettiğini gör-mekteyiz. Hatta taarruza başlayabilmek için alacağı kararlarda, ikmal mad-delerinin yeterliliği; hastahaneler ile ikmal bakım üslerinin cepheye olan uzak-lıkları en önemli birer etken faktördü.

Kuzey Afrika Harekâtı'nın hemen hemen her safhasında, her iki taraf kara mayın harbine büyük çapta önem vermiş; anti personel ve anti tank ma-yınlarını bol miktarlarda kullanmışlardı. Her tarafta mayın tarlalarının ve çe-şitli yapay engellerin bulunduğu, fakat yol şebekesi ile belirgin noktalardan mahrum bulunan bir muharebe alanında, birliklerin taarruzlarını kesintisiz bir şekilde sürdürebilmeleri ancak arazide ilerlenecek yolların özenle ve dikkatle işaretlenmesi; plânlı ve çok sıkı bir askerî trafik kontrolü ile mümkün ola-cağından güçlü askerî inzibat birliklerine olan ihtiyacın önemi izahtan va-restedir. El Alamein Muharebesi'nden sonra, 8'inci İngiliz Ordusu'nun baş-lattığı takip harekâtının hızını muhafaza etmesi ve birliklerin, 1400 millik (2240 km) bir mesafeyi, kesintisiz bir şekilde katetmeleri güçlü askerî inzibat birliklerinin mükemmel bir şekilde plânlayıp, icra ettikleri askerî trafik dü-zenlemeleri ile mümkün olmuştu.

Özetle diyebiliriz ki, Kuzey Afrika Harekâtı'nın sonucunu, burada bulunan Müttefik kuvvetlere sağlanan mükemmel denecek düzeyde lojistik destek ve İngiliz Kraliyet Donanması'nın Akdeniz'i, Kuzey Afrika'daki Mihver kuvvetlere ikmal maddesi taşıyan lojistik gemilerine kapatması tayin etmiştir.

İkinci Cihan Harbi'nden sonra, askerî lojistik sistem, bir gelişme süreci içe-risine girmiş, yeni stratejiler benimsenmiş ve bu stratejilerin ön gördüğü doğ-rultuda, kuvvetlerin ortak lojistik destek fonksiyonları, ortaya konan bir dizi ic-raatla merkezî bir duruma getirilmişti. Buna paralel olarak lojistik sistem içerisinde uygulanan yöntemler, standart hâle getirilmişti. Lojistik sistemde meydana gelen standardizasyon ve otomasyon gibi köklü gelişmeler, kuv-vetlerin genel olarak, muharebe kabiliyetleri ile harekâta hazırlık derecelerini büyük ölçüde artırmıştı. Kuvvetlerin uzun bir zamandan beri geliştirdikleri lo-

jistik destek sistemi, bugün artık bir ilim hâline gelmiştir. Bu alanda görev yapan subayların, lojistik destek konularında lisans üstü bir eğitime tabi tutulması çağımızdaki modern orduların dikte ettiği bir husustur.

Kasablanka'da 14-24 Ocak 1943 tarihleri arasında bir araya gelerek bir konferans düzenleyen İngiltere Başkanı Churchill ile ABD Cumhurbaşkanı Roosevelt; Müttefik kuvvetlerin Kuzey Afrika'da mağlûp olmalarının söz konusu olmadığına kanaat getirerek, zaferi, düşüncelere hâkim kılan ortak bir bildiri yayınlamışlar ve Mihver kuvvetlerin kayıtsız şartsız teslim olmalarını istemişlerdi.

Bildirinin yayınlanmasından kısa bir süre sonra, Mihver kuvvetler, 13 Mayıs 1943 günü, Müttefik kuvvetlerin taarruzları karşısında hezimete uğramışlar ve teslim olmak zorunda kalmışlardı.

Almanlar, İkinci Cihan Harbi'nin başlarında bütün cephelerde başarılı muharebeler verirken; Müttefiklerin taze ve büyük ümitler vadeden bir zafer kazanmaları âdeta şart olmuştu. Bu nedenle Müttefiklerin Kuzey Afrika'da kazandıkları zaferin taşıdığı önem, her yönü ile çok büyüktür. Çünkü, Müttefikler Kuzey Afrika'daki muharebeleri kaybetmişlerdi; Cebel-ü Tarık Boğazı'nı, Malta adasını, Akdeniz yöresi ile birlikte Orta Doğu'yu kaybedeceklerdi. Hiç şüphesiz, Müttefikler bunun bir sonucu olarak, İkinci Cihan Harbi'ni de kaybedebilirlerdi.

Müttefiklerin, Kuzey Afrika'da kazandıkları bu zaferin sonuçlarını, özetle, şu şekilde sıralamak mümkündür:

* El Alamein'de başlayan ve Tunus'ta Alman ve İtalyan birliklerin imhası ile son bulan bu bir dizi muharebe, Almanya ve Japonya'nın dünya üzerinde besledikleri emellerine vurulmuş en ağır darbe olmuştu.

* Mussolini'nin Kuzey ve Doğu Afrika'da bir imparatorluk kurma sevdası ortadan kaldırılmıştı.

* Britanya İmparatorluğu'nun, Hindistan'dan gelip, Akdeniz'den geçen ve hayati önem taşıyan ticaret yolu emniyete alınarak açık kalması sağlanmıştı.

* Müttefikler Akdeniz havzasında hâkimiyet kurarak, Müttefiklerin muharebe imkân ve kabiliyetleri için hayati önemi olan Orta Doğu petrol yataklarını güvence altına alınmış ve bu bölgenin Mihver kuvvetlerin eline geçmesi önlenmiştir.

* Müttefikler Avrupa'nın, yumuşak karnı sayılan Akdeniz sahillerinde seçecekleri bir bölgeye stratejik bir amfibi harekât yapma imkânına sahip olmuşlardır.

* Müttefik kuvvetlerin Kuzey Afrika'da kazandığı bu zafer, Alman Nazizmine karşı yapılan harbin dönüm noktasını teşkil etmiş; Fransa, Müttefiklerin safında harbe girmiş ve bu zaferin kazanılmasından sonra inisiyatif tamamen Müttefiklere geçmiştir.

İkinci Cihan Harbi ve özellikle Kuzey Afrika Harekâtı bir makineler harbi olmuş ve bu harpte tanklar, savaş uçakları, toplar, uçan roketler, savaş gemileri büyük rol oynamışlardı. Ruslar Stalingrad cephesinde 3 mil (5 km) ge-

nişliğindeki bir cephede, değişik çapta top namlusu toplamışlardı. Bir başka deyişle, 5 km'lik cephede, arazinin her bir yardasında bir top namlusu vardı.

Atom bombası, ilk defa İkinci Cihan Harbi'nde kullanılmış ve buna karşı koyamayacağını anlayan Japonlar harbe son verip kayıtsız şartsız teslim olmak zorunda kalmıştı. Bugün Amerika ve Sovyetler Birliği'nin elinde Hiroşima ve Nagazakiye atılan atom bombalarından binlerce defa daha güçlü nükleer bombalar vardır. Birinci Cihan Harbi (1914-1918), kendisinden sonraki harpleri ortadan kaldıracak inancı ile yapılmıştı. İnsanoğlu bir ölçüde İkinci Cihan Harbi'ni yaparken aynı şeyi düşünüyordu. Dünyadaki süper güçler, birbirleri ile harp etmek zorunda kalırlarsa, yine harbi ortadan kaldırmak için harp edeceklerdir. Fakat bu harp sona erdiğinde, dünya üzerinde pek az kişi sağ kalacaktır. Hangi ülkede yaşarsa yaşasın, hangi milletten olursa olsun, rengi ve ırkı ne olursa olsun, dünyada böyle bir felâketin yaşanmaması için her türlü gayreti ortaya koymak herkesin en başta gelen bir vazifesidir.

Kuzey Afrika Harekâtı'nda kullanılan harp silâh ve araçları; kullanılma konseptlerine, kullanan milletlerin uyguladıkları harp doktrin ile taktiklerine nazaran daha fazla gelişmiş bir özellik arz ediyordu. Süngü, büyük ölçüde kullanılmadığından boyu kısalmış ve nöbet tutarken tüfeğe takılan bir vasıta olmuştu. Bunun yerine komando bıçağı öne çıkmış ve komando taktikleri dik-kati çekmeye başlamıştı. Hafif silâhlar 30 ve 303 kalibrelik mühimmat kullanmaya devam etmişlerdi. Statik mevzi harbi, yerini "Yıldırım Harbi"ne (Blitzkrieg) bırakmıştı. Hafif ve yarı otomatik silâhlar çok faydalı olmaya başlamıştı. Sten makineli tabanca, bren otomatik tüfeği ile değişik çapta, diğer seri ateş edebilen bütün silâhlar; yeni askerî konseptler ve eğitim programları ihtiyacını ortaya koymuştu. Birinci Cihan Harbi'nde sadece subaylar tarafından taşınan tabanca ve otomatik tabanca; şimdi, kuvvet komutanlıklarına bağlı bütün birliklerde, yaygın bir biçimde kullanılmaya başlanmıştı. Böylece, bahse konu silâhlar, savunma ve taarruza ilişkin hareketlerde yeni standartların ortaya çıkmasına yol açmıştı. Her alayda, keskin nişancılara özel önem atfedilmeye başlanmıştı. Birinci Cihan Harbi'nde mevzi savunmasında kullanılan el bombaları, tüfek bombaları ve havanlar; İkinci Cihan Harbi başladığı zaman, hayli geliştirilmişti. Bu harpte, hareket manevranın esasını teşkil ettiğinden ve birlikler, muharebelerde çok süratli hareket ettiklerinden, böyle bir durumda zehirli gazın kullanılmasının faydadan çok, zarar doğuracağı düşünülmüş ve İkinci Cihan Harbi'nde zehirli gaz kullanılmamıştır. Sadece, birliklerin manevrasını gizlemek için topçu birlikleri sis mermisi atmışlardı. Büyük ölçüde gelişme gösteren topçu silâhları, bu harpte daha etkili bir şekilde kullanılmıştı. Bir anda birçok hedefi ateş altına alabilecek şekilde bir gelişme gösteren topçu silâhlarına mühimmatta meydana gelen gelişmeler ayak uyduramamıştı. Harbin başında, tanklara karşı kullanılan mermilerin delme gücü karşısında tankların zırhları zayıf kalmış ve tanklarda kullanılan zırh tabakaları üzerinde ciddî araştırmalar yapılarak, kısa zamanda tanksavar mermilerine nazaran büyük gelişmeler kaydedilmişti.

İkinci Cihan Harbi içerisinde, tanklar ve zırhlı muharebe araçları birçok evrelerden geçmiş; silâh sistemi, zırh, hareket kabiliyeti, muharebe ve arazi ka-

biliyeti açısından büyük ölçüde geliştirilerek, muharebe alanının vazgeçilmez bir silâh sistemi ve zaferin kazanılmasında hâkim bir unsur olmuştur. İkinci Cihan Harbi'nde en büyük yatırım savaş uçağından sonra, tankların ve zırhlı muharebe araçlarının imali için yapılmıştır.

Askerî alanda havacılık, 1939-1945 yılları arasında büyük bir gelişme göstermiş ve bu gelişme doruk noktasına ulaşmıştı. Harbin devamı süresince; av, av bombardıman ve stratejik bombardıman uçakları, birliklerin muharebedeki başarılarına ve müttefiklerin harbi zaferle sonuçlandırmasına çok büyük katkılar yapmıştı. Bilindiği üzere atom bombası; Hiroşima ve Nagazaki şehirlerine uçaklar tarafından atılmış ve bu öldürücü silâh harbi bitirmişti.

Bu gelişmelere paralel olarak deniz kuvvetlerinde gelişmeler kaydedilmişti. Oramiral Mountbatten (İngiliz) amfibi harekâtta yeni taktikler ve konseptler geliştirerek, Meşale Harekâtı'nın başarısına büyük ölçüde katkıda bulunmuş; "Normandiya Çıkarması"nda kullanılan amfibi doktrin ve konseptlerin babası olmuştur.

Deniz harbinde; Drenotların ve zırhlıların yerini uçak gemileri almış ve donanmanın okyanuslarda emniyetle dolaşmalarını yine, uçak gemilerinde üslenmiş uçaklar sağlamıştır.

Bu dönemde askerî alanda sürdürülen ilmi çalışmalar araştırma ve geliştirme faaliyetleri; silâhlı kuvvetlere radarı, sonarı, uzun menzilli topları ve elektronik nişangâhı (Electronic Gun Sight) kazandırmıştır.

Deniz harbinde, denizaltı en etkili bir silâh olarak ortaya çıkmış ve radar icat edilinceye kadar, denizlerin hâkimi olmuştur. Harbin sonlarına gelindiğinde Almanlar, çağımızdaki güdümlü füzelerin proto tipi olan V1, V2 serbest roketlerini kullanmaya başlamış; jet savaş uçağını imal edip hizmete sokabilmek için çalışmalarına hız vermiştir.

Kuzey Afrika Harekâtı ve bilâhare icra edilen Meşale Harekâtı, Müttefik devletler topluluğunun belirlediği stratejik hedeflerden bir tanesini gerçekleştirmek üzere yapılmış bir dizi muharebeyi ihtiva eden önemli bir harekâttır. Müttefiklerin bu harekâtı zaferle sonuçlandırmaları Roma'ya ve Berlin'e giden yolu açmıştı. Görüldüğü üzere, "Meşale Harekâtı", büyük stratejinin (Grand strateji) ön gördüğü nihaî hedefin gerçekleştirilmesinde en güçlü halkayı teşkil etmiştir.

Çok sistemli ve en ince detaya kadar düşünülmüş, hazırlanan ve cüretle uygulanan plânların, stratejik, operatif ve taktik alanlarda, harekât üzerine yapacağı olumlu etkileri ve zaferin kazanılmasında oynayacağı kilit rolü, Meşale Harekâtı bize göstermiştir.

Bir asrı aşkın bir zamandan beri, muharebe doktrininin temel taşı teşkil eden ve harbin nihaî hedefi olan, "muharebe meydanındaki düşman kuvvetlerin imhası" Kuzey Afrika Harekâtı'nda tarafların değişmeyen hedefi olmuştur. Bu bakımdan bütün gayretler, stratejinin hedef prensibine uygun olarak, anılan hedefin gerçekleştirilmesine yöneltilmiş ve o doğrultuda kullanılmıştır. Ayrıca taraflar inisiyatifi ele geçirmek ve elde bulundurmak için

elden gelen her gayreti sarf etmişlerdi. Genel olarak, taraflardan birisi ister savunma; isterse taarruz harekâtında bulunsun; kuvvet üstünlüğü düşmanda olsa bile, inisiyatifi ele geçiren tarafın muharebeyi kazanma şansı çok yüksek olacağını söyleyebiliriz.

Özet olarak diyebiliriz ki, harp sanatının üzerine bina edildiği temel prensipler, doğru uygulandığı takdirde her zaman olumlu sonuçlar vermektedir. Anılan prensipler çerçevesinde muharebelerin analiz edilmesi ve dersler çıkarılması silâhlı kuvvetlerin tarihi gelişimi içerisinde yapılanmasına önemli ölçüde katkıda bulunacaktır.

Hiç şüphe yok ki, en küçük rütbeli komutandan, en yüksek rütbeli baş komutana ve siyasî liderlere kadar her sorumlu kişinin, harbi, değişmez prensipleri çerçevesinde yapmaları İkinci Cihan Harbi'ni zaferle sonuçlandırmalarına yardımcı olan etkili bir vasıta olmuş ve harbin kazanılmasında kesin hayatî bir rol oynamıştı.

KRONOLOJİ

1 Eylül 1939

Alman orduları, saat 04.45'te birkaç yerden Polonya hududunu geçerek anılan ülkeyi fiilen işgale başlamışlardı. Bu şekilde İkinci Cihan Harbi başlamış oldu.

2 Eylül 1939

İngiltere ve Fransa'nın, Almanya'ya karşı savaş ilân etmesi.

10 Haziran 1940

İtalya, Akdeniz Havzası'na hâkim olmak ve bu bölgede Eski Roma İmparatorluğu'nu kurmak maksadı ile Almanya'nın yanında harbe girmişti.

11 Haziran 1940

İtalya'nın, İngiltere'ye karşı harp ilân etmesinden bir gün sonra İngiltere de İtalya'ya karşı harp ilân etmişti.

Bunun üzerine, İngiliz Orta Doğu Kuvvetleri Başkomutanı General Wavell, 7'nci Zırhlı Tümen (Çölfareleri) ile Mısır'ın Batı hududunu geçerek İtalyanların Kapuzzo ve Maddalena garnizonlarını ele geçirmişti.

10 Aralık 1940

İngiliz Batı Çöl Ordusu'nun; Nibeva, Tumar ve Sofafi'de bulunan 10'uncu İtalyan Ordusu'na taarruz etmesi ve anılan ordunun büyük kısmını; Bug Bug, Sidi Barani, Mersa Matruh arasında imha etmesi.

3 Ocak 1941

İngiliz Batı Çöl Ordusu'nun; Bardia'da savunan İtalyan kuvvetlerine taarruz etmesi ve büyük bir bölümünü esir alması.

5 Şubat 1941

İngiliz Batı Çöl Ordusu'nun, Beda Fom'da, geri çekilen 10'uncu İtalyan Ordusu'nun önünü kesmesi ve bu orduya baskın tarzında taarruza başlaması.

7 Şubat 1941

10'uncu İtalyan Ordusu Kurmay Başkanı General Virginid'in, beraberinde ordu karargâhı olduğu hâlde saat 11.00'de, 4'üncü İngiliz Tugayı'nın karargâhına gelerek teslim olması.

7 Mart 1941

Kuzey Afrika'da konuşlanmış bulunan Kraliyet Hava Kuvvetleri'nin -bir filo hariç- tamamı ve 50.000 kişilik bir İngiliz kuvveti Kuzey Afrika'dan Yunanistan'a gönderilmişti. Anılan kuvvet Alman işgaline karşı Yunanistan'ı savunmakla görevlendirilmişti.

12 Şubat 1941

Korgeneral Erwin Rommel'in, özel karargâhı ile birlikte Trablus'a gelmesi.

21 Şubat 1941

İngiliz Genelkurmay Başkanlığı, General Wavell'den, Trablus'a takviye olarak gelen Alman zırhlı ve motorlu birliklerine karşı Sirenaik yarımadası ve Mısır'ın savunması ile ilgili görüş ve mütalâa istemişti.

2 Mart 1941

General Wavell'in İngiliz Genelkurmay Başkanlığı'na "düşman durum değerlendirilmesini" göndermesi.

31 Mart 1941

Korgeneral Erwin Rommel'in, İngiliz ordusunun El Agheila'daki savunma mevziine taarruza başlaması.

4 Nisan 1941

Rommel kuvvetlerinin Bingazi'ye girmesi.

7 Nisan 1941

Korgeneral O'Connor ile Korgeneral Neame, akşam saatlerinde, yanlarına muhafız almadan, birinci hattaki birliklere giderken, ilerleyen Alman birliklerinin içine düşmüşler ve esir olmak zorunda kalmışlardı. Anılan generallerin esir düşmesi, 13'ncü İngiliz Kolordusu için büyük bir kayıptı.

15 Nisan 1941

Korgeneral E. Rommel, emrindeki kuvvetlerle Tobruk'u kuşatmış; Halfaya Geçidi'ni geçerek Mısır topraklarını işgale başlamıştı.

15 Haziran 1941 (Battleaxe Muharebesi)

General Beresford Peirse'ın komutasında, 25.000 asker ve 200 tanktan oluşan 13'üncü İngiliz Kolordusu, saat 02.30'da Alman kuvvetlerinin tahkim edip savunduğu Halfaya geçidi-Kapuzzo-Sollum savunma hattına taarruza başlamıştı.

17 - 18 Kasım 1941

Crusader Muharebesi'nin arifesinde, 8'inci İngiliz Ordusu, Albay Laylok'un komutasında, özel eğitim görmüş seçkin 50 İskoçyalı komando ile Rommel'ine karargâhını ortadan kaldırmak amacı ile düşman hatlarından 320 km geride, Beda Littorio'da bulunan ordu karargâhına geceleyin baskın düzenlemişti.

İcra edilen bu taktik akın sonucu, karargâhta bulunan karargâh subaylarından bir kısmı ölmüştü. Korgeneral Erwin Rommel o sırada karargâhta olmadığı için kurtulmuştu.

18 Kasım 1941 (Crusader Muharebesi)

İngiliz 8'inci Ordusu, saat 06.00'da Alman ve İtalyan birlikleri (Mihver kuvvetler) tarafından savunulan Halfaya geçidi-Kapuzzo-Sollum hattına taarruza başladı.

21 Kasım 1941

Tobruk garnizonunun savunan birliklerin, bahri fecir başlangıcında icra ettikleri huruç harekâtı.

23 Kasım 1941

Sidi Rezeh Muharebesi

24 - 28 Kasım 1941

Rommel'in, 8'inci İngiliz Ordusu'nun derin gerilerine yaptığı taarruz ve İkinci Sidi Rezeh Muharebesi.

27 - 29 Kasım 1941

2'nci Yeni Zelanda Tümeni'nin kuşatılması.

7 - 8 Aralık 1941

Korgeneral E. Rommel, Bardia ve Sollum'da bulunan birliklerini kendi kaderlerine terk ederek, kuvvetinin geri kalan kısmını Gazala savunma mevziine çekmişti.

11 Aralık 1941

8'inci İngiliz Ordusu'nun, Mihver kuvvetlerin işgal ettikleri Gazala savunma hattına taarruzu.

11 Ocak 1942

Rommel'in, kuvvetlerini düzenli ve plânlı bir şekilde, her iki yanı dayalı ve kuşatılması mümkün olmayan; mükemmel bir savunma imkânı bahşeden El Agheila savunma mevziine çekmesi.

21 Ocak 1942

El Agheila savunma mevziinde bulunan Mihver kuvvetler, 8'inci İngiliz Ordusu'na karşı saat 18.30'da taarruza başlamışlardı.

29 Ocak 1942

Rommel kuvvetleri Bingazi'ye girdi.

6 Şubat 1942

Mihver kuvvetlerin taarruzları, Gazala Bir Hachim hattına çekilen ve burada savunmaya geçen 8'inci İngiliz Ordusu karşısında durmuştu.

26 Mayıs 1942

Rommel, Tobruk'u ele geçirmek ve 8'inci Ordu'yu imha etmek maksadı ile Gazala hattında savunan İngiliz kuvvetlerine karşı taarruza başlamıştı.

5 Haziran 1942

Cauldron Taarruzu

11 - 14 Haziran 1942

Knightsbridge Muharebesi.

14 Haziran 1942

Orgeneral Ritchie, İngiliz 8'inci Ordusu'nu, Gazala hattından, Mersa Matruh savunma hattına geri çekmeye başlaması.

20 Haziran 1942

Tobruk garnizonunun Orgeneral Rommel tarafından işgal edilmesi.

21 Haziran 1942

Tobruk'u işgal eden Rommel'in, kazandığı bu zaferden dolayı "Field Marshall"liğe terfi ettirilmesi.

26 Haziran 1942

Mihver kuvvetlerin, Mersa Matruh hattında savunan 8'inci Ordu'ya, öğleden sonra başlattığı taarruz.

28 - 29 Haziran 1942

Rommel kuvvetleri tarafından, Mersa Matruhta kuşatılan 10'uncu İngiliz Kolordusu akşamleyin bir huruç harekâtı icra ederek bir kısım kuvvetlerini geri çekebilmişti.

1 Temmuz 1942

El Alamein savunma hattında tertiplenen 8'inci İngiliz Ordusu'nu imha etmek maksadı ile Rommel'in bir dizi taarruz icra etmesi. Başarısız olan bu taarruzlara 1'inci El Alamein Muharebesi de denmektedir.

2 - 3 Temmuz 1942

Mihver kuvvetlerin, 26 Mayıs 1942 günü başlayan ve fevkalâde başarılar gösteren taarruzları, El Alamein savunma hattı önünde tamamen durmuştu.

5 - 6 Temmuz 1942

8'inci İngiliz Ordusu'nun, Mihver kuvvetlere karşı giriştiği mahdut hedefli taarruzu başarılı olamamıştı.

13 Ağustos 1942

Korgeneral Montgomery'nin, 8'inci İngiliz Ordusu Komutanlığını devralması.

31 Ağustos - 5 Eylül 1942

Alam Halfa Muharebesi

23 Ekim - 4 Kasım 1942

El Alamein Muharebesi.

25 Ekim 1942

Orgeneral Stumme'un, El Alamein Muharebesi başladıktan yirmi dört saat sonra bir kalp krizi geçirip ölmesi üzerine, Hitler, Almanya'da hastahanede yatan Rommel'e Kuzey Afrika'ya giderek ordular grubunun emir komutasını almasını rica etmişti. Bu direktif üzerine Rommel, Afrika Ordular Grup Komutanlığını devralmıştı.

1 - 2 Kasım 1942

Supercharch Harekâtı saat 10.00'da başlamış ve 4 Kasım 1942 günü, İngiliz 8'inci Ordusu savunma cephesini yarıp, 5 Kasım 1942 günü çekilen Mihver kuvvetleri takibe başlamıştı.

5 - 25 Kasım 1942

İngiliz 8'inci Ordusu'nun takip harekâtı.

8 Kasım 1942

Anglo-Amerikan kuvvetlerinin Kuzeybatı Afrika'ya çıkarma yapması.

10 Kasım 1942

Kuzeybatı Afrika'da Fransız mukavemetinin sona ermesi ve Fransızların Müttefik kuvvetlerle iş birliğine başlaması.

25 Kasım - 11 Aralık 1942

El Agheila savunma mevziine gelen Rommel kuvvetlerine karşı koordineli bir taarruza başlayabilmek için Orgeneral Montgomery buradaki cephe sorumluluğunu 10'uncu Zırhlı Kolordu'dan alarak 13'üncü Kolordu'da devretmişti.

27 Kasım 1942

Alman savaş gemilerinin Toulon Limanı'nda bulunan Fransız Donanması'nı ele geçirmeye teşebbüs etmesi üzerine, Fransızlar savaş gemilerine önceden yerleştirdikleri tahrip maddelerini ateşleyerek donanmalarını batırmışlardı.

13 - 17 Aralık 1942

El Agheila Muharebesi.

15 Ocak 1943

İngiliz 8'inci Ordusu'nun Buerat savunma mevziinde bulunan Mihver kuvvetlere karşı taarruza başlaması.

19 Ocak 1943

Field Marshall Rommel'in kuvvetinin tamamı ile Mareth savunma hattına çekilmesi.

23 Ocak 1943

İngiliz 8'inci Ordusu'nun, taarruzî örtme görevi yapan kuvvetleri ile saat 04.00'te Trablus'a girmesi.

14 Şubat 1943

Field Marshall Rommel'in, 1'inci Müttefik Ordusu'na karşı sıklet merkezi 21'inci Panzer Tümeni'nde olmak üzere Kasserine genel mihverinde bir taarruz icra etmesi.

20 Şubat 1943

Orta Şark İngiliz Kuvvetleri Komutanlığı görevinde bulunan Orgeneral Alexander'ın, kurulan 18'inci Ordular Grup Komutanlığı görevine fiilen başlaması.

22 Şubat 1943

Komuta kontrol birliğini sağlamak; bütün birlikleri bir plân dahilinde ve koordineli olarak, en verimli bir şekilde kullanabilmek için, 5'inci Panzer Ordusu ile 1'inci İtalyan Ordusu bir komuta altında birleştirilerek "Afrika Ordular Grup Komutanlığı" teşkil edilmiş ve komutanlığına Field Marshall Erwin Rommel getirilmişti.

6 Mart 1943

Field Marshall Rommel'in, Medinine'de bulunan 8'inci İngiliz Ordusu'na taarruza başlaması ve başarı sağlayamaması üzerine, geceleyin muharebeyi keserek geri çekilmesi.

17 Mart 1943

Amerikan 2'nci Kolordusu'nun Mareth savunma hattının gerisine doğru başlattığı taarruz.

20 Mart 1943

Mareth Muharebesi.

5 Nisan 1943

İngiliz 8'inci Ordusu'nun, Vadi Akarit'te savunan Mihver kuvvetlere karşı başlattığı taarruz.

6 Nisan 1943

Kuzey Afrika Ordular Grubu'nun Enfidaville savunma mevziine çekilmesi.

7 - 8 Nisan 1943

18'inci Ordular Grup Komutanı Orgeneral Alexander'ın yeni kurulan 6'nci Müttefik Kolordusu ile Founduk-Sousse genel mihverinde başlattığı taarruz.

19 Nisan 1943

18'inci Ordular Grubu'nun, Mihver kuvvetlere karşı başlattığı stratejik taarruz.

6 Mayıs 1943

18'inci Ordular Grubu'nun, taarruz için yeniden tertiplenmesi ve stratejik taarruzunu yenilemesi.

13 Mayıs 1943

Kuzey Afrika'daki Mihver kuvvetlerin tamamı silâhlarını bırakarak teslim olmuş ve böylece, "Kuzey Afrika Harekâtı" son bulmuştur.

BİBLİYOGRAFYA

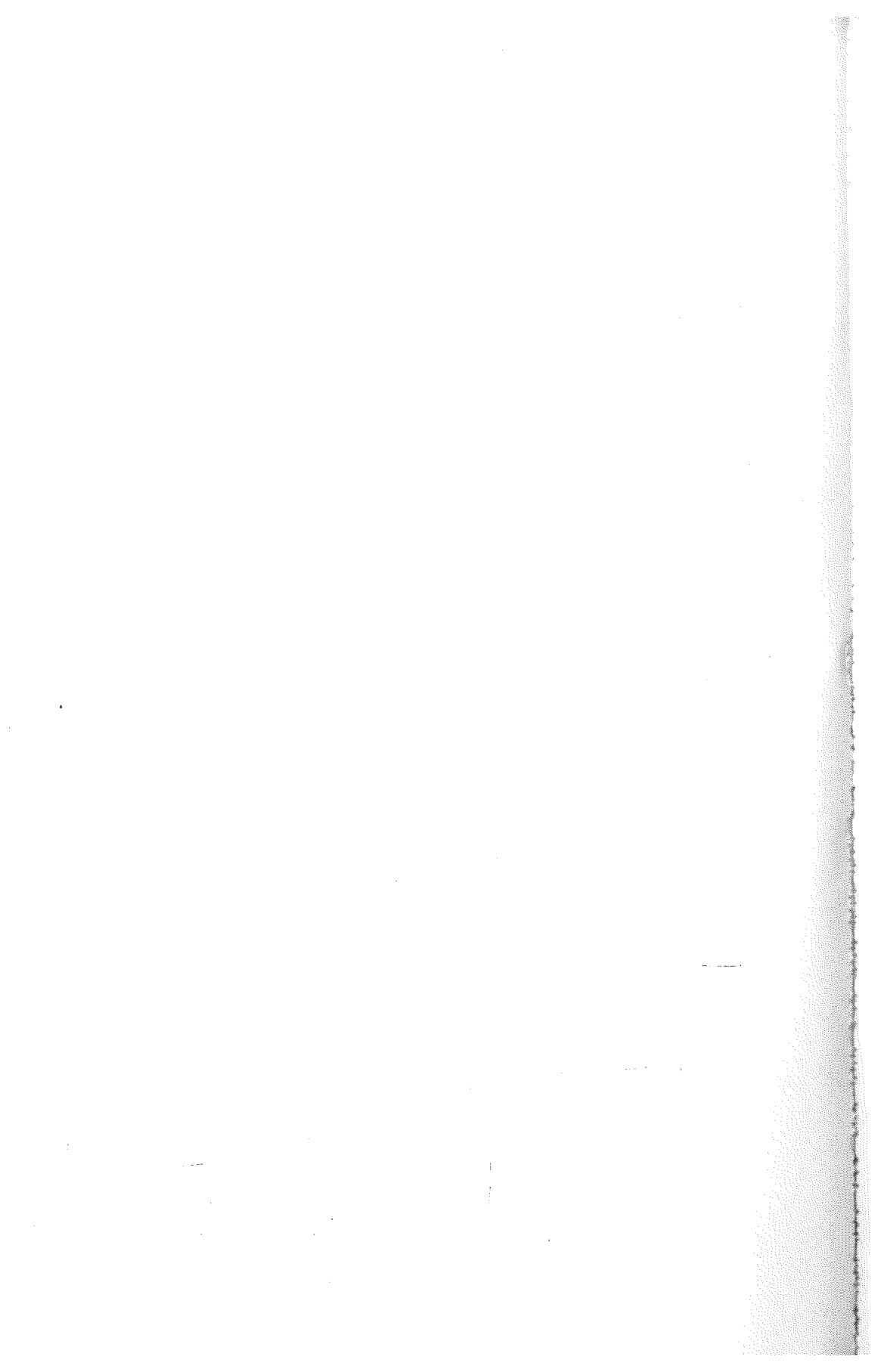
1. CHURCHİLL, Winston S. 1949, The Second World War (Six Volume); Cassell And Co. Ltd. London.
2. COLLİNS, John M.; 1973; Grand Strategy; Naval Institute Press, Annapolis, Maryland, U.S.A.
3. HART, B. H. Liddel; 1973; Liddel Hart's History Of The Second World War; Pan Books Ltd. 33 Tothill Street, London S.W.1.
4. DİGETS; Rearder's; 1969; Illastrated Story Of World War II; The Reader's Digest Association Inc., Pleasantville, New York.
5. CHANDLER, David; 1974; The Art Of Warfare On Land; Jarrold And Sons Ltd. Northwich.
6. FULLER, Major General J.F.C.; 1961; The Conduct Of War 1789-1961; Eyre And Spottis Wordde (Publisher) Ltd.
7. ART, Robbert J; WALTZ, Kenneth N.; Editors; 1971, The Use Of Force International Politics And Foreign Policy; Little Brown And Company, Boston.
8. MATLOFF, Maurice; 1973; American Military History; Army Historical Series; Office Of The Chief Of Military History, Unuted States Army, Washington D.C., U.S.A.
9. RAPOPORT, Anatol (Edited); 1968; Introduction And Notes Copyright On War; Penguin Books, London.
10. TOFFLER, Alvin And Heildi; 1993; War And Antiwar; Little Brown And Company, Boston-New York-Toronto-London.
11. MONTGOMERY, Field Marshall Viscount Of Alamein; 1968; A History Of Warfare; Collins St. James's Place London.
12. Viscount Montgomery Of Alamein; 1958; The Memoirs Of Field-Marshal The Viscount Montgomery Of Alamein, K.G. Printers Ltd., Liverpool, 20. Great Britain.

13. MOOREHEAD, Alan; 1946; Montgomery; Morrison And Gibb Ltd. London And Edinburg.
14. YOUNG, Desmond; First Impression 1950; Twelfth Impression 1954; Rommel; Collins St. James's London.
15. SIXSMITH, E.K.G.; 1973; Eisenhower As A Military Commander, B.T. Batsford Ltd. London.
16. IRVING, David; 1981; The War Between The Generals Inside Allied High Command; Allen Lane, Penguin Books Ltd. London.
17. BULLOC, Alan; 1962:1976; Hitler: A Study In Tyrany; Penguin Books Ltd. London.
18. ROPER, H.R. Tervor; 1964; Hitler's War Directives 1939-1945; Sidgwick And Jackson.
19. MAJOR General Mellenthin, F.W. Von; 1955; Panzer Battles; Cassell And Co. Ltd., Great Britain.
20. Major General Verney G.L. D.S.O., M.V.O.; 1954; The Desert Rats; The Anchor Press Ltd Tiptree, Essex.
21. FEATHERSTONE, Donald; 1973; Tank Battles In Miniature A Wargames Guide To The Western Desert Campaign 1940:1942; Patrick Stephens Limited, Cambridge.
22. HEMINGWAY, Ernest; December 1966, February 1969; Man At War; Fontana Books.
23. ALLEN, Kenneth; 1966; Soldiers In Battle; Odhams Books Limited, Long Acre, London.
24. FARAGO, Ladislav; 1963, 1966, 1969; Patton: Ordeal and Triumph; Mayflower Books England.
25. WHITEHOUSE, Arch; 1963; Amphibious Operations; Modern Literary Editions Publishing Company, New York.
26. FISHER, W.B.; 1971; The Middle East; Methuen And Co. Ltd., 11 New Fetter Lane, London E14.
27. General Sir HACKETT, John; 1982; The Third World War; The Untold Story, Bantam Books Inc.

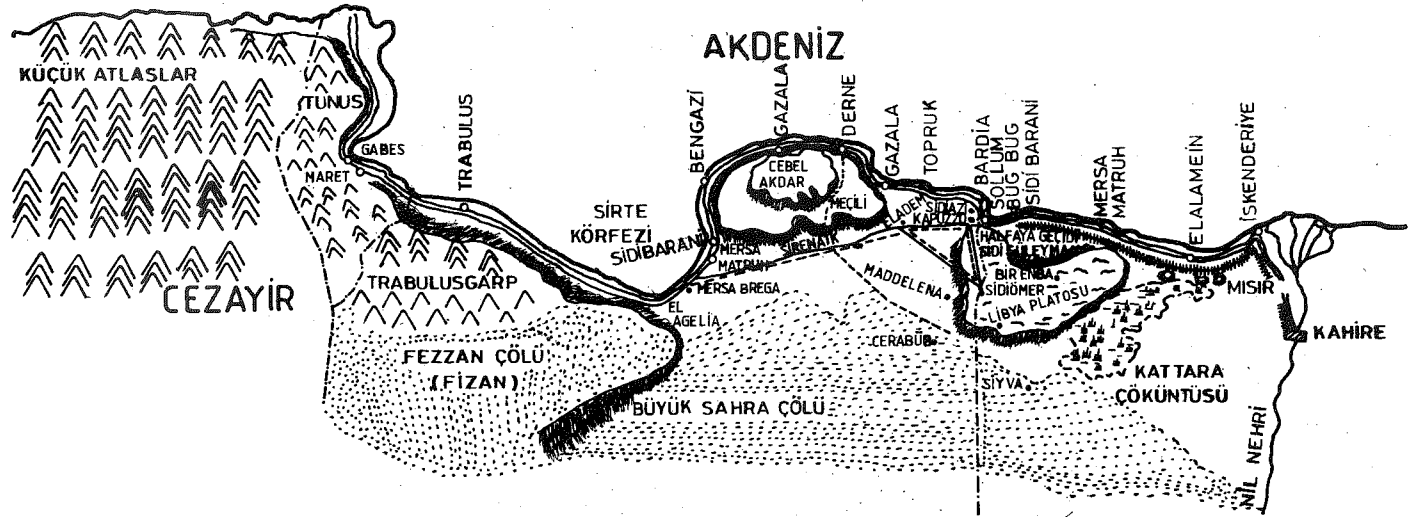
666 Fifth Avenue New York 10103,
U.S.A.

28. Korgeneral PATTON, George S.; J.R. (U.S.A.); Çeviren; Dz.(E) ALB. Sami Günaltay; 1952; Bildiğime Göre Harp; Genelkurmay 2 No'lu Basımevi, İstanbul.
29. KEEGAN, John; Çeviren: Füsün Doruker; 1955; Savaş Sanat Tarihi (A History Of Warfare); Sabah kitapları, Gençlik Yayınları Anonim Şirketi, İstanbul.
30. CLAUSEWITZ Karl Von; Çeviren: Mu.Yb. Ahmet Sezgin; Haziran 1973; Harb Üzerine; Silâhlı Kuvvetler Dergisi Eki, Yıl 92.
31. (E) Tümgeneral ALTUN, Ali Fikret;
(E) Tümgeneral DOĞANAY, M.Zekai; 1994; Ortadoğu'nun Jeopolitik ve Jeostarejik Açından Değerlendirilmesi. Körfez Harbi ve Alınan Dersler; Nurol Matbaası, Ankara.
32. MARS, Alastair; D.S.O., D.S.C. AND BAR; 1953; Unbroken The Story Of A Submarine; Rederick Muller Ltd. London.
33. HUNTINGTON; Samuel P.; 1961, 1966; The Common Defense; Colombia University Press, New York and London.
34. HART, B.H. Liddel; 1930, 1934, 1970; Liddell Hart's History Of The First World War; Pan Books Ltd.; London.
35. BUCHAN, Alastair; The End Of Post War Era; A New Of World Power; Weindenfeld and Nicolsan, 1974, London.
36. KENNEDY, Gavin; 1975; The Economics Of Defence; Faber and Faber, 3 Queen Square, London.
37. MARTİN, Laurence; 1973; Arms and Strategy, An International Survey Of Modern Defence; Weindenfeld and Nicolson, London.
38. MATLOFF, Maurice; 1973; American Military history; Office Of The Chief Of Military History, U.S. Army-Washington D.C.
39. Department Of Army, The Navy, And The Air Force Defense Supply Agency; August 1971; Department Of Supply Management Reference Book; Department Of Defense-U.S.A.

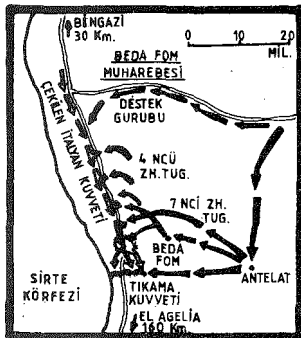
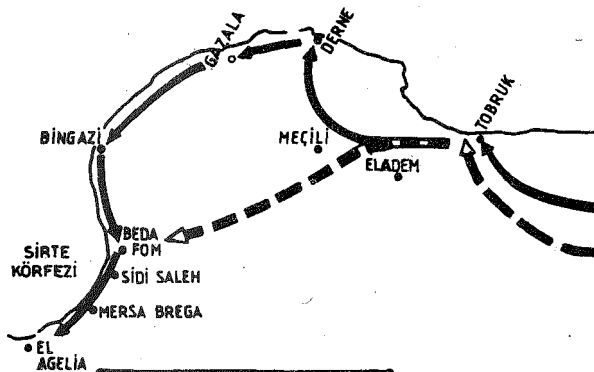
EKLER

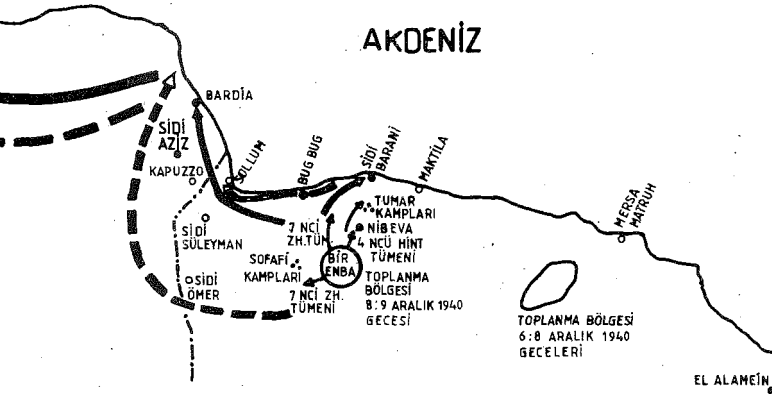

ARAZININ TOPOĞRAFİK YAPISI

KROKİ - 1
(ÖLÇEKSİZDİR)

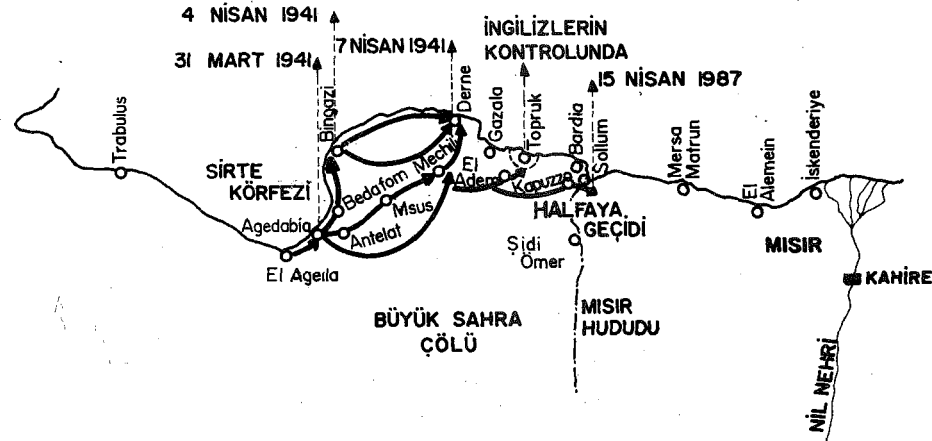

KROKİ -2
(ÖLÇEKSİZDİR)

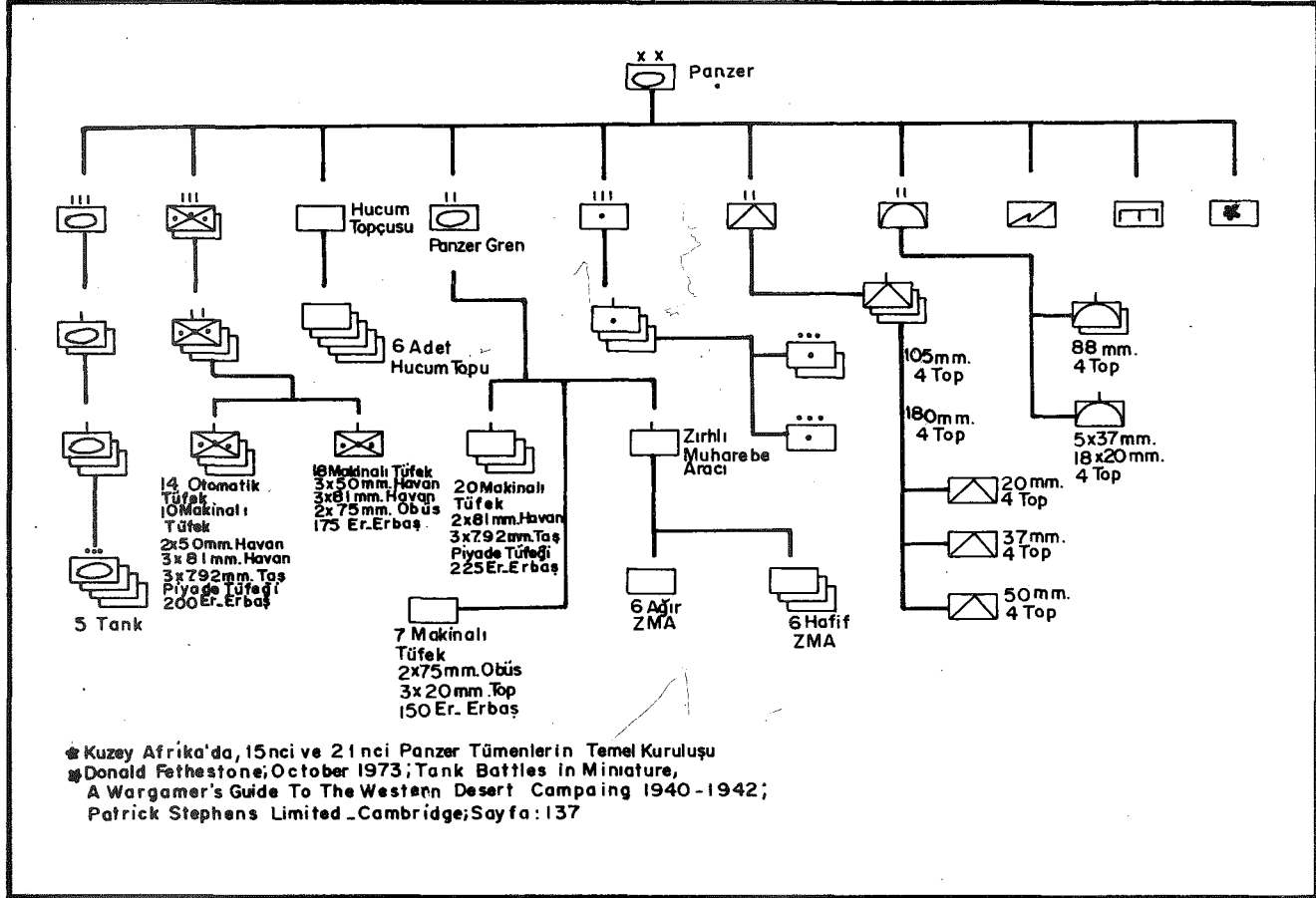
ROMEL'İN KARŞI TAARRUZU

A K D E N İ Z

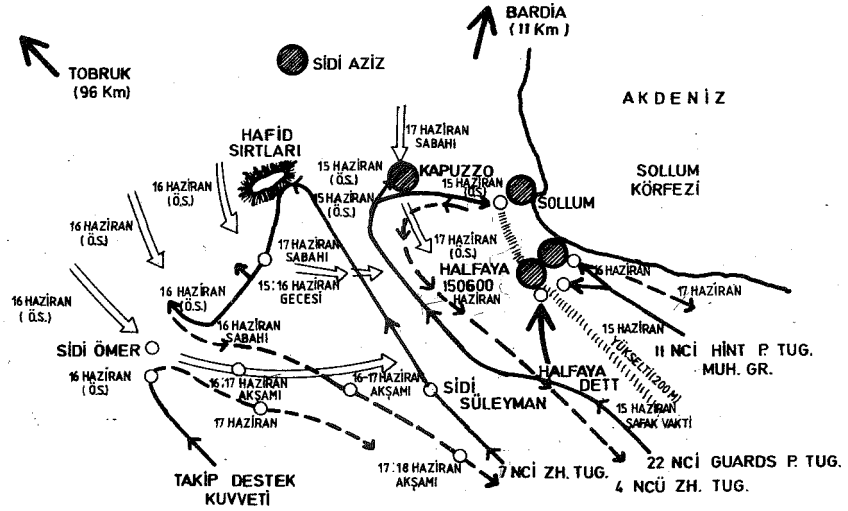

ALMAN VE İTALYAN
BİRLİKLERİNİN TAARRUZU

KROKİ:3
(ÖLÇEKSİZDİR)

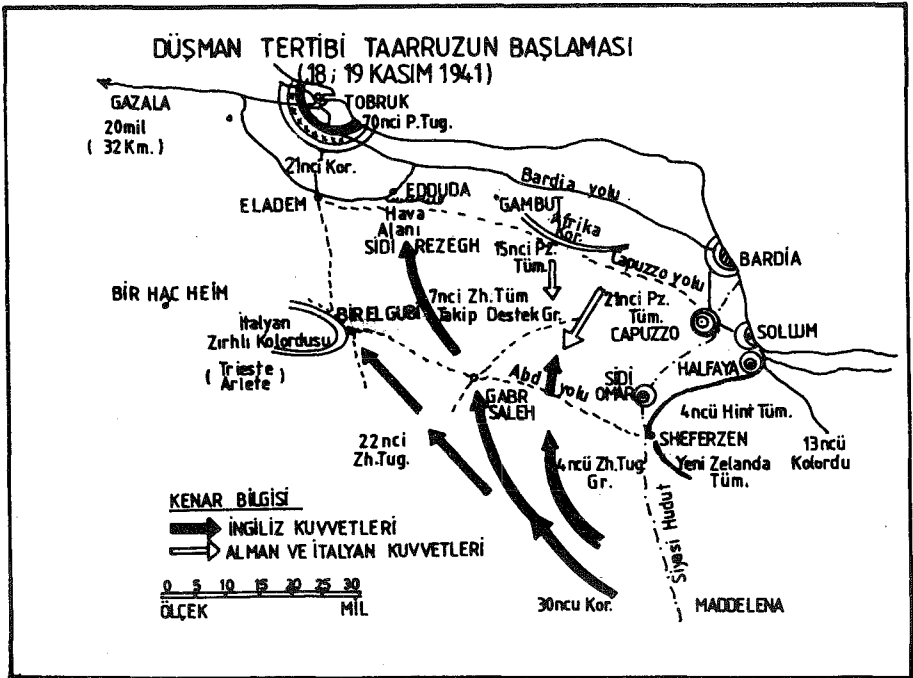
(15:17 HAZİRAN 1941)

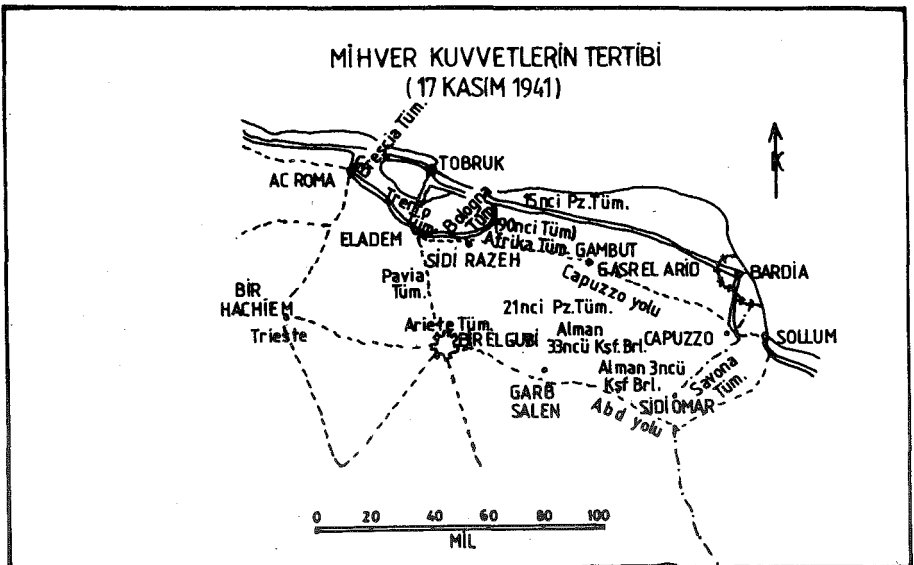
—————→ İNGİLİZLERİN TAARUZU
 - - - - -→ İNGİLİZLERİN GERİ ÇEKİLMESİ
 —————→ ALMANLARIN TAARUZU
 ● ALMAN DİRENEK NOKTALARI

WINSTON CHURCHILL (1950); THE SECOND WORLD WAR
II NŌŪ CŪLT SAYFA 301 DEN ALINMIŞTIR.

KROKI : 4

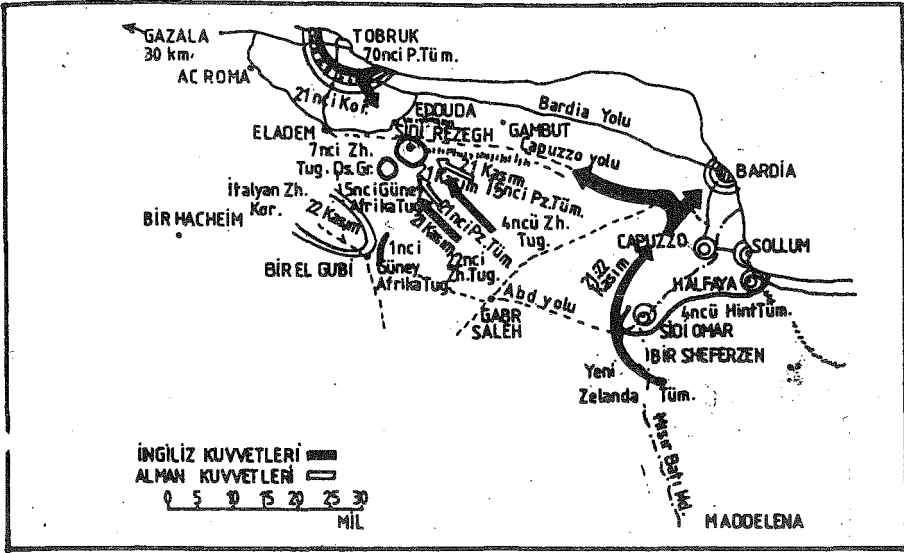

KROKI_5

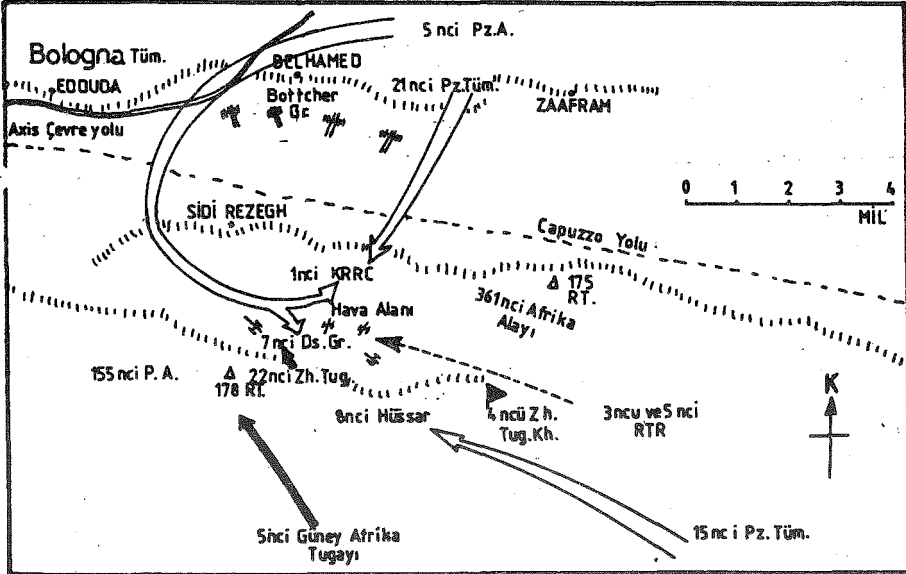
KROKI _ 6

BİRİNCİ SİDİ REZEĞH MUHAREBESİ

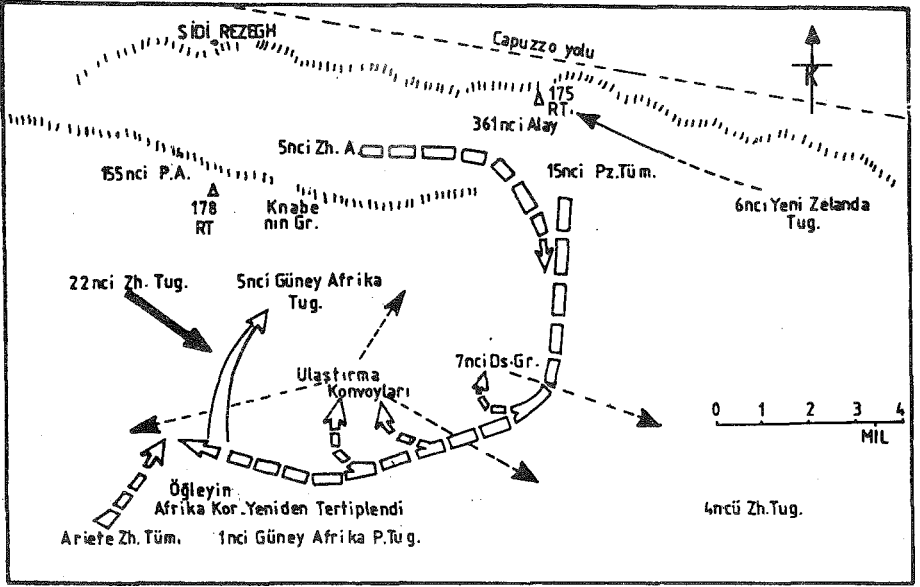
KROKİ 7

ROMMEL'İN KARŞI TAARRUZU

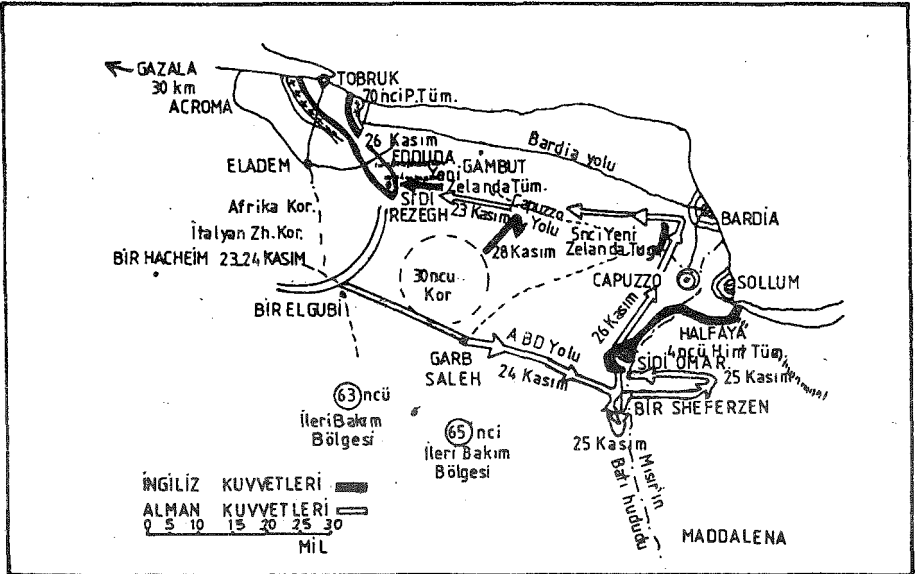
KROKİ 8

SİDİ REZEGH MUHAREBESİ
(23 KASIM 1941)

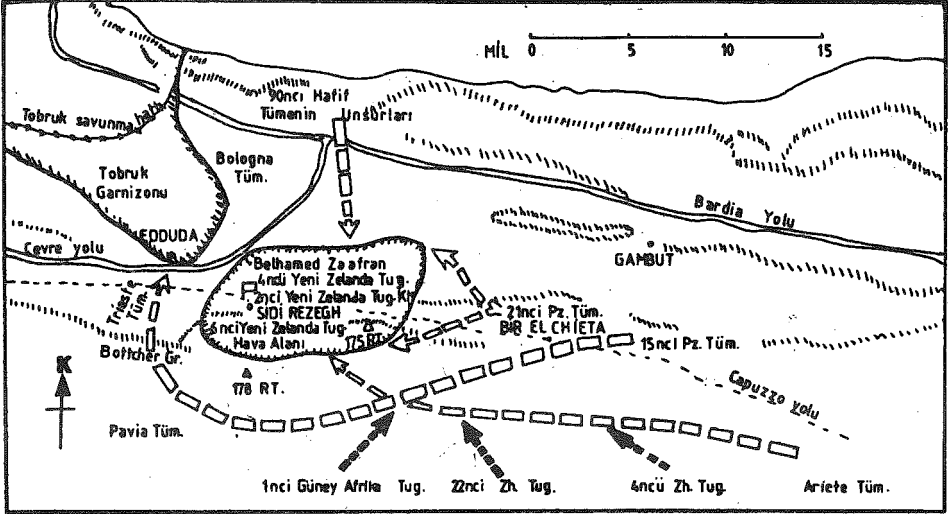
KROKİ_9

8 NCI ORDUNUN DERİN GERİLERİNE ROMMEL'İN
TAARRUZU VE İKİNCİ SİDİ REZEGH MUHAREBESİ
(24:28 KASIM 1941)

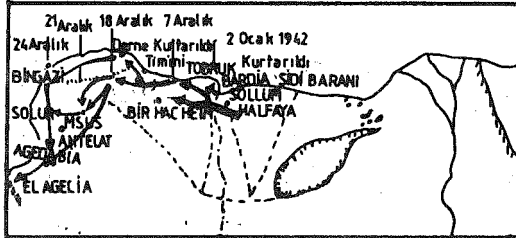
KROKİ_10

2 NCI YENİ ZELANDA TÜMENİNİN KUŞATILMASI
(27;29 KASIM)

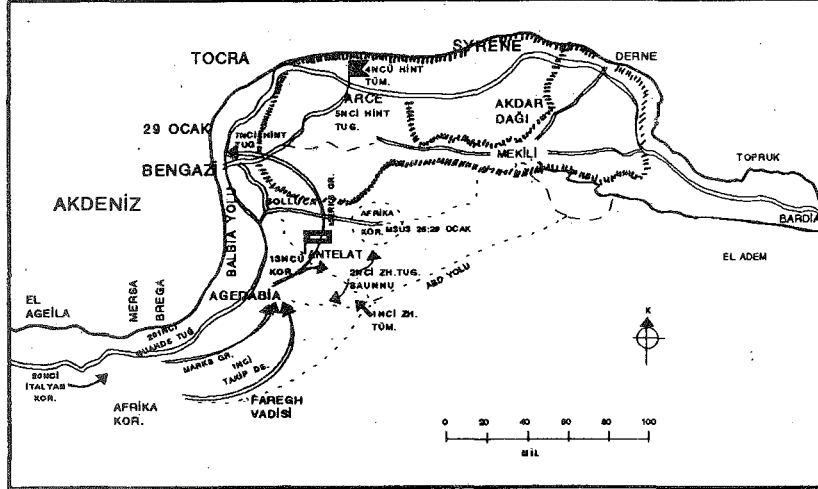
KROKİ 11

8 NCI ORDUNUN TAKİP HAREKATI

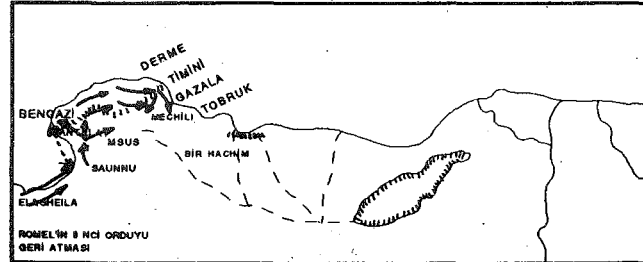

KROKİ 12

ROMEL'İN GENEL KARŞI TAARRUZU OCAK 1942
İNGİLİZLERİN 21 OCAK GÜNÜ TERTİPLENMESİNİ GÖSTERMEKTEDİR

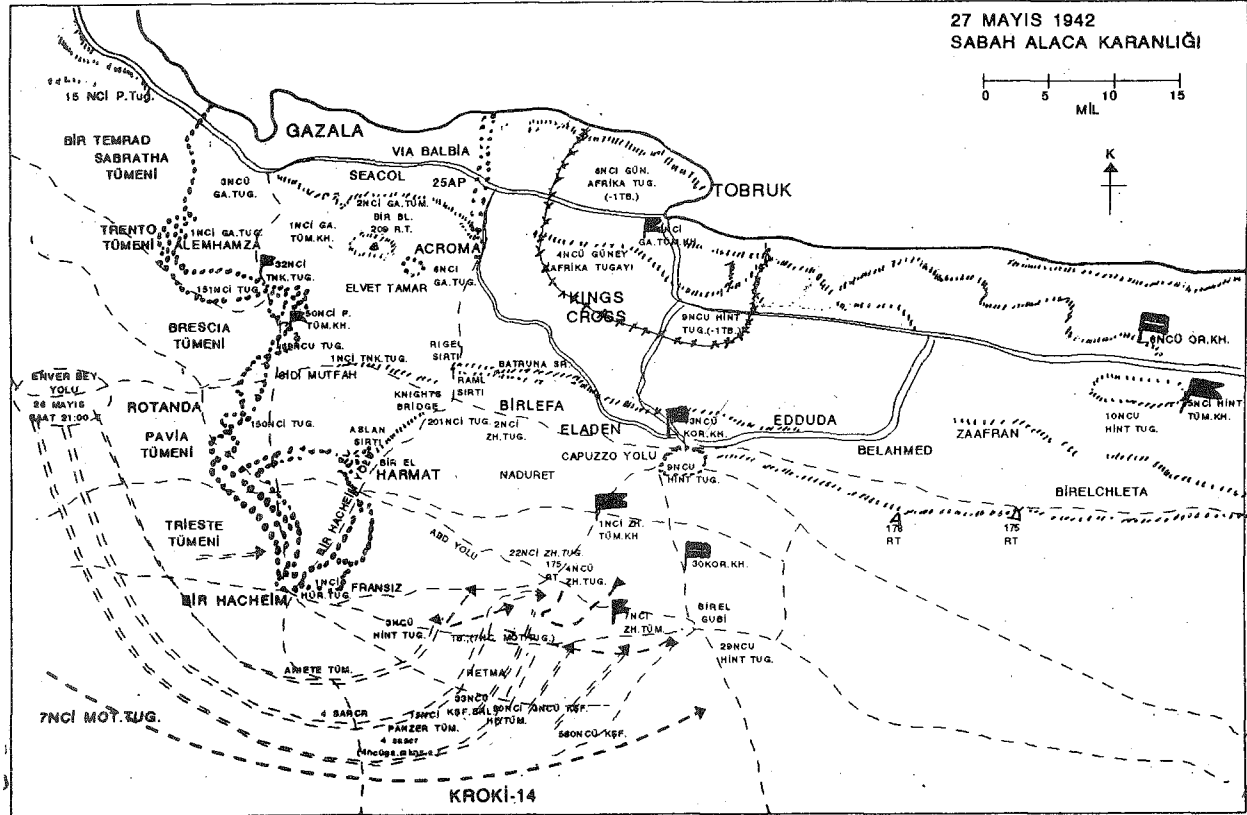

KROKİ-13

GAZALA MUHAREBESİ BAŞLANGIÇ DURUMU

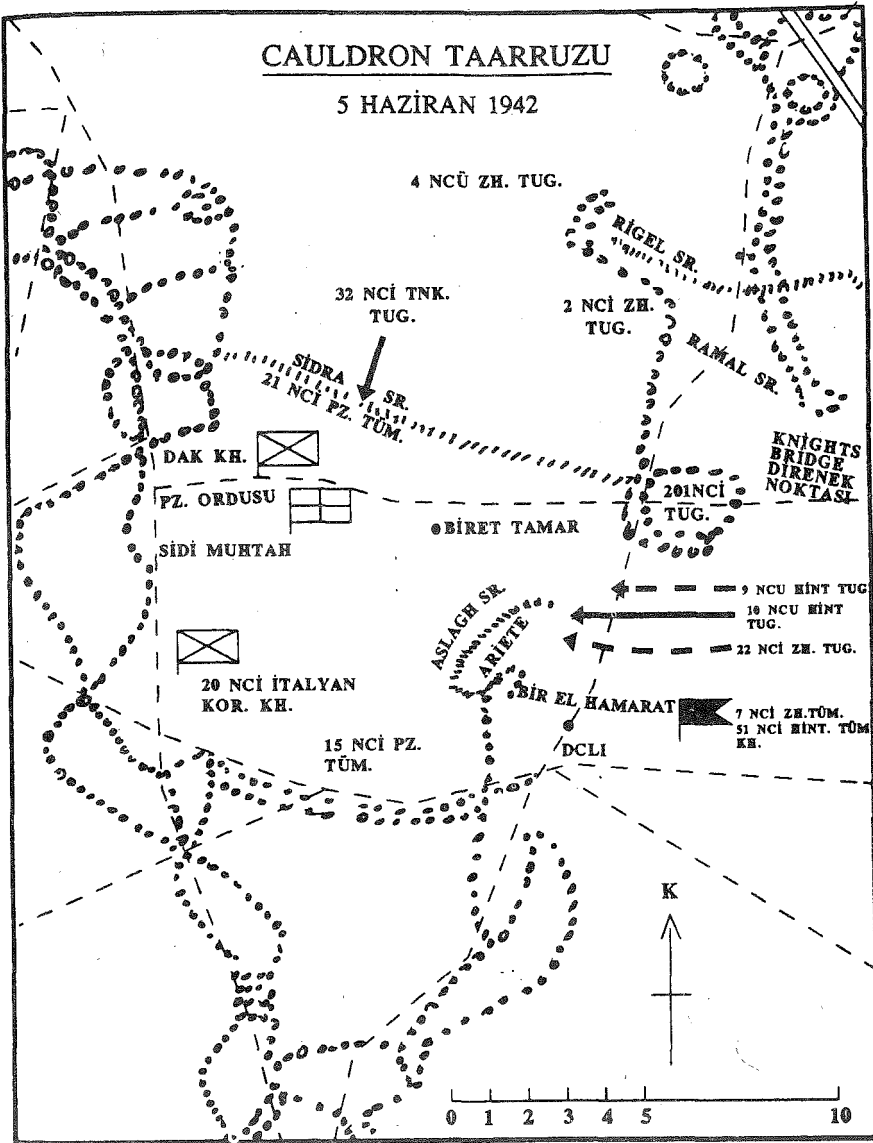
27 MAYIS 1942
SABAH ALACA KARANLIĞI

[illegible]

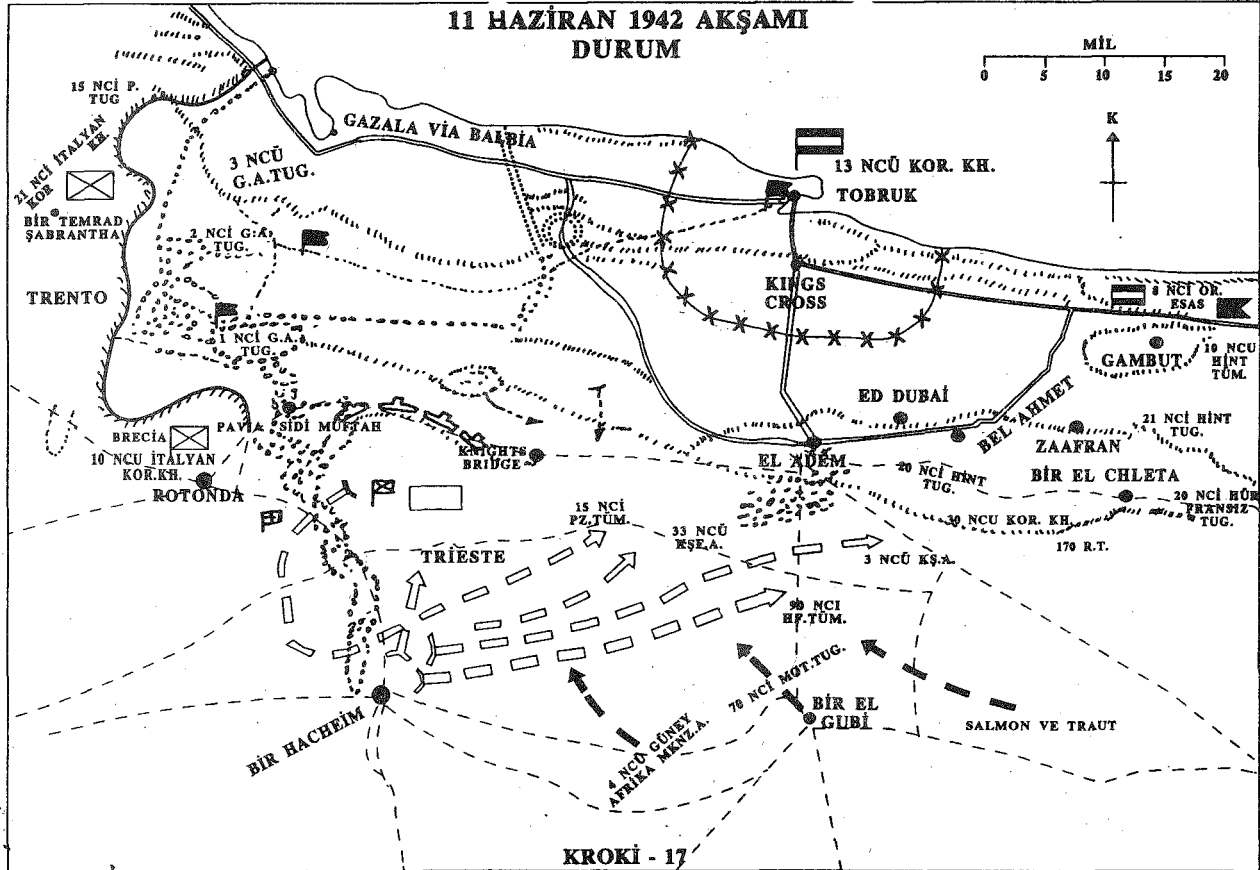
CAULDRON TAARRUZU

5 HAZİRAN 1942

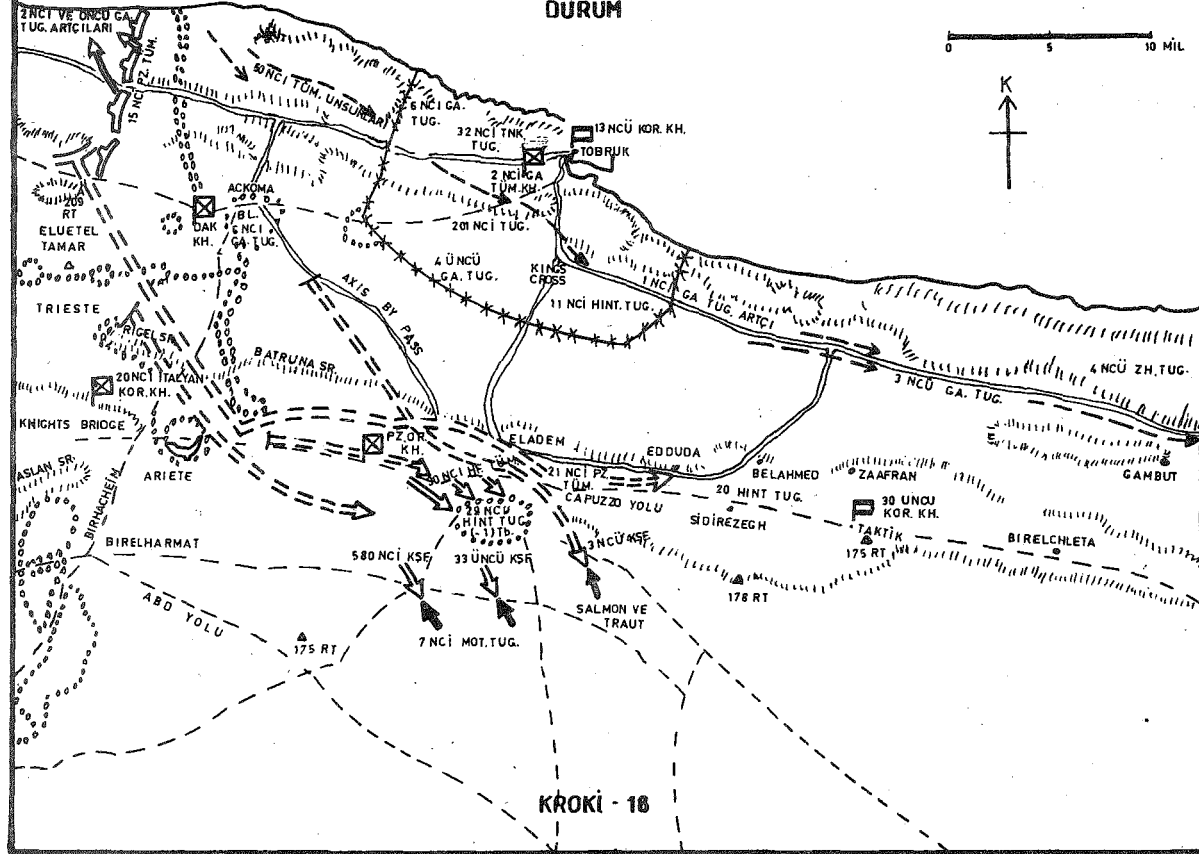
KROKİ 16

11 HAZİRAN 1942 AKŞAMI DURUM

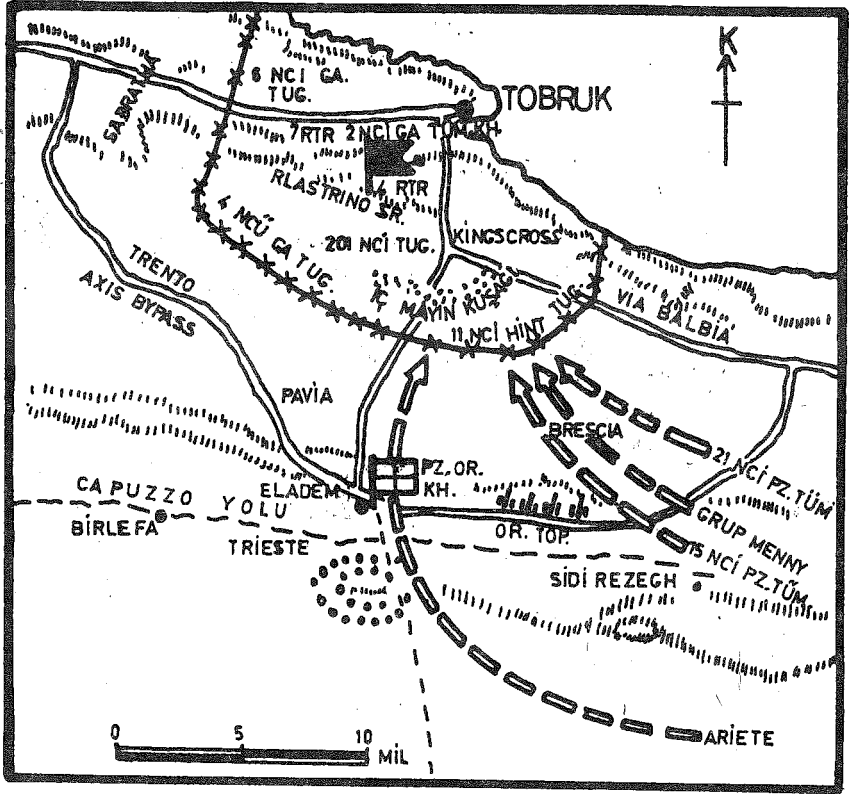

KROKİ - 17

15 HAZİRAN 1942 AKŞAMI
DURUM

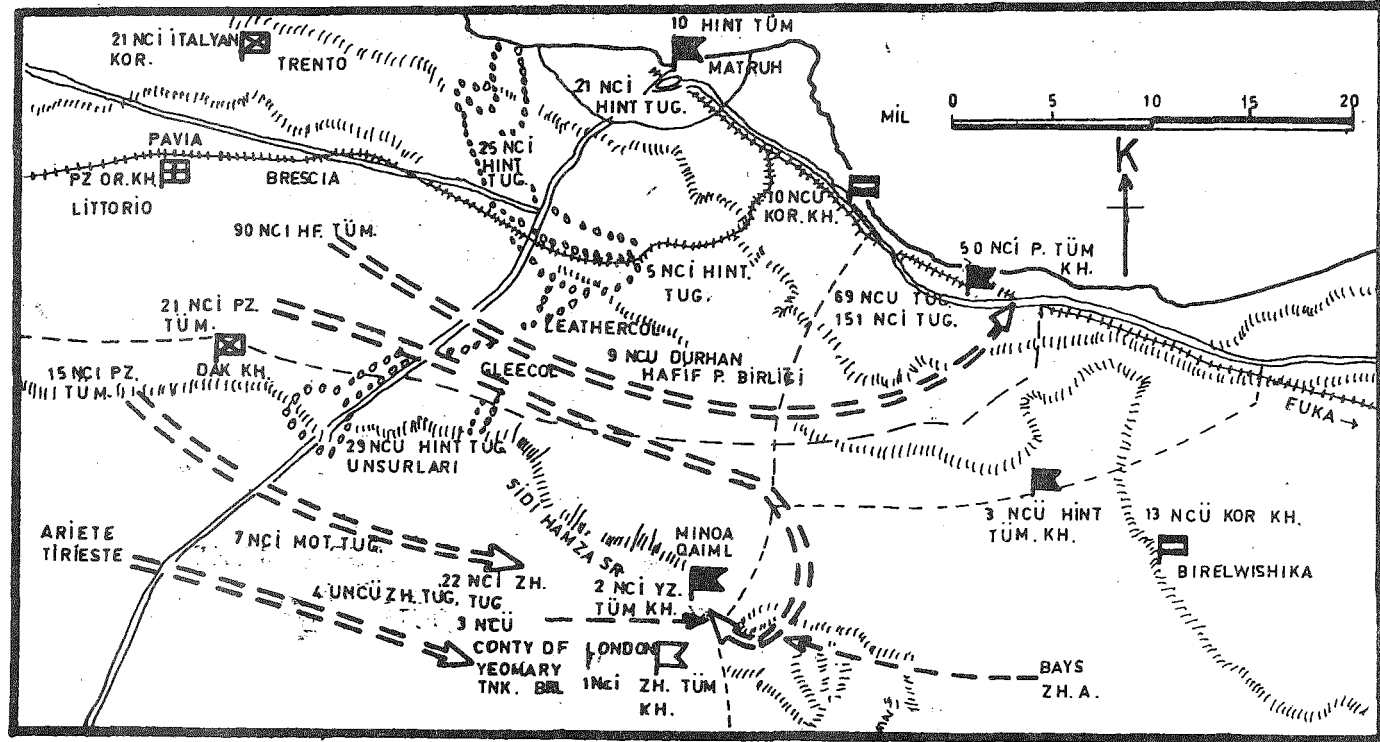

TOBRUK'UN İŞGALİ 20 HAZİRAN 1942

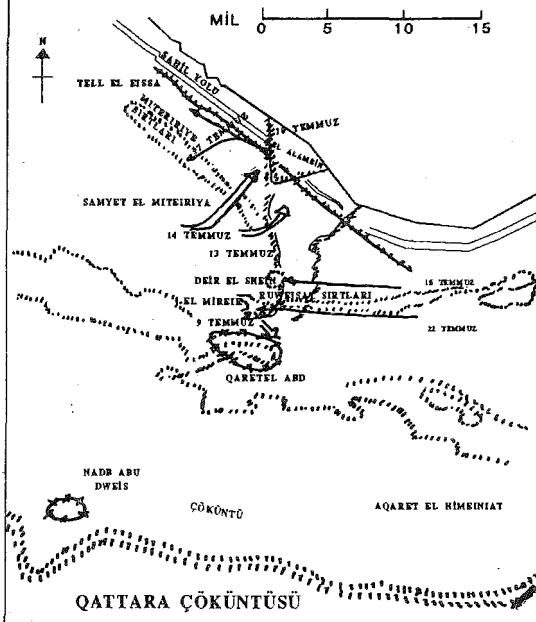
KROKİ - 19

MERSA MATRUH MUHAREBESİ 26-27 HAZİRAN 1942

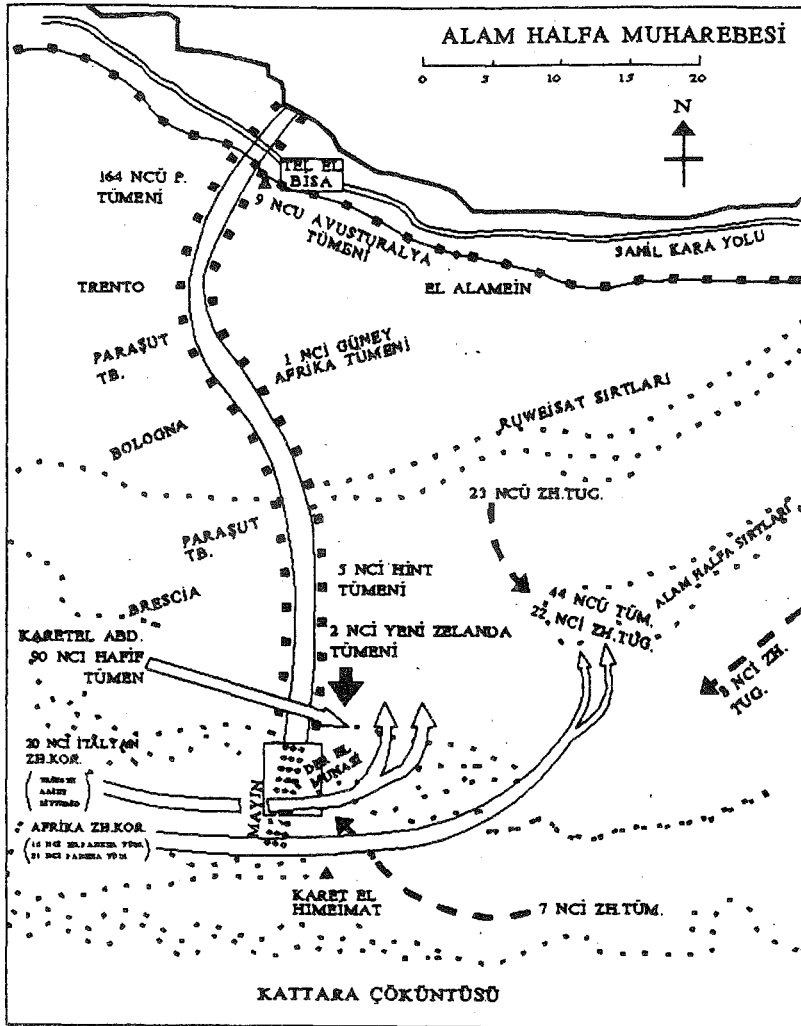

KROKİ - 20

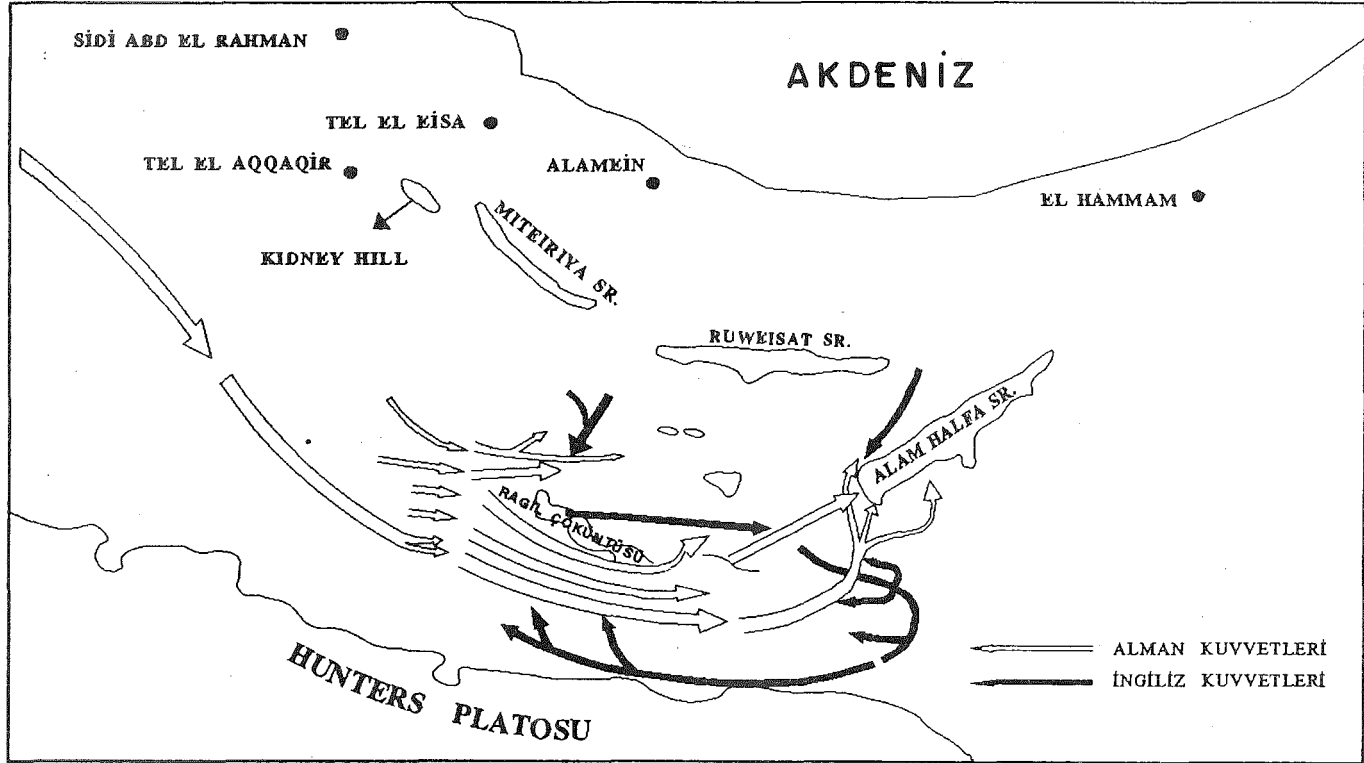
EL ALAMEİN MUHAREBELERİ — TEMMUZ 1942

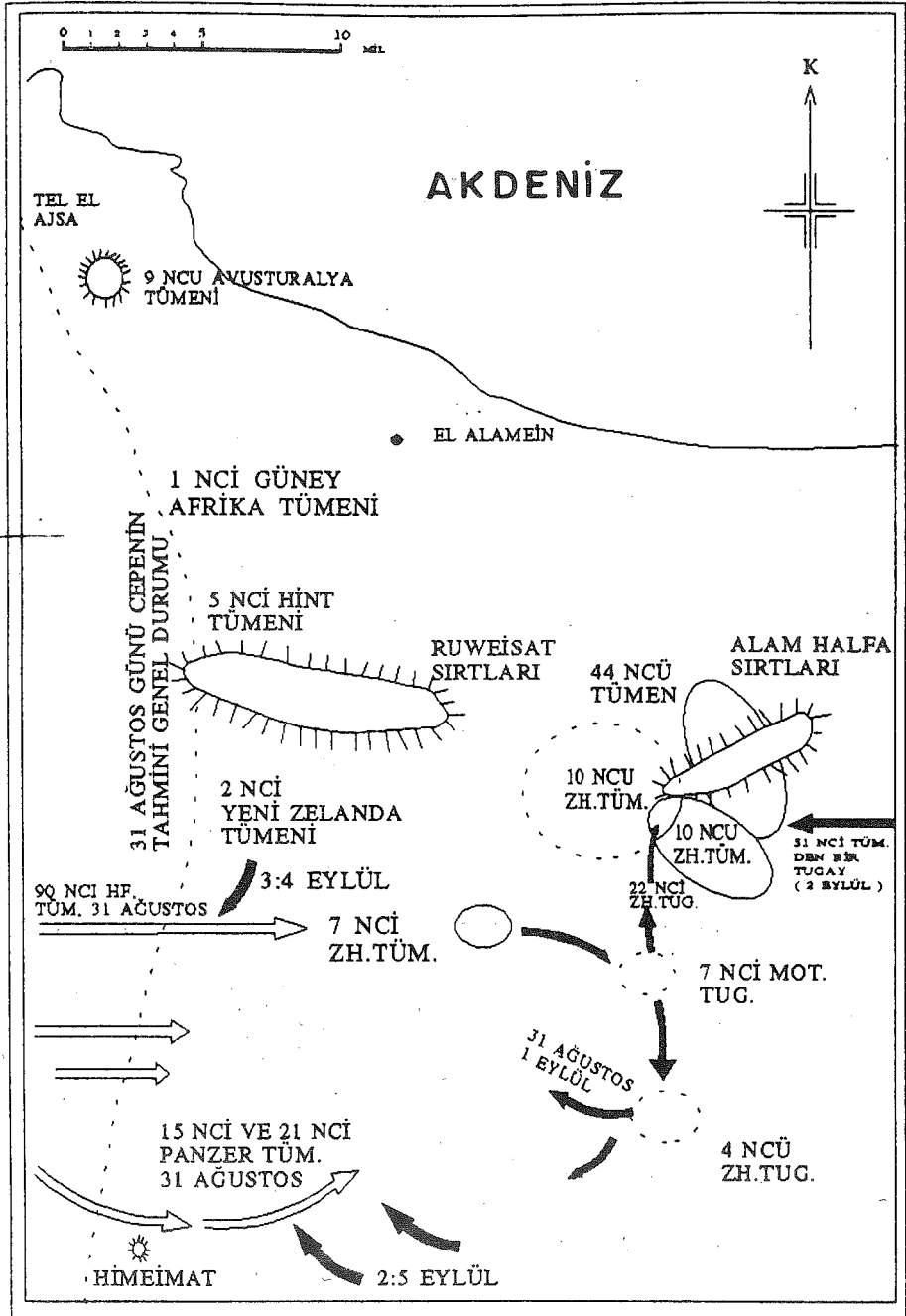
KROKİ-21-A

ALAM HALFA MUHAREBESİ

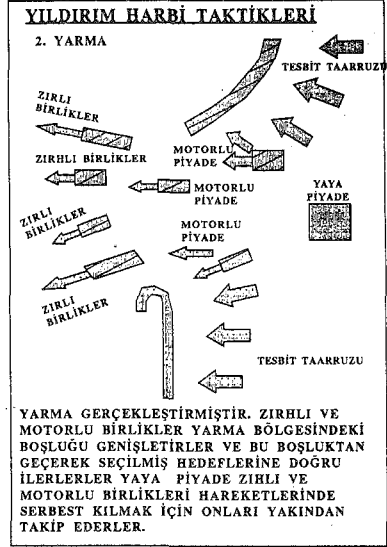
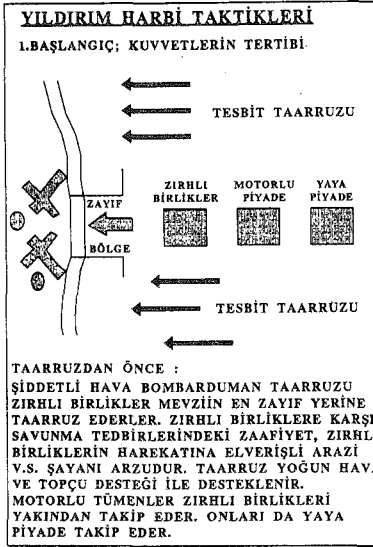

KROKİ: 22-A

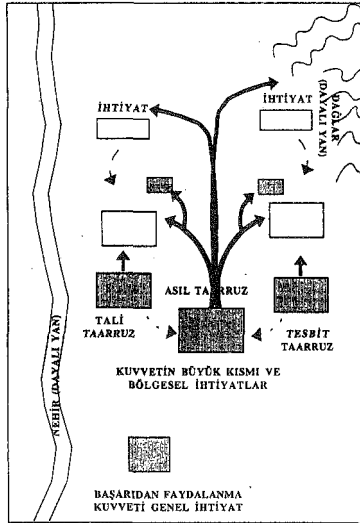
KROKİ : 22-B
ALAM HALFA MUHAREBESİ
(31 AĞUSTOS : 5 EYLÜL 1942)

YILDIRIM HARBİ TAKTİKLERİ (BLITZKRIEG)

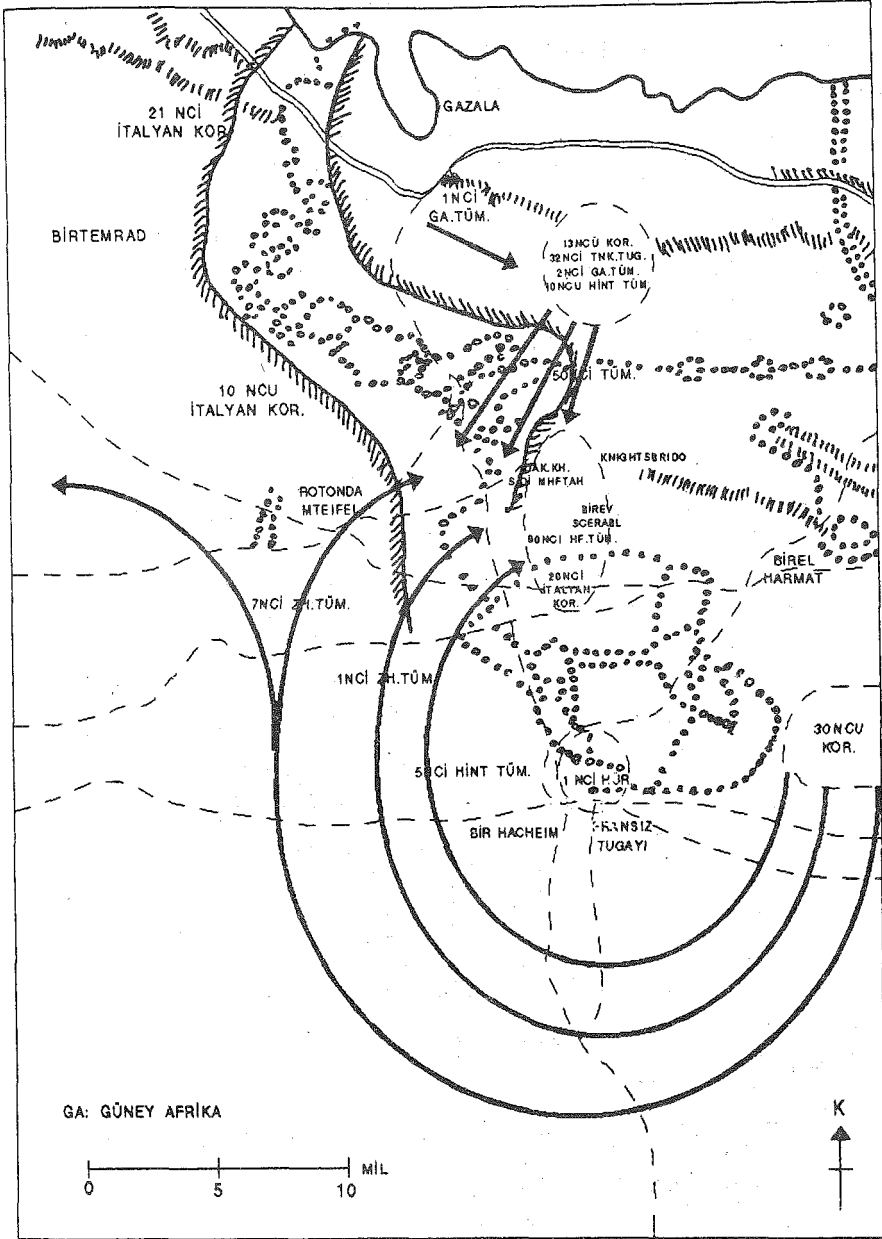

THE ART OF WARFARE ON LAND;1974; DAVIDCHANDLER ;SAYFA 218. DEN ALNMIŞTIR.
ŞEKİL-1

CEPHE YARMASI

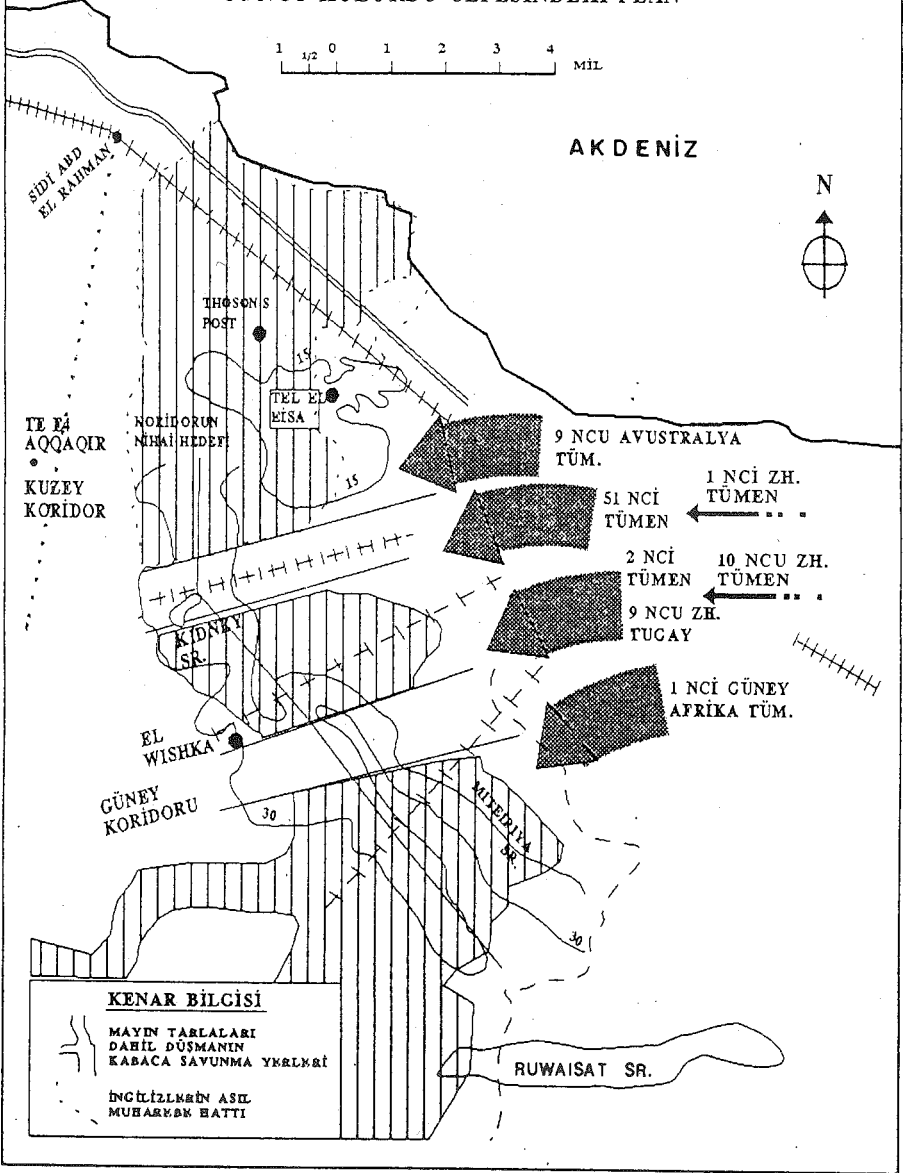
ŞEKİL-2

ALTERNATİF CAULDRON PLANI

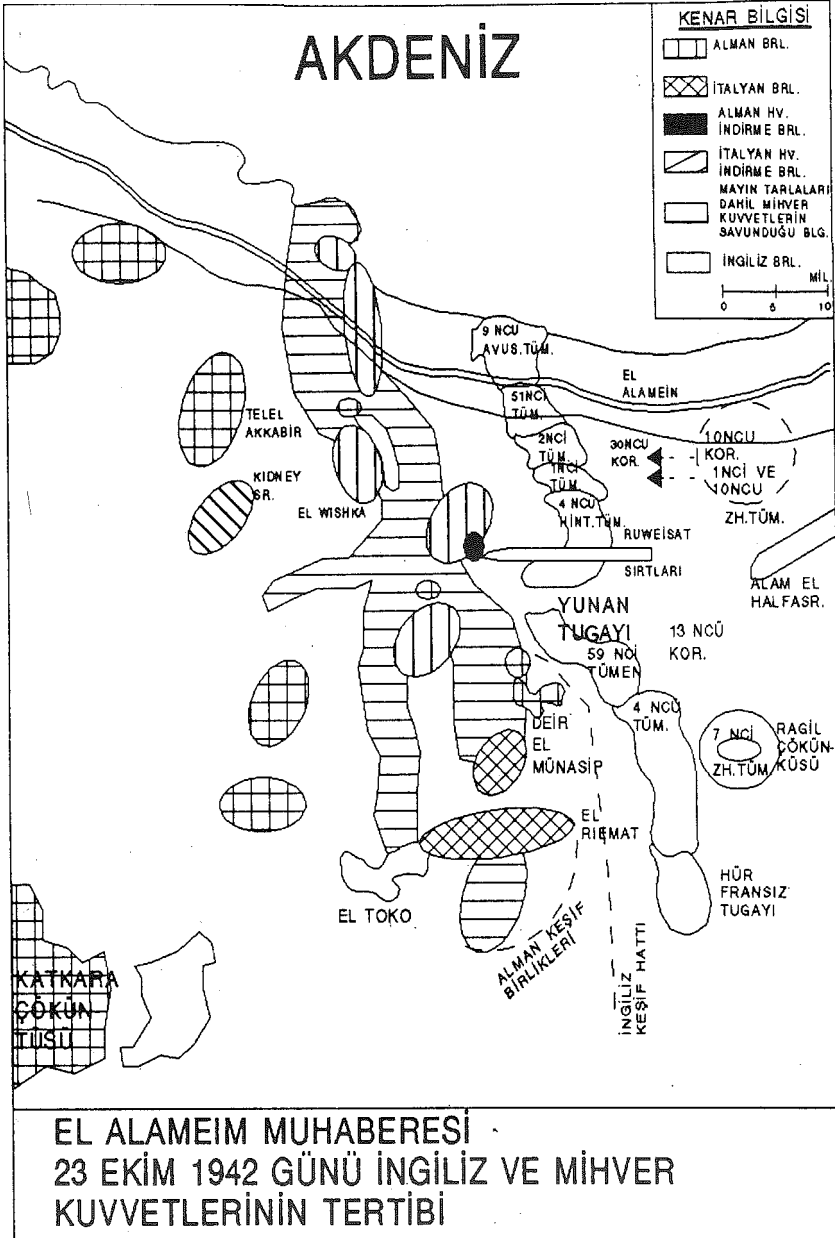
KROKİ-23

EL ALAMEİN MUHAREBESİ 30 NCU KOLORDU CEPESİNDEKİ PLAN

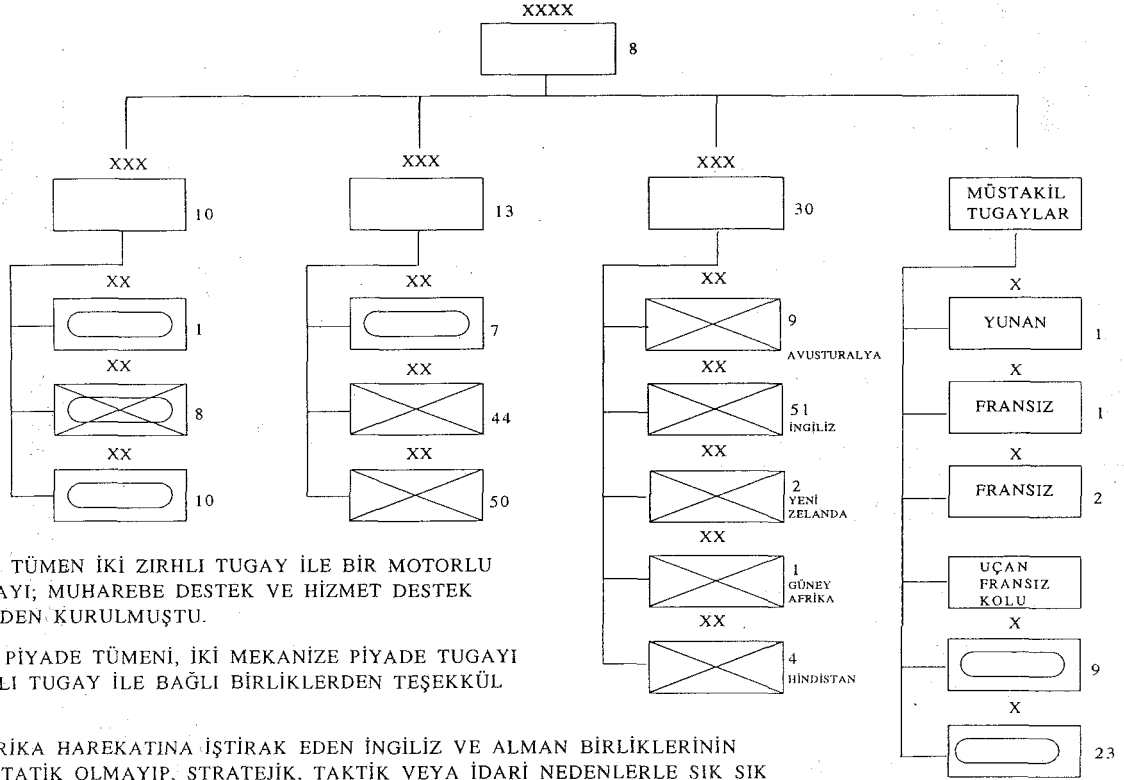
KROKİ: 23-A

AKDENİZ

KROKi:24

EL ALAMEİN MUHAREBESİ ÖNCESİNDE 8 NCİ ORDU'NUN KURULUŞU

* BİR ZİRHİLİ TÜMEN İKİ ZİRHİLİ TUGAY İLE BİR MOTORLU PİYADE TUGAYI; MUHAREBE DESTEK VE HİZMET DESTEK BİRLİKLERİNDEN KURULMUŞTU.

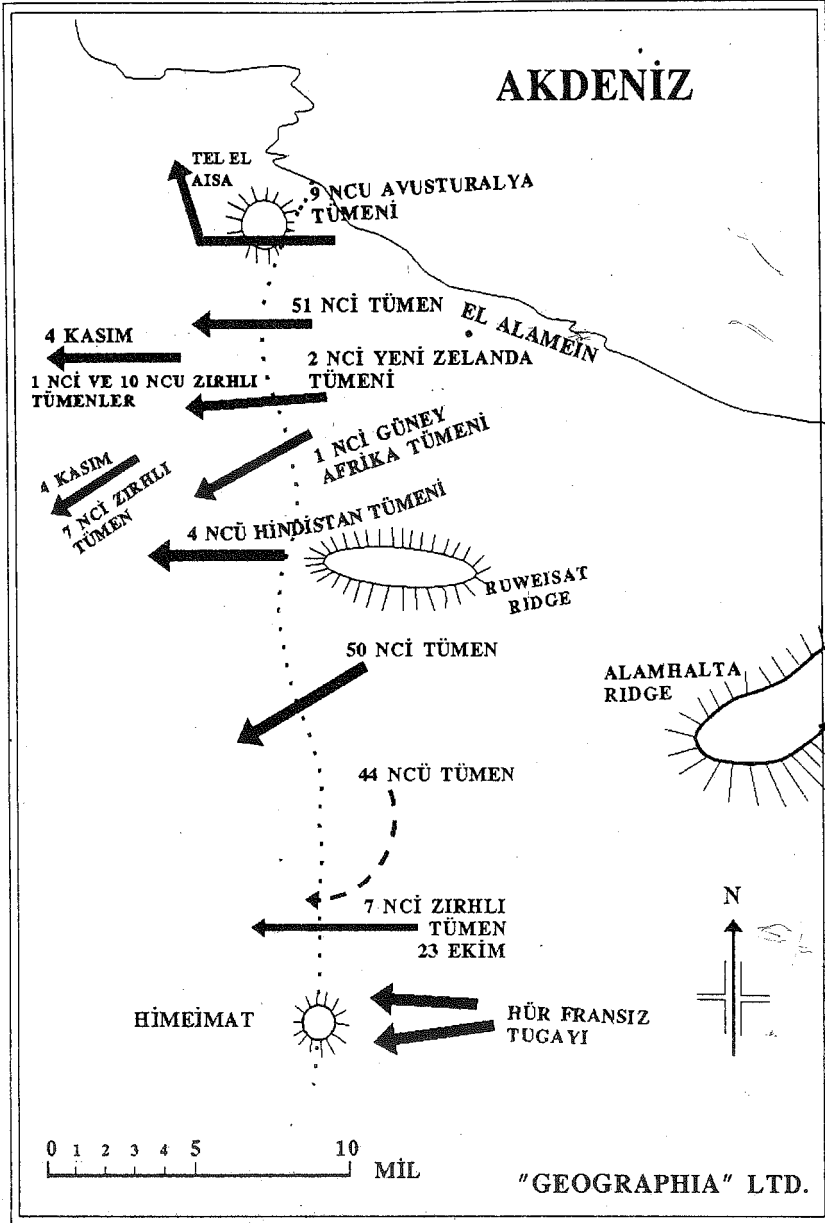
* MEKANİZE PİYADE TÜMENİ, İKİ MEKANİZE PİYADE TUGAYI VE BİR ZİRHİLİ TUGAY İLE BAĞLI BİRLİKLERDEN TEŞEKKÜL ETMİŞTİ.

* KUZAY AFRIKA HAREKATINA İŞTİRAK EDEN İNGİLİZ VE ALMAN BİRLİKLERİNİN KURULUŞU STATİK OLMAYIP, STRATEJİK, TAKTİK VEYA İDARİ NEDENLERLE SIK SIK DEĞİŞİKLİĞE UĞRAMIŞTIR.

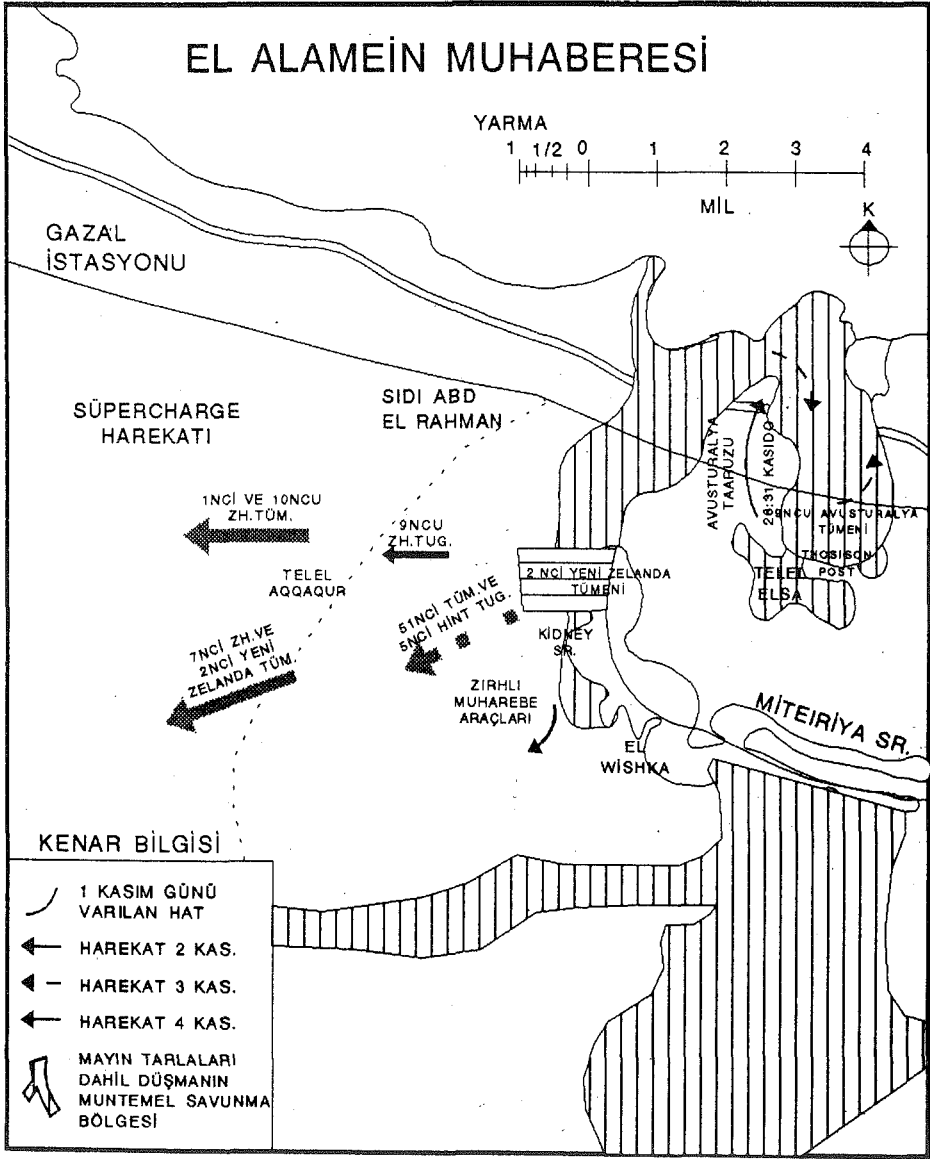
ŞEMA:1

ALAMEIN MUHAREBESİ

23 EKİM : 3 KASIM 1942

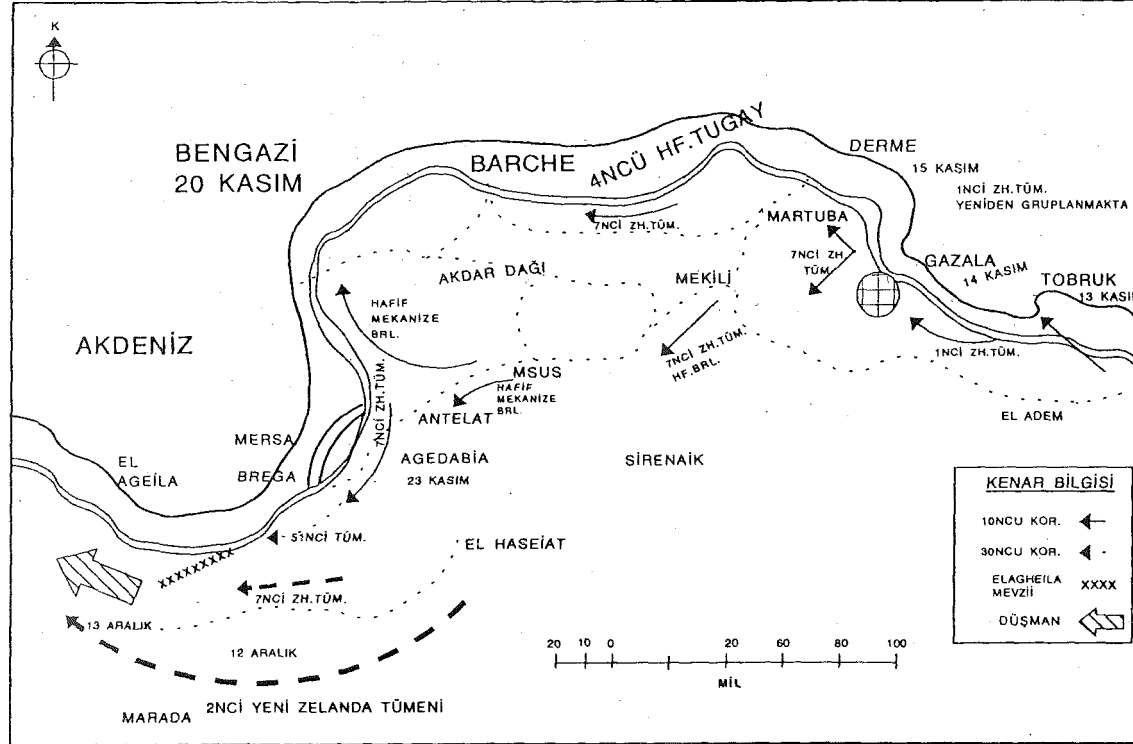

KROKİ:24-B

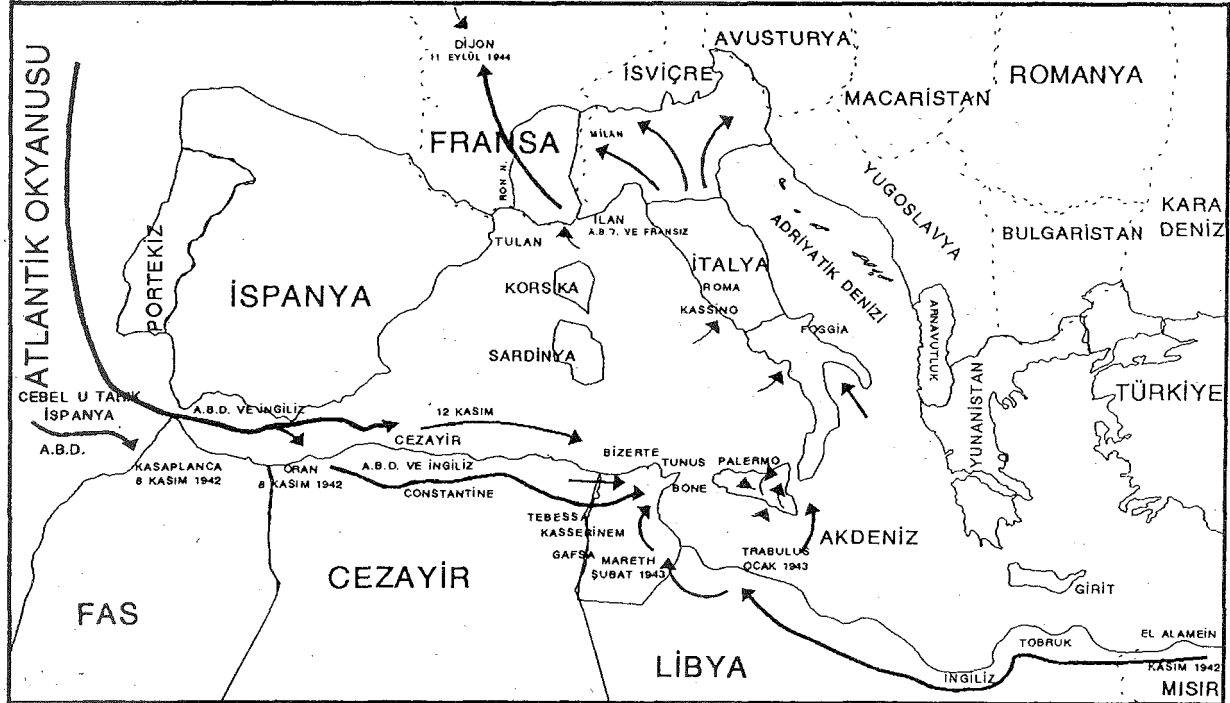
KROKİ: 24-C

EL AGHEILA'YA KADAR TAKIP HAREKATI

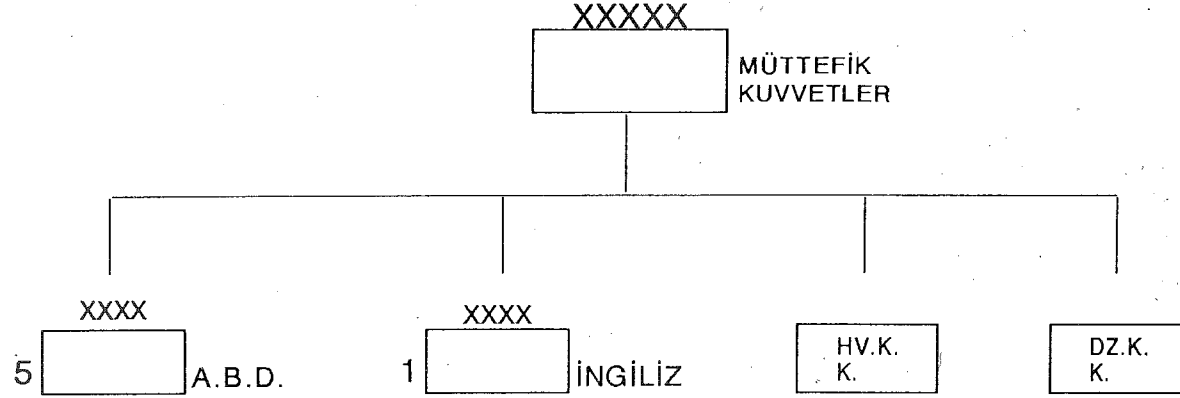
KROKİ-25

AVRUPANIN GÜNEY YAKLAŞMA MİHVERİ

KROKİ-26

MEŞALE(TORCH) HAREKATI MÜTTEFİK KUVVETLER GENEL TEŞKİLATI

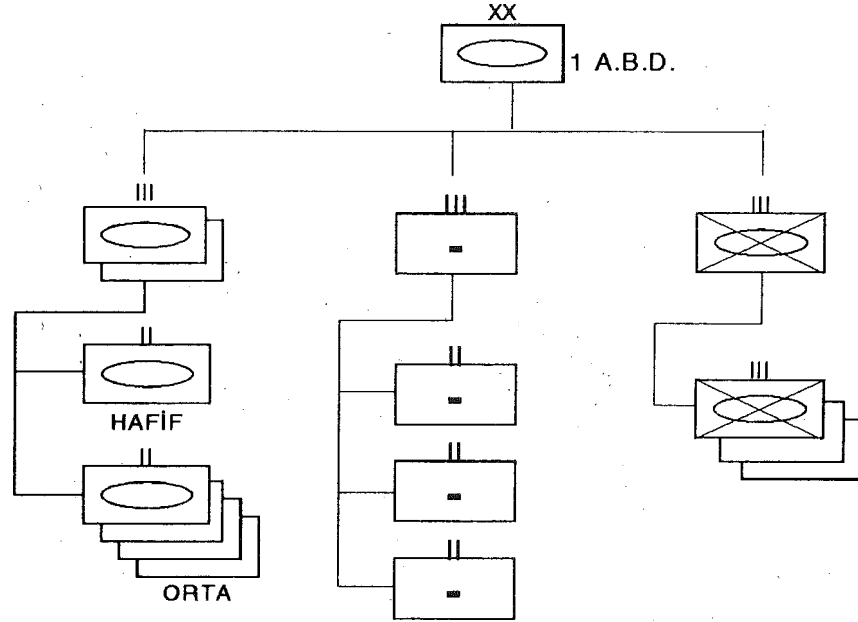

ÜÇ GÖREV KUVVETİ ŞEKLİNDE GRUPLANMIŞTI :

- * BATI GÖREV KUVVETİ : (WESTERN TASK FORCE)
- * MERKEZİ GÖREV KUVVETİ: (CENTRAL TASK FORCE)
- * DOĞU GÖREV KUVVETİ : (EASTERN TASK FORCE)

ŞEMA-2

MEŞALE HAREKATI (OPERATION TORCH) İCRA EDİLDİĞİ
DÖNEMDE AMERİKAN ZIRHLI TÜMENİN TEŞKİLATI

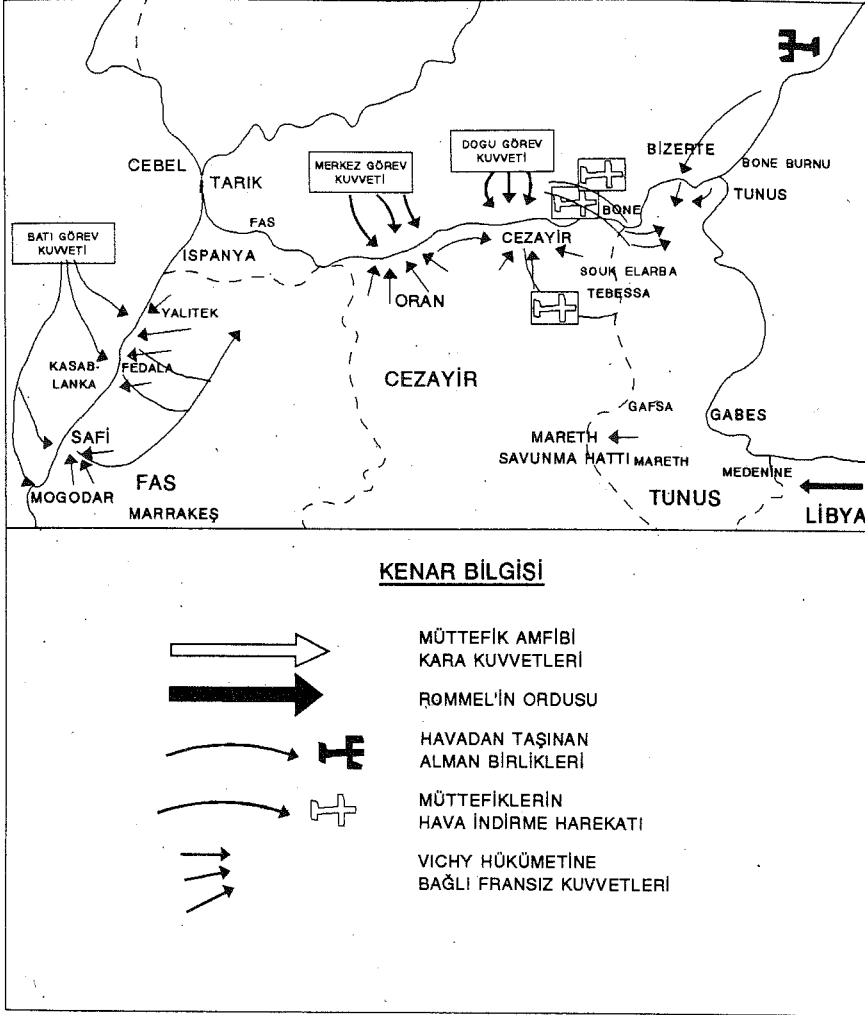

A VE B TAKTİK KOMUTANLIKLARINA
AYRILIYORDU

ŞEMA-B

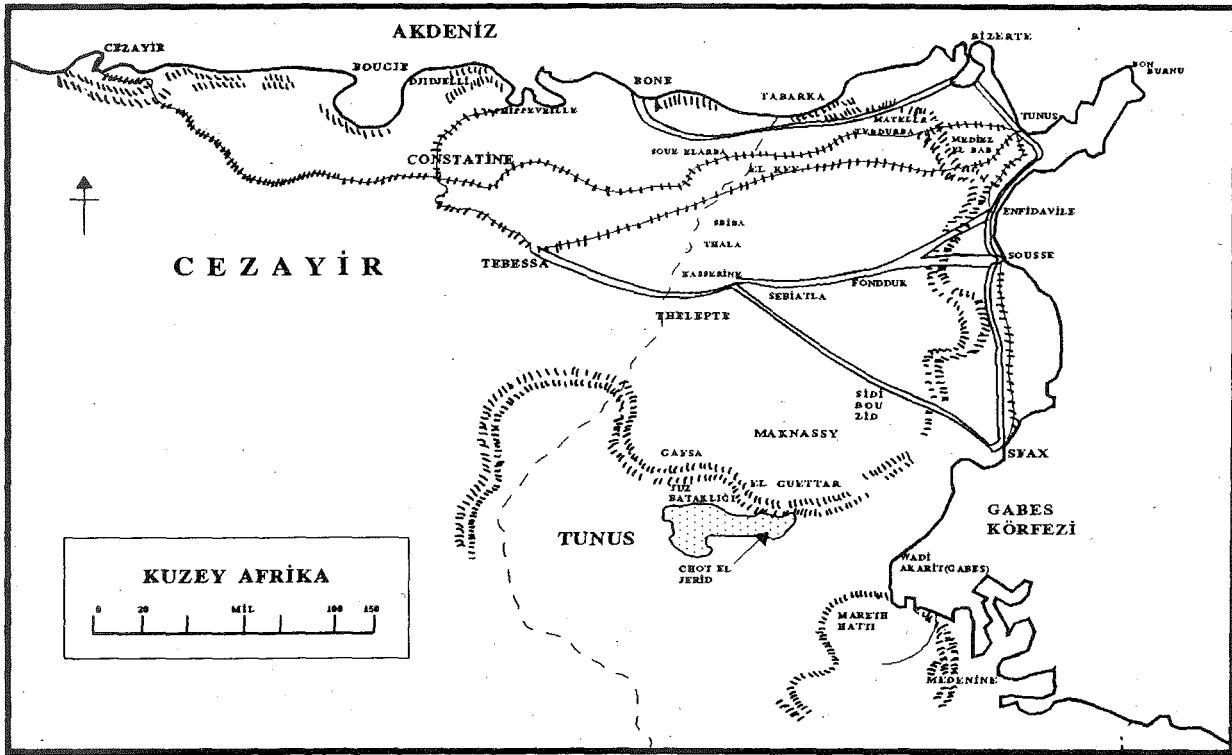
HAFİF TANK :158
ORTA TANK :232
TOPLAM :390

MÜTTEFİK KUVVETLERİN KUZEY BATI AFRIKA SAHİLLERİNE YAPTIĞI AMFİBİ HAREKAT

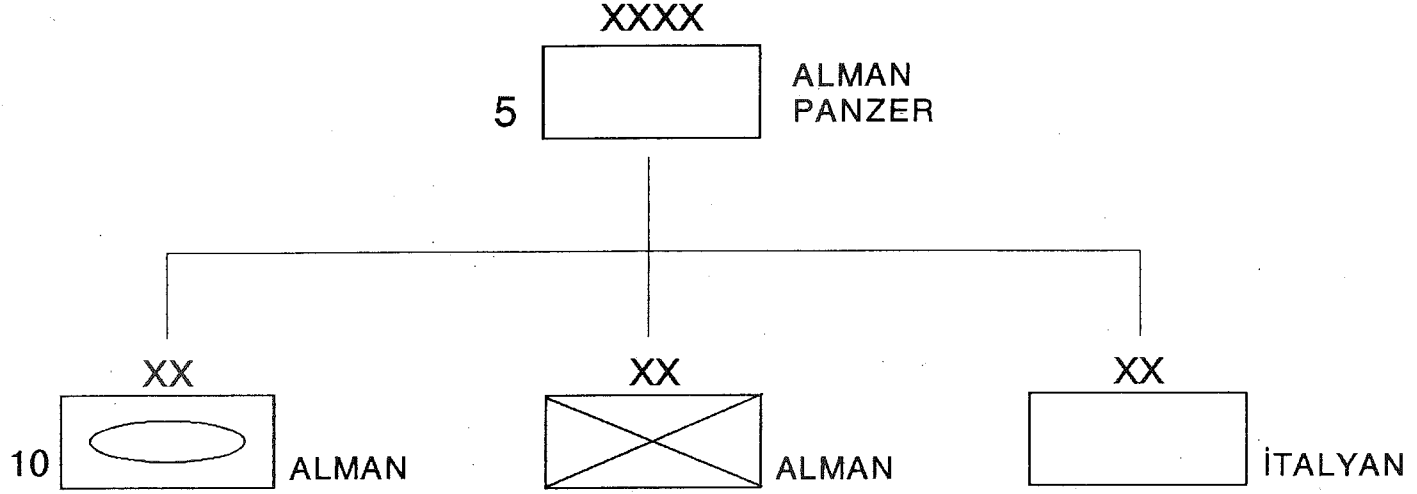

KROKİ-27

ARAZİ YAPISI

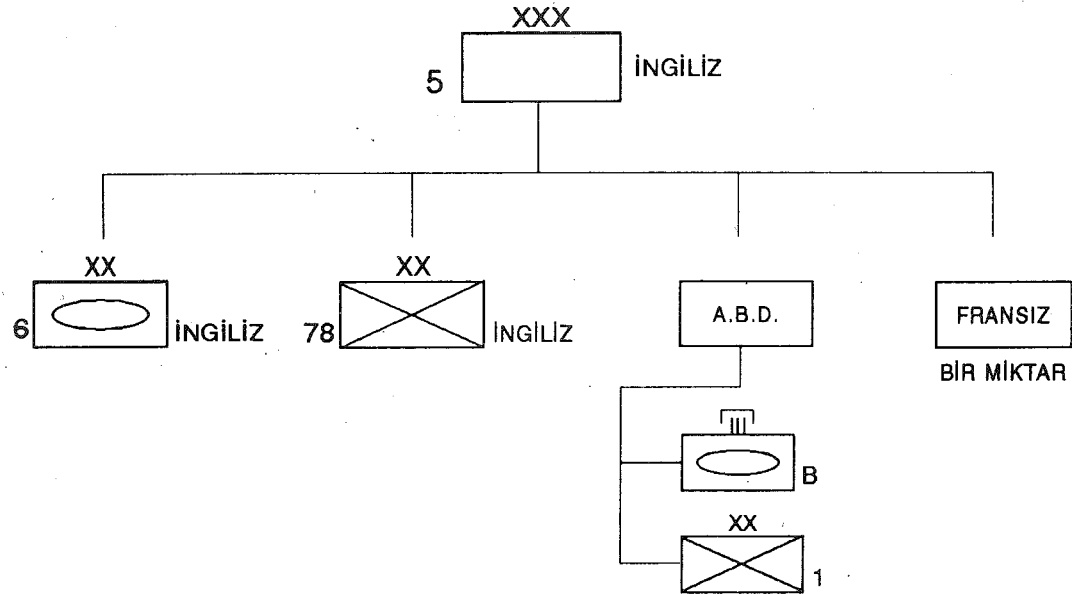

V NCİ ALMAN PANZER ORDUSU'NUN TEŞKİLATI

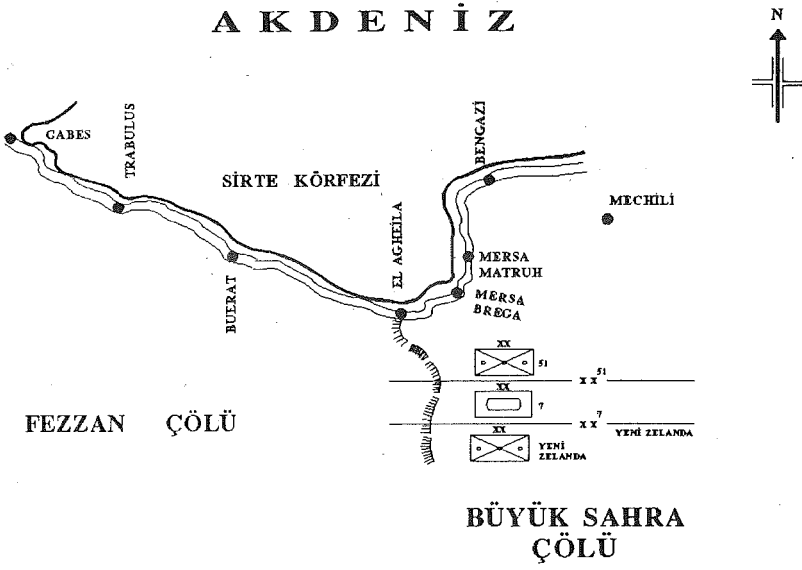
ŞEMA-4

V NCI İNGİLİZ KOLORDUSU'NUN TEŞKİLATI

ŞEMA-5

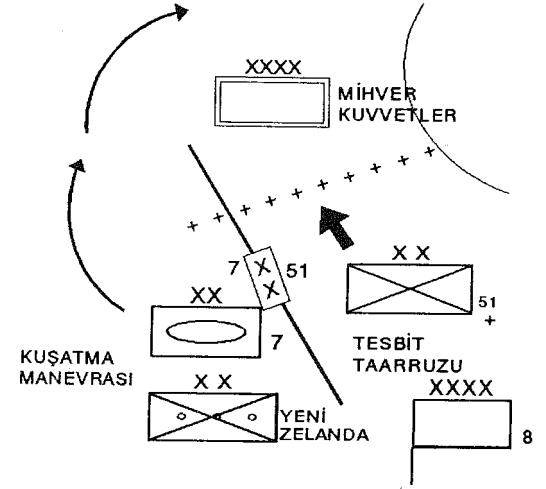
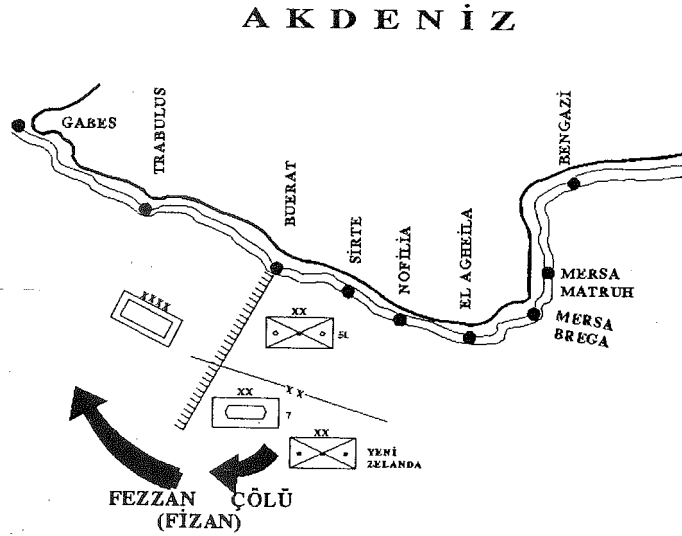
**EL AGHEHA MUHAREBESİ
(13:17 ARALIK 1942)**

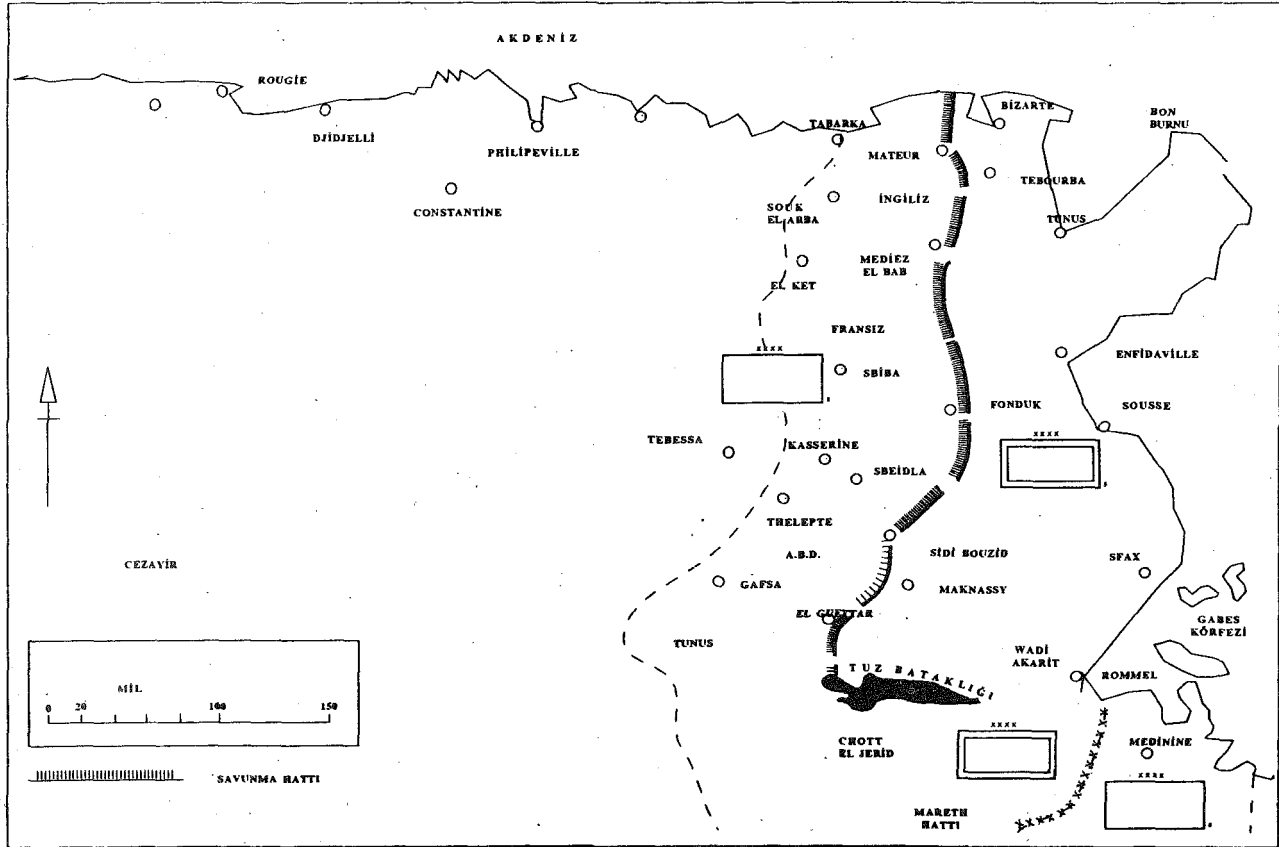
KROKİ-29

BUREAT MUHAREBESİ

- 296 -

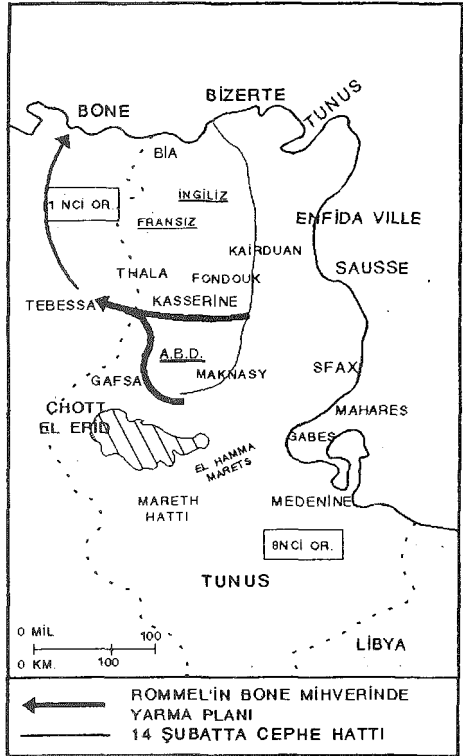

1 NCİ MÜTTEFİK ORDUSU'NUN SAVUNMA HATTI
(1 OCAK 1943)

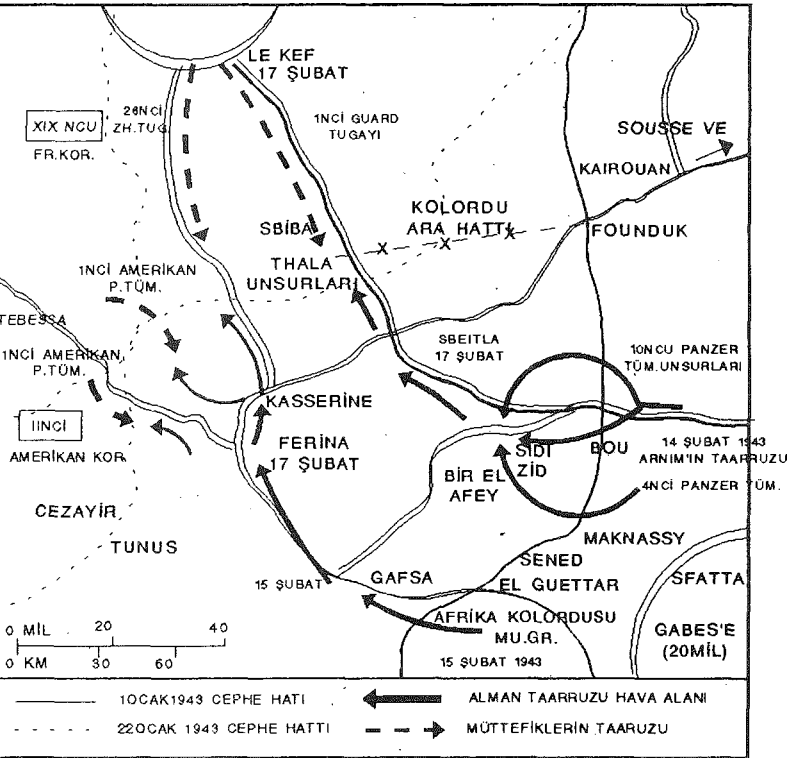

KROKİ:31

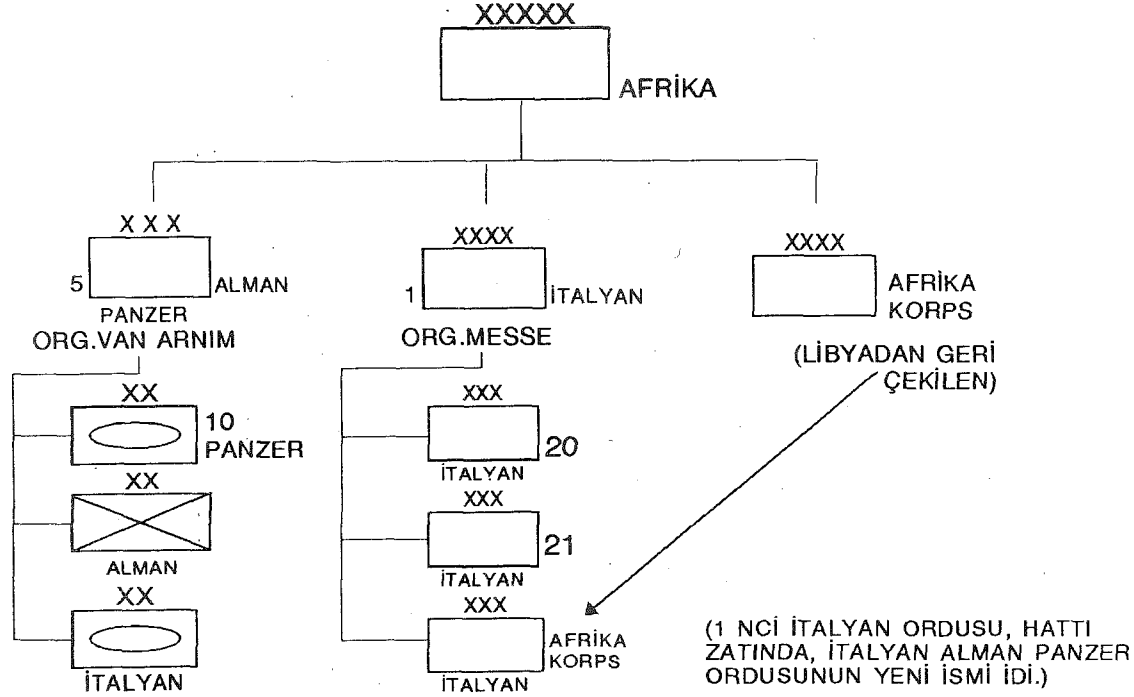
ROMMEL'İN 1 NCI ORDUYU KUŞATMA MANEVRASI

KASSERİNE MUHAREBESİ (14 ŞUBAT 1943- 22 ŞUBAT 1943)

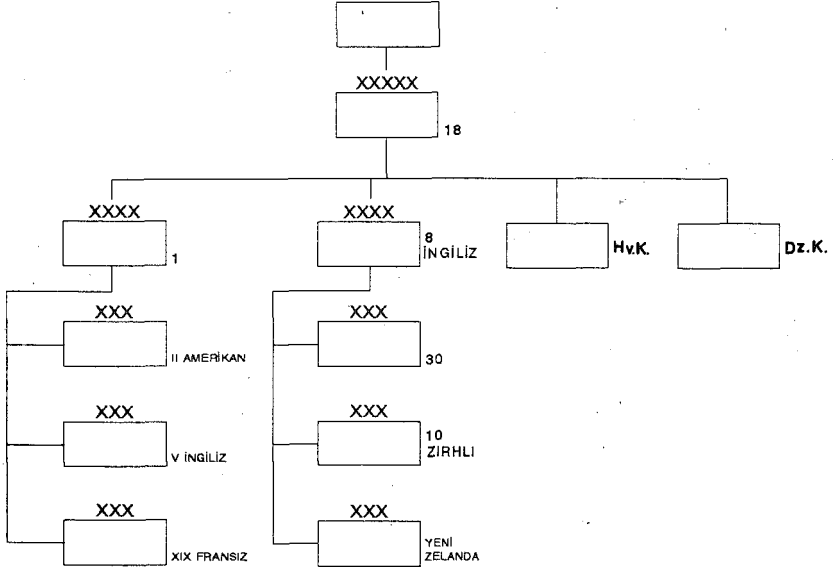

22 ŞUBAT 1943 YILINDA KURULMUŞ OLUP ORDULAR GRUB
KOMUTANLIĞINA MAREŞAL ERWİN ROMMEL GETİRİLMEŞTİ.

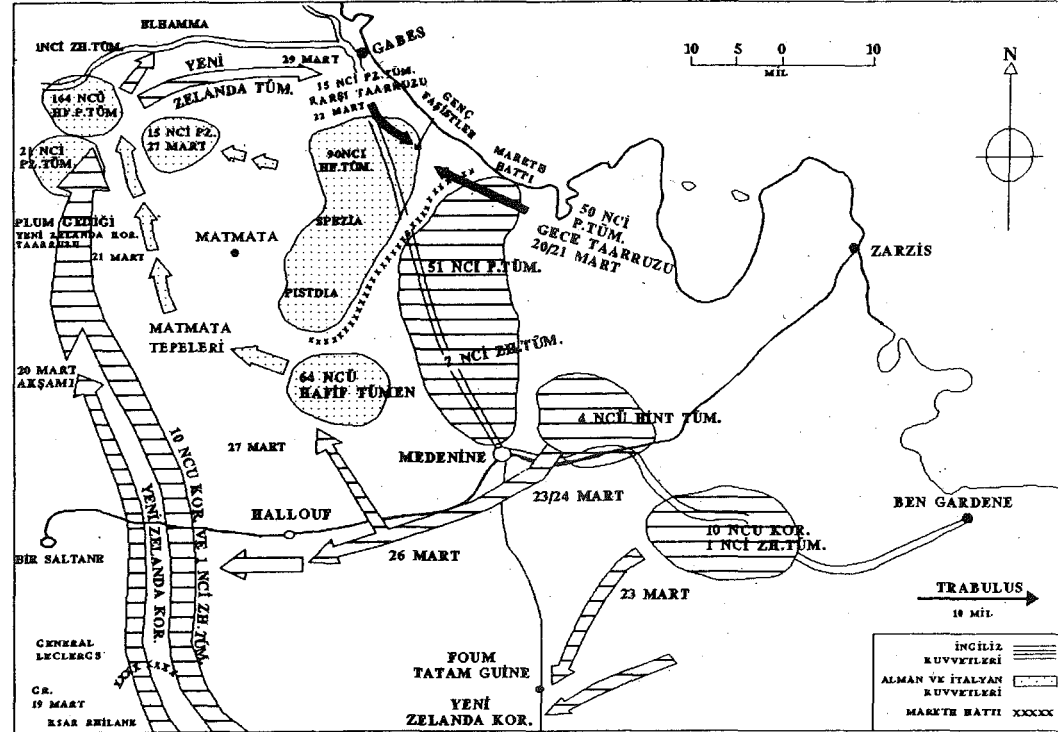
ŞEMA-6

MÜTTEFİK KUVVETLER KOMUTANLIĞI

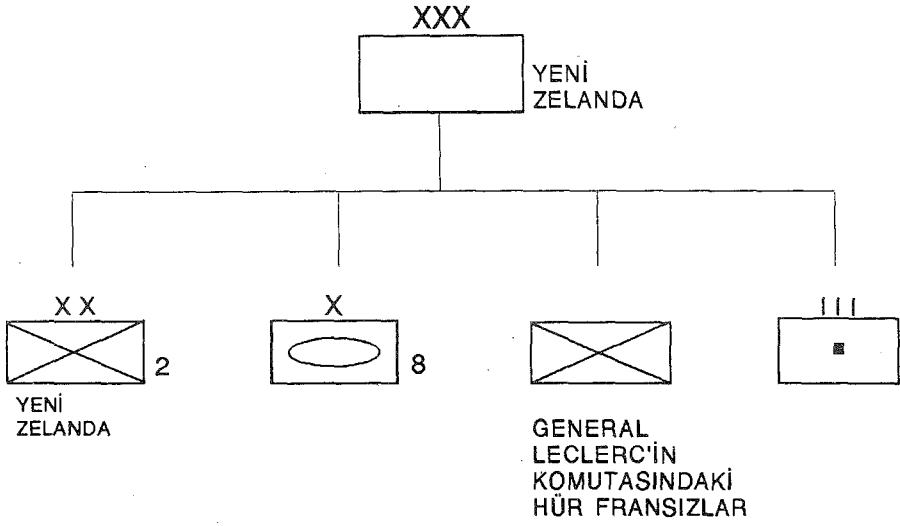

ŞEMA-7

MARETH MUHAREBESİ (20 MART 1943)

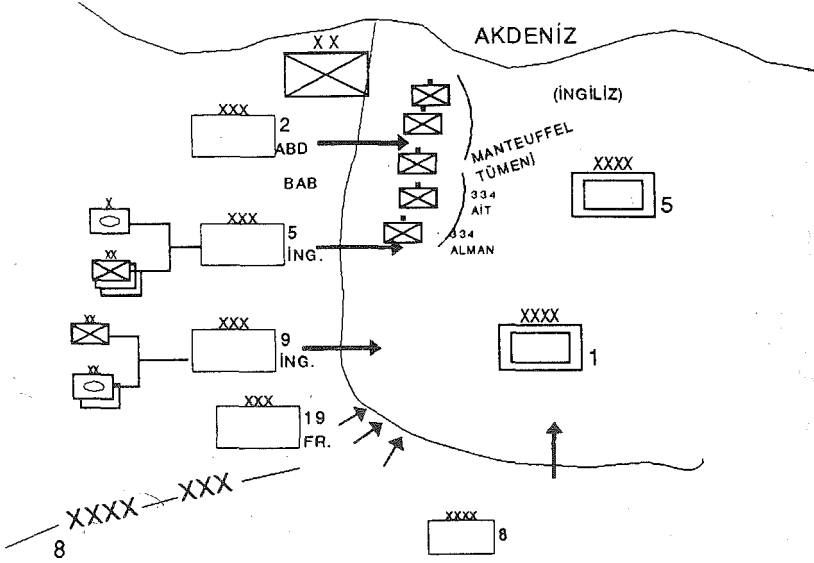

KROKİ-32

ŞEMA-8

STRATEJİK GENEL TAARRUZU

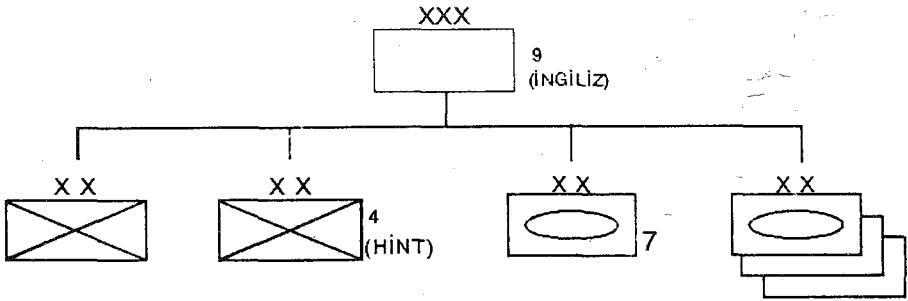
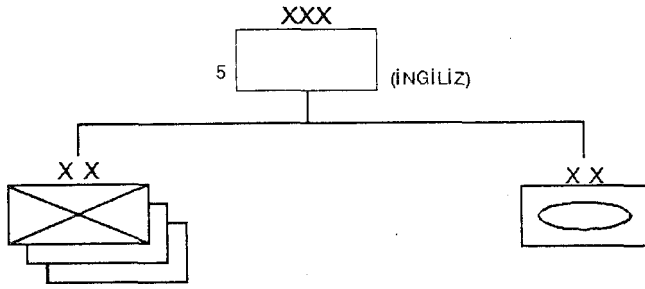

ZAMANCA KADEMELİ TAARRUZ

8 NCI ORDU : 19 NISAN
19 NCU FR.KOR: 19 NISAN
9 NCU KOR. : 22 NISAN SABAH
5 NCI KOR. : GÜN KARARDIKTAN SONRA
2 NCI KOR. : 23 NISAN 1943

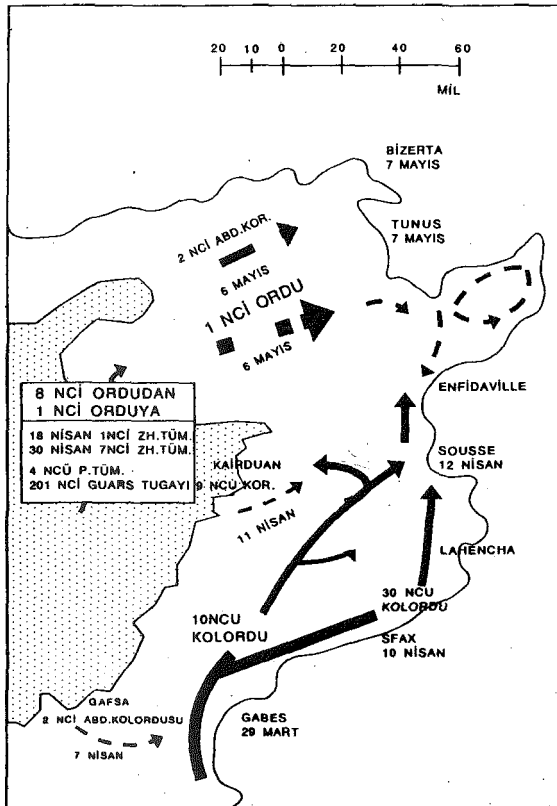
HEMEN HEMEN CEPHENİN HER KESİMİNDE AYNI ZAMANDA BAŞLAYAN BU STRATEJİK GENEL TAARRUZDA, MÜTTEFİKLER ON İKİYE BİR KUVVET ÜSTÜNLÜĞÜNE SAHİPTİLER

KROKİ-33

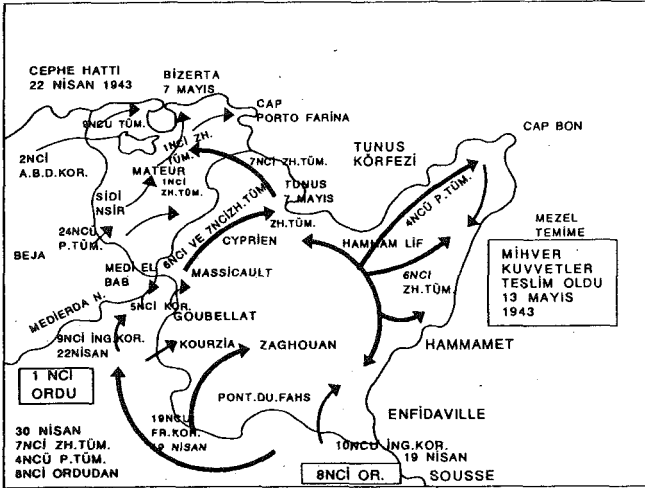

ŞEMA-9

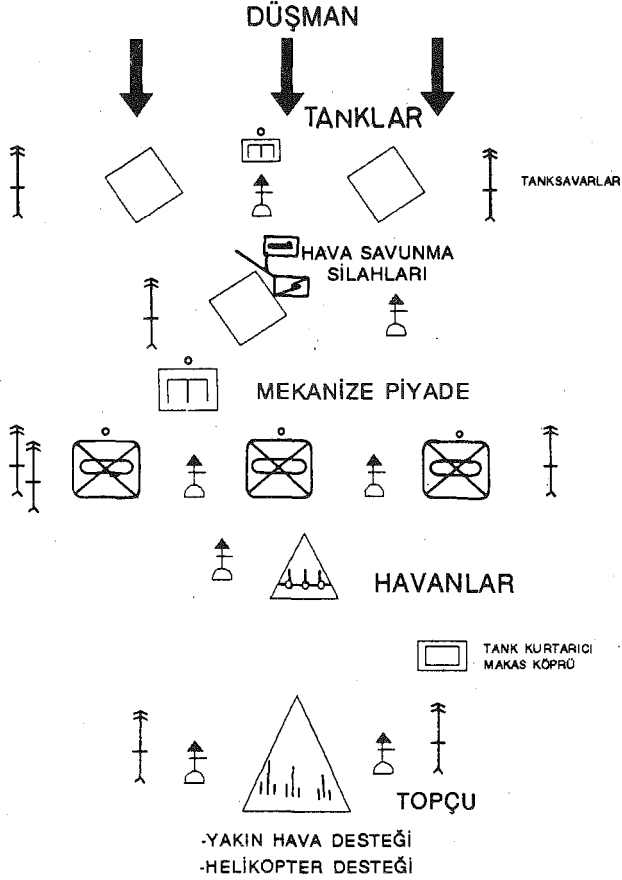
KUZEY AFRIKA'DA HARBİN SONU

KUZEY AFRIKA HAREKATI'NIN EN SON SAFHASI

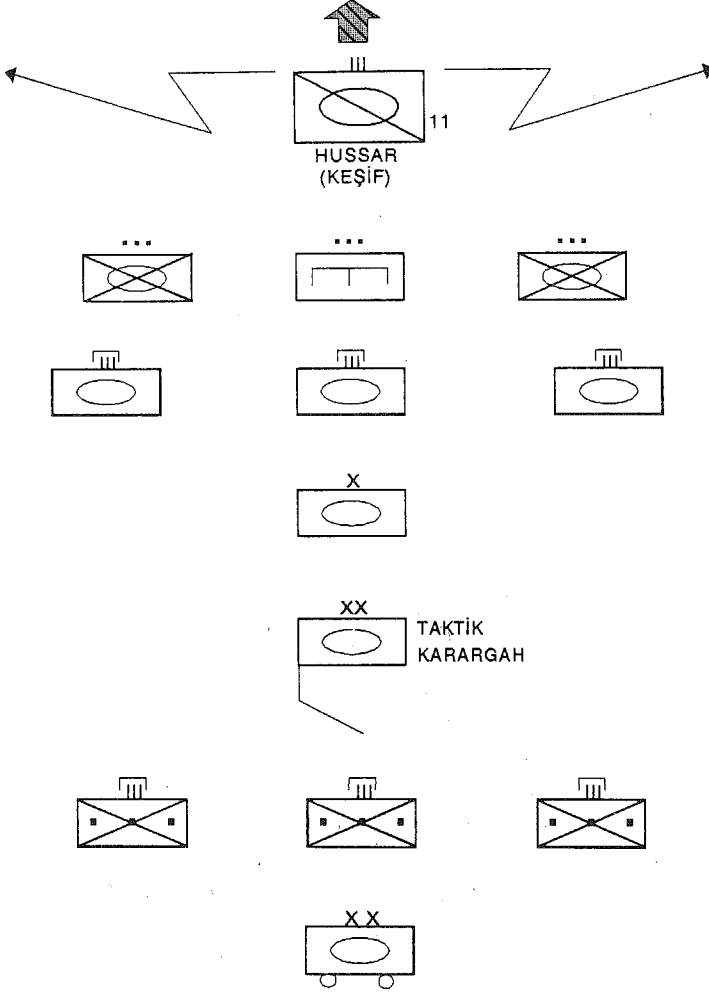
DEĞİŞİK SINIF VE SİLAHLARDAN
MEYDANA GELMİŞ BİR MUHAREBE
TİMİ

HARBDE HER ŞEY ÇOK BASİTTİR;
FAKAT, EN BASİT OLAN ŞEY, ÇOK ZORDUR.

ŞEMA-10

TAKİP HAREKATINDA 7 NCİ ZIRHLI TÜMEN

ŞEMA-11